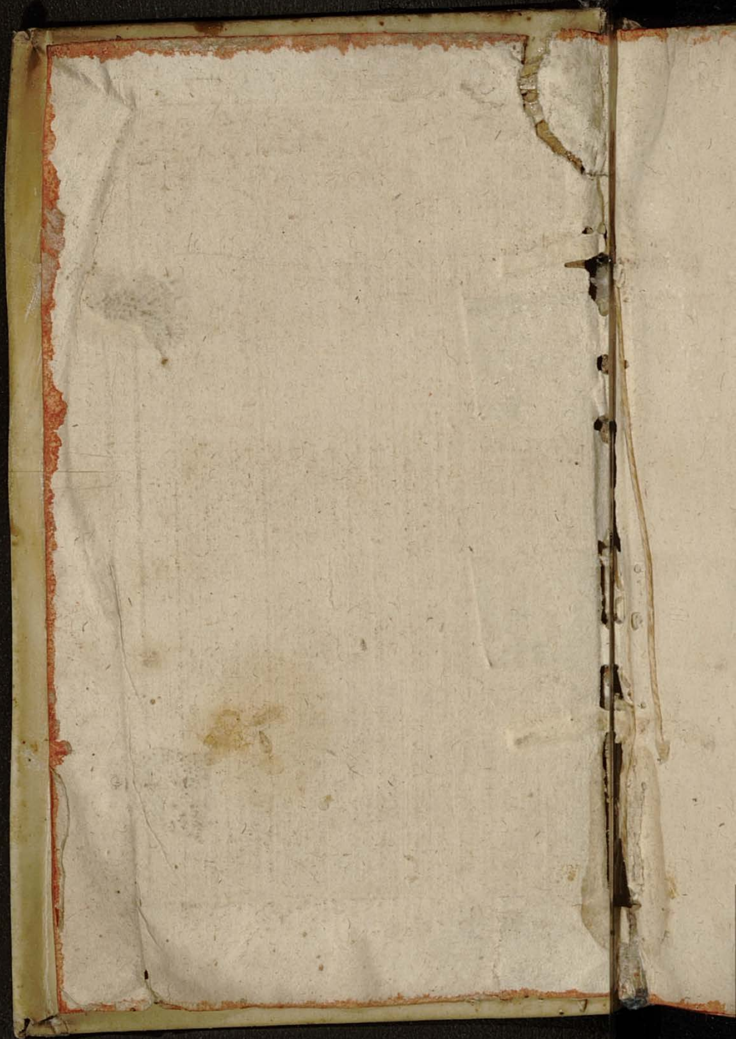
ORATIONES

SELECTAE

O·R

EX

HIST

PHI

RV

ELOQV

Sumpt

ORATIONVM EX LATINIS HISTORIOGRAPHIS SELECTARVM SYNTAGMA.

ELOQVENTIAE AMATOribus vtilissimum.

Eremitarū Camelid. Mont. Reg.

COLONIAE,
Sumptibus Bernardi Gualtherij.
ANNO M. DCV.

Ex legato S. D. Nicolaj Budin
1615

NOBILI CLARISSIMO CONSVLTISSIMOQVE VIRO D. PETRO SIMONIO RITZ IN NIDEREMB, I. V. L. Comiti Palatino, Reuerendiss. Archiepiscopi Treuerensis, & Principis Electoris, nec non Illustriss. Ducis Iuliæ, Cliuiæ ac Montium, &c. Consiliario intimo &c.

Eximiam semper dignitatem, Vir Clarissime, habuit sapientibus sentẽtijs & verbis grauibus expolita oratio: quiq́; hoc vno, nõ modò feris, quæ sensa animi dicẽdo exprimere, nequeunt, sed ipsis etiã hominibus quibus loquendi vim natura cõcessit, antecelluerunt facilè, omni seculo in omnibus bene cõstitutis rebuspublicis atq; regnis, incredibilem sui admirationem excitarunt, atq; com-

complures eorum, quos elegantior beauit indoles, ad sui imitationem, maximo humanæ societatis commodo prouocarunt. Inde illa, & priscis temporibus, & hac ætate nostra, tot nobilissimorum Adolescentum in Academijs examina, quorum oculis cum eloquentissimorum hominum dignitas subijcitur, ad eandem & ipsi paribus inflammantur studijs, & indefessis enituntur laboribus. Quorum vt laudatissimos conatus typographica nostra iuuaret & promoueret industria, sapientiorum vsus consilio, ex optimis apud latinos historiarum scriptoribus, Liuio videlicet, Sallustio, Cæsar. Curtio, Tacito, Marcellino in vnum volumen eas collegi orationes, quas aut amplissimi Senatores, aut Principum Legati, aut fortissimi imperatores, domi militiæque, sapienter, breuiter, grauiter-

uiterqúe pronunciarunt: eásque Nomini tuo, Vir consultißime, inscribendas existimaui: non quod eæ tuam lateant sapientiam, aut earum subsidio tua egeat prudentia, cuius & tenerior hisce studijs iam pridem feliciter est exercita ætas, & prouectior absolutißimè exornata; vt enim qui tubam Tritoni, aut testudinem Amphioni dicauit, non hunc testudine, illum tuba canere docuit, sed id donauit cuiq; quod ipsis aut vitæ vsus, aut opinio vulgi proprium fecit: ita, quæ posterior dedit ætas prior, sapientiæ hæc & eloquentiæ monumenta tibi, quem sua Romano spectatum reddit Imperio facunda prudentia, vt sacrarentur, consentaneum duxi; cùm præsertim magna me teneret fiducia futurũ vt hæc ipsa nominis tui splendore illustrata, atq; auctoritatis roborata præsidio, & lucem auden-

audentius aſpicerent, & eorum animos facilius conciliarent, quibus hoc ſtudiorum genus præ cæteris cordi eſt. Quare Tuam Præſtãtiam impensè oro, literarium hoc munus aſpernari vt ne velit: quod aſſecutus ſi ero, beneficij huius ſemper meminero. Vale.

Veſtr. Nobil.

obſequentiſſimus cliens

Bernardus Gualtherij.

INDEX

INDEX SCRIPTORVM, EX QVIBVS ORATIONES *seu conciones excerptæ sunt.*

INDEX CAPITVM, AD quæ causarum genera reuocantur.

Genus causæ,

- Deliberatiuũ, quò referũtur
  - Suasio, Dissuasio,
  - Exhortatio, Dehortatio.
  - Monitio.
  - Petitio.
  - Precatio.
  - Conciliatio.
  - Denuntiatio.
  - Consolatio.
  - Commendatio.
- Iudiciale, cui subijciuntur,
  - Accusatio, Defensio.
  - Excusatio.
  - Concitatio, Mitigatio.
  - Expostulatio, siue Querimonia.
  - Inuectiua.
  - Exprobratio.
  - Obiurgatio.
  - Purgatio.
  - Comminatio.
  - Deprecatio.
- Demõstratiuũ seu exornatiuũ, ad quod pertinent.
  - Laudatio, Vituperatio.
  - Gratiarum actio.
  - Expositio historica.
  - Gratulatio.
  - Lamentatio.
  - Commemoratio beneficiorum.
  - Commendatio.

In sua autem genera digestas orationes hoc libello comprehensas, sequens index indicabit.

ORA-

ORATIONES EX LIVIO, SALVSTIO, CVRTIO, COR. Tacito, Iul. Cæsare, Herodiano, & vitis Cæsarum in sua genera digestæ.

Ad Deliberatiuum pertinentes.

A.

Adhor-

E.

rat.

Cor.

Ad iudiciale genus pertinentes orationes.

A.

Accu-

Defen-

D.

Depre-

Inue-

Ad demonstratiuum genus pertinentes orationes.

Gra-

ORA-

ORATIONES T. LIVII PATAVINI, SEPARATIM CVM ARGVMENTIS editæ, in studiosæ iuuentutis vsum.

EX PRIMO AB VRBE *condita libro.*

ARGVMENTVM *ORATIONIS METII SVFFETII ad Tullum Hostilium.*

Cum C. Cluilius Albæ, Tullus Hostilius Romæ administraret imperium, agrestes Romani ex Albano agro, Albani ex Romano prædas inuicem agebant. Vtrinque legati ad res repetendas missi. Priores Romani suas repetiuerunt, qui neganti Cluilio, bellum, vt Tullus præceperat, in trigesimum diem indixerunt. Interim Cluilius in castris, dum vtrinque bella pararentur, moritur Albani Dictatorem Metium Suffetium creãt, qu priusquam cum hoste manus consereret, hanc orationem habuit ad Tullum Hostilium, de componenda inter Romanos, & Albanos pace.

INiurias, & non redditas res ex fœdere, quæ repetitæ sint, & ego regem nostrum Cluilium causam huiusce esse belli audisse vi-

deor: nec te dubito, Tulle, eadem præ te ferre. Sed si vera potius, quam dictu speciosa dicenda sunt: cupido imperij duos cognatos vicinosqúe populos ad arma stimulat. Neq; rectè, an perperam, interpretor: fuerit ista eius deliberatio, qui bellum suscepit: me Albani gerendo bello ducem creauere. Illud te, Tulle, monitum velim: Ethrusca res quanta circa nos, teq; maximè sit, quo propior Volscis, hoc magis scis. Multum illi terra, plurimum mari pollent. Memor esto iam quum signum pugnæ dabis, has duas acies spectaculo fore, vt fessos, confectosq; simul victorem victumq; aggrediantur. Itaq; si nos Dij amant, qui non contenti libertate certa, in dubiam imperij seruitijqúe aleam imus: ineamus aliquam viam, qua, vtri vtris imperent sine magna clade, sine multo sanguine vtriusq; populi decerni possit.

ARGVMENTVM

ORATIONIS P. HOratij.

Horatius, is, qui solus ex tergeminis fratribus superfuit, quum ter gemina spolia victor gerens, obuiam sororem, cognita forte veste Curiatij sponsi, passis crinibus flebiliter sponsum nomine appellare videret, motus comploratione intempestiua, eam ferro transfigit. Hoc nomine in ius ad regem Tullum quum raptus esset, à Tullo Duumuiri capitales, sicuti lex iubebat, fiunt, qui Horatio perduel-

duel-

duellionem iudicarent. Iam Duumvir ei perduellionem iudicarat, iam lictor iussus laqueum inijciebat, quum authore Tullo, Prouoco, inquit. Ita de prouocatione ad populum certatum est: quo iudicio absolutus est, magis admiratione virtutis, quam iure caussæ. Ac in eo quidem iudicio maximè pater homines mouit, qui præter alia, hac oratione vsus est.

HVccine, quem modo decoratum, ouantemq; victoria incedentem vidistis, Quirites, eum sub furca vinctum, inter verbera, & cruciatus videre potestis? quod vix Albanorum oculi tam deforme spectaculum ferre possent: I lictor, colliga manus, quæ paulo ante armatæ imperium populo Romano pepererunt. I, caput obnube liberatoris huius vrbis: arbori infelici suspende: verbera vel intra pomœrium, modo inter pila & spola hostium: vel extra pomœrium, modò intra sepulchra Curatiorum. Quo enim ducere hunc iuuenem potestis, vbi non sua decora eum à tanta fœditate supplicij vendicent?

ARGVMENTVM

ORATIONIS TVLLI
Romanorum
Regis.

Metius Suffetius Albanorum dux, in fide Romanorum per simulationis speciem, hærēs Fidenates Atq; Veiētes aduersum Romanos incitauit.

Ipſe à Tullo in auxilium acceſſitus, aciem in collem ſubduxit, vt fortunam belli experiretur, ac ſequeretur. Romanus prælio victor aduocata concione hanc de proditione Metij orationem habuit.

Romani, ſi vnquam ante alias vllo in bello fuit, quod Dijs immortalibus gratias ageretis, deinde veſtræ ipſorum virtuti: heſternum id prælium fuit. Dimicatum eſt enim non magis cum hoſtibus, quàm (quæ dimicatio maior ac periculoſior eſt) cum proditione ac perfidia ſociorum. Nam, ne vos falſa opinio teneat, iniuſſu meo Albani ſubiere ad montes: nec imperium illud meum, ſed conſilium, & imperij ſimulatio fuit, vt nec vobis ignorantibus deſeri vos, auerteretur à certamine animus, & hoſtibus circumueniri ſe ab tergo ratis terror & fuga inijceretur. Nec ea culpa, quam arguo, omnium albanorum eſt: ducem ſecuti ſunt: vt & vos, ſi quò inde agmen declinare voluiſſem, feciſſetis. Metius ille eſt ductor itineris huius. Metius idem huius machinator belli: Metius fœderis Romani Albaniq; ruptor. Audeat deinde talia alius, niſi hunc inſigne iam documentum mortalibus dedero. Quod igitur bonum fauſtum, felixq; ſit populo Romano, ac mihi, vobiſq;, Albani, populum omnem Albanum Romam traducere in animo eſt: ciuitatem dare plebi: primores in patres legere: vnam vrbem, vnam remp. facere: vt ex vno quondam in duos populos diuiſa Albana res eſt, ſic nunc in vnum redeat. At tu Meti Suffeti, ſi ipſe diſcere poſſes fidem ac fœdera ſeruare,

viuo

viuo tibi ea disciplina à me adhibita esset. Nūc, quoniam tuum insanabile ingenium est, tu tuo supplicio doce humanum genus ea sancta credere, quæ à te violata sunt. Vt igitur paulo antè animum inter Fidenatem remq; Romanam ancipitem gessisti, ita iam corpus passim distrahendum dabis.

EX SECVNDO AB VRBE CONDITA hæ sumptæ sunt.

ARGVMENTVM ORATIONIS P. VALERII PVBLICOLÆ ad populum.

Mortuo Bruto, regnum affectare P. Valerium Bruti collegam fama tenebat, quod collegam in demortui locum non substitueret, & in summa Velia ædificaret. Is ea re cognita, submissis primum populo fascibus in concionem ascendit. Ibi habita primo funebri oratione de Bruti laudibus, suspicionem in hanc sententiam sustulit.

NVnquàm ne ergo vlla adeo vobis spectata virtus erit, vt suspicione violari nequeat? Ego me illum acerrimum regum hostem, ipsum cupiditatis regni crimen subiturum timerem? Ego si in ipsa arce, capitolioq; habitarem, metui me credere possem à ciuibus meis? Tam leui momento mea apud vos fama pendet? Adeòne est fundata leuiter fides, vt vbi sim, quam qui sim, magis referat? Non obstabūt P. Valerij ædes libertati vestræ, Quirites: tuta erit vobis Velia: deferā nō in planum modo ædes, sed

ſed colli etiam ſubijciam, vt vos ſupra ſuſpectum me ciuem habitetis. In velia ædificent, quibus melius, quam P. Valerio creditur libertas.

ARGVMENTVM

ORATIONIS MVTII SCÆVOLÆ ad Porſenam.

Mutius Scæuola indignum ratus ab Ethruſcis obſideri populum Romanum liberum, qui ſeruus ſub Regibus à nullis hoſtibus obſeſſus fuiſſet; impetrata venia à Senatu, in hoſtium caſtra conſilio Regis Porſenæ interficiendi tranſijt. Ibi ad regium tribunal conſiſtens, quum inter duos, vter Porſena eſſet, diſtinguere non poſſet: ſcribam regis pro Porſena obtruncat. Comprehenſus per ſatellites, Regi conſilium voluntatemque ſuam exponit.

Romanus ſum ciuis: C. Mutium vocant. hoſtis hoſtem occidere volui. Nec ad mortem minus animi eſt, quàm ad cædem fuit. Et facere, & pati fortia, Romanum eſt. Nec vnus ego in te hos animos geſſi: longus poſt me ordo eſt idem petentium decus. Proinde in hoc diſcrimen, ſi iuuat, accingere, vt in ſingulas horas capite dimices tuo: ferrum, hoſtemque veſtibulo habeas regiæ: hoc tibi iuuẽtus Romana indicimus bellum. Nullam aciem, nullum prælium timueris: vni tibi, & cum ſingulis res erit.

ARGVMENTVM
ORATIONIS MARTII CORIOlani ad Patres contra plebem, ac Tribunos.

Secessione plebis in Sacrum montem factum erat, vt incultis agris, magna eo anno annonæ caritate laboraretur. Id quod patrum animos, copiaq; frumenti recens aduecti, aduersus plebem, præterquam quod iam ei infensa esset magistratuum nomine, qui patriciis non patebant, etiam maximè concitauit, vt iam multis venisse tempus videretur recuperandi iura successione, ac vi patribus extorta. In ijs Cn. Martius Coriolanus, quum in senatu deliberaretur, quantum plebi frumenti daretur, his verbis sententiam petegit.

SI annonam veterem volunt, ius pristinũ reddant Patribus. Cur ego plebeios magistratus, cur Sicinium pollentem videbo sub iugum missus, tanquam à latronibus redeptus? Egóne has indignitates diutius patiar, quàm necesse est? Tarquinium regem qui non tulerim, Sicinium feram? Secedat nunc, auocet plebem: patet via in Sacrum montem, aliosq́ue colles: rapiant frumenta ex agris nostris, quemadmodum tertio annno rapuere: vtantur annona, quam furore suo fecere. Audeo dicere, hoc malo domitos ipsos potius cultores agrorum fore, quàm vt armati coli prohibeant.

ARGVMENTVM
ORATIONIS ACTII AD CONSVLES.

Martius Coriolanus dãnatus absẽs velut indicta caussa, in Volscos exulatum abierat. Ibi [Actij

Tullij Volſcorum longe principis vtebatur hoſpitio. Iam conſuetudo ipſa ſocios eos, amicosq́; fecerat, quum de bello Romano conferunt conſilia: resque iam tum eo deducta erat, vt Actius occaſionem modò ſuos aduerſus Romanos concitandi quæreret. Tum forte ludi magni Romæ inſtaurabantur, ad quos Actius Volſciq́ue conueniunt. Is Actius antè nactus opportunitatem, quam ludi committerentur, Conſules, remotis arbitris, de ſuorum ingenio & natura alloquitur in hanc ſententiam.

INuitus, quos ſequi iuſſi (de meis ciuibus loquor) non tamen admiſſum quicquam ab ijs criminatum venio, ſed cautum, ne admittant. Nimio plus quam velim, noſtrorum ingenia ſunt mobilia: multis id cladibus ſenſimus: quippe qui non noſtro merito, ſed veſtra patientia incolumes ſumus. Magna hic Volſcorũ multitudo eſt: ludi ſunt: ſpectacula intenta ciuitas erit. Memini quid per eandem occaſionem ab Sabinorum iuuentute in hac vrbe commiſſum ſit. Horret animus ne quid inconſulto, ac temere fiat. Hæc noſtra, veſtraq́; cauſſa primum dicenda vobis Conſulibus ratus ſum. Quod ad me attinet, extemplo hinc domum adire in animo eſt, ne cuius facti, dictiq́; contagione præſens violer.

ARGVMENTVM

ORATIONIS ACTII TVLLII *ad ſuos.*

Coniunctum eſt inſequentis, cum ſuperioris argumento. Conſules, quæ ſine arbitris ab Actio acceperant, quum detuliſſent: ſenatuſconſulto facto,

cto, Volsci omnes ante noctem ex vrbe per Præconem excedere iubentur. Quum aliquantum itineris extra vrbem progressi essent, Actius indignitate rei per se satis concitatos, hac quoque inflammauit oratione.

VEteres populi Romani iniurias cladesq́ gentis Volscorum, vt omnia obliuiscamini alia hodiernam hanc quo tandem animo fertis, qua per nostram ignominiam ludos commisere? An non sensistis triumphatum hodie de vobis esse? Vos omnibus ciuibus, peregrinis, tot finitimis populis spectaculo abeuntes fuisse? Vestras coniuges, vestros liberos traductos pro ora hominum? Quid eos, qui audiuere vocem præconis? quid, qui vos videre abeuntes? quid eos, qui huic ignominioso agmini fuere obuij, existimasse putatis? nisi aliquod profecto nefas esse? Quod si intersimus spectaculo, violaturi simus ludos, piaculumq́ue merituri: ideo nos ab sede piorum, cœtu, concilióque abigi? Quid deinde? illud non succurrit, viuere nos, qui maturauimus proficisci? si hæc profectio, & non fuga est, & hanc vrbem vos non hostium ducitis, vbi si vnum diem morati essetis, moriendum omnibus fuit? Et bellum vobis indictum est magno illorum malo, qui indixere, si viri estis.

ARGVMENTVM

ORATIONIS VETVRIÆ AD FIlium Coriolanum.

Ad bellum incitari, Volsci, communi consensu ac voluntate imperium ad Coriolanum atque

Actium deferunt. Ii cum copijs Romam contendunt, toto itinere oppida in deditionem & potestatem accipientes. Romani posteaquam id nunciatum fuit, de pace oratores mittunt, qui, quum re infecta redirent, iamq; propè esset, vt agris vastatis Romam obsiderent: matronæ seu priuato, seu publico consilio peruincunt, & Veturia mater Coriolani. Volumniaq; vxor cum duobus paruis liberis in castra hostium irent. Quod vbi Coriolano fuit nunciatum, principio negligebat: proerè dei n de vt amens quum matri complexũ ferret, Veturia his verbis eius animos fregit.

Sine prius, quàm complexum accipio, sciam, ad hostem, an ad filium venerim: captiua materne in castris tuis sim. In hoc me lõga vita, infelix senecta traxit, vt exulẽ te, deinde hostem viderem? Potuisti populari hanc terram, quæ te genuit & aluit? Non tibi, quamuis infesto animo & minaci perueneras, ingredienti fines ira cecidit? Non, quum in conspectu Roma fuit, succurrit: intra mœnia illa domus ac penates mei sunt? mater, coniunx, liberi? Ergo, ego nisi peperissem, Roma non oppugnaretur: nisi filiũ haberem, libera in libera patria mortua essem? Sed ego nihil iam pati, nec tibi turpius quã mihi miserius, possum: nec vt sim miserrima, diu futura sum. De his videris: quos, si pergis, aut immatura mors, aut longa seruitus manet.

EX TERTIO AB VRBE CONDITA.

ARGVMENTVM ORATIONIS Q. FABII.

C. Terẽtillus Arsa Tribunus ple. absentibus Cõsulibus longa oratione plebi consulare imperiũ inui-

inuidiosum adeo effecerat, vt ipsi legem se pro-
mulgarurum profitenti, qua crearentur Quin-
queuiri legibus de imperio consulari scribendis,
vehementer assentiretur. Senatus inde à Præfecto
vrbis Q. Fabio vocatus. vbi atrociter in rogatio-
nem, larorem que inuectus primum, deinde his
verbis cæteros Tribunos de re ipsa conuenit.

VOS, cæteriq́ tribuni, oramus, vt primũ omnium cogitetis, potestatem istam ad singulorum aux lium, non ad perniciem vniuersorum comparatam esse: Tribunos plebis vos creatos, non hostes Patribus. Nobis miserũ, inuidiosum vobis est, desertam Remp. inuadi. Nõ ius vestrum, sed inuidiam minueritis. Agite cũ collega, vt rem integram in aduẽtum Consulum differat. Ne Æqui quidem ac Volsci, morbo absumptis priore anno Consulibus, superbo crudeliq́ue nobis bello institêre.

ARGVMENTVM

ORATIONIS AVLI VIRGINII Tribuni pleb. ad plebem de Cæsonis arrogantia.

Legem tulerat Terentillus tribunus pleb. vt
quod populus in se ius dedisset, eo consul vtere-
tur: quam patres impediebant. Quæ causa fuit, vt
tribuni delectum ad bellũ haberi prohiberẽt. Co-
orta demum seditio est, ac rixa: quumq́ue alia pa-
tribus, alia à tribunis ad eam rem pertinentia ia-
ctata forent, Cæso iuuenis ferox in medio patrum
agmine tribunitios vnus furores sustinebat. Au-
lus Virginius tribunus pleb. iuuenis insolentia
permotus, ei legi obstanti capitis die dicta, hac
sententia superbiam plebi reddebat inuidiosam.

 Ecquid

Ecquid sentitis iam vos, Quirites, Cæsonē simul ciuem, & legem quam cupitis, habere non posse? Quanquam quid ego legē loquor? libertati obstat: omnes Tarquinios superbia exuperat. Expectate dum consul aut dictator fiat, quem priuatum viribus & audacia regnantem videtis.

ARGVMENTVM ORATIONIS P. VALERII PVblicolæ Consulis.

Exsules, seruitijque arcem Romanam nocte ad magnum numerum duce Ap. Herdonio occupauerant. Quod vbi compertum fuit, reliquum noctis in armis Romani egerunt, ignari qui homines, quātusq; numerus hostium esset. Postero die quum Gerdonius consilium, voluntatemq; suam declarasset, tum quoq; Tribuni pleb. non bellum illud, sed imaginem modo, contendebant ad auertendos à legis cura plebis animos. Populum itaq; ab armis discedere iubent. Quod quum Patribus nunciatum esset, P. Valerius ex curia in templum ad Tribunos veniens, de periculo cum ijs primum, deinde cum plebe sic egisse fertur.

QVid hoc rei est? Tribuni. Appij Herdonij ductu & auspicio Remp. euersuri estis? Tam felix vobis corrumpendis fuit, qui seruitia non commouit autor? Quum hostes supra caput sint: discedi ab armis, legesq; corrumpi placet? (Inde ad multitudinem oratione conuersa) Si vos vrbis, Quirites, si vestri nulla cura tangit: at vos veremini Deos vestros ab hostibus captos. Iuppiter optimus maximus, Iuno

regina

regina, & Minerua, alij Dij, Deæq; obsidentur: castra seruorum publicos nostros penates tenent. Hæc vobis forma sanæ ciuitatis videtur? Tantũ Hostium non solum intra muros, sed in arce, supra forum, curiamq; comitia interim in foro sunt, senatus in curia est, velut cum otium superat: senator sententiam dicit, alij Quirites suffragium ineunt. Non quicquid patrum, plebisq; est, Consules, Tribunos, Deos, hominesq; omnes armatos opem ferre, in Capitolium currere, liberare ac pacare augustissimam illam domum Iouis optimi maximi decuit? Romule pater, tu mentem tuam, qua quondam arcem ab his iisdem Sabinis auro captam recepisti, da stirpi tuæ. Iube hanc ingredi viam, quam tu dux, quã tuus ingressus exercitus est. Primus en ego Consul, quantum mortalis Deum possum, te ac tua vestigia sequar.

ARGVMENTVM

ORATIONIS L. QVINTII Cincinnati.

Cæso, cui dictus capitis dies fuerat, in Thuscos exulatum, nec quicquam amicis intercedentibus, abierat. Eius pater L. Quintius Cincinnatus insequenti anno Consul creatus, non immemor, filiũ Auli Virginij maximè inuidia in exilium relegatum esse, Quiritibus eum hac oratione inuidiosum faciebat.

AVlus ille Virginius, quia in Capitolio nõ fuit, minus supplicij, quàm Ap. Herdonius meruit? Plus hercule aliquanto, qui verè rem æstimare velit: Herdonius, si nihil

*aliud, hoſtem ſe fatendo, propè denunciauit, vt
arma caperetis: hic negando bella eſſe, arma vo-
bis ademit, nudoſq; ſeruis & exulibus obiecit:
& vos (cum C. Claudij pace, & P. Valerij lo-
quar) prius in cliuum Capitolinum ſigna intu-
liſtis, quàm hos hoſtes de foro tolleretis. Pudet
Deorum hominumq;, quum hoſtes in arce, in
capitolio eſſent, exulum & ſeruorum dux pro-
fanatis omnibus, in cella Iouis optimi maximi
habitaret. Tuſculi ante, quàm Romæ ſum-
pta ſunt arma: in dubio fuit, vtrum L. Ma-
nilius Tuſculanus dux, an P. Valerius & C.
Claudius Conſules Romanam arcem libera-
rent: & qui antè, Latinos ne pro ſe qui-
dem ipſis, quum in finibus bellum haberent,
attingere arma paſſi ſumus, Latini nunc ni-
ſi ſua ſponte arma ſumpſiſſent, capti & dele-
ti eramus. Hoc eſt, Tribuni, auxilium plebi fer-
re? inermem eam hoſti trucidandam obijcere?
Scilicet, ſi quis vobis humillimus homo de ve-
ſtra plebe, quam partem veluti abruptam à
cætero populo veſtram patriam peculiaremque
Remp. feciſtis: ſi quis ex his domum ſuam obſeſ-
ſam à familia armata nunciaret, ferendũ au-
xilium putaretis. Iupiter optimus maximus ex-
ulum atq; ſeruorum ſeptus armis, nulla huma-
na ope dignus erat: & hi poſtulant, vt ſacroſan-
cti habeãtur, quibus ipſi dij neq; ſacri, neq; ſan-
cti ſunt. Et enim diuinis, humaniſq; obruti ſcele-
ribus, legem vos hoc anno perlaturos dictitatis.
Tum hercule illo die, quo ego cõſul ſum creatus,
male geſta Reſp. eſt: peius multo, quàm quum P.*

Vale-

Valerius consul perijt, si tuleritis. Iam primum omnium, Quirites, in Volscos & Equos mihi atque collegæ legiones ducere in animo est. Nescio quo fato magis bellantes, quàm pacati propitios habemus deos. Quantum periculum ab illis fuerit si capitolium ab exulibus obsessum scissent: suspicari, quàm re ipsa experiri est melius.

ARGVMENTVM

ORAIONIS L. Q. CINCINNATI eiusdem aduersus patrum licentiam.

Contentiones inter patres ac populum ortæ erant de magistratibus, an exacto tempore ijs destinato continuari, an comitia ijsdem creandis haberi deberent. Ac quum Tribuni de lege Terentilla antè referre vellent, conabantur impedire quo minus comitia haberentur à cõsulibus. Senatus ea de re in capitolio habitus: quò Tribuni cum plebe perterrita conueniunt. De plebis & Tribunorum postulatis, relatione cõsulum Senatusconsulta facta, vt eo anno Tribuni legem non ferrent, Consules ab vrbe copias non educerent Magistratus continuari. & Tribunos refici, iudicant contra rempub. esse. Contra sententiam eam Senatus, Tribuni primum refecti: deinde patres, ne plebi cedere viderentur, L. Q. Cincinnatum Consulem reficiebant, quum in patres hac oratione inuectus est.

MIrer, si vana vestra, P.C. ad plebẽ autoritas est? Vos eleuatis eam: quippe quia plebs senatusconsultum in continuandis magistratibus soluit, ipsi quoque solutum vultis, ne temeritati multitudinis cedatis: tanquam id sit plus posse in ciuitate, plus leuitatis, ac licentiæ habe-

habere. Leuius enim, vaniuſq; eſt profectò, ſua decreta & conſulta tollere, quàm aliorum. Imitamini, P.C. turbam inconſultam: & qui alijs exemplo eſſe debetis, aliorum exemplo peccatis potius, quàm alij veſtro rectè faciant: dum ego, ne imiter Tribunos, nec me contra ſenatuſconſultum Conſulem renuntiari patiar. Te verò, C. Claudi, adhortor, vt ipſe populum Rom. hac licentia arceas: & de me hoc tibi perſuadeas, me ita accepturum, vt non honorem meum à te impeditum, ſed gloriam ſpreti honoris auctam, inuidiamq;, quæ ex continuato eo impenderet, leuatam putem.

ARGVMENTVM

ORATIONIS ICILII, ADVERſus Appij decretum.

Virginius exempli recti vir, in Algido vitã ducens, Icilio cuidam filiam inſigni forma deſponderat. Eius ſtuprandæ libidine captus Appius Claudius Decemuir, vbi nec precibus, nec muneribus pudorem virginis vinci poſſe intellexit, M. Claudio clienti dat negocium, vt virginem in ſeruitutem aſſereret, nec cederet ſecundum libertatem vindicias dari poſtulantibus: ſerua enim ſua eam natam diceret. Comprehenſa ea, quum tandem ad tribunal Appij adducta, in patris aduentum (nam ab vrbe aberat) extra patris domum abduci iuberetur: forte Icilius ſponſus interueniens, decreto Appij in hanc ſententiam reſiſtebat.

FErro hinc tibi ſubmouendus ſum Appi, vt tacitum feras, quod celeri vis. Virginem

ego hanc sum ducturus, nuptam pudicam habiturus. Proinde omnes collegarum quoq; lictores conuoca: expediri virgas & secures iube: non manebit extra domum patris sponsa Icilij. Non, si tribunitium auxilium, & prouocationem plebi Romanæ, duas arces tuendæ libertatis, ademistis: ideo in libros quoq; nostros, coniugesq; regnum vestræ libidini datum est. Sæuite in tergũ, & in ceruices nostras: pudicitia saltem in tuto sit. Huic si vis afferetur: ego præsentium Quiritium pro sponsa, Virginius militum pro vnica filia, omnes Deum hominumq; implorabimus fidem: neq; tu istud vnquàm decretum sine cæde nostra referes. Postulo, Appi, etiam atq; etiã consideres, quo progrediare. Virginius viderit de filia, vbi venerit, quid agat. Hoc tantum sciat, si ipse huius vindicijs cesserit, conditionem filiæ quærendam esse. Me vindicantem sponsam in libertatem, vita citius deseret, quàm fides.

ARGVMENTVM
ORATIONIS VIRGINII PAtris aduersus Appium.

Huius principium ad finem superioris pertinet. Vindicatio Virginiæ in posterum diem dilata. Virginium patrem interim Parentes properè acciri iubent ex castris: qui quum decretis vindicijs secundum seruitutem, ab assertore M. Claudio filiam comprehendi videret, ira concitatus manus in Appium intentans, his verbis eũ incessit.

Icilio

ICilio, Appi, non tibi filia despondi, & ad nuptias, nō ad stuprū educaui. Placet pecudum ferarumq; ritu promiscuè in cōcubitus ruere? Passuri ne hoc isti sint, nescio: non spero esse passuros illos, qui arma habent.

ARGVMENTVM

ORATIONIS VIRGINII AD MI-*lites, qua honorem sibi delatum recusauit.*

Quū Romæ libidinis Appij fœdo exitu omnia perturbata essent, Virginius in castra, quæ tum in mōte Veroillo erant, rerū euētu permotus venit. Ibi militib⁹ ordine, vt quidq; gestū erat, re exposita, ostentās ferrū quo Virginiā filiā transfixisset, omnia motu cōpleuit. Rei atrocitate milites cōmoti, in Auentinū proficiscuntur: vbi Virginius, quū decē creari debere cēseret, qui summæ rerum præessent, cōsilio sententiaq; approbata oēs ad eū primū potestatē deferebant: q̄ ita recusasse fertur.

MElioribus meis, vestrisq; rebus reseruate ista de me iudicia. Nec mihi filia in vita honorum vllum iucundum esse patitur, nec in perturbata re eos vtile est præesse vobis, qui proximi inuidiæ sint. Si quis vsus mihi est, nihilo minor ex priuato capietur.

ARGVMENTVM

ORATIONIS SENIORVM PA-*trum, ad Patres & Decemuiros.*

Ex Auentino in Sacrū montē trāsijt plebs tota, autore M. Duillio, qui Trib. pl. fuerat: ob idq; maximè, quòd diutius passuri nō essent tribunatū abrogatum. Quod vbi Romā nunciatum fuit, exemplò in Senatū Patres conueniunt, vbi de re ipsa consultarent. Eorum multi, in quibus Horatius & Valerius, in hunc modum vociferabātur.

Quid

QVid expectabitis? P. C. Si Decemuiri finẽ pertinaciæ nõ faciunt, ruere, & deflagrare omnia passuri estis? Quod aũt istud imperiũ est, Decẽuiri, quod amplexi tenetis? Tectis ac parietibus iura dicturi estis? Nõ pudet, lictorum vestrorũ maiorẽ propè numerũ in foro cõspici, quã togatorũ, aliorumq; ? Quid si hostes ad Vrbẽ veniãt, facturi estis? Quid si plebs mox vbi parum secessione moueamur, armata veniat? Occasúne vrbis vultis finire imperiũ? Atqui aut plebs nõ est habẽda, aut habendi sunt Trib. pl. Nos citius caruerimus patricijs magistratibus, quàm illi plebeijs. Nouã inexpertamq; eã potestatẽ eripuere patribus nostris; ne nũc dulcedine semel capti ferãt desiderium, quum præsertim nec nos tẽperemus imperijs, quo minus illi auxilij egeãt.

ARGVMENTVM

ORATIONIS LEGATORVM VALerij & Horatij ad postulata plebis in Sacro monte.

Decemuirorũ maximè culpa plebs in Auentinũ primũ, deinde in Sacrũ montẽ secesserat, quòd finito imperij tẽpore abire magistratu nollent. Ii seditionibus tumultibusq; coacti, quũ se in patrũ potestate futuros prædicarent, missi Horatius & Valerius in Sacrũ montẽ ad plebẽ conditionibus quibus videretur reuocandã. Multitudo ipsa quũ tribunitiã potestatẽ, & prouocationẽ se repetere velle diceret, tum demum in hanc sententiam de postulatis legati locuti sunt.

ADeò æqua postulastis, vt vltrò deferenda fuerint. Libertati n. ea præsidia petitis, nõ licẽtiæ ad impugnandum alios. Iræ vestræ magis ignoscendũ, quàm indulgendum est: quippe qui cru-

crudelitatis odio in crudelitatem ruitis: & prius penè, quàm liberi ſitis, dominari iam in aduerſarios vultis. Nunquamne quieſcit ciuitas noſtra à ſupplicijs aut Patrum in plebem Romanam, aut plebis in Patres? Scuto magis vobis quàm gladio opus eſt. Satis ſuperq; humilis eſt, qui iure æquo in ciuitate viuit, nec inferendo iniuriam, nec patiendo etiam. Si quando metuendos vos præbituri eſtis, quum recuperatis magiſtratibus, legibusq; veſtris, iudicia penes vos erunt: de capite noſtro, fortuniſq; tunc, vt quæq; cauſa erit, ſtatuetis. Nunc libertatem repeti ſatis eſt.

ARGVMENTVM

ORATIONIS APPII, DVM MAgiſtratu ſe abdicare vellet.

Legati mandata plebis quum patribus expoſuiſſent, decemuiri omnes præter Appium non abnuebant quin magiſtratum deponerent. Vnus itaque Appius perſtabat, qui tandem pudore coactus, in hæc verba, ſe velle abire decemuiratu, profeſſus eſt.

HAud ignaro imminet fortuna. Video, donec arma aduerſarijs tradantur, differri aduerſus nos certamen. Dandus eſt inuidiæ ſanguis. Nihilne ego quidem moror quominus decemuiratu abeam.

ARGVMENTVM

ORATIONIS LEGATORVM AD plebem, vt in vrbem rediret.

Quum ingenti omnium lætitia magiſtratu abiiſſent

issent Decemuiri, missi sunt Legati, qui plebi omnia quæ gesta erant exponerent, interque alia monerent, vt ad patriam redirent. Ii ad hanc sententiam egerunt.

QVod bonum, felix, faustumq; sit vobis, reiq; publicæ: redite in patriam ad penates, coniuges, liberosq; vestros. Sed qua hic modestia fuistis, vbi nullus ager in tot vsu rerum necessario tãtæ multitudini est violatus, eam modestiam ferte in vrbem. In Auentinum ite, vnde profecti estis. Ibi felici loco, vbi prima initia inchoastis libertatis vestræ, Tribunos plebis creabitis. Præsto erit Pontifex maximus, qui comitia habet.

ARGVMENTVM

ORATIONIS A. VIRGINII ADuersus Appium reum.

Creati Tribuni pl. confirmata lege de prouocatione, singulos aggrediuntur, qui facinus aliquod adhuc impunè ausi fuerant. Deligunt primum A. Virginium Tribunum pl. accusatorem: Appium, qui Decemuir fuerat, reum. Accusator sic aduersus reum egit.

ORatio rebus dubijs inuenta est. Itaq; neque ego accusando apud vos eum, tempus teram, à cuius crudelitate vosmetipsi armis vindicastis: nec istum ad cætera scelera impudentiam in defendendo se adijcere patiar. Omnium igitur tibi, Appi Claudi, quæ impiè, nefarieq; per biennium alia super alia es ausus, gratiam facio. Vnius tantum criminis nisi

te vin-

te vindices, ab libertate in seruitutem contra leges vindicias non dedisse: in vincula te duci iubeo.

ARGVMENTVM *ADHORTATIONIS VALERII Consulis ad equites, vt fortiter pugnent.*

Valerius Consul aduersus coniunctos iam in Algido exercitus Aequoreum & Volscorum bellum sustinebat. Castris iam tantisper copias cõtinuerat, dum pars hostium in Hernicos, pars in Latinos iam propè de victoria certi ad prædam agendã contendissent: quum signa inferri iubet. Quo bello pedites multo sermone adhortatus ad egregiè pugnandum, equites his verbis incitauit.

AGite, iuuenes, præstate virtute peditem, vt honore atq; ordine præstatis. Primo concursu pedes mouebit hostem: pulsum vos immissis equis exigite è campo. Non sustinebunt impetum: & nunc cunctantur magis, quàm resistunt.

ARGVMENTVM *EXHORTATIONIS HORATII Consulis ad suos.*

De victoria Valerij contra Volscos atq; Aequos factos certior Horatius collega Valerij, in hanc sententiam milites ad strenuè pugnandum aduersus Sabinos adhortatur.

QVemadmodũ in Algido res gesta sit, arbitror vos, milites, audisse. Qualem liberi populi exercitũ decuit esse, talis fuit. Consilio collegæ, virtute militum victoria parta est. Quod ad me attinet, id consilij, animiq; habiturus

biturus sum, quod vos milites mihi effeceritis. Et trahi bellum salubriter, & maturè perfici potest. Si trahendum est: ego, vt in dies spes virtusq; vestra crescat, eadem, qua institui, disciplina efficiam. Si satis animi est, decerniq; placet: agite dum, clamorem, qualem in acie sublaturi estis, tollite hinc, indicem voluntatis virtutisq; vestræ.

ARGVMENTVM

ORATIONIS T. QVINTII CApitolini, quartum Consulis ad populum Romanum.

Discordijs ciuium, quæ iam non vltra reprimi poterāt, fiebat, vt cōciones etiā de qualibet re fieri impedirētur. Quod postea quā Aequis Volscisque compertū fuit, cōiunctis exercitibus, primū agros circà omnes vastabant deinde, quū Romanos id etiā negligere vidissent, ad mœnia vrbis populabundi accessere. Tum Q. Capitolinus concione populi vocata, hac oratione periculi magnitudinem, reique indignitatem exposuit.

ETsi mihi nullius noxæ conscius, Quirites, sum, tamē cum pudore summo in cōcionem vestram processi, hoc vos scire, hoc posteris memoriæ traditū iri: Aequos & Volscos vix Hernicis modo pares, T. Quintio quartū consule ad mœnia vrbis Romæ impune armatos venisse. Hāc ego ignominiā (quāquā iam diu ita viuitur, is status rerū est, vt nihil boni diuinet animus) si huic potissimū imminere anno scissēt: vel exilio, vel morte (si alia fuga honoris nō esset vitassem. Ergo si illa arma viros habuissent.

que

quæ in portis fuere nostris: capi Roma me Consule potuit? Satis honorum, satis superq; vitæ erat: mori tertium Consulem oportuit. Quem tandem ignauissimi nostrum contempsere? nos Consules? an vos Quirites? Si culpa in nobis est, auferte imperium indignis: & si id parum est, insuper pœnas expetite. Si in vobis: nemo Deorum, nec hominum sit, qui vestra puniat peccata, Quirites: vosmet tantum eorum pœniteat. Non illi vestram ignauiam contempsere, nec suæ virtuti confisi sunt: quippe toties fusi, fugatiq;, castris exuti, agro mulctati, sub iugum missi, & se & vos nouêre. Discordia ordinum, est venenum vrbis huius: Patrum & plebis certamina, dum nec nobis imperij, nec vobis libertatis est modus, dum tædet vos patriciorum, nos plebeiorum, magistratuum sustulere illi animos. Proh Deum fidem: quid vobis vultis? Tribunos pleb. concupistis: concordiæ caussa concessimus. Decemuiros desiderastis: creari passi sumus. Decẽuirorum vos pertæsum est: coegimus abire magistratu. Manente in eosdem priuatos ira vestra, mori, atque exulare nobilissimos viros, atque honoratissimos passi sumus. Tribunos pleb. iterum creare voluistis: creastis. Consules facere vestrarum partium, etsi Patribus videbamus iniquum: patricium quoque magistratum plebi donum fieri, vidimus. Auxilium tribunitium, prouocationem ad populum, scita plebis iniuncta Patribus, sub titulo æquandarum legum: nostra iura oppressa tulimus, & ferimus. Qui finis erit discordiarum? ecquando vnam

vrbem

*vrbem habere, ecquando communem hanc pa-
triam esse licebit? Victi nos æquiore animo qui-
escimus, quam vos victores. Satis ne est, nobis
vos metuendos esse? Aduersus nos Auentinum
capitur, aduersus nos Sacer occupatur mons.
Esquilias quidem ab hoste prope captas, & scā-
dentem in aggerem Volscum hostem nemo sub-
mouit: in nos viri, in nos armati estis. Agite
dum, vbi hic curiam circumsederitis: & infe-
stum feceritis, & carcerem principibus imple-
ueritis: ijsdem istis ferocibus animis egredimini
extra portam Esquilinam: aut, si ne hoc quidē
audetis. ex muris visite agros vestros ferro igni-
que vastatos, prædam abigi, fumare incensa
passim tecta. At enim communis res per hæc lo-
co est peiore: ager vritur: vrbs obsidetur: belli
gloria penes hostes est. Quid tandem priuatæ
res vestræ, quo in statu sunt? Iam vnicuiq; ex
agris sua damna nunciabuntur. Quid est tan-
dem domi, vnde ea expleatis? Tribuni vobis a-
missa reddent ac restituent? vocis verborumq;
quantum voletis, ingerent, & criminū in prin-
cipes, & legum aliarum super alias, & concio-
num. Sed ex illis concionibus nunquam vestrum
quisquam re fortunaq; domum auctior redijt.
Ecquis retulit aliquid ad coniugem & liberos
præter odia, offensiones, simultates publicas pri-
uatasq;? à quibus semper non vestra virtute,
innocentiaq;, sed auxilio alieno tuti sitis. At
Hercules, quum stipendia nobis Consulibus, non
Tribunis Ducibus: & in castris, non in foro fa-
ciebatis: & in acie vestrum clamorem hostes, nō*

in concione Patres Romani horrebant: prædæ parta, agro ex hoste capto, pleni fortunarum, gloriæq; simul publicæ, simul priuatæ, triumphãtes domum ad penates redebatis: nunc oneratũ vestris fortunis hostem abire sinitis. Hærete affixi concionibus, & in foro viuite: sequitur vos necessitas militandi, quam fugitis. Graue erat in Aequos & Volscos proficisci: ante portas est bellum. Si inde non pellitur, iam intra mœnia erit, & arcem & capitolium scandet, & in domos vestras vos persequetur, Biennio ante Senatus delectum haberi, & educi exercitum in Algidum iussit: sedemus domi desides, mulierum ritu altercantes inter nos, præsente pace læti, nec cernentes, ex otio illo breui, multiplex bellũ rediturum. His ego gratiora dictu alia esse scio: sed me vera pro gratis loqui & si meum ingeniũ non moneret, necessitas cogit. Vellem equidem vobis placere, Quirites: sed multo malo vos saluos esse qualicunq; erga me animo futuri estis. Natura hoc ita comparatum est, vt qui apud multitudinem sua caussa loquitur, gratior eo sit, cuius mens nihil præter publicum commodum videt: nisi forte assentatores publicos, plebicolas istos, qui vos nec armis, nec in otio esse sinũt, vestra vos causa iocitare & stimulare putatis. Concitati, aut honori aut quæstui illis estis: & quia in concordia ordinũ nullos se vsquã esse vident; malæ rei se, quàm nullius, turbarum ac seditionum duces esse volunt. Quarum rerum si vos tædium tandem capere potest, & Patrum vestrosq; antiquos mores vultis pro his nouis

sume-

ſumere; nulla ſupplicia recuſo, niſi paucis diebus hos populatores agrorum noſtrorum fuſos, fugatosq; caſtris, exuero, & à portis noſtris mœnibusq;, ad illorum vrbes hunc belli terrorem, quo vos nunc attoniti eſtis, transtulero.

EX QVARTO AB VRBE condita.

ARGVMENTVM

ORATIONIS C. CANVLEII TRIbuniplebis, ad plebem, pro rogationibus promulgandis.

C. Canuleius Tribunus pleb. cæteríque octo anni principio rogationes promulgauerunt de connubio Patrum & plebis, vt alter Conſulum ex plebe fieret. Ac tantum aberat, vt vtrumlibet patres approbarent; vt etiam ſi hoc fieret, transferri à primoribus ad plebem ſummam imperij: illo, contaminari ſanguinem ſuum, confundíque iura gentium rerentur. Quum ita ſententijs variaretur, forte Veientes, alijque populi arma ſumpſerant aduerſus Romanos: contra quos quum delectum haberi Patribus placeret; Canuleius vnus aduerſus omnes delectum haberi ſe nunquã prius paſſurum pronunciabat, quam rata confirmataque eſſent, quæ à ſe, collegiſque fuiſſent promulgata. Qua de re Conſules ad Patres in Senatu aduerſus Tribunos pleb. maximè Canuleium, concionem habuerunt: quo tempore & Canuleius hac concione plebem aduerſus Patres concitabat

QVantopere vos, Quirites, contemnerent Patres, quam indignos ducerẽt, qui vnà ſe-

cum vrbe, intra eadem mœnia viueretis: sæpe equidem & antè videor animaduertisse, nunc tamen maximè, quod adeo atroces in has rogationes nostras coorti sunt. Quibus quid aliud, quàm admonemus ciues nos eorum esse? &, si non easdem opes habere, eandem tamen patriã incolere? Altero connubium petimus, quod finitimis, externisq; dari solet: nos quidem ciuitatem, quæ plus quàm connubium est, hostibus etiam victis dedimus. Altera nihil noui ferimus, sed id quod populi est, repetimus, atq; vsurpamus: vt quibus velit, populus Rom. honores mandet. Quid tandem est, cur cælum ac terras misceant? cur in me impetus modo penè in senatu sit factus? Negent se manibus temperaturos, violaturosq; denuncient sacrosanctam potestatem, si populo Ro. liberum suffragium datur, vt quibus velit, consulatum mandet: & non præceditur spes plebeio quoq;, si dignus summo honore erit, adipiscendi summi honoris: stare vrbs hæc non poterit: de imperio actum est. Et perinde hoc valet, plebeius ne Consul fiat, tanquam seruum aut libertinum aliquis Consulem futurum dicat. Ecquid sentitis, in quanto contemptu viuatis? Lucis huius vobis partẽ, si liceat, adimant: quod spiratis, quod vocem mittitis, quod formas hominum habetis, indignantur. Quinetiam (si Dijs placet) nefas aiunt esse, Consulem plebeium fieri. Obsecro vos, si non ad fastos, non ad commentarios Pontificum admittimur: ne ea quidem scimus, quæ omnes peregrini etiã sciũt. Consules in locum regum successisse, nec aut iuris

aut

aut maiestatis quicquam habere, quod non Regibus ante fuerit? En unquam creditis fando auditum esse, Numam Pompilium non modo nō patricium, sed ne ciuem quidem Romanum, ex Sabino agro fuisse accitum populi iussu, Patribus autoribus Romæ regnasse? L. deinde Tarquinium non modo Romanæ, sed ne Italicæ quidem gentis, Demarathi Corinthij filiū, incolā, à Tarquinijs, viuis liberis Anci, Regem factū? Seruium Tullum post hunc, captiua Corniculana natum, patre nullo, matre serua, ingenio & virtute regnum tenuisse? Quid enim de T. Tatio Sabino dicam? quem ipse Romulus parens Vrbis in societatem regni accepit? Ergo dum nullum fastiditur genus, in quo eniteret virtus: creuit imperium Romanum. pœniteat vos nunc plebeij Consulis: quum maiores nostri aduenas Reges non fastidierint, & ne regibus quidē exactis clausa vrbs fuerit peregrinæ virtuti. Claudiam gentem, certè post exactos Reges, ex Sabinis non in ciuitatem modo accepimus, sed etiam in patriciorum numerum. Ex peregrino ne patricius, deinde Consul fiat? ciuis Romanus si sit ex plebe, præcisa consulatus spes erit? Vtrum tādem non credimus fieri posse, vt vir fortis, & strenuus, pace belloq; bonus, ex plebe, Numæ sit, Lucio Tarquinio, Seruio Tullo similis? An ne si sit quidem, ad gubernacula Reipublicæ accedere eum patiemur, potiusq; decemuiris teterrimis mortalium, qui tum omnes ex Patribus erant, quā optimis Regū nouis hominibus similes Cōsules sumus habituri? At enim nemo post Reges

exactos de plebe Conſul fuit. Quid poſtea? nullane res noua inſtitui debet? & quod nondum eſt factum (multa enim nondum ſunt facta in nouo populo) ea ne ſi vtilia quidem ſint, fieri oportet? Pontifices, Augures Romulo regnante nulli erant: ab Numa Pompilio creati ſunt. Cenſus in ciuitate, & deſcriptio centuriarum claſſiumq́ non erat: ab Seruio Tullo eſt facta. Conſules nunquam fuerant: Regibus exactis creati ſunt. Dictatoris nec imperium nec nomen fuerat: apud Patres eſſe cœpit. Tribuni plebis, Aediles, Quæſtores nulli erant: inſtitutum eſt, vt fierent. Decemuiros legibus ſcribendis intra decem hos annos & creauimus, & è Republica ſuſtulimus. Quis enim dubitat, quin in æternũ vrbe condita, & in immenſum creſcente, noua imperia, ſacerdotia, iura gentium hominumq́ inſtituantur? Hoc ipſum, ne connubium Patribus cum plebe eſſet, non Decemuiri tulerunt paucis his annis, peſſimo exemplo, cum ſumma iniuria plebis? An eſſe vlla maior, aut inſignior contumelia poteſt, quàm partem ciuitatis velut contaminatã, indignam connubio haberi? Quid eſt aliud, quàm exilium intra eadem mœnia, quàm relegationem pati? Ne affinitatibus, ne propinquitatibus immiſceamur, cauent, ne ſocietur ſanguis. Quid? hoc ſi polluit nobilitatem iſtam veſtram, quam plerique ex Albanis oriundi & Sabinis, non genere, nec ſanguine; ſed per cooptationem in Patres habetis, aut ab Regibus lecti, aut poſt Reges exactos iuſſu populi, ſyn-

synceram seruare priuatis consilijs non poteratis, nec ducendo ex plebe, neque vestras filias sororesq́ etiam nubere sinendo è Patribus? Nemo plebeius vim patriciæ Virgini afferret: patricirum ista libido est: nemo inuitum pactionem nuptialem quenquam facere coegisset. Verumenimuerò lege id prohiberi, & connubium tolli Patrum ac plebis, id demum contumeliosum plebi est. Cur enim non confertis, ne sit connubium diuitibus ac pauperibus? Quod priuatorum consiliorum vbiqúe semper fuit, vt in quam cuiqúe fœmina conuenisset domum, nuberet: ex qua pactus esset vir domo, in matrimonium duceret: id vos sub legis superbissimæ vincula conijcitis, qua dirimatis societatem ciuilem, duasq́ ex vna ciuitate faciatis. Cur non sancitis, ne vicinus patricio sit plebeius? ne eodem itinere eat? ne idem conuiuium ineat? ne in foro eodem consistat? Quid enim in re est aliud, si plebeiam patricius duxerit, si patriciam plebeius? quid iuris tandē mutatur? Nempe Patrē sequuntur liberi: nec quod nos ex connubio vestro petamus, quicquam est, præterquam vt hominum, vt ciuium numero simus: nec vos (nisi in contumeliam, ignominiamqúe nostram certare iuuat) quod contendatis, quicquā est. Deniq́ vtrum tandem populi Rom. an vestrū summum imperium est? Regibus exactis, vtrum vobis dominatio, an omnibus æqua libertas parta est? Oportet licere populo Rom. si velit, iubere legem: an, vt quæqúe rogatio pro

mulgata erit, vos delectum pro pœna decernetis? & simul ego Tribunus vocare tribus in suffragium cœpero, tu statim Consul sacramento iuniores adiges, & in castra educes? & minaberis plebi? minaberis Tribuno? Quid si non quantum istæ minæ aduersus plebis consensum valerent, bis iam experti essetis? Scilicet quia nobis consultum volebatis, certamine abstinuistis? an ideo non est dimicatum, quòd quæ pars firmior, eadem modestior fuit? Nec nunc erit certamen, Quirites: animos vestros illi tentabunt semper, vires non experientur. Itaq; ad bella ista, seu vera, seu falsa sunt, Consules, parata vobis plebs est, si connubijs redditis, vnam hanc ciuitatem tandem facitis, si coalescere, si iungi miscerique vobis priuatis necessitudinibus possunt, si spes, si aditus ad honores viris strenuis & fortibus datur: si in consortio, si in societate Reip. esse, si, quod æquæ libertatis est, inuicem annuis magistratibus parere, atque imperitare licet. Si hæc impediet aliquis: ferte sermonibus, & multiplicate fama bella: nemo nomen est daturus, nemo capturus, nemo dimicaturus pro superbis dominis, cum quibus nec in republica honorum, nec in priuata connubij societas esse.

ARGVMENTVM

EXHORTATIONIS VECTII MESsij Volscorum Regis ad suos.

IN Algidum conuenerant Aequi Volscique, vbi partitis copijs, Romanos, si venirent, obseruabant.

bant. Romani venientes hostium exemplo binis castris loca diuersa breui spacio inter se distantia capiunt. Nocte tandem post multa variaque leuia certamina hostes Romanorum adoriuntur castra: quibus à Romanis magna celeritate, atque prudentia obstatum est. Ac quum iam apertè ad Romanos res ipsa inclinare videretur, tum demũ Vectius Messius Rex Volscorum ad suos transit, ad resistendum in hæc verba adhortaturus.

Hic perituri vos telis hostium estis indefensi, inulti? Quid igitur arma habetis? aut quid vltro bellum intulistis? in otio tumultuosi, in bello segnes? Quid hic stantibus spei est? An Deum aliquem protecturũ vos, rapturumq; hinc putatis? Ferro via faciẽda est hac, quà me progressum videritis. Agite, qui visuri domos, parentes, coniuges, liberos estis, ite mecum. Non murus, nec vallum, sed armati armatis obstant Virtute pares: necessitate, quæ vltimum ac maximum telum est, superiores estis.

ARGVMENTVM

ORATIONIS MAMERCII AEmulij Dictatoris ad suos, inusitato certamine exterritos.

Fidenatibus Romanis rebellare accitis Veientibus belli socijs placebat. Itaque Veientes exercitum suum Fidenas communi consilio belli sedem captas ducunt. Eo contendunt & Romani: qui iam primo statim congressu hostes contuderunt, quum repente patefactis Fidenarum portis noua erumpens acies, quæ facibus ardentibus tota collucebat, noua specie ipsis terrorem intulit. Quod Mamercus Aemilius Dictator animaduertens, suos his verbis accendebat ad prælium redintegrandum.

FVmóne victi, velut examen apum, loco vestro exacti, inermi cedetis hosti? non ferro extinguitis ignes? non faces has ipsas pro se quisq; si igni, non telis pugnandum est, ereptas vltro inferetis? Agitè nominis Romani & virtutis Patrum vestræq; memores, vertite incendium hoc in hostium vrbem, & suis flammis delete Fidenas, quas vestris bneficijs placare non potuistis: Legatorum hoc vos vestrorum, colonorumq; sanguis, vastatiq; fines monent.

ARGVMENTVM

INTERROGATIONIS C. IVNII Tribuniplebis de Sempronio Consule, cum Tempanio tractata.

Bellum illud, quod aduersus Volscos Sexti Tẽpanij adhortatione instauratum fuit, adeo pertinax mansit, vt pugnantes nox sola incertos dirimeret. Is Sex. Tempanius, quum postero die ab Saucijs hostibus didicisset, castra Volscorum deserta esse, lætus cum suis ad castra Romana penetrar. Ea quoque cum deserta inuenisset, ignarus quo Sempronius Consul cum reliquo exercitu se recepisset: rectè Romam proximis itineribus contendit. Bellum illud malè ac infeliciter Romanis cessisse, iã tum fama Romam perlata, odiũ Sempronij Consulis omnibus ingenerarat. Ita C. Iunius Tribunus ple. hoc ipsum Consuli non impunè ferendum ratus. his interrogationibus ex Tempanio rem cognoscere tentabat.

SExte Tempani, quæro de te, arbitreris ne. C. Sempronium Consulem aut in tempore pugnam inisse, aut firmisse subsidijs aciem? aut ib-

aut illo boni Conſulis functum officio? Et tu ne ipſe victis legionibus Romanis, tuo conſilio equitem ad pedes deduxeris, reſtituerisq́; pugnam: excluſo deinde ab acie noſtra tibi, atque equitibus num aut Conſul ipſe ſubuenerit, aut miſerit præſidium? Poſtero deniq; die ecquid præſidij vſquam habueris? an tu, cohorsq́; in caſtra veſtra virtute proruperitis? Ecquẽ in caſtris Conſulẽ, ecquẽ exercitum inueneritis? an deſerta caſtra, relictos ſaucios milites? Hæc pro virtute tua, fideq́;, qua vna hoc bello Reſp. ſtetit. dicenda tibi ſunt hodie. Deniq; vbi C. Sempronius ſis, an deſerueris Conſulem, exercitumq́;: victi deniq; ſimus, an vicerimus.

ARGVMENTVM

ORATIONIS SEXTI TEMPANII

Decurionis qua milites in re complorata adhortatur.

Sextus Tempanius decurio erat militũ: is quũ res Romana, bello Volſcorũ, temeritate Sempronij conſulis eò recidiſſet, vt iam cæſis magna ex parte militibus, qui ſuperent, iam parerent ſeſe fugæ mandare, voce magna exclamans vt equites ex equis deſilirent qui ſaluam remp. vellent: omnium turmarum equites non ſecus quàm ſi conſul edixiſſet, motos hac voce monebat.

NIſi hæc armata cohors ſiſtat impetum hoſtium, actum de imperio eſt. Sequimini pro vexillo cuſpidem meam: oſtẽdite Romanis Volſcisq́;, neq; equitibus vobis vllos equites, neque peditibus eſſe pedites pares.

ARGVMENTVM

ORATIONIS L. DECII, AD POpulum aduersus M. Posthumium Tribunum militum.

M. Posthumio Regillensi Tribuno militū bellum aduersus Aequos permissum erat. Is fractis hostium animis, quum in hostium oppidum irrupisset, bellum in ciues conuertens, prædam militis fore edicit. Capto oppido, fidem mutat. Posteà in vrbem à collegis accersitus, quum M. Festius Tribunus ple. laturum se legem diceret, vt Volas coloni mitterentur, malum militibus meis (inquit) nisi quieuerint. Qua voce quum populum, Patresque offendisset: L. Decius Tribunus ple. in maius eum odium & inuidiam populi arrepta occasione ex voce illa, vocat.

AVditis, Quirites, sicut seruis, malū minantem militibus? tamen hæc bellua dignior vobis tanto honore videbitur, quàm qui vos vrbe agrisq; donatos in colonias mittunt: qui sedem senectuti vestræ prospiciunt: qui pro vestris commodis aduersus tam crudeles superbosq; aduersarios depugnant. Incipite deinde mirari, cur pauci iam vestram suscipiāt causam. Quid vt à vobis sperent? an honores? quos aduersarijs vestris potius, quàm populi Romani propugnatoribus datis? Ingemuistis modo voce huius audita. quid id refert? Iam si suffragium detur: hunc, qui malum vobis minatur, ijs qui agros sedesq; ac fortunas stabilire volunt, præferetis.

EX

EX QVINTO AB VRBE SVMptæ sequentes.

ARGVMENTVM

ORATIONIS APPII CLAVDII ad populum contra Tribunos plebis, pro bello continuando.

Hybernacula militibus tum primo ad continuandum etiam hyeme bellum fieri cœpta erant, quum Imperatores Romani se obsidendo, quam oppugnãdo sperarent Reip. melius consulturos. Perlata ea res Romam Tribunos ple. permouerat, qui primo quoque tempore plebi quid ea re efficeretur exponunt: ita plebis libertatem vendi iactando. Illudque constitutum, vt quum ij in quibus vires omnes plebis erant, adfuissent; agi de commodis ipsius non posset. His, alijsque iam plebis animos Tribuni sollicitarant, quum Appius Claudius Tribunus militum plebe conuocata pro bello coutinuando continendisque militibus in hybernaculis, contra Tribunos pleb. hanc concionem habuit.

SI vnquam dubitatum est, Quirites, vtrũ Tribuni pleb. vestra, an sua caussa seditionum semper autores fuerint: id ego hoc anno desisse dubitari certum habeo. Et quum lætor tandem longi erroris vobis finem factum esse, tum quod secundis potissimum vestris rebus hic error est sublatus: & vobis & propter vos Reip. gratulor. An est quisquam, qui dubitet nullis iniurijs vestris, si quæ forte aliquando fuerunt, vnquam æquẽ, quam munere Patrum in plebem, quum æra militantibus constituta

sunt, Trib. pl. offensos ac concitatos esse? Quid illos aliud aut tum timuisse creditis, aut hodie turbare velle, nisi concordiam ordinum? quàm dissoluendæ maximè Tribunitiæ potestatis rentur esse? Hoc hercule tãquàm artifices improbi opus quærunt, qui & semper ægri aliquid esse in rep. volunt, vt sit ad cuius curationem à vobis adhibeantur. Vtrum enim defenditis, an impugnatis plebem? Vtrum militantium aduersarij estis, an causam agitis? nisi fortè hoc dicitis, quicquid Patres faciunt, displicet: siue illud pro plebe, seu contra plebem est. Et quemadmodum seruis suis vetant domini quicquam rei cum alienis hominibus esse, pariterq; in ijs beneficio ac maleficio abstineri æquum censeant: sic vos interdictis Patribus commertio plebis, ne nos comitate, ac munificentia nostra prouocemus plebem, nec nobis plebs dicto audiens atq; obediens sit. Quanto tandem, si quicquam in vobis, non dicimus ciuilis, sed humani esset, fauere vos magis, &, quantum in vobis esset, indulgere potius comitati Patrum, atq; obsequio plebis oportuit? Quæ si perpetua concordia sit, quis non spondere ausit maximum hoc imperium inter finitimos breui futurum esse? Atqui ego quàm hoc consilium collegarum meorum, quo abducere infecta re à Veijs exercitum noluerint, non vtile solum, sed etiam necessarium fuerit, postea edisseram. Nunc de ipsa conditione dicere militantium libet. Quam orationem non apud vos solum, sed etiam in castris si habeatur ipso exercitu disceptante, æquam arbitror videri posse:

ita

in qua si mihi ipsi nihil quod dicerem, in mentem venire posset, aduersariorum certe orationibus contentus essem. Negabant nuper æra danda militibus, quia nunquam data essent: quo nam modo igitur indignari possunt, quibus aliquid noui adiectum commodi sit, eis laboris etiam nouum proportione iniungi? Nusquam nec opera sine emolumento, nec emolumentum ferme sine impensa opera. Labor, voluptasq́; dissimillima natura, societate quadam inter se naturali sunt iuncta. Moleste antè ferebat miles se suo sumptu operam Reip. præbere: gaudebat idem partem anni se agrum suum colere, quærere vnde domi militiaq́; se ac suos tueri posset. Gaudet nunc fructui sibi Rempublicam esse, & lætus stipendium accipit. Æquo igitur animo patiatur se ab domo, ab re familiari, cui grauis impensa non est, paulò diutius abesse. An si ad calculos eum Respublica vocet, non merito dicat: annua æra habes, annuam operam ede. An tu æquum censes, militia semestri solidum te stipendiũ annuum accipere? Inuitus in hac parte orationis, Quirites, moror. Sic enim agere debent qui mercenario milite vtuntur; At nos tanquam cum ciuibus agere volumus: agiq́; tanquam cum patria nobiscum, æquũ censemus. Aut non suscipi bellum oportuit, aut geri pro dignitate populi Romani: & perfici quamprimũ oportet. Perficietur autem, si vrgemus obsessos, si non ante abscedimus, quàm spei nostræ finem,

captis

captis Veijs, imposuerimus. Si hercule nulla alia causa, ipsa indignitas perseuerantiam imponere debuit. Decem quondā annos vrbs oppugnata est ob vnā mulierē ab vniuersa Græcia: quam procul ab domo? quot terras, quot Maria distās. Nos intrà vicesimū lapidem in cōspectu propè vrbis nostræ oppugnationem annuam perferre piget: scilicet quia leuis belli causa est, nec satis quicquam iusti doloris est, quod nos ad perseuerandum stimulet. Septies rebellarunt, in pace nunquam fidi fuerunt: agros nostros millies depopulati sunt. Fidenates à nobis deficere coegerunt: colonos nostros ibi interfecerunt: autores fuerunt contra ius sedis impiæ legatorum nostrorum: ac Hetruriam omnem aduersus nos concitare voluerunt, hodieq; id moliuntur: res repetentes legatos nostros haud procul abfuit quin violarent. Cum his molliter, & per dilationes bellum geri oportet? si nos tam iustum odium nihil mouet, ne illa quidem, oro, vos mouent, ne illa quidem, oro, vos mouent? Operibus ingentibus septa vrbs est, quibus intra muros coercetur hostis: agrum non coluit, & culta euastata sunt bello. Si reducimus exercitum: quis est qui dubitet illos non cupiditate solum vlciscendi, sed etiam necessitate imposita ex alieno prædandi, cum sua amiserint, agrum nostrum inuasuros? Non differimus igitur bellum isto consilio, sed, intra fines nostros accipimus. Quid? illud, quod propriè ad milites pertinet, quibus boni Trib. pl. cum stipendium extorquere voluerint, nunc consultum repente volunt: quale est?

Val-

Vallum, fossamq́ʒ, ingentis vtramq́ʒ rem operis per tantum spatium dixerunt: Castella primò pauca, postea exercitu aucto creberrima fecerunt: munitiones non in vrbem modo, sed in Hetruriam etiam spectantes, siqua inde auxilia veniant, opposuere. Quid turres? quid vineas, testudinesq́ʒ, & talium oppugnandarum vrbiũ apparatum loquar? cum tantum laboris exhaustum sit, & ad finem iam operis tandem peruentum? relinquendáne hæc censetis, vt ad æstatem rursus nouus de integro his instituendis exsudetur labor? quanto est minus opera tueri facta, & instare, & perseuerare defungiq́ʒ cura? Breuis enim profecto res est, si vno tenore peragitur: nec ipsi per intermissiones has interuallaq́ʒ lentiorem spem nostram facimus. Loquor de opere, & de temporis iactura. Quid? periculi, quod differendo bello adimus. num obliuisci nos hæc tam crebra Hetruriæ consilia de mittendis Veios auxilijs patiuntur? Vt nunc res se habet, irati sunt, oderunt, negant missuros: quantum in illis est, capere Veios licet. Quis est qui spondeat, eundem, si differatur bellum, animum postea fore? cum, si laxamentum dederis, maior, frequentiorq́ʒ legatio itura sit: quum id quod nunc offendit Hetruscos, Rex creatus Veijs, spatio mutari interposito possit: vel consensu ciuitatis, vt eo reconcilient Hetruriæ animos: vel ipsius voluntate Regis, qui obstare regnum suum saluti ciuium nolit. Videte quot res quam inutiles sequantur illam viam consilij. Iactura operum tanto labore factorum vastatio imminens finiũ nostrorum, Hetruscũ bellum

bellum pro Veiente concitatum. Hæc sunt, Tribuni, consilia vestra: non hercule dissimilia, ac si quis ægro, qui curari se fortiter passus, extemplo conualescere possit: cibi gratia præsentis, aut potionis longinquum, & forsitan insanabilem morbum efficiat. Si mediusfidius ad hoc bellum nihil pertineret: ad disciplinam certè militiæ plurimũ intererat, insuescere militem nostrum non solum parta victoria frui, sed, si res etiam lentior sit, pati tædium: & quamuis seræ spei exitum expectare: &, si non sit æstate perfectum bellum, hyemem operiri: nec sicut æstiuas aues, statim autumno tecta ac recessum circumspicere. Obsecro vos, Venandi studium, ac voluptas homines per niues ac pruinas in montes syluasq; rapit: belli necessitatibus eã patientiam non adhibebimus, quam vel lusus, ac voluptas elicere solet? Adeóne effœminata corpora militum nostrorum esse putamus, adeò molles animos, vt hyemem vnam durare in castris, abesse ab domo non possint? Vt tanquam nauale bellum, tempestatibus captandis, & obseruãdo tempore anni gerant, non æstus, non frigora pati possint? Erubescant profectò, si quis eis hæc obijciat: contendantq;, & animis & corporibus suis virilem patientiam inesse, & se iuxtà hyeme atq; æstate bella gerere posse: nec se patrocinium molliciæ, inertiæq; mandasse Tribunis: & meminisse hanc ipsam potestatem non in vmbra, nec in tectis maiores suos creasse. Hæc virtute militum vilitum vestrorum, hæc Romani nomi-

nomine sunt digna, non Veios tantum, nec hoc bellum intueri, quod instat: sed famam & ad alia bella, & ad cæteros populos in posterum quærere. An mediocre discrimen opinionis secuturum ex hac reputatis? utrum tandem finitimi populum Romanum esse putent: cuius siqua urbs primum illum breuissimi temporis sustinuerit impetum, nihil deinde timeat? an hic sit terror nominis nostri? ut exercitum Romanum non tædium longinquæ oppugnationis, non vis hyemis ab urbe circumcessa semel amouere possit? nec finem ullum alium belli, quàm victoria nouerit? nec impetu propius bella, quam perseuerãtia gerat? quæ in omni quidem genere militiæ, maximè tamen in obsidendis urbibus necessaria est: quarum plerasq; munitionibus, ac naturali situ inexpugnabiles, fame sitiq́ue tempus ipsum vincit atque expugnat, sicut Veios expugnabit, nisi auxilio hostibus Tribuni pleb. fuerint, & Romæ inuenerint præsidia Veientes: quæ nequicquam in Hetruria quærunt. An est quicquam, quod Veientibus optatum æquè contingere possit, quàm ut seditionibus primum urbs Romana, deinde velut ex contagione, castra impleantur? At hercule apud hostes tanta modestia est, ut non obsidionis tædio, non denique regni, quicquam apud eos nouatum sit, non negata auxilia ab Hetruscis irritauerint animos. Morietur enim extẽplo, quicunq; erit seditionis autor, nec cuiquam dicere ea licebit, quæ apud nos impune

dicun-

dicuntur. Fustuarium meretur, qui signa relinquit, aut præsidio decedit: autores signa relinquendi, & deferendi castra, non vni aut alteri militi, sed vniuersis exercitibus, palàm in concione adiuntur. adeo quicquid Tribunus pl. loquitur, & si prodédæ patriæ, dissoluendæq; Reip. est, assuescitis audire: & dulcedine potestatis eius capti, qualibet sub ea scelera latere finitis. Reliquum est, vt quæ hic vociferantur, eadem in castris, & apud milites agant, & exercitus corrumpant, ducibusq; parere non patiantur: quoniam ea demum Romæ libertas est, non senatũ, non magistratus, non leges, non mores maiorũ, non instituta patrum, non disciplinam vereri militiæ.

ARGVMENTVM

ORATIONIS P. LICINII CALVI ad populum, vt filio, sibi delatum honorem mandaret.

Tribunos militum consulari potestate, in quibus P. Licinius Caluus erat primus ex plebe, vitio creatos, oraculo Delphico constabat. Itaque omnes se magistratu abdicant, Re ad interregnum, sicuti responsum erat, redacta, creatur omnium centuriarum consensu ac voluntate iterum idem P. Licinius. Is quum iam exacta ætatis Tribunitiæ potestati se imparem videret, ita Quirites rogabat, vt honorem sibi delatum filio mandarent.

OMen concordiæ, Quirites, rei maximè in hoc tempus vtilis, memoria nostri magistra-

gistratus vos his comitijs petere in insequentem annum video: si & collegas eosdem reficitis, etiam usu meliores factos. Me iam non eundem, sed umbram, nomenq; P. Licinij relictum videtis: vires corporis effœtæ, sensus oculorum, atque aurium hebetes, memoria labat, vigor animi obtusus. En vobis (inquit iuuenem filium tenẽs) effigiem, atq; imaginem eius, quem vos antea Tribunum militum ex plebe primum fecistis. Hunc ego institutum disciplina mea, vicarium pro me Reip. do, dicoq;: vosq; quæso, Quirites, delatum mihi vltrò honorem, huic petenti, meis- qúo pro eo adiectis precibus mandetis.

ARGVMENTVM

ORATIONIS CAMILLI DICtatoris ad Apollinem & Iunonem in opugnatione Veiorum.

M. Furius Camillus Dictator dictus, quum Faliscos Capenatesque hostes non prælio solum fudisset, sed castris quoque exuisset, exercitum ad vrbem Veios delendam duxit. Ibi quum iam haud procul abesset, quin vrbs ipsa caperetur, militibus arma capere iussis, Deos ita alloquebatur.

TVo ductu, Pythice Apollo, tuoq; numine instinctus pergo ad delendam vrbem Veios: tibiq; hinc decimam partem prædæ voueo. Te simul, Iuno regina, quæ nunc Veios colis, precor, vt nos victores in nostram tuámque mox futuram vrbem sequare, vbi te dig- num

gnum amplitudine tua templum accipiat.

ARGVMENTVM ORATIONIS CAMILLI AD PÆdagogum Faliscorum in castris deprehensum cum pueris.

M. Furio Camillo mandatũ erat bellum aduersus Faliscos: quo bello fusi fugatique Falisci, amissis castris in oppidũ se receperũt. In obsidione oppdi ludimagister Faliscorum pueros lusus exercendique causa ingenij ante vrbem producens, longius forte variatis sermonibus progressus, in prætorium ad Camillam perduxit. Ibi quum Faliscos diceret à se iam in manus Romanorum traditos, quod pueros eos dederet, quorum parentes primores essent Faliscorum: in hanc sententiam respondit Camillus.

NOn ad similem tui nec populum, nec imperatorem scelestus ipse cum scelesto munere venisti. Nobis cum Faliscis quæ pacto fit humano, societas non est: quam ingenerauit natura, vtrisq; est, eritq;. Sunt & belli sicut pacis iura: iusteq; ea non minus quam fortiter didicimus gerere. Arma habemus, non aduersus eam ætatem cui etiam captis vrbibus parcitur: sed aduersus armatos, & ipsos qui nec læsi, nec lacessiti à nobis, cástra Romana ad Veios oppugnauerunt. Eos tu, quantum in te fuit, nouo scelere vicisti. Ego Romanis artibus, virtute, opere, armis sicut Veios vincam.

AR-

ARGVMENTVM

ORATIONIS LEGATORVM FA-
liscos Romanis dedentium in Senatu.

Huius argumentum coniunctum est cum fine superioris. Ludimagister à Camillo proditionis crimine vehementer accusatus, iussus nudato corpore à pueris virgis cædentibus in oppidum reduci, omnium in se oculos tanquam ad nouum spectaculum conuerterat. Ea re diligenter à Senatu Faliscorum perpensa, mutatis animis & cõsilijs, legati ad Camillum primum, deinde Romã missi, qui Faliscos hac oratione dederent.

Patres cõscripti: victoria cui nec Deus, nec homo quisquam inuideat, victi à vobis, & Imperatore vestro, dedimus nos vobis, rati (quo nihil victori pulchrius est) melius nos sub imperio vestro, quàm legibus nostris victuros. Euentu huius belli duo salutaria exempla prodita humano generi sunt. Vos fidem in bello, quam præsentem victoriam, maluistis: nos fide prouocati, victoriam vltro: detulimus sub ditione vestra sumus. Mittite, qui arma, qui obsides, qui vrbem patentibus portis accipiant: nec vos fidei nostræ, nec nos imperij vestri pœnitebit.

ARGVMENTVM

EXHORTATIONIS CAMILLI
exulis ad Ardeates, vt arma caperent aduersus Gallos.

Camillus Ardeã forte exulatũ abierat, quum Galli vrbẽ Romã præter Capitoliũ ceperunt. Is quũ Galli Ardeã frumentandi gratia vagarentur, publica fortuna quã sua mœstior, in cõcionẽ procedẽs, hac oratione Ardeates ad sumẽda arma aduersus Gallos adhortabatur.

Ar-

ARdeates, veteres amici, noui etiam ciues mei, quando & veſtrum beneficium ita tulit, & fortuna hoc egit mea: nemo veſtrum conditionis meæ oblitum me huc proceſſiſſe putet: ſed res, ac periculum commune cogit quod quiſq; poſſit in re trepida præſidij in mediũ conferre. Et quando ego vobis pro tantis veſtris in me meritis gratiam referam, ſi nunc ceſſauero? aut vbi vſus erit mei vobis, ſi in bello, nõ fuerit? Hac arte in patria ſteti: & inuictus bello in pace ab ingratis ciuibus pulſus ſum. Vobis autẽ, Ardeates, fortuna oblata eſt, & pro tantis priſtinis populi Romani beneficijs, quanta ipſi meminiſtis (nec enim exprobranda apud memores ſunt) gratiæ referendæ, & huic vrbi decus ingens belli ex hoſte communi pariendi. Quæ effuſo agmine aduentat, gens eſt, cui natura corpora animosq; magna magis quàm firma dederit: eo in certamen omne plus terroris quàm virium ferunt. Argumento ſit clades Romana: patentem cepere vrbe: ex arce, Capitolioq;, quod his exigua reſiſtitur manu, iam obſidionis tædio victi abſcedunt, vagiq; per agros palantur, cibo vinoq; raptim hauſto repleti. vbi nox appetit, prope riuos aquarum ſine munimento, ſine ſtationibus ac cuſtodijs paſſim ferarum ritu ſternuntur nunc ab ſecundis rebus magis etiam ſolito incauti. Si vobis in animo eſt tueri mœnia veſtra, nec pati hæc omnia Galliam fieri: prima vigilia capite arma, frequentes me ſequimini ad cædem, non ad pugnam. Niſi victos ſomno velut pecudes trucidandos tr[illegible]d[illegible]ero, [illegible]n rec[illegible]ſo eundem

dem Ardeæ rerum mearum exitum, quem Romæ habui.

ARGVMENTVM

ORATIONIS FVRII CAMILLI *ad populum de non transmigrando Veios.*

Galli capta Roma domos omnes, templaque Deorum præter pauca & Capitolium diruerant, soloque æquauerant. Quæ fuit causa, vt Tribuni pleb. fugatisque cæsisque Gallis Camillo duce, quum Romam Patres plebsque rediissent, ad plebem de transmigratione Veios referrent. Quod vbi Camillus intellexit, conuocato populo, hac concione non esse transmigrandum Veios suadebat.

ADeò mihi acerbæ sunt, Quirites contentiones cum Tribunis ple. vt nec tristissimi exilij solatium aliud habuerim quod Ardeæ vixi, quàm quod procul ab his certaminibus eram: & ob eadem hæc, nõ si me senatusconsulto populiq; iussu reuocaretis, rediturus vnquam fuerim: nec nunc me, vt redirem, mea voluntas mutata, sed vestra fortuna perpulit: quippe vt in sua sede maneret patria, id agebatur, non vt ego vtiq; in patria essem. Et nunc quiescerem ac tacerem libenter, nisi hæc quoque pro patria dimicatio esset: cui deesse, quoad vita suppetat, alijs turpe, Camillo etiam nefas est. Quid enim repetijmus, quid obsessam ex hostiũ manibus eripuimus, si recuperatã ipsi deseruimus? Et quũ victoribus Gallis, capta tota vrbe,

Capitolium tamen atq; arcem Dijq; & homines Romani tenuerint, habitauerint: Victoribus Romanis, recuperata vrbe, arx quoq; & Capitolium deseretur? & plus vastitatis huic vrbi secunda nostra fortuna faciet, quam aduersa fecerit? Equidem si nobis cum vrbe simul positæ, traditæq; per manus religiones nullæ essent: tamen tam euidens numen hac tempestate rebus affuit Romanis, vt omnem negligentiam diuini cultus exemptam hominibus putem. Intuemini enim horum deinceps annorum vel secundas res, vel aduersas: inuenietis omnia prospere euenisse sequentibus Deos, aduersa spernentibus. Iam omnium primum Veiens bellum per quot annos, quanto labore gestum? non antè cepit finem, quàm monitu Deorum aqua ex lacu Albana emissa est. Quid hæc tandem vrbis nostræ clades noua? num ante exorta est, quàm spreta vox cœlo emissa de aduentu Gallorum: quã gentiũ ius ab legatis nostris violatũ, quã, à nobis cũ vindicari deberet eadem negligentia Deorum, prætermissum? Igitur victi, captique, ac redempti, tantum pœnarum Dijs hominibusque dedimus, vt terrarum orbi documento essemus. Aduersæ deinde res admonuerunt religionum: confugimus in Capitolium ad Deos, ad sedem Iouis optimi maximi: sacra in ruina rerum nostrarum alia terræ celauimus, alia auecta in finitimas vrbes amouimus ab hostium oculis: Deorum cultum, deserti ab Dijs hominibusq;, tamen non intermisimus. Reddidere igitur patriam & victoriam, & antiquum belli

decus

decus amiſſum: & in hoſtes, qui cæci auaritia in pondere auri fœdus ac fidem fefellerunt, verterunt terrorem, fugamq́ꝫ, & cædem. Hæc culti, neglectiq́ꝫ numinis, tanta monumenta in rebus humanis cernentes, ecquid ſentitis, Quirites, quantum vix dum ex naufragijs prioris culpæ cladiſq́ꝫ emergentes, paremus nefas? Vrbem auſpicato, inauguratoqúe conditam habemus: nullus locus in ea non religionum. Deorumqúe eſt plenus: ſacrificijs ſolemnibus non dies magis ſtati, quàm loca ſunt, in quibus fiant. Hos omnes Deos publicos, priuatoſqúe, Quirites, deſerturi eſtis? Quàm par veſtrum factum eſt, quod in obſidione nuper in egregio adoleſcente C. Fabio non minore hoſtium admiratione, quàm veſtra conſpectum eſt, quum inter Gallica tela digreſſus ex arce, ſolemne Fabiæ gẽtis in colle Quirinali obijt? An gentilitia ſacra ne in bello quidem intermitti, publica ſacra, & Romanos Deos etiam in pace deſeri placet? & Pontifices Flamineſq́ꝫ negligentiores publicarũ religionum eſſe, quam priuatus in ſolenni gentis fuerit? Forſitan aliquis dicit, aut Veijs ea nos facturos, aut huc inde miſſuros ſacerdotes noſtros, qui faciant: quorum neutrum fieri ſaluis caeremonijs poteſt. Et ne omnia generatim ſacra, omneſqúe percenſeam Deos: in Iouis epulo num alibi quàm in Capitolio, puluinar ſuſcipi poteſt? Quid de æternis Veſtæ ignibus, ſignoqúe quod imperij pignus cuſtodia eius templi tenetur, loquar? quid de Ancilibus veſtris? Mars

Gradiue, tuq; Quirine Pater, hæc omnia in profano deseri placet sacra æqualia vrbi: quædam vetustiora origine vrbis? Videte quid inter nos & maiores intersit. Illi sacra quædam in monte Albano, Lauinioq; nobis facienda tradiderunt. An ex hostium vrbibus Romam ad nos transferri sacra, religiosum fuit: hinc sine piaculo in hostium vrbem Veios transferemus? Recordamini agitedum quoties sacra instaurentur, quia aliquid ex patrio ritu negligentia casuve prætermissum est. Modo quæ res post prodigium Albani lacus, nisi instauratio sacrorum, auspiciorumqúe renouatio, affectæ Veienti bello Reip. remedio fuit? At etiam tanquam veterum religionum memores, & peregrinos Deos transtulimus Romam, & instituimus nouos. Iuno Regina transuecta à Veijs, nuper in Auentino quàm insigni ob excellens matronarum studium, celebriq; dedicata est die? Aio Locuto templum propter cælestem vocem exauditam in noua via iussimus fieri: Capitolinos ludos solemnibus alijs addidimus, collegiumq; ad id nouum autore Senatu condidimus. Quid horum opus fuit suscipi, si vna cum Gallis vrbem Romanam relicturi fuimus? si non voluntate mansimus in Capitolio per tot menses obsidionis? si ab hostibus metu retenti sumus? De sacris loquimur, & de templis: quid tandem de sacerdotibus? Nonne in mentem venit, quanta piacula committantur? Vestalibus nempe in vna illa sedes est, ex qua eas nihil vnquam præterquam vrbs capta mouit. Flamini Diali noctem

vnam

vnam manere extra vrbem nefas est: hos Veientes pro Romanis facturi estis sacerdotes? & Vestales tuæ te deserent Vesta? & flamen peregre habitando, in singulas noctes quantum sibi reique publicæ piaculi contrahet? Quid alia, quæ auspicatò agimus omnia ferè intra pomœrium, cui obliuioni, aut cui negligentiæ damus. Comitia Curiata, quæ rem militarem continent: comitia Centuriata, quibus Consules Tribunosque militares creatis: vbi auspicato, nisi vbi assolent, fieri possunt? Veios ne hac transferemus? an comitiorum causa populus tanto incommodo in desertam hanc ab Dijs hominibusque vrbem conuenient? Sed res ipsa cogit vastatam incendijs ruinisque relinquere vrbem, & ad integra omnia Veios migrare, nec hic ædificãdo inopem plebem vexare. Hanc autem iactari magis causam, quàm veram esse, vt ego non dicam, apparere vobis, Quirites, puto, qui meministis ante Gallorum aduentum saluis tectis publicis priuatisque, stante incolumi vrbe, hanc eandem rem actam esse, vt Veios transmigraremus. Et videte quantum inter meam sententiam, vestramque intersit, Tribuni. Vos etiã si tunc faciendum nõ fuerit, nunc vtique faciendum putatis: ego cõtrà, (nec id mirati sitis, prius quàm quale sit audieritis) etiam si tunc migrãdum fuisset incolumi tota vrbe, nunc has ruinas relinquendas non censerem. Quippe tum causa nobis in vrbem captam migrandi victoria esset, gloriosa nobis, ac posteris nostris: nunc hæc migratio nobis misera ac turpis, Gallis gloriosa est: non enim

reliquisse victores, sed amisisse victi patriam videbimur. Hoc ad Alliam fuga, hoc capta urbs, hoc circumsessum Capitolium necessitatis imposuisse, ut desereremus penates nostros, exiliumque ac fugam nobis ex eo loco consciscere-mus, quem tueri non possemus? & Galli euertere potuerunt Romam, quam Romani restituere non videbuntur potuisse? Quid restat, nisi ut si iam nouis copijs veniant (constat enim vix credibilem multitudinem esse) & habitare in capta ad se, deserta à vobis hac urbe velint, sinatis? Quid si non Galli hoc, sed veteres hostes vestri, Aequi Volsciue faciant, ut commigrent Romam? Velitisne illos Romanos, vos Veientes esse? Non malitis hanc solitudinem vestram, quà urbem hostium esse? Non equidem video quid magis nefas sit. Hæc scelera, quia piget ædificare, hæc dedecora pati parati estis? Si tota urbe nullum melius ampliusque tectum fieri possit, quàm casa illa conditoris est nostri: non in casis ritu pastorum, agrestiumque habitare est satius inter sacra penatesque vestros, quàm exulatum publicè ire? Maiores nostri conuenæ, pastoresque, quum in his locis nihil præter syluas, paludesque esset, nouam urbem tam breui ædificarunt: nos Capitolio, arce incolumi, stantibus templis Deorum, ædificare incensam piget? & quod singuli facturi fuimus si ædes nostræ deflagrassent, hoc in publico incendio uniuersi recusamus facere? Quid tandem si fraude, si casu Veijs incendium ortũ sit, ventoq;, ut fieri potest, diffusa flamma magnam partem urbis

vrbis absumat? Fidenas inde, aut Gabios, aliamve quam vrbem quæsituri sumus, quo trasmigremus? Adeo nihil tenet solum patriæ? nec hæc terra, quam matrem appellamus? sed in superficie, tignisq; charitas nobis patriæ pendet? Et quidem fatebor vobis, (etsi minus iniuriæ vestræ, quàm meæ calamitatis meminisse iuuat) quum abessem, quotiescunq; patria in mentem veniret, hæc omnia occurrebant: colles, campiqúe, & Tyberis, & assueta oculis regio, & hoc cælum, sub quo natus, educatusqúe essem. Quæ vos, Quirites, nunc moueant potius charitate sua, vt maneatis in sede vestra, quàm postea, quũ reliqueritis ea, macerent desiderio. Non sine causa Dij hominesq; hunc vrbi condendæ locum elegerunt, saluberrimos colles, flumen opportunum, quo ex mediterraneis locis fruges deuehantur, quo maritimi commeatus accipiantur: mare vicinum ad commoditates, nec expositum nimia propinquitate ad pericula classium externarum: regionum Italiæ medium, ad incrementum vrbis natum vnice locum, argumento est ipsa magnitudo tam nouæ vrbis, Quirites, agitur. Inter tot veterrimos populos tamdiu bella geritis, quum interea (ne singulas loquar vrbes) non coniuncti cum Aequis Volsci, tot tam valida oppida, non vniuersa Hetruria tantum terra mariqúe pollens, atque inter duo maria latitudinem obtinens Italiæ, bello vobis par est. Quod quum ita sit, quæ (malum) ratio est expertis alia experiri? quum

iam vt virtus vestra transire aliò possit, fortuna certè loci huius transferri non possit? Hic Capitolium est, vbi quondam capite humano inuēto, responsum est, eo loco caput rerum, summamq; imperij fore: hic quum augurato liberaretur Capitolium, Iuuentas, Terminusq; maximo gaudio patrum nostrorum moueri se nō passi: hic Vestæ ignes: hic Ancilia cœlo demissa: hic omnes propitij manentibus vobis Dij.

EX SEXTO AB VRBE CONDITA *sumptæ.*

ARGVMENTVM

ADHORTATIONIS M. FVRII Camilli Dictatoris ad suos, hostium numero perturbatos.

Ad Satricum Antiates cum Volscorum, Latinorū, Hernicorumque ingenti multitudine sumpserant arma contra Romanos. Quod bellum Camillo dictatori mandatum fuit. Ibi quum viso inspectoq; hostium ingenti numero, milites commuti, perturbatique, singulis cum centenis congrediendum esse conclamarent: Camillus in equo inter aciem obequitans, eos ad strenuè atq; fortiter pugnandum ita adhortabatur.

QVæ tristitia, milites, hæc? quæ insolita cunctatio est? Hostem, an me, an vos ignoratis? Hostis quid aliud est, quā perpetua materia virtutis gloriæq; vestræ? Vos cōtrà, me duce (vt Faliscos, Veiosq; captos, & in capta patria Gallorum legiones cæsas taceam) modo trigeminæ victoriæ triplicem triumphū ex his ipsis Volscis & Æquis & ex Hetruria egistis.

gistis. An me, quod non dictator vobis, sed Tribunus signum dedi, non agnoscitis ducem? Neq; ego maxima imperia in vos desidero, & vos in me nihil præter me ipsum intueri decet: Neq; enim dictatura mihi vnquam animos fecit, vt ne exilium quidem ademit. Iidem igitur omnes sumus: & quum eadem omnia in hoc bellum adferamus, quæ in priora attulimus: eundem euentum belli expectemus. Simul concurreritis: quod quisq; didicit ac consueuit, faciet: vos vincetis, illi fugient.

ARGVMENTVM

ORATIONIS A. CORNELII Cossi Dictatoris ad suos.

A. Cornelius Cossus dictator T. Quintiũ Capitolinum magistrum equitum dixerat. Ii aduersus Volscorum ingentem multitudinem, etiamsi bella intestina remorari poterant, delectu habito in agrum Promptinum milites ducunt. Ibi quum postridie quàm venissent cęsa hostia pacem à Dijs perijsset dictator, lætus tanquam a Dijs auditus esset, in hæc verba milites adhortabatur.

NOstra victoria est, milites, si quid Dij, Vatesq; eorum in futurum vident. Itaque vt decet certa spei plenos, & cum imparibus manus cõserturos, pilis ante pedes positis, gladijs tantum dexteras armemus. Nec procurri quidem ab acie velim, sed obnoxios vos stabili gradu impetum hostium excipere. Vbi illi vana iniecerint missilia, & effusi stantibus vobis se intulerint: tum micent gladij, & veniat in mentem vnicuiq;, Deos esse, qui Roma-

num adiuuent: Deos, qui secundis auribus in prælium miserint. Tu, Quinti, æquitem intentus ad primum initium moti certaminis teneas: vbi hærere iam aciem collato pede videris, tum terrorem equestrem occupatis alio lauore infer: inuectusq́ue ordines pugnantium dissipa.

ARGVMENTVM

ORATIONIS CORNELII COSSI, quam in M. Manlium instituit.

M. Manlius Capitolinus erat, qui Capitolium ab Gallis clangore anserum exercitus seruarat. Is largitionibus populari aura captata, populum domum suam vocat, vbi in patres inuectus, inter alia, ab ijs thesauros eos qui ad redimendam à Gallis vrbem ex ærario exprompti, siue à matronis collati fuerant. occultatos iactabat. Rogatus vbinam tantæ rei furtum occultaretur. tempore ipso se iudicaturum respondit, Dictator Cossus ob eam rem ab exercitu & castris in vrbem accitus, postero die senatu habito, quum voluntates hominum satis explorasset, retinet senatũ, Manliumq́ue per præconem vocari iubet. Manlius multitudine plebis stipatus in Senatum venit: in quem dictator hæc verba conicecit.

VTinam mihi, Patribus Romanis ita de cæteris rebus cum plebe conueniat, quẽadmodum, quod ad te attinet, eamq́ue rem quam te sum quæsiturus, conuenturum satis confido. Spem factam à te ciuitati video, fide incolumi ex Gallicis thesauris, quos primores Patrum occultent creditum solui posse: cui ego rei tantum abest vt impedimento sim, vt contrà, te M. Manli, adhorter, liberes fœnore plebem

bem Romanam, & istos incubantes thesauris publicis ex præda clandestina euoluas. Quod nisi facis, siue quod & ipso in parte præda, siue quia vanum indicium est: in vincula te duci iubebo, nec diutius patiar à te multitudinem fallaci spe concitari.

ARGVMENTVM

RESPONSIONIS M. MANLII *Capitolini, ad Dictatorem & Patres.*

Coniunctum est hoc cum superiore. Cum plebe, quam donis largitionibusque pellexerat, in Senatum Manlius venerat. Ibi dictatori concionato in hanc sententiam respondit.

OFfendit te, A. Corneli, vosq; P.C. circumfusa turba lateri meo. Quin eam deducitis à me singuli vestris beneficijs? intercedendo: eximendo de neruo ciues vestros, prohibendo iudicatos addictosq; duci: ex eo quod affluit opibus vestris, sustinendo necessitates aliorum. Sed quid ego vos, de vestro impendatis hortor? Sortem aliam ferte: de capite deducite quod vsuris pernumeratum est, iam nihilo mea turba, quàm vllius, conspectior erit. At enim quid ita solus ego ciuium curam ago? Nihilo magis quod respondeam, habeo, quàm si quæras, quid ita solus Capitolium arcemq; seruarim: & tum vniuersis quam potui opem tuli, & nunc singulis feram. Nam quòd ad thesauros Gallicos attinet, rem suapte natura facilem, difficilem interrogato facit. Cur enim quæritis quod scitis? cur quod in sinu vestro est, ex-

cuti iubetis potius, quàm ponatis? Nisi aliqua fraus subest, quò magis argui præstigias iubetis vestras, eò plus vereor ne abstuleritis obseruantibus etiam occulos. Itaq; non ego vobis, vt indicem prædas vestras, sed vos id cogendi estis, vt in medium proferatis.

ARGVMENTVM

ORATIONIS M. MANLII AD Deos, cum in vincula duceretur.

Ad proximum & hoc pertinet. Manlius quum habita concione, ambagibus missis, aut peragere verum indicium iuberetur, aut fateri facinus insimulati falso crimine Senatus: se non locuturũ inimicorum arbitrio, & voluntate professus, iam à viatore comprehendebatur in vincula ducendus, quum ita Deorum fidem atque auxilium implorare cœpit.

IVpiter optime maxime, Iunoq; regina, ac Minerua, cæteriq; Dij, Deæq;, qui Capitoliũ, arcemq; incolitis: siccine vestrum militem ac præsidem sinitis vexari ab inimicis? Hæc dextera, qua Gallos fudi à delubris vestris, iam in vinculis & catenis erit?

ARGVMENTVM

ORATIONIS M. MANLII CApitolini, post vincula ad plebem, aduersus patres concitandam.

Concitata plebs erat Manlij fortuna, miseraq; conditione, adeo vt magna pars vestem mutaret, mœsta turba vestibulo carceris obuersaretur. Et mul-

Et multitudini, ſimul ac Coſſus dictatura abijt, plerique exprobrabãt inter alia etiã illud, quòd defenſores ſuos fauore in præceps ruere ſinebat, vt Sp. Melium & Caſſium: ita M. Manlium Proditum inimicis, quòd ad nutum dictatoris reſpõdere noluiſſet, coniectum fuiſſe in carcerem. His, alijſque ad eandem rem pertinentibus plebs ſtimulata, atq; irritata, iam ſe carcerem effecturam minabatur, quum ex Senatus Conſulto Manlius liberatur. Eductus ex carcere animũ ad ſeditionem intendens, plebem domum conuocat, vbi in hanc ſententiam de tollendis magiſtratibus diſſeruit.

QVouſq; tãdem ignorabitis vires veſtras, quas natura ne belluas quidem ignorare voluit? Numerate ſaltem quot ipſi ſitis, quot aduerſarios habeatis. Si ſinguli ſingulos aggreſſuri eſſetis, tamen acrius crederem vos pro libertate, quã illos pro dominatione certaturos. Quot enim clientes circa ſingulos fuiſtis patronos, tot nunc aduerſus vnum hoſtes eritis. Oſtẽdite modo bellum, pacem habebitis: videant vos paratos ad vim ius ipſi remittent. Audendum eſt aliquid vniuerſis, aut omnia ſingulis patienda. Quouſq; me circumſpectabitis? Ego quidem nulli veſtrum deero: ne fortuna mea deſit, videte. Ipſe vindex veſtes, vbi viſum inimicis eſt, nullus repente fui: & vidiſtis in vincula duci vniuerſi eum, qui à ſingulis vobis vincula depuleram. Quid ſperem ſi plus in me audeant inimici? An exitum Caßij Melijq; expectem? Bene facitis, quod abominamini. Dij prohibebunt hæc: ſed nunquam propter me de cælo deſcendũt. Vobis det mentem oportet, vt prohibeatis: ſicut

mihi dederunt armato togatoq́; ut vos à barbaris hostibus, à superbis defenderem ciuibus Tam paruus animus tanti populi est, vt semper vobis auxilium aduersus inimicos satis sit: nec vllum, nisi quatenus imperari sinatis, certamen aduersus Patres noritis? Nec hoc natura vobis insitum est, sed vsu possidemini: Cur enim aduersus externos tantum animorum geritis, Vt imperare illis æquum censeatis? quia consuestis cùm eis pro imperio certare: aduersus hos tentare magis, quàm tueri libertatem, Tamen qualescunq; duces habuistis, qualescumq́; ipsi fuistis: omnia adhuc quantacunq́; petistis, obtinuistis, seu vi, seu fortuna vestra, tempus est etiam maiora conari. Experimini modo & vestram felicitatem, & me (vt spero) feliciter expertum: minore negotio qui imperet Patribus imponetis, quàm qui resisterent imperantibus, imposuistis, Solo æquando sunt Dictaturæ Cõsulatusq́ue, vt caput attollere Romana plebs possit. Proinde adeste, prohibete ius de pecuniis dici: ego me patronum profiteor plebis. Quod mihi cura mea, & fides nomen induit, vos si quo insigni magis imperij honorisve nomine vestrũ appellabitis ducem: eo vtemini potentiore ad obtinenda ea quæ vultis.

ARGVMENTVM

ORATIONIS CAMILLI AD SEnatores Tuſculanorum de mittendis Romam de pace legatis.

Camillus in recenſendis captiuis Volſcorum fortè Tuſculanos duos agnoſcit, qui rogati quo conſilio cum Volſcis ſe coniunxiſſent, quum publico faterentur ducti ſunt Romam ad ſenatum, Ibi Camillus perfidiam Tuſculanorum accuſas. Placet patribus vt bellum aduerſus Tuſculanos geratur, cui Camillum præficiunt. Tuſculani ciues patentibus vrbis portis obuiam Camillo in vrbem promouenti frequentes procedunt: commeatus exercitui ex vrbe & agris deuehitur. Ingreſſus verò vrbem, quam nō ſecus quàm in certa pace opifices ſuo quenque operi intentos cerneret, rei rationem admiratus, ſenatu eorum vocato, ita verba fecit.

Soli adhuc Tuſculani vera arma veraſque vires, quibus ab ira Romanorum veſtra tueremini, inueniſtis. Ite Romam ad ſenatum: æſtimabunt patres vtrum plus antè pœnæ, an nunc veniæ meriti ſitis. Non præripiam gratiam publici beneficij. Deprecandi poteſtatem à me habueritis, precibus euentum veſtris ſenatus qui videbitur dabit.

ARGVMENTVM

ORATIONIS PVRGATORIÆ LEgatorum Tuſculanorum in Senatu.

Tuſculani oratores, ſicuti ſuaſerat Camillus, Romam ad petendam pacem miſſi, hoſpitaliter vocati cauſam ſuam ita egerunt.

Qui-

QVibus bellum indixistis, intulistisq́ue, P. C. sicut nunc videtis nos stantes in vestibulo curiæ vestræ, ita armati paratiq́ue obuiam Imperatoribus legionibusq́ue vestris processimus. Hic noster, hic plebis nostræ habitus fuit, eritq́ue semper, nisi quando à vobis, proq́ue vobis arma acceperimus. Gratias agimus & ducibus vestris, & exercitibus, quod oculis magis quam auribus crediderunt: & vbi nihil hostile erat, neq́ue ipsi quidem fecerunt. Pacem quam nos præstitimus eam à vobis petimus: bellum eo sicubi est, auertatis precamur. In nos quid arma polleant vestra, si patiendo experiundum est inermes experiemur. Hæc mens nostra est: Dij immortales faciant, tam sit felix, quum pia. Quod ad crimina attinet, quibus morti bellum indixistis: etsi reuicta rebus, verbis confutare nihil attinet, tamen etiam si vera sint, vel fateri nobis, ea quum tam euidenter pœnituerit, tutum censemus. peccetur in vos dum digni sitis quibus ita satisfiat.

ARGVMENTVM

ORATIONIS Q. CINCINNATI Dictatoris ad A. Sempronium magistrum equitum de belli ratione

Iam Prænestini, quum omnia Romæ seditionibus plena, erlatum esset vastatis agris portam Collinam peruenerant spe vrbis capiendæ: quum Romani dictatorem, vt assolebant, in re trepida, T. Quintium Cincinnatum creant, à quo A. Sempro-

pronius magister equitum dictus. Hostes quũ dictatorem creatum audirent, à mœnibus ad Alliũ flumen, vbi castra locarent, se receperant. Dictator Quintius ductu exercitu quum hostes in conspectu instructos paratosque videret, ita de belli ratione cum magistro equitum agebat.

VIdésne tu Aule Semproni loci fortuna illos fretos ad Alliam constitisse? nec illis dij immortales certioris quicquã fiduciæ, maiorisve quod sit auxilij dederint? At tu fretus armis animisq́, concitatis equis inuade mediam aciem. Ego cum legionibus in turbatos trepidantesq́ inferam signa. Adeste dij testes fœderis, & expetite pœnas debitas, simul vobis violatis, nobisq́ per numen vestrum deceptis.

ARGVMENTVM

ORATIONIS CAMILLI DICTAtoris ad Quirites de intercessione: Appij item Claudij, contra Tribunos plebis: legum latores, & leges ipsas.

Plebs arrepta forte occasione rerum nouandarũ ex magna vi æris alieni, quo leuari nõ posset, nisi suis in summo imperio collocatis: Tribunos pl. duos C. Licinium & L. Sextium creat, qui sibi viam præstruerent ad cæteros honores. Ii creati promulgant leges tres aduersus opes patriciorũ, & pro commodis plebis: Vnam de ære alieno, vt deducto eo de capite, quod vsuris pernumeratum esset: triennio tribus æquis portionibus persolueretur. Alteram de modo agrorum, ne quis amplius quingenta iugera agri possideret: tertiam, ne tribunorum militum comitia fierent, Cõsul-

que

que alter ex plebe crearetur. Conterriti Patres tã seueris contra se legibus, collegas Tribunis duobus adiungunt, qui leges per intercessionem promulgari non sinerent. Ii à duobus collegis legum latoribus concilio ad promulgandas leges sæpe vocato, ne recitari quidem eas passi sunt. Conditione deinde rerum coacti ijdem legumlatores, Tribunos militum creari permittunt. Ita promulgatio in reditum exercitus dilata. Interim sæpe refecti ijdem Tribuni, miseriam plebeiorum primoribus Patrum exponunt, in licentiamque maximam patriciorum inuehebantur, quod attineret ad id, quòd leges promulgandæ continebant. Iam decies refecti, quum legionibus in vrbem reductis, non impedirentur collegarum intercessione: Patres dictatorem creant Camillũ: qui stipatus magno patriciorũ numero, quũ collegarũ intercessione etiã renouata nihil profici videret, proxima oratione de intercessione ad populũ verba fecit. Ea concione habita, quũ indictis Tribunorum pl. comitij legumlatores iã decies, vt ante dixi, refecti se abire velle magistratu per simulationem faterentur: magis accẽdebant plebis animos ad id quod petebant. Nam etsi in leges suas pugnatum esse commemorabãt intercessione collegarum, bello Veliterno, & dictatoris creatione: iam tamen illa obstare posse negabant quo minus leges promulgarentur, quũ magister equitum ex plebe dictus gradum fecisse ad cæteros quoque magistratus videretur. His alijsque plebis animos inflammarant, cum stupentibus cæteris vnus A. Cladius aduersus Trib. plelegumlatores, legesque ipsas posteriorem orationem habuit.

ORA-

ORATIO CAMILLI.

QVandoquidem, Quirites, iam vos Tribunitia libido, non potestas regit: & intercessionem secessione quondam plebis partam vobis, eadem vi facitis irritam, qua peperistis, nón Reip. magis vniuersæ, quàm vestra causa dictator intercessioni adero, euersumqúe vestrum auxilium imperio tutabor. Itaque si C. Licinius, & L. Sextius intercessioni collegarum cedunt, nihil patricium magistratum inseram concilio plebis. Si aduersus intercessionem tanquam captæ ciuitati leges imponere tendent, vim Tribunitiam dissolui non patiar.

ORATIO APPII CLAVDII.

NEq; nouum, neq; inópinatum mihi sit, Quirites, si quod vnum familiæ nostræ semper obiectum est ab seditiosis Tribunis, id nunc ego quoq; audiã: Claudiæ genti iam inde abinitio nihil antiquius in republica, Patrũ maiestate fuisse, semper plebis commodis aduersatos esse. Quorum alterum ueque nego, neque inficias eo, nos, ex quo asciti sumus simul in ciuitatem & Patres, enixe operam dedisse, vt per nos aucta potius, quàm imminuta maiestas earum gentium, inter quas nos esse voluistis, dici verè posset. Illud alterum pro me, maioribusqúe meis contendere ausim, Quirites (nisi quæ pro vniuersa repub. fiant, ea plebi tanquam aliam incolenti vrbem aduersa quis putet) nihil nos neq; priuatos, neq; in ma-

in magistratibus quod incommodum plebi esset, sciente fecisse, ne vllum factum dictumue nostrum, contra vtilitatem vestram, etsi quædam contra voluntatem fuerint, verè referi posse. An hoc, si Claudiæ familiæ non sim, nec ex patricio sanguine ortus, sed vnus Quiritium quilibet, qui modo me duobus ingenuis ortum, & viuere in libera ciuitate sciam, reticere possim? L. illum Sextium, & C. Licinium, perpetuos, (si Dijs placet) Tribunos, tantum licentiæ nouem annis, quibus regnant, sumpsisse, vt vobis negent potestatem liberam suffragij? non in comitijs, non in legibus iubendis se permissuros esse? Sub condicione (inquit) nos reficietis decimum Tribunos. Quid est aliud dicere? quod petunt alij, nos adeò fastidimus, vt sine mercede magna non accipiamus? Sed quæ tandem ista merces est, qua vos semper Tribunos pleb. habeamus? Vt rogationes, inquit, nostras seu placent, seu displicent, seu vtiles, seu inutiles sunt, omnes coniunctim accipiatis. Obsecro vos, Tarquinij Tribuni ple. putate me ex media concione vnum ciuem succlamare: bona venia vestra liceat ex his rogationibus legere, quas salubres nobis cēsemus esse: antiquare alias. Non, inquit, licebit. Tu de fœnore, atq; agris, quod ad vos omnes pertinet, iubeas, & hoc portenti non fiat in vrbe Romana, vti L. Sextium, atq; hunc C. Licinium Consules, quod indignaris, quod abominaris, videas: aut omnia accipe, aut nihil fero: vt si quis ei quem vrgeat fames, venenum ponat cum cibo, & aut abstinere eo quod vitale

sit iu-

sit iubeat, aut mortiferum vitali admisceat. Ergo si esset libera hæc ciuitas, non tibi frequentes succlamassent? abi hinc cum Tribunatibus, ac rogationibus tuis. Quid si tu non tuleris quod commodũ est populo accipere, nemo erat qui ferat illud? Si quis patricius, si quis (quod illi volunt inuidiosius esse) Claudius diceret, aut omnia accipite, aut nihil fero: quis vestrum, Quirites, ferret? Nunquámne vos res potius, quàm autores spectabitis? sed omnia semper, quæ magistratus ille dicet, secundis auribus: quæ ab nostrum aliquo dicentur, aduersis accipietis? At hercule sermo est minimè ciuilis. Quid? rogatio qualis est, quàm à nobis antiquatam indignãtur? sermone Quirites, simillima. Consules (inquit) rogo, ne vobis quod velitis facere, liceat. An aliter rogat, qui vtiq; alterum ex plebe fieri Consulem iubet, nec duos patricios creandi potestatem vobis permittit? Si hodie bella sint, quale Hetruscum fuit, quum Porsena Ianiculum insedit, quale Gallicum modo, quum præter Capitolium atq; arcem omnia hæc hostium erant, & Consulatum cum hoc M. Furio, & quolibet alio ex patribus L. ille Sextius peteret: possetis ne ferre Sextium haud pro dubio Consulem esse, Camillum de repulsa dimicare? Hoccine est in commune honores vocare? vt duos plebeios fieri Consules liceat, duos patricios non liceat? & alterum ex plebe creari necesse sit, vtrumque ex patribus præterire liceat? Quænam ista societas, quænam consortio est? parum est, si cuius pars tua adhuc nulla fuit, in partem

eius

eius venis nisi partem petendo totum traxeris? Timeo (inquit) ne si duos licebit creari patricios, neminem creetis plebeium. Quid est aliud dicere: quia indignos vestra voluntate creaturi non estis, necessitatem vobis creandi quos non vultis, imponam? Quid sequitur, nisi vt ne beneficium quidem debeat populo, si cum duobus patricijs vnus petierit plebeius, & lege se, non suffragio creatum dicat? Quomodo extorqueant, non quomodo petant honores, quærunt, & ita maxima sunt accepturi, vt nihil ne pro minimis quidem debeant: & occasionibus potius quam virtute petere honores malunt. Est aliquis, qui se inspici, qui æstimari fastidiat? qui certos sibi vni honores inter dimicantes competitores æquum censeat esse? qui se arbitrio vestro eximat? qui vestra necessaria suffragia pro voluntarijs, & serua pro liberis faciat? Omito Licinium, Sextiumqúe, quorum annos in perpetua potestate tanquam regum in Capitolio numeratis. Quis est hodie in ciuitate tam humilis, cui non via ad Consulatum facilior per istius legis occasionem, quàm nobis ac liberis fiat? Siquidem nos ne quum volueritis quidem, creare interdum poteritis: istos, etiam si nolueritis, necesse sit. De indignitate satis dictum est (etenim dignitas ad homines pertinot) quid de religionibus, atque auspi-

ſpicijs, quæ propria Deorum immortalium contemptio atque iniuria eſt, loquar? Auſpicijs hanc Vrbem conditam eſſe, auſpicijſqúe bello & pace, domi militiæqúe omnia geri quis eſt qui ignoret? Penes quos igitur ſunt auſpicia more maiorum? Nempe penes Patres: nam plebeius quidem magiſtratus nullus auſpicato creatur: nobis adeo propria ſunt auſpicia, vt non ſolum quos populus creat patricios magiſtratus, non aliter quàm auſpicato creet: ſed nos quoque ipſi ſine ſuffragio populi auſpicato Interregem prodamus, & priuatim auſpicia habeamus, quæ iſti ne in magiſtratibus quidem habent. Quid igitur aliud, quam tollit ex ciuitate auſpicia, qui plebeios Conſules creando, à Patribus, qui ſoli ea habere poſſunt, aufert? Eludant nunc licet religiones. Quid enim eſt ſi pulli non paſcentur? ſi ex cauea tardius exierint? ſi occinerit auis? Parua ſunt hæc, ſed parua iſta non contemnendo maiores noſtri maximam hanc rem fecerunt: nunc nos tanquam iam nihil pace Deorum opus ſit, omnes ceremonias polluimus. Vulgo ergo Pontifices, Augures, ſacrificuli, Reges creentur. cuilibet apicem Dialem, dummodo homo ſit, imponamus, tradamus Ancilia, penetralia, Deos. Deorumqúe curam, quibus nefas eſt: non leges auſpicato ferantur, non magiſtratus creentur, nec centuriatis, nec curiatis comitijs Patres

auto-

autores fiant: Sextius & Licinius tanquam Romulus ac Tatius in Vrbe Romana regnẽt, quia pecunias alienas, quia agros dono dant. Tanta dulcedo est ex alienis fortunis prædandi. Nec in mentem venit, altera lege solitudines vastas in agris fieri, pellendo finibus dominos: altera fidem abrogari, cum qua omnis humana societas tollitur. Omnium rerum causa vobis antiquandas censeo istas rogationes: quod faxitis, Deos velim fortunare.

EX SEPTIMO AB VRBE CONdita sumptæ sequentes.

ARGVMENTVM ORATIONIS SERVII TVLLII, *ad Dictatorem, vt militibus pugnandi faceret potestatem.*

C. Sulpitius Dictator, & M. Valerius magister equitum, aduersus Gallos, qui iam ad Padum cõsederant, exercitus duos duxerant. Dictator non ausus primo aduentu se belli fortunæ, committere, tardebat bellum, vetando, ne quis iniussu suo extra ordinem in hostem pugnaret. Milites ægrè illud passi, multa iactabant in Dictatorem, criminabanturque Patres, quod per Dictatorem, non per Consules rem geri placuisset. Tandem Seruio Tullio septimo primipilo dant negociũ, vt ab Imperatore pugnandi copiam impetraret. Is apud dictatorem hac oratione rem peragit.

Scilicet, Dictator, condemnatum se vniuersus exercitus à te ignauiæ ratus, & propt igno-

ignominiæ causa destitutum sine armis, orauit me, ut suam causam apud te agerem. Equidem sicubi loco cessum, si terga data hosti, si signa fœde amissa obijci nobis possent: tamen hoc à te impetrari æquum censerem, ut nos virtute culpam nostram corrigere, & abolere flagitij memoriam noua gloria patereris. Etiã ad Aliam fusæ legiones, eandem, quam per pauorem amiserant patriam profectæ postea ab Veijs virtute recuperauêre. Nobis Deum benignitate, felicitate tua, populiq; Rom. & res gloria est integra: quanquam de gloria, vix dicere ausim, si nos & hostes haud secus quàm fœminas abditos, intra vallum omnibus contumelijs eludunt: & tu Imperator noster, quod ægrius patimur, exercitum tuum sine armis, sine animis, sine manibus iudicas esse: & prius quam expertus nos esses, de nobis desperasti, ut te mancorum ac debilium ducem iudicares esse. Quod enim aliud esse caussæ credamus, cur veterrimus dux, fortissimus bello, compressis, quod aiunt, manibus sedeas? Vtcunq; enim res se habet, te de nostra virtute dubitasse videri, quam nos de tua, verius est. Sin autem non tuum istuc, sed publicum est consilium, & consensus aliquis Patrum, non Gallicum bellum nos ab vrbe, à penatibus nostris ablegatos tenet: quæso, ut quæ dicunt, nõ à militibus imperatori dicta censeas, sed à plebe Patribus, quæ, sicut vos vestra habeatis consilia, sic se sua habituram dicat. Quis tandem succenseat milites nos esse, non seruos vestros? ad bellum, non auxilium missos? si quis det signum,

in aciem educat, vt viris, ac Romanis dignum sit, pugnaturos, si nihil armis opus sit, otiū Romæ potius, quàm in castris acturos. Hæc dicta sint Patribus. Te, imperator, milites tui oramus, vt nobis pugnandi copiam facias, cum vincere cupimus, tum duce te vincere tibi lauream insignem deferre, tecum triumphantes vrbem inire, tuum sequentes currum. Iouis optimi maximi templum gratantes ouanteſq; adire.

ARGVMENTVM
ADHORTATIONIS M. POPILII
Consulis ad suos.

Scipione Consule morbo implicito, M. Popilio collegæ ex plebe bellum permissum erat aduersus Gallos, qui iam in agro Latino castra fixerant. Victoria belli eius iam ad Romanos inclinata erat, quum Consulis leuus humerus machæra propè traijcitur. Eò vulnere permoti, languidique milites facti, iam propemodum certam victoriam amiserunt, quum Consul alligato vulnere ad prima signa progressus, in hæc verba militem adhortabatur.

QVid stas, miles? Non cum Latino Sabinoq; hoste res est, quem victum armis socium ex hoste facias. In belluas strinximus ferrum. Hauriēdus, aut dandus est sanguis. Propulistis à castris, supina valle præcipites egistis, stratis corporibus hostium superstatis. Complete eadem strage campos, qua montes replestis. Nolite expectare dum stantes vos fugiant: inferenda sunt signa, & vadendum in hostem.

ARGV-

ARGVMENTVM

ORATIONIS LEGATORVM Campanorum in Senatu, qua auxilium aduersus Samnites petunt.

Samnites societate atque amicitia cum Romanis iuncti Sidicinis iniustum bellum inferebant: quibus quum Sidicini se impares viderent. Campanos socios belli asciuerant Campani fluentes luxu, quum viribus non dimicarent, in agrum Sidicinum pelluntur. Quam rem cum Samnites animaduerterent, omissis Sidicinis, in Campanorum oppida, vnde plus prædæ atque gloriæ esset, bellum conuertunt. Iamque cæsa erat multitudo magna iuuenũ: qui superfuerant, intra mœnia vrbis Capuæ pulsi: quum Romam oratores quæstum iniurias mittere coguntur, qui hunc in modum causam Campanorum egerunt.

POpulus nos Campanus legatos ad vos P. C. misit, amicitiam in perpetuum, auxiliũ præsens à vobis petitum, quam si secundis nostris rebus petissemus, sicut cœpta celerius, ita infirmiore vinculo contracta esset. Tunc enim, vt qui ex æquo nos venisse in amicitiam meminissemus, amici forsitan pariter, ac nunc subiecti atq; obnoxij vobis minus essemus. Nũc misericordia vestra cõciliati, auxilioq́ue in dubijs rebus defensi, beneficiũ quoq; acceptũ colamus oportet, ne ingrati, atq; omni ope diuina humanáq; indigni videamur. Neq; Hercule quod Samniti priores amici socijq́ue vobis facti sunt,

ad id valere arbitror, ne nos in amicitiam suf-
cipiamur, sed vt vetustate, & gradu honoris nō
præstent. Neq; enim fœdore Samnitium, ne qua
noua iungeretis fœdera, cautum est. Fuit qui-
dem apud vos semper satis iusta causa amicitiæ
velle eum vobis amicum esse, qui vos appeteret
Campani, etsi fortuna præsens magnificè loqu
prohibet, non vrbis amplitudine, non agri vber-
tate vlli populo præterquam vobis, cedentes
haud parua, vt arbitror, accessio bonis rebu
vestris in amicitiam venimus vestram. Aequi
Volscisq; æternis hostibus huius vrbis quando
unq; se mouerint, ab tergo erimus, & quod vo
pro salute nostra priores feceritis, id nos pro im
perie vestro & gloria semper faciemus. Suba
ctis ijs gentibus, quæ inter nos vosq; sunt (quo
propediem futurum spondet & virtus & for
tuna vestra) continens imperium vsque ad n
habebitis. Acerbum & miserum est, quod fate
ri nos fortuna nostra cogit. Eò ventum est, P. C
vt aut amicorum, aut inimicorum Campani s
mus. Si defenditis, vestri: si deseritis, Samniti
erimus. Capuam ergo & Campaniam omne
vestris, an Samnitium viribus accedere mal
tis, deliberate. Numinibus quidem, Romani, v
stram misericordiam, vestrumq; auxilium
quum est patere, ijs tamē maxime, qui eam im
plorantibus alijs auxilium, dum supra vir
suas præstant, omnes ipsi in hanc necessitate
venerunt. Quanquam pugnauimus verbo p
Sidicinis, re pro nobis, quum videremus finit
mum populum nefario latrocinio Samnitiu

pe

peti, & vbi conflagrassent Sidicini, ad nos traiecturum illud incendium esse. Nec enim hanc, quia dolent iniuriam acceptam Samnites, sed quia gaudent sibi oblatam esse causam, oppugnatum nos veniant. An si vltio iræ hæc, & non occasio cupiditatis explendæ esset, parum fuit, quòd semel in Sidicino agro, iterum in Campania ipsa legiones nostras cecidêre? Quæ est ista tam infesta ira, quàm per duas acies fusus sanguis explere non potuerit? Adde huc populationem agrorum, prædas hominum atq; pecudum actas, incendia villarum ac ruinas, omnia ferro igniq; vastata. Hiscine ira expleri non potuit? sed cupiditas explenda est: ea ad oppugnãdam Capuam rapit. Aut delere vrbẽ pulcherrimam, aut ipsi possidere volunt. Sed vos potius Romani beneficio vestro occupate eam, quam illos habere per maleficium sinatis. Non loquor apud recusantem iusta bella populum, sed tamẽ si ostenderitis auxilia vestra, ne bello quidẽ arbitrer vobis opus fore. Vsque ad nos contemptus Samnitium peruenit, supra non ascendit. Itaq; vmbra vestri auxilij, Romani, tegi possumus, quicquid deinde habuerimus, quicquid ipsi fuerimus, vestrũ id omne existimaturi, vobis arabitur ager Campanus, vobis Capua vrbs frequentabitur, conditorum, parentum, Deorum immortalium numero nobis eritis, nulla colonia vestra erit, quæ nos obsequio erga vos fideq; superet. Annuite P. C. nutum numenq; vestrum inuictum Campanis, & iubete sperare incolumen Capuam futuram. Qua frequentia omniũ

generum multitudinis prosequente creditis nos illinc profectos? quàm omnia votorum, & lachrymarum plena reliquisse? in qua nunc expectationes Senatum populumq; Campanum, coniuges, liberosq́; nostros esse? Stare omnem multitudinem ad portas viam hinc ferentem prospectantes, certum habeo. Quid illis nos, P.C. solicitis, ac pendentibus animis renunciare iubetis: alterum responsum, salutem, victoriam, lucem, ac libertatem: alterum nominari horreo quæ ferat. Proinde vt aut de vestris futuris socijs atque amicis, aut nusquam vllis futuris nobis consulite.

ROMANORVM AD CAMPANOS responsum.

AVxilio vos Campani, dignos censet Senatus: sed ita vobiscum amicitiam institui par est, ne qua vetustior amicitia ac societas violetur. Samnites nobiscum fœdere iuncti sunt. Itaque arma Deos priusquàm homines violatura, aduersus Samnites vobis negamus. Legatos, sicut fas, iusq́; est, ad socios atq; amicos precatum mittemus, ne qua vobis vis fiat.

LEGATORVM CAMPANORVM ad ea responsum.

QVandoquidem nostra tueri aduersus vim atq; iniuriam iusta vi non vultis, vestra certe defendetis. Itaque populum Campanum, vrbemq́; Capuam, agros, delubra, Deû humanaq; omnia in vestram, P.C. populiqúe Romani ditio-

ditionem dedimus: quicquid deinde patiemur, deditij vestri passuri.

ARGVMENTVM

ADHORTATIONIS M. VAlerij ad suos.

Ad Samnites Campanorum nomine Romani
legati missi, quum re infecta redirent, retulerunt
à Samnitibus responsum, id se bellum perfectu-
ros: atque quum adhuc illic essent, multis impe-
ratum esse vt prædas ex agro Campano agerent.
Senatus his concitatus, Fœciali ad res repetēdas,
simul indicendum bellum misso, decreuit vt Va-
lerius & Cornelius Consules eò exercitus duce-
rent. Valerius contra Samnites profectus, in hūc
modum milites ad pugnandum adhortabatur.

FActa mea, nō dicta, vos milites sequi volo: non disciplinam modo, sed exemplum etiam à me petere. Non factionibus modo, nec per conciones vsitatas nobilibus, sed hac dextera mihi tres consulatus, summamq; laudem peperi. Fuit, quum hoc dici poterat: Patricius enim erat, & à liberatoribus patriæ ortus, & eodem anno familia ista Consulatum, quo vrbs hæc Consulem habuit. Nunc iam nobis Patribus, vobisque plebeijs promiscuus Consulatus patet: nec generis, vt antè, sed virtutis est premium. Proinde summum quodque spectate, milites decus. Non si mihi nouum hoc Coruini cognomen Dijs autoribus homines dedistis, Publicolarum vetustum familiæ

militiæ nostræ cognomen memoriæ excessit. Semper ego plebem Romanam militiæ domiq́, priuatus, in magistratibus paruis magnisqúe, æqu Tribunus ac Consul eodem tenore per omnes deinceps Consulatus colo, atq; colui. Nunc quo instat, Dijs bene iuuantibus, nouum atq; inte grum de Samnitibus triumphum mecum petit

ARGVMENTVM

ADHORTATIONIS P. DECII Tribuni militum, ad Cornelium Consulem, vbi spes elabendi non effulgebat.

A. Cornelius Consul exercitum in Samniun duxerat. Ibi eo ipso tempore quo Valerius Cor uinus collega Samnites vicit, milites incautè i saltum quendam caua valle peruium, circaqu ab hoste infestum induxerat, vnde non prius ho stem imminentem vidit, quàm iam tutò recip signa non possent. Eum necessitate illa territum P. Cecius Tribu. militum, qua esset erumpēdum ita docuit.

VIdes ne tu A. Corneli, cacumen illud supra hostem? Arx illa est spei salutisqú nostræ: si eam, quam cæci reliquêre Sãnites impigre capimus, nec tu mihi plus, quàm vnius legionis principes hastatos dederis, cum quibus vbi euasero in summum, perge hinc omni liber metu, teqúe & exercitum serua. Neque enim moueri hostis subiectus nobis ad omnes ictus sine sua pernicie poterit. Nos deinde aut fortuna populi Romani, aut nostra virtus expediet.

ARGV-

ARGVMENTVM

EXHORTATIONIS AD SVOS *eiusdem P. Decij ad erumpendum ex colle occupato.*

P. Decius tribunus militum indicato loco Consuli quo euaderet, cum præsidio ad collis verticem peruenerat. Eo Samnites diu multumq; progredi conati, huc atque illuc signa vertebant: modo collem circumdabant, modo viam patefaciebant. Decius spe pugnandi destitutus primũ Centuriones ad se vocat, quibus hostium inertiam exponit, deinde milites ad erumpendum adhortatur.

QVænam illa inscitia belli, ac pigritia est? aut quò nam modo isti ex Sidicinis, Cãpanisq; victoriam pepererunt? Huc atque illuc signa moueri, ac modo in vnum conferri, modo educi videtis. Opus quidem incipit nemo, quam iam circumdati vallo potuerimus esse. Tum verò nos similes istorum simus, si diutius hic moremur quàm commodum sit. Agitedum, ite mecum, vt dum lucis aliquid superest, quibus locis præsidia ponant, quà pateant, hinc exitus, exploremus. Hæc omnia sagulo gregali amictus, centurionibus item manipularium habitu militum deductis, ne ducem circumire hostes notarent, perlustrauit. Vigilijs deinde dispositis, cæteris omnibus tesseram dari iubet, vbi secundæ vigiliæ buccina datum signum esset, armati cum silentio ad se venirent. Quò vbi, sicut edictum erat, taciti conuenerunt. Hoc silentiũ, milites, (inquis) omisso militari assensu, in me audien-

audiendo seruandum est. Vbi sententiam meam vobis peregero, tum quibus eadem placebunt, in dexteram partem taciti transibitis, quæ pars maior erit, eò stabitur consilio. Nunc quæ mentem agitem, audite. Non fuga delatos, nec inertia relictos hic vos circumuenit hostis? virtute cepistis locum, virtute hinc oportet euadatis. Veniendo huc, exercitum egregium populi Rom. seruastis, erumpendo hinc, vosmetipsos seruate. Digni estis qui pauci pluribus opem tuleritis, ipsi nullius auxilio egueritis. Cum eò hoste res est, qui hesterno die delendi omnis exercitus fortuna per socordiam vsus non sit, hunc tam opportunum collem imminentem capiti suo non antè viderit, quam captum à nobis: vos tam paucos tot ipse millibus hominum nec ascensu arcuerit, nec tenentes locum, quum diei tantum superesset, vallo circumdederit. Quem vidẽtem ac vigilantem sic eluseritis, sopitum oportet fallatis, imò necesse est. In eo enim loco res sunt nostræ, vt ego vobis magis necessitatis vestræ index, quàm consilij autor sim, neque enim maneatis an abeatis hinc, deliberari potest, quum præter arma, & animos armorum memores nihil vobis fortuna reliqui fecerit: fame & siti moriẽdum sit, si plus quàm viros ac Romanos decet, ferrum timeamus. Ergo vna est salus, erumpere hinc, atque abire. Id aut interdiu, aut nocte faciamus oportet. Ecce hoc aliud minus dubium: quippe si lux expectetur quæ spes est, non vallo perpetuo fossáq; nos septurum hostem? qui nunc corporibus suis sub-

iectis

iectis vndiq; cinxerit, vt videtis, collem? Atqui si nox opportuna est eruptioni, sicut est: hæc profectò noctis aptissima hora est. Signo secundæ vigiliæ conuenistis, quod tempus mortales somno altissimo premit. Per corpora sopita vadetis, vel silentio incautos fallentes, vel sentientibus clamore subito pauorem iniecturi. Me modo sequimini, quem secuti estis: ego eandem, quæ duxit huc, sequar fortunã. Quibus hæc salutaria videtur, agitedũ in dextera partẽ pedibus trãsite.

ARGVMENTVM

ORATIONIS M. VALERII CORuini Dictatoris, ad coniuratores contra patriam T. item Quintij ad facinorosos.

Deliniti milites Romani delicijs voluptatibusq; quas abunde Cãpania subministrabat, inibant cõsilia adimendæ Cãpanis Capuæ Claudius Martius Rutilius Consul ea re cognita, rumorẽ spargit per oppida ea Campanæ, per quæ milites ad præsidia dispersi erant. Idem suos in æstiua milites cum eduxisset, alijs, alijsque causis dimittendi milites cõfictis, Romã mittebat, quos ibi collega remorabatur. Iã cæteri quum neminem ex ijs qui dimittabantur redire ad castra viderent, emanasse sua consilia rebãtur: quum cohors vna militum in saltu consedit, qui eos omnes quos Cõsul mittebat sibi adiungebant. Cui multitudini iam validæ, quum nihil ad formam exercitus deesset præter ducem T. Quintiũ quendã Romanũ, quem colere agrum audiuerant, sibi Imperatorẽ deligunt, renitentemq; imperare cogunt. Hoc duce iam ad octauũ lapidem viæ progressi erãt, ad inferẽda Romanis arma, quũ M. Valeriũ Coruinũ Dictatorẽ contra se venientem conspiciẽtes,

expectandum esse censent. Ad colloquium deinde ventum est, ac prior Valerius in hæc verba eos à pugna dehortatus est: T. Quintius deinde dux eorum.

DEos immortales, milites, vestros publicos meosq; ab vrbe proficiscens ita adoraui, veniamq; supplex poposci, vt mihi de vobis cõcordiæ partæ gloriam non victoriam darent. Satis fuit, eritq;, vnde belli decus pariatur? hinc pax petenda est. Quod Deos immortales internuncupanda vota expoposci, eius me compotem voti vos facere potestis, si meminisse vultis, non vos in Samnio, nec in Volscis, sed in Romano solo castra habere: si illos colles, quos cernitis, patriæ vestræ esse: si hunc exercitum, ciuium vestrorum, si me Consulem vestrum, cuius dictu auspicioque priore anno bis legiones Samnitium fudistis, bis castra vi cepistis. Ego sum M. Valerius Coruinus, milites: cuius vos nobilitatem beneficus erga vos, non iniurijs sensistis: Nullius superbiæ in vos legis, nullius crudelis senatusconsulti autor, in omnibus meis imperijs in me seuerior, quàm in vos. Ac si cui gens, si cui sua virtus, si cui honores subdere spiritus potuerunt, ijs erunt natus: id specimen mei dederam: ea ætate Consulatum adeptus eram, vt potuerim treis, & viginti annos, Consul Patribus quæq; ferox esse, non solum plebi. Quod meum factum dictumve Consulis grauis, quàm Tribuni audistis? Eodem tenore duos insequentes consulatus gessi, eodem hæc imperiosa Dictatura geretur, vt neq; in hos meos & pa-

& pa-

& patriæ meæ milites mitior, quã in vos (horreo dicere) hostes. Ergo vos prius in me strinxeritis ferrum, quàm in vos ego: istinc signa canent, istinc clamor prius incipiet, atq; impetus, si dimicandum est. Inducite in animum, quod non induxerant patres, auiq; vestri, non illi qui in sacrum montem secesserunt, non hi qui postea Auentinum insederunt. Exspectate dum vobis singulis, vt olim Coriolano, matres coniugesque crinibus passis obuia ab vrbe veniant. Tũ Volscorum legiones, quia Romanum habebant ducem, quieuerunt: vos Romanus exercitus non destiteritis impio bello? T. Quinti, quocunque istic loco, seu volens, seu inuitus constitisti: si dimicandum erit, tum tu in nouissimos te recipito: fugeris etiam honestius, tergumq; ciui dederis, quàm pugnaueris contra patriam. Nunc ad pacificandum bene atq; honeste inter primos stabis, & colloquij huius salutaris interpres fueris. Postulate æqua, & ferte, quanquam, vel iniquis standum potius, quàm impias inter nos cõferamus manus.

ORATIO T. QVINTII.

ME quoque milites, si quis vsus mei est, meliorem pacis, quàm belli habetis ducem. Non enim illa modo Volscus, aut Samnis, sed Romanus verba fecit, vester consul, vester imperator, milites: cuius auspicia pro vobis experti, nolite aduersus vos velle experiri. Qui pugnarent vobiscum infestius, & alios duces, senatus habuit: qui maximè suis mili-

litibus placeret, cui plurimũ vos imperatori vestro crederetis, eũ elegit. Pacem, etiã qui vincere possunt, volunt. Quid nos velle oportet? quin omissis ira, & spe fallacibus autoribus, nos ipsos nostraq; omnia cognitæ permittimus fidei?

EX OCTAVO AB VRBE CONdita desumptæ Orationes.

ARGVMENTVM

ORATIONIS ANNII SETINI Prætoris Latinorum ad suos.

Latini coniuncti cum Campanis, alijsque populis Samnitibus bellum inferebant. Samnites quum Latini etiam superiores ex Samnio fortè excessissent, tempus idoneum illud esse legationibus faciendis ad petendum auxilium rati, oratores Romam mittunt, qui sociorum iniurias exponerent Latinos tum Romani timebant, ne arguendo abalienarent. Itaque primò arguere non ausi, deinde vbi de defectione certius cognouerunt: decem principes mandant, quibus imperarent quæ vellent. Prætor tum Latinorum erat L. Annius Setinus, qui delectus ad legationem prius quàm cum reliquis nouem proficisceretur. ad Senatum refert. quid Romanis respõderi placeret, quod attineret ad ea quæ velle eos diceret. Aliud alijs sentientibus, sententia sua peracta, ita rursus locutus est.

QVanquam ipse ego retuli quid responderi placeret, tamen magis ad summam rerum

rerum nostrarum pertinere arbitror, quid agendum nobis quàm quid loquendum sit. Facile erit explicatis consilijs accommodare rebus verba. Nam si nunc etiam sub vmbra fœderis æqui seruitutem pati possumus, quid abest, quin proditis Sidicinis, non Romanorum solum, sed Samnitium quoque dicto pareamus, respondeamusq; Romanis nos vbi inuenerint, posituros arma? Sin autem tandem libertatis desiderium remordet animos, si fœdus est, si societas æquatio iuris est, si consanguineos nos Romanorum esse, quod olim pudebat, nunc gloriari licet, si socialis vllus exercitus ijs est, quo adiuncto duplicent vires suas, quem secernere Consules ab se bellis proprijs sumendis ponendisq; nolint, cur non omnia æquantur? cur non alter ab Latinis Consul datur? Vbi pars virium, ibi & imperij pars est. Est quidem nobis hoc per se haud nimis amplum, quippe concedentibus Romam caput Latio esse: sed vt amplum videri posset, diuturna patientia fecimus. Atqui si quando vnquam consociandi imperij, vsurpandæ libertatis tempus optastis: en hoc tempus adest, & virtute vestra, & Deum benignitate vobis datum. Tentastis patientiam, negando militem. Quis dubitat exarsisse eos, cum plus ducentorum annorum morem soluerimus? Pertulerunt tamen hunc dolorem. Bellum nostro nomine cum Pelignis gessimus: qui ne nostrorum quidem finium per nos tuendorum ius antea dabant: nihil intercesserunt. Sidicinos in fidem receptos, Campanos ad nos

ab se

ab se desciſſe, exercitus nos parare aduerſus Sãnites fœderatos ſuos audierunt, nec mouerunt ſe ab vrbe. Vnde hæc illis tanta modeſtia, niſi conſcientia virium, & noſtrarum, & ſuarum. Idoneos autores habeo, querentibus de nobis Sãnitibus, ita reſponſum ab Senatu Romano eſſe, vt facile appareret ne ipſos quidem iam poſtulare vt Latium ſub Romano imperio ſit. Vſurpate modo poſtulando eo, quod illi vobis taciti concedunt. Si quem hoc metus dicere prohibet, ego ipſe, audiente non populo Rom. modo, Senatuq; ſed Ioue ipſo, qui Capitolium incolit, profiteor me dicturum, vt ſi nos in fœdere ac ſocietate eſſe velint, Conſulem alterum à nobis, Senatuſq; partum accipiant.

ARGVMENTVM

ORATIONIS EIVSDEM ANnij ad P. C.

Latini Annio promiſerant, vt ageret ac diceret quæ e Rep. Latinorum, fideq; ſua viderentur. Is in Senatum cum cæteris legatis admiſſus, quum T. Manlium Conſulem audiret ita de ea re agentem, vt ne Samnitibus fœderatis Romanorum bellum à Latinis inferretur: confeſtim rem ipſam narrare in hanc formam ingreſſus eſt.

TEmpus erat, Tite Manli, voſque P. C. tandem iam vos nobiſcum nihil pro imperio agere, quum floretiſſimum Deum benignitate nunc Latium armis viriſq;, Samnitibus bello victis, Sidicinis Campaniſq; ſocijs, nunc etiam Volſcis adiunctis, videretis, colonias quo-

quoq; vestras Latinũ Romano prætulisse imperiũ. Sed quoniã vos regno impotenti finẽ vt imponatis, non inducitis in animum, nos quanquã armis possumus asserere Latium in libertatem, cõsanguinitati tamen hoc dabimus, vt cõditiones pacis feramus æquas vtrisq;, quoniam vires quoq; æquarij dijs immortalibus placuit. Consulem alterum Romæ, alterum ex Latio creari oportet: Senatus partem æquam ex vtraque parte esse: vnum populum, vnam Remp. fieri. Et vt imperij eadem sedes sit, idemq; omnibus nomen, quoniam ab alterutra parte concedi necesse est, quod vtrisque bene vertat: sit hæc sane patria potior, & Romani omnes vocemur.

ARGVMENTVM

VERBORVM T. MANLII CONsulis, ad legatos Latinorum.

Proxima Annij oratione T. Manlius adeò permotus, irarumq́ue plenus fuit, vt diceret, si idipsum illud quod petierat, approbarent Patres, se palam in Senatu quencunq; Latinum vidisset, interfecturum. Conuersus deinde ad simulacrum Iouis, ita rei atrocitatem, & indignitatem referebat.

AVdi Iupiter: hæc scelera audite, ius, fasq́ue, peregrinos Consules, & peregrinum Senatum in tuo Iupiter augurato templo, captus atq; ipse oppressus, visurus es? Hæccine fœdera Tullus Romanus rex cum Albanis Patribus vestris, Latini? hæc L. Tarquinius vobiscum postea fœdera fecit? Non venit in men-

tem pugna apud Regillum lacum? adeo & cladium vestrarum veterum, & beneficiorum nostrorum erga vos obliti estis.

ARGVMENTVM

OBIVRGATORIÆ ORATIONIS T. Manlij in T. Manlium filium.

Bello Latino, quod factum fuit quum Latini non auditi de altero Consule ex Latio creando, in Campaniam exercitum duxerunt: Consules docti hostes lingua eadem, institutis moribus vti, quibus Romani: milites item militibus, centuriones centurionibus congruere: edixerant ne quis in hostem extra ordinem pugnaret. T. Manlius erat T. Manlij Consulis filius, qui lacessitus à Geminio quodam Tusculano per contumeliam, cōgressus equitem à iugulo ita vt per costas ferrum emineret, terræ affixit. Manlius Consul ea re cognita filium pater his verbis obiurgatum, securi percussit.

QVandoquidem tu, Tite Manli, neq; imperium consulare, neque maiestatem patriam veritus, aduersus edictum nostrum extra ordinem in hostem pugnasti, & quantum in te fuit, disciplinam militarem, qua stetit ad hanc diem Romana res, soluisti, meque in eam necessitatem adduxisti, vt aut Reip. mihi, aut mei, meorumque obliuiscendum sit, nos potius nostro delicto plectemur, quàm respub. tanto suo damno nostra peccata luat. Triste exemplum, sed in posterum salubre iuuentuti erimus. Me quidem quum ingenita cha-

charitas liberum, tum specimen istud virtutis deceptum vana imagine decoris, in te mouet. Sed quum aut morte tua sancienda sint Consulum imperia, aut impunitate in perpetuum abroganda: nec te quidem, si quid in te sanguinis nostri est, recusare censeam, quin disciplinam militarem culpa tua pro lapsam pœna restituas: I lictor, deliga ad palum.

ARGVMENTVM

DEVOTIONIS, QVA PRO LEgionibus Romanis se P. Decius Consul deuouit.

P. Decius Consul eodem bello Latino læuo cornu præerat. Manlius collega dextro. Ab læuo cornu hastati Romani non sustinentes Latinorũ impetum atque impressionem, quum se intra ordines principum per interualla reciperent, metum, terroremq; Decio iniecerant. Is vero in tanta trepidatione pro legionibus Romanis sub hæc verba se deuouit.

DEorum ope, Valeri, opus est: Agedum Pontifex publicus populi Ro. prai, verba quibus me pro legionibus deuoueam. Pontifex eam togam prætextam sumere iussit, & velato capite: manu subter togã ad mentem exerta, super telum subiectum pedibus stantem sic dicere: Iane, Iupiter, Mars pater, Quirine, Bellona, Lares, Diui Nouensiles, Dij Indigetes, Diui, quorum est potestas nostrorum, hostiumque Dijq; Manes: vos precor, veneror, veniam peto, feroque, vti populo Roma. Quiritium

vim

vim, victoriamq; prosperetis, hostesq; popu. Ro. Quiritium terrore, formidine morteq; afficiatis. Sicut verbis nuncupaui, ita pro republica, Quiritium exercitu, legiones, auxilijs populi Roma. Quiritium legiones, auxiliaq; hostium mecum Dijs manibus, Telluriq; deuoueo.

ARGVMENTVM

ORATIONIS FVRII CAMILLI Consules ad Patres de Latinis.

L. Furius Camillus, & C. Menius Consules ad Pedum Latinorum oppidum expugnandum profecti, ita rem peregerant, vt Menius ad flumen Asturum Aticinos, aliosque qui auxilio Pedenis venerant, præter spem aggressus, fuderit: Camillus oppidanis intra mœnis compulsis, oppidum scalis ceperit. Iis etiam insignibus victorijs non contenti, longius progressi, non prius quieuerunt quàm aut expugnando, aut in deditionem accipiẽdo ciuitates, totum Latium subegere, Camillus deinde Romam regressus, in Senatu de Latinis ita retulit.

Patres C. quod bello, armisq; in Latio agendum fuit, id iam Deum benignitate, ac virtute militum ad finem venit. Cæsi ad Pedum Asturamq; sunt exercitus hostium, oppida Latina omnia, & Antium ex Volscis, aut ui capta, aut recepta in deditionem præsidijs tenentur vestris. Reliqua consultatio est, quoniã rebellando sæpius nos solicitant, quonam modo perpetua pace quietos obtineamus. Dij immortales ita vos potentes huius consilij fecerunt, vt, sit Latium, deinde an non sit, in manu vestra posue-

posuerint. Itaq; pacem vobis, quod ad Latinos attinet, parare in perpetuum vel sæuiendo, vel ignoscendo potestis. Vultis crudeliter consulere in deditos victosq;? licet delere omnium Latiũ, vastasq; inde solitudines facere, vnde sociali egregio exercitu per multa bella magnaq; sæpe vsi estis. Vultis exemplo maiorum augere rem Romanam, victos in Ciuitatem accipiendo? Materia crescendi per summam gloriam suppeditat. Certe id firmissimum longe imperium est quo obedientes gaudent. Sed maturato opus est, quicquid statuere placet. Tot populos inter spem metumq; suspensos animi habetis. Et vestram itaq; de eis curam quàm primum absolui, & illorum animos, dum expectatione stupent, seu pœna, seu beneficio præoccupari oportet. Nostrum enim fuit efficere, vt omnium rerum vobis ad consulendum potestas esset: vestrum est decernere, quid optimum vobis, reiq; publicæ sit.

ARGVMENTVM

INTERROGATIONIS L. PAPYRIJ Dictatoris contra Fabium Maximum, quod aduersus edictum pugnasset.

Bellum geri aduersus Samnites Romanis placebat, cui Gamillus Consul præficitur. Is graui morbo redire Romam coactus, Dictatorem dicit L. Papyrium Cursorem, hic Q. Fabium Maximũ magistrum equitum. At quum in Samnium incertis auspicijs Dictator profectus, à pullario moneretur, vt Romam ad repetenda auspicia regre-

regrederetur, edixerat ne interim magister equitum pugnam occiperet. Is tamen nactus forte occasionem bene gerendæ rei, acie cum hostibus cõfligit. Dictator non ita mnlto post victoriam rediens his interrogationibus magistrum equitum increpabat, atque accusabat.

QVaro de te, Q. Fabi, quum summum imperium Dictatoris sit, pareantq; ei Consules regia potestas, Prætoresq; ijsdem auspicijs, quibus Consules, creati: æquum censeas, necne, magistrum equitum dicto audientē esse? Itemq; illud interrogo, quum me incertis auspicijs profectum ab domo scirem, vtrum mihi turbatis religionibus Resp. in discrimen committenda fuerit? an auspicia repetenda, ne quid Dijs dubijs agerem? Simul illud, quæ Dictatori religio impedimento ad rem gerendam fuerit: num ea magister equitum solutus ac liber potuerit esse? Sed quid hæc ego interrogo? quum si ego tacitus abijssem, tamen tibi ad voluntatis interpretationem meæ dirigenda tua sententia fuerit? Quin tu respondeas, vetuerim ne te quicquam rei me absente gerere? vetuerim ne signa cum hostibus conferre? Quomodo tu imperio meo spreto, incertis auspicijs, turbatis religionibus, aduersus morem militarem, disciplinā maiorum, & numen Deorum, ausus es cum hoste confligere? Ad hæc quæ interrogatus es, responde extra ea caue vocem emittas, Accede lictor accede.

ARGVMENTVM

ORATIONIS M. FABII MAXIMI pro Filio ad populum prouocantis à dictatore.

Hoc ad ſuperius pertinet. Iam Papyrius dictator ſpoliari Q. Fabium magiſtrum equitum ſe purgantem, virgaſque & ſecures expediri iuſſerat, quum implorata militum fide ad triarios recipitur, qui in omnem concionem tumultum miſcebant. Alij dictatorem orabant vt parceret, alij inclementem increpebant. Poſtero die Fabijs adeſſe iuſſus, quum ab alijs didiciſſet infeſtius dictatorem ſæuiturum: clàm ex caſtris Romam profugit. Quod vbi Papyrius cognouit, Romam cum lictoribus & ipſe veniens, quum Fabium comprehendi iuberet, primores patrum, quibus iam Fabij pater atrocitatem rei expoſuerat, pro eo deprecabantur. At quum nihilo ſecius dictator in incepto perſtaret, M. Fabius pater ita pro filio ab populum ſe prouocare dixit.

QVandoquidem apud te nec authoritas ſenatus, nec ætas mea, qui orbitatem paras, nec virtus nobilitaſqúe magiſtri equitum à te ipſo nominati valet, nec preces, quæ ſæpè hoſtem mitigauêre, quæ deorum iras placant: tribunos pleb. appeto, & prouoco ad populum, eumqúe tibi fugienti exercitus tui, fugienti ſenatus iudicium, iudicem fero: qui certè vnus plus quàm dictatura tua poteſt polletqúe.

Videto, ceſſuruſne prouocationi ſis cui rex Romanus Tullus Hoſtilius ceſſit.

ARGV-

ARGVMENTVM ORATIONIS PAPYRII DICTAtoris ad populum de absolutione Q. Fabij Magistri equitum.

Papyrius Dictator post longam orationem, qua pater rei atrocitatem exaggerat, etiam tum per statutum se incepto dicebat: quum populus Rom. orare cœpit, vt sibi pœna magistri equitum remitteretur. Tribuni item plebis, vt veniam Q. Fabij adolescentiæ daret pater prouolutus ad genua iram deprecatus est. His atque alijs tandē motus, damnatum iam Q. Fabium his verbis populo Romano, & Tribunitiæ potestati se donare profiteretur.

Bene habet, Quirites: vicit disciplina militaris: vicit imperij maiestas: quæ in discrimine fuerunt, an vlla post hanc diem essent. Non noxa eximitur Q. Fabius, qui contra edictum imperatoris pugnauit, sed noxæ damnatus, donatur populo Romano, donatur Tribunitiæ potestati, peccantium, nō iustum auxilium ferenti. Viue Q. Fabij, felicior hoc cōsensu ciuitatis ad tuendum te, quam qua paulo exultabas victoria. Fuit id facinus ausus, cuius tibi ne patens locum. si eodem loco fuisset, quo fuit L. Papyrius, veniam dedisset. Mecum vt voles, reuerteris in gratiam: populo Romano, cui vitam debes, nihil maius præstiteris, quam si hic tibi dies satis documenti dederit, vt bello ac pace pati legitima imperia possis.

ARGV-

EX NONO AB VRBE CONDITA.

ARGVMENTVM

ORATIONIS CLAVDII PONTII
Samnitium imperatoris.

Victi Samnites quum de pace Romæ per legatos agerent, annuas modo inducias impetrarant, quas autore Brutulo Papyrio ante anni finem rumpunt. Eo prælio capti multi Romani, captæ sunt tres multæ, quas non ita multo post rursus victi cum captiuis remittunt, Papyriumq; mortuum, induciarum videlicet ruptorem, cum bonis spe pacis faciendæ dedunt. Legati re infecta redeunt, quod vbi Claudius Pontius, Samnitium imperator cognouisset, superbiam, inhumanitatemque Romanorum ita insectatus est.

NE nihil actum hac legatione censeatis, expiatum est quicquid ex fœdere rupto irarum in nos cœlestiũ fuit. Satis scio, quibuscunq; Dijs cordi fuit, subigi nos ad necessitatem dedendi res quæ à nobis ex fœdere repetitæ fuerant, ijs non fuisse cordi tam superbi à Romanis fœderis expiationem spretam. Quid enim vltra fieri ad placandos Deos, mitigandosq; homines potuit, quàm quod nos fecimus? Res hostium in præda captas, quæ belli iure nostræ videbantur, remisimus, autores belli, quia viuos non potuimus, perfunctos iam fato dedimus: bona eorum, nequid ex contagione noxæ remaneret penes nos, Romam portauimus. Quid vltra tibi, Romane, quid fœderi, quid Dijs arbitris fœderis debeo? Quem tibi tuarum irarum, quem meorum suppliciorum iudicem feram?

tam? neminem neq; priuatum, neq; publicum fugio. Quod si nihil cum potentiore iuris humani relinquitur inopi: at ego ad Deos vindices intolerandæ superbiæ confugiam, & precabor, vt iras suas vertant in eos, quibus non suæ redditæ res, non alienæ accumulatæ satis sint: quorum sæuitiam non mors noxiorum, non deditio exanimatorum corporum, non bona sequentia dominii deditionem exatient: placari nequeāt, nisi hauriēdum sanguinem, laniandaq; viscera nostra præbuerimus. Iustum est bellum, Samnites, quibus necessarium: & pia arma, quibus nulla nisi in armis relinquitur spes. Proinde quum rerum humanarum maximum momentū sit, quàm propitijs rem, quàm aduersis agant Dijs, pro certo habete priora bella aduersus Deos magis, quàm homines gessisse: hoc quod instāt, ducibus ipsis Dijs gesturos.

ARGVMENTVM

ORATIONIS L. LENTVLI PRINcipis Legatorum Rom. ad exercitum ac Consules.

Inter duos saltus clausus erat Romanus exercitus, vnde fraude hostium liberè erumpere ac euadere non potuisset. Timor torporque insolitus omnes sæpe inde elabi frustra conatos tenebat, iamque omnium rerum inopia laborabatur, quum victi necessitate legatos ad Samnites de pace mittunt. Legati conditiones tristes à Samnitibus latas referunt, pro quibus, vel contra quas velut indignas nomine Romano, quum Consules loqui non auderent, tum L. Lentulus princi-

pes legatorum, quid censeat faciendum, in hanc sententiam exposuit.

P*Atrem meum, Consules, sæpe audiui memorantem se in Capitolio vnũ nõ fuisse autorem senatui redimendæ auro à Gallis ciuitatis, quando nec fossa valloq; ab ignauissimo ad opera ac muniendum hoste clausi essent, & erumpere si non sine periculo magno, tamen sine certa pernicie possent. Quòd si, illis vt decurrere ex Capitolio armatis in hostem licuit, quo sæpe modo obsessi in obsidentes eruperunt, ita nobis æquo aut iniquo loco dimicandi tantummodo cum hoste copia esset: non mihi paterni animi indoles in consilio dando deesset. Equidem mortem pro patria præclaram esse fateor, & me vel deuouere pro populo Rom. legionibusq; vel in medios me mittere hostes paratus sum. Sed hìc patriam video, hìc quicquid Romanorũ legionum est: quæ nisi pro se ipsis ad mortem ruere volunt, quid habent quod morte sua seruent? Tecta vrbis (dicat aliquis) & mœnia, & eam turbam, à qua vrbs incolitur. Imò hercule produntur ea magis omnia: deleto hoc exercitu non seruantur. Quis enim eam tuebitur? imbellis videlicet atq; inermis multitudo? tam hercule, quàm à Gallorum impetu defendit. An à Veijs exercitum, Camillumq; ducem implorabunt? Hìc omnis spes, opesque sunt, quas seruando patriam seruamus: dedendo ad necem, patriam deseruimus ac prodimus. At fœda atque ignominiosa deditio est. Sed ea charitas patriæ est, vt tam ignominia*

eam, quàm morte noſtra, ſi opus ſit, ſeruemus. Subeatur ergò iſta, quantacunq; eſt, indignitas, & pareatur neceſſitati, quàm ne Dij quidem ſuperant. Ite, Conſules, redimite armis ciuitatẽ, quàm auro maiores noſtri redemerunt.

ARGVMENTVM

ORATIONIS SP. POSTHVMII Conſulis in Senatu, de pace ad Caudium facta.

Pace ad Caudium cum Samnitibus facta per ſponſionem Conſulum, Præfectorum, Quæſtorũ, Tribunorum militum, quum tempus conſtitutũ adueniret, traditi obſides in cuſtodiam abducti ſunt. Conſules deinde lictoribus per hoſtes cum faſcibus abire iuſſis, detractiſque paludamentis, prope ſeminudi ſubiugum miſſi, quos ſequebãtur, vt quiſque gradu proximus erat, ſingulæ ſimul legiones. Circumſtabant armati hoſtes exprobrantes, eludenteſque per contumeliã. Ipſum illud tam fœdum ſpectaculum in eo ipſo ſaltu exhibitum fuit, vnde erumpere non potuerant, ex quo abire iuſſi, quum ante noctem Capuã peruenire poſſent, incerti tamen de fide ſociorum, pudoreque prohibiti, humi haud procul Capua proſternuntur. Quod vbi Capuam allatum eſt, tũ demum miſeratione victi Campani, magiſtratibus inſignia, ſingulis arma, equos, veſtimenta, commeatus ex publico comiter impendunt: venientibus tota ciuitas obuiam egreſſa. Poſtero die Romam concendere placuit. Nocte ingreſſi habitu vultuque captorum, in ſua ſe quiſque tecta taciti abdunt, vnde pudore ſuffuſi, nec poſtero, nec inſequentibus aliquot diebus in publicũ prodierunt. Omnia interim luctuoſa mœſtaque in vrbe erant. Ita interiectis aliquot diebus, tandem

dem quum de pace ad Caudium facta referri placuit, tum à P. Philone Consule Sp. Posthumius alter Consúlum eorum qui subiugum missi fuerãt, dicere iussus, ita rem exposuit.

HAud sum ignarus, Consules, ignominiæ non honoris causa me primum excitatum, iussumq; dicere, non tanquam Senatorem, sed tanquam reum tam infelicis belli, quam ignominiosæ pacis. Ego tamen, quãdo neque de noxa nostra, neq; de pœna retulistis: omissa defensione, quæ non difficillima esset apud haud ignaros fortunarum humanarum, necessitatumque: sententiam de eo de quo retulistis, paucis peragam: quæ sententia testis erit, mihi ne, an legionibus vestris pepercerim, quum me seu turpi, seu necessaria sponsione obstrinxi: qua tamen, quando iniussu populi facta est, non tenetur populus Romanus, nec quicquam ex ea, prater quàm corpora nostra debentur Samnitibus. Dedamur per fœciales nudi vinctiq;, exoluamus religione populum, si qua obligauimus, ne quid diuini aut hnmani obstet, quo minus pium, iustumq; deintegro ineatur bellum. Interea, Consules, exercitum scribere, armare, educere placet: nec prius ingredi hostium fines, quàm omnia iusta, in deditionem nostram perfecta erunt. Vos, Dij immortales, precor, quæsoque, si vobis non fuit cordi Sp. Posthumium, Titum Veturium Consules cum Samnitibus prospere bellum gerere: at vos satis habeatis vidisse nos sub iugum missos, vidisse sponsione infami obligatos, videre nudos vinctosq; hostibus dedi-

 tos,

tos, omnem iram hostium nostris capitibus excipientes: nouos Consules, legionesq; Romanas ita cum Samnite gerere bellum velitis, vt omnia ante nos Consules bella gesta sunt.

ARGVMENTVM

ORATIONIS EIVSDEM SP. Posthumij contra Tribuni pleb. qui deditiones impediebant.

Cum priore oratione coniunctum est Sp. Posthumius placere dixerat vt autores sponsionis pacisque Caudinæ nudi vinctique dederentur. L. Liuius, & Q. Metellus Tribunipleb. erant, ad quos pars eius deditionis pertinebat: Ii itaq; intercedendo contendebant, sua deditione populum Rom. religione exolui nō posse, nisi omnia Samnitibus, qualia apud Caudium fuissent, redderentur: se item, quum sacrosancti sint, dedi hostibus, violarique nec posse, nec debere. Quæ quum ab illis iactari Sp. Posthumius audiret, ita rationes eorum confutabat.

INterea dedite profanos nos, quos salua religione potestis: dedetis deinde, & istos sacrosanctos, quum primum magistratu abierint: sed si me audiatis, prius quam dedantur, hic in comitio virgis cæsos, hanc iam vt intercalatæ pœnæ vsuram habeāt. Nā quod deditione nostra negant exolui religione populū: id istos magis ne dedātur, quàm quia ita se res habeat, dicere, quis adeò iuris fecialium expers

est.

est, qui ignoret? Neque ego inficias eo, P. C. tam sponsiones, quàm fœdera sancta esse apud eos homines, apud quos iuxta diuinas religiones fides humana colitur: sed iniussu populi nego quicquam sanciri posse, quod populum teneat. An si eadem superbia, quam sponsionem istam expresserunt nobis Samnites, coegissent nos legitima verba dedentium vrbes nuncupare? deditum populum Romanum vos Tribuni diceretis & hanc vrbem, templa, delubra, fines, aquas Samnitium esse? Omitto deditionem, quoniam de sponsione agitur. Quid tandem si spopondissemus vrbem hanc relicturum populum Romanum? si incensurum? si magistratus, si Senatum, si leges nõ habiturum? si sub regibus futurum? Dŷ meliora, inquis. Atqui non indignitas rerũ spõsionis vinculum leuat. Si quid est in quod obligari populus possit, in omnibus potest: & ne illud quidem, quod quosdam forsitan moueat, refert, Consul, an Dictator, an Prætor spoponderit: & hoc ipsi etiã Samnites iudicauerũt, quibus non fuit satis Consules spondere, sed legatos, Quæstores, Tribunos militum spondere coegerunt. Nec à me nunc quisquam quæsiuerit, quid ita spoponderim, quum id nec Consulis ius esset: nec illis spondere pacem, quæ mei non erat arbitrŷ, nec pro vobis: qui nihil mandaueratis, possem. Nihil ad Caudium, P. C. humanis consilŷs gestum est: Dŷ immortales & vestris & hostium imperatoribus mentem ademerũt: nec nos in bello satis cauimus: & illi male partam victoriam male perdiderunt, dũ vix

locis quibus vicerant, credunt, dum quacunque cõditione arma viris in arma natis auferre festinãt. An si sana mens fuisset, difficile illis fuit, dum senes à domo ad consultandum accersunt, mittere Romam legatos? cum Senatu, cum populo de pace ac fœdere agere? Tridui iter expeditis erat. Interea in inducijs res fuisset, donec à Roma legati aut victoriam illis certam, aut pacem afferrent. Ea demum sponsio esset, quam populi iussu spopondissemus. Sed neq; vos tulissetis, nec nos spopondissemus: nec fas fuit alium rerum exitum esse, quàm vt illi velut somnio lætiore quàm quod mentes eorum capere possent, nequicquam eluderentur: & nostrum exercitũ eadem quæ impedierat fortunã expediret: vanam victoriam vanior irritam faceret: pax sponsio interponeretur, quæ neminem præter spõsore obligaret. Quid enim vobiscum, P. C? quid cum populo Rom. actum est? quis vos appellare potest? quis se à vobis dicere deceptum? hostis? an ciuis? hosti nihil spopondistis, ciuem neminem spondere pro vobis iussistis. Nihil ergo vobis nec nobiscum est, quibus nihil mandastis, nec cum Samnitibus, cum quibus nihil egistis. Samnitibus sponsores nos sumus, rei satis locupletes in id quod nostrum est: in id quod præstare possumus, corpora nostra & animos. In hæc sæuiant, in hæc ferrum in hæc iras acuant. Quod ad Tribunos pleb. attinet: consulite vtrum præsens eorum deditio fieri possit, an in diem differatur. Nos interim, T. Veturi, vosq; cæteri, vilia hæc capita luẽdæ sponsionis feramus, & nostro supplicio liberemus Romana arma.

AR-

ARGVMENTVM

ORATIONIS A. CORNELII Aruinæ Facialis ad Samnites in deditione sponsorum pacis.

Consilio ac sententia Sp. Posthumij patres adducti, per feciales dedi hostibus sponsores iubēt. Iam ventum erat in cœtum Samnitium, & ad tribunal C. Pontij, quum, veste detracta manibusque post tergum vinctis, A. Cornelius Aruina fecialis, sponsores pacis hostibus hac verborum forma dedere cœpit.

QVandoquidem hice homines iniussu populi Rom. Quiritium fœdus ictum iri spoponderunt, atq; ob eũ rem noxa nocuerunt: ob eam rem, quo populus Rom. scelere impio sit solutus, hosce homines vobis dedo.

ARGVMENTVM

ORATIONIS CL. PONTII SAMnitium Regis ad fœcialem.

Sp. Posthumius inter verba deditionis genu fœcialis fœmur quanta maxima vi potuit perculit, dicens se Samnitem ciuem, à se quum præter ius legatus Romanus violatus sit, eo iustius bellum gesturos. Pontius vero quum hoc factum animaduertisset, deditionem se accepturum ita negauit.

NEc ego istam deditionem accipiam, nec Samnites ratam habebunt. Quin tu Sp. Posthumi, si Deos esse censes, aut omnia irrita facias, aut pacto stas? Samniti populo omnes quos in potestate habuit, aut pro his pax debetur. Sed quid ego te appello, qui te captum,

tum victori cum qua potes fide restituis? Populum Romanum appello, quem si sponsionis ad Furculas Caudinas factæ pœnitet, restituat legiones intra saltum quo septæ fuerunt: nemo quenquam deceperit: omnia pro infecto sint: recipiant arma, quæ per pactionem tradiderunt, redeant in castra sua. Quicquid pridie habuerunt, quam in colloquium est ventum, habeant: tum bellum, & fortia consilia placeant: tunc sponsio, & pax repudietur. Ea vero fortuna, ijs locis, quæ ante pacis mentionem habuimus, geramus bellum: nec populus Rom. Consulum sponsionem, nec nos fidem populi Rom. accusemus. Nunquámne causa deficiet cur victi pacto nō stetis? Obsides Porsenæ dedistis: furto eos subduxistis. Auro ciuitatem à Gallis redimistis: inter accipiendum aurum cæsi sunt. Pacem nobiscum pepigistis, vt legiones vobis captas restitueremus: eam pacem irritam facitis: & semper aliquam fraudi speciem iuris imponitis. Non probat populus Roman. ignominiosa pace legiones seruatas? Pacem sibi habeat, legiones captas victori restituat. Hoc fide, hoc fœderibus, hoc fœcialibus cæremonijs dignum erat, vt quidem tu quod petisti, per pactionem habeas, tot ciues incolumes, ego pacem, quàm hosti tibi remittendo pactus sum, non habeam? Hoc tu, A. Corneli, hoc vos fœciales iuris gentibus dicitis? Ego verò istos, quos dedi simulatis, nec accipio, nec dedi arbitror: nec moror, quo minus in ciuitatem obligatam sponsione commissa, iratis omnibus Dijs, quorum eludi-

luditur numen, redeant: geratur bellum; quando Sp. Posthumius modo legatum fœcialem genu perculit. Ita Dij credent, Samnitem ciuem Posthumum, non ciuem Romanum esse, & à Samnite Romanum legatum violatum: eò vobis iustum in nos factum esse bellum. Hæc ludibria religionum non pudere in lucem proferre? & vix pueris dignas ambages, senes ac Consulares fallendæ fidei exquirere? I lictor, deme vincula Romanis: moratus sit nemo, quo minus vbi visum fuerit abeant.

ARGVMENTVM *ADHORTATIONIS AD Eruptionem Q. Fabij Dictatoris ad suos.*

Gerebatur bellum Q. Fabio Dictatore duce aduersus Samnites, ad quos post aliquod bella in Apulia gesta, Sora oppidum defecerat: potiti oppido colonos Romanorum interficiunt. Quod vbi est perlatum in castra, tum demum Romani ad vlciscendam ciuium necem, recuperãdumque coloniam contendunt. Ad Lautulas diu ancipiti prælio pugnatum est, donec incertos vtri victi, an victores essent, nox diremit. Dictator post pugnam cum suos intra vallum iam aliquot dies obsessi magis quam obsidentis modo continuisset, ad eruptionem sic adhortabatur.

LOcis angustis, milites, deprehensi, nisi quã victoria patefecerimus, viã nullam habemus. Statiua nostra munimẽta satis tuta sunt, sed inopia eadẽ infesta. Nam & circa omnia de-

fecerunt, vnde subuehi commeatus poterant: &, si omnes iuuare velint: iniqua loca sunt. Itaque non frustrabor ego vos castra hic relinquēdo, in qua infecta victoria, sicut pristino die, vos recipiatis. Armis munimenta, non munimentis arma tuta esse debent. Castra habeant, repetātque, quibus operæ est trahere bellum: nos omniū rerum respectum præterquā victoriæ nobis abscindamus. Ferte signa in hostem: vbi extra vallum excesserit agmen, castra, quibus imperatum, est incendant. Damna nostra, milites, omnium circà, qui defecerunt, populorum prædæ sarcientur.

ARGVMENTVM
ORATIONIS C. MENENII DIctatoris, quando in eum ambitus crimen iactum est à nobilibus.

Coniurationes principium Capuæ factæ, autoribus & capitibus mortuis Romam tādem versæ sunt. Quæstionibus exercendis C. Menenius Dictator dictus erat: à quo quum postularentur ad dicendam causam nobiles viri, primùm Tribunos pl. appellabant: deinde, quum ea via nihil proficerent, quin nomina darent; tum demùm id crimen vociferantur non nobilium, sed nouorū esse, nominibus indicatis Dictatore atque Magistro equitum: quod competitum iri affirmabant, vbi magistratum abiissent. Tum Menenius Dictator hac oratione nihil se morari dixit, quo minus eo ipso die abdicato magistratu causam inter reos diceret.

Etsi

ETsi omnes anteactæ vitæ vos conscios habeo, Quirites: & hic ipse honos delatus ad me, testis est innocentiæ meæ. Neque enim, quod sæpe alius, quia ita tempora postulabant Reip. qui bello clarissimus esset, sed quæ maxime procul ab his concionibus vitam egisset, Dictator deligēdus exercendis quæstionibus fuit. Sed quoniam quidam nobiles homines (qua de caussa, vos existimare, quam me pro magistratu quicquam incompertum dicere melius est) primum ipsas expugnare quæstiones omni ope annisi sunt: deinde, postquā ad id parū potētes erant: ne causam dicerent, in præsidia aduersariorum appellationem & Tribunitium auxilium patricij confugerunt: Postremo repulsi indè (adeò omnia tutiora, quam vt innocentiam suam purgarent, visa) in nos irruerunt: & priuatis Dictatorem poscere reum, verecundiæ non fuit: Vt omnes Dij, hominesq́; sciant, illis, etiam, quæ non possint, tentati, ne rationem vitæ reddant, me obuiam ire crimini, & offerre me inimicis reum: Dictatura me abdico. Vos quæso, Consules, si vobis datum à senatu negocium fuerit: in me primum, & hunc M, Foslium quæstiones exerceatis, vt appareat innocentia nostra nos, non maiestate honoris tutos à criminibus istis esse.

ARGVMENTVM

ORATIONIS P. SEMPRONII Tribunibl. contra Ap. Claudium, qui ſe intra legitimum tempus Cenſura abdicare nolebat.

Appius Claudius Cenſor erat, qui, quum lege Aemilia circumactis decẽ & octo menſibus abire, magiſtratu deberet; nec lege, nec exemplo collegæ, nec vi vlla cogi poterat, vt ſe abdicaret. Cauillabatur autem, neminem ea lege teneri, qui poſt eam latam creatus fuiſſet. Eius magiſtratus finiendi ◌p. Sempronius Tribunus actionem ſuſceperat, qui ſuperbiam, inſolentiamque Appij apud populum ita criminatus.

EN, Quirites, illius Appij progenies, qui Decemuir in annum creatus, altero anno ſe ipſe creauit: tertio nec ab vllo creatus, priuatus faſces & imperium obtinuit: nec antè continuando abſtitit magiſtratu, quàm obruerent eum male parta, male geſta, male retenta imperia. Hæc eſt eadem familia, Quirites, cuius vi atque iniurijs compulſi, extorres patria, Sacrum montem cepiſtis: hæc, aduerſus quam tribunitium auxilium vobis comparaſtis: hæc, propter quam duo exercitus Auentinum inſediſtis: hæc, quæ fænebres leges, hæc quæ agrarias ſemper impugnauit: hæc connubia Patrum & plebis interrupit, hæc plebi ad currules magiſtratus iter obſepſit: hoc eſt nomen multo quàm Tarquiniorum infeſtius veſtræ libertati. Ita ne tandem,

dem, Appi Claudi, quum centesimus iam annus sit ab Mamerco Æmilio Dictatore, tot Censores fuerint nobilissimi fortissimiqúe viri: nemo eorum duodecim tabulas legit? nemo id ius esse, quod postremo populus iussisset, sciuit? Imò verò omnes sciuerunt: ideo Æmiliæ potius legi paruerunt, quàm illi antiquæ, qua primùm Censores creati erant, quia hanc postremùm iusserat populus, & quia, vbi contrariæ duæ leges sunt, semper antiqua abrogat noua. An hoc dicis, Appi, non teneri Æmilia lege populum? an populum teneri, te vnum extra legem esse? Tenuit Æmilia lex violentos illos Censores C. Furium & M. Geganium: quicquid iste magistratus in Rep. malefacere posset, indicarunt, quum ira finitæ potestatis Mamercum Æmilium principem ætatis suæ, belli domiqúe ærarium fecerunt. Tenuit deinceps omnes Censores intra centum annorum spatium: tenet C. Plautium collegam tuum ijsdem auspicijs, eodem iure creatum. An hunc, non vt qui optimo iure Censor creatus esset, populus creauit? tu vnus eximius es, in quo hoc præcipuum ac singulare valeat? Quem tu Regẽ sacrificiorum crees? amplexus regni nomen? Vt qui optimo iure Rex Romæ creatus sit, creatum se dicet? quem semestri Dictatura, quem interregno quinq; dierum contentum fore putes? quem claui figendi, aut ludorum caussa Dictatorem audacter crees? Quàm isti stolidos ac socordes videri creditis eos, qui intrà vicesimũ diem ingentibus rebus gestis Dictatura se abdica-

dicauerunt: aut qui vitio creati, abierunt magistratu? Quid ego antiqua repetam? nuper intra decem annos C. Menenius Dictator quia, cum quæstiones seuerius quam quibusdam potentibus tutum erat, exerceret, contagio eius quod quærebat, ipsi criminis obiectata ab inimicis est: vt priuatus obuiam iret crimini, Dictatura se abdicauit. Nolo ego istam in te modestiam: ne degeneraueris à familia imperiosissima & superbissima: non die, non hora citius quàm necesse est, magistratu abieris, modo ne excedas finitum tempus. Satis est aut diem, aut mensem Censuræ adijcere. Triennium, inquit, & sex menses vltrà quàm licet Aemilia lege censuram geram, & solus geram: hoc quidem iam regno simile est: an collegam subrogabis? quẽ ne inde mortui quidem locum subrogari fas est? Pœnitet enim, quòd antiquissimum solenne, & solùm ab ipso, cui fit, institutum Deo, à nobilissimis antistitibus eius sacri ad seruorũ ministeriũ religiosus Censor deduxisti: quòd gens antiquior originibus vrbis huius, auspitio Deorũ immortalium sancta, propter te ac tuam censuram intra annum à stirpe extincta est: nisi vniuersam Rempu. eo nefario obstrinxerit, quod ominari etiam reformidat animus. Vrbs eo lustro capta est, quo, demortuo collega C. Iulio Censore L. Papyrius Cursor, ne abiret magistratu, M. Cornelium Maluginensem collegam subrogauit: &, quanto modestior illius cupiditas fuit, quã tua, Appi? nec solus nec vltra finitũ lege tempus L. Papyrius cẽsuram gessit, tamen nemine inuenit,

qui

qui se postea autorem sequeretur ? omnes deinceps Censores post mortem collegæ se magistratu abdicarunt: te, nec quod dies exijt Censuræ, nec quod collega magistratu abijt, nec lex, nec pudor coercet. Virtutem in superbia, audaciam in contemptu Deorum hominumq; ponis. Ego te, Ap. Claudi, pro istius magistratus maiestate ac verecundia, quem gessisti, non modo manu violatum, sed ne verbo quidem inclementiori à me appellatum vellem. Sed & hæc quæ adhuc egi, peruicacia tua & superbia coegit me loqui: & nisi Æmilia legi parueris, in vincula duci iubebo: neq; (quum ita comparatum à maioribus sit, vt comitijs censorijs, nisi duo confecerint legitima suffragia, non renunciato altero, comitia differantur) ego te, qui solus Censor creari non possit, solum censuram gerere patiar.

EX DECIMO LIB. AB VRBE *condita.*

ARGVMENTVM

ORATIONIS P. DECII MVRIS Consulis ad populum, vt ex plebe Augures & Pontifices fierent.

Iam ad omnes magistratus & honores plebeijs quoque exceptis sacerdotijs, aditus patebat; quū Tribuni pl. rogationem promulgant, vt, quum ad id tempus quatuor tantum Augures, quatuor item Pontifices fuissent, quinque deinceps Augures, & quatuor Pontifices, & ex plebe omnes allegerentur. Rogationem eam ægre passi Patres, qua-

quatenus ex plebe allegerentur, iactabant ea sacra violari & pollui. De suadenda, dissuadendaque rogatione diu inter App. Claudium & P. Decium Murem certatum est. Decius multis ante de parẽte suo Decio Consule, qui se pro legionibus deuouerat, commemoratis, quæ ad rem pertinebãt, hoc pacto rogationem suasit.

QVod quum ita se habeat, cui Deorum hominumúe indignum videri potest, eis viris, quos vos sellis currulibus, toga prætexta, tunica palmata, & toga picta, & corona triumphali, laureaqúe honoratis, quorum domos spolijs hostium affixis insignes inter alias feceritis: pontificalia, atque auguralia insignia adijcere? Qui Iouis optimi maximi ornatu decoratus, curru aurato per vrbem vectus in Capitolium ascenderit, si conspiciatur cum capide ac lituo, capite velato victimam cædat, auguriumúe ex arce capiet: cuius imaginis titulo Consulatus, Censuraqúe & triumphus æquo animo legetur, si auguratum aut pontificatũ adieceritis, non sustinebunt legentium oculi? Equidem (pace dixerim Deûm) eos nos iam populi Rom. beneficio esse spero, qui sacerdotijs non minus reddamus dignatione nostra honores, quàm acceperimus: & Deorum magis quàm nostra causa expetamus, vt quos priuatim colimus, publicè colamus. Quid autem ego sic adhuc egi, tanquàm integra sit causa patriciorum de sacerdotijs, & non nos iam in possessione vnius amplissimi simus sacerdotij? Decemuiros sacris faciundis, carminum Sibyllæ, ac fatorum populi huius interpretes, antistites eosdem

Apol-

Apellinaris sacri, cæremoniarumqúe aliarum. plebeios videmus: nec vt tum patricijs vlla iniuria facta est, quum Duumuiris sacris faciundis adiectus est propter plebeios numerus: & nunc Tribunus vir fortis ac strenuus quinque Augurum loca, quatuor Pontificum adiecit, in quæ plebeij nominētur, non vt vos pro Appij vestro loco pellant, sed vt adiuuent nos homines plebeij diuinis quoque rebus procurandis, sicut in cæteris humanis pro parte virili adiuuant. Noli erubescere, Appi, collegam in sacerdotio habere, quem in censura, quem in Consulatu collegam habere potuisti: cuius tam Dictatoris Magister equitum, quàm Magistri equitum Dictator esse potes. Sabinum aduenam principem nobilitatis vestræ, seu Attium Clausum, seu Appium Claudium mauultis: Illi antiqui patricij in suum numerum acceperunt: ne fastidieris nos in sacerdotum numerum accipere. Multa nobiscū decora afferimus, imò omnia eadem, quæ vos superbos fecerunt. L. Sextius primus de plebe Consul est factus, Caius Licinius Stolo primus Magister equitum, C. Martius Rutilius primus & Dictator & Censor. Q. Publius Philo primus Prætor: Semper ista audita sunt eadem, penes vos auspicia esse, vos solos gentem habere, vos solos iustum imperium, & auspicium domi militiæque: æque adhuc prosperum plebeium, ac patricium fuit, porroq; erit. An vnquā fando audistis, patricios primo esse factos, non de cœlo demissos? sed qui patrem ciere auumqúe possent? id est, nihil

vltra

vltra quam ingenuos? Consulem iam patrem ciere possum, auumq́ iam poterit filius meus. Nihil est aliud in re, Quirites, nisi vt omnia negata adipiscamur. Certamen tantum patricii petunt, neq; curant quem euentum certaminis habeant. Ego hanc legem (quod bonum, faustum, felixq́ue sit vobis ac Reip.) vti rogastis iubendum censeo.

T. LIVII PATAVINI

ORATIONES E DECEM SE-*cundi belli Punici Libris de sumptæ.*

ARGVMENTVM

ORATIONIS HANNONIS, AD Carthaginenses.

Ad Annibalem, quod ictum primo bello Punico fœdus oppugnatione Saguntina rupisset Romani Legatos miserunt, qui ab illo inclementius accepti, Carthaginensem adierunt Senatum. Vbi, cum ad res propositas sententiæ rogarentur, Hanno rupti fœderis causam agit, & Annibalem Romanis dedendum hæc oratione suasit.

PEr Deos fœderum arbitros, ac testes monui, ac prædixi, ne Amiclaris progeniem ad exercitum mitteretis. Non manes, non stirpem eius conquiescere viri: nec vnquàm, donec sanguinis nominisq; Barchini quisquam superfit, quietura Romana fœdera. Iuuenem flagrantem cupidine regni, viamq́ vnam ad in-

cer-

cernentem, si ex bellis bella serendo succinctus armis legionibusq; viuat, velut materiam igni præbentes, ad exercitus misistis: aluistis ergò hoc incendium, quo nunc ardetis. Saguntum vestri circumsident exercitus, vnde arcentur fœdere: mox Carthaginem circumsedebunt, Romanæ legiones ducibus ijsdem dijs, per quos priore bello rupta fœdera sunt vlti. Vtrum hostem, an vos, an fortunam vtriusq; populi ignoratis? Legatos à socijs & pro socijs venientes bonus Imperator vester in castra non admisit: Ius gentium sustulit. Hi tamen vnde ne hostium quidem Legati arcentur, pulsi, ad vos veniunt: res ex fœdere repetunt: publica fraus absit: autorem culpæ, & reum criminis deposcunt: quo lenius agunt, segnius incipiunt: eò, quum cœperint, vereor ne perseuerantius sæuiant. Aegates insulas, Erycemq; ante oculos proponite, quæ terra mariq; per quatuor & viginti annos passi sitis: nec puer hic dux erat, sed pater ipse Amilcar, Mars alter, vt isti volunt. Sed Tarento tũ in Italia non abstinueramus ex fœdere: sicut nunc Sagunto non abstinemus: vicerunt ergo Dij hominesq;, & id, de quo verbis ambigebatur, vter populus fœdus rupisset: euentus belli, velut æquus iudex, vnde ius stabat, ei victoriã dedit. Carthagini nũc Annibal vineas, turresq; admouit. Carthaginis mœnia quatit ariete, Sagunti ruinæ (falsus vtinam vates sim) nostris capitibus incident: susceptumq; cum Saguntinis bellum, habendum cum Romanus est. Dedemus ergo Annibalem? dicet aliquis, scio meam leuem

esse

esse in eo autoritatem propter paternas inimicitias: sed & Amilcarem eò perijsse lætatus sum: quòd si ille viueret, bellum iam cum Romanis haberemus: & hunc iuuenem tanquam furiam facemq; huius belli, odi, ac detestor. Nec dedendum solùm ad piaculum rupti fœderis: sed si nemo deposcat, deuehendum in vltimas maris terrarumq; oras, ablegandum eò, vnde nec ad nos nomen famaq; eius accedere, nec solicitare quietæ ciuitatis statum possit. Ego autem ita censeo: Legatos extemplò Romam mittendos, qui Senatui satisfaciant: alios, qui Annibali nuncient, vt exercitum ab Sagunto abducat: ipsumq; Annibalem ex fœdere Romanis dedant. Tertiam legationem ad res Saguntinis reddendas decerno.

ARGVMENTVM
OBATIONIS ALORCI AD SAGUNTINOS.

Cum ferè Saguntos vi capta & expugnata esset, Alorcus Hispanus pacis interpretem professus se Saguntum contulit, hac oratione Saguntinis persuadere connixus, vt Annibali se dederēt.

SI Ciuis vester Alcon, sicuti ad pacem petendam ad Annibalē venit, ita pacis cōditiones ab Annibale ad vos retulisset: superuacaneum hoc mihi fuisset iter, quò nec orator Annibalis, nec transfuga ad vos venissem. Quum verò ille, aut vestra, aut sua culpa manserit apud hostem (si metum simulauit, sua: vestra, si periculū est apud vos vera referētibus) Ego ne ignoraretis esse aliquas, & salutis & pacis vo-

eas vobis conditiones, pro vetusto hospitio, quod mihi vobiscũ est, ad vos veni. Vestra aũt caussa me, nec vllius ulterius loqui, quæ loquor apud vos, vel ea fides sit, quòd neq; dum vestris viribus restitistis, neq; dum auxilia à Romanis sperastis, pacis vnquam apud vos mentionem feci. Postquam nec ab Romanis vobis vlla spes est; nec vestra iam aut arma vos, aut mœnia satis defendunt: pacem adfero ad vos magis necessariam quàm æquam: cuius ita aliqua spes est, si eam, quemadmodum & victor fert Annibal, sic vos vt victi audiatis: si, non id, quod amittitur, in damno, cum omnia victoris sint: sed quicquid relinquitur, pro munere habituri estis. Vrbem vobis, quam ex magna iam parte dirutã, captam fere totam habet, adimit: agros relinquit, locum assignaturus, in quo nouum oppidũ ædificetis: Aurum argentumq; omne, publicum priuatumq; ad se iubet deferri: Coniugum vestraq; corpora, ac liberorum vestrorum seruat inuiolata, si inermes cum binis vestimentis velitis à Sagunto exire. Hæc victor hostis imperat. Hæc, quanquam sint grauia atq; acerba, Fortuna vestra vobis suadet. Equidem haud despero, quum omnium potestas ei à vobis facta sit, aliquid ex his vobis remissurum: sed hæc patienda censeo potius, quàm trucidari corpora vestra, rapi trahiq; ante ora vestra coniuges, ac liberos, belli iure sinatis.

ARGV-

ARGVMENTVM ORATIONIS VNIVS CARTHAginensium principis ad Legatos Comanos.

Cùm Qu. Fabius Senatum Carthaginensem percunctatus fuisset, publicò ne consilio Saguntum Annibal oppugnasset; vnus principum nomine omnium respondit: non quærendum id, quo consilio, sed iure ne fuerit an iuria factum.

VAna Romani & prior legatio fuit: cum Annibalem taquam suo consilio Sagũtum oppugnantem deposcebatis. Cæterum hæc legatio verbis adhuc lenior est, re asperior. Tunc enim Annibal & insimulabatur, & deposcebatur, nunc à nobis & confessio culpæ exprimitur, & vt à confessis res extemplo repetuntur. Ego autem non priuato, publicóue consilio Saguntum oppugnatum sit, quærendum cẽseo: sed vtrum iure an iniuria: nostra enim hæc quæstio atq; animaduersio in ciuẽ nostrum est, nostro an suo fecerit arbitrio. Vobiscũ vna disceptatio est, licuerit ne per fœdus fieri. Itaq́;, quoniam discerni placet, quid publico Consilio, quid sua sponte Imperatores faciant: Nobis vobiscum fœdus est à Luctatio COS. ictum in quo cauetur vtrorumq́; socijs: nihil de Sagũtinis (necdum enim erant socij vestri) cautũ est At enim eo fœdere, quod cum Asdrubale ictum est, Saguntini excipiuntur: aduersus quod ego nihil dicturus sum, nisi quòd à vobis didici Vos enim quod C. Luctatius COS. primo nobiscum

ſcum fœdus icit, quia neq; autoritate Patrum nec populi iuſſu ictũ erat, negaſtis vos eò teneri. itaq; aliud de integro fœdus publico conſilio ictũ eſt. Si vos non tenent veſtra fœdera, niſi ex autoritate aut iuſſu veſtro icta, ne nos quidem Aſdrubalis fœdus, quod nobis inſcijs icit, obligare potuit. Proinde omittite Sagunti atq; Iberi mentionem facere: & quod diu parturit animus veſter, aliquando pariat.

ARGVMENTVM

ORATIONIS CVIVSDAM VOLtianorum Senatoris ad Legatos Romanorum.

Legati Romani à Carthagine, ſicut his Romæ imperatum erat, in Hiſpaniam traiecerunt, vt Hiſpanus in ſocietatem Romanorum pellicerẽt, aut à Carthaginenſibus auerterent. Qui ad Voltianos cum veniſſent, inclementer accepti, inſuper exprobratione plenam, cui tota Hiſpania ſuffragata eſt, orationem à Voltianorum maximo natu ſunt audire coacti.

QVæ verecundia eſt, vos, Romani, poſtulare, vti veſtram Carthaginenſiũ præponamus amicitiæ? quum qui id fecerũt Saguntini, crudelius quam Pœnus hoſtis perdidit, vos ſocij prodideritis? Ibi quæratis ſocios cenſeo, vbi Saguntina clades ignota eſt. Hiſpanis populis, ſicut lugubre, ita inſigne documentum Sagunti ruinæ erunt, ne quis fidei Romanæ, aut ſocietati confidat.

ARGVMENTVM
ORATIONIS ANNIBALIS AD milites Hispanos.

Sagunto capto, Carthaginem nouam in hyberna concessit Annibal. Vbi non solum ipse dux, sed etiam causa belli, partitis diuenditisque prædarum reliquijs, bellum nihil vltrà differendum ratus, Hispanis militibus, vt ad bella futura res suas omnes componerent, edixit.

CRedo ego vos socij, & ipsos cernere, pacatis omnibus Hispaniæ populis, aut finiendam vobis militiam, exercitusq́ dimittendos esse, aut in alias terras transferendum bellum. ita enim hæ gentes non pacis solum, sed etiam victoriæ bonis florebunt, si ex alijs gentibus prædam & gloriam quæremus. Itaq; quum longinqua à domo instet militia, incertumq́ sit quando domos vestras, & quæ cuique ibi chara sunt, visuri sitis: si quis vestrũ suos visere vult, commeatum do: primò verè edico adsitis, vt dijs bene iuuantibus, bellum ingentis gloriæ prædæq́ futurum incipiamus.

ARGVMENTVM
ORATIONIS ANNIBALIS AD milites.

Postquam Annibal, impressionem in Italiam facturus, copias suas Rhodanum, maximo cum labore traiecisset. præterea, primò statim (quod inter Annibalis, & P. Scipionis equites fuit, editũ) prælio, Romani victores euasissent; multitudo Punica trepidare, hostem timere, & in primis oppositas Alpes, inexpertis horrendissimas, metuere cepit. Aduocata igitur concione, variè militũ animos versauit, castigauit, & adhortatus est Annibal.

Miror,

Miror, quinam pectora vestra semper impauida recens terror inuaserit. Per tot annos victores stipendia fecistis, neq; antè Hispania excessistis, quam omnes gẽtes terræ, & hæ, quas duo diuersa maria amplectuntur, Carthaginensium essent: indignati deinde, quòd quicunq; Saguntum obsedissent velut ob noxam sibi dedi postularet Po. Rom. Iberum traiecistis ad delendũ nomẽ Romanorũ, liberãdumq; orbe terrarum: tum nemini vestrum visum id longum, quum ab occasu solis ad exortus intenderetis iter. Nunc, posteaquã multo maiorem partem itineris emensam cernatis: Pyreneũ saltum inter ferocissimas gentes superatũ, Rhodanum tantum amnem, tot millibus Gallorum prohibentibus, domita etiam ipsius fluminis vi, traiectum: in cõspectu Alpes habeatis, quarum alterũ latus Italia est, in ipsis hostiũ portis fatigati subsistitis. Quid aliud Alpes esse creditis, quàm montium altitudines? fingite altiores Pyreneis iugis: an terras aliquas cœlum contingere, & inexuperabiles humano generi esse creditis? Cæterum Alpes habitantur, coluntur, gignunt atque alunt animantes. An arbitremini peruias paucis esse? exercitibus inuias? Ipsi quos cernitis legati, non pennis sublime elati. Alpes transgressi sunt: nec maiores quidem eorum indigenas, sed aduenas Italiæ cultores has ipsas. Alpes ingentibus sæpe agminibus, cum liberis ac cõiugibus migrantium modo tutò transmisisse, militi quidem armato nihil secũ præter instrumenta belli portanti, quid nimium

aut inexuperabile poterit esse: Saguntum vt caperetur, quid per octo menses periculi, quid laboris à vobis exhaustum est? Romam orbis terrarum caput petentibus, quicquam adeò asperum atq; arduum videatur, quod inceptum remorari possit? Quondam ea Galli cœperunt, quæ adiri posse Pœnus desperat. Proinde aut cedite animo atq; virtute genti, per hos dies toties à vobis victa, aut itineris finem sperate, campum interiacentem Tyberi, ac mœnibus Romanis.

ARGVMENTVM

ORATIONIS P. SCIPIONIS ad milites.

P. Scipioni decreta erat Hispania, cui Prouinciæ Cn. Scipionem fratrem præficiens, ipse cũ exercitu, à L. Manlio. & C. Attilio accepto, obuiam Annibali, ab Alpibus prouenienti progressus, vt cum illo manus consereret. Motis igitur ad Ticinium castris priusquàm educeret in aciem, adhortandorum militum caussa, talem orationem exorsus est.

SI eum exercitum Milites educerem in aciem, quem in Gallia mecum habui, supersedissem loqui apud vos quid enim hortari referret, aut eos equites, qui equitatum hostium ad Rhodanum flumen egregie vicissent: aut eas legiones, cum quibus fugientem hunc ipsum hostem secutus, confessionem cedentis ac detrectantis certamen pro victoria habui. Nũc, quia ille exercitus Hispaniæ prouinciæ scriptus, ibi cum fratre Cn. Scipione meis auspicijs rem gerit, vbi eum gerere Senatus Populusq; Roma-

nus

nus voluit: vt Conſulem ducem aduerſus Annibalem ac Pœnos haberetis, ipſe me huic voluntario certamini obtuli. nouo Imperatori apud nouos milites pauca verba facienda ſunt. ne genus belli, neve hoſtem ignoretis: cum ijs eſt vobis, milites, pugnandum, quos terra mariqúe priore bello viciſtis: à quibus ſtipendium per viginti annos exegiſtis: à quibus capta belli præmia, Siciliam ac Sardinia habetis. Erit igitur in hoc certamine is vobis illiſq; animus, qui victoribus & victis eſſe ſolet. Nec nunc illi, quia audent, ſed quia neceſſe eſt, pugnaturi ſunt: niſi creditis, qui exercitu incolumi pugnam detrectauêre, eos duabus partibus peditum equitumqúe in tranſitu Alpium amiſſis, qui plures penè perierint, quàm ſuperſint, plus ſpei nactos eſſe. At enim pauci quidem ſunt, ſed vigentes animis corporibuſq;: quorum robora ac vires vix ſuſtinere vis vlla poſſit. Effigies, imò vmbra hominũ, fame, frigore, illuuie, ſqualore enecti, contuſi ac debilitati inter ſaxa rupeſq; ad hæc peruſti artus, niue rigentes nerui, membra torrida gelu, quaſſata fractaq; arma: claudi ac debiles equi. Cum hoc equite, cum hoc pedite pugnaturi eſtis: reliquias extremas hoſtium, non hoſtes habebitis. Ac nihil magis vereor, quàm ne antequàm vos cum hoſte pugnaueritis. Alpes viciſſe. Annibalem videantur. Sed ita forſitan decuit, cum fœderum ruptore duce, ac populo Deos ipſos ſine vlla humana ope committere ac profligare bellum: nos autem, qui ſecundum Deos violati ſumus, commiſſum ac profligatum conficere. Non

vereor, ne quis me hoc vestri adhortandi caussa magnificè loqui existimet: ipsum aliter animo affectum esse. Licuit in Hispaniam prouinciam meam ire, quo iam profectus eram cū exercitu meo, vbi & fratrē consilij participē, ac periculi sociū haberem: & Asdrubalē potius quā Annibalem hostem, & minorem haud dubiè molem belli, tamen, eum præteruéherer nauibus Galliæ oram, ad famam huius hostis in terram egressus, prætermisso equitatu, ad Rhodanum moui castra, equestri prælio, qua parte copiarum conserendi manum fortuna data est, hostem fudi. Peditū agmē, quod in modum fugientiū raptim agebatur, quia assequi terra nō poteram, neq; egressus ad naues erat: quanta maxima celeritate potui, tanto maris terrarumq; circuitu, in radicibus Alpium obuius fui. Huic timendo hosti vtrum, cum declinarem certamen, improuisus videor incidisse? an occurrere in vestigijs eius? lacessere ac trahere ac decernendum? Experiri iuuat, vtrum alios certè repente Carthaginenses per viginti annos terra ediderit: an ijdem sint, qui ad Aegates pugnauêre Insulas: & quos ab Eryce duodeuicenis denarijs æstimatos emisistis: Et vtrum Annibal hic sit æmulus itinerum Herculis, vt ipse fert: an vectigalis stipendiariusq; & seruus Populi Romani à patre relictus. quem nisi Saguntinum scelus agitaret, respiceret profectò, si non patriam victā: domū certè, pacēq; & fœdera Amiclaris scripta manu: qui iussus à Cōsule nostro, præsidiū deduxit ab Eryce: qui graues impositas victis Gar-

thagi-

thaginensibus leges fremens mœrensq́ue accepit: qui decedêre Sicilia, qui stipendium Po.Ro. dare pactus est. Itaq; vos ego, Milites, non eo solum animo, quo aduersus alios hostes soletis, pugnare velim: sed cum indignatione quadam atq; ira: velut si seruos videatis vestros arma repentè contra vos ferentes. Licuit, si voluissemus, ad Erycem claussos vltimo supplicio humanorum, fame interficere: licuit classem victricem in Africam traijcere, atq; intra paucos dies sine vllo certamine Carthaginem delere. veniam dedimus precantibus: emisimus ex obsidione: pacem cum victis fecimus: tutelæ nostræ deinde duximus, cum Africo bello vrgerentur. Pro his impartitis furiosum iuuenem sequentes, oppugnatam patriam nostram veniunt. atq; vtinã pro decore nobis hoc tantum, & non pro salute esset certamen. Non de possessione Siciliæ ac Sardiniæ, de quibus quondam agebatur: sed pro Italia nobis est pugnandum, nec est alius ab tergo exercitus, qui, nisi nos vincimus, hosti obsistat: nec Alpes aliæ sunt, quas dum superat, comparari noua possint præsidia. hic est obstãdum, Milites, velut si ante Romana mœnia pugnemus: vnusquisq; se non corpus suum, sed coniugem ac liberos paruos armis protegere putet: nec domesticas solum agitet curas, sed identidem hoc animo reputet, nostras nunc intueri manus Senatum Populumq; Rom. qualis nostra vis virtusq; fuerit, talem deinde fortunam illius vrbis, ac Romani imperij fore.

ARGVMENTVM

ORATIONIS ANNIBALIS AD milites suos.

Quum Annibal cũ P. Scipione manus conferere decreuisset; rebus prius quàm verbis, milites suos adhortatus est. Captiuos enim montanos vinctos, in medio constituit, armisque Gallicis ante pedes eorum proiectis interrogauit: Quis, si vinculis leuaretur, armaque & equum victor acciperet, decertare ferro vellet? Cum ad vnum omnes ferrum pugnamque poscerent; & deiecta esset in id sors; se quisque eum optabat, quem fortuna in id certamen eligeret. Vt cuiusque sors exciderat, alacer inter gratulantes gaudio, cum sui moris tripudijs arma ratim capiebat. Vbi vero dimicarent is habitus animorum non inter eiusdem modo conditionis homines erat; sed etiam inter spectantes vulgo: vt non vincentium magis, quàm bene morientium fortuna laudaretur. Dum sic aliquot spectatis paribus affectos dimisisset; concione deinde aduocata, hanc orationem est exorsus.

SI, quem animum in aliena sortis exemplo paulo ante habuistis, eundem mox in æstimanda fortuna vestra habueritis: vicimus, milites: neque enim spectaculum modo illud, sed quadam veluti imago vestræ conditionis erat? ac nescio, an maiora vincula, maioresque necessitates vobis quàm captiuis vestris fortuna circumdederit: dextra læuaq; duo maria claudunt, nullam ne ad effugium quidem, nauem habentibus: circà, Padus annis maior ac violentior Rhodano: à tergo Alpes vrgent, vix integris vobis, ac vigentibus transita. Hic

vobis

vobis vincendum aut moriendum milites est. vbi primum hosti occurristis: & eadē fortuna, quæ necessitatem pugnandi imposuit: præmia vobis ea victoribus proponit, quibus ampliora homines ne à dijs quidem immortalibus optare solent. Si Siciliam tantum ac Sardiniam parentibus nostris ereptas, nostra virtute recuperaturi essemus: satis tamē ampla precia essent. Quicquid Romani tot triumphis partum congestum possident: id omne nostrum cum ipsis dominis futurum est. In hanc tam opimam mercedem agite cum Dijs bene iuuantibus, arma capite. Satis adhuc in vastis Lusitaniæ Celtiberiæq; montibus pecora consectando nullum emolumentum tot laborum periculorumq; vestrorum vidistis. Tempus est iam opulenta vos ac ditia stipendia facere, & magna operæ precia mereri, tantum itineris per tot montes fluminaq;, & tot armatas gentes emensos. Hic vobis terminum laborū fortuna dabit: hic dignam mercedem emeritis stipendijs dabit. Nec quàm magni nominis bellum est: tam difficilem existimaueritis victoriā fore. Sæpe & contemptus hostis cruentum certamen edidit: & inclyti populi Regesq́ue perleui momento victi sunt. Nam dempto hoc vno fulgore nominis Romani: quid est, quòd illi vobis comparandi sint? vt viginti annorum militiam vestram cum illa virtute, cum illa fortuna taceam: ab Herculis columnis, ab Oceano, terminisq; vltimis terrarum, per tot ferocissimos Hispaniæ & Galliæ populos vincentes huc peruenistis. Pugnabitis cum exercitu tyrone, hac ipsa

æstate cæso, victo, circumsesso à Gallis, ignoto adhuc duci suo, ignorantiq; ducem. An me in prætorio patris clarissimi Imperatoris propè natum, certè educatũ, domitorem Hispaniæ, Galliæq; victorem? eundem, non Alpinarum modo gentium, sed ipsarum, quod multò maius est, Alpium, cum semestri hoc conferam duce, desertore exercitus sui? cui si quis, demptis signis, Pœnos Romanosque hodie ostendat, ignoraturum certum habeo, vtrius exercitus sit Consul. Non ego illud parui æstimo, Milites, quòd nemo vestrum est, cuius non ante oculos ipse sæpe militare aliquod ediderim facinus: cuius non idem ego virtutis spectator ac testis, notata temporibus locisq; referre sua possim decora, collaudastis me, Milites, donastis: alumnus prius omniũ vestrum, quàm Imperator, procedam acie aduersus ignotos inter se, ignorantesq;. Quocunq; circuntuli oculos, plena omnia video animorum ac roboris: veteranum peditem, generosissimarum gentium equites frenatos & infrenatos. vos socios fidelissimos fortissimosq;, vos Carthaginenses, tum ob patriam, tum ob iram iustissimam pugnaturos. Inferimus bellum, infestisq; signis descendimus in Italiam, tanto audacius fortiusq; pugnaturi, quanto maior spes maiorq; animus inferentis est vim, quam arcentis. Accendit præterea animos & stimulat, dolor, iniuria: indignitas. Ad supplicium depoposcere me ducem primùm: deinde vos omnes, qui Saguntum oppugnassetis, deditos vltimis cruciatibus affecturi fuêre. Crudelissima ac super-

bissima gens, sua omnia, suiq; arbitrij facit: cum quibus bellum, cum quibus pacem habeamus, se modum imponere, æquum censet: circūscribit includitque nos terminis montium fluminumque, quos ne excedamus, neq; eos, quos statuit, terminos, obseruat. Ne transieris Iberum, ne quid rei tibi sit cum Saguntinis. Ad Iberum est Saguntum, nusquam te vestigio moueris. Parum est quòd veterrimas prouincias nostras Siciliam ac Sardiniam ademit, nisi adimat etiam Hispaniam, & si inde cessero, in Africam transcēdet. Transcendet autem dico? duos Consules huius anni, vnum in Africam, alterum in Hispaniam misère, nihil vsquam nobis relictum est, nisi quòd armis vindicauerimus. Illis timidis & ignauis licet esse, qui receptum habent: quos suus ager, sua terra per tuta ac pacata itinera fugientes accipient: vobis necesse est fortibus viris esse, & omnibus inter victoriam mortemue certa desperatione abruptis, aut vincere: aut si fortuna dubitabit, in prælio potius, quàm in fuga mortem oppetere. Si hoc beneficiū omnibus, destinatumq; in animo est: iterum dicam, vicistis, nullum incitamentum ad vincendum homini à Dijs immortalibus acrius datum est.

ARGVMENTVM

ORATIONIS L. SEMPRONII *Consul ad milites.*

P. Scipio & , L. Sempronius Consules fuerūt. Hic in Sicilia, ille in Italia. Qui Senatusconsulto iussi, sese coniunxerunt, & Annibali ad Trebiam

oppoſuerunt. Verum Scipio equeſtri prælio vno, & vulnere apud Ticinum accepto minutus, rem trahi, malebat. Recentis animi Sempronius, eoq́; ferocior nullam dilationem patiebatur. Vnde, collega cunctante, ſuum equitatum trans Trebiã aduerſus hoſtes miſit. Quæ res, quum feliciter euenisset, hanc orationem habuiſſe dicitur.

GAudio, Milites, efferor, quòd ea copiarũ parte, qua collega victus erat, vicerim, ſimul ac veſtros animos reſtituerim atque refecerim. Sed neminem arbitror eſſe, præter collegam, qui iuſtam dimicationem dilatã velit. Is animo magis æger, quàm corpore, recentis memoria vulneris, horrens tela, certamen detrectat. Ego non eſſe cum ægro ſeneſcendum, iudico. Quid vltra differimus, ac terimus incaſſum tempus? Quem tertium Conſulem quem alium expectamus exercitum? Caſtra Carthaginenſium in Italia ac propè in conſpectu vrbis ſunt. Nobis non Sicilia, non Sardinia victis adimitur, non cis Iberum Hiſpania petitur: ſed ſolo patrio terraq́;, in qua geniti ſumus, expellimur, Romani. Quantum ingemiſcent Patres noſtri circa mœnia Carthaginis bellare ſoliti, ſi viderint nos, progeniem ſuam, duos Conſules Conſulareſq́ue exercitus, in media Italia pauentes intra caſtra: Pœnum, quod inter Alpes Apenninumq́ue agri ſit, ſuæ ditionis feciſſe.

IX

EX LIBRO SECVNDO.

ARGVMENTVM ORATIONIS C. FLAMINII *ad Consiliarios.*

Annibal per exploratores præmissos, certum habẽs Romanum exercitum circa Arretij mœnia esse; castra non procul locauit. Deinde regionis situm, hostis copias, & in primis animum atque consilia diligenter inquisiuit. Quum autem C. Flaminium Consulem animaduertisset, virum temerarium, vt qui rebus in agendis nec Deos, nec homines consulere, sed ferociter omnia ac præpropere soleret agere; parauit hominem agitare atque irritare. Quantam itaque maximam potuit vastitatem cædibus ac incendijs Consuli præferoci procul ostendit. Irritatus Imperator, dedecus suum pati talia ratus, cæteros omnes, salutaria magis quàm plausibilia suadentes, hac oratione reijciendo atque increpando, statim in arma prosiluit, sed cum suo magno & totius Po. Rom. malo.

Larga quidem semper vobis est copia fandi:
Tunc cum bella manus poscunt, non curia verbis
Replenda est, igitur possit quid viuida virtus
Iudico tentandum, nec longè scilicet hostes
Quærendi nobis, circumstant vndique muros.

Quinimo collegam expectemus, vt coniunctis scilicet exercitibus, & communi consilio rē geramus: Arretij ante mœnia sedeamus, hîc enim patria & penates sunt: Annibal emissus è manibus populetur Italiam, vastandoqúe &

vrendo omnia, ad Romana mœnia perueniat, nec nos antè hinc mouerimus, quàm (sicut olim Camillum è Veijs) C. Flaminium ab Arretio Patres acciuerint. Quin ocyus signa conuellitis? Ipse licet in equum, auibus non bonis, insiliens corruerim: tamen id fortissimum Cõsulem nihil mouerit. Sed quid tu? num literas à Senatu affers quæ me rem gerere vetent? abi, nuncia signum effodiant, si ad conuellẽdum manus præ metu obtorpuerint. Nos inuitis omnibus in hostes sumus impressionem facturi.

ARGVMENTVM

ORATIONIS Q. MINVTII RVFfi ad milites.

Post miserabilem lacus Thrasymeni cladem Q. Fabius Maximus creatus est. Dictator. Qui non temere præliari, nec vsquàm, nisi necessitate compulsus, sese fortunæ (vt C. Flaminius) committere solebat, vnde prudentiam eius extimescens Annibal, omnem mouit lapidem, vt Dictatoris constantiam frangere, & ad animum ad pugnandum solicitare posset. Cum igitur sæpius pugnandi fuisset obtrusa facultas, & Fabius nõ temere milites in aciem educere vellet; pro cunctatore, segnis, pro cauto timidus ab equitum Magistro Q. Ruffo Minutio vocatus, & hac propalam oratione notatus est.

SPectatum ne huc ad rem fruendam oculis, sociorum cædes, & incendia venimus? nec, si nullius alterius nos, ne ciuium quidẽ horum pudet? quos in Sinuessam colonos patres nostri miserunt: vt ab Samnite hoste tuta hæc ora esset: quam nunc non vicinus Samnis vrit: sed

Pœnus-

Pœnus aduena, ab extremis orbis terrarum terminis nostra cunctatione & socordia iam huc progressus. Tantum (pro dolor) degeneramus à parentibus nostris: vt, præter quàm oram illi Punicas vagari classes dedecus esse imperij sui duxerint: eam nos nunc plenam Numidarum hostium, ac Maurorum factam videamus? Qui modo Saguntum oppugnari indignando, nõ homines tantum, sed fœdera & Deos, ciebamus: tendentem ad mœnia Romana coloniæ Annibalem lenti spectamus. Fumus ex incendijs villarum, agrorumq́ in oculos atq́ ora venit: strepũt aures clamoribus plorantium sociorum, sæpius nos, quàm Deorum inuocantium opem. Nos hic pecorum more per æstiuos saltus, deuiosq́ colles exercitum ducimus, conditi nubibus syluisq́ue. Si hoc modo peragrando cacumina saltusq́ue Furius recipere à Gallis vrbem voluisset, quo hic nouus Camillus nobis Dictator vnicus in rebus afflictis quæsitus, Italiam ab Annibale recuperare parat: Gallorum Roma esset: quàm vereor ne, sic cunctantibus nobis: Annibali ac Pœnis toties seruauerint maiores nostri. Sed vir ac verè Romanus quo die Dictatorem eum ex autoritate Patrum, iussuq́ue Populi dictum, Veios allatus est nuntius: cum esset satis altum Ianiculum, vbi sedens prospectaret hostem: descendit in equum: atque illo ipse die mediæ in vrbe, qua nunc busta Gallica sunt, & postero die citra Gabios, cecidit Gabiorũ legiones. Quid post multos annos, cum ad furcas Caudinas ab

Sam-

Samnite hoste sub iugum missi sumus? vtrum tandem L. Papyrius Cursor iuga Samnij perlustrando, an Luceriam premendo obsidendoq́; & lacessendo victorem hostem, depulsum ab Romanis ceruicibus iugum superbo Samniti imposuit? Modo Consul Luctatio qua alia res, quàm celeritas victoriam dedit? quòd postero die, quã hoste vidit, classem grauẽ cõmeatibus, impeditã suo ipsam instrumento atq; apparatu, oppressit. Stultitia est sedendo, aut votis debellari credere posse, armari copias oportet, deducendas in aquũ: vt vir cum viro congrediaris. Audiendo agendoq́; res Romana creuit, non his sensibus consilijsúe, quæ timidi cauta vocant.

ARGVMENTVM

ORATIONIS Q. RVFFI MINVtij ad suos milites, ex faucibus hostilibus, per Fabium Maximum ereptos.

Q. Ruffus Minutius à M. Metello & C. Terentio Varrone adiutus, crebris concionibus effecit, vt cum Fabio Dictatore diuisum Imperium atq; exercitum, quod anteà nunquam factum, Magister equitum haberet. Quo accepto dux stolidissimus, optimam statim pugnandi occasionem arripiens, animis ferocibus atque minis flagrantem exercitum in aciem duxit: sed ab hoste circumuentus, cum omnibus occisus fuisset, nisi Q. Fabij prudentia liberatus, ac virtute seruatus esset. Ex faucibus igitur hostium ereptus, suam stultitiam confessus, & gratias agendo, Dictatoris prudentiam exosculatus est.

SÆpe ego Milites, audiui, eum primum esse virum, qui ipse consultat quid in rem sit: secundum, eum qui bene monenti obediat: qui nec ipse consulere, nec alteri parere scit, eum extremi ingenij esse. Nobis quoniam prima animi ingenijq; negata sors est! secundam ac mediã teneamus: & , dum imperare discimus, parere prudenti in animum inducamus , castra cum Fabio iungamus. Ad prætorium eius signa cum tulerimus , vbi ego eum parentem appellauero, quod beneficio eius erga nos , ac maiestate eius dignum est: Vos, Milites, eos , quorum vos modo arma dexteraq; texerunt , patronos salutabitis: &, si nihil aliud, gratorum certè nobis animorum gloriam dies hæc dederit. Colligantur igitur vasa, vt agmine profecti, incedamus ad Dictatoris Tribunal. Te, Fabi, parentem ego , te Patronum circumfusi milites consalutãt. Tu, cũ neq; animus ad pugnam, neq; spes ad fugã cuiquam superesset, velut è cælo demissus, auxilium ostendisti nobis, & victoriam hostibus extorsisti. Parentibus meis, Dictator, quibus te modo nomine, quo fando possum, æquaui: vitam tantum debeo: tibi, cum meam salutem, tum omniũ horum. Itaq; Plebiscitum , quo oneratus magis quàm honoratus sum, primus antiquo abrogoque: &, quod tibi mihiq; , quod meo exercitui tuoq;, conseruato , conseruatoriq; sit fœlix : sub imperium auspiciumq; tuum redeo , & signa hæc legionesq; restituo , Tu quæso placatus me Magistrum equitum, hos ordinibus suis quemq; teneri iubeas.

ARGVMENTVM

ORATIONIS Q. FABII MAXImi ad Æemilium Paulum.

L. Aemilius Paulus & C. Terentius Varro Cōsules fuerunt, aduersus Annibalem creati, collegæ diuersorum animorum. Hic ferocior se, quo die hostem vidisset profligaturum asseuerauit. Grauior ille non præpropere signis collatis cum hoste dimicandum censuit. In quo proposito, vt constantius perseueraret, hac eum Oratione Fabius allocutus fertur. De his duobus Consulibus. vide Siluium Italicum lib. 8. Pun. bel.

SI aut collegam (id quod mallem) tui similem L. Aemyli haberes, aut tu collega tui similis esses: superuacanea esset oratio mea, nam & duo boni Consules etiam me tacente omnia è Republica fide vestra faceretis: & mali nec mea verba auribus vestris, nec consilia animis reciperetis, nūc & collegam tuū, & te talem virum intuenti mihi, tecum omnis oratio est: quem video nequicquam & virū bonum, & ciuem fore, si altera parte claudicet Respublica: malis consilijs idem ac bonis iuris & potestatis erit. Erras enim L. Pauli, si tibi minus certaminis cum C. Terentio, quam cum Annibale futurum censes. Nescio an infestior hic aduersarius, quam ille hostis maneat: & cum illo in acie tantum, cum hoc omnibus locis ac temporibus certaturus es: & aduersus Annibalem, legionesq; eius tuis equitibus ac peditibus pugnandum tibi est: Varro dux tuis militibus te est oppugnaturus. Omnis etiam tibi causa adsit C. Fla-

Flaminij memoria: tamen ille Consul demũ, & in prouincia, & ad exercitum cœpit furere: hic priusquã peteret Consulatum edeinde in petendo Consulatu: nũc quoq; Consul priusquam castra videat aut hostem, insanit: & qui tantas iam nunc procellas, prælia atq; acies iactando inter togatos ciet: quid inter armatam iuuentutem censes facturum: & vbi extemplo verbera res sequitur? Atque si hic, quod facturum se denunciat, extemplo pugnauerit: aut ego rem militarem, belli hoc genus, hostem hunc ignoro: aut nobilior alius Thrasymeno locus nostris cladibus erit. Nec gloriandi tempus aduersus vnum est: & ego contemnendo potius quàm appetendo gloriam, modum excesserim: sed ita res habet. Vna ratio belli gerendi aduersus Annibalem est, qua ego gessi: nec euentus modo hoc docet, stultorum iste magister est: sed eadem ratio quæ fuit, futuraq;, donec res eædem manebunt, immutabilis est. In Italia bellũ gerimus, in sede ac solo nostro. Omnia circà plena ciuium ac sociorum sunt: armis, viris, equis, commeatibus iuuant iuuabuntque: id iam fidei documentum in aduersis rebus nostris dederunt: meliores, prudentiores, constantiores nos tempus diesq; facit. Annibal contrà, in aliena, in hostili est terra, inter omnia inimica infestaque, procul à domo, procul à patria: neque illi terra neque mari est pax: nulla eũ vrbes accipiũt, nulla mœnia, nihil vsquam sui videt, in diem rapto viuit: partem vix tertiam exercitus eius habet, quem Iberum amnem traiecit.

Plu-

Plures fames, quàm ferrum absumpsit: nec his paucis iam victũ suppeditat. Dubitas ergò quin eum sedendo superaturi simus, qui senescat indies? non commeatus, non supplementum, non pecuniam habeat? Quamdiu pro Geryonis, castelli Apuliæ inopis, tanquam pro Carthaginis mœnibus pugnatum est? Sed ne aduersus te quidem ego gloriabor. Cn. Seruilius atq; Attilius proximi Consules, vide quemadmodum cũ ludificati sint. Hæc vna salutis est via L. Paule: quam difficilem infestamq́; ciues tibi magis quã hostes facient, idem enim tui, quod hostium milites, volent: idem Varro Consul Romanus, quod Annibal Pœnus Imperator, cupiet: duobus ducibus vnus resistas oportet: resistes autem, aduersus famam rumoresq́; hominum si satis firmus steteris: si te neq; collega vana gloria, neq; tua falsa infamia mouerit. A veritate laborare nimis ius sæpe aiunt, extingui nunquam. Gloriam qui spreuerit, veram habebit. Sine timidũ pro cauto, tardum pro considerato, imbellem pro perito belli vocent, malo te sapiens hostis metuat, quàm stulti ciues laudent. Omnia audentem contemnet Annibal: nil temere agentem, metuet. Nec ego, vt nihil agatur, sed vt agentẽ te ratio dicat, non fortuna. Tuæ potestatis semper, tuaq́; omnia sint: armatus intentusq́ue sis: neq; occasioni tuæ desis, neq́; suam occasionem hosti des. Omnia non properanti clara certaq́ue erunt: festinatio improuida est & cæca.

ARGV-

ARGVMENTVM

ORATIONIS P. SEMPRONII Tuditani ad milites, prælij Cannensis reliquias.

Cum Milites in castris minoribus post Cannensem pugnam obsiderentur, P. Sempronius Tuditanus Tribunus militum hac oratiuncula suasit obsessis, vt ferro via facta, secũ per medios hostes erumperent, peruenturi Canusium. Cuius rei meminit etiam Frontinus lib. 4. strategematum.

CApi ergo mauultis ab auarissimo & crudelissimo hoste? æstimariq; capita vestra pretio? & exquiri ab interrogantibus: Romanus ciuis sis, an Latinus socius? vt ex tua contumelia & miseria, alteri honos quæratur, non tibi. Non vos quidem L. Aemilij, qui se benè mori, quàm turpiter viuere maluit, & tot fortissimorum virorum, qui circa eum cumulati iacent, similes estis. Sed antequam opprimat lux, maioraq; hostium agmina obsepiant iter: per hos qui inordinati atq; incompositi obstrepunt portis, erumpamus. Ferro atq; audacia iter fit, quamuis per confertos hosteis, cuneo quidem hoc laxum agmen, ac si nihil obstet, transibimus: itaq; ite mecum, qui & vosmetipsos, & Rempub. saluam vultis.

ARGV-

ARGVMENTVM

ORATIOINIS M. IVNII AD P. C. pro redimendis ab Annibale captiuis, qui post pugnam Cannensem in hostis manus peruenerant.

Milites, qui post Cannensem pugnam, aut P.
Sempronij monitis impulsi, aut propria virtute
freti, non è manibus hostium per eruptionẽ eua-
serunt, fessi laboribus ac vulneribus omnes, ab
Annibale capti sunt. Redimendi se captiuis co-
piam facit ille. Pretium fore, in capita quingenos
quadrigatos numeros, trecenos pediti, seruo cẽ-
tum. Elegerunt igitur decem, qui Romam irent,
impetratum redemptionẽ. Illorum igitur prin-
ceps M. Iunius Romæ in senatu, hac oratione v-
sus est.

*NEmo vestrûm ignorat, nulli vnquàm
ciuitati viliores fuisse captiuos, quàm
nostra. Cæterum, nisi vobis plus iusto
nostra placet causa, non alij vnquàm minus ne-
gligendi vobis, quã nos in hostium potestatẽ ve-
nerũt. Non enim in acie per timorem arma tra-
didimus, sed cũ propè ad noctem superstantes cu-
mulis cæsorũ corporũ præliũ extraxissemus: in
castra recepimus nos: diei reliquum ac noctẽ in-
sequentem fessi labore ac vulneribus vallum su-
mus tutati. Postero die cum circumsessi ab exer-
citu victore aqua arceremur, nec vlla alia iam
per confertos hostes erumpendi spes esset, nec es-
nefas duceremus quinquaginta millibus homi-
num ex acie nostra trucidatis, aliquem ex Can-
nensi pugna Romanum militem restare: tum
demum*

demum pacti sumus pretium, quo redẽpti dimitteremur: arma, in quibus nihil iam auxilij erat, hosti tradidimus. Maiores nostros quoq; acceperamus se à Gallis auro redemisse: & patres nostros, asperrimos illos ad conditionem pacis, legatos tamen captiuorum redimendorum gratia Tarentum misisse. Atqui in Italia cum Gallis, & ad Heracleam cum Pyrrho, vtraq; non tam clade infamis, quã pauore & fuga, pugna fuit, Cannenses campos acerui Romanorum corporũ tegũt: nec supersumus pugnæ, nisi in quibus trucidandis & ferrum & vires hostem defecerũt. Sunt etiam de nostris quidam, qui nec in acie quidem refugerunt: sed præsidio castris relicti, quum castra traderentur, in potestatem hostium venerunt. Haud equidem vllius ciuis, aut commilitonis fortunæ, aut conditioni inuideo nec premendo, alium, me extulisse velim videri: ne illi quidem, nisi pernicitatis pedum, & cursus aliquod proemium est, qui plerię; inermes ex acie fugientes, non prius, quãm Venusiæ, aut Cannusij constiterant, se nobis merito prætulerint, gloriatię; sint, in se plus quàm in nobis præsidij Reip. esse: sed illis vt bonis ac fortibus viris militibusq́ue vtemini: & nobis iam promptioribus pro patria, quòd beneficio vestro redempti, atque in patriam restituti fuerimus. Delectum ex omni ætate & fortuna habetis: octo millia seruorum audio armari: non minor numerus noster est, nec maiori pretio redimi possumus, quàm hi emuntur: nam si conferam nos cum illis, iniuriam nomini Romano faciã. Illud

etiam

etiam in tali conſilio animaduertendum vobis cenſeam. P. C. ſi duriores eſſe velitis, quòd nullo noſtro merito faciatis: cui nos hoſti relicturi ſitis. Pyrrho videlicet, qui nos hoſpitum numero habuit captiuos: an barbaro ac Pœno? qui vtrũ auarior an crudelior ſit, vix æſtimari poteſt. Si videritis catenas, ſqualorem deformitatemque ciuium veſtrorum, non minus profectò vos ea ſpecies moueat quàm ſi ex altera parte cernatis ſtratas Cannenſibus campis legiones veſtras. Intueri poteſtis ſolicitudinem & lacrymas in veſtibulo Curiæ ſtantium cognatorum noſtrorum, expectantiumq; reſponſum veſtrum: cum ij pro nobis proq; ijs qui abſunt, ita ſuſpenſi ac ſoliciti ſint, quem cenſetis animum ipſorum eſſe, quorũ in diſcrimine vita libertaſq; eſt? Si mediusfidius ipſe in nos mitis Annibal contra naturam ſuam eſſe velit: nihil tamen nobis vita opus eſſe cenſeamus, cum indigni, vt à vobis redimeremur, viſi ſumus. Rediêre Romã quondã remiſſi à Pyrrho ſine pretio capti, ſed rediêre cum legatis, primoribus ciuitatis, ad redimendos ſeſe miſſis. Redeam ego in patriam trecentis nummis non æſtimatus ciuis? Suum quiſq; habet animum P. C. ſcio in diſcrimine eſſe vitam corpuſq; meũ: magis me famæ periculum mouet, ne à vobis damnati ac repulſi habeamur: neq; enim vos pretio peperciſſe homines credent.

ARGV

ARGVMENTVM ORATIONIS T. MANLII TORquati ad Patres Conscriptos.

Finita Captiuorum Legati M. Iunij oratione, variabantur sententię, alij de publico, alij ex priuato captiuos redimendos esse iudicarunt. T. autem Manlius, priscæ seueritatis vir, interrogatus sententiam, ita locutus fertur.

SI tantummodo postulassent Legati pro ijs, qui in hostium potestate sunt, vt redimerentur: sine vllius insectatione eorum breui sententiam peregissem. quid enim aliud quam admonendi essetis, vt morem proditum à patribus necessario ad rem militarem exemplo, seruaretis? Nunc autem, cum propè gloriati sint, quod se hostibus dediderint, præferriq; non capitis modo in acie ab hostibus, sed etiam ijs, qui Venusiam Cannusiumq; peruenerunt, atq; ipsi C. Terentio Consule, æquum censuerint: nihil vos eorum P.C. quæ illic acta sunt, ignorare patiar. Atq; vtinam hæc, quæ apud vos acturus sum, Cannusij apud ipsum exercitum agerem, optimũ testem ignauiæ cuiusq; & virtutis: aut vnus hic saltem adesset. P. Sempronius, quem si isti ducem secuti essent: milites hodie in castris Romanis, non captiui in hostiũ potestate essent: & cum fessis pugnando hostibus, tum victoria lætis, & ipsis plerisq; regressis in castra sua: noctẽ ad erumpendum liberam habuissent: & septena armatorum hominum millia erumpere etiam inter confertos hostes potuissent: neq; enim per se ipsi id facere conati sunt, neq; alium sequi vol-

uerunt. Nocte propè tota P. Sempronius Tudi-
tanus non destitit admonere adhortariq; eos, dū
paucitas hostium circa castra, dum quies ac si-
lentium esset, dum nox incœptum tegeret, se du-
cem sequerentur: ante lucem peruenire in tuta
loca, in sociorum vrbes posse. Sicut auorum me-
moria P. Decius Tribunus militum in Samnio,
sicut nobis adolescētibus priori Punico bello Cal
phurinus Flamma, trecentis voluntarijs, cū ad
tumulum eos capiendum situm inter medios ho-
steis, duceret, dixit, Moriamur Milites, & morte
nostra eripiamus ex obsidione circumuentas le-
giones: si hoc P. Sēpronius diceret: nec viros qui-
dē, nec Romanos vos duceret, si nemo tanta vir-
tutis existeret comes. Viam non ad gloriā magi
quàm ad salutem ferentē, demonstrat: ducem s
in patriam, ad parentes, ad coniuges ac liber
facit. vt seruemini, deest vobis animus: quid, s
moriēdū pro patria esset, faceretis? Quinquagin
ta millia ciuium sociorumq; circa vos eo ipse di
caesa iacent: si tot exempla virtutis non mouent
nihil vnquam mouebit: si tanta clades vob
vilē vitā nō fecit nulla faciet. Liberi ac incolu
mes desiderate patriā: imò desiderate dū patri
est, dū ciues eius estis: serò nūc desideratis, dimi
nuti capite, abalienati iure ciuiū, serui Cartha
giniensiū facti. Pretio redituri estis eò, vnde ig
nauia ac nequitia abistis? P. Sempronium ci
uem vestrum non audistis arma capere, ac s
iubentem sequi: Annibalem paulo post audist
castra prodi & arma tradi iubentem. Quā eg
ignauiam istorum accuso, cum scelus possim ac
cusare

cuſare? non enim modo ſequi recuſarunt benè monentẽ, ſed obſiſtere ac retinere conati ſunt, ni ſtrictis gladijs viri fortiſſimi inertes ſummouiſſent. prius inquam P. Sempronio per ciuium agmen, quàm hoſtium fuit erumpendum. Hos ciues patria deſideret? quorum ſi cæteri ſimiles fuiſſent: neminem hodie ex ijs, qui ad Cannas pugnauerunt, ciuem haberet? Ex millibus ſeptẽ armatorum ſexcenti extiterunt, qui erumpere auderent, qui in patria liberi atq; armati redirent: neq; ijs quadraginta millia hoſtiũ obſtitêre. quàm tutum iter duarum propè legionum agmini, cenſetis fuiſſe? haberetis hodie die viginti millia armatorum Canuſij: fortia, fidelia, P. C. Nunc aũt quemadmodũ hi boni, fideleſq; (nam fortes ne ipſi quidem dixerint) ciues eſſe poſſunt? niſi quis credere poteſt fuiſſe, qui erumpentibus quin erumperent, obſiſtere conati ſunt: aut non inuidere eos cum incolumitati, tum gloriæ illorum per virtutem partæ? cum ſibi timorem ignauiamq; ſeruitutis ignominioſæ cauſam eſſe ſciant. Maluerũt in tentorijs latentes ſimul lucem atq; hoſtem expectare: cum ſilentio noctis erumpendi occaſio eſſet. At enim ad erumpendũ è caſtris defuit animus, ad tutanda fortiter caſtra animum habuerunt, dies nocteſq; aliquot obſeſſi, armati ſe ipſi tutati vallo ſunt. tandem vltima auſi paſſiq́ue, cum omnia ſubſidia vitæ deeſſent, affectiſq; fame viribus, arma iam ſuſtinere nequirent: neceſſitatibus magis humanis quàm armis victi ſunt. Orto ſole hoſtis ad vallum acceſſit: ante ſecundã horã nullam fortunã

certaminis experti, tradiderunt arma ac seipsos. Hæc vobis ipsorum per biduum militia fuit, cum in acie stare & pugnare decuerat, tum in castra refugerunt: cum pro vallo pugnandum erat, castra tradiderunt, neq; in castris vtiles. Quos redimam? cum erumpere castris, oportet, cunctamini ac manetis: cum manere & castra armis tutari necesse est, & castra & arma & vos ipsos traditis hosti. Ego non magis istos redimendos P.C. censeo: quàm illos dedendos Annibali, qui per medios hostes è castris eruperunt, ac per summam virtutem se patriæ restituerũt.

EX LIBRO TERTIO.

ARGVMENTVM ORATIONIS PACVVII CALANINI *ad populum Campanum.*

Campanus populus Senatui suo fuit infestus. Pacuuius igitur Calaninus rationem initurus qua Senatum & obnoxium sibi & plebi faceret, in vnum collegit Senatores, eosque ex pacto in Curia clausos retinuit. Deinde vocato ad concionem populo, hanc orationem habuisse dicitur.

QVod sæpe optastis, Campani, vt supplic sumendi vobis ex improbo ac detestabili Senatu potestas esset: eam nunc, no per tumultum expugnantes domos singulorum quas præsidijs clientium seruorumq; tuentur, c summo vestro periculo, sed tutam habetis ac li-

beram

beram. Clausos omnes in Curiam accipite, solos, inermes: nec quicquam raptim aut fortè temerè egeritis : de singulorum capite vobis ius sententiæ dicendæ faciam: vt quas quisq; meritus est, pœnas pendat. Sed ante omnia ita vos iræ indulgere oportet: vt potiorem ira salutem atq; vtilitatem vestram habeatis. Etenim hos (vt opinor) edistis Senatores: nam Senatum omnino non habere non vultis: quippe aut Rex, quod abominandum: aut, quod vnum liberæ ciuitatis consilium est, Senatus habendus est. Itaq; duæ res simul agendæ sunt vobis, vt & veterem Senatum tollatis, & nouum cooptetis. Citari singulos Senatores iubebo: de quorum capite vos consulam? quod de quoq; censueritis fiet. Sed prius in eius locum virum fortem ac strenuum nouum Senatorem cooptabitis, quàm de noxio supplicium sumatur.

ARGVMENTVM
ORATIONIS C. TERENTII Varronis Consulis, ad Legatos Campanorum.

Campani luxu defluentes, Romanum imperiũ post cladem Cannensem inceperunt spernere. Verum id temporis trecenti nobilissimi Campani apud Romanos militarunt, quorum parentes & cognati ægrè peruicerunt, vt Legati ad Romanũ Consulem mitterentur, bonam afflictis operam communi nomine pollicitaturi. Missis igitur hac oratione Consul respondisse fertur.

MOrem magis loquẽdi cum socijs seruastis, Campani, iubentes quæ opus essent ad bel-

*lum, imperare: quàm conuenienter ad præsen-
tem fortunæ nostræ statum locuti estis. Quid
enim nobis ad Cannas relictum est, vt, qua-
si aliquid habeamus, id quod deest, expler
à socijs velimus? pedites vobis imperemus
tanquam equites habeamus? pecuniam dees
dicamus, tanquam ea tantum desit? Nihil, n
quod suppleremus quidem, nobis reliquit fortu-
na: legiones, equitatus, arma, signa, equi viriq;
pecunia, commeatus, aut in acie, aut in ruinis
postero die amissis castris, perierunt. Itaque non
iuuetis nos in bello oportet, Campani: sed cum
Pœnis bellum pro nobis suscipiatis. Veniat in
mentem, vt trepidos quondam maiores vestros in
tra mœnia compulsos, nec Samnitem modo ho-
stem, sed etiam Sidicinum pauentes: recepto
in fidem apud Satriculam defenderimus: cœp-
tumque propter vos cum Samnitibus bellum
per centum propè annos, variante fortuna e-
uentum, tulerimus. Adijcite ad hæc, quòd fœdu
æquũ dedimus, quòd leges nostras, quòd ad ex-
tremum, id quod ante Cannensem certè claden
maximum fuit, ciuitatem nostram magnæ par
ti vestrum dedimus, communicauimusq; vobis
cum. Itaq; communem vos hanc cladem, qu
accepta est, credere, Campani, oportet: com
munem patriam tuendam arbitrari esse. Non
cum Samnite aut Hetrusco res est: vt, quod
à nobis oblatum sit, in Italia tamen impe-
rium maneat. Pœnus hostis, ne Africæ quidem
indigena, ab vltimis terrarum oris, freto Ocea-
ni, Herculisq; columnis, expertẽ omnis iuris &*

con-

conditionis, & linguæ propè humana militem trahit. Hunc natura & moribus immitem ferumq́; insuper dux ipse efferauit, pontibus ac molibus ex humanorum corporum strue faciẽdis: & (quod proloqui etiam piget) vesci humanis corporibus docendo. Hos infandis pastos epulis, quos contingere etiam nefas sit, videre atque habere dominos, & ex Africa, & à Carthagine iura petere, & Italiam Numidarum ac Maurorũ pati prouinciã esse, cui non, genito modò in Italia, detestabile sit? Pulchrũ erit Cãpani, prolapsum clade Romanum imperium vestra fide, vestris viribus retentum ac recuperatum esse. Triginta millia peditũ, quatuor equitum arbitror ex Campania vos scripsisse: iam pecuniæ affatim esse frumentiq́; qui si parũ fortunæ vestræ fidem habetis, nec Annibal se vicisse sentiet, nec Romani se victos esse.

ARGVMENTVM

ORATIONIS PEROLLÆ AD PAcuuium Calauium patrem de interficiendo Annibale.

Annibal authoritate atq; diligẽtia Pacuui Calauij, (de quo paulò antè diximus) Capuam in fidem acceperat. Is vrbem ingressus, se apud Calauium cœnare velle pronunciat: cui conuiuio tres modò Campanos adhibuit, in quibus Perolla filius Pacuuij, qui aliquanto antè patris deprecatione ac precibus Annibali placatus erat. Hic Perolla, hilariter cæteris epulantibus, vnus tristis nec dominorũ inuitatione vinci potuit, nec ipsius Annibalis, vt curis amotis & seclusis læ-

tus conuiuaretur. Ac quum fortè ante noctem Pacuuius ex conuiuio egressus, in hortum qui posticis ædium partibus subiectus erat, secederet: patrem filius Perolla sequutus, ita vt sequitur, consilium suum de interficiendo Annibale declarauit. Pater ex filio quum ea audiuisset, velut si iam interesset indigno atque detestabili facinori; filium vt deinde sequitur, ab indignitate & atrocitate facinoris flebiliter deterrebat. Filius inde precibus atque lacrymis patris victus, facinus conceptum se non editurum promisit.

Consilium affero, pater, quo non veniam solùm peccati quo defecimus ad Annibalem, impetraturi ab Romanis, sed in multo maiore dignitate & gratia simus Campani, quàm fuimus vnquam. Iam ego, sanguine Annibalis sanciam Romanum fœdus. Te id prius scire volui, si fortè adesse dum facinus patratur, malles.

ARGVMENTVM

ORATIONIS PACVVII CALANINI *patris ad filium Perollam.*

Perolla, fœdissimam, qua Campani à Romanis desciuerant, defectionem expiaturus; Annibalem in conuiuio, cui ipse cum parente suo fuerat adhibitus interficere voluit. Sed tam audax facinus meditantem hac oratione pater à proposito retraxit, & precibus ferrum extorsit.

Per ego te, fili, quæcunque iura liberos iungunt parentibus, precor quæsoque, ne ante oculos patris facere & pati omnia infanda ve-

da velis, paucæ horæ sunt, intra quas iurantes per quicquid Deorum est, dextras dextræ iungentes fidem obstrinximus, vt sacratis de mensis essemus digressi à colloquio extemplo in eum armamur? surgis ab hospitali mensa, ad quam tertius Campanorum adhibitus ab Annibale es: eam ipsam mensam cruentare vis hospitis sanguine? Annibalem pater filio meo potui placare, filium Annibali non possum? Sed si nihil sancti, non fides, non religio, non pietas: audeantur infanda, si non perniciem nobis cum scelere afferunt. Vnus aggressurus es Annibalem? quid illa turba tot liberorum seruorumq;? quid in vnum intenti omnium oculi? quid tot dextræ? torpescent ne in amentia illa? vultũ ipsius Annibalis, quem armati exercitus tremunt, quem horret Populus Rom. tu sustinebis? & si alia auxilia desint, meipsum ferire, corpus meum opponentem pro corpore Annibalis, sustinebis? atqui per meum pectus petendus ille tibi, transfigendusq; est: deterreri hic sine te potius, quàm illic vinci. valeant preces apud te meæ, sicut pro te hodie valuerunt.

ARGVMENTVM ORATIONIS PEROLLÆ QVA Pacuuio patri respondet.

EGo quidem quam patriæ debeo pietatem, exoluam patri. Tuam doleo vicem, cui ter proditæ patriæ sustinendum est crimen: semel, quum defectionem inisti ab Romanis: iterum, quum pacis cum Annibale fuisti

author: tertiùm hodie, quum restituendæ Romanis Capuæ mora atq; impedimentum tu es. O patria, ferrum quo pro te armatus hanc arcem defendere volebam, hosti minimè parcens, quando parens extorquet, recipe.

ARGVMENTVM
ORATIONIS HIMILCONIS BARchinæ factionis viri aduersus Hannonem.

Mago Amilcaris filius Carthaginem profectus, senatu dato, quæ ad Cannas gesta erant, expositis, ob victoriam dijs sacrum, authoritate Annibalis, haberi iusserat. Himilco ex hoc tã læto nuntio nactus occasionẽ Hãnonis alterius factionis principis eludendi, & reprehendendi, ita eum aggressus est. Hano deinde respondet.

QVid est, Hanno? etiam nunc te pœnitet belli suscepti aduersus Romanos? Iube dedi Annibalem: veta in tam prosperis rebus gratias dijs immortalibus agi: audiamus Romanũ senatorem in Carthaginensium curia.

ARGVMENTVM
ORATIONIS HANNONIS AD Carthaginenses Senatores.

Mago filius Amilcaris, cum annulis ex Cannensi prælio collectis, ab Annibale fratre Carthaginem missus est, vt tantam victoriam denunciaret, simul ad perficiendum cum Romanis bellum, supplementa peteret. Quod cum Barchina factio, hoc est, Annibalis fautores omninò faciundum censuissent, Hanno contendit

hac

hac oratione, nihil commeatum Annibali mittendum esse.

TAcuissem hodie P.C. ne quid in communi omnium gaudio, minus lætum quod esset vobis, loquerer. Nunc interroganti Senatori, pœniteat ne me adhuc suscepti aduersus Romanos belli: si reticeam, aut superbus aut obnoxius videar: quorum alterum est hominis alienæ libertatis obliti, alterum suæ. Respondeã Himilconi, nõ desiisse pœnitere me belli: neq; desiturum ante inuictum nostrum Imperatorẽ incusare, quàm finitum aliqua tolerabili conditione bellum videre, nec mihi pacis antiquæ desiderium vlla alia res, quam pax noua finiet. Itaq; ista, quæ modò Mago iactauit, Himilconi cæterisq; Annibalis satellitibus iã læta sunt: mihi possunt læta esse, quia res bello benè gestæ: si volumus fortuna vti, pacẽ nobis æquiorem dabunt, nam si prætermittimus hoc tẽpus, quo magis dare, quã accipere possumus videri pacẽ: vereor ne hæc quoq; lætitia luxuriet nobis, ac vana euadat, quæ tamẽ nunc quoq; qualis est? Occidi exercitus hostiũ: mittite milites mihi. Quid aliud rogares, si esses victus? Hostium cœpi bina castra, prædæ videlicet plena & cõmeatuũ: Frumẽtũ & pecuniã date. Quid aliud inquã, si spoliatus, si exutus castris esses, peteres? Et ne omnia ipse mirer: (mihi quoq; enim, quoniam respondi Himilconi, interrogare ius fasque est) velim seu Himilco, seu Mago respondeat: Cum ad internecionẽ Romani imperij pugnatum ad Cannas sit, constetq; in defectione totã Italiam esse: primùm

ecquis Latini nominis populus defecerit ad nos? deinde ecquis homo ex quinque & trigintra tribubus ad Annibalem transfugerit? Cum vtrũque Mago negasset: hostium quidem ergo adhuc multum superest. Sed multitudo ea quid animorum, quidúe spei habeat, scire velim. Cum id nescire se Mago diceret: nihil facilius scitu est inquit. Ecquos Legatos ad Annibalem Romani miserunt de pace? ecquam deniq; mentionẽ pacis Romæ factam esse, allatum ad vos est? Cum id quoq; negasset: Bellum igitur tam integrũ habemus, quàm habuimus, qua die Annibal in Italiam est ingressus. Quàm varia victoria priore punico bello fuerit, pleriq; qui meminerimus, superfumus, nunquam terra mariq; magis prosperæ res nostræ visæ sunt, quàm ante Consules C. Luctatium & A. Posthumium fuerunt. Luctatio & Posthumio Consulibus deuicti ad Ægateis insulas sumus. Quod si (id quod dij omen auertant) nunc quoq; fortuna aliquid variauerit: tum pacem speratis, cum vincimur, quã nunc cum vincimus, dat nemo? Ego, si quis de pace consulet, seu deferenda hostibus, seu accipienda: habeo quid sententiæ dicam: si de ijs quæ Mago postulat, refertis: nec victoribus mitti attenere puto, & frustrantibus nos falsa atque inani victoria, multo minus censeo mittenda esse.

ARGV-

ARGVMENTVM
ORATIONIS M. MARCELLI *Claudij ad L. Bantium Nolanum.*

L. Bantius Nolanus iuuenis acerrimus, ac nobilissimus eques fuit: quem semimortuum, in aceruo occisorum corporum ad Cannas inuentũ Annibal benignè curauit, & donis ornatum, ad suos remisit, vt Pœno gratas rem Nolanam proderet. Quod iuuenem anxiè tentaturum Romanus Prætor M. Marcellus videns; ferocis adolescentis animum beneficio magis conciliandum, quàm pœna cohibendum existimauit. Igitur ad se accitum hac oratione comiter appellauit.

TE multos inuidos habere inter populares, inde existimatu facilè est, quòd mihi nemo ciuis Nolanus indicauerit, quàm multa tua egregia facinora militaria essent. Sed qui militaueris Romanis in castris, non potest obscura tua virtus esse. Complures enim, qui tecum stipendia fecêre, mihi retulerunt, qui vir esses, quaq́ & quoties pericula pro salute ac dignitate Populi Rom. adisses, vtiq́ Cannensi pugna non prius prælio abstiteris, quàm propè exanguis, ruina superincidentium virorum, equorum, armorumq́ sis oppressus. Itaq; macte virtute esto, apud me tibi omnis honos atq; omne prœmium erit: & quo frequentior mecum fueris, senties eam rem tibi dignitati atq; emolumẽto esse. Quæ vt rata scias fore, equum eximium tibi dono do, bigatosq́ quingentos Quæstorem

 numo-

numerare iubeo, præterea Lictoribus impero, vt me adire, quoties velis, patiantur.

ARGVMENTVM ORATIONIS LEGATORVM *Hirpinorum simul ac Samnitium ad Annibalem.*

M. Marcellus Claudius Nolam, quæ à Romanis defecerat, præsidio obtinebat: ex qua Samnitium & Hirpinorum agros ferro & igni vastauit. quare simul ex vtraque gente legati sunt ad Annibalem missi, qui Pœnum hac oratione allocuti suis conciliare studuerunt.

Hostes Populi Romani, Annibal, fuimus primū per nos ipsi, quoad nostra arma, nostræ vires nos tutari poterant: posteaquā ijs parum fidebamus, Pyrrho Regi nos adiunximus: à quo relicti, pacem necessariam accepimus, fuimusq; in ea per annos propè quinquaginta ad id tempus, quo in Italiam venisti. Tua nos non magis virtus fortunaq;, quā vnica comitas ac benignitas erga ciues nostros, quos captos nobis remisisti, ita conciliauit tibi, vt te saluo atq; incolumi amico, non modò Populū Romanum sed ne Deos quidē iratos (si dici fas est) timeremus. At hercule non solùm incolumi & victore, sed præsente te, cum ploratum propè coniugum ac liberorum nostrorum exaudire, & flagrantia tecta posses conspicere: ita sumus aliquoties hac æstate deuastati, vt M. Marcellus, non Annibal vicisse ad Cannas videatur, glorienturq; Romani, te ad vnū modò ictum vigentem, velut iaculo emisso torpere. Per centum propè annos cum Po. Rom. bellum gessimus,

nullo

nullo externo adiuti nec duce, nec exercitu: nisi quòd per biennium Pyrrhus nostro magis milite suas auxit vires, quam suis viribus nos defendit. Non ego secundis rebus nostris gloriabor? duos Consules, ac duos consulares exercitus à nobis sub iugum missos: & si qua alia aut læta aut gloriosa nobis euenerunt. quæ aspera aduersaq; tunc acciderunt: minori indignatione referre possumus, quàm quæ hodie eueniunt. Magni Dictatores cum Magistris equitum, bini Consules cum binis consularibus exercitibus egrediebantur fines nostros, antè exploratò, & subsidijs positis & sub signis ad populandũ ducebant, nunc propè vnius & parui ad tuendam Nolam præsidij præda sumus. Iam ne manipulatim quidem, sed latronum modo percursant totis finibus nostris negligentius, quàm si in Romano vagarentur agro. Causa autem hæc est: quod neq; tu defendis, & nostra iuuentus, quæ si domi esset, tutaretur: omnis sub signis militat tuis. Nec te, nec exercitum tuum norim: nisi à quo tot Romanas acies fusas, stratasq; esse sciã: ei facile esse ducã opprimere populatores nostros vagos, sine signis, palatos, quo quenq; trahit quamuis vana prædæ spes. Numidarum paucorum illi quidem præda erunt: præsidiumq; missum nobis erit, & Nolæ ademeris: si modò quos vt socios haberes, dignos duxistis: haud indignos iudicas, quos in fidem receptos tuearis.

ARGV-

ARGVMENTVM

ORATIONIS ANNIBALIS AD milites.

M. Marcellus (vt paulo antè dixi) præsidio Nolam obtinebat, quo partem copiarum suarũ prædatum misit Annibal. Quod Marcellus non passus suas copias in aciem eduxit. Prælium anceps primò commissum mox bello superior Romanus eminuit. Quare suos Annibal hac oratione partim obiurgat, partim ad fortiter pugnandum exhortatur.

CAmpana vos luxuria marcetis, vino, scortis, omnibusq; lustris per totam hyemem confecti. Vobis abijt illa vis vigorque dilapsa robora corporum animorumq; vestrorum, quibus Pyrenæi Alpiumq; iuga superastis. Reliquiæ virorum illorum pugnatis, vix arma membraq; sustinentes. Quod Cannæ Romanis, id vobis Capua fuit. Vbi virtus bellica, vbi militaris disciplina, vbi præteriti temporis fama, vbi futuri spes extincta est. Arma quidem signaq; eadem nosco, quæ ad Trebiã Thrasymenumq;, postremò ad Cannas vidi ac habui: sed militem profectò alium in hyberna Capuam duxi, alium inde eduxi. Legatumne Romanum, & legionis vnius atq; alæ, magno certamine vix toleratis pugnam, quos binæ acies consulares antea nunquam sustinuerunt? Marcellus tyrone milite, ac Nolanis subsidijs inultus, nos iã iterum lacessit? Vbi ille meus miles est, qui erepto ex equo C. Flaminio Consuli caput abstulit? Vbi, qui L. Paulum ad Cannas occidit? ferrũ nunc habet?

habet? an dexteræ torpent? an quid prodigij est aliud? qui pauci plures vincere soliti estis nunc paucis plures vix resistitis. Romam vos expugnaturos, si quis duceret, fortes lingua iactabatis. En nunc minor res est: hic experiri vim virtutemq́ volo: expugnate Nolam campestrē vrbem, non flumine, non mari septam. Hinc vos ex tam opulenta vrbe, præda spolijsq́ue onustos, vel ducam, quò voletis, vel sequar.

EX LIBRO QVARTO.

ARGVMENTVM ORATIONIS QV. FABII MAximi ad Senatum Populumq́ue Romanum.

Mortuo Hierone Syracusarum rege, Romanorum amico, deinde occiso Hieronymo nepote eius, Sicilia ad Annibalem defectura erat. Appius igitur Claudius Prætor (cui Sicilia decreta fuerat) bellum inde suboriturum videns; Senatum eius rei certiorem fecit. Impendentium igitur qui periculorum moles sustinerent Consules sed iuniorum prærogatiuis ac fauore creati sunt, T. Octacilius & M. Aemilius Regulus. Quam creationem reuocauit, & factum hac oratione fecit irritum Q. Fabius Maximus.

SI aut pacem in Italia, aut bellū cū eo hoste haberemus in quo negligentiæ, aut errori locus esset: qui vestris studijs, quæ in campum ad mandandos quibus velitis honores affertis, moram vllam offerret: is mihi parum meminisse videretur vestræ libertatis: sed cum in hoc

hoc bello, cum hoc hoste, nunquam ab vllo duce sine ingenti nostra clade erratum sit: eadem vos cura, qua in aciem armati descenditis, inire suffragium ad creãdos Consules decet: & sibi sic quenq; dicere, Annibali Imperatori parẽ Consulẽ nomino. Hoc anno ad Capuã Iubellio Taurea Campano summo equiti prouocãti summus Romanus eques Asellus Claudius oppositus. Aduersus Gallum quondam prouocantem in ponte Anienis, Manlium fidentem & animo & viribus misere maiores nostri. Ob eandem causam haud multis annis post fuisse non negauerim, cur M. Valerio non diffideretur, arma capienti aduersus similiter prouocantem ad certamen Gallum. Quemadmodum pedites equitesque optamus, vt validiores: si minus, vt pares hosti habeamus: ita duci hostium parem Imperatorẽ quæramus. Cum, qui est summus in ciuitate dux eum legerimus: tum repente lectus, in annum creatus aduersus veterem ac perpetuũ Imperatorẽ cõparabitur, nullis neq; temporis, neq; iuris inclusum angustijs: quo minus ita omnia gerat, administretque, vt tempora postulabunt belli: nobis autem in apparatu ipso, ac tantum inchoantibus res, annus circumagitur. Quoniam quales viros creare vos Consules deceat, satis est dictum: restat vt pauca de ijs, in quos prærogatiuæ fauor inclinauit: dicam. M. Æemilius Regillus, flamen est Quirinalis, quem neque mittere à sacris, neq; retinere possumus, vt non Deûm, aut belli deseramus curam. Octacilius soro-

ſororis meæ filiam uxorem, atque ex ea liberos habet: cæterùm non ea veſtra in me maioreſquè meos merita ſunt, vt non potiorem priuatis neceſſitudinibus Rempub. habeam. Quilibet nautarum vectorumq́ꝫ tranquillo mari, gubernare poteſt, vbi ſæua orta tempeſtas eſt, ac turbato mari rapitur vento nauis: tum viro & gubernatore opus eſt. Non tranquillo nauigamus, ſed iam aliquot procellis ſubmerſi penè ſumus: itaque quis ad gubernacula ſedeat, ſumma cura prouidendum, ac præcauendum nobis eſt. In minore re experti T. Octacili, operam tuam ſumus: haud ſanè, cur ad maiora tibi fidamus, documenti quicquã dediſti. Claſſem hoc anno, cui tu præfuiſti, trium rerum cauſſa parauimus: vt Africæ oram popularetur: vt tuta nobis Italiæ littora eſſent: ante omnia, ne ſupplementum cum ſtipendio commeatuq́ꝫ ab Carthagine Annibali tranſportaretur. Create Cõſulem T. Octacilium, non dico ſi omnia hæc, ſed ſi aliquid eorum Reip. præſtitit. Sin autem te claſſem obtinẽte, etiam, velut pacato mari, quælibet Annibali tuta atq; integra ab domo venerunt: ſi ora Italiæ infeſtior hoc anno, quàm Africæ fuit: quid dicere potes, cur te potiſſimum ducem Annibali hoſti opponant? ſi Conſul eſſes: Dictatorem dicendum exemplo maiorum noſtrorum cenſeremus: nec tu id indignari poſſes, aliquem in ciuitate Romana meliorem bello haberi, quàm te. Magis nullius intereſt, quàm tua T. Octacili, nõ imponi ceruicibus

tuis

tuis onus, sub quo concidas. Ego magnopere suadeo eodem animo, quo, si stantibus vobis in acie armatis repente deligendi duo Imperatores essent, quorum ductu atq; auspicio dimicaretis, hodie quoq; Consules creetis: quibus sacramenta liberi nostri dicant: ad quorum edictum conueniant: sub quorum tutela atq; cura militent. Lacus Thrasymenus & Cannæ, tristè ad recordationem exempla: at ad præcauendum similia, vtiles documento sunt.

ARGVMENTVM
ORATIONIS T. GRACCHI AD Milites.

Ad Beneuentum T. Gracchus in castris legiones magna ex parte Volonum seruorum habebat, inter quos quum fortè quæri audiret quando libertate donarentur: missis ad senatum hac de re literis, quibus eorum fortitudinem laudabat, impetrauit vt quod è repub. videretur, faceret. Quod quum ab ipso referente audirent, liberos item se facturum qui egregiè pugnassent, dicentem, nihil quàm in hostem pugnare malebant: adeò libertatis dulcedo eos mordebat. Quum verò eorum quatuor millia segnius cum hoste cõgressa, metu pœnæ, collem qui non procul à castris aberat, cepissent, postero tamen die inde accitos cum cæteris libertate donauit. Concione inde aduocata, ita eos qui secessissent, se mulctaturum pronuntiauit.

PRiusquam omnes iure libertatis æquasse, neminem nota strenui aut ignaui militis notasse volui: nunc exsoluta iam fide publica, ne discrimen omne virtutis ignauiæq́ue

pereat,

pereat, nomina eorum qui detrectatæ pugnæ memores secessionem paulo antè fecerunt, referri ad me iubebo, citatosq; singulos iureiurãdo adigant, nisi quibus morbus causa erit, non aliter quàm stantes cibum potumq;, quoad stipendia facient, capturos esse. Hanc mulctam ita æquo animo feretis, si reputabitis nulla ignauiæ notæ leuiore vos designari potuisse.

ARGVMENTVM
ORATIONIS L. PINATII AD *Milites suos.*

M. Marcellus Consul in Sicilia res administrans, L. Pinarium acrem virum, ac strenuũ militem Romanum in præsidium Aennæ collocauit, sed cum ciues Aennenses, ad Annibalem deficere molirentur, & arcis claues importunius ac insolentius extorquerent; ille petijt vt sibi daretur concilium populi: ad quod antequàm veniret dicturus, hac oratione suos milites exhortatus est, vt in concione signo dato populum Aennensem adorti interficerent. Ita veluti cauea inclusi Aennenses cæsi, & Aenna necessario facinore retenta est.

CRedo ego vos audisse, Milites, quemadmodum præsidia Romana ab Siculis circumuenta & oppressa sint per hos dies, eam vos fraudem Deum primo benignitate, dein vestra ipsi virtute, dies noctesq; perstando ac peruigilando in armis, vitastis. utinam reliquũ tempus nec patiendo infanda, nec faciendo, traduci possit. Hæc occulta fraude cautio est: qua, quia adhuc minus cuiquam successit: apertè ac pre-

propalam claues portarum reposcũt: quas simul tradiderimus, Carthaginiensium extemplo Aenna erit: fœdiusq; hic trucidabimur, quam Murgantiæ præsidium interfectum est. Noctem vnã ægrè ad consultandum sumpsi qua vos certiores periculi instantis facerem. Orta luce concionem habituri sunt ad criminandum me, concitandumq; in vos populum, itaque crastino die aut vestro, aut Aennensium sanguine Aenna inundabitur: nec præoccupati, peculij: nec occupantes, periculi quicquam habebitis: qui prior strinxerit ferrum, eius victoria erit. Intenti ergo omnes, armatiq; signum expectabitis, ego in concione ero: & tempus, quoad omnia instructa sint, loquendo, altercandoq; traham, cum togæ signum dedero: tum mihi vndiq; clamore sublato, turbam inuadite, ac sternite omnia ferro: & cauete ne quisquam ex ijs supersit, à quibus aut vis, aut fraus timeri possit. Vos Ceres mater, ac Proserpina precor, cæteri superni inferniq; dij, qui hanc vrbem, hos sacratos lacus lucosq; colitis, vt ita nobis volentes propitij adsitis: si vitandæ, non ferendæ fraudis caussa hoc consilij capimus. Pluribus vos, Milites, hortarer, si cum armatis dimicatio futura esset: inermes, incautos ad satietatem trucidabitis. Et Consulis castra in propinquo sunt, ne quid ab Himilcone & Carthaginensibus timeri possit.

EX LIBRO QVINTO.

ARGVMENTVM

ORATIONIS MILITIS AD M. Marcellum.

Milites qui socios in clade Cannensi superfuerant: in Siciliam relegati, & summo dedecore fuerunt affecti. Qui ignominiosam militiam finire cupientes, ad M. Marcellum Consulem Legatos miserunt, obnixe petentes in pristinam dignitatem restitui. Vnus igitur eorum, potestate dicendi facta, hanc orationem habuit.

Consulem te, M. Marcelle, in Italiam adijssemus, cum primùm de nobis, etsi nō iniquum, certè triste Senatusconsultū factum est: nisi hoc sperassemus, in prouinciam nos morte Regum turbata ad graue bellum aduersus Siclos simul Pœnosq; mitti: & sanguine nostro vulneribusqúe magistratibus satisfacturos esse, sicut patrū memoria, qui capti à Pyrrho ad Heracleam erant, aduersus Pyrrhū ipsum pugnantes satisfecerunt. quanquam quod ob meritū nostrum succensuistis P.C. nobis? aut succensetis? Ambos misi Consules & uniuersum Senatum intueri videor, cum te M. Marcelle intueor: quem si ad Cannas Consulem habuissemus: melior & Reipub. & nostra fortuna esset. Sine, quæso prius quam de cōditione nostra queror: noxam, cuius arguimur, nos purgare. Si non Deûm ira, nec fato, cuius lege immobilis rerum humanarum ordo seritur: sed culpa perijmus ad Can-

Cannas: cuius tandem ea culpa fuit? militum, an Imperatorum? Equidem, miles nihil vnquã dicam de Imperatore eo, cui præsertim gratias sciam ab Senatu actas, quòd non desperauerit de Rep. cui, post fugam actam, sit per omnes annos prorogatum imperium. Cæteros item ex reliquijs cladis eius, quos Tribunos militum habuimus: honores petere & gerere, & prouincias obtinere audiuimus. An vobis, vestrisq; liberis ignoscitis facilè P.C. in hac vilia capita sæuitis? & Consuli primoribusq; alijs ciuitatis fugere, cum spes alia nulla esset, turpe non fuit milites vtiq; morituros in aciem misistis? Ad Alliam prope omnis exercitus fugit: ad furcas Caudinas ne expertus quidem certamen, arma tradidit hosti (vt alias pudendas clades exercitũ taceam) tamen tãtum abfuit ab eo, vt vlla ignominia ijs exercitibus inureretur: vt & vrbs Roma per eum exercitum, qui ab Allia Veios trãsfugerat, recuperaretur: & Caudinæ legiones quæ sine armis redierant Romã, armatæ remissæ in Samnium: eundem illum hostem sub iugum miserint, qui hac sua ignominia lætatus fuerat. Cannensem vero quisquam exercitum fugæ au pauoris insimulare potest? vbi plus quinquaginta millia hominum ciciderunt? vnde Consul c equitibus quinquaginta fugit? vnde nemo su perest, nisi quem hostis cædendo fessus reliquit. Cum captiuis redemptio negabatur, nos vulg homines laudabant, quòd Reip. nos seruassemu quòd ad Consulem Venusiam redissemus: & speciem iusti exercitus fecissemus. Nunc dete

rion

riore cōditione sumus, quàm apud patres nostros
fuerant captiui. quippe illis arma tantum, atq;
ordo militandi, locusq; in quo tenderent in ca-
stris est mutatus: quæ tamē semel nauata Reip.
opera, & vno felici prælio recuperarunt, nemo
eorum relegatus in exilium est: nemini spes eme-
rendi stipendia adempta, hostis deniq; est datus,
cum quo dimicantes, aut vitam semel, aut igno-
miniam finirent. Nos, quibus, nisi quod com-
misimus, vt quisquam ex Cannensi acie miles
Romanus superesset, nihil obijci potest: non solū
à patria procul, Italiáq; sed ab hoste etiam rele-
gati sumus: vbi senescamus in exilio, ne qua
spes, ne qua occasio abolendæ ignominiæ, ne qua
placandæ ciuium iræ, ne qua deniq; bene moriēdi
sit. Neq; ignominiæ finem, nec virtutis præmium
petimus: modo experiri animum & virtutem
exercere liceat. Laborem & periculum pe-
timus: vt virorum, vt militum officio funga-
mur. Bellum in Sicilia iam alterum annum in-
genti dimicatione geritur: vrbes alias Pœnus, a-
lias Romanus expugnat: peditum & equitum
acies concurrunt: ad Syracusas terra mariqúe
res geritur: clamorem pugnantium, crepitumq;
armorum exaudimus resides ipsi ac segnes, tan-
quam nec manus, nec arma habeamus. Seruo-
rum legionibus T. Sempronius Consul toties iā
cum hoste signis collatis pugnauit. operæ pretiū
habent libertatem, ciuitatemq;. Pro seruis sal-
tem, ad hoc bellum emptis nobis simul congredi
cum hoste liceat, & pugnando quærere liberta-
tem. Vis tu mari, vis terra, vis acie, vis vrbibus

oppugnandis experiri virtutem? asperrima quæque ad laborē, periculumq; deposcimus: vt quod ad Cannas faciendum fuit, quaprimum fiat: quoniam quicquid postea viximus, id omne destinatum ignominiæ est.

ARGVMENTVM

ORATIONIS LEGATORVM SYracusanorum ad M. Marcellum.

Captis Syracusis, Oratores à Prætoribus Syracusanis ad M. Marcellum missi sunt, gratiam & incolumitatem suis petitū. Quorum princeps hac apud Marcellum visus est oratione.

NEq; primò Syracusani à vobis defecimus: sed Hieronymus, nequaquam tam in vos impius, quàm in nos: nec postea pacem tyranni cæde compositam, Syracusanus quisquā: sed satellites regij Hippocrates atq; Epicedes, oppressis nobis hinc metu, hinc fraude, turbauerunt, nec quisquam dicere potest, aliquādo nobis libertatis tempus fuisse: quod pacis vobiscū nō fuerit. Nunc certè cæde eorū, qui oppressas tenebāt Syracusas, cū primū arbitrij nostri esse cœpimus: extemplo venimus ad tradēda arma, dedendos nos, vrbē, mœnia: nullam recusandam fortunam quæ imposita à vobis fuerit. Gloriā captæ nobilissimæ pulcherrimæq; vrbis Græcarum Dij tibi dederunt, Marcelle: quicquid vnquam terra mariq; memorandum gessimus: id tui triumphi titulo accedit. Famæ nimus: id tui triumphi titulo accedit. Famæ n credi malis, quanta vrbs à te capta sit: quā posteris quoq; eam spectaculo esse quo quisque terra, quisquis mari venerit: nunc nostra de Atheniensibus Carthaginiēsibusq; trophæa, nūc tu

de nobis ostendat, incolumesq; Siracusas familiæ vestræ sub clientela nominis Marcellorum, tutelaq; habēdas, tradis: ne plus apud vos Hieronymi, quàm Hieronis memoria momenti faciat, diutius ille multo amicus fuit, quàm hic hostis: & illius etiam benefacta persensistis: huius amentia ad perniciem tantùm ipsius valuit.

ARGVMENTVM

ORATIONIS L. MARTII TRIBVni Plebis ad milites P & Cn. Scipionum exercituum reliquias.

Cum miserabili duorum fratrum, P. & Cn. Scipionum interitu, Romanus exercitus deletus, & Hispaniæ viderentur amissæ L Martius, disciplina militari à Scipionibus institutus, milites ex fuga collegit, & non contemnendum exercitum fecit, ad quem omnium suffragijs summa imperij delata est. Nouus igitur Imperator hac oratione milites suos adhortabatur, vt in Asdrubalis à ducibus alijs separati castra (ne Carthaginiensibus Romana virtus omnino videretur extincta) impressionem facturi, egregium Rom. fortitudinis nondum deletæ specimen, exhiberent.

VEl mea erga Imperatores nostros viuos mortuosq; pietas, vel præsens omniū nostrū, Milites, fortuna fidē cuiuis facere potest, mihi hoc imperium, vt amplum iudicio vestro, ita re ipsa graue ac sollicitum esse, quo enim tempore, nisi metus mœrorem obstupefaceret, vix ita compos mei essem, vt aliqua solatia inuenire ægro animo possem: cogor vestram omnium vicem (quod difficillimum in luctu est)

vnus consolari: & ne tum quidem, vbi quónam modo has reliquias duorum exercituum patriæ conseruare possum, cogitandum est: auertere animum ab assiduo mœrore libet. præsto est enim acerba memoria: & Scipiones me ambo dies noctesq; curis insomnijsq́ue agitant, & excitant sæpe somno: neu se, neu inuictos per octo annos in ijs terris milites suos, commilitones vestros, neu Remp. patiar inultam: & suam disciplinã, suaq́; instituta sequi iubent. Et vt imperijs viuorum nemo obedientior me vno fuerit: ita post mortẽ suam, quod quaq́; in re facturos ille fuisse maximè censeam: id optimum ducere vos quoq; velim, milites? non lamentis lacrymisq; tanquam extinctos prosequi (viuunt enim vigentq; fama rerum gestarum) sed quotiescunq́; occurret memoria illorum, velut si adhortantes, signumq́ue dantes videatis, eos, ita prælia inire. Nec alia profectò species hesterno die oculis animisq; vestris oblata memorabile illud edidit præliũ: quo documentum dedistis hostibus, non cum Scipionibus extinctum esse nomen Romanum: & cuius populi vis atq; virtus non obruta sit Cannensi clade, ex omni profectò sæuitia fortunæ emersuram esse. Nunc, qui tantum ausi estis spõte vestra: experiri libet quantum audeatis duce vestro autore: non enim hesterno die cum signũ receptui dedi, sequentibus effusè vobis turbatũ hostem frangere audaciam vestram, sed differre in maiorem gloriam atq; opportunitatem volui: vt postmodum præparati incautos, armati inermes, atq; etiam sopitos, per occasionem ag-

gredi

gredi possetis. Nec huius occasionis spem, Milites, fortè temerè, sed ex re ipsa conceptam habeo. A vobis quoq; profectò si quis quærat, quónam modo pauci à multis, victi à victoribus castra tutati sitis: nihil aliud respondeatis, quàm idipsum timentes vos, omnia & operibus firmata habuisse, & ipsos paratos instructosqúe fuisse. Et ita se res habet: ad id, quod ne timeatur, fortuna facit, minimè cauti sunt homines: quia, quod neglexeris, incautum atq; apertum habeas. Nihil omnium nunc minus metuunt hostes, quàm ne obsessi modo ipsi atq; oppugnati, castra sua vltrò oppugnemus. Audeamus quod credi non potest ausuros nos: eo ipso, quod difficillimum videtur, facillimum erit. Tertia vigilia noctis silenti agmine ducam vos, exploratum habeo non vigiliarum ordinem, non stationes iustas esse, clamor in portis auditus, & primus impetus castra ceperit. tum inter torpidos somnô pauentesqúe ad nec opinatum tumultum, & inermes in cubilibus suũ oppressos, illa cædes edatur, à qua vos hesterno die reuocatos ægrè ferebatis. Scio audax videri consilium: sed in rebus asperis & tenuibus fortissima quæq; consilia tutissima sunt, quia si in occasionis momento, cuius prӕteruolat opportunitas, cunctatus paulũ fueris: nequicquam mox omissam queras. Vnus exercitus in propinquo est: duo haud procul absunt: nunc aggredientibus par aliqua opportunitas est: & iam tentastis vestras atq; illorum vires, si diem proferimus, & hesternæ eruptionis fama contenti desierimus: periculum est, ne om-

nes duces, omnesq́ copiæ conueniant: tres deinde duces, tres exercitus sustinebimus hostium, quos Cn. Scipio incolumi exercitu non sustinuit? Vt diuidendo copias periêre duces nostri: ita separati ac diuisi opprimi possunt hostes, alia belli gerēdi via nulla est: proinde nihil, præter noctis proximæ opportunitatem expectemus. Ite, dijs bene iuuantibus: corpora curate, vt integri vigentesq́ue eodem animo in castra hostium irrumpatis, quo vestra tutati estis.

EX LIBRO SEXTO.

ARGVMENTVM

ORATIONIS VIBII VIRRII ad Campanos.

¶ Annibal obsidione Campana relicta, ad expugnationem vrbis Romam contendit. Senatu igitur Imperatoribus Capuam obsidentibus scripsit, vt inter sese compararent, vtri obsidend Capua, & vtri ad prohibendam obsidione patriam, Romam veniendum esset. Appius Claudius, cuius summum pectus gesa fuit ictum in obsidione permansit. Q. autem Fuluius Flaccus Romam perrexit: qui mox, Annibale fati ab vrbe repulso, & in Brutios castra referente Capuam redijt. Deserti Campani literas expostulatorias ad Annibalem, Numidis transfugis dederunt. Hi deprehensi, virgis multati, manibusq́ præcisis, Capuam à Romanis redacti sunt. Quo tam triste supplicium animos Campanorum fregit. Quare cum cæteri de Legatis ad Romano Imperatores mittendis agerent, Vibius Virriu inter

interrogatus sententiam, hac oratione suasit, neminē esse mittendū, sed potius moriendum omnibus, quā in Romanam potestatem veniendum.

QVid vos eam deditionem fore censetis, qua quondam, vt aduersus Samnites auxilium impetraremus, nos nostraqúe omnia Romanis dedimus? Iam è memoria excessit, quo tempore, & in qua fortuna à Populo Ro. defecerimus? Iam quemadmodum in defectione præsidium, quod poterat emitti per cruciatum, & ad contumeliam, necauerimus? quoties in obsidentes quā inimici eruperimus? castra oppugnauerimus? Annibalē vocauerimus ad opprimendos eos? hoc quod recētissimum est, ad oppugnandā Romā hinc eum miserimus? Age cōtra, quæ illi infestè in nos fecerint, repetite: vt ex eo quid speretis, habeatis. Cum hostis alienigina in Italia esset, & Annibal hostis, & cūcta bello arderent: omissis omnibus, omisso ipso Annibale, ambos Consules & duos consulares exercitus ad Capuam oppugnandam miserunt. Alterum annum circumuallatos inclusosq; nos fame macerant: & ipsi nobiscum vltima pericula, grauissimos labores perpessi: circa vallum ac fossas sæpe trucidati, & propè ad extremū castris exuti. Sed omitto hæc, vetus atq; vsitata res est, in oppugnanda hostium vrbe labores ac pericula pati, illud iræ atque odij execrabilis indicium est. Annibal ingentibus copijs peditū equitumq; castra oppugnauit, & ex parte cepit: tanto periculo nihil moti su[n]t ab obsidione: profectus trans Vulturnū perc[u]ssit Calenū agrum:

nihil tanta sociorum clade auocati sunt: ad ipsam vrbem Romam infesta signa ferri iussit: eã quoque tempestatem imminentem spreuerunt: transgressus Anienem, tria millia passuum ab vrbe castra posuit, postremò ad mœnia ipsa, & ad portas accessit, Romam se ademturum eis, nisi omitterent Capuam, ostendit: & non omiserunt. Feras bestias cæco impetu ac rabie concitas, si ad cubilia & catulos earum ire pergas: ad opem suis ferendam auertas. Romanos Romæ circumsessa, coniuges, liberi, quorum ploratus hic quoq; propè exaudiebantur: aræ, foci, Deûm delubra, sepulchra maiorum temerata ac violata, à Capua non auerterunt. tanta auiditas supplicij expetendi, tanta sanguinis nostri hauriendi est sitis: nec iniuria forsitan, nos quoq; idem fecissemus, si data fortuna esset. Itaq;, quando aliter Dijs immortalibus visum est, cum mortem ne recusare quidem debeam: cruciatus contumeliasq;, quas sperat hostis, dum liber, dum mei potens sum, effugere morte, præter quam honesta, etiam leni possum: non videbo Ap. Claudiũ & Q. Fuluium, victoria insolenti subnixos: neque vinctus per vrbem Romam triumphi spectaculum trahar: vt deinde in carcere, aut ad palum deligatus, lacerato virgis tergo, ceruicem securi Romanæ subijciam: nec dirui incendique patriam videbo: nec rapi ad stuprum matres Campanas, virginesq; & ingenuos pueros. Albam, vnde ipsi oriundi erant, à fundamentis proruerunt: ne stirps, ne memoria originum suarum extaret: nedum eos Capuæ parsuros credã, cui

cui infestiores, quã Carthagini sunt. Itaq; quibus vestrum antè fato cedere, quam hæc tot & tam acerba videant, in animo est: ijs apud me hodie epulæ instructæ paratæq; sunt, satiatis vino ciboq; poculum idem quod mihi datum fuerit, circumferetur, ea potio corpus à cruciatu, animũ à contumelijs, oculos aures à videndis audiendisq; omnibus acerbis indignisq;, quæ manẽt victos, vindicabit. parati erunt, qui magno rogo in propatulo ædiũ accenso, corpora exanima inijciant. Hæc vna via & honesta & libera ad mortem: & ipsi virtutem mirabuntur hostes, & Annibal fortes socios sciet à se desertos ac proditos esse.

ARGVMENTVM

ORATIONIS M. MARCELLI AD Senatores Romanos.

M. Marcellus, captis (vt supra dixi) Syracusis, preciosas tabulas, signa, aurum atque argentum iure belli sublata, Romam transtulit. Quare Syracusani præter mœnia, & tecta, nihil ab illo relictum esse, sed omnia sacra fracta, Deûm delubra spoliata, bona quoque multis adempta conquesti, M. Marcellum coram Senatu Romano accusauerunt. Quibus hac oratione Marcellus respondit: censendo periniquum: acerrimos hostes, meritam belli fortunam expertos, accusatores esse.

NOn adeò maiestatis Populi Romani, imperijq; huius oblitus sum P. C. vt, si de meo crimine ambigeretur, Consul dicturus causam, accusantibus Græcis, fuerim. sed non quid ego fecerim, in disquisitionẽ venit:

 quem

quem quicquid in hostibus feci, ius belli defendit: sed quid isti pati debuerint: qui, si non fuerunt hostes, nihil interest, nunc, an viuo Hierone, Syracusas violauerim: sin autem desciuerũt, Legatos nostros ferro atq; armis petierunt, vrbem ac mœnia clauserunt, exercitumque Carthaginiensium aduersus nos tutati sunt: quis passos esse hostilia, cum fecerint, indignatur? Tradentes vrbem Principes Syracusanorum auersatus sum? Sosin & Mercum Hispanum, quibus tantam rem crederem, potiores habui? Non estis extremi Syracusanorum: quippe qui aliis humilitatem obiiciatis: quis est vestrûm qui se mihi portas aperturum, qui armatos meos milites in vrbem accepturum promiserit? Odistis & execramini eos qui fecerunt: & ne hîc quidẽ contumeliis in eos dicendis parcitis: tantum abest, vt & ipsi tale quicquam facturi fueritis. Ipsa humilitas eorũ P. C. quã isti obiiciunt, maximo argumento est, me neminem, qui nauatam operam Reipu. nostræ velit, auersatum esse. Et antequàm obsiderem Siracusas, nunc Legatis mittendis, nunc ad colloquium eundo, tentaui pacem: & posteaquàm neq; Legatos violandi verecundia erat: nec mihi ipsi cõgresso ad portas cum principibus respõsum dabatur: multis terra mariq; exhaustis laboribus tandem vi atq; armis Syracusas cepi. Quæ captis acciderint, apud Annibalẽ & Carthaginienses, victosq; iustius quàm apud victoris Po. R. Senatum quererentur. Ego P. C. Syracusas spoliatas si negaturus essem: nunquã spoliis

earum,

tarum, vrbem Romanam exornarem. Quæ autem singulis victor aut ademi, aut dedi: cũ belli iure, tum ex cuiusq; merito satis scio me fecisse, ea vos rata habeatis P.C. necne, magis Reip. interest, quàm mea. Mea quippe fides exoluta est: ad Remp. pertinet: ne acta mea rescindendo alios in posterum segniores duces faciatis. Et quoniã coram & Siculorum & mea verba audistis P. C. simul templo excedemus, vt me absente liberius consuli Senatus possit.

ARGVMENTVM
ORATIONIS M. ATTILII REGVli ad Senatum Romanum.

M. Valerio Leuino Consuli Capuam prætereanti circumfusa multitudo Campanorum obsecrantium cum lacrymis, vt sibi Romam ad Senatum ire liceret oratum: si qua misericordia tandem flecti possent, ne se ad vltimum perditum irent. Consul potestatem fecit Romam adeundi. Dato senatu, miserabiles querelas protulerunt de quibus sententiam interrogatus M. Attilius Regulus, hac oratione vsus est.

IN consilio arbitror me fuisse Consulibus Capua capta cum quæreretur, ecquis Campanorum de Rep. nostra bene meritus esset: duas mulieres compertum est: Vestiam Oppiã Attellanam Capuæ habitantem, & Fauculam Cluuiam, quæ quondam quæstum corpore fecisset: illam quotidie sacrificasse pro salute & victoria Populi Ro. hanc captiuis egentibus alimenta clam suppeditasse. cæterorum omnium Campanorum eundem erga nos animũ, quem Carthagi-

giniensium fuisse: securiq; percussos à Q. Fuluio fuisse magis, quorum dignitas inter alios, quàm quorum culpa eminebat. Per Senatum agi de Campanis, qui ciues Romani sunt, iniussu Populi non video posse: idq; & apud maiores nostros in Sutrianis factum est, cum defecissent: vt M. Antistius Tribunus pl. prius rogationem ferret. sciretq; Plebs, vti Senatui de Sutrianis sententiæ dicendæ ius esset. Itaq; censeo cum Tribunus pl. agendum esse vt eorum vnus plures ve rogationem ferant ad plebem, qua nobis statuendi de Campanis ius fiat.

ARGVMENTVM

ORATIONIS P. CORNELII SCIpionis ad milites veteres.

Cum P. & Cn. Scipiones (vt dixi in oratione 28.) fratres, in Hispanis occisi essent, & nemo fuisset ausus in Hispaniam imperium accipere, P. Cornelius, illius qui in Hispaniis cecidit filius, quatuor & fermè viginti annos natus, professus est se petere. Profectus igitur nouus Imperator ad exercitum, alloquendos maximè veteres milites, qui tantis cladibus superfuerant, ratus, aduocata concione ita disseruit, vt in generoso proposito perseuerarent omnes adhortatus.

NEmo ante me nouus Imperator militibus suis, priusquàm opera eorum vsus esset, gratias agere iure ac meritò potuit: me vobis, priusquàm prouinciam aut castra viderem, obligauit fortuna: primùm, quòd ea pietate erga patrem patruumq; meum viuos mor-

mortuosq; fuistis: deinde, quòd amissam tanta clade prouinciæ possessionem integram, & populo Roman. & successori mihi virtute vestra obtinuistis. Sed, cum iam benignitate Deûm id paremus atq; agamus, non vt ipsi maneamus in Hispania, sed ne Pœni maneant: nec vt pro ripa Iberi stantes arceamus transitum hostis sed vt vltrò transeamus, transferamusq; bellum: vereor ne cui vestrum maius id audaciusque consilium, quàm aut pro memoria cladium nuper acceptarũ, aut pro ætate mea videatur. Aduersæ pugnæ in Hispania nullius in animo, quã meo minus obliterari possunt: quippe cui pater & patruus intra triginta dierum spatium, vt aliud super aliud cumularetur familiæ nostræ funus, interfecti sunt. Sed, vt familiaris penè orbitas ac solitudo frangit animum: ita publica cũ fortuna, tum virtus desperare de summa rerũ prohibet, eo fato, quo donata nobis sors est, vt magnis omnibus bellis victi, vicerimus. Vetera omitto, Porsenam, Gallos, Samnites: à Punicis bellis incipiam: quot classes, quot duces, quot exercitus priore bello amissi sunt? Iam quid hoc bello memorem? omnibus aut ipse affui cladibus; aut quibus abfui, maximè vnus omnium eas sensi. Trebia, Thrasymenus, Cannæ, quid aliud sunt, quã monumenta occisorum exercituum, Consulumq; Romanorum? adde defectionem Italiæ, Siciliæ, maioris partis Sardiniæ: adde vltimum terrorem ac pauorem, castra Punica intra Aenienem & mœnia Romana posita, & visum propè in portis victorem Annibalem.

In hac ruina rerum stetit vna integra atq; immobilis virtus Populi Roman. hæc omnia strata humi erexit ac sustulit. Vos omnium primi, Milites, post Cannensem cladem, vadenti Asdrubali ad Alpes Italiamq;, qui si se cum fratre cõiunxisset, nullum iam nomen esset Populi Ro. ductu auspicioq; patris mei obstitistis. Et hæ secundæ res illas aduersas sustinuerunt. Nunc benignitate Deûm omnia secunda, prospera, in dies lætiora ac meliora in Italia Siciliaq; geruntur. In Sicilia Syracusæ, Agrigentumq; captũ: pulsi tota Insula hostes, receptaq; prouincia in ditionem Populi Romani est. In Italia Arpi recepti, Capua capta: iter omne ab vrbe Roma trepida fuga emensus Annibal, in extremum angulum agri Brutij compulsus, nihil iam maius precatur Deos, quàm vt incolumi cedere atq; abire ex hostium terra liceat. Quid igitur minus conueniat, Milites, quàm, cum aliæ super alias clades, cumularentur, ac Dij propè ipsi cũ Annibale starent: vos hic cum parentibus meis (æquentur enim ipsi etiam honore nominis) sustinuisse labantem fortunã Populi Rom. nunc eosdem, quia illic omnia secunda lætaq; sunt, animis deficere? Nuper quoq; quæ acciderunt, vtinã tam sine meo luctu, quàm vestro transissent. Nunc Dij immortales Imperij Romani præsides, qui Centurijs omnibus, vt mihi Imperiũ iuberent dari, fuêre autores: ijdem augurijs auspicijsq;, & per nocturnos etiam visus omnia læta ac prospera portendunt. Animus quoque meus, maximus mihi ad hoc tempus vates, præsagit, nostram,

nostrã Hispaniam esse: breui extorre hinc omne Punicum nomen maria terrasq́ue fœda fuga impleturum. Quod mens sua sponte diuinat: idem subijcit ratio haud fallax. Vexati ab ijs socij nostram fidem per Legatos implorant. Tres duces discrepantes, propè vt defecerint alij ab alijs, trifariam exercitum in diuersissimas regiones distraxêre. Eadem in viros ingruit fortuna, quæ nuper nos afflixit, nam & deseruntur à socijs, prius à Celtiberis vos: & deduxêre exercitus: quæ patri patruoq́ meo causa exitij fuit. Nec discordia intestina coire eos in vnum sinet: neq́ singuli nobis resistere poterunt. Vos modo, Milites, fauete nomini Scipionum, soboli Imperatorum vestrorum, velut accisis recrescenti stirpibus: agite, Milites veteres, nouum exercitum, nouumq́ ducẽ traducite Iberum: traducite in terras cum multis fortibus factis sæpe à vobis peragratas. Breui faciam, vt quemadmodum nunc noscitatis in me patris patruiq́ similitudinem oris vultusq́, & lineamenta corporis: ita ingenij, fidei, virtutisq́ exemplũ ac effigiem vobis reddam: vt reuixisse, aut renatum sibi quisq́ue Scipionem Imperatorem dicat.

ARGVMENTVM
ORATIONIS P. SCIPIONIS AD
Milites nouam Carthaginem expugnaturos.

Cum Scipio traiecisset Iberũ ac vidisset Punicũ exercitum in tres diuisum partes: proximũ aggredi noluit; ne eo facto contraheret omnes in vnũ

nec par eſſet vnus tot exercitibus. Illis igitur poſthabitis, Nouam Carthaginem, vbi arma, vbi pecuniæ, vbi totius Hiſpaniæ obſides erant, oppugnare ſtatuit. Vt igitur potiundæ ſpem militibus faceret, aduocata concione, ita diſſeruit.

AD vrbem vnam oppugnandam ſi quis vos adductos credit: is magis operis veſtri, quàm emolumenti rationem exactam Milites, habet. oppugnabitis enim verè mœnia vnius vrbis, ſed in vna vrbe vniuerſam ceperitis Hiſpaniam. Hic ſunt obſides omnium nobilium, regum, populorumq; : qui ſimul in poteſtate veſtra erunt, extemplo omnia, quæ nunc ſub Carthaginienſibus ſunt, in ditionem noſtram tradent. Hic pecunia omnis hoſtium, ſine qua neq; illi gerere bellum poſſunt, quippe, qui mercenarios exercitus alant: & quæ nobis maximo vſui ad conciliandos animos barbarorum erit. hic tormenta, arma, ormamenta & omnis apparatus belli eſt, qui ſimul & vos inſtruet, & hoſtes nudabit. Potiemur prætereà cum pulcherrima opulentiſſimaq; vrbe, tum opportuniſſima portu egregio: vnde terra mariq; quæ belli vſu poſcunt, ſuppeditentur, quæ cum magna ipſi habebimus, tum dempſerimus hoſtibus multò maiora. Hæc illis arx, hoc horreum, ærarium, armamentarium: hæc omnium rerum receptaculum eſt: huc rectus ex Africa curſus eſt: hæc vna inter Pyreneum & Gades ſtatio: hinc omnis Hiſpania imminet Africæ. Sed quoniã vos inſtructos & ordinatos cognoſco: ad Carthaginem nouam oppugnandam totis viribus, & bono animo tranſeamus.

AR

ARGVMENTVM

ORATIONIS P. SCIPIONIS AD formosas virgines captiuas, uniusque omnium pulcherrimæ ac nobilissimæ sponsum Luccium.

Capta noua Carthagine, nobiles virgines ætate & forma florentes è numero obsidum captiuarũ ad Scipionem perductæ sunt. Inter quas magna natu fœmina ad Scipionis pedes procidens, rogauit, vt ætatem muliebri iniuriæ obnoxiam tueretur. Nihil defuturum illis Imperator respondit, & spectatæ integritatis viro eas custodiendas tradens, verecundè ac modestè, vt sociorum vxores tueri iussit. Præterea, cum adultam vna adeò eximiæ formæ, vt quocunque se verteret, omniũ oculos conuerteret, Celtiberorum principi Luceio, vel, vt alij, Allucio desponsatam accepisset, inuiolatam sponso, cum redemptionis thesauro, tradidit.

MEæ Populiq; Rom. disciplinæ causa facerem, ne quid, quod sanctum vsquàm esset apud vos, violaretur. Nunc, vt id curem impensius, vestra quoq; virtus dignitasque facit: quæ, nec in malis quidem, oblitæ decoris matronalis estis. Sed Iuuenis, te Lucei iuuenẽ appello, quo minus sit inter nos huius sermonis verecundia. Ego, cum sponsa tua capta à Militibus nostris ad me deducta esset: audiremq; eam tibi cordi esse, & forma faceret fidem: quia ipse, si frui liceret ludo ætatis, præsertim recto, & legitimo amore, & non Resp. animum nostrum

occu-

occupasset, veniam mihi dari, sponsam impensius amanti, vellem: tuo, cuius possum, amori faueo. Fuit sponsa tua apud me: eadem, qua apud soceros tuos parentesq; suos, verecundia: seruata tibi est, vt inuiolatum, & dignum me teq; dari tibi donum posset. Hanc mercedem vnam pro eo munere paciscor: amicus P.Ro.sis, & si me virum bonum credis esse, quales patrem patruumque meum iam ante hæ gentes norant: scias multos nostri similes in ciuitate Romana esse: nec vllum in terris populum hodie dici posse, quem minus tibi hostem tuisq; esse velis, aut amicum malis. Tecum ego modo perpetua fœdera societatis icturus, inuiolatam tibi sponsam tuam gratis reddo. Et super dotem, quam accepturus à socero es, hæc tibi à me dotalia dona accedent. Accipe igitur cum virgine tua magnum istud auri pondus, quod ad redimendam, cognati ac parentes huc attulerunt..

EX LIBRO SEPTIMO.

ARGVMENTVM

ORATIONIS M. MARCELLI ad Milites.

Marcellus in aciem copias contra Annibalem
eduxit. Annibal non detrectans certamen mu
tis verbis suos adhortatus est milites, vt memor
Thrasymeni, Cannarumque, ferociam hostis c
tunderēt. Quibus adhortationibus irritati Pœn
Romanos terga dare coegerunt, ac plurimos o
ciderunt. Posteaquam in castra reditum est. Ma
cellus hanc orationem ad Milites habuit, incr
panc

pando quòd in prælio se non fortiter gesserint: adhortando item, vt maculam ignauiæ acceptam delere connitantur, prosperiore prælio.

DIis immortalibus, vt in tali re, laudes grateśq; ago, quod victor hostis, cum tãto pauore incidentibus vobis in vallum portaśq;, non ipsa castra est aggressus. deseruissetis profectò eodem terrore castra, quo omisistis pugnam. Quis pauor hic? qui terror? quæ repentè, qui, & cũm quibus pugnaretis, obliuio animos cepit? nempe ijdem sunt ij hostes, quos vincendo & victos sequendo priorem æstatẽ absumpsistis: quibus dies noctesq; fugientibus per hos dies institistis: quos leuibus prælijs fugastis: quos hesterno die nec iter facere, nec castra ponere passi estis. Omitto ea, quibus gloriari potestis: cuius & ipsius pudere ac pœnitere vos oportet, referam: nempe æquis manibus hesterna die diremistis pugnam, quid hæc nox, quid hæc dies abstulit? vestræ his copiæ iminutæ sunt, an illorum auctæ? Non equidem mihi cum exercitu meo loqui videor, nec cum Romanis militibus: corpora tantum atque arma eadem sunt, an si eosdem animos habuissetis terga vestra vidisset hostis? signa alicui manipulo, aut cohorti abstulisset? Non adhuc cæsis Romanis legionib. gloriabatur? vos illi hodierno die primũ fugati exercitus dedistis decus. Sed video vos velle, vt huius vobis diei veniã dem, & animos vestros experiar. Ego vero dabo, & experiar, Milites: vosqúe crastina die in aciem educam,

vt vi-

vt victores potius quàm victi veniam impetretis, quam petitis.

ARGVMENTVM ORATIONIS ANNIBALIS *ad suos.*

Hoc cum proximo coniunctum est. Milites quum iure se à Marcello obiurgatos intelligerēt, clamore sublato precabantur atque orabant vt eius modò pugnæ gratiam faceret: ita vbi vellet, militum suorum animos experturum. Tunc Marcellus in aciem eos se educturum postero die dicit, vbi victores potius quàm victi veniam impetrarent. Postero die, vt iussi erāt, armati conuenerunt. Quod vbi ad Annibalem allatum est, tum in hæc verba suos præparauit.

CVm eo nimirum hoste res est qui nec bonam nec malam ferre fortunam potest. Seu vicit, ferociter instat victis: seu victus est, instaurat cum victoribus certamen.

EX LIBRO OCTAVO.

ARGVMENTVM ORATIONIS P. SCIPIONIS *ad Milites.*

Milites in Sucronis vrbis Hispaniæ præsidium relicti, licentiam ex diutino collegerunt ocio. Qui falso rumore credentes Imperatorem obijsse, stipendia procatius efflagitarunt: & seditiosi fugatis è castris Tribunis ad principes seditionis gregarios milites C. Albitum Calenum & C. Atrium Vmbrium detulerunt imperium. Mox in

concione castigando multitudinem, seditionis autores comprehensos affecit supplicio. Plura huc pertinentia videbis infrà Miscell.cap.164.

NVnquam mihi defuturam orationem, qua exercitum meum alloquerer, credidi. non quod verba vnquam potius quàm res exercuerim: sed quia propè à pueritia in castris habitus, assueueram militaribus ingenijs, apud vos quemadmodum loquar, nec consilium, nec oratio suppeditat: quos ne quo nomine quidem appellare debeam, scio: ciues? qui à patria vestra desciuistis? an milites? qui imperiũ auspiciumq́; abnuistis? sacramenti religionẽ rupistis? hostes? corpora, ora, vestitũ, habitũ ciuiũ agnosco: facta, dicta, consilia, animos hostium video. Quid enim hos, nisi quod Illergetes & Lacetani, aut optastis aliud, aut sperastis? & illi tamen Mandonium atq; Indibilem, regiæ nobilitatis viros, duces furoris secuti sunt: vos auspicium & imperium ad Vmbrium Atrium & Ca[l]enum Albium detulistis. Negate vos id omnes [f]ecisse, aut factum voluisse. Milites: paucorum [eo]rum furorem atq; amentiam esse, libenter cre[d]am negantibus: nec enim ea sunt commissa, [q]uæ vulgata in omnem exercitum sine piacu[l]is ingentibus expiari possint: inuitus ea tan[q]uam vulnera attingo: sed nisi tacta tractata[q]úe sanari non possunt. Equidem pulsis Hispa[n]ia Carthaginiensibus nullum locum tota pro[u]incia, nullos homines credebam esse, vbi vita [i]nuisa esset mea, sic me non solum aduersus so[c]ios gesseram, sed etiam aduersus hostes. In ca-

stris

ſtris meis (en quantum me opinio fefellit) fama mortis meæ non accepta ſolum, ſed etiam expectata eſt: non quòd ego vulgari facinus per omnes velim (equidem ſi totum exercitum meum mortem mihi optaſſe crederem, hic ſtatim ante oculos veſtros morerer: nec me vita iuuaret inuiſa ciuibus, & militibus meis) ſed multitudo omnis, ſicut natura maris, per ſe immobilis eſt: vt venti & auræ cient, aut tranquilli, aut procelloſi in vobis: & cauſſa atq; origo omnis furoris penes autores eſt: vos contagione inſaniſtis. Quin mihi ne hodie quidem ſcire videmini, qu amētiæ progreſſi ſitis: quid facinoris in me, quid in patriam, parenteſq; ac liberos veſtros, quid in Deos ſacramenti teſtes, quid aduerſus auſpitia, ſub quibus militatis, quid aduerſus moren militiæ diſciplinamque maiorum, quid aduerſus ſummi imperij maieſtatem auſi ſitis. D meipſo taceo: temere potius, quàm auidè credideritis. is deniq; ego ſim, cuius imperij tædere exercitum, minime mirandum ſit: patria quid a vobis meruerat? quam cum Mandonio & Indibili conſociando conſilia, prodebatis? quid Populus Ro. cuius imperium ablatū à Tribunis ſuffragio populi creatis ad homines priuatos detuliſtis? cum ipſo non contenti, ſi pro Tribunis ill haberetis: faſces Imperatoris veſtri ad eos, quibus ſeruus, cui imperarent, nunquam fuera Romanus exercitus detuliſtis? In prætorio tetenderunt Albius & Atrius: claſſicum apud e cecinit: ſignum ab ijs petitū eſt: ſederunt in triunabli Proconſulis Scipionis: Lictor apparu

ſu

ſubmouente eo interceſſerunt : faſces & ſecures prælatæ ſunt. Lapides pluêre, & fulmina iaci de cælo, & inſuetos fœtus animalia edere, vos portenta eſſe putatis? hoc eſt portentum, quod nullis hoſtijs, nullis ſupplicationibus ſine ſanguine eorum, qui tantum facinus auſi ſunt, expiari poſſit. Atq; ego. quanquam nullum ſcelus rationem habet, tamen vt in re nefaria, quæ mens, quod conſilium veſtrum fuerit, ſcire velim. Rhegium quõdam in præſidium miſſa legio, interfectis per ſcelus principibus ciuitatis, vrbem opulentam per decem annos tenuit. Propter quod facinus tota legio, millia hominum quatuor, in foro Romæ ſecuri percuſſi ſunt. Sed illi tamen non Atriũ Vmbrium ſemilixã, nominis etiam abominandi ducem, ſed D. Iubelliũ Tri. militum ſecuti ſunt: nec cum Pyrrho nec Samnitibus aut Lucanis, hoſtibus Pop. Rom. ſe coniunxerant. Vos cum Mãdonio & Indibili conſilia communicaſtis, & arma conſociaturi fuiſtis. Illi, ſicut Campani Capuam Thuſcis veteribus cultoribus ademptam, Mamertini in Sicilia Meſſanam: ſic tum Rhegium habituri perpetuam ſedẽ erant : nec populum Rom. nec ſocios Popu. Rom. vltrò laceſſituri bello. Sucronemne vos domiciliũ habituri eratis? vbi, ſi vos decedens cõfecta prouincia Imperator relinquerem : Deûm hominemq; fidẽ implorare debebatis, quòd non rediretis ad cõiuges liberoſq; veſtros: ſed horum quoque memoriam, ſicut patriæ meiqúe eieceratis ex animis veſtris: Viam conſilij ſcelerati. ſed non ad vltimum

demen-

dementis, exequi volo. Méne viuo, & cætero incolumi exercitu, cum quo ego die vna Carthaginem cepi: cum quo quatuor Imperatores, quatuor exercitus Carthaginensium fudi, fugaui, Hispania expuli: vos octo millia hominũ, maioris certè omnes pretij, quàm Albius & Atrius sunt, quibus vos subiecistis: Hispaniã prouinciam populo Rom. erepturi eratis? Amolior & amoueo nomen meum: nihil, vltrà facile credita mortem meam, à vobis violatus sim. quid? si ego morerer, mecũ expiratura Resp. mecum casurum imperium Po. Rom. erat? ne istud Iupiter Opt. Max. sinat: vrbem auspicato Dijs autoribus in æternum conditam, fragili huic & mortali corpori æqualem esse. Flaminio. Paulo, Graccho, Posthumio, Albino, M. Marcello, T. Quintio Crispino, C. Fuluio, Scipionibus meis, tot, tam præclaris Imperatoribus vno bello absumptis, superstes est Po. Ro. eritq; mille alijs, nũc ferro, nunc morbo morientibus meo vnius funere, elata Pop. Rom. esset Respublica? Vos ipsi hic in Hispania patre & patruo meo, duobus Imperatoribus interfectis, Septimium Martium ducem vobis aduersus exultantes recenti victoria Pœnos, delegistis, & sic loquor tanquam sine duce Hispaniæ futuræ fuerint. M. Syllanus eodem iure, eodem imperio mecum in prouinciam missus, L. Scipio frater meus, & C. Lælius legati, vindices maiestatis Imperij deessent? vtrum exercitus exercitui, an duces ducibus, an dignitas, an caussa comparari poterat? quibus si omnibus superiores essetis, arma contra patriam contra c-

ues veſtros ferretis? Africam Italiæ, Carthaginem vrbi Romæ imperare velletis? quam ob noxam patriæ? Coriolanum quondam damnatio iniuſta, miſerum & indignum exilium, vt iret ad oppugnandam patriam, impulit; reuocauit tamen à publico parricidio priuata pietas: vos qui dolor, quæ ira incitauit? ſtipendiúmne, diebus paucis Imperatore ægro, ſerius numeratum, ſatis digna cauſſa fuit, cur patriæ indiceretis bellum? cur ad Illergetes deſciſceritis à Po. Rom. cur nihil diuinarum humanarúmve rerum inuiolatum vobis eſſet? inſaniſtis profectò, Milites, nec maior in corpus meum vis morbi, quàm in veſtras mentes inuaſit. Horret animus referre, quid crediderint homines, quid ſperauerint, quid optauerint: auferat omnia irrita obliuio, ſi poteſt: ſi non, vtcunq; ſilentium tegat. Nō negauerim triſtem atrocemq; vobis viſam orationem meam: quanto creditis facta veſtra atrociora eſſe, quàm dicta mea? & me, ea quæ feciſtis, pati æquum cenſetis: vos ne dici quidem omnia æquo animo feretis? ſed ne ea quidem ipſa vltrà exprobrabuntur. Vtinam tam facilè vos obliuiſcamini eorum, quàm ego obliuiſcar. Itaque, quod ad vos vniuerſos attinet, ſi erroris pœnitet: ſatis ſuperq; pœnarū habeo. Albius Calenus & Atrius Vmbrius, & cæteri nefariæ ſeditionis autores, ſanguine luent, quod amiſerunt. vobis ſupplicij eorum, ſpectaculum nō modò non acerbum, ſed lætum etiā, ſi ſana mens redijt, debet eſſe. de nullis enim, quàm de vobis, infeſtius, ut inimicus conſuluerunt.

ARGVMENTVM

ORATIONIS LEGATORVM DEcem Saguntinorum ad P.C. in Senatu Romano.

Cum in Hispania res prosperæ essent, verecundia Romanos tandem cepit, Saguntum oppidum quod causa belli fuit, octauum iam annum sub hostium potestate esse. Itaque id, oppido vi pulso præsidio Punico, receperunt Romani, & cultoribus antiquis, quos vis reliquerat belli, restituerunt. Turdetanos etiam, qui contraxerant eis c Carthaginiensibus bellum, in potestatem redactos (vt suprà in oratione secunda dictum est) sub corona vendiderunt, vrbemque eorum deleuerunt, vt ait Liuius libro quarto belli Pun. 2. Pro tantis igitur Romanorum beneficijs in se collatis, Saguntini Romam decem Legatos miserunt qui, gratias agerent hac oratione, & coronam auream in Capitolium, victoriæ ergo, ferrent.

ETsi nihil vltrà malorum est, P. C. quàm quòd passi sumus, vt ad vltimum fidem vobis præstaremus: tamẽ ea vestra merita, Imperatorumq; vestrorũ erga nos fuerũt, vt nos cladiũ nostrarũ non pœniteat. Bellũ propter nos suscepistis, susceptumq; quartumdecimũ annum tam pertinaciter geritis, vt sæpe ad vltimum discrimen, & ipsi veneritis, & populum Carthaginiensem adduxeritis. Quum in Italia tam atrox bellum, & Annibalem hostem haberetis, Consules cum exercitu in Hispaniam, velut ad colligendas reliquias naufragij nostri, misistis P. & Cn. Cornelij, ex quo in prouinciã venerunt

nu

nullo tempore destiterunt, quæ nobis secunda, quæq; aduersa hostibus nostris essent, facere. Iã omnium primùm oppidum nobis restituerunt. per omnem Hispaniam ciues nostros venundatos, dimissis qui conquirerent, ex seruitute in libertatem restituerunt. Cũ iam propè esset, vt optabilem eam, ex miserrima, fortunã haberemus, P. & Cn. Cornelij Imperatores vestri, luctuosius nobis propè, quàm vobis perierunt. Tum vero ad hoc retracti, ex distantibus locis, in sedẽ antiquam videbamur, vt iterum periremus, & alterum excidium patriæ videremus: nec ad perniciem nostram, Carthaginiensi vtiq; aut duce aut exercitu opus esse: à Turdetanis veterrimis hostibus qui prioris quoque excidij nobis causa fuerant, extingui posse: quum ex insperato repẽtè nobis misistis hunc P. Scipionem: quem, fortunatissimi omniũ Saguntinorum videmur, quia Consulẽ declaratum vidimus: ac vidisse, nos ciuibus nostris renunciaturi sumus. spem, opẽ salutemq; nostrã. qui, cum plurimas hostium vestrorũ cœpisset in Hispania vrbes, vbiq; ex captorum numero, excerptos Saguntinos in patriam remisit. Postremo Turdetaniam adeò infestam nobis, vt illa gente incolumi, stare Saguntũ non posset: ita bello afflixit, vt non modò nobis (absit verbo inuidia) sed ne posteris quidem timenda nostris esset. Deletam vrbem cernimus eorum, quorum in gratiam Saguntum deleuerat Annibal. Vectigal ex agro eorum capimus, quod nobis non tam fructu iucundius est, quã vltione. Ob hæc, quibus maiora, nec sperare nec optare

à Dijs immortalibus poteramus, gratias actum nos decem Legatos, Saguntinus Senatus populusq; misit: simul gratulatum, quòd ita res per hos annos in Hispania atq; Italia gessistis, ut Hispaniam, non Ibero amne tenus, sed qua terrarum ultimo finis Oceanus, domitam armis habeatis: Italiæ, nisi quatenus vallum castrorũ cingit, nihil reliqueritis Pœno. Ioui Opt. Max. præsidi Capitolinæ arcis, non grates tantùm ob hæc agere iussi sumus, sed donum hoc etiam, si vos permitteretis, coronam auream, in Capitolium victoriæ ergo, ferre. Id uti permittatis quæsumus: utiq; si vobis ita videretur, quæ nobis Imperatores vestri commoda tribuerunt, ea rata atq; perpetua autoritate vestra faciatis.

ARGVMENTVM ORATIONIS Q. FABII MAximi ad P.C.

Cum centuriæ omnes ingenti fauore P. Scipionem, qui res in Hispania fœliciter administrauerat, Consulem dixissent, & prouinciam Africam destinassent, ipse non parua gloria contentus, in Africam, ut Annibalem, & belli pondus eò secum traheret, exercitum transportaturus erat: idque si Senatus fuisset aduersatus, aperte fuerat acturum per populum. Quod consilium cum primoribus P.C. non placeret, ac cæteri mussarent, Q. Fabius Maximus totum hac oratione consilium improbauit, dissuadens, antè in Aphricam traiciendum, quàm Annibal Italia pulsus esset.

SCio multis vestrûm videri P. C. rem actam hodierno die agi: & frustra habiturum orationem

tionem, qui tanquam de integra re, de Africa prouincia, sententiam dixerit. Ego autem primũ illud ignoro, quemadmodum iam certa prouincia Africa Consulis viri fortis ac strenui sit, quã nec Senatus censuit in hunc annum prouinciam esse, nec Populus iussit: deinde, si est, Consulem peccare arbitror, qui de re transacta simulando se referre, Senatum ludibrio habet, non Senatorũ modò: qui de quo consulitur, suo loco dicit sentẽtiam. Atq; ego certum habeo, dissentienti mihi ab ista festinatione in Africam traijciendi, duarum rerum subeundam opinionem esse: vnius, insitæ ingenio meo cunctationis, quam metum pigritiamq; homines adolescẽtes sanè appellent, dum-

[illegible] me non pœniteat: adhuc aliorum speciosiora primo aspectu consilia semper visa, mea vsu meliora: alterius, obtrectationis atq; inuidiæ aduersus crescentem in dies gloriam fortissimi Consulis. A qua suspicione, si me neq; vita acta, & mores mei, neq; Dictatura cũ quinq; cõsulatibus, tantumq; gloriæ, belli domiq; partæ, vindicat: vt propius fastidiũ eius sim, quàm desiderium ætas saltem liberet. quæ enim mihi æmulatio cum eo esse potest, qui ne filio quidem meo æqualis sit? Me Dictatorem, cum vigerem adhuc viribus, & in cursu maximarum rerum essem, recusantẽ nemo aut in Senatu aut apud populum audiuit: quo minus insectandi me Magistro equitum, quod fando nunquam antè auditum erat, Imperium mecum æquaretur? rebus quàm verbis assequi malui, vt qui aliorum iudicio mihi comparatus erat: sua mox confes-

ſione me ſibi præferret: nedum ego perfunctus honoribus, certamina mihi atq; æmulationes cum adoleſcente florentiſſimo proponam: videlicet vt mihi iam viuendo, non ſolum rebus gerendis feſſo, ſi huic negata fuerit, Africa prouincia decernatur. cum ea gloria, quæ parta eſt, viuendum atq; moriendum eſt. Vincere ego prohibui Annibalem, vt à vobis, quorum vigent vires, etiam vinci poſſet. Illud te mihi ignoſcere P. Corneli æquum erit: ſi, quum in me ipſo nunquam pluris famam hominum, quàm Rempublicam fecerim: ne tuam quidem gloriã bono publico præponam, quanquam ſi aut bellũ nullum in Italia, aut is hoſtis eſſet, ex quo victo nihil gloriæ quæreretur: qui te in Italia retineret, & ſi id bono publico faceret, ſimul cũ bello, materiam gloriæ tuæ, ire ereptum videri poſſet, cum vero Annibal hoſtis incolumi exercitu, quartumdecimum annum Italiã obſideat: pœnitebit te, P. Corneli, gloriæ tuæ, ſi hoſtem eũ, qui tot funerum, tot cladium nobis cauſa fuit, tu Conſul Italia expuleris? & ſicut penes C. Luctatium prioris Punici perpetrati belli titulus fuit: ita penes te huius fuerit: niſi aut Amilcar Annibali dux eſt præferendus, aut illud bellum huic, aut victoria illa maior, clariorq́ue quàm hæc (modo contingat vt te Conſule vincamus) futura eſt. Ad Drepano, atque Erycem detraxiſſe Amilcarem, quã Italia expuliſſe Pœnos atq; Annibalem malis? ne tu quidem etiam magis partam quàm ſperatam gloriam amplecteris: Hiſpania potius, quàm Italia bello liberat

rat.

rata gloriatus fueris. Nondum is est Annibal quē non magis timuisse videatur quā contempsisse, qui aliud bellum maluerit. Quin igitur ad hoc accingeris? nec per istos circuitus, vt cum in Africā traieceris, secuturum te illuc Annibalē speres, potius quā recto hinc itinere, vbi Annibal est, eò bellum intendis? Egregiam istam palmam belli Punici patrati petis? hoc & natura prius est, tua cum defenderis, aliena ire oppugnatum. Pax antè in Italia, quàm bellum in Africa sit: & nobis prius decedat timor, quàm vltrò alijs inferatur. Si vtrumq; tuo ducto auspicioq; fieri potest. Annibale hic victo, illic Carthaginē expugn[illegible]. si alterutra victoria nouis Cōsulibus relinquenda est: prior, cū maior clariorq;, tum causa etiam insequentis fuerit. Nam nunc quidem præterquam quòd & in Italia, & in Africa duos diuersos exercitus alere ærarium non potest, præterquam quòd vnde classes tueamur, vnde commeatibus præbendis sufficiamus, nihil reliqui est: periculi tandem quantum adeatur, quem fallit? P. Licinius in Italia P. Scipio bellum in Africa geret. quid si, (quod omnes Dij omen auertant, & dicere etiam reformidat animus, sed quæ acciderunt, accidere possunt) victor Annibal ire ad vrbem pergat: tum demum te Consulem ex Africa, sicut Q. Fuluiū à Capua, accersemus? quid? quòd in Africa quoq; Mars cōmunis belli erit? Domus tibi tua, pater, patruusq; intra triginta dies cum exercitib. cæsi, documēto sint, vbi per aliquot annos maximis reb. terra, mariq; gerēdis amplissimum

nomen apud exteras gentes populi Romani ve-
ſtræq; familiæ fecerant: Dies me deficiet, ſi Re-
ges, Imperatoreſq; temerè in hoſtiū terras tranſ-
greſſos, cum maximis cladibus ſuis, exercituum-
que ſuorum, enumerare velim. Athenienſes,
prudentiſſima ciuitas, bello domi relicto, autore
æquè impigro atq; nobili iuuene, magna claſſe in
Siciliam tranſmiſſa, vna pugna nauali, floren-
tem Rempublicam ſuam, in perpetuum afflixe-
runt. Externa & nimis antiqua repeto. Africa
eadē iſta, & M. Attilius, inſigne vtriuſq; fortu-
næ exemplum, nobis documento ſint. Næ tibi P.
Corneli cum ex alto Africā cōſpexeris: ludus a
iocus fuiſſe Hiſpaniæ tuæ videbuntur: quid.n.ſi
mile? Pacato mari præter orā Italiæ, Galliæq; v
ctus Emporias, in vrbē ſociorū claſſem appulíſt
expoſitos milites per tutiſſima omnia ad ſocios
& amicos Populi Romani Tarraconē duxiſti: a
Tarracone deinde iter per præſidia Romana: cir
ca Iberū exercitus patris, patruiq; tui, poſt ami
ſos Imperatores ferociores calamitate ipſa facti
& dux tumultuarius quidem ille, L. Martius
& militari ſuffragio ad tempus lectus, cæterū
ſi nobilitas, ac iuſti honores adornarent, clar
Imperatoribus qualibet arte belli par: oppugna
ta per ſummum otium Carthago, nullo triu
Punicorum exercituum ſocios defendente. Cæ
tera, neq; ea eleuo, nullo tamen modo Africo bel
lo comparanda. Vbi non portus vllus claſſi no
ſtræ apertus, non ager pacatus, non ciuitas ſocia
non Rex amicus, non conſiſtendi vſquam locu
non procedendi: quacunq; circumſpexeris, hoſt

Li

lia omnia atq; infesta. An Syphaci, Numidisqúe credis? satis sit semel creditum. non semel creditum, non semper temeritas est felix: & fraus fidem in paruis sibi præstruit: vt cum operæpretiũ sit, cum mercede magna fallat. Non hostes patrem, patruumq; tuum armis, priusquàm Celtiberi socij, fraude circumuenerunt: nec tibijpsi, à Magone & Asdrubale hostium ducibus, quantum ab Indibili, & Mandonio in fidem acceptis, periculi fuit. Numidis tu credere potes, defectionem militum tuorum expertus? & Syphax & Masinissa se, quàm Carthaginienses, malunt potentissimos in Africa esse: Carthaginienses se, quam quenquam alium: nunc illos æmulatio inter sese, & omnes causæ certaminum acuunt quia procul externus metus est, ostende Romana arma, & exercitum alienigenam: iam velut ad commune restinguendum incendium concurrẽt. Aliter ijdem illi Carthaginienses Hispaniam defenderũt: aliter mœnia patriæ, templa Deûm, aras, & focos defendent: cum euntes in prælium pauida prosequetur coniunx, & parui liberi occursabunt. Quid porrò? si satis confisi Carthaginienses, consensu Africæ, fide sociorum Regum, mœnibus suis, cum tuo exercitusqúe tui præsidio nudatam Italiam viderint, ipsi vltrò nouum exercitum in Italiam aut ex Africa miserint? aut Magonem, quem à Balearibus classe transmissa, iam præter oram Ligurum Alpinorum vectari constat, Annibali se coniungere iusserint? nempe in eodem terrore erimus, in quo nuper fuimus, cum Asdrubal in Italiam transcen-

dit: quem tu, qui non solum Carthaginem, sed omnem Africam exercitu tuo es clausurus, è manibus tuis in Italiam emisisti. Victum à te dices: eò quidem minus vellem, & id tua, non Reipublic. solum caussa, iter datum victo in Italiam esse Patere nos omnia, quæ prospera tibi ac Reipub. in imperio euenêre, tuo consilio assignare: aduersa casibus incertis belli & fortunæ legare, quo melior fortiorq; es, eò magis talem præsidem sibi patria atq; vniuersa Italia retinet. Non potes ne ipse quidem dissimulare, vbi Annibal sit, ibi caput atque arcem huius belli esse, quippe qui præ te feras, eam tibi caussam esse traijciendi in Africam, vt Annibalem eò trahas. siue igitur hic, siue illic, cum Annibale est tibi futura res, vtrum ergo tandem firmior eris in Africa solus: an hic tuo, collegæque tui exercitu coniuncto? ne Cladius quidem & Liuius Consules, tam recenti exemplo quantum id intersit, documento sunt. Quid? Annibalem vtrum tandem extremus angulus Brutij agri, frustra iamdiu poscentem à domo auxilia, an propinqua Carthago, & tota socia Africa, potentiorem armis virisq; faciet quod istud consilium est? ibi malle decernere, vbi tuæ dimidio minores copiæ sint, hostium multo maiores: quàm vbi duobus exercitibus aduersus vnum tot prælijs, & tam diuturna ac graui militia fessum, pugnandum sit? Quàm compar consilium tuum parentis tui consilio sit, reputa. ille Consul profectus in Hispaniam, vt Annibali ab Alpibus descendenti occurreret

in Italiam ex prouincia rediit: tu, cum Annibal in Italia sit, relinquere Italiam paras, non quia Reip. id vtile, sed quia tibi amplum & gloriosum censes esse: sicut cum prouincia & exercitu relicto, sine lege, sine senatusconsulto, duabus nauibus Populi Romani Imperator, fortunam publicam & maiestatem imperij, quæ tum in tuo capite periclitabantur, commisisti. Ego P. Cornelium. P. C. Reip. nobisq; non sibi ipsi priuatim creatum Consulem existimo: exercitusq; ad custodiam vrbis atq; Italiæ scriptos esse, non quos regio more, per superbiam, Consules quò terrarum velint, traijciant.

ARGVMENTVM
ORATIONIS P. SCIPIONIS ad P.C.

Quum, oratione ad tempus parata Fabius, & autoritate, inuetera atque prudentiæ fama, magnam partem Senatus, & seniores maxime mouisset, pluresque consilium senis, quàm animum adolescentiæ ferocem laudarent: Scipio ita locutus fertur.

ET ipse Q. Fabius principio orationis P.C. cōmemorauit, in sentētia sua posse obtrectationem suspectam esse. Cuius ego rei non tam ipse ausim tantum virum insimulare, quàm quod ea suspicio, vitio orationis an rei haud sanè purgata est: sic enim honores suos & famam rerum gestarum extulit verbis, ad extinguendum inuidiæ crimen, tanquàm mihi ab infimo quoq; periculum sit, ne mecū æmuletur: & nō ab eo, qui, quia super cæteros excellat, quo

me quoq; niti non dissimulo, me sibi æquari nolit sic: senem se perfunctum, honoribus & me infra ætatem filij sui posuit: tanquam non longius, quã quantum vitæ humanæ spatium est, cupiditas gloriæ extendatur maximaque pars eius in memoriam ac posteritatem promineat. Maximo cuiq; id accidere animo certum habeo: vt se non cum præsentibus modo, sed cum omnis æui claris viris comparet. Equidem haud dissimulo, me tuas Q. Fabi laudes non assequi solum velle, sed (bona venia tua dixerim) si possim, etiam exuperare. Illud nec tibi in me, nec mihi in minores natu animi sit: vt nolimus quenquam nostri similem euadere ciuem: id enim non eorum modò, quibus inuiderimus, sed Reip, & penè omnis generis humani detrimentum sit. Commemorauit, quantum essem periculi aditurus, si in Africam traijcerem: vt meam quoq;, non solum Rei. & exercitus vicem videretur solicitus. Vnde hæc repente de me cura exorta? Cum pater patruusq; meus interfecti, cum duo exercitus eorũ propè occidione occisi essent: cum amissæ Hispaniæ, cum quatuor exercitus Pœnorum, quatuorque duces omnia metu armisq; tenerent: cum quæsitus ad id bellum Imperator, nemo ostenderet preter me, nemo profiteri nomen ausus esset cum mihi quatuor & viginti annos nato, detulisset imperiũ Populus Rom. quid ita tum nem ætatem meam, vim hostium, difficultatem belli patris patruiq; recentem cladem commemorabat? vtrum maior aliqua nunc in Africa calamitas accepta est, quàm tunc in Hispania erat

an ma-

an maiores nunc sunt exercitus in Africa, duces plures melioresque, quàm tunc in Hispania fuerunt? an ætas mea tunc maturior bello gerẽdo fuit, quàm nunc est? an cum Carthaginiensi hoste in Hispania, quàm, in Africa bellum geri aptius est? facile est post fusos fugatosq; quatuor exercitus Punicos, post tot vrbes vi captas, aut metu subactas in deditionem, post perdomita omnia vsq; ad Oceanum, tot Regulos, tot sæuas gentes, post receptam totam Hispaniam, ita vt vestigium belli nullum reliquum sit, eleuare meas res gestas: tam Hercule, quàm si victor ex Africa redierim, ea ipsa eleuare, quæ nunc retinendi mei causa, vt terribilia eadem videantur, verbis extolluntur. Negat aditum esse in Africam: negat vllos patere portus: M. Attilium captum in Africa commemorat: tanquam M. Attilius primo accessu ad Africã offenderit: neq; recordatur, illi ipsi tam infelici Imperatori patuisse tamen portus Africæ, & res egregias primo anno gessisse, & quãtum ad Carthaginienses duces attinet, inuictum ad vltimũ permansisse. Nihil igitur me isto exemplo terrueris, si hoc bello, non priore, si nuper, non annis ante quadraginta ista clades accepta foret: qui ego minus in Africam Regulo capto, quàm Scipionibus occisis, in Hispaniam traijcerem: nec felicius Xantippum Lacedæmonium Carthagini, quam me patriæ meæ sinerem natum esse: cresceretq; mihi ex eo ipso fiducia, quòd possit in hominis vnius virtute tantum momenti esse. At etiam Athenienses audiendi sunt, temerè in

Siciliam omisso domi bello, transgressi. Cur ergo, quoniam Græcas fabulas narrare vacat, non Agathoclem potius Syracusanum Regem, cum diu Sicilia Punico bello vreretur, transgressum in hanc eandem Africam, auertisse eò bellum, vnde venerat, refers? Sed quid vltrò metum inferre hosti, & à se remoto periculo alium in discrimē adducere, quale sit, veteribus externisq; exēplis admonere opus est? maius præsentiusve vllū exemplū esse, quàm Annibal potest? Multum interest, alienos populere fines, an tuos vri excindiq; videas: plus animi est inferēti periculū, quā propulsanti. Ad hæc maior ignotarū rerū est terror, bona malaq; hostiū ex propinquo ingressus fines aspicias. Non sperauerat Annibal fore, vt tot in Italia populi ad se deficerent, quot defecerunt post Cannensem cladem: quāto minus quicquam in Africa Carthaginiensibus firmum ac stabile est, infidis socijs, grauibus ac superbis dominis? Ad hæc, nos etiam deserti ab socijs, viribus nostris, milite Romano stetimus: Carthagine nihil ciuilis roboris est, mercede paratos milites habent. Afros Numidasq́ue, leuissima fidei mutandæ ingenia. Hic, modò nihil moræ sit, vnà & traiecisse me audietis, & ardere bello Africam, & molientem hinc Annibalem, & obsideri Carthaginem. lætiores & frequentiores ex Africa expectate nuncios, quàm ex Hispania accipiebatis. Has mihi spes subijcit fortuna P. R. Dij fœderis ab hoste violati testes: Syphax & Masinissa Reges: quorum ego fidei ita innitar, vt benè tutus à per

à perfidia ſim? multa quæ nunc ex interuallo nõ apparent, bellum aperiet, & id eſt & viri & ducis, nõ deeſſe fortunæ præbenti ſe, & oblata caſu flectere ad conſilium. Habebo Q. Fabi parẽ quidem Annibalẽ: ſed illum potius ego trahã, quàm ille me retineat. in ſua terra cogam pugnare eũ, & Carthago potius præmium victoriæ erit, quã ſemiruta Brutiorum caſtella. Ne quid interim, dum traĳcio, dum expono exercitum in Africam, dum caſtra ad Carthaginem promoueo, Reſpublica hic detrimenti capiat: quod tu Q. Fabi, cum victor tota Italia volitaret Annibal, potuiſti præſtare, hoc vide ne contumelioſum ſit, concuſſo iam, & penè fracto Annibale, negare, poſſe P. Licinium Conſulem virum fortiſſimum præſtare, qui ne à ſacris abſit Pontifex maximus, ideò in ſortem tam longinquæ prouinciæ non venit. Si hercule nihilo maturius hoc, quo ego cenſeo, modo perficeretur bellum: tamen ad dignitatẽ populi Ro. famamq́; apud Reges, genteſq́; externas pertinebat, non ad defendendã modò Italiam, ſed ad inferẽda etiã Africæ arma, videri nobis animum eſſe: nec hoc credi vulgariq́;, quod Annibal auſus ſit, neminem ducem Romanorũ audere: & priore Punico bello, tum, cum de Sicilia certaretur, toties Africam noſtris exercitibus & claſſibus oppugnatã: nunc aũt, cum de Italia certatur, Africam pacatam eſſe. Requieſcat aliquando, diu vexata Italia, vratur, populeturq́; inuicem Africa: caſtra Romana potius Carthaginis portis immineant, quã nos iterum vallum hoſtiũ, ex mœ-

nibus

nibus nostris videamus. Africa sit reliqui belli sedes: illuc terror fugaq́; populatio agrorum, defectio sociorũ, cæteræ belli clades, quæ in nos per quatuordecim annos ingruerũt, vertãtur. Quæ ad Remp. pertinent, & bellum quod instat, & prouincias de quibus agitur, dixisse satis est. Illa longa oratio nec ad vos pertinens sit, si quemadmodum Q. Fabius meas res gestas in Hispania eleuauit, & sic ego contra gloriam eius eludere, & meam verbis extollere velim. Neutrum faciam, P.C. & si nulla alia re, modestia certè & temperamento linguæ, adolescens senem vicero, ita & vixi, & res gessi: vt tacitus ea opinione, quam vestra sponte conceptam animis haberetis, facilè contentus essem.

EX LIBRO NONO.

ARGVMENTVM

ORATIONIS DECEM LEGAtorum Locrensium ad Senatores Romanos.

Cum Scipio pulsis Carthaginiensibus, Locros recepisset, Q. Pleminium, ad tuendam vrbem reliquit, & auarissimus & scelestissimus multa (vt infrà Miscell cap. 176 referetur) scelera edidit, & eum secuti, milites, flagitia designarunt, in Locrenses. Qui maximis iniurijs affecti, decem Legatos squalore, & sordibus obsitos, Romam miserunt, ærumnas communes deploratum, & iniurias expositum. Senatu igitur dato, maximus ex ijs natu hanc orationem habuit.

SCio quanti æſtimẽtur noſtræ apud vos querelæ P.C. plurimum in eo momenti eſſe, ſi probè ſciatis, & quomodo proditi Locri Annibali ſint, & quo modò pulſo Annibalis præſidio, reſtituti in ditionem veſtram, quippe ſi & culpa defectionis procul à publico conſilio abſit, & reditum in veſtram ditionem appareat, non voluntate ſolùm, ſed etiam ope ac virtute noſtra, magis indignemini bonis ac fidelibus ſocijs, tam atroces atq; indignas iniurias à Legato veſtro militibuſq; fieri. Sed ego cauſam vtriuſq; defectionis noſtræ, in aliud tempus differendam, arbitror eſſe, duarum rerum gratia: vnius, vt coram P. Scipione, qui Locros recepit, qui omnium nobis rectè perperamq; factorũ eſt teſtis, agatur: alterius, quòd qualeſcunq; ſumus, tamen hæc, quæ paſſi ſumus, pati non debuimus. Non poſſumus diſſimulare P.C. nos cum præſidium Punicum in arce noſtra haberemus, multa fœda, indigna, & à Præfecto præſidij, Amilcare, & à Numidis, Aphriſq; paſſos eſſe, ſed quid illa ſunt, collata cum ijs, quæ hodie patimur? cum bona venia quæſo audiatis P.C. id quod inuitus eloquar. In diſcrimine eſt nunc humanum omne genus, vtrum vos, an Carthaginienſes principes orbis terrarum videat. Sed ſi ex ijs, quæ Locrenſes, aut ab illis paſſi ſumus, aut à veſtro præſidio nunc quàm maximè patimur, æſtimandum Romanum ac Punicum imperium ſit, nemo non illos ſibi, quàm vos dominos præoptet. Et tamen videte quemadmodum Locrenſes in vos animati ſint. Cum à Carthaginienſibus

bus iniurias multo minores acceperimus, ad vestrum Imperatorem confugimus: cum à vestro præsidio plusquam hostilia patiamur, nusquam aliò, quàm ad vos querelas detulimus. Aut vos respicietis perditas res nostras P. C. aut ne à dijs quidem immortalibus quod precemur, quicquam superest. Q. Pleminius Legatus missus est cum præsidio, ad recuperandos à Carthaginiensibus Locros, & cum eodem ibi relictus est præsidio. In hoc Legato vestro (dant enim animum ad loquendum liberè vltimæ miseriæ) nec hominis quicquam est P. C. præter figuram & speciem, neque Romani ciuis, præter habitum & sonum latinæ linguæ: pestis ac bellua immanis, qualem fretum quondam, quo à Sicilia diuidimur, ad perniciem nauigantium circum,sedisse fabulæ ferunt. Ac si selus, libidinem auaritiam solus ipse exercere in socios vestros satis haberet: vnam profundam quidem voraginem, tamen patientia nostra expleremus: nunc omnes Centuriones, militesq́ue vestros (adeò in promiscuo licentiam atque improbitatem esse voluit) Pleminios fecit; omnes rapiunt, spoliant, verberant, vulnerant, occidunt, constuprant matronas, virgines, ingenuos, raptos ex complexu parentum. quotidie capitur vrbs nostra, quotidie diripitur, dies nocteśque omnia passim mulierum puerorumq́; qui rapiuntur atque asportantur, ploratibus sonant. Miretur, qui sciat, quomodo aut nos ad patiendũ sufficiamus: aut illos, qui faciunt, nondum tantarum

iniu-

iniuriarum satietas ceperit. Neq; ego exequi possum, nec vobis opus est audire singula, quæ passi sumus: communiter omnia complectar. Nego domum vllam Locris, nego quenquam hominem expertem iniuriæ esse: nego vllum genus sceleris, libidinis, auaritiæ superesse: quod in vllo, qui pati potuerit, prætermissum sit. Vix ratio iniri potest, vter casus ciuitatis sit detestabilior, cum hostes bello vrbem cepere, an cum exitiabilis tyrannus vi atque armis oppressit. Omnia quæ captæ vrbes patiuntur, passi sumus, & nunc quàm maximè patimur, P.C. omnia, quæ crudelissimi atque importunissimi tyranni scelera, in oppressos ciues edunt, Pleminius in nos, liberosq; nostros & coniuges edidit. Vnum est, de quo nominatim & nos queri religio infixa animis cogat: & vos audire, & exoluere Rempublicam vestram religione, si ita vobis videbitur, velimus P.C. vidimus enim cum quanta cæremonia non vestros solum colatis Deos, sed etiam externos accipiatis. Fanũ est apud nos Proserpinæ, de cuius sanctitate templi, credo aliquam famam ad vos peruenisse Pyrrhi bello: qui cum ex Sicilia rediens, Locros classe præterueheretur, inter alia fœda, quæ propter fidem nostram erga vos, in ciuitatem nostram facinora edidit, thesauros quoque Proserpinæ intactos ad eam diem, spoliauit: atq; ita pecunia in naues imposita, ipse terra est profectus. Quid ergo euenit P. Conscripti? classis postero die fœdissima tempestate lacerata, omnesq́ue naues, quæ sacram pecuniã habebant, in

litto-

littora nostra eiectæ sunt, qua tanta clade edo-ctus, tandem Deos esse, superbissimus Rex, pecu-niam omnem inquisitam, in thesauros Proserpi-næ referri iussit: nec tamen illi vnquàm postea prosperè quicquàm euenit: pulsusq; Italia, igno-bili atq; inhonesta morte temerè nocte ingressus Argos occubuit. Hæc tum audisset Legatus ve-ster, Tribuniq; militum, & mille alia, quæ non augendæ religionis caussa, sed præsentis Deæ nu-mine, sæpe comperta nobis, maioribusq; nostris referebantur: ausi sunt nihilominus sacrilegas admouere manus intactis illis thesauris, & ne-fanda præda, se ipsos, ac domos contaminar suas, & milites vestros, quibus per vos fidemqu vestram P.C. priusquàm eorum scelus expietis neq; in Italia, nec [illegible] Africa quicquam rei gesse ritis: ne quod piaculi commiserunt, non suo sol sanguine, sed etiam publica clade luant. Quan quam ne nunc quidem P. C. aut in ducibus au in militibus vestris cessat ira Deæ: aliquoties i inter se signis collatis concurrant. Dux alteriu partis Pleminius, alterius duo Tribuni militun erant, non acrius cum Carthaginiensibus, qu ipsi inter se ferro dimicauerunt, præbuissentqu occasionem furore suo, Locros recipiendi Anni bali: ni accitus à nobis Scipio interuenisset. A hercule milites cōtactos sacrilegio, furor agitat in ducibus ipsis puniendis, nullum Deæ nume apparuit? Imò ibi præsens maximè fuit: virg cæsi Tribuni à Legato sunt. Legatus deinde in sidijs Tribunorum interceptus, præterquā quò toto corpore laceratus, naso quoq; auribusqu deci

decisis, exanguis est relictus: recreatus deinde Legatus ex vulneribus, Tribunos militum in vincula coniectos, dein verberatos, seruilibusq́ omnibus supplicijs trucidatos, cruciãdo occidit: mortuos deinde prohibuit sepeliri. Has Dea pœnas à templi sui spoliatoribus habet, nec ante desinet omnibus eos agitare furijs, quàm reposita sacra pecunia in thesauris fuerit. Maiores quondam nostri, graui Crotoniensium bello, quia extra vrbem templum est, transferre in vrbem eã pecuniam voluerunt, nocte audita ex delubro vox est, abstinerent manus, Deam sua templa defensuram. Quia mouendi inde thesauros, incussa erat religio, muro circundare templum voluerunt, ad aliquantum iam altitudinis excitata erant mœnia, cum subitò collapsa ruinæ sunt. Sed & nunc, & sæpe aliàs, Dea suam sedem, suumq́ templum, aut tutata est: aut à violatoribus grauia piacula exegit: nostras iniurias nec potest, nec possit alius vlcisci quàm vos P.C. ad vos, vestramq́ fidem supplices confugimus: nihil nostra interest, vtrum sub illo Legato, sub illo præsidio, Locros esse sinatis, an irato Annibali, & Pœnis ad supplicium dedatis. Non postulamus, vt extemplo nobis, vt de absente, vt indicta causa credatis: veniat, coràm ipse audiat, ipse diluat si quicquàm sceleris, quod homo in homines edere potest, in nos prætermisit, non recusamus, quin & nos omnia eadem iterum, si pati possumus, patiamur, & ille omni diuino humanoq́ liberetur scelere.

ARGV-

ARGVMENTVM ORATIONIS P. SCIPIONIS *ad Deos.*

Scipio præter quadraginta naues longas, quadrigentis onerarijs, in Africam traiecturus, vbi illuxit, silentio per præconem facto, è prætoria naui, hanc orationem ad Deos habuit.

Dii, Deæq; maria terrasq; qui colitis, vos precor, quæsoq; : vti quæ in meo imperio gesta sunt, & geruntur, postq; gerentur; ea mihi, populoq;, & plebi Romanæ socijs, nominiq; Latino, qui Populum Romanum, quiq; meã sectam, imperium, auspiciumq; terra, mari, amnibusq; sequuntur, benè vertant, eaque vos omnia bene iuuetis, bonis auibus adsitis, saluos incolumesq; victis perduellibus, victores spolijs decoratos, præda onustos, triumphantesq; mecum domos reduces sistatis: inimicorum hostiũque vlciscendorum copiam faxitis: quæq; populus Carthaginiensis in ciuitatem nostram facere molitus est, ea vt mihi Populoq; Rom. in ciuitatem Carthaginiensium exempla edendi facultatem detis.

EX LIBRO DECIMO.

ARGVMENTVM ORATIONIS SOPHRONISBÆ *Asdrubalis filiæ, Syphacis Vxoris, ad Masinissam regem.*

Masinissa capto Syphace, Cyrtham eius regni capu

caput petijt, deinde ad regiam occupandam, equo citato vasit: intranti vestibulum Sopronisba occurrit, & in medio armatorum agmine, genibus Masinissæ aduoluta, gratiam ab illo studuit, per hanc orationem, inire.

OMnia quidem vt posses in nos, Dij tibi dederunt, virtusq; & felicitas tua: sed si captiuæ apud dominum vitæ necisque suæ vocem supplicē mittere licet, si genua, si victricem attingere dextram, precor, quæsoq; per maiestatem regiam, in qua paulo antè nos quoq; fuimus perq; gentis Numidarum nomen, quod tibi cum Syphace commune fuit, per huiusce regiæ Deos, qui te melioribus omnibus accipiant, quàm Syphacem hinc miserunt, hanc veniam supplici des: vt ipse, quandocunq; feret animus, de captiua statuas, neq; in cuiusq; Romani superbum ac crudele arbitrium venire sinas. Si nihil aliud, quàm Syphacis vxor fuissem: tamen Numidæ, atq; in eadē mecum Africa geniti, quàm alienigenæ & externi fidem experiri mallem, quid Carthaginiensi à Romano, quid filiæ Asdrubalis timendum sit, vides: si nulla alia re potes, morte me vindices à Romanorum arbitrio, oro obtestorq;.

ARGVMENTVM
ORATIONIS P. SCIPIONIS
ad Masinissam.

Postquàm Masinissa neque consulto, neque expectato, duxisset in vxorē (vt infra Miscellaneorum capite 218. patebit) Sophronisbam, venit ad Imperatorem Scipionem, qui adductum in secretum Masinissam, hac oratione corripuit, ac intemperantiæ insimulauit.

Ali-

ALiqua te existimo Masinissa intuentē in me bona, & principio in Hispaniā adiungendam mecum amicitiam venisse: & postea in Africa teipsum, spesq́; omnes tuas, in fidem meam commisisse: atqui nulla earum virtus est, propter quas appetendus tibi visus sim: in qua ego æquè atq; temperantia, & continentia libidinum: gloriatus fuerim. Hanc te quoq; ad cæteras tuas eximias virtutes, Masinissa, adiecisse velim, nam non est (mihi crede) tantum ab hostibus armatis ætati nostræ periculum: quantum ab circumfusis vndiq; voluptatibus. qui eas sua temperantia frenauit ac domuit: multò maius decus, maioremq́; victoriam sibi peperit, quàm nos Syphace victo habemus. Quæ me absente strenuè ac fortiter fecisti: libēter & commemoraui, & memini, cætera teipsum reputare tecum, quam me dicente, erubescere malo. Syphax populi Rom. auspicijs victus captusq́; est. Itaq; ipse, coniux, regnum, agri, oppida, homines, qui incolunt, quicquid deniq; Syphacis fuit, præda populi Romani est: & regem coniugemq́; eius, etiamsi non ciuis Carthaginiensis esset, etiam si non patrem eius Imperatorem hostium videremus, Romam oporteret mitti: ac Senatus, populiq́; Romani de ea iudicium atq́; arbitrium esse, quæ Regem nobis sociū alienasse, atq; in arma coegisse præcipitem dicatur. Vince animum, caue deformes multa bona vno vitio & tot meritorum gratiam maiore culpa quàm culpæ est, corrumpas.

ARGV

ARGVMENTVM ORATIONIS ANNIBALIS *ad Scipionem.*

Carthaginienses triginta Legatos, vt pacem supplices peterent, Romam miserunt. Qui cum infecta (vt infrà dicetur Miscellan. cap. 193.) pace redissent; Annibal authoritate sua, se plus effecturum ratus, Scipionem conuenire constituit. Cum singulis igitur interpretibus congressi, non suæ modo ætatis maximi duces, sed omnis ante se memoriæ omnium gentium cuilibet Regum Imperatorumve pares. Paulisper alter alterius cõspectu, admiratione mutua propè attoniti, conticuêre. Tum Annibal prior hac oratione Scipionem allocutus.

SI hoc ita fato datum erat: vt qui primus bellum intuli populo Rom. quiq; toties propè in manibus victoriam habui, is vltrò ad pacem petendam venirem: lætor te mihi fortè potissimum datum à quo peterem. Tibi quoq; inter multa egregia non in vltimis laudum hoc fuerit: Annibalem, cui de tot Romanis ducibus victoriam Dij dedissent: tibi cessisse teq; huic bello, vestris plusquàm nostris cladibus insigni, finem posuisse. hoc quoq; ludibrium fortunæ casus ediderit: vt, cum patre tuo Consule ceperim arma, cum eodem primum Romano Imperatore signa contulerim: ad filium eius inermis ad pacem petendam veniam. Optimum quidem fuerat, eam patribus nostris mẽtem datam à Dijs esse, vt & vos Italiæ, & nos Africæ imperio contenti essemus, neq; enim ne vobis quidem Siciliæ atq; Sardinia satis digna pretia sunt, pro tot

classibus, tot exercitibus, tot tamq; egregiis amissis ducibus. Sed præterita magis reprehendi possunt, quàm corrigi. Ita aliena appetimus, vt de nostris dimicaremus: nec in Italia solum vobis bellum, nobisqúe in Africa est: sed & vos in portis vestris propè ac mœnibus, signa armaqúe hostium vidistis: & nos à Carthagine fremitum castrorum Romanorum exaudiuimus. Quod igitur nos maxime abominaremur: vos ante omnia optaretis. In meliore vestra fortuna de pace agitur: agimusqúe ij, quorum & maximè interest pacem esse, & qui quodcunq; egerimus, ratum ciuitatis nostræ habituræ sint, animo tantū nobis opus est non abhorrēte à quietis consilijs. Quod ad me attinet, iam ætas senem in patriam reuertentem, vnde puer profectus sum, iam secundæ, iam aduersæ res ita erudierunt: vt rationem sequi, quàm fortunam malim. tuam, & adolescentiam & perpetuam felicitatem, ferociora vtraqúe, quàm quietis opus est consilijs, metuo. Non temerè incerta casuum reputat, quem fortuna nunquàm decepit. Quod ego fui ad Thrasymenum, ad Cannas, id tu hodie es. Vix dum militari ætate imperio accepto, omnia audacissimè incipientem, nusquā fefellit fortuna. Patris & patrui persecuti mortem, ex calamitate vestræ domus, decus insigne virtutis pietatisqúe eximiæ cepisti: amissas Hispanias recuperasti, quatuor inde Punicis exercitibus pulsis: Consul creatus, cum cæteris ad tutandam Italiam parum animi esset: transgressus in Africam, duobus his exerci-

ercitibus cæsis, binis eadem hora captis simul incensisqúe castris, Syphace potentissimo Rege capto, tot vrbibus regni eius, tot nostri imperij ereptis, me sextumdecimum iam annum hærentem in possessione Italiæ, detraxisti. Potest victoriam malle, quam pacem animus? Noui vobis spiritus magis magnos, quam vtiles: & mihi talis aliquando fortuna affulsit. Quod si in secundis rebus, bonam quoq; mentem donarent Dij: non ea solum, quæ euenissent, sed etiã ea quæ euenire possent, reputaremus. Vt omnium obliuiscaris aliorum, satis ego documenti in omnes casus sum: quem modo castris inter Anienem atq; vrbẽ vestrã positis, signa inferentẽ ad mœnia Romana videras, hic cernis duobus fortissimis viris fratribus, clarissimis Imperatoribus orbatũ, ante mœnia propè obsessæ patriæ, quibus terrui vestrã vrbem, ea pro mea deprecantem. Maximæ cuiq; fortunæ minimè credendum est. In bonis tuis rebus, nostris dubijs, tibi ampla ac speciosa danti est pax: nobis petentibus magis necessaria, quàm honesta. Melior tutiorqúe est certa pax, quàm sperata victoria: hæc in tua, illa in Deorum manu est. Ne tot annorum felicitatem in vnius horæ dederis discrimen: cũ tuas vires, tum vim fortunæ, Martemq; belli cõmunem propone animo. Vtrinqúe ferrum, corpora humana erunt, nusquam minus, quàm in bello euentus respondent. Non tantum ad id quod data pace iam habere potes, si prælio vincas, gloriæ adieceris quantũ ademeris, si quid aduersi eueniat? simul parta ac sperata decora,

vnius horæ fortuna euertere potest, omnia in pace iungenda, tuæ potestatis sunt P. Corneli, tunc ea habenda fortuna erit, quum Dij dederint. Inter pauca felicitatis virtutisq; exempla, M. Attilius quondam in hac eadem terra fuisset, si victor pacem petentibus dedisset Patribus nostris, sed non statuendo tandem felicitati modum, nec cohibendo efferentem se fortunam, quanto altius elatus erat, eò fœdius corruit. Est quidem eius, qui dat, non qui petit, conditiones dicere pacis, sed forsitan non indigni simus, qui nobismetipsis multam irrogemus, nõ recusamus, quin omnia propter quæ bellum initum est, vestra sint, Sicilia, Sardinia, Hispania, quicquid Insularum, toto inter Africam Italiamq; continetur mari: Carthaginienses inclusi Africæ littoribus, vos, quando ita Dijs placuit, externa etiã, terra mariq; videamus, regentes imperia. Haud negauerim, propter non nimis syncerè petitam, aut expectatam nuper pacem, suspectã esse vobis Punicam fidem. multum, per quos petita sit, ad fidem tuendæ pacis pertinet Scipio, vestri quoque (vt audio) partes, non nihil etiã ob hoc, quia parum dignitatis in Legatione erat, negauerunt pacem. Annibal peto pacem: qui neque peterem, nisi vtilem crederem: & propter eandẽ vtilitatem tuebor eam, propter quàm petij: & quemadmodum, quia à me bellum cœptum est, ne quem eius pœniteret, quoad ipsi inuidere Dei, præstitit; ita annitar, ne quem pacis per me partæ pœniteat.

ARGV-

ARGVMENTVM

ORATIONIS P. SCIPIONIS AD Annibalem.

Annibali (quibus potuerat argumentis) pacem suadenti, Scipio breuiore hac oratione respōdit, & postremum iniurijs recentibus exasperatus, iussit, vt qui pacem pati non potuerint, arma, discrimen ultimum subituri Carthaginienses, expedirent.

Non me fallebat, Annibal, aduentus tui spe, Carthaginienses, & præsentem induciarum fidem, & spem pacis turbasse, neq; tu id sanè dissimulas, qui de cōditionibus superioribus pacis omnia subtrahas, præterea, quæ iampridē, in nostra potestate sunt. Ceterū, sicut tibi curæ est, sentire ciues tuos, quanto per te onere leuentur: sic mihi laborandū est, ne quæ tunc pepigerunt, hodie subtracta ex conditionibus pacis, præmia perfidiæ habeant, indigni, quibus eadem pateat, conditio, vt etiā prosit vobis fraus, petitis. Neq; patres nostri priores de Sicilia: neq; nos de Hispania fecimus bellum: & tū Mamertinorum sociorum periculum, & nūc Sagunti excidium nobis pia ac iusta induerūt arma: vos lacessisse, & tuipse fateris, & Dij testes sunt: qui & illius belli exitum, secundum ius fasq; dederunt, & huius dant, & dabūt. Quod ad me attinet, & humanæ infirmitatis memini, & vim fortunæ reputo, & omnia quæcunq; agimus, subiecta esse mille casibus scio. ceterùm, quemadmodum superbè & violenter me facere

faterer: si, priusquàm in Africam traiecissem, te tua voluntate cedentem Italia, & imposito in naues exercitu ipsum venientem ad pacē petendam aspernarer: sic nunc, cum propè manu consertā restitantem, ac tergiuersantem, in Africā attraxerim, nulla sum tibi verecundia obstrictus, proinde si quid ad ea, in quæ tum pax conuentura videbatur: (quæ sunt, nosti multæ nauium cum commeatu per inducias expugnatarum, Legatorumquē violatorum) adijcitur: est quod referam ad consilium. Sin illa quoque grauia videntur, bellum parate: quoniam pacem pati non potuistis.

ARGVMENTVM

ORATIONIS ANNIBALIS AD *Carthaginienses.*

Magnam pecuniæ vim, secundum dictas pacis leges, Pœni Romanis cogebantur exoluere. Quæ pecuniæ collatio, cum difficilis admodum, diutino bello exhaustis Carthaginiensibus videretur, mœsticiaque & fletus in curia esset, ridentem Annibalem ferunt conspectum. Risum hunc tam importunum, vt autoris lachrymarum Annibalis, increpanti Asdrubali Hædo, alijsque hac oratione respondit Annibal.

SI quemadmodum oris habitus cernitur oculis, sic & animus intus cerni posset, facilè vobis appareret, non læti, sed propè amentis malis cordis hunc, quem increpatis risum esse: qui tamen nequaquā adeò est intempestiuus

quàm

quàm vestra istæ absurdæ atq; abhorrentes lacrymæ sunt. Tunc flesse decuit, quum adempta nobis arma, incensæ naues, interdictum externis bellis: illo enim vulnere concidimus. Nec esse in vos odio vestro consultum à Romanis credatis. Nulla magna ciuitas diu quiescere potest: si foris hostem non habet, domi inuenit, vt prævalida corpora ab externis causis tuta videntur, sed suis ipsa viribus onerantur. Tantum nimirum ex publicis malis sentimus, quantum ad priuatas res pertinet: nec in eis quicquã acrius: quam pecuniæ damnum stimulat. Itaq; cum spolia victæ Carthagini detrahebantur, cum inermem iam, ac nudam destitui, inter tot armatas gentes Africæ, cerneretis, nemo ingemuit. Nunc quia tributum ex priuato conferendum est, tanquàm in publico funere comploratis. Quàm vereor, ne propediem sentiatis, leuissimo in malo vos hodie lachrymasse.

SEQVENTES EX PRIMO LIBRO.

DE BELLO MACEDONICO *& Asiatico desumptæ sunt.*

ARGVMENTVM *ORATIONIS P. SVLPITII CONsulis ad populum, de bello in Macedoniam transferendo.*

Peruastabant Atheniensium agros Macedones: quæ fuit caufa, vt quum per se resistere Athenienses non possent, Romam de auxilio legatos mitterent. Interim decretæ sunt prouinciæ: Macedonia P. Sulpitio Consuli decreta. Iam rogatio de bello Macedonio promulgata erat, quum centuriæ omnes eam abrogant, suasu præsertim Q. Bebij Tribuni plebis, qui incusando patres, bellum ex bello seri & oriri dicebat. Patrum tandem valuit autoritas, quorū precibus victus P. Sulpitius, centurijs de integro ad comitia, ferendæ rogationis causa vocatis, priusquàm in suffragia misisset, in hæc verba bellum Macedonicum suasit.

IGnorare videmini mihi, Quirites, non vtrū bellum an pacem habeatis, vos consuli: (neque enim liberum id vobis permittet Philippus, qui terra mariqúe ingens bellum molitur) sed vtrum in Macedoniam legiones transporte-

portetis, an hostem in Italiam accipiatis. Hoc quantum intersit, si nunquam antè aliàs, Punico certè proximo bello experti estis. Quis enim dubitat, quin si Saguntinis obsessis, fidemq́; nostram implorantibus impigrè tulissemus opem, sicut patres nostri Mamertinis tulerant: totum in Hispaniam auersuri bellum fuerimus, quod cunctando, cum summa clade nostra, in Italiam accepimus? Ne illud quidem dubium est, quin hunc ipsum Philippum pactum iam per legatos, literasq́; cum Annibale in Italiam traijcere, misso cum classe Leuino, qui vltrò ei bellum inferret, in Macedonia continuerimus: & quod tunc fecimus, quum hostem Annibalem in Italia haberemus, id nunc pulso Italia Annibale, deuictus Carthaginiensibus, cunctamur facere? Patiamur expuguandis Athenis, sicut Sagũto expugnando Annibalem passi sumus, segniciem nostram experiri regem: non quinto inde mense, quemadmodum à Sagunto Annibal, sed quinto inde die, quàm à Corintho soluerit naues, in Italiam perueniet. Ne æquaueritis Annibali Philippum, ne Carthaginiensibus Macedonas: Pyrrho certè æquabitis, dico quantum vel vir viro, vel gens genti præstat. Minima accessio semper Epirus regno Macedoniæ fuit, & hodie est: Pelopõnesum totam in ditione Philippus habet, Argosq́ue ipsos, non vetere fama magis, quã morte Pyrrhi nobilitatos. Nostra nunc compara: quanto magis florentem Italiam, quanto magis integras res saluis ducibus, saluis tot exercitibus, quos Punicum postea bellum absumpsit, ag-

gressus Pyrrhus? tamen concussit, & victor propè ad ipsam vrbem Romam venit: nec Tarentini modo, oraq; illa Italiæ, quam maiorem Græciam vocant, vt linguam, vt nomen secutos crederes, sed Lucanus & Bruttius & Samnis à nobis defecerunt. Hæc vos, si Philippus in Italiam transmiserit, quietura, aut mansura in fide creditis? Manserunt enim Punico postea bello. Nunquàm isti populi, nisi quum deerit ad quem desciscant, à nobis non deficient. Si piguisset vos in Africam traijcere, hodie in Italia Annibalẽ & Carthaginienses hostes haberetis. Macedonia potius quàm Italia bellum habeat: hostium vrbes agriq; ferro atq; igni vastentur. Experti iam sumus, foris nobis, quàm domi, feliciora potentioraq; arma esse. Ite in suffragium, benè iuuantibus Dijs, & quæ patres censuerunt, vos iubete. Huius vobis sententiæ non Consul modo autor, sed Dij immortales, qui mihi sacrificanti precantiq; vt hoc bellum mihi, senatui, vobisq; & socijs, ac nomini Latino, classibus exercitibusq; nostris benè ac feliciter eueniret, læta omnia prosperaq; portendere.

ARGVMENTVM ORATIONIS LEGATI MACEDONUM, *in concilio Ætolorum in Romanos.*

Philippus rex Macedonum, cum Aetolis fœdus inierat quos à Romanis contra se, quum solicitati audiret, misit legatos, tum, quum breui eorũ concilium futurum esset, qui suaderent vt in Macedonum potius fide manerent quàm Romanis.

nis, à quibus tot causæ odiorum in ipsis esset, se iungerent. Legati eo in concilio, ante Romanos dicere iussi, ita rem exposuerunt.

AN imitari Romanorum licẽtiam, an leuitatem dicam, mauultis? qui quum legatis vestris Romæ responderi ita iussissent: quid ad nos venitis Aetoli, sine quorũ autoritate pacem cũ Philippo fecistis? iidem nunc vt bellum secum aduersus Philippũ geratis, postulant: & antea propter vos, & pro vobis arma sumpta, aduersus eum simulabant, nũc vos in pace esse cum Philippo prohibent. Messanæ vt auxilio essent, primò in Siciliam conscenderunt: iterũ, vt Syracusas oppressas à Carthaginiensibus in libertatem eximerent: & Messanam, & Syracusas, totã Siciliam ipsi habent, vectigalemq; prouinciam securibus & fascibus subiecerunt. Scilicet sicut vos Naupacti legibus vestris per magistratus à vobis creatos, concilium habetis, socium, hostemque libere quem velitis lecturi, pacem ac bellum arbitrio habituri vestro: sic Siculorum ciuitatibus Syracusas aut Messanam aut Lilybæum inducitur consilium populi Romani: Romanus conuentus agitur: eò imperio euocati cõueniũt: excelso in suggestu superba iura reddentẽ, stipatum lictoribus vident: virgæ tergo, secures ceruicibus imminent: & quotannis alium atq; alium dominum sortiuntur. Nec id mirari debent aut possunt, quum Italiæ vrbes, Rhegium, Tarentum, Capuamq; finitimas, quarũ ruinis creuit res Romana, eiusdem subiectas videant imperio. Capua quidẽ sepulchrum

& monumentum Campano populo data, extorri & eiecto ipſo populo, ſupereſt vrbs trunca, ſine ſenatu, ſine plebe, ſine magiſtratibus, prodigium, relicta crudelius habitanda, quàm ſi deleta foret. Furor eſt, ſi alienigenæ homines, plus lingua & moribus & legibus, quàm maris terrarumq; ſpacio diſcreti, hæc tenuerint, ſperare quicquàm eodem ſtatu manſurum: Philippi regnum officere aliquid videri libertati veſtræ: qui quū merito veſtro, vobis infeſtus eſſet, & nihil à vobis vltrà, quàm pacem petijt, fidemq́ue hodie pacis pactæ deſiderat. Aſſuefacite his terris legiones externas, & iugum accipite: ſerò ac nequicquā quum dominum Romanum habebitis, ſocium Philippum quæretis. Aetolos, Acarnanas, Macedones, eiuſdem linguæ homines, leues ad tempus ortæ cauſæ diſiungunt, coniunguntq́ue: cùm alienigenis, cum barbaris æternū om̄ibus Græcis bellum eſt, eritq;. Natura enim, quæ perpetua eſt, non mutabilibus in diem cauſis hoſtes ſunt. Sed vnde cœpit oratio mea, ibi deſinet. Hoc eodem loco iidem homines, de eiuſdem Philippi pace, triennio antè, decreuiſtis, iiſdem improbantibus eam pacem Romanis, qui nunc pactam & compoſitam turbare volunt. In qua conſultatione nihil fortuna mutauit: cur vos mutetis, non video.

ARGVMENTVM ORATIONIS LEGATI ROMAnorum in concilio Ætolorum.

Ex priore huius cognitio pendet. Eodem ad

eundem diem, ad quem Macedones, & Romani oratores à P. Sulpitio Consule missi, vt cum Aetolis agerent de societate, per occasionem, cum Romanis iungenda. Ii postremo loco post Macedonas & Athenienses, iussi, mandata peragerantque exponore, ita locuti sunt.

TOtam orationis meę formam Macedones primùm, deinde Athenienses mutarunt. Nam & Macedones, quum ad conquerendas Philippi iniurias, in tot socias nobis vrbes, venissem, vltrò accusando Romanos, defensionem vt accusatione potiorem effecerunt: & Athenienses in Deos superos inferosque, nefanda atque inhumana scelera eius referendo, quid mihi aut cuiquam reliquerunt, quod obijcere vltrà possimus? Eadem Chios, Abydenos, Aeneos, Maronitas, Thasios, Parios, Samios, Larissenses, Messenios, hinc ex Achaia existimate queri: grauiora etiã acerbioraq́; eos, quibus nocendi maiorem facultatem habuit. Nam quod ad ea attinet, quę nobis obiecit: nisi gloria digna sunt, fateor ea defendi non posse. Rhegium, & Capuam, & Syracusas nobis obiecit. Rhegium Pyrrhi bello, legio à nobis, Rheginis ipsis, vt mitteretur, orantibus in pręsidium missa, vrbē ad quam defendendam missa erat per scelus possedit. Cõprobauimus igitur id facinus? an nõ bello persecuti sceleratam legionem in potestatē nostram redactam, tergo, & ceruicibus pœnas socijs pendere quum coegissemus, vrbem, agros, suaq́; omnia cum libertate legibusque Rheginis reddidimus? Syracusanis oppressis ab externis

tyrannis, quod indignius esset, quum tulissemus opem & fatigati propè per triennium terra mariq; vrbe minutissima oppugnanda essemus, quũ iam ipsi Syracusani seruire tyrannis, quàm capi à nobis mallent: captam ijsdem armis, & liberatam vrbem reddidimus. Neq; inficias imus, Siciliam prouinciam nostram esse: & ciuitates quæcunq; in parte Carthaginiensium fuerunt, & vno animo cum illis aduersus nos bellum gesserunt, stipendiarias nobis ac vectigales esse. Quin contrà, hoc & vos & omnes gentes scire volumus, pro merito cuiq; erga nos fortunã esse. An Campanorum pœna, de qua neq; ipsi quidem queri possunt, nos pœniteat? Hi homines, quum pro ijs bellum aduersus Samnites, per annos propè septuaginta cum magnis nostris cladibus gessissemus, ipsos fœdere primùm, deinde connubio, atq; inde cognationibus, postremò ciuitate nobis coniunxissemus: tempore nostro aduerso, primi omnium Italiæ populorum, præsidio nostro fœdè interfecto, ad Annibalem defecerunt. Deinde indignati, se obsideri à nobis, Annibalem ad oppugnandam Romam miserũt. Horum si neq; vrbs ipsa, neq; homo quisquàm superesset: quis id durius quàm pro merito ipsorum statutum indignari posset? Plures sibimet ipsi, conscientia scelerum, mortem consciuerunt, quàm à nobis supplicio affecti sunt. Cæteris ita oppidum, ita agros ademimus, vt agrum locumque ad habitandum daremus, vrbem innoxiam stare incolumen pateremur: vt qui hodie videat eam, nullum ibi oppugnatæ captæ-

ve vr-

ve vrbis vestigium inueniat. Sed quid ego Capuam dico? quum Carthagini victæ pacem ac libertatem dederimus? Magis illud est periculum, ne nimis facilè victis ignoscendo, plures ob idipsum, ad experiẽdam aduersus nos fortunã belli, incitemus. Hæc pro nobis dicta sint. Hæc aduersus Philippũ: cuius domestica parricidia, & cognatorum amicorumq́ cædes, & libidinem inhumaniorem propè quàm crudelitatem, vos, quò propiores Macedoniæ estis, melius nostis. Quod ad vos attinet, Ætoli nos pro vobis bellum suscepimus, aduersus Philippum: vos sine nobis, cum eo pacem fecistis: & forsitan dicatis, bello Punico occupatis nobis, coactos metu vos leges pacis ab eo, qui tum plus poterat, accepisse: & nos, quum alia maiora vrgerent, depositum à vobis bellum & ipsi omisimus. Nunc & nos Deûm benignitate Punico perfecto bello, totis viribus nostris in Macedoniam incubuimus: & vobis, restituendi vos in amicitiam societatemq́ nostram, fortuna oblata est: nisi perire cum Philippo, quàm vincere cum Romanis mauultis.

EX SECVNDO bellí Macedonici.

ARGVMENTVM ORATIONIS ARISTHENI PRÆtoris Achæorum in eos.

T. Quintius in obsidione Elatiæ ratus Cycliade principe factionis aduersæ expulso, Achæorũ animo à Philippo auerti posse legatos ad Achæos hac de re misit. Aristhenus erat prætor Achæorũ, qui ea in caussa Romanis fauebat. Is itaque, quo die legati mandata exposuerant, quum propter imminentem noctem nihil transigi, ac definiri posse videret, ius ferendi sententiam, dimisso, Senatu in posterum diem differt. Postero die, potestate facta à magistratibus si quis vellet, suadẽdi, nemo prodibat, tum Aristhenus ne tacitum senatum rursus dimitteret, ita Achæos ipse increpare cœpit.

VBI illa certamina animorum, Achæi, sunt, quibus in conuiuiis & circulis, quũ de Philippo & Romanis mentio incidit, vix manibus temperabatis? Nunc in concilio ad eam rem vnam indicto, quum legatorũ vtrinq; verba audieritis, quum referant magistratus, quum præco ad suadendum vocet, obmutuistis. Si non cura communis salutis: ne studia quidẽ, quæ in hanc aut in illam partem animos vestros inclinarunt, vocem cuiquàm possunt exprimere? quum præsertim nemo tam hebes sit, quid ignorare possit, dicendi ac suadendi quod quisq; aut velit, aut optimum putet, nunc occasionem esse priusquàm quicquàm decernamus: vbi se-

mel

uel decretum erit, omnibus id, etiam quibus antè displicuerit, pro bono atq; utili fœdere defendendum.

ARGVMENTVM

ORATIONIS EIVSDEM ARISTHENI, AD ACHAOS, PRO POSTULASTIS ROMANORUM.

Hoc ad superiorem orationem pertinet. Aristænus, quum ne oratione quidem sua victos Achæos videret, vt suaderent: ita de postulatis legatorum Romanorum, sententiam peregit.

NOn magis consilium vobis, principes Achæorum, deest, quàm lingua: sed suo quisque periculo, in commune consulere non vult. Forsitan ego quoq; tacerem, si priuatus essem: nunc Prætor video aut non dandum concilium legatis fuisse, aut inde sine responso eos dimittendos non esse. Respondere autem sine vestro decreto qui possum? Et quando nemo vestrûm, qui in hoc concilium aduocati estis, pro sententia quicquàm dicere vult aut audet, orationes legatorum hesterno die pro sententijs dictas, percenseamus, perinde ac si non postulauerint quæ è re sua essent, sed suaserint, quæ nobis censerent utilia esse. Romani, Rhodijq́;, & Attalus societatem amicitiamq́; nostram petunt: & in bello quod aduersus Philippum gerunt, se à nobis adiuuari æquum censent, Philippus societatis secum admonet, & iurisiurandi, & modò postulat, ut secum stemus: modò, ne intersimus armis, contentum ait se esse. Nulli ne venit in men-

mentem, cur qui nondum socij sunt, plus petunt quàm socius? Non fit hoc neque modestia Philippi, neque impudentia Romanorum. Achæi portus & dant fiduciam postulantibus, & demunt. Philippi præter legatum videmus nihil: Romana classis ad Cenchreas stat, vrbium Eubœæ spolia præ se ferent: Consulem legionesq́ue eius exiguo maris spacio disiunctas, Phocidem & Locridem peruagantes videmus. Miramini cur diffidenter Cleomedon legatus Philippi, vt pro rege arma caperemus aduersus Romanos, modò egerit: qui si ex eodem fœdere ac iureiurando, cuius nobis religionem inijciebat, rogemus eum vt nos Philippus & à Nabide ac Lacedæmonijs, & ab Romanis defendat: non modo præsidium quo nos tueatur, sed ne quid respondeat quidem nobis, sit inuenturus: non hercle magis, quàm ipse Philippus, qui priore anno pollicendo se aduersus Nabidem bellum gesturũ, quum tentasset nostram iuuentutem hinc in Eubœam extrahere, postea quàm nos neq; decernere id sibi præsidium, neq; velle illigari Romano bello vidit, oblitus societatis eius, quam nũc iactat, vastãdos depopulandosq; Nabidi ac Lacedæmonijs reliquit. Ac mihi quidẽ minimè cõueniens inter se Cleomedõtis oratio visa est. Eleuabat Romanũ bellum, euentumq; eius eundem fore, qui prioris belli, quod cum Philippo gesserunt, dicebat. Cur igitur nostrum ille auxilium absens petit potius, quàm præsens, nos veteres socios, simul à Nabide ac Romanis tueatur? Nos dico. Quid ita passus est Eretriam Carystumq; capi?

quid

quid ita tot Theſſaliæ vrbes? quid ita Locridem, Phocidemq́;? quid ita nunc Elatiam oppugnari patitur? cur exceſſit faucibus Epiri, clauſtriſq́ue illis inexpugnabilibus, ſuper Aoum amnem aut vi, aut metu, aut voluntate? relictoq́;, quem inſidebat, ſaltu, penitus in regnum abijt? Si ſua voluntate tot ſocios reliquit hoſtibus diripiendos, quid recuſare poteſt, quin & ſocij ſibi conſulant? Si metu, nobis quoq́; ignoſcat timẽtibus. Si victus armis ceſſit, Achæi nos, arma Romana ſuſtinebimus Cleomedon, quæ vos Macedones non ſuſtinuiſtis? An tibi potius credamus, Romanos non maioribus copijs, nec viribus nunc bellum gerere, quàm antea geſſerunt: potius quam res ipſas intueamur? Ætolos, quum claſſe adiuuerunt, nec duce conſulari, nec exercitu bellum geſſerunt: ſociorum Philippi, maritimæ etiam vrbes, in terrore ac tumultu erant: mediterranea adeò tuta à Romanis armis fuerunt, vt Philippos Ætolos, nequicquam opem Romanorum implorantes depopularetur. Nunc autem defuncti bello Punico Romani, quod per ſexdecim annos velut intra viſcera Italiæ tolerauerunt, non præſidium Ætolis bellantibus miſerunt, ſed ipſi duces belli, arma terra mariq́; ſimul Macedoniæ intulerunt. Tertius iam conſul ſumma vi gerit bellum. Sulpitius in ipſa Macedonia congreſſus fudit fugauitq́; regem partem opulentiſſimam regni eius depopulatus. Nunc Quintius, tenentem clauſtra Epiri, natura loci, munimentis exercituq́; fretum, caſtris exuit, fugientem in Theſſaliã perſecutus: præſidia regia, ſocias-

sociasq; eius vrbes, propè in conspectu regis ipsius expugnauit. Ne sint vera quæ Athenienses modò legati de crudelitate, auaritia & libidine regis dixerunt: nihil ad nos pertineant, quæ in terra Attica scelera in superos inferosq; Deos sint admissa, multò minus, quàm quæ Eleuntij Abydeniq; qui procul à nobis absunt, passi sunt: nostrorum ipsi vulnerum, si vultis, obliuiscamur: cædes direptionesq; bonorum Messenæ, in media Peloponneso factæ: & hospitem Cyparissiæ Garitenem contra ius omne ac fas inter epulas propè ipsas occisum: & Aratum patrem filiumque Sicyonios, quum senem infelicem parentem etiã appellare solitus esset, interfectos: Polycratiam eius vxorem libidinis causa in Macedoniam asportatam: cætera stupra virginum matronarumq; obliuioni dentur: ne sint cum Philippo res, cuius crudelitatis metu obmutuistis omnes: (nã quæ alia tacendi aduocatis in concilium causa est?) cum Antigono mitissimo atque iustissimo rege, de nobis omnibus optime merito existimemur disceptationem esse, num id postularet facere nos, quod tum fieri non posset? Peninsula est Peloponnesus angustis Isthmi faucibus continenti adhærens, nulli apertior atq; opportunior, quam nauali bello. Si centum tectæ naues, & quinquaginta leuiores apertæ & centum triginta Issiaci lembi maritimam oram vastare, & expositas propè in ipsis littoribus vrbes cœperint oppugnare: in mediterraneas scilicet nos vrbes recipiemus, tanquam non intestino & hærente in ipsis visceribus vramur bello? Quum

terra Nabis & Lacedæmonij, mari Romana classis vrgebunt: vnde regiam societatem & præsidia Macedonum implorem? An ipsi nostris armis ab hoste Romano tutabimur vrbes quæ oppugnabuntur? Egregiè enim Dymas priore bello sumus tutati. Satis exemplorum nobis alienæ clades præbent: ne quæramus quemadmodum cæteris exemplo simus. Nolite, quia vltrò Romani petunt amicitiam, id quod optandũ vobis, ac summopere expetendum erat, fastidire. Metu enim videlicet compulsi in aliena terra, quia sub vmbra auxilij vestri latere volũt, in societatem vestram confugiunt, vt portubus vestris recipiantur, vt commeatibus vtantur. Mare in potestate habent: terras quascunque adeunt, extemplo ditionis suæ faciunt: quod rogãt, cogere possunt: quia pepercisse vobis volũt, committere vos cur pereatis, non patiuntur. Nam quod Cleomedon modo tanquam mediam, & tutissimam vobis viam consilij, vt quiesceretis, abstineretisque armis, ostendebat: ea non media, sed nulla via est. Etenim præterquàm quòd aut accipienda aut aspernenda vobis Romana societas est: quid aliud quàm (nusquam gratia stabili, velut qui euentum expectauerimus, vt fortunæ applicaremus nostra consilia) præda victoris erimus? Nolite, si quod omnibus votis petendum erat, vltrò offertur, fastidire. Non quẽadmodum hodie vtrunque vobis licet, sic semper liciturum est. Nec sæpe, nec diu eadem occasio erit. Liberare vos à Philippo iam diu magis vobis, quàm armis audetis: sine vestro labore, &

peri-

periculo, qui nos in libertatem vindicarent, cum magnis classibus exercitibusq; mare traiecerũt. Hos si socios aspernamini, vix sane mentis estis: sed aut socios, aut hostes habeatis oportet.

ARGVMENTVM

PHILIPPI REGIS ET T. QVINtij consulis congressus.

Placuerat Philippo T. Quintium consulem acciri ad colloquium: consul etsi grauatè, tamen regi concessit. Littus propè Niceam ad colloquium vtrinque eligitur. Quò vbi conuenerunt ita antè colloquuti sunt, quàm de pacis legibus ageretur. Hoc subijcere lubuit propter festiuitatem.

COmmodius si in terram egrediaris, ex propinquo dicemus inuicem audiemusque. Quem tandem, times? Neminem equidem timeo præter Deos immortales: non omnium autem credo fidei quos circa te video, atque omnium minimè Ætolis. Istud quidem, par omnibus periculum est, qui cum hoste ad colloquium congrediuntur, vt nulla fides sit. Non tamen, ô Tite Quinti, par perfidiæ præmium est, si fraude agatur, Philippus & Phaneas. neq; enim æquè difficulter Ætoli prætorem alium, ac Macedones regem in meum locum substituant.

ARGVMENTVM

ORATIONIS PHILIPPI REGIS ad Ætolos & alios.

Datis à T. Quintio, Philippo regi pacis conditionibus, Phaneas Aetolorũ prætor postulaba inte

nter cætera, vt rex ex Græcia decederet, restitue-
etq; Aetolis quæ quondã ipsorũ iuris fuissent,
uum Alexander Aetolorum princeps interpal-
ato sermone Phaneæ quidem, sed de illa ipsa re
ontinuato, Philippo inter alia obijcere cœpit,
uòd plura socius Aetolis ademisset, quàm ho-
tis: Thessalorum socius vrbes diruisset: Chium
uæ ditionis vrbem funditus euertisset. Hæc Phi-
ippo obijciebantur, quibus ita respondit.

AN quòd à socijs eorum non abstinuerim, iustam querelam habent? quum ipsi pro lege hunc morem antiquitùs seruent, vt dversus socios ipsi suos, publica tantum autori-ate dempta, iuuentutem suam militare sinant, & contraria persæpe acies in vtraq; parte Æto-ica auxilia habeant? Neq; ego Chium expug-aui, sed Prusiam socium & amicum expugnã-ẽ adiuui: & Lysimachiam ab Thracibus vin-icaui: sed quia me necessitas ad hoc bellum à ustodia eius auertit, Thraces habent. & Æto-s hæc. Attalo autem, Rhodijsque nihil iure de-eo. Non enim à me, sed ab illis principium belli rtum est. Romanorum autem honoris causa Pyrrheam Rhodijs, & naues Attalo cum capti-is qui comparebunt, restituam. Nam quod ad Nicephorium, Venerisq; templi restitutionem ttinet: quid ea restitui postulantibus respon-eam? nisi (quo vno modò sylua luciq; cæsi resti-ui possunt) curam impensamq; sationis me præ-staturum? quoniam hæc inter se reges po-stulare & respondere placet.

EX IIII. BELLI MACEDONICI, (nam in tertio nulla est) desumptæ sequentes.

ARGVMENTVM ORATIONIS P. PORTII CATONIS Consulis pro lege Oppia, contra mulierum luxuriam.

M. Oppius & T. Romuleius tribuni plebis inter
procellas belli Punici, Q. Fabio & T. Sempronio
Consulibus, legem tulerant, ne qua mulier plus
semuncia auri haberet, neu vestimento versiculó-
ri vteretur, neu iuncto vehiculo in vrbe oppidó-
ve aut propius inde mille passus, nisi sacrorū pu-
blicorum caussa veheretur. Ea lex ab altero lato-
re Oppia dicta. Matronæ nobiles, omnes homi-
nes ad legis abrogationem solicitabant: nec iam
vlla autoritate, verecundia, imperioue primorí
patrum, à limine senatus contineri, atque arcer
poterant. Nunc ad forum frequentes conuenie
bant, nunc per vias vrbis discurrebant orante
viros, vt in tam secunda fortuna sibi ornatus, ad
uersis rebus negatus atque ademptus redderetur
Lex ipsa præter Tribunos pl. duos, M. quoq; Por
cium Catonem consulem defensorem habebat
cæteri ferè impugnabant. Is itaque Porcius Cat
matronarum conciliabula, tota vrbe, totis die
bus frequentia præter morem fieri cernens, qu
quid ita conuenirent, intellexisset aduocata cō
cione ita pro lege aduersus luxuriam mulierui
dissecuit. L. Valerius Tribunus plc. is qui tuler
de lege abroganda post Catonem, vt sequitur, pr
mulieribus aduersus legem, Catoni respondit.

Si

SI in sua quisqúe nostrûm matrefamiliâs, Quirites, ius & maiestatem viri retinere instituisset, minus cum vniuersis fœminis negocij haberemus. Nunc domi victa libertas nostra impotentia muliebri, hic quoq; in foro obteritur, & calcatur: & quia singulas sustinere non potuimus, vniuersas horremus. Equidem fabulam, & fictam rem ducebam esse virorum omne genus, in aliqua insula, coniuratione muliebri, à stirpe sublatum esse. A nullo genere non summum periculum est, si cœtus, & concilia, & secretas consultationes esse sinas. Atq; ego vix statuere apud animum meum possum, vtrum peior ipsa res, an peiore exemplo agatur: quorum alterũ ad nos Consules reliquosq; magistratus, alterum ad vos Quirites magis pertinet. Nam vtrũ è Republica sit, néc ne, id quod ad vos fertur, vestra existimatio est, qui in suffragium ituri estis. Hæc consternatio muliebris, siue sua sponte, siue autoribus vobis, M. Fundani, & L. Valeri, facta est, haud dubiè ad culpam magistratuum pertinens, nescio, vobis Tribunis, an Consulibus magis sit deformis: vobis si fœminas ad concitandas tribunitias seditiones iam adduxistis: nobis, si vt plebis quondam, sic nunc mulierum secessione leges accipiendæ sunt. Equidem non sine rubore quodam paulò antè per medium agmen mulierum in forum perueni. Quòd nisi me verecundia, singularũ magis maiestatis & pudoris, quàm vniuersarum tenuisset, ne compellatæ à Consule viderentur, dixissem. Qui hic mos est in publicum procurrendi,

& obsidendi vias, & viros alienos appellandi Istud ipsum suos quæq; domi rogare non potui stis? An blandiores in publico quàm in priuato & alienis quam vestris estis? quanquam ne do mi quidem vos, si sui iuris finibus matronas cõ tineret pudor, quæ leges hîc rogarentur, abroga renturúe, curare decuit. Maiores nostri, nullam ne priuatum quidem rem agere fœminas, sine autore voluerunt: in manu esse parentum, fra trum, virorum. Nos *(si Dijs placet) iam Remp etiam capessere eas patimur, & foro quoque & concionibus & comitijs immisceri. Quid enim nunc aliud per vias & compita faciunt, quam quod aliæ rogationes Tribunorum pl. suadent, a liæ abrogandam censent? Date frenos impotenti naturæ, & indomito animali, & sperate ipsi modum licentiæ facturas, nisi vos faciatis. Mi nimum hoc eorum est, quæ iniquo animo fœmi næ, sibi, aut moribus aut legibus iniuncta, patiun tur: omniũ rerum libertatẽ, imò licentiã, si ve dicere volumus, desiderãt. Quid enim si hoc ex pugnauerint, nõ tentabũt: Recensete omnia mu liebria iura, quibus licentiã earum alligauerint maiores nostri, per quæq; subiecerint viris: qui bus omnibus cõstrictas, vix tamẽ continere po testis qui si carpere singula, & extorquere, exæquari ad extremũ viris patiemini, tolerabi les eas vobis fore creditis? Extẽplo, simul pa esse cœperint, superiores erunt. At hercle, ne qu nouum in eas rogetur, recusant: nõ ius, sed ini riã deprecãtur: Imò vt quàm accepistis, iussis suffragijs vestris legẽ, quã vsu tot annorũ & e*

perie

periendo cõprobaſtis, hãc vt abrogetis, id eſt, vt vnã tollendo legẽ, cæteras infirmetis. Nulla lex ſatis cõmoda omnibus eſt: id modò quæritur, ſi maiori parti, & in ſummã prodeſt. Si quod cuiquã priuatim officiet ius, id deſtruet, ac demolietur: quid attinebit vniuerſos rogare leges quas mox abrogare, in quos latæ ſunt, poſſint? Volo tamẽ audire quid ſit, propter quod, matronæ cõſternatæ, procurrant in publicũ, ac vix foro ſe ac cõcione abſtineant. Vt captiui ab Annibale redimãtur parentes, viri, liberi: fratres earũ? Procul abeſt, abſitq́; ſemper talis fortuna Reipublicæ: ſed tamẽ quũ fuit, negaſtis hoc pijs precibus earũ. At non pietas, nec ſolicitudo pro ſuis, ſed religio congregauit eas: Matrẽ Idæã Peſinunte ex Phrygia venientem accepturæ ſunt. Quid honeſtum dictu ſaltem ſeditioni prætenditur muliebri? Vt auro & purpura fulgeamus, inquiunt, vt carpentis, feſtis profeſtiſq́; diebus, velut triumphantes de lege victa & abrogata, & captis & ereptis ſuffragijs veſtris, per vrbẽ vectemur: ne vllus modus ſumptibus, nec luxuriæ ſit. Sæpè me querentem de fœminarum, ſæpè de virorum, nec de priuatorum modò, ſed etiam magiſtratuũ ſumptibus audiſtis: diuerſiſq́; duobus vitijs, auaritia & luxuria ciuitatem laborare, quæ peſtes omnia magna imperia euerterunt. Hæc ego, quo melior lætiorq́; in dies fortuna Reip. eſt, imperiumq́; creſcit, & iam in Græciam Aſiamque tranſcendimus omnibus libidinum illecebris repletas, & regias etiam attrectamus gazas, eò plus horreo, ne illæ magis nos res ceperint, quàm

nos illas. Infesta, mihi credite, signa à Syracusis illata sunt huic vrbi: iam nimis multos audio Corinthi & Athenarum ornamenta laudantes, mirantesq́;, & antefixa fictilia Deorum Romanorum ridentes. Hos ego malo propitios Deos, & ita spero futuros, si in suis manere sedibus patiemur. Patrum nostrorum memoria per legatum Cyneam Pyrrhus non virorum modò, sed etiam mulierum animos donis tentauit. Nondum lex Oppia ad coercendam luxuriam muliebrem lata erat: tamen nulla accepit. Quam causam fuisse censetis? Eadem fuit, quæ maioribus nostris nihil de hac re lege sanciendi: nulla erat luxuria quæ coerceretur. Sicut antè morbos necesse est cognitos esse, quàm remedia eorum: & sic & cupiditates prius natæ sunt, quàm leges quæ iis modum facerent. Quid legem Liciniam excitauit de quingentis iugeribus, nisi ingens cupido agros continuandi? Quid legem Cinciam de donis & muneribus, nisi quia vectigalis iam & stipendiaria plebs esse senatui cœperat? Itaq; minimè mirum est, nec Oppiam, nec aliam vllam tum legem desideratam esse, quæ modum sumptibus mulierum faceret, quum aurum & purpuram data & oblata vltrò non accipiebant. Si nunc cum illis donis Cyneas vrbem circumiret, stantes in publico inuenisset eas quæ acciperent. Atq; ego nonnullarum cupiditatum ne causam quidem aut rationē inire possum. Nam vt quod alii liceat, tibi non licere, aliquid fortasse naturalis aut pudoris aut indignationis habeat: sic æquato omnium cultu, quid vna quæq; vestrum

vere

veretur ne in se conspiciatur? Pessimus quidem est pudor vel parsimoniæ, vel paupertatis: sed vtrunq; lex vobis demit, quum id quod habere non licet, non habetis. Hanc, inquit, ipsam exæquationem non fero, illa locuples. cur non insignis auro & purpura conspicior? cur paupertas aliarum sub hac legis specie latet, vt quod habere non possunt, habituræ fuisse si liceret, videantur? Vultis hoc certamen vxoribus vestris inijcere, Quirites: vt diuites id habere velint, quod nulla alia possit? pauperes, ne ob hoc ipsum contemnantur, supra vires se extēdant? Næ simul pudere, quod non oportet, cœperit: quod oportet, non pudebit. quæ de suo poterit, parabit: quæ non poterit, virum rogabit. Miserum illum virum, & qui exoratus, & qui non exoratus erit: quum quod ipse non dederit, datum ab alio videbit. Nunc vulgo alienos viros rogant: & (quod maius est) legem & suffragia rogant, & à quibusdam impetrant, aduersus te, & rem tuam, & liberos tuos inexorabiles. Simul lex modum sumptibus vxoris tuæ facere desierit, tu nunquam facies. Nolite eodem loco existimare Quirites, futuram rem, quo fuit antequàm lex de hoc ferretur: & hominem improbum non accusari tutius est, quàm absolui: & luxuria non mota tolerabilior esset, quàm erit nunc ipsis vinculis solutis, sicut fera bestiæ irritata: deinde emissæ. Ego nullo modo abrogandam legem Oppiam censeo: vos quod faxitis, Deos omnes fortunare velim.

ORATIO L. VALERII TRIBVNI plebis pro mulieribus.

SI priuati tantummodò ad suadendū dissuadendumq; id, quod à nobis rogatur, processissent: ego quoq; quum satis dictum pro vtraq; parte existimarem, tacitus suffragia vestra exspectassem. Nunc quum vir grauissimus Consul M. Porcius non autoritate solùm, quæ tacita satis momenti habuisset, sed oratione etiā longa & accurata insectatus sit rogationem nostram: necesse est paucis respondere. Qui tamen plura verba in castigandis matronis, quā in rogatione nostra dissuadenda cōsumpsit, & quidē vt in dubio poneret, vtrum id quod reprehenderet, matronæ sua sponte, an nobis autoribus fecissent. Rem defendam non nos, in quos fecit magis hoc Consul verbotenus, quàm vt re insimularet. Cœtum & seditiones & interdum secessionē muliebrē appellauit, quòd matronæ in publico vos rogassent, vt legē in se latā per bellū temporibus duris, in pace & florente ac beata Rep. abrogaretis. Verba magna, quæ rei augēdæ caussa cōquirātur, & hæc & alia esse scio, & M. Catonē oratorem non solum grauē, sed interdum etiā trucē scimus omnes, quū ingenio sit mitis. Nam quid tandem noui matronæ fecerūt, quod frequentes, in causa ad se pertinente, in publicū processerunt? nunquàm ante hoc tēpus in publico apparuerunt? Tuas aduersus te Origines reuoluā: accipe quoties id fecerint, & quidē bono semper publico. Iā à principio regnante Romulo, quum Capitolio à Sabinis capto, medio in foro

signis

signis collatis dimicaretur : nonne intercursu matronarum inter acies duas, prælium sedatum est? Quid regibus exactis, quum Coriolano Martio duce legiones Volscorum castra ad quintum lapidem posuissent: nonne id agmen, quo obruta hæc vrbs esset, matronæ auerterunt? Iam vrbe capta à Gallis, aurum quo vrbs redempta est, nempe matronæ consensu omnium in publicum contulerunt. Proximo bello, ne antiqua repetā, nonne & quum pecunia opus fuit, viduarum pecuniæ adiuuerunt ærarium? & quum Dij quoque noui, ad opem ferendam dubijs rebus, accerserentur, matronæ vniuersæ ad mare profectæ sunt ad matrem Idæam accipiendam? Dissimiles, inquit, causæ sunt. Nec mihi causas æquare propositum est: nihil noui factum purgare satis est. Cæterum quod in rebus ad omnes pariter viros fœminasq; pertinentibus fecisse eas nemo miratus est, in causa propriè ad ipsas pertinente miramur fecisse? Quid autem fecerūt? Superbas medius fidius aures habemus, si quum domini seruorum non fastidiant preces, nos rogari ab honestis fœminis indignamur. Venio nunc ad id, de quo agitur, in quo duplex Consulis oratio fuit. Nam & legem vllam omninò abrogari est indignatus, & eam præcipuè legem, quæ luxuriæ muliebris coercēdæ caussa lata esset. Et illa communis pro legibus visa consularis oratio est, & hæc aduersus luxuriam seuerissimis moribus cōueniebat. Itaq; periculum est, nisi quid in vtraq; re vani sit docuerimus : ne quis error vobis offundatur. Ego enim quemadmodum ex ijs le-

gibus, quæ non in tempus aliquod, sed perpetuæ vtilitatis caussa in æternum latæ sunt, nullum abrogari debere fateor, nisi quam aut vsus, coarguit, aut status aliquis Reip. inutilem fecit: sic quas tempora aliqua desiderarunt leges, mortales, vt ita dicam, & temporibus ipsis mutabiles esse video. Quæ in pace latæ sunt, plerumque bellũ abrogat: quæ in bello, pax: vt in nauis administratione alia in secunda, alia in aduersa tempestate vsui sunt. Hæc quum ita natura distincta sint, ex vtro tãdem genere ea lex esse videtur, quam abrogamus? Quid vetus regia lex esse simul cum ipsa vrbe nata? aut (quod secundum est) à decemuiris ad condenda iura creatis in duodecim tabulis scripta? sine qua, quum maiores nostri non existimarint, matronale decus seruari posse: nobis quoq; verendum sit, ne cum ea, pudorem sanctitatemq; fœminarum abrogemus? Quis igitur nesciat nouam istam legem esse, Q. Fabio & T. Sempronio consulibus viginti annis antè latam? sine qua quum per tot annos matronæ optimis moribus vixerint, quod tandem, ne abrogata ea effundantur ad luxuriam, periculum est? Nam si ista lex ideo lata esset, vt finiret libidinem muliebrem, verendum foret, ne abrogata incitaret. Cur autem lata sit, ipsum indicauit tempus. Annibal in Italia erat, victor ad Cannas: iam Arpos, iam Tarentum iam Capuam habebat: ad vrbẽ Romã admoturus exercitum videbatur: defecerant socij: non milites in supplementum, non socios nauales ad classem tuendam, non pecuniam in ærario habebamus:

bamus: serui, quibus arma darentur, ita vt pretium pro ijs bello perfecto dominis solueretur, emebantur, In eadem die deerant pecuniæ, frumentum, & cætera quæ belli vsus expostulabat: præbenda, publicani se conducturos professi erãt: seruos ad remum numero ex censu constituto cũ stipendio nostro dabamus: aurum & argentum omne, à senatoribus eius rei initio orto, in publicum conferebamus: viduæ & pupilli pecunias suas in ærarium deferebant: cautum erat, quo ne plus auri & argenti facti, quo ne plus signati argenti & æris domi haberemus. Tali tempore in luxuria & ornatu matronæ occupatæ erant, vt ad eam coercendã lex Oppia desiderata sit: quum, quia Cereris sacrificium lugentibus omnibus matronis intermissum erat, senatus finiri luctum triginta diebus iussit. Cui non apparet, miseria & inopia ciuitatis, & quia omniũ priuatorum pecuniæ in vsum publicum vertendæ erant, istam legem scripsisse, tamdiu mansuram, quam diu causa scribendæ legis mansisset? Nam si quæ tunc temporis causa aut decreuit senatus, aut populus iussit, in perpetuum seruari oportet: cur pecunias reddimus priuatis? cur publica præsenti pecunia locamus? cur serui, qui militent, non emuntur? cur priuati non damus remiges, sicut tunc dedimus? Omnes alij ordines, omnes homines mutationem in meliorem statũ Reip. sentient: ad coniuges tantùm nostras, pacis & tranquillitatis publicæ fructus, non perueniet? Purpura viri vtemur, prætextati in magistratibus in sacerdotijs: liberi nostri prætextis

purpura togis vtentur: magistratibus in colonijs municipijsqúe togæ prætextæ habendæ ius est: nec id vt viui solum habeant tantum insigne, sed etiam vt cum eo crementur mortui: fœminis duntaxat vsum purpuræ interdicemus? Et quum tibi viro liceat purpura in veste stragula vti, matremfamiliâs tuam, purpureum amiculum habere non sines? & equus tuus speciosius instratus erit, quam vxor vestita? Sed in purpura, quæ teritur, absumiturqúe non iustam quidem, sed aliquam tamen causam tenacitatis video: in auro verò, in quo præter manus pretium nihil intertrimenti fit, quæ malignitas est? Præsidium potius in eo est & ad publicos & ad priuatos vsus, sicuti experti estis. Nullam æmulationem inter eas singularem, quando nulla haberet, esse aiebat. At hercule vniuersis dolor & indignatio est, quum sociorum Latini nominis vxoribus, vident ea concessa ornamenta, quæ sibi adempta sint: quum insignes eas esse auro & purpura: quum illas vehi per vrbem, se pedibus sequi: tanquàm in illarum ciuitatibus, non in sua imperium sit. Virorum hoc animos vulnerare posset: quid muliercularum censetis, quas etiam parua mouent? Non magistratus, nec sacerdotia, nec triumphi, nec insignia, nec dona aut spolia bellica ijs contingere possunt: mundiciæ, ornatus, & cultus, hæc fœminarum insignia sunt: his gaudent & gloriantur: hunc mundum muliebrē appellauerūt maiores nostri. Quid aliud in luctu, quàm purpuram atq; aurū deponunt? Quid aliud quum eluxerunt, sumūt?

Quid

Quid in gratulationibus supplicationibusq; nisi excellentiores ornatus adijciunt? Scilicet si legem Oppiam abrogaueritis, non vestri arbitrij erit, si quid eius vetare volueritis, quod nunc lex vetat? Minus filiæ, vxores, sorores etiã quibusdam in manu erunt? Nunquàm saluis suis, exuitur seruitus muliebris: & ipsæ libertatem, quam viduitas & orbitas facit, detestantur. In vestro arbitrio suum ornatum, quàm in legis, malunt esse: & vos in manu & tutela, & non in seruitio debetis habere eas: & mallem patres vos aut viros, quàm dominos dici. Inuidiosis nominibus vtebatur modò Consul, seditionem muliebrem & secessionem appellando. Id enim periculum est, ne sacrum montem, sicut quondam irata plebs, aut Auentinum capiant. Patiendum huic infirmitati est quodcunquè vos censueritis. Quò plus potestis, eò moderatius imperio vti debitis.

ARGVMENTVM

ORATIONIS M. PORCII CATOnis Consulis ad suos.

Abrogata lege Oppia, Portius Cato Consul extemplo in Hispaniam cum copijs profectus est. Hic vt hostium suorumque animos experiretur, milites exercebat agendis prædis ex hostium agro. Quod vbi satis explorasset, conuocari omnes iussit: quos in hunc modum, ad legitimum certamen adhortari cœpit.

Tempus quod sæpè optastis, venit, quo vobis potestas fieret, virtutem vestram ostendendi. Adhuc prædonum magis, quã bellantium militastis more: nunc iusta pugna, hostes cum hostibus conseretis manus: in agros inde populari, sed vrbium opes haurire licebit. Patres nostri, quum in Hispania Carthaginiẽsiũ & Imperatores & exercitus essent, ipsi nullum imperatorem, nullos in ea milites haberent: tamen addere hoc in fœdere voluerunt, vt imperij sui Iberus fluuius finis esset. Nunc quum duo Prætores, quum Consul, quum tres exercitus Romani Hispaniam obtineant, & Carthaginiẽsium, iam propè decem annis, nemo in his prouincijs citra Iberum amissum est. Hoc armis & virtute recuperetis oportet, & nationem rebellantem, magis temerè quàm constanter bellantem, iugum quo se exuit, accipere rursus cogatis.

ARGVMENTVM
CONSVLTATIONIS T. QVINtij in conuentu Græciæ.

Iam in pace & libertate, vniuersa Græcia, præter Aetolos erat, quum T. Quintio senatuscõsultum, de suscipiendo bello, aduersus Nabim Lacedæmonium, qui Argos occupabat, affertur. Eo itaque lecto, Corinthum, in constitutam diem, conuentum omnium sociarum ciuitatem Græciæ, edicit. Ad diem quum frequentes conuenissent, ita de bello aduersus Nabim gerendo, retulit.

Bel-

Bellum aduersus Philippum, non magis communi animo consilioq; Romani Græciq; gesserunt, quàm vtriq; suas causas belli habuerunt. Nam & Romanorum amicitiam, nunc Carthaginienses hostes eorum iuuãdo, nunc hic socijs nostris oppugnandis, violauerat: & in vos talis fuit, vt nobis etiã, si nostrarum obliuisceremur iniuriarum, vestræ iniuriæ satis digna causa belli fuerint. Hodierna cõsultatio tota ex vobis pendet. Refero enim ad vos, vtrum Argos, sicut scitis ipsi, à Nabide occupatos, pati velitis sub ditione eius esse, an æquum censeatis nobilissimam vetustissimamq; ciuitatem, in media Græcia sitam, repeti in libertatẽ, & eodem statu, quo cæteras vrbes Peloponnesi & Græciæ esse. Hæc consultatio, vt videtis, tota de re pertinente ad vos, est: Romanos nihil contingit, nisi quatenus libertatis Græciæ: vnius ciuitatis seruitus, non plenam neq; integrã gloriam esse sinit. Cæterum si vos nec cura eius ciuitatis, nec exemplum, nec periculum mouet, ne serpat latius contagio eius mali: nos æqui boniq; facimus. De hac re vos cõsulo, staturus eo quod plures censueritis.

ARGVMENTVM

DISSERTATIONIS, ARISTHENI Prætoris Achæorum, indignationis plenæ, de Ætolis & de Nabide.

Hoc ad proximum pertinet. Aetoli ad concilium Græciæ conuenerant, quorum princeps Ale-

xander quum audiret placere Atheniensibus, vt Argi recuperarētur, ipse inter alia dixerat, quod ad eam deliberationem attinebat, deportandum esse in Italiam exercitum. Nam ipsum Nabim polliceri aut conditione, aut sua ipsius voluntate, præsidium Argis deducturum. Quod nisi faceret, Aetolos vi armisque facilè coacturos, deduci. Hæc prætor audiebat Achæorum Aristhenus, qui ea vaniloquentia motus, extemplo in hæc verba prorupit.

NE istud Iupiter optimus maximus sinat, Iunoque regina, cuius in tutela Argi sunt, vt illa ciuitas inter tyrannum Lacedæmonium, & latrones Aetolos præmium sit posita in eo discrimine, vt miserius à nobis recipiatur, quàm ab illo capta est. Mare interiectū, ab istis prædonibus non tuetur nos, T. Quinti, quid, si in media Pelopōneso arcem sibi fecerint, futurum nobis est? Linguam tantum Græcorum habent, sicut speciem hominum: moribus ritibusq; efferatioribus, quam vlli barbari immanes belluæ viuunt. Itaq; vos rogamus, Romani, vt & à Nabi de Argos recuperetis, & ita res Græciæ constituatis, vt à latrocinio quoq; Aetolorum satis pacata hæc relinquatis.

ARGVMENTVM

ORATIONIS NABIDIS TYRANni Argiuorum ad T. Quintium.

Nabis tyrannus Lacedæmonius, quum maritimas omnes ciuitates à Romanis receptas, primò statim aduentu cognouit, cedendum fortunæ ratus, T. Quintium ad colloquium vocari iubet. Ad præstitutum diem, prior ipse de tyrannide, aliis-

alijsque quæ de ipso iactabantur, in hunc modum disseruit.

SI ipse per me, T. Quinti, vosq́; qui adestis, causam excogitare, cur mihi, aut indixisseti bellum, aut inferretis, possem: tacitus fortunæ meæ euentum exspectassem: nunc imperare animo nequeo, quin priùs quàm perirem, cur periturus essem, scirem. Et hercule si tales essetis, quales esse Carthaginienses fama est, apud quos nihil societatis fides sancti haberet: in me quoq; vobis quid faceretis, minus pensi esse non mirarer. Nunc vos quum intueor Romanos esse, qui rerum diuinarum fœdera, humanarumq́ue fidem socialem sanctissimam habeatis: quũ me ipse respexi, eum esse spero, cui & publicè, sicut cæteris Lacedæmonijs, vobiscũ vetustissimũ fœdus sit, & meo nomine priuatim, amicitia ac societas nuper, Philippi bello, renouata. At enim ego eam violaui & euerti, quòd Argiuorum ciuitatem teneo. Quomodo hoc tuear? re, an tempore? Res mihi duplicem defensionem præbet. Nam & ipsis vocantibus & tradentibus vrbem eam accepi, non occupaui: & accepi vrbem, quum Philippi partium, non in vestra societate esset. Tempus autem me liberat, quòd quum iam Argos haberem, societas mihi vobiscum conuenit, vt vobis mitterem ad bellum auxilia: non vt Argis præsidium deducerem, pepigistis. At Hercle in ea controuersia, quæ de Argis est, superior sum & æquitate rei, quòd nõ vestrã vrbem, sed hostium, quòd volentem non vi coactam accepi, & vestra confessione, quòd in condi-

conditionibus societatis mihi Argos reliquistis. Cæterum nomen tyranni, & facta me premunt, quòd seruos ad libertatem voco, quòd in agros inopem plebem deduco. De nomine hoc respondere possum: me, qualiscunq; sum, eum esse, qui fui cum tu ipse mecum, T. Quinti, societatem pepigisti: tum me Regem appellari à vobis memini, nunc tyrannum vocari video. Itaq; si ego nomen imperij mutassem, mihi meæ inconstantiæ: quum vos mutetis, vobis vestræ reddenda ratio est. Quod ad multitudinem seruis liberatis auctam, & egentibus diuisum agrum, attinet: possum quidem & in hoc me iure temporis tutari. Nam feceram hæc, qualiacumq; sunt, quum societatem mecum pepigistis, & auxilia in bello aduersus Philippum accepistis. Sed si nunc ea fecissem, non dico quòd in eo vos læsissem, aut vestram amicitiam violassem: sed illud, me more, atq; instituto maiorum fecisse. Nolite ad vestras leges atq; instituta exigere ea quæ Lacedæmone fiunt: nihil comparare singula necesse est. Vos à censu equitem, à censu peditem legitis: & paucos excellere opibus, plebem subiectam esse illis vultis. Noster legumlator non in paucorum manu Remp. esse voluit, quem vos senatum appellatis: nec excellere vnum aut alterum ordinem in ciuitate, sed per æquationem ad dignitates, fore credidit, vt multi essent qui arma pro patria ferrēt. Pluribus me peregisse, quā pro patriæ sermone breuitatis, fateor: & breuiter peroratum esse potuit, nihil me posteaquā vobiscum amicitiam institui, cur eius vos pœniteret, commisisse.

ORA-

ORATIO RESPONSORIA T. Quintij ad Nabin.

AMicitia & societas nobis nulla tecum, sed cum Pelope rege Lacedæmoniorum iusto, ac legitimo facta est cuius ius, tyranni quoque , qui postea per vim tenuerunt Lacedæmone imperium , quia nos bella nunc Punica, nunc Gallica , nunc alia ex alijs occupauerant , vsurparunt : sicut tu quoque hoc bello Macedonico fecisti . Nam quid minus conueniret , quàm nos qui pro libertate Græciæ , aduersus Philippum gereremus bellum , cum tyranno instituère amicitiam, & eo tyranno quàm qui vnquam fuit sæuissimo, & violentissimo in suos? Nobis verò, etiamsi Argos nec cepisses fraude, nec teneres, liberantibus omnem Græciam, Lacedæmon quoq; vindicanda in antiquam libertatem erat, atq; in leges suas, quarum modò, tãquam æmulus Lycurgi, mentionem fecisti. An vt ab Iasso & Bargillis præsidia Philippi deducantur, cura erit nobis: Argos & Lacedæmonem duas clarissimas vrbes, lumina quondam Græciæ sub peditibus tuis relinquemus, quæ titulum, nobis liberatæ Græciæ seruiẽtes deforment? At enim cum Philippo Argiui senserunt. Remittimus hoc tibi ne vicem nostrã irascaris: satis compertum habemus, duorum, aut ad summum trium, in ea re nouitatis culpam esse, tam hercle, quàm in te, tuoq; præsidio accersendo, accipiendoq; in arcem, nihil esse publico consilio actum. Thessalos, & Phocenses, & Lo-

& Locrenses consensu omnium, scimus partium Philippi fuisse: tamen quum cæteram liberauerimus Græciam, quid tandem censes in Arguis, qui insontes publici consilij sint, facturos? Seruorum ad libertatem vocatorum, & egentibus hominibus agri diuisi, crimina tibi obijci dicebas, non quidem nec ipsa mediocria: sed quid ista sunt, præ ijs quæ à te, tuisq; quotidie alia super alia facinora eduntur? Exhibe liberam concionē vel Argis, vel Lacedæmone, si te iuuat audire vera dominationis impotentissimæ crimina. Vt omnia alia vetustiora omittam: quam cædem Argis, Pythagoras iste gener tuus, penè in oculis meis edidit? quàm tu ipse, quum iam propè in finibus Lacedæmoniorum essem? Agedum, quos in concione comprehensos, omnibus audientibus ciuibus tuis, in custodia te habiturum esse pronunciasti, iube vinctos produci, vt miseri parentes, quos falsò lugent, viuere sciant. At enim vt iam ita sint hæc, quid ad vos Romani? Hoc tu dicas liberantibus Græciam socijs, qui vt liberare possent, mare traiecerunt, terra mariq́ue gesserunt bellum? Vos tamen, inquis, vestramque amicitiam, ac societatem populi Romani non violaui. Quoties vis, id arguam, te fecisse? Sed nolo pluribus: summam rem complectar. Quibus igitur rebus amicitia violatur? Nempe his maximè duabus, si socios meos pro hostibus habeas, si cum hostibus te coniugas. Vtrum non à te factum est? Nam & Messenen vno atq; eodem iure fœderis, quo & Lacedæmonē in amicitiam nostram acceptam socius ipse, so-

ciam

ciam nobis vrbem, vi atq; armis cepisti: & cum Philippo hoste nostro, non societatem modò, sed (si Dijs placet) affinitatem etiam, per Philoclen Præfectum eius, pepigisti: & bellum aduersum nos gerens, mare, circa Maleam, infestum nauibus piraticis fecisti: & plures propè ciues Romanos, quàm Philippus cepisti, atq; occidisti: tutiorq; Macedoniæ ora, quam promontorium Maleæ, commeatus ad exercitus nostros portãtibus nauibus fuit. Proinde parce sic fidem ac iura societatis iactare: & omissa populari oratione, tanquàm tyrannus & hostis loquêre.

ARGVMENTVM

ADHORTATIONIS T. QVINtij, qua suos, ad obsidionem Lacedæmonis inflammat.

Hoc cũm prioribus duabus concionibus coniunctum est. Quum ita collocuti essent, Nabis Aristheno, vt dum liceret, suis rebus consuleret, orante, postero die se deducturum Argis, quando ita Romanis placeret, præsidium spoponderat, simul & perfugas & captiuos redditurum, ac si quid aliud vellent, facturum. Interim ad bellum tantum Quintius animum intendebat: ac nihil dum eorum quæ receperat Nabis, apparebant: Consentientibus omnibus, continuandum esse bellum, ipse vnus per simulationem difficultatẽ obsidionis Lacedæmonis, quo se Nabis ex colloquio receperat, causando, etiam tum à bello militum animos auertere conabatur. Vbi simulatione illa, in dies, militum animos (quod vnum agebat) magis accendi ac crescere vidit, & repentè in hæc verba, ad obsidionem adhortatus est.

Benè

Benè vertat; obsideamus Lacedæmonem, quando ita placet. Cæterùm quum res tā lenta, quàm ipsi scitis, oppugnatio vrbiū sit, & obsidentibus priùs sæpe, quàm obsessis tædium afferat: iam nunc hoc ita, præponere vos animis oportet, hybernandum circa Lacedæmonis mœnia esse. Quæ mora si laborem tantum ac periculum haberet: vt & animis & corporibus ad sustinenda ea parati essetis, hortarer vos. Nunc impensa quoq; magna eget, in opera, in machinationes, & tormēta, quibus tanta vrbs oppugnanda est, in commeatus vobis nobisq; in hyemem expediendos. Itaq; ne aut repente trepidetis, aut rem inchoatam turpiter destituatis, scribendum ante vestris ciuitatibus censeo, explorandumq; quid quæq; animi, quid virium habeat. Auxiliorum satis superq; habeo: sed quò plures sumus, pluribus rebus egebimus. Nihil iam præter nudum solum ager hostium habet: ad hæc hyems accedit, ad comportandum ex longinquo difficilis.

EX QVINTO BELLI MAcedonici.

ARGVMENTVM

ORATIONIS MINIONIS AD *Legatos Romanorum.*

Legati Romani P. Sulpitius, & P. Iulius missi ad Eumenem primùm, deinde ad Antiochum. Ii expositis senatus mandatis Eumeni, Ephesum ad Antiochium veniunt. Fortè per eos dies filij Antiochi

tiochi morte primùm nunciata, factum erat, vt clausa regia, omnes in luctu essent. Legatus alter (nam Sulpitius æger Pergami substiterat) eo publico luctu non fore ratus, vt lætis animis audiretur, Pergamum auertit iter. Paucis diebus luctu finito. Antiochus iam satis doctus, quid ad se venirent legati, cum vno Minione principe amicorum, consilia communicabat, fugiebat, atque detrectabat modis omnibus cum legatis colloquium: ac futurum erat, vt nec admitteret legatos, si redirent vltrò, nec accerseret diutius commoratos, nisi Minio ipse causam totam susceptam eius commodo cum legatis se acturum recepisset. Accitis itaque legatis, Minio ipse, absente Antiocho ita locutus est. Legati deinde responderunt.

SPecioso titulo vti vos, Romani, Græcarū ciuitatum liberandarum video: sed facta vestra orationi non conueniunt: & aliud Antiocho iuris statuistis, alio ipsi vtimini. Qui enim magis Smyrnæi, Lampsaceniqúe Græci sunt, quàm Neapolitani & Rhegini & Tarentini, à quibus stipendium, à quibus naues ex fœdere exigitis? Cur Syracusas, atq; in alias Siciliæ Græcas vrbes, Prætorem quotannis cum imperio & securibus, & virgis mittitis? Nihil aliud profectò dicatis, quàm armis superatis vos ijs has leges imposuisse. Eandem de Smyrna, & Lampsaco, ciuitatibusq; quæ, Ioniæ aut Æolidis sunt causam ab Antiocho accipite. Bello superatas à maioribus, & stipendiarias, ac vectigales factas, Antiochus repetit. Itaq; ad hæc ei responderi velim, si ex æquo disceptatur, & non belli causa quæritur.

P. SVL-

P. SVLPITII LEGATI AD ea responsum.

FEcit verecundè Antiochus, qui si alia pro caussa eius nō erant quæ dicerentur, quælibet ista, quàm se, dicere maluit. Quid enim simile habet ciuitatum earum quas comparasti causa? A Rheginis & Neapolitanis, & Tarentinis, ex quo in nostram venerunt potestatem, vno & perpetuo tenore iuris semper vsurpato, nunquàm intermisso: quæ ex fœdere debent exegimus. Potesne tandem dicere, vt ij populi non per se, non per alium quenquàm fœdus mutauerint: sic Asiæ ciuitates, vt semel venerunt in maiorum Antiochi potestatem, in perpetua possessione regni vestri permansisse? & non alias earum in Philippi, aliàs in Ptolomæi fuisse potestate? alias per multos annos, nullo ambigente, libertatem vsurpasse? Nam si, quòd aliquando seruierunt, temporum iniquitate pressi, ius post tot secula asserendi eos in seruitutem faciet: quid abest, quin actum nobis nihil sit, quòd à Philippo liberauimus Græciam? & repetant posteri eius Corinthum, Chalcide, Demetriadem, & Thessalorum totam gentem? Sed quid ego causam ciuitatum ago, quàm ipsis agentibus, & nos & regem ipsum, cognoscere æquius est?

ARGVMENTVM

PVRGATIONIS ANNIBALIS ad Antiochum.

Pertinet hoc ad orationes superiores duas. His inui-

inuicem iactis, legati earum ipsarum ciuitatum, de quibus Sulpitius meminerat, quum introducti, nunc suas quisque querelas, nunc expostulationes intersererét, re infecta dimissi sunt. Exinde consilium inibat Antiochus belli aduersus Romanos suscipiendi. In id consilium forte Annibal adhibitus non erat, propter colloquia cum Iulio legato altero Romanorum, suspectus. Percontatus itaque alienationis, & iracundiæ Regis in se causam, quum ex colloquijs id natum acciperet, occasionem modo se Regi purgandi quærebat. Ac eam tandem nactus, ita se Regi purgauit.

Pater Amilcar, Antioche, paruum admodum me, quum sacrificaret, altaribus admotum iureiurando adegit, nunquam amicum fore populi Romani. Sub hoc sacramento sex & triginta annos militaui: hoc me in pace patria mea expulit: hoc patria extorrem, in tuã regiam adduxit: hoc duce, si tu spem meam destitueris, vbicunque vires, vbi arma esse sciam, huc veniam, toto orbe terrarum quæres aliquos Romanis hostes. Itaque si quibus tuorum meis criminibus apud te crescere libet, aliam materiam crescendi, quàm ex me quærant: odioque quòd sim Romanis, id me verum dicere pater Amilcar & Dij testes sunt. Proinde quum de bello Romano cogitabis, inter primos amicos Annibalem habeto: si qua res te ad pacem compellet in id consilium cum quo deliberes quærito.

EX

EX VI. BELLI MACEDONICI.

ARGVMENTVM ORATIONIS ANNIBALIS IN *concilio Antiochi, de totius belli ratione, & Macedonibus.*

Antiochus Annibalem in consilium adhibere non solebat, etiamsi oratione, qua ea se Annibal purgauit, regem sibi reconciliasset. Forte in id adhibitus, quo de Thessalis consultabatur, quum aliud alij sentirent, nominatim rogatus sententiam, ita consilium suum, de Macedonibus, & Philippo in amicitiam deducendis, totiusque belli ratione, exposuit.

SI, ex quo traiecimus in Græciam, adhibitus essem in consilium, quum de Eubœa, de Achæis, deque Bœotia agebatur, eandem sententiam dixissem, quàm hodie quum de Thessalis agitur, dicam. Ante omnia Philippũ, & Macedonas, belli in societatem, quacunque ratione censeo deducendos esse. Nam quod ad Eubœam, Bœotiosque, & Thessalos attinet: cui dubium est, quin, vt quibus nullæ suæ vires sint, præsentibus adulando semper, quem metum in concilio habeant, eodem ad impetrandam veniã vtantur? simul ac Romanum exercitũ in Græcia viderint, ad consuetum imperium se auertant? nec ijs noxæ futurum sit, quòd quum Romani procul abessent, vim tuam præsentis, exercitusque tui experiri noluerint? Quanto igitur priùs, potiusque est Philippum nobis coniungere

quam

quam hos? cui, si semel in causam descenderit, nihil integri futurum sit, quin eas vires afferat, quæ non accessio tantùm ad Romanum esse bellum, sed per se ipsæ nuper sustinere potuerint Romanos? Hoc ergo adiũcto (absit verbo inuidia) quid dubitare de euentu possim, quum, quibus aduersus Philippum valuerint Romani, iis nunc fore videam, vt ipsi oppugnentur? Ætoli qui Philippum (quod inter omnes constat) vicerũt, cum Philippo aduersus Romanos pugnabunt: Animander, atq; Athamanum gens, quorum secundum Ætolos plurima fuit opera in eo bello, nobiscum stabunt. Philippus tum te quieto, totam molem sustinebat belli: nunc duo maximi reges, Asiæ Europaq; viribus, aduersus vnum populum, vt meam vtramq; fortunam taceam, patrum certè ætate ne vni quidem Epirotarum Regi parem, quicquid tandem vobiscum erit cõparatum, geretis bellum. Quæ igitur res mihi fiduciam præbet coniungi nobis Philippum posse? vna communis vtilitas, quæ societatis maximũ vinculum est: altera, autores vos Ætoli. Vester enim legatus hic Thoas, inter cætera quæ ad exciendum in Græciam Antiochum dicere est solitus, ante omnia hoc semper affirmauit, fremere Philippum, & ægrè pati sub specie pacis, leges seruitutis sibi impositas. Ille quidem, vt fera bestiæ vinctæ aut clausæ, & refringere claustra cupientes, Regis iram verba æquabat: cuius si talis animus est, soluamus nos eius vincula, & claustra refringamus, vt erumpere diu coercita ira in hostes communes possit. Quòd si nihil eum lega-

legatio nostra mouerit: at nos, quoniam eum no-
bis adiungere non possumus, ne hostibus nostris
ille adiungi possit, caueamus. Seleucus filius tu-
us, Lysimachiæ est: qui si eo exercitu quē secum
habet, per Thraciam, proxima Macedoniæ cœ-
perit depopulari, facilè ab auxilio ferendo Ro-
manis, Philippum ad sua potissimum tuenda a-
uertet. De Philippo sententiam meam habes: de
ratione vniuersi belli quid sentirem, iam ab ini-
tio non ignorasti. Quòd si tum auditus forem, nō
in Eubœa Chalcidem captam, & castellum Eu-
ripi expugnatum Romani, sed Ethruriam, Li-
gurumq; & Galliæ Cisalpinæ oram bello ardere,
& (qui maximus ijs terror est) Annibalem in
Italia esse audirent. Nunc quoq; accersas censeo
omnes nauales terrestresq; copias: sequantur
classem onerariæ cum commeatibus. Nam hic
sicut ad belli munera pauci sumus, sic nimis
multi pro inopia cōmeatuum. Quum tuas om-
nes contraxeris vires, diuisam classem, partim
Corcyræ in statione habebis, ne transitus Roma-
nis liber ac tutus pateat: partim ad littus Ita-
liæ, quod Sardiniam Africamq; spectat, traijci-
es: ipse cum omnibus terrestribus copijs, in Bylli-
num agrum procedes: inde Græciæ præsidebis, &
speciem Romanis traiecturum te præbens, & si
res poposcerit, traiecturus. Hæc suadeo: qui vt
non omnes peritissimus sim belli, cum Romanis
certè bellare, bonis malisq; meis, didici. In qua
consilium dedi, in eadem nec infidelem, nec seg-
nem operam polliceor. Dij approbent eam senten-
tiam, quæ tibi optima visa fuerit.

AR-

ARGVMENTVM
ORATIONIS ATTILII CONsulis ad suos.

Attilius Consul depopulatus Hypatensem, Heracleensemq́; agrum, in faucibus ad Thermopylas, vbi rex Antiochus erat, castra locauerat. Quod vbi Regi allatum est, veritus ipse, ne quam viam per iuga imminentia, Romani ad trãsitum inuenirent Aetolis Heracleam mandat, occuparent ea ipsa cacumina, ne quà Romanus transire posset. Ita vt iusserat rex, Aetoli ad occupandum contendunt. Consul, ea re cognita, eôdem aduersus Aetolos missis legionibus, ipse priusquã in hostem copias educeret, ita militum animos confirmauit.

PLerosq́; omnium ordinum milites, inter vos esse video, qui in hac eadẽ prouincia, T. Quintij ductu, auspicioq́; militaueritis. Macedonico bello inexuperabilis magis saltus ad amnem Aoum fuit, quã hic: quippe portæ sunt hæ, & vnus inter duo maria, clausis omnibus, velut naturalis transitus est: munitiones & locis opportunioribus tunc fuerunt, & validiores impositæ, & exercitus hostium multò & numero maior, & militum genere aliquãto melior. Quippe illic Macedones Thracesq́;, & Illyrici erant, ferocissimæ omnes gentes: hic Syri & Asiatici Græci sunt, leuissima genera hominum, & seruituti nata. Rex ille bellicosissimus, & exercitatus iã inde à iuuenta finitimis Thracum, atque Illyricorum, & circà omnium accolarum bellis: hic, vt omnem aliã vitam omittam, is est,

qui quum ad inferendum populo Rom. bellum ex Asia in Europam transisset, nihil memorabilius toto tempore hybernorum gesserit, quàm quòd amoris caussa, ex domo priuata, & obscuri etiã inter populares generis vxorem duxit, & nouus maritus, velut saginatus nuptialibus cœnis ad pugnam processit. Summa virium speiq; eius in Ætolis fuit, gente vanissima & ingratissima, vt vos prius experti estis, nunc Antiochus experitur. Nam nec conuenerunt frequentes, nec contineri in castris potuerunt, & in seditione ipsi inter se sunt: & quum Heracleam tuendam Hypatamq; depoposcissent, neutrã tutati, pars refugerunt in iuga montium, pars Heracleæ incluserunt sese. Rex ipse confessus nusquàm æquo cãpo non modò congredi se ad pugnam audere, sed ne castra quidem in aperto ponere: relicta omni ante se regione ea, quam se nobis , ac Philippo ademisse gloriabatur, condidit se intra rupes, ne ante fauces quidem saltus, vt quondam Lacedæmonios fama est, sed intrà penitus retractis castris. Quod quantum interest ad timorem ostendendum, an muris alicuius vrbis obsidendum sese incluserit? Sed neq; Antiochum tuebũtur angustiæ, nec Ætolos, vertices illi quos ceperunt: satis vndiq; prouisum atq; præcautum est, ne quid aduersus vos in pugna præter hostes esset. Illud proponere animo vestro debetis, non vos pro Græciæ libertate tãtùm dimicare (quãquam is quoq; egregius titulus esset, liberatam à Philippo antè, nunc ab Ætolis, & ab Antiocho liberare) nec ea tantùm in præmium vestrum

cessu-

cessura, quæ nunc in regijs castris sunt: sed illum quoq; omnem apparatum, qui in dies ab Epheso expectatur, prædæ futurum: Asiam deinde, Syriamq;, & omnia vsq; ad ortus solis ditissima regna, imperio Romano aperturos. Quid deinde aberit, quin à Gadibus ad mare rubrũ Oceano fines terminemus, qui orbem terrarum amplexu finit? & omne humanum genus, secundũ Deos, nomen Romanum veneretur? In hæc tanta præmia, dignos parate animos, vt crastino die, benè iuuantibus Dijs, acie decernamus.

ARGVMENTVM

PRONVNCIATIONIS T. QVINtij, de Zacintho, ad Achæos.

Zacinthus insula erat, quam Hiero Agrigentinus, Animandri, cuius in possessione erat, Præfectus, posteaquam dominum à Philippo Megalopolitano Athamania pulsum audiuit, pecunia pactam Achæis tradiderat. T. Quintius hac re cognita, concilium Achæorum edicit, vbi de Zacintho ageretur. Ad diem præstitutum, Romani insulam vt suam repetebant. Diaphanes cõtrà prætor Achæorum, suæ ditionis esse, iureque à se possideri contendebat. Achæi multi eam iam ab initio se aspernatos esse testabantur: quò magis Prætoris pertinaciam admirari non desistebant. In tanta opinionum varietate, res tota T. Quintij permissa est arbitrio, qui quod velit nũc exponit.

SI vtilem possessionem eius insulæ censerem Achæis esse, autor essem senatui populoque Romano, vt eam vos habere sinerent.

 Cate-

Caterùm sicut testudinem, vbi collecta in suum tegumen est, tutam ad omnes ictus video esse: vbi exerit partes aliquas, quodcunq; nudabit, obnoxium atq; infirmum habere: haud dissimiliter vos, Achæi, clausos vndiq; maris, quæ intra Peloponnesum sint terminos ea & iungere vobis, & iuncta tueri facilè: simul auiditate plura amplectendi hinc excedatis, nuda vobis omnia, quæ extra sint, & exposita ad omnes ictus esse.

ARGVMENTVM VERBORVM T. QVINTII, AD M. Attilium Consulem, pro Ætolis.

M. Attilius, quum delatis pacis conditionibus. Aetolos Naupactum ad sustinendam totam belli molem confugisse comperisset, tum demum vi atque armis agendum esse cum ijs ratus, vrbem ipsam obsidere cœpit. In castra, eo ipso tempore, T. Quintius ex concilio Achaico redierat, qui quum ex cõposito muros obambularet, vt ab Aetolis nosceretur, omnes extemplo nomine eum inclamabant, orabátque vt se seruare vellet: Mouit ea vox Quintium, qui in castra descendens, ita M. Attilium monuit, vt soluta obsidione, aliò transferret bellum.

VTrum fallit te, M. Attili, quid agatur? an quum satis prouideas, nihil id magnopere ad summam Reipublicæ pertinere censes? (Erexerat expectatione Consulem.) Et quin expromis, inquit Attilius, quid rei sit? Tum Quintius: Ecquid vides, te de-

te deuicto Antiocho, in duabus vrbibus oppugnandis tempus terere, quum iam propè annus circumactus sit imperij tui? Philippum autem qui non aciem, non signa hostium vidit, non solùm vrbes, sed tot iam gentes, Athamaniam, Perrhabiam, Aperantiam, Dolopiam sibi adiunxisse? Atqui non tantum interest nostra, Ætolorum opes ac vires minui, quàtum non supra modum Philippum crescere, & victoriæ tuæ præmium te milites'q; tuos nondum tot vrbes, quot Philippum gentes Græciæ habere.

ARGVMENTVM

VERBORVM QVÆ T. QVINTIVS habuit, ad Ætolorum principes, de reconciliatione.

Cognitio huius à superiore petenda oratione, M. Attilius Consul, verbis T. Quintij motus, totam ipsi rem permiserat. Itaque rursus obambulare circa eandem partem maris, circa quam paulò antè vociferati erant Aetoli, pergit. Vbi quum eum rursus Aetoli animaduerterent, impensius orabant, vt sui misereretur. Tum egredi aliquot ad se iubet, quibus ad pedes prouolutis, quid ipse vellet, ita exposuit.

FOrtuna vestra facit, vt & iræ meæ & orationi tẽpora euenerint, quæ prædixi euentura: & ne hoc quidem reliqui vobis est, vt indignis accidisse ea videantur. Ego tamen, sorte quadam, nutriendæ Græciæ datus, ne ingratis quidem benefacere absistam. Mittite oratores ad

Consulem, qui inducias tantum temporis petat, vt mittere legatos Romam possitis, per quos senatui de vobis permittatis. Ego apud Consulem deprecator, defensorq; vobis adero.

EX SEPTIMO QVARTAE Decados.

ARGVMENTVM SENTENTIÆ EVMENIS IN concilio.

L. Aemilio Prætori inter prouincias decernẽdas classis Romana decreta erat. Eum quum Samo Eleam, vt Regi Eumeni opem ferret, cũ classe Romana venisse Antiochus audiret, Publiumque Scipionem Consulem iam in Macedonia cum exercitu esse: de pace agendi tempus venisse ratus, caduceatorem ad Aemilium misit, qui de pace se agere velle nunciaret. Tum concilium hac de re Aemylius edicit: in quo, quum de re ipsa referret, Rhodij quidem rogati sententiam, censebant pacem esse faciendam, cæterum Eumenes contrà sentiebat: quam sententiam ita peregit.

QVi enim aut honestè inclusi mœnibus, & obsessi velut leges pacis accipiemus? aut cui rata ista pax erit, quam sine Consule, non ex autoritate senatus, non iussu Populi Rom. peregerimus? Quaro enim pace per te facta, rediturus ne extemplo in Italiam sis, classem exercitumq; deducturus? an expectaturus, quid de ea re Consuli placeat, quid senatus censeat, quid populus iubeat? Restat ergo vt maneas in Asia, & rursus in hyberna copiæ redu-

ctæ.

cta, omisso ibi bello, exhauriant commeatibus præbendis socios: deinde si ita visum sit ijs, penes quos potestas fuerit, instauremus nouum de integro bellum: quod possumus, si ex hoc impetu rerum nihil prolatando remittitur, ante hyemem, Dijs volentibus perfecisse.

ARGVMENTVM ORATIONIS QVA SCIPIO LEgatis Antiochi respondit.

Heraclides Byzantius ab Antiocho missus de pace legatus, P. Scipioni, inter cæteras conditiones eam quoque detulerat, Antiochum paratum esse restituere Romanis quascunq; in Asia teneret vrbes, dimidiamque partem impensarum in bellum factarum, præstare. Eas Romanis non placere videns, priuatim Scipionem alloquitur, sicuti mandatum ipsi erat, fore, si conditiones acciperet. vt Antiochus ipsi filium, etiam sine precio redderet. Magnum deinde auri pondus pollicitus, in societatem regni eum euenturum professus est, si pacem fecisset. Nunc Scipio respondet.

QVod Romanos omnes, quòd me, ad quẽ missus es, ignoras, minus miror, quum te fortunam eius, à quo venis, ignorare cernam. Lysimachia tenenda erat, ne Chersonesum intraremus: aut ad Hellespontum obsistendum, ne in Asiam traijceremus, si pacem, tanquàm à solicitis de belli euentu, petituri eratis. Concesso verò in Asiam transitu, & non solùm frenis, sed etiam iugo accepto: quæ disceptatio ex æquo, quum imperium patiendum sit, relicta est?

Ego ex munificentia regia maximum donum filium habebo: alijs, Deos precor, ne vnquàm fortuna egeat mea, animus certè non egebit. Pro tanto in me munere gratum me esse in se sentiet, si priuatam gratiam pro priuato beneficio desiderabit: sed publicè nec habebo quicquam ab illa, nec dabo. Quod in præsentia dare possim, fidele consilium est: abi, nuncia meis verbis, bello absistat, pacis conditionem nullam recuset.

ARGVMENTVM

ORATIONIS, QVAM ZEVSIS Legatus habuit ad Romanos de pace.

Antiochus eo prælio, quod aduersus Romanos ad Phrygium flumen commisit, fuga sibi salutem quærere coactus erat. Ex ea fuga nocte Sardis primùm deinde Apameam se recepit, vbi de pace agendum esse, vt in tam aduersis rebus, in animum inducens, legatos ad Consulem de ea re mittit. Dato concilio, Zeusis legatorũ princeps, ita causam egit.

Non tam quid ipsi dicamus, habemus, quam vt à vobis quæramus, Romani, quo piaculo expiare errorem Regis, pacem veniamq; impetrare à victoribus possimus. Maximo semper animo, victis Regibus, populisque ignouistis: quanto id maiore & placatiore animo decet vos facere, in hac victoria, quæ vos dominos orbis terrarum fecit? Positis iam aduersus omnes mortales certaminibus, haud secus quam deos consulere, & parcere vos generi humano oportet.

SCIPIONIS AD EA RE-sponsum.

ROmani ex ijs, quæ in Deûm immortalium potestate erant, ea habemus, quæ Dij dederunt: animos, qui nostræ mentis sunt, eosdem in omni fortuna gessimus, gerimusq́, neque eos secundæ res extulerunt, nec aduersæ minuerunt. Eius rei, vt alios omittam, Annibalem vestrum vobis darem testem, nisi vos ipsos dare possem. Posteaquam Hellespontum traiecimus, priusquam castra regia, priusquàm aciem videremus, quum communis Mars, & incertus belli euentus esset, de pace vobis agentibus, quas pares paribus ferebamus conditiones, easdem nunc victores victis ferimus. Europa abstinete: Asiaq́ omni, quæ cis Taurum montem est, decedite: pro impensis deinde in bellum factis, 15. millia taletûm Euboicorum dabitis: quingenta in præsentia, duo millia & quingenta, quum senatus populusq́ Romanus pacem comprobauerint: mille deinde talentûm per xii. annos. Eumeni quoque reddi 400. talenta, & quod frumenti reliquum ex eo, quod patri debitum est, placet. Hæc quum pepigerimus, facturos vos, vt pro certo habeamus, erit quidem aliquod pignus, si obsides viginti nostro arbitratu dabitis. Sed nunquam satis liquebit nobis, ibi pacem esse populo Romano vbi Annibal erit, eum ante omnia deposcimus. Thoantem quoq́ Ætolum, concitatorē Ætolici belli, qui & illorum fiducia vos, & vestra illos in nos armauit, dedetis, &

cum eo Mnasymmachũ Acarnanem, & Chalcidenses Philonem & Eubulum. In deteriore sua fortuna pacem faciet Rex, quia serius facit, quàm facere potuit, si nunc remoratus fuerit, sciat Regum maiestatem difficilius à summo fastigio ad medium detrahi, quàm à medijs ad ima præcipitari.

ARGVMENTVM

PETITORIÆ ORATIONIS, quàm in Senatu Eumenes habuit.

Delatis Antiocho Asiatico Regi pacis conditionibus. Eumenes rex Romam proficiscitur, quem sequabantur Rhodiorum, Antiochi, aliorumque Asiaticorum populorum legationes. Ipse Eumenes atque Rhodij in id vnum venerunt, vt pro impensis atque laboribus in bella Romanorum exhaustis, dignum aliquod præmium acciperent. Eumeni primum senatus datus. Ibi quum merita primò Romanorum erga se exposuisset, gratulatusque ipsis esset victoriam, pudore atque verecundia prohibitus, merita sua in eos, malle se ex imperatoribus cognosci, quem se referente, dicebat. Iussus referre, quum se verecundia prohiberi testaretur, vererique ne quid aut immoderatè cupisse, aut immodicè petisse videretur, egredi templo cœpit. Reuocatus, & merita sua, & quod ob ea præmium sibi dari optaret, expromere cogitur. Ita victus, rem in hæc verba demonstrauit.

PErseuerassem tacere, P.C. nisi Rhodiorum legationem mox vocaturos vos scirẽ, & illis auditis, mihi necessitatem fore di-

cendi: quæ quidem eò difficilior erit, quòd ea postulata eorum futura sunt, vt non solùm nihil quod contra me sit, sed ne quod ad ipsos quidem propriè pertineat, petere videantur. Agent enim causam Græcarũ ciuitatum, & liberari eas dicent debere: quo impetrato, cui dubium est, quin & à nobis auersuri sint, non eas modò ciuitates, quæ liberabuntur, sed etiam veteres stipendiarias nostras? sibi autem tanto obligatos beneficio, verbo socios, re vera subiectos imperio, & obnoxios habituri sint? Et (si Dijs placet) quum has tantas opes affectabunt, dissimulabunt vlla parte id ad se pertinere: vos modò id decere, & conueniens esse antè factis dicent. Hæc vos ne decipiat oratio, prouidendum vobis erit, neúe nõ solùm inæqualiter alios, nimium de primatis ex socijs vestris, alios præter modum extollatis: sed etiam ne qui aduersus vos arma tulerint, in meliore statu sint, quã socij & amici vestri. Quod ad me attinet, in alijs rebus cessisse intra finem iuris mei, cuilibet videri malim, quàm nimis pertinaciter in obtinendo eo tetendisse. In certamine autem amicitiæ vestræ, beneuolentiæ erga vos, honoris qui à vobis habebitur, minimè æquo animo vinci possum. Hanc ego maximam hæreditatem à patre accepi, qui primus omniũ Asiam Græciamq́; incolentium, in amicitiam vestram venit, eamq́; perpetua & constanti fide, ad extremum finem vitæ perduxit: nec animum duntaxat vobis bonum ac fidelem præstitit, sed omnibus interfuit bellis, quæ in Græcia gessistis, terrestribus naualibusq́; omni genere

commeatuum, ita, vt nemo sociorum vestrorum æquari vlla parte possit, vos adiuuit. Postremò, quum Bœotios ad societatem vestram hortaretur, in ipsa concione intermortuus, haud multò post expirauit. Huius ego vestigia ingressus, voluntate quidem & studio in colendis vobis adijcere (etenim inexuperabilia hæc erant) nihil potui: rebus ipsis, meritisq; & impensis officiorum, vt superare possem, fortuna, tēpora, Antiochus, & bellum in Asia gestum, præbuerunt materiam. Rex Asiæ, & partis Europæ Antiochus, filiam suam in matrimonium mihi dabat, restituebat extemplo ciuitates quæ defecerant à nobis, spem magnam in posterum amplificandi regni faciebat, si secum aduersus vos bellum gessissem. Non gloriabor eò, quòd nihil in vos deliquerim: illa potius, quæ vetustissima domus nostræ vobiscum amicitia digna sunt, referam. Terrestribus naualibusq; copijs, vt nemo vestrorum sociorum me æquiparare posset, Imperatores vestros adiuui: commeatus terra mariq; suppeditaui: naualibus prælijs quæ multis locis facta sunt, omnibus affui: nec labori meo, nec periculo vsquàm peperci: quod miserrimum est, in bello obsidionem passus sum, Pergami inclusus cum discrimine vltimo, simul vitæ regniq;. Liberatus deinde obsidione, quum alia parte Antiochus, alia Seleucus, circa arcem regni mei castra haberent: relictis rebus meis tota classe ad Hellespontum L. Scipioni Consuli vestro occurri, vt eum in traijciendo exercitu adiuuarē. Posteaquàm in Asiam exercitus vester est trāsgres-

gressus, nunquàm à Consule abscessi: nemo miles Romanus magis assiduus in castris vestris fuit, quam ego, fratresqúe mei. Nulla expeditio, nullum equestre prælium sine me factum est: in acie vbi steti, eam partem sum tutatus, in qua me Consul esse voluit. Non sum hoc dicturus, P. C. quis hoc bello meritis erga vos mecum comparari potest? Ego nulli omnium neq; populorũ, neq; regum quos in magno honore habetis, non ausim me comparare. Masinissa hostis vobis antequàm socius fuit, nec incolumi regno cum auxilijs suis, sed extorris, expulsus, amissis omnibus copijs, cum turma equitum in castra confugit vestra: tamen eum, quia in Africa aduersus Syphacem & Carthaginienses fideliter atq; impigrè vobiscum stetit, non in patrium solùm regnum restituistis, sed adiecta opulentissima parte Syphacis regni, præpotentem inter Africæ Reges fecistis. Quo tandem igitur nos præmio, atq; honore digni apud vos sumus, qui nunquã hostes, semper socij fuimus? Pater, ego, fratresqúe mei, non in Asia tantùm sed etiam procul à domo, in Peloponneso, in Bœotia, in Ætolia, Philippi, Antiochi, Ætolico bello, terra mariqúe pro vobis arma tulimus. Quid ergo postulas? dicat aliquis. Ego, P. C. quoniam dicere vtiqúe volentibus vobis parendum est: si vos ea mente vltra Tauri iuga Antiochum eiecistis, vt ipsi teneretis eas terras: nullos accolas, nec finitimos habere quam vos malo, nec vlla alia re tutius, stabiliusq; regnum meũ futurũ spero. Sed si vobis decedere inde, atq; exercitus deducere in animo est:

mo est: neminem digniorem esse socijs vestris, qui bello à vobis parta possideat quam me, dicere ausim. At enim magnificum est liberare ciuitates seruas: ita opinor si nihil hostile aduersus vos fecerunt. Sin autem Antiochi partis fuerunt: quantò est vestra prudentia & æquitate dignius, socijs benemeritis, quàm hostibus vos consulere?

RHODIORVM IN SENATV actio.

NIhil nobis tota nostra actione, P. C. neque difficilius, neque molestius est, quã quòd cum Eumene nobis disceptatio est, cum quo vne maximè Regum & priuatum singulis, & (quod magis nos mouet) publicum ciuitati nostræ hospitium est. Cæterum non animi nostri, P. C. nos, sed rerum natura, quæ potentissima est, disiungit: vt nos liberi, etiam aliorum libertatis causam agamus, Reges serua omnia, & subiecta imperio suo esse velint. Vtcunque tamen res habet: magis verecundia nostra aduersus regem nobis obstat, quàm ipsa disceptatio aut nobis impedita est, aut vobis perplexam deliberationem præbitura videtur. Nam si aliter socio atque amico regi, & benemerito hoc ipso in bello de cuius præmijs agitur, honos haberi nullus posset, nisi liberas ciuitates ei in seruitutem traderetis: esset deliberatio anceps, ne aut Regem amicum inhonoratum dimitteretis, aut decederetis instituto vestro, & gloriam Philippi bello partam, nunc seruitute tot ciuitatum, deformaretis. Sed ab

ab hac necessitate, aut gratia in amicum imminuenda, aut gloria vestra, egregiè vos fortuna vindicat. Est enim Deûm benignitate, non gloriosa magis, quàm diues victoria vestra, quæ facilè, isto velut ære alieno exoluat. Nam & Lycaonia, & Phrygia vtraq; & Pysidia omnis, & Chersonesus, quæq; circumiacent Europæ, in vestra sunt potestate, quarum vna qualibet Regi adiecta, multiplicare regnum Eumenis potest: omnes verò data, maximis eum Regibus æquare. Licet ergo vobis, & præmijs belli ditare socios, & non decedere instituto vestro. Debetis etiam meminisse, quem titulum prætenderitis prius, aduersus Philippum, nunc aduersus Antiochum, belli: quid feceritis Philippo victo, quid nunc à nobis, non magis quia fecistis, quàm quia id vos facere decet, desideretur atq; expectetur. Alia enim alijs & honesta & probabilis est causa armorum. Illi agrum, hi vicos, hi oppida, hi portus, oramq; aliquam maris vt possideant: vos nec cupistis hæc antequàm haberetis, nec nunc quum orbis terrarum in ditione vestra sit, cupere potestis. Pro dignitate & gloria apud omne genus humanum, quod vestrum nomen imperiumq; iuxta ac Deos immortales iampridem intuetur, pugnastis: quæ parare & quærere arduum fuit, nescio an tueri difficilius sit. Gentis nobilissimæ vetustissimæq; vel fama rerum gestarum, vel omni commendatione humanitatis doctrinarumq; tuendam à seruitio regio libertatem suscepistis. Hoc patrocinium recepta in fidem & clientelam vestram vni-

uersa

uersæ gentis perpetuum vos præstare decet. Non quæ in solo modo antiquo sunt, Græciæ magis vrbes sunt, quam coloniæ earum, illinc quondam profectæ in Asiam nec terra mutata, mutauit genus aut mores. Certare pio certamine cuiuslibet bonæ artis ac virtutis ausi sumus cum parentibus quæq; ciuitas & conditoribus suis. Adistis Græciæ, adistis Asiæ vrbes pleriquè: nisi quod longius à vobis absumus, nulla vincimur alia re. Massilienses, quos, si natura insita velut ingenio terræ vinci posset, iampridem efferassent tot indomitæ circumfusæ gentes: in eo honore, in ea meritò dignitate audimus apud vos esse, ac si medium vmbilicum Græciæ incolerent. Non enim sonum modo linguæ, vestitumquè & habitum, sed ante omnia mores, & leges, & ingenium syncerum integrumq; à contagione accolarum seruauerunt. Terminus est nunc imperij vestri mons Taurus: quicquid intra eum cardinem est, nihil longinquum vobis videri debet: quò arma vestra peruenerunt, eodem ius hinc profectum perueniat. Barbari, quibus pro legibus semper dominorum imperia fuerunt, quo gaudent, Reges habeant, Græci suam fortunam, vestros animos gerunt: domesticis quondam viribus etiam imperium amplectebantur: nunc imperium vbi est, ibi vt sit perpetuum optant: libertatem vestris tueri armis satis habent, quoniam suis non possunt. At enim quædam ciuitates cum Antiocho senserunt, & aliæ prius cum Philippo, & cum Pyrrho Tarentini (ne alios populos enumerem) Carthago libera cum suis

legi-

legibus est. Huic vestro exemplo quantum debeatis, videte P.C. ne inducatis in animum negare Eumenis cupiditati, quod iustissimæ iræ vestræ negastis. Rhodij & in hoc & in omnibus bellis, quæ in illa ora gessistis, quam forti fideliq́ue, opera vos adiuuerimus, vestro iudicio relinquimus. Nunc in pace id consilium afferimus, quod si comprobaueritis, magnificentius vos victoria vsos esse, quàm vicisse, omnes existimaturi sunt.

EX OCTAVO QVARTAE *decados.*

ARGVMENTVM

ORATIONIS CN. MANLII *Consulis ad suos.*

Galli ducibus Lomnorio ac Lutario in Asiam regiones omnes quacunque ibant debellando, vectigalesq́ue faciendo penetrauerant, mixtiq́ue cum Græcis iam Gallogræcorum nomen sibi imposuerant. Cum ijs hostibus Cn. Manlius congrediendum esse animo suo proponens, quòd Antiochum in bello adiuuissent: ne fama eius gentis belligerandi deterriti milites, aut minus acriter pugnarent, aut certamen detrectarēt, priusquam in aciem educerentur, ita eorum animos præparauit.

NOn me præterit, milites, omnium quæ Asiam colunt gentium, Gallos fama belli præstare: inter mitissimum genus hominū, ferox natio peruagata bello, propè orbem terrarum

sedem

ſedem cepit. Procera corpora, promiſſæ & rutilatæ comæ, vaſta ſcuta, prælongi gladij, ad hæc ineuntium prælium cantus, & vlulatus, & tripudia, & quatientium ſcuta in patrium quendam morem horrendus armorum crepitus, omnia de induſtria compoſita ad terrorem. Sed hæc quibus inſolita atq; inſueta ſunt, Græci, Phryges, & Cares timeant: Romanis Gallici tumultus aſſuetis etiam vanitates notæ ſunt. Semel primò congreſſu ad Aliam olim fuderunt maiores noſtros: eos ex eo tempore per ducentos iam annos pecorum in modum conſternatos cadunt, fugantq;, & propè de Gallis triumphi, quàm de to orbe terrarum acti ſunt. Iam vſu hoc cognitũ eſt, ſi primum impetum, quem feruido ingenio, & cæca ira effundunt, ſuſtinueritis: fluunt ſudore, & laſſitudine membra, labant arma: mollia corpora, molles, vbi ira conſedit, animos, ſol, puluis, ſitis, vt ferrum non admoueas, proſternunt. Non legionibus legiones eorum ſolum experti ſumus, ſed vir vnus cum viro vno congrediendo, T. Manlius, M. Valerius quantũ Gallicam rabiem vinceret Romana virtus, docuerunt. Iam M. Manlius vnus, agmine ſcandentes in Capitolium Gallos detruſit. Et illis maioribus noſtris cum haud dubijs Gallis in terra ſua genitis res erat: hi iam degeneres ſunt, mixti & Galli & Græci, vnoq; nomine Gallogræci verè appellantur: ſicut in frugibus pecudibuſq; non tantum ſemina ad ſeruandum indolem valent, quantũ terræ proprietas, cœliq; ſub quo aluntur, mutat. Macedones qui Alexandriã in Ægyp-

[illegible]

o,qui Seleuciam ac Babyloniam, quiq; alias
barſas per orbem terrarum colonias habent: in
yros, Parthos, Ægyptios degenerarunt. Maſſi-
ia inter Gallos, ſubtraxit aliquantum ab acco-
is animorum, niſi quòd ex Spartana dura illa
& horrida diſciplina manſit. Generoſius in ſua
uicquid ſede gignitur, inſitum aliena terra, in
d quo alitur, natura vertente ſe, degenerat.
Phrygas igitur Gallicis oneratos armis, ſicut in
cie Antiochi cecidiſtis, victores cadetis. Magis
ereor ne parum inde gloriæ, quàm ne ni-
ium belli ſit. Attalus eo: Rex ſæpe fu-
it, fugauitque. Nolite exiſtimare belluas
antum recens captas, feritatem illam ſylue-
rem primò ſeruare, deinde quum diu ma-
ibus humanis alantur, miteſcere: in hominum
eritate mulcenda non eandem naturam eſſe.
Eoſdem ne hos creditis eſſe, qui patres eorum a-
iq; fuerunt? Extorres inopia agrorum, profecti
omo, per aſperrimam Illyrici oram Pœoniam,
nde & Thraciam, pugnando cum ferociſſimis
entibus, emenſi, has terras ceperunt: duratos eos
ot malis, exaſperatoſq; accepit terra, quæ copia
erum omnium ſaginaret: uberrimo agro, mi-
iſſimo cœlo, clementibus accolarum ingenijs o-
nnis illa cum qua venerant, manſuefacta eſt
eritas. Vobis me herculè Martis viris cauenda
c fugienda quàm primum amœnitas eſt Aſiæ:
antum hæ peregrinæ voluptates ad extinguen-
um animorum vigorem poſſunt, quantum con-
agio diſciplinæ moriſq; accolarum valet. Hoc
amen feliciter euenit, quòd ſicut vim aduerſus
vos

vos nequaquam, ita famam apud Græcos parem illi antiqua obtinent, cum qua venerunt: belliq; gloriam victores eandem inter socios habebitis, quam si seruantes antiquum specimen animorum Gallos vicissetis.

ARGVMENTVM

ORATIONIS L. FVRII PVRPVrionis, & Pauli Æmilij aduersus Cn. Manlium, ne triumphus ei decernatur.

Cneus Manlius Proconsul, perfecto bello Gallogræcorum, Romam redierat, vbi dato Senatu, quum propter res à se gestas peteret vt Dijs honos haberetur, sibique triumphãti in vrbem vehi liceret: inter alios duo extiterunt legati, L. Furius Purpurio, L. Aemilius Paulus, qui maximè intercessêre. Inter alia obijciebant, quum legati missi essent de pace cum Antiocho facienda, ab eo pacem eam turbatam & impeditam esse. Nunc quæ ad bellum Gallogræcum pertinent obijciunt.

QVid eorum, Cnei Manli, factum est, vt istud publicum populi Rom. bellum, & non tuum priuatum latrocinium, dicamus? An eo ipso contentus fuisti? recto itinere duxisti exercitum ad eos, quos tibi hostes desumpseras? an per omnes amfractus viarum quum via consisteres, vt quò flexisset agmen Attalus Eumenius frater, eò Consul mercenarius cũ exercitu Romano sequereris? Pysidiæ, Lycaoniæque & Phrygiæ recessus omnes atque angulos peragrasti, stipem à tyrãnis castellanisq; deuijs colli-

gens

ens: Quid enim tibi cũ Oroandis? quid cũ alijs quæ innoxijs populis? Bellum autem ipsum cuius nomine triumphum petis, quomodo gessisti? loco æquo, tempore tuo pugnans? Tu verò rectè, ut Dijs immortalibus honos habeatur, postulas. Primum, quòd pro temeritate imperatoris, nullo iure gentiũ bellum inferentis, pœnas luere exercitum noluerunt, deinde quòd belluas, non homines nobis obiecerunt. Nolite tamen tantum existimare mixtum esse Gallogræcorum, multo antè & corpore & animi mixti ac viciati sunt. An si illi Galli essent, cum quibus millies vario euentu in Italia pugnatum est: quantum in imperatore nostro fuit, nuncius illinc redisset. Bis cum ijs pugnatum est, bis loco iniquo subijt: in valle inferiore pedibus penè hostium aciem subiecit, vt si non tela, ex superiore loco mitterent, sed corpora sua nuda inijcerent, obruere nos potuerint. Quid igitur incidit? Magna fortuna populi Romani est, magnum & terribile nomen. Recẽti ruina Annibalis, Philippi, Antiochi, propè attonitæ erant tantæ corporum moles: fundis sagittisq; in fugam consternatæ sunt: gladius in acie cruentatus non est Gallico bello: velut apium examina, ad crepitum primum missilium euolauêre. At hercule idem nos admonente fortuna, quid si hostem habuissemus, casurum fuisse, quum redeuntes, in latrunculos Thracas incidissemus, cæsi, fugati, exuti impedimentis sumus. Q. Minutius Thermus, in quo haud paulo plus damni factum est, quàm si Cn. Manlius, cuius temeritate ea clades inciderat, perisset: cũ

mul-

multis viris fortibus cecidit: exercitus spolia Regis Antiochi referens, trifariam dissipatus, alibi primum, alibi postremum agmen, alibi impedimenta, inter vepres, in latebris ferarum, noctem vnam delituit. Pro his triumphus petitur? Si nihil in Thracia cladis ignominiaeq; foret acceptum, de quibus hostibus triumphum peteres? de ijs vt opinor, quos tibi hostes Senatus aut Populus Rom. dedisset. Sic huic L. Scipioni, sic illi M'. Acilio de Rege Antiocho, sic paulo antè T. Quintio de Rege Philippo, sic P. Africano de Annibale, Poenis, & Syphace triumphus datus. Et minima illa quũ iam Senatus censuisset bella, quaesita tamen sunt, quibus muniendum esset? ipsis vtiq; Regibus nunciarentur? an satis esset ad praesidium aliquod nunciari? Vultis ergo haec omnia pollui & confundi? tolli foecialia iura? nullos esse foeciales? Fiat (pace Deûm dixerim) iactura religionis, obliuio Deorum capiat pectora vestra: num senatum quoq; de bello consuli non placet? non ad populum ferri, velint, iubeant ne cum Gallis bellum geri? Modo certè Consules Graeciam atq; Asiam volebant: tamen perseuerantibus vobis Ligures prouinciam decernere, dicto audientes fuerunt. Meritò igitur à vobis, prosperè bello gesto, triumphum petent, quibus autoribus gesserunt.

CN. MANLII REFVTATIO.

TRibuni pl. antea solebant triumphum postulantibus aduersari, P. C. quibus ego gratiam habeo, quòd seu mihi seu magnitu-

nitudini rerum gestarum hoc dederunt, vt non solùm silentio comprobarent honorem meum, sed referre etiam, si opus esse videretur, parati essent. Ex decem legatis (si Dijs placet) quòd consilium dispensandæ cohonestandæq; victoriæ Imperatoribus maiores dederunt nostri, aduersarios habeo. L. Furius, & L. Æmilius currum triumphalem me conscendere prohibent, coronã insignem capiti detrahunt: quos ego, si Tribuni me triumphare prohiberent, testes citaturus fui rerum à me gestarum. Nullius equidem inuideo honori: vos Tribuni pl. nuper viros fortes ac strenuos impedientes, Q. Fabij Labeonis triumphum autoritate vestra deterruistis. Triumphauit, quem non bellum iniustum gessisse, sed hostem omninò non vidisse inimici iactabãt. Ego, qui cum centum millibus ferocissimorum hostium signis collatis toties pugnaui, qui plus quadraginta millia hominum cepi aut occidi, qui bina castra eorum expugnaui, qui citra iuga Tauri omnia pacatiora, quam terra Italia est, reliqui: non triumpho modo fraudor, sed causam apud vos P.C. accusantibus meis ipse legatis dico. Duplex eorum, vt animaduertistis, P.C. accusatio fuit. Nam nec gerendum mihi fuisse bellum cum Gallis, & gestum temerè, atq; imprudenter dixerunt. Non erant Galli hostis, sed tu eos pacatos, imperata facientes violasti. Non sum postulaturus à vobis P.C. vt quæ communiter de immanitate gentis Gallorum, de infestissimo odio in nomen Romanum scitis, ea de illis quoq;, qui Asiã incolunt, existimetis Gallis:

 remo-

remota vniuersæ gentis infamia atque inuidia, per se ipsos æstimate. Vtinam Rex Eumenes, vtinam Asiæ ciuitates omnes adessent, & illos potius querentes, quàm me accusantem audiretis. Mittite agedum legatos circa Asiam, & omnes vrbes, & quærite vtrum à grauiori seruitute, Antiocho vltra Tauri iuga moto, an Gallis subactis liberati sint, quoties agri eorũ vastati sint, quoties prædæ abactæ, referant, quum vix redimendi captiuos copia esset, & mactatas humanas hostias, immolatosq; liberos suos audirent. Stipendiũ scitote pependisse socios vestros Gallis, & nunc liberatos per vos Regio Imperio fuisse pensuros, si à me foret cessatum: quò longius Antiochus emotus esset, hoc impotentius in Asia Galli dominarentur, & quicquid est terrarum citra Tauri iuga, Gallorum imperio, non vestro adiecissetis. At enim sunt hæc ita: verum etiam Delphos quondam, commune humani generis oraculum, vmbilicum orbis terrarũ, Galli spoliauerunt, nec ideò populus Ro. his bellum indixit aut intulit. Equidem aliquid interesse rebar, inter id tempus, quo nondum in iure ac ditione vestra Græcia atq; Asia erat, ad curandũ animaduertendumq;, quid in ijs terris fieret: & hoc, quo finem imperij Romani Taurum montem statuistis: quo libertatem immunitatemve ciuitatibus datis: quo alijs fines adijcitis, alios agro mulctatis, vectigal imponitis: regna augetis, minuitis, donatis, adimitis: curæ vestræ censetis esse, vt pacem terra mariq; habeãt. An nisi præsidia deduxisset Antiochus, quæ quieta in suis

in suis partibus erant, non putaretis liberatam Asiam? Si Gallorum exercitus effusi vagarentur, rata dona vestra, quæ dedistis Regi Eumeni, rata libertas ciuitatibus esset? Sed quid ego hæc ita argumentor, tanquã non acceperim, sed fecerim hostes Gallos? Te L. Scipio appello, cuius ego imperio succedens, in vicem imperij tui virtutem felicitatemq; pariter non frustra à Dijs immortalibus precatus sum: te, P. Scipio, qui legati ius, collegæ maiestatem, & apud fratrem Consulem, & apud exercitum habuisti: Scitis ne in exercitu Antiochi Gallorum legiones fuisse? Videritis in acie eos in cornu vtroque (id enim roboris esse videbatur) locatos? pugnaueritis vt cum hostibus iustis? cecideritis? spolia eorum retuleritis? Atqui cum Antiocho, non cum Gallis bellum senatus decreuerat, neq; populus iusserat. Sed simul, vt opinor, cũ ijs decreuerant iusserantq;, qui inter eius præsidia fuissent: ex quibus præter Antiochum, cum quo pacem pepigerat Scipio, & cum quo nominatim fœdus vt fieret mãdaueratis, omnes hostes erãt, qui pro Antiocho arma aduersus nos tulerũt. In qua causa quum Galli antea oẽs fuissent, & Reguli quidam, & tyranni: ego tamen & cũ alijs pro dignitate imperij vestri coactis luere peccata sua, pacem pepigi, & Gallorum animos si possent mitigari à feritate insita, tentaui: & postea quã indomitos atque implacabiles cernebam, tum demum vi atque armis coercendos ratus sum. Nunc quoniam suscepti belli purgatum est crimen, gesti reddenda est ratio: in quo confiderem

equidem causa mea, etiam si non apud Romanũ, sed apud Carthaginiensem senatum agerem, vbi in crucem tolli imperatores dicuntur, si prospero euentu, prauo consilio rem gesserunt. Sed si ego in ea ciuitate, quæ ideò omnibus rebus incipiendis gerendisq́; Deos adhibet, quia nullius calumniæ subijcit ea, quæ Dij comprobauerunt: & in solennibus verbis habet, quum supplicationem aut triumphum decernit, quòd bene ac feliciter Remp. administrarit: si nollem, si graue ac superbum existimarem virtute gloriari pro felicitate mea, exercitusq́; mei quod tantam nationem sine vlla militum iactura deuicimus: postularemq́; vt Dijs immortalibus honos haberetur, & ipse triumphans in Capitolium ascenderem, vnde votis rite nuncupatis profectus sum, negaretis hoc mihi cùm Dijs immortalibus? iniquo enim loco dimicaui. Dic igitur quo æquiore potuerim dimicare, quum montem hostes cepissent, loco munito se tenerent? Nempe ad hostes eundum erat, si vincere vellem. Quid si vrbem eo loco haberent, & mœnibus se tenerent? nempe oppugnandi erant. Quid? ad Thermopylas æquò ne loco M'. Acilius cum Rege Antiocho pugnauit? Quid? Philippum non eodem modo super Aoum amnem iuga tenentem montium T. Quintius deiecit? Equidem adhuc qualem aut sibi fingant, aut vobis videri velint hostem fuisse, non inuenio: si degenerem, & emollitum amœnitate Asiæ, quid periculi vel iniquo loco subeuntibus fuit? si timendum & feritate animorum, & robore corporum, huic ne tantæ victo-

victoriæ triumphum negatis? Cæca inuidia est P.C. nec quicquam aliud scit, quam detrectare virtutes, corrumpere honores ac præmia earum. Mihi quæso, ita ignoscatis P. C. longiorem orationem non cupiditas gloriandi, sed necessaria criminum defensio fecit. An etiam per Thraciã saltus patentes, qui angusti erant, & plana ex arduis, & culta ex syluestribus facere potui? & præstare, necubi notis sibi latebris delitescerent latrones Thraces? ne quid sacrinarum raperetur? ne quod iumentum ex tanto agmine abstraheretur? ne quis vulneraretur? ne ex vulnere vir fortis ac strenuus Q. Minutius moreretur? In hoc casu, quo infeliciter incidit, vt talem ciuem amitteremus, hærent: quod saltu iniquo, loco alieno quum adortus hostis nos esset, duæ simul acies primi & nouissimi agminis hærentẽ ad impedimenta nostra exercitum barbarorum circumuenerunt: quòd multa millia ipso die, plura multo, post dies paucos ceciderunt, & ceperunt: hoc si ipsi tacuerint, vos scituros, quum testis orationis meæ totus exercitus sit, non credunt. Si gladium in Asia non strinxissem, si hostem non vidissem, tamen triumphum in Thracia duobus prælijs merueram. Sed iam dictum satis est: quin pro eo, quod pluribus verbis vos quàm volui, fatigaui, veniam à vobis petitam impetratamq́ velim, Patres conscripti.

ARGVMENTVM

ORATIONIS P. SCIPIONIS Africani rei, ad Quirites.

Suprà oſtenſum eſt, quum Antiochus pacem cum Scipione Africano atque Romanis paciſci vellet, ab ipſo datum legato negotium vt ſi publicè impetrare non poſſet, priuatim cum Scipione ageret: ita regi placere vt filius ſine pretio reddatur, ingenſque auri pondus detur, ſi per ipſum pacem impetraret. Inde ambo Q. Plemini) Scipionis criminandi occaſionem ſe nactos eſſe rati, ei diem dicunt. Is verò quum poſtero die citatus reus magna multitudine amicorum ſeptus in Roſtra ſubiſſet, in hæc verba populum Romanum admonebat, vt ſecum dijs actum gratias irent, quòd eorum auſpicijs tali die de Carthaginienſibus triumphaſſet: ne videlicet in ea ciuitate quam paulo antè ab hoſtium infeſtiſſimorum impetu atque armis vindicauerat, cauſam diceret.

HOc die, tribuni pleb. voſquè Quirites, cum Annibale & Carthaginienſibus ſignis collatis in Africa benè ac feliciter pugnaui. Itaq; quum hodie litibus & iurgijs ſuperſedere æquum ſit, ego hinc extemplo in Capitolium ad Iouem optimum maximum, Iunonemquè & Mineruam, cæteroſquè deos qui Capitolio atq; arci præſident, ſalutandos ibo: ijſquè gratias agam, quòd mihi & hoc ipſo die & ſæpè aliàs egregiè Reipub. gerendæ mentem facultatemquè dederunt. Veſtrum quoq;, Quirites, quibus commodum eſt, ite mecum, & orate deos vt mei ſimiles principes habeatis.

Ita, si ab annis septemdecim ad senectutem semper vos ætatem meam honoribus vestris anteistis, ego vestros honores rebus gerendis præcessi.

EX NONO QVARTAE *decados.*

ARGVMENTVM

ORATIONIS M. PORCII CATOnis Consulis ad populum, in fœdum Bacchanalium ritum.

Sacra Bacchi, qui Bacchanalia dicũtur, ex Græcia in Ethruriam prius, deinde velut contagione quadam, ex Ethruria Romam inuecta erant. Qui sacris ijs initiabantur, seu mares, seu fœminæ, noctu cœtus conciliabulaque faciebant, tota vrbe, fœmineæ faces ardentes præferebant, quas in aquam demissas, magia quadam flamma integra efferebant. mares velut capta mente, cum iactatione fanatica vaticinabatur. Inde permixti viri fœminis, nullum genus libidinis reliquum faciebant: postremò virorum inter se, & fœminarum passim concubitus fiebant, Hinc rixæ, hinc coniurationes, hinc cædes, hinc nullum non mali genus serpebat. Sed nihil non reuelat dies, quanquàm diu celatum atque abstrusum. Tandẽ indicio cuiusdam Ebutiæ primùm, deinde Hispalæ, quam Ebutia manumiserat, ad Posthumium Consulem res tota defertur. Is primo quoque tempore ad Senatum quicquid acceperat defert: cui ob id ipsum habitæ à Senatu gratiæ. Patres quæstionem de Bacchanalibus, sacrisque nocturnis, Consulibus decernunt. Tum verò, & ne qui cœtus nocturni fierent decretum, & datum negocium,

cium, vt sacerdotes, qui sacris ijs præerant, conquirerentur. Iam suum cuique magistratui officium de ijs sacris tollendis iniunctum erat, quũ M. Porcius Cato Consul in Rostra concione aduocata conscendit, vnde comprecatus primum Deos, sicuti assolet quoties ad populum magistratus verba facturus est, in hæc verba de tollendis Bacchanalibus disseruit:

NVlli vnquàm concioni, Quirites, tam nõ solùm apta, sed etiam necessaria hæc solennis comprecatio Deorum fuit, quæ vos admoneret hos esse Deos, quos colere, venerari, precariq́; maiores vestri instituissent: non illos qui prauis & externis religionibus captas mentes, velut furialibus stimulis ad omne scelus, & ad omnem libidinem agerent. Equidem nec quid taceam, nec quatenus proloquar, inuenio: si aliquid ignorabitis, ne locum negligentiæ dem: si omnia nudauero, ne nimium terroris offundam vobis, vereor. Quicquid dixero minus quàm pro atrocitate, & magnitudine rei dictũ scitote esse: vt ad cauendum satis sit, dabitur opera à nobis. Bacchanalia tota iampridem Italia, & nunc per vrbem etiam multis locis esse, non fama modò accepisse vos, sed cripitibus etiã vlulatibusq́; nocturnis, qui personant tota vrbe, certum habeo: cæterùm quæ ea res sit, ignorare: alios Deorum aliquem cultum, alios concessum ludum & lasciuam credere esse: & qualescunq́; sit, ad paucos pertinere. Quod ad multitudinem eorum attinet, si dixero multa millia hominum esse, illico necesse est exterreamini, nisi ad-

adiunxero, qui, qualesq; sint. Primùm igitur mulierum magna pars est, & is fons mali huiusce fuit: deinde simillimi fœminis mares stuprati, & constupratores, fanatici vigiles, vino, strepitibus, clamoribusque nocturnis attoniti. Nullas adhuc vires coniuratio, cæterũ incremẽtum ingens virium habet, quòd indies plures fiunt. Maiores vestri, ne vos quidem, nisi quum aut vexillo in arce posito, comitiorum causa exercitus edictus esset, aut plebi concilium Tribuni edixissent, aut aliquis ex magistratibus ad concionem vocasset, fortè temerè coire voluerunt: & vbicunq; multitudo esset, ibi & legitimum rectorem multitudinis censebant debere esse. Quales primùm nocturnos cœtus, deinde promiscuos mulierum ac virorum esse creditis? Si quibus ætatibus initientur mares, sciatis: non misereat vos eorum solùm, sed etiam pudeat. Hoc sacramento initiatos iuuenes, milites faciẽdos censetis, Quirites? ijs ex obscœno sacrario eductis arma committenda? hi cooperti stupris suis, alienisq;, pro pudicitia coniugum ac liberorum vestrorum ferro decernerent? Minus tamen esset, si flagitijs tantum effœminati forent (ipsorum id magna ex parte dedecus erat) à facinoribus manus, mentem à fraudibus abstinuissent. Nunquam tantum malum in Repub. fuit, nec ad plures, nec ad plura pertinens. Quicquid his annis libidine, quicquid fraude, quicquid scelere peccatum est, ex vno illo sacrario scitote ortum esse. Nec omnia in qua coniurauerunt edita facinora habent, adhuc priuatis no-

xijs, quia nondum ad Remplicam opprimendam satis virium est coniuratio sese impia tenet. Crescit & serpit quotidie malum, iam maius est, quã capere id priuata fortuna possit: ad summam Reip. spectat, nisi præcauetis Quirites, iam huic diurnæ legitimæ à Cõsule vocatæ, par nocturna concio esse poterit. Nunc illi vos singuli vniuersos concionantes timent: iam vbi vos dilapsi domos, & in rura vestra eritis, illi coierint, consultabunt de sua salute, simul ac vestra pernicie: tum singulis vobis vniuersi timendi erunt: Optare igitur vnusquisque vestrum debet, vt bona mens suis omnibus fuerit: si quem libido, si furor in illum gurgitem abripuit, illorũ eum, cum quibus in omne flagitium & facinus coniurauit, non suum iudicet esse. Ne quis etiam errore labatur vestrum quoq;, non sum securus. Nihil enim in speciem fallacius est, quàm praua religio. Vbi Deorum numen prætenditur, celerius subit animum timor, ne fraudibus humanis vindicandis, diuini iuris aliquid mixtum violemus. Hac vos religione innumerabilia decreta Pontificum, senatusconsulta haruspicum deniq; responsa liberant. Quoties hoc patrum auorumq; ætate negocium est, magistratibus datum, vt sacra externa fieri vetarent? sacrificulos vatesq; foro, circo, vrbe prohiberent? vaticinios libros cõquirerent, comburerentq;? omnem disciplinam sacrificandi, præterquã more Romano, abolerent? Iudicabãt enim prudentissimi viri, omnis diuini humaniq; iuris, nil æquè dissoluendæ religionis esse, quàm vbi non patrio, sed

exter-

externo ritu sacrificaretur. Hæc vobis prædicenda ratus sum, ne qua superstitio agitaret animos vestros, quum demolientes nos Bacchanalia, discutientesq; nefarios cœtus cerneretis. Omnia Dijs propitijs volentibusq; ea faciemus: qui, quia suum numen sceleribus, libidinibusq́ue contaminari indignè ferebant, ex occultis ea tenebris in lucem extraxerunt: nec patefieri, vt impunita essent, sed vt vindicarentur & opprimerentur, voluerũt. Senatus quæstionem extra ordinem de ea re mihi collegæq; meo mandauit: nos ipsi, quæ nobis agenda sunt, impigre exequemur: vigiliarum nocturnarum curam per vrbem, minoribus magistratibus mandauimus. Vos quoq; æquum est, quæ vestra munia sunt, quo quis loco positus erit, quod imperabitur impigre præstare, & dare operam, ne quid fraude noxiorum, periculi aut tumultus oriatur.

ARGVMENTVM

ORATIONIS PHILIPPI MACEdonis ad legatos Romanorum.

Philippus Macedo multa oppida Thessalorum, Perrhæbiorum, Maronitarum, aliorumq́ue populorum suæ ditionis fecerat: quæ quum repetita permissu se Romanorum occupare diceret, communi voluntate atque vno consensu eam rem ij populi ad Senatum deferunt. Senatusconsulto legati tres, in quibus Q. Cæcilius Metellus fuit, ad disceptationem finiendam missi: quorum primò statim aduẽtu, de ea ipsa re cõciliũ indictũ est: ad quod etiam Philippus cõuenit. Cognita causa legati decernũt, vt præsidia Macedonũ ex vrbibus Thes-

Theſſalorum & Perrhæbiorum deducerentur. Inde in Thraciam profecti, de vrbibus eius gentis cognoſcũt. Philippus indignè ferebat omnia nõ ex animi ſui ſententia, & iure fieri. Itaq; iniurias ſuas in hanc ſententiam legatis expoſuit.

NOn cum Maronitis mihi, aut cum Eumene diſceptatio eſt, ſed iam vobiſcum, Romani, à quibus nihil æqui me impetrare iamdiu animaduerto. Ciuitates Macedonum, quæ à me inter inducias defecerant, reddi mihi æquum cenſebam: non quia magna acceſſio ea regni futura eſſet (ſunt enim & parua oppida, & in finibus extremis poſita) ſed quia multum ad reliquos Macedonas continendos exemplum pertinebat, negatum eſt mihi. Bello Ætolico Lamiam oppugnare iuſſus à Conſule M'. Acilio, quum diu fatigatus ibi prælijs operibuſque eſſem, tranſcendentem me iam muros à capta propè vrbe reuocauit Conſul, & abducere inde copias coegit. Ad huius ſolatium iniuriæ permiſſum eſt, vt Theſſaliæ, Perrhæbiæque & Athamanum reciperem quædam caſtella magis, quàm vrbes. Ea quoq; ipſa vos mihi, Q. Cæcili, paucos ante dies ademiſtis. Pro non dubio paulò antè (ſi Dijs placet) legati Eumenis ſumebant quæ Antiochi fuerunt. Eumenen æquius eſſe quàm me habere, id ego aliter longè iudico eſſe. Eumenes enim, non niſi viciſſent Romani, ſed niſi bellum geſſiſſent, manere in regno ſuo non potuit. Itaq; ille veſtrum meritum habet, non vos illius. Mei autem regni tantum aberat vt vlla pars in diſcrimine fuerit, vt tria millia talen-

talentûm, & quinquaginta tectas naues, & omnes Græciæ ciuitates, quas antea tenuissem pollicentem vltrò Antiochum in mercedem societatis, sim aspernatus: hostemq; ei me esse prius etiam, quàm M'. Acilius exercitum in Græciã traijceret, præ me tuli: & cum eo Consule belli partem, quamcunq; mihi delegauit, gessi: & insequenti Consuli L. Scipioni, quum terra statuisset ducere exercitum ad Hellespontum, non iter tantum per regnum nostrum dedi, sed vias etiã muniui, pontes feci, commeatus præbui, nec per Macedoniam tantum, sed per Thraciam, vbi etiam inter cætera pax quoq; præstanda barbaris erat. Pro hoc studio meo erga vos, ne dicam, merito, vtrum adijcere vos Romani aliquid, & amplificare & augere regnum meum munificẽtia vestra oportebat? an quæ haberem aut meo iure, aut beneficio vestro, eripere? id quod nunc faciatis, Macedonum ciuitates, quas regni mei fuisse fatemini, non restituuntur. Eumenes tanquam ad Antiochum, ad spoliandum me venit, & (si Dijs placet) decem legatorum decretum, specimen calumniæ impudentissimæ prætendit: in quo maximè & refelli, & coargui potest. Disertissimè enim planissimeq́ue in eo scriptum est, Chersonesum, & Lysimachiam Eumeni dari. Vbi tandem Ænus & Maronea, & Thraciæ ciuitates adscriptæ sunt? Quod ab illis ne postulare quidem est ausus, id aut apud vos tãquam ab illis impetrauerit, obtinebit? Quo in numero me apud vos esse velitis, refert. Si tanquam inimicum & hostem insectari propositũ est, pergite

vt cœpistis facere. Sin aliquis respectus est mei, vt socij, atq; amici Regis, deprecor, ne me tantæ iniuria dignum iudicetis.

ARGVMENTVM

ORATIONIS LYCORTÆ PRÆtoris Achæorum, ad Legatos Romanos.

Lacedæmonij apud Qu. Cæcilium legatum primùm, deinde Romæ apud Senatum de iniurijs suis, quas ab Achæis acceperant, conquesti sunt, Inter cætera id quoque criminabantur, mœnia Lacedemonis ab ijs diruta esse, abductam plebem venditam, Lycurgi leges ademptas. Legatio deinde decreta, cuius Appius Claudius princeps erat. Is quum dato concilio exposuisset Achæis, ægrè ferre Senatum, quòd Lacedæmonijs tot, tamque graues clades intulissent, cædemque fecissent eorum, qui missi fuerant à Philopœmene: tum Lycortas Pætor eorum, ita obiectis respondit.

DIfficilior nobis, Appi Claudi, apud vos oratio est, quàm Romæ nuper apud Senatum fuit. Tunc enim Lacedæmonijs accusantibus respondendum erat: nunc à vobis ipsis accusati sumus, apud quos causa dicenda est: quam iniquitatem cõditionis subimus, quod ab illa spe non decidimus, iudicis animo te auditurum esse, posita contentione, qua paulò antè egisti. Ego certè quum ea quæ & hic antea apud Q. Cæciliũ, & postea Romæ questi sunt Lacedæmonij, à te paulò antè relata sint: non tibi, sed illis me apud te respondere credebam. Cædẽ obijcitis eorum, qui à Philopœmene prætore euocati

ad

ad causam dicẽdam, interfecti sunt. Hoc ego crimen non modò à vobis, Romani, sed ne apud vos quidẽ nobis obijciẽdũ fuisse arbitror. Quid ita? quia in vestro fœdere erat, vt maritimis vrbibus abstinerent Lacedæmonij. Quo tempore armis captis, vrbes, quibus abstinere iussi erãt, nocturno impetu occupauerunt, si T. Quintius, si exercitus Romanus, sicut antea, in Peloponneso fuisset, eò nimirũ capti & oppressi confugissent. Cum vos procul essetis, quò aliò, nisi ad nos socios vestros, quos antea Ciphio opem ferentes, quos Lacedæmonem vobiscum simili de causa oppugnantes viderant, confugerent? Pro vobis igitur iustum piumq; bellum suscepimus: quod quum alij laudent, reprehendere ne Lacedæmonij quidem possint, Dij quoq; ipsi comprobauerint, qui nobis victoriam dederunt: quonam igitur modo ea, quæ belli iure acta sunt, in disceptationem veniunt, quorum tamen maxima pars nihil pertinet ad vos? Nostrum est quod euocauimus eos ad causam dicendam, qui ad arma multitudinem exciuerant, qui expugnauerant maritima oppida, qui diripuerant, qui cædem principum fecerant. Quòd verò illi venientes in castra, interfecti sunt, vestrum est Areu & Alcibiade, qui nec nos (si Dijs placet) accusatis: non nostrum. Exules Lacedæmoniorum, quo in numero ij quoq; duo fuerũt, & tũc vobiscũ erũt, & quod domicilio sibi delegerant maritima oppida, se petitos credentes, in eos, quorum opera patria extorres, ne in tuto quidem exilio posse consenescere se indignabãtur, impetum fecerunt.

Lace-

Lacedæmonij igitur Lacedæmonios, non Achæi interfecerunt: nec iure, an iniuria cæsi sint, argumẽtari refert. At enim illa certè vestra sunt, Achæi, quòd leges disciplinamq; vetustissimam: Lycurgi sustulistis, quòd muros diruistis: quæ vtraq; ab iisdem obijci quî possunt? quum muri Lacedæmonis non à Lycurgo, sed paucos ante annos ad dissoluendum Licurgi disciplinam extructi sint? Tyranni enim nuper eos arcem & munimentum sibi, non ciuitati parauerunt: & si existat hodie ab inferis Lycurgus gaudeat ruinis eorum, & nunc se patriam, & Spartam antiquam agnoscere dicat. Non Pilopœmenem expectare, nec Achæos, sed vos ipsi Lacedæmonij vestris manibus amoliri & diruere omnia tyrannidis vestigia debuistis. Vestræ enim illæ deformes notæ seruitutis erant: & quum sine muris per octingentos propè annos liberi, aliquando etiam principes Græciæ fuissetis, muris velut cõpedibus circundatis vincti, per centum annos seruistis. Quod ad leges ademptas attinet, ego antiquas Lacedæmonijs leges Achæos ademisse, tyrannos ademisse arbitror vos non suas ademisse quas non habebant, sed nostras leges dedisse: nec male consuluisse ciuitati, quum concilij nostri eam fecerimus, & nobis miscuerimus, vt corpus vnum, & concilium totius Peloponnesi esset. Tunc, opinor, si alijs ipsi legibus viueremus, alias istis iniũxissemus, quæri se iniquo iure esse, & indignari possent. Scio ego, Appi Claudi, hãc orationem qua sum adhuc vsus, neq; sociorum apud socios, neq; liberæ gentis esse, sed verè seruorum

norum disceptantium apud dominos. Nam si nõ vox illa vana præconis fuit, qua liberos esse omnium primos Achæos iussistis: si fœdus ratũ est: si societas & amicitia obseruatur ex æquo: cur ego, quid Capua capta feceritis, Romani, non quæro? Vos rationem reposcitis, quid Achæi Lacedæmonijs bello victis fecerimus? Interfecti aliqui sunt, finge, à nobis: quid? vos senatores Campanos securi non percussistis? Muros diruimus: vos non muros tantùm, sed vrbem & agros ademistis. Specie, inquis, æquum est fœdus apud Achæos: re, precaria libertas, apud Romanos etiam imperium est. Sentio, Appi: & si non oportet, non indignor: sed oro vos, quamtumlibet intersit inter Romanos & Achæos, modò, ne in æquo hostes vestri nostriq; apud vos sint, ac nos socij, imò ne meliore iure sint. Nam vt in æquo essent, nos fecimus, quum leges ijs nostras dedimus, quum vt Achæi concilij essent, effecimus. Parum est victis, quod victoribus satis est: plus postulant hostes, quàm socij habent. Quæ iureiurando, quæ monumentis litterarum in lapide insculptis, in æternam memoriam sancta atque sacrata sunt, ea cum periurio nostro tollere parant. Veremur quidem vos, Romani, &, si ita vultis, etiam timemus: sed plus veremur, & timemus Deos immortales.

EX

EX DECIMO QVARTAE *decados.*

ARGVMENTVM

ORATIONIS PHILIPPI MACEdonis de *suâ liberorumq́; infelici conditione.*

Philippo regi Macedonum filij erant duo, Perseus & Demetrius: minor Demetrius multitudinis fauorem emeruerat, gratus iam ab initio Romanis, legationũ quos pro patre impigrè exequutus erat, nomine, alijsq́ue præclaris rebus quæ in eo prælucebant. Hoc ipsum Perseus ægrè ferebat, quòd ego pacto imperij summam mortuo patre ad eum deferendam esse facilè appareret. Itaque sibi adsciscit Macedonum magnum numerum, qui secum patrem regem, suapte natura in Romanos odio atque ira concitatum, ad bellum incitarent. Nacti eius rei occasionem alij alia in Romanos iaciebant, etiam præsente Demetrio. Impatiens irarum iuuenis, amoris videlicet sui erga Romanos velut igniculis agitatus, quæcunque in Romanos dicebant, extemplo dictis refellebat, ita patri se suspectum faciens. Inde, in concilium adhibebatur quoties de Romanis erat consultandum. Ex eo verò colloquio Perseus viam sibi ad augendam eam suspicionem factam esse ratus, nunquam non eius consilij sui perficiendi opportunitatem querebat. fortè Basternæ quidam regi sanguinis eius gentis in Macedoniam venientes, sororem suam alteri liberorum Philippi se dare velle in matrimonium dixerant: quo

quo nuntio Philippo ſupramodum lætanti. Quid hæc, inquit Perſeus, profutura ſunt nobis, quum fraude domeſtica plus immineat periculi quàm præſidij ab externis auxilijs? Præterea poſt conditum luſtrum, quum pro more iuuenes regij ſuis quiſque copijs ſtipati concurrerent, ita tamen vt Perſei præſertim furore nihil ad iuſtam prælij ſpeciem præter ferrum deeſſet, eo certamine tandem longè ſuperior Demetrij acies apparuit. Quod indignè paſſus Perſeus quum ad conuiuium à fratre vocaretur, ſe adfuturum acerrimè negat. Feſto deinde die iactatis de ludicro vtrinque ſermonibus, ſpeculator ex conuiuio Perſei ad audiendum quæ iactarentur, forte Perſei iuſſu egreditur, qui à iuuenibus ex triclinio itidem Demetrij egreſſis vulneratus abſceſſit. Eius rei ignarus Demetrius, mox. Quin comeſſatum inquit, ad fratrem imus? & iram, ſiqua fortè ex certamine reſidet, noſtra hilaritate lenimus? Conclamarunt omnes qui aderant, præter eos qui auſi erant facinus, eundum eſſe. Ita quum ſoli abnuerent, à Demetrio ire coguntur: ac facti ſui non obliti, gladios ſub veſte occultant, quibus ſe, ſi qua vis fortè oriretur, defenderent. Speculatores in veſtibulo ædium Perſei ſtabant, qui extemplo ingreſſi ad Perſeum, nuntiant Demetrium venire inter milites gladijs cinctos. Hoc nuntio permotus Perſeus velut in re trepida, claudi quamprimum ianuam iubet. Ita nequicquam pulſatis foribus, domum ſuam totius eius rei ignarus Demetrius ad conuiuium redit. Poſtero die quumprimùm licuit, in regiam ad patrem Perſeus ire pergit: quem quum ſolito triſtiorem Philippus animaduerteret, quid ea mœſtitia portenderet rogat. Perſeus ordine rem totam exponit. Tum pater & Demetrium vocari & amicos aliquot iubet,

bet, quibus miseram suam & liberorum conditionem ita vt sequitur indicauit. Post patrem, Perseus prior Demetrium parricidij accusat; sequuta est deinde rei defensio.

SEdeo miserrimus pater iudex inter duos filios, accusatorem parricidij, & reum, aut confecti, aut admissi criminis labem apud meos inuenturus. Iampridem quidem hanc procellam imminẽtem timebam, quum vultus inter vos minimè fraternos cernerem, quum voces quasdam exaudirem: sed interdum spes animum subibat, deflagrare iras vestras, purgari suspiciones posse: etiam hostes armis positis fœdus icisse, & priuatas multorum simultates finitas: subituram vobis aliquando germanitatis memoriam, puerilis quondam simplicitatis, cõsuetudinisq; inter vos: meorum deniq; præceptorum, quæ vereor ne vana surdis auribus cecinerim. Quoties ego audientibus vobis detestatus exempla discordiarum fraternarum, horrendos euentus eorum retuli, quibus se, stirpemq; suam, domos, regna funditus euertissent? Meliora quoq; exempla parte altera posui, sociabilem consortionem inter binos Lacedæmoniorum Reges, salutarem per multa secula ipsis, patriæq;: eandem ciuitatem, posteaquàm mos sibi cuiq; rapiendi tyrannidem exortus sit, euersam. Iam hos Eumenem Attalumq; fratres à quàm exiguis rebus, propè vt puaeret Regij nominis, mihi Antiocho, & cuilibet Regum huius ætatis nulla re magis, quam fraterna vnanimitate Regnum æquasse. Ne Romanis quidem exemplis abstinui, quæ

quæ aut visa aut audita habebam. T. & L. Quintiorum, qui bellum mecum gesserunt, P. & L. Scipionum, qui Antiochum deuicerunt: patris patruiq; eorum, quorum perpetuam vitæ concordiam mors quoq; miscuit. Neq; vos illorũ scelus, similisq; sceleri euentus deterrere à vecordi discordia potuit: neq; horum bona mens, bona fortuna ad sanitatem flectere. Viuo & spirante me, hæreditatem meam ambo, & spe, & cupiditate improba petitis. Eousq; me viuere vultis, donec alterius vestrûm superstes haud ambiguum regem alterum mea morte faciam. Nec patrem potestis pati: nihil chari, nihil sancti nominis nostis, cuius vice regni vnius insatiabilis amor successit. Agite, conscelerate aures paternas: decernite criminibus mox ferro decreturi: dicite palàm quicquid aut veri potestis, aut comminisci libet: reseratæ aures sunt, quæ post hac, secretis alterius ac altero criminibus, claudentur.

PERSEI ACCVSATORIS *Actio, in Demetrium fratrem parricidij reum.*

APerienda nimirum nocte ianua fuit, & armati comessatores accipiendi, præbendumq; ferro iugulum, quando non creditur nisi perpetratũ facinus. Eadem petitus insidijs audio, quæ latro atq; insidiator. non nequicquam isti vnum Demetrium filium te habere. me subditum, & pellice genitum appellãt.

Nam si gradum, si caritatem filij apud te haberem: non in me querentem deprehensas insidias, sed in eum qui fecisset, saeuires. Nec adeò tibi vilis vita esset nostra, vt nec praeterito periculo meo mouereris, neq; futuro, si insidiantibus sit impune. Itaq; si mori tacitũ oportet, taceamus, precati tantùm Deos, vt à me coeptum scelus, in me finem habeat, nec per meum latus tu petaris. Sin autem, quod circunuentis in solitudine natura ipsa subijcit, vt hominum quos nunquã viderint, fidem tamen implorent: mihi quoque ferrum in me strictum cernenti, vocem mittere liceat, Per te, patriumquè nomen, quod vtri nostrum sanctius sit, iampridem sentis, ita me audias, precor, tanquàm si voce & comploratione nocturna excitus mihi quiritanti interuenisses, Demetrium cum armatis nocte intempesta in vestibulo meo deprehendisses. Quod tum vociferarer in re praesenti pauidus, hoc nunc postero die queror. Frater, non comessantiũ in vicem iamdiu viuimus inter nos: regnare vtiquè vis: huic spei tuae obstat aetas mea, obstat gentium ius, obstat vetustus Macedoniae mo, sobstat vero etiam patris iudiciũ. Huc trãscendere nisi per meum sanguinem nõ potes: omnia moliris: & tentas: adhuc seu cura mea, seu fortuna restitit parricidio tuo. Hesterna die in lustratione, & decursu & simulacro ludicro pugnae, funestum propè praelium fecisti: nec me à morte aliud vindicauit, quàm quòd me ac meos vinci passus sum. Ab hostili praelio, tanquàm fraterno lusu, pertrahere me ad coenã voluisti. Credis ne, pater, inter inermes conui-

uas me cœnaturum fuisse, ad quem armati comessatum venerunt? Credis nihil à gladijs nocte periculum fuisse, quem sudibus te inspectante propè occiderunt? Quid hoc noctis? quid vt inimicus ad iratum? Quid cum ferro succinctis iuuenibus venis? Conuiuam me tibi committere ausus non sum: commessatorem te cum armatis venientem recipiam? Si aperta ianua fuisset, funus meum parares hoc tempore, pater, quo querentem audis. Nihil ego tanquam accusator criminosè, nec dubia argumentis colligendo, ago. Quid enim, negat se cum multitudine venisse ad ianuam meam? aut ferro succinctos secum fuisse? Quos nominauero, accerse: possunt quidem omnia audere, qui hoc ausi sunt: non tamen audebunt negare se deprehensos intra limen meum cum ferro. Si ad te deducerem, rem pro manifesto haberes: fatentes pro deprehensis habe. Execrare nunc cupiditatem regni, & furias fraternas cōcita: sed ne sint cæcæ, pater, execrationes tuæ, discerne: dispice insidiatorem, & petitum insidijs, noxium huic esse caput, qui occisurus fratrem fuit, habeat etiam iratos paternos Deos qui periturus fraterno scelere fuit, perfugium in patris misericordia & iustitia habeat. Quò enim alio confugiam? cui non solenne lustrare exercitus, cui non decursus militum, non domus, non epulæ, non nox ad quietem data naturæ beneficio mortalibus, tuta est? Si iero ad fratrem inuitatus, moriendum est, si recepero intra ianuam commessatum fratre, moriēdum est. Nec eundo, nec manendo insidias euito.

Quò me conferam? nihil præter Deos, pater, & colui. Non Romanos habeo, ad quos confugiam: perisse expetunt, quia tuis iniurijs doleo : quia tibi ademptas tot vrbes, tot gentes, modò Thraciæ maritimã oram indignor. Nec me, nec te incolumi Macedoniam suam futuram sperant: sed si me scelus fratris, te senectus absumpserit, aut nec ea quidem expectata fuerit, Regem regnumq; Macedoniæ suæ futura sciunt. Si quid extra Macedoniam tibi Romani reliquissent, mihi quoq; id relictum crederem receptaculũ. At in Macedonibus satis præsidij est. Vidisti hesternæ die impetum in me militum. Quid illis defuit, nisi ferrum? Quod illis defuit interdiu conuiuæ fratris noctu assumpserunt. Quid de magna parte principum loquar, qui in Romanis spem omnem dignitatis & fortunæ posuerunt & in eo qui omnia apud Romanos potest? Neq hercule istum mihi tantùm fratri maiori, se propè est vt tibi quoq; ipsi Regi, & patri præferant. Iste enim est, cuius beneficio pœnam tib Senatus remisit, qui nunc te ab armis Romani protegit, qui tuam senectutem obligatam, & ob noxiam adolescentiæ suæ esse æquum censet. Pr isto Romani stant: pro isto omnes vrbes tuo im perio liberatæ: pro isto Macedones, qui pace Ro mana gaudent. Mihi præter te, pater, quid v quàm aut spei, aut præsidij est? Quò spectare il las literas ad te nunc missas T. Quintij credis quibus & benè te consuluisse rebus tuis ait, quò Demetrium Romam miseris: & hortatur vt i terum, & cum pluribus legatis, & primoribu

quo

quoq; Macedonum remittas eum? T. Quintius, qui nunc est, autor omnium rerum isti & magister, eum sibi, te abdicato patre, in locum tuũ substituit: illic ante omnia clandestina concepta sunt consilia: quæruntur adiutores consilijs, quũ te plures, & principes Macedonum cum isto mittere iubet. Qui hinc integri & synceri Romam eunt, Philippum Regem se habere credẽtes: imbuti, & illinc infecti Romanis delinimẽtis, redeunt. Demetrius ijs vnus omnia est: eum iam regem viuo patre appellant. Hæc si indignor, audiendum est statim, non ab alijs solùm, sed etiam à te, pater, cupiditatis regni crimen. Ego vero, si in medio ponitur, non agnosco: quẽ enim suo loco moueo, vt ipse in eius locum succedam. Vnus ante me pater est, & vt diu sit, Deos rogo: superstes ei ita sim, si merebor, vt ipse me esse velit. Hæreditatem regni, si pater tradet, accipiam. Cupit regnum, & quidem scelerate cupit, qui transcendere festinat ordinem ætatis, naturæ, moris Macedonum, iuris gentium. Obstat frater maior, ad quem iure, voluntate etiã patris, regnum pertinet. Tollatur nunc primus in regnum, fraterna cæde sit potior: pater senex, & filio solus orbatus magis timebit ne irascatur, quam vt filij vlcisci necem patiatur. Romani lætabuntur, probabunt, defendent factũ. Hæ spes incertæ, pater, sed non inanes sunt: ita enim res se habet, periculum vitæ propellere à me potes, puniendo eos qui ad me interficiendum ferrum sumpserunt. Si facinori eorum successerit, mortem meam idem tu persequi non poteris.

DEMETRII PARRICIDII REI defensio.

OMnia quæ reorum antea fuerant auxilia, pater, præoccupauit accusator, simulatisq; lacrymis in alterius perniciem, veras meas, lacrymas suspectas tibi fecit: quum ipse, ex quo à Roma redij, per occulta cũ suis colloquia, dies noctesq; insidietur vltrò mihi: nunc non insidiatoris modò, sed latronis manifesti, & percussoris speciẽ induit. Periculo suo te exterret, vt innoxio fratri per eundem te maturet, perniciẽ: perfugiũ sibi nusquã gentiũ esse ait, vt ego ne apud te quidẽ spei, quicquã reliqui habeã. circumuẽtum, solũ, inopem, inuidia gratiæ externæ, quæ obest potius quam prodest, onerat. Iam illud, quàm accusatoriè, quòd noctis huius crimen miscuit cum cætera insectatione vitæ meæ? vt & hoc, quod iam, quale sit, scies, suspectum alio vitæ nostræ tenore faceret, & illam vanam criminationem spei, voluntatis consiliorum meorum, nocturno hoc ficto, & cõposito argumento, fulciret: simul & illud quæsiuit, vt repentina minimeq; præparata accusatio videretur: quippe ex noctis huius metu, & tumultu repentino exorta. Oportuit autẽ, Perseu, si proditor ego patris regniq; eram, si cum Romanis, si cum alijs inimicis patris inieram cõsilia, non expectatam fabulam esse noctis huius sed proditionis meæ antè me accusatum: si illa separata ab hac vana accusatio erat, inuidiã tuam aduersus me magis, quàm crimen meum

indi

indicatura, hodie quoq; eã, aut prætermitti aut in aliud tempus differri, vt perspiceretur, vtrũ ego tibi, an tu mihi nouo quidem, & singulari genere odij insidias fecisses. Ego tamen, quantum in hac subita perturbatione potero, separabo ea quæ tu confudisti, & noctis huius insidias aut tuas aut meas detegam. Occidendi sui consilium me inisse videri vult, vt scilicet maiore fratre sublato, cuius iure gentium, more Macedonum, tuo etiam (vt ait) iudicio regnum futurum est: ego minor in eius, quem occidissem, succederem locum. Quid ergo illa sibi vult pars altera orationis, quæ Romanos à me cultos ait, atq; eorum fiducia in spem regni me venisse? Nam & si in Romanis tantũ momenti esse credebam, vt quẽ vellẽt, imponerẽt Macedoniæ regem, & meæ tãtum apud eos gratiæ confidebam: quid opus parricidio fuit? an vt cruentum fraterna cæde diadema gererem? vt illis ipsis, apud quos aut vera, aut certè simulata probitate partam gratiam habeo (si quam forte habeo) execrabilis & inuisus essem? nisi T. Quintium credis, cuius virtute, & cõsilijs me nunc arguis regi, quũ & ipse tali pietate viuat cum fratre, mihi fraternæ cædis fuisse autore. Idem non Romanorum solùm gratiam, sed Macedonum iudicia, ac penè omnium Deorum hominumq; consensum collegit, per quæ omnia se mihi parem in certamine non futurum crediderit: idem, tanquàm in alijs omnibus rebus inferior essem, ad sceleris spem vltimam confugisse me insimulat. Vis hanc formulam cognitionis esse, vt vter timuerit, ne

alter dignior videretur regno, is consilium opprimendi fratris iudicetur cepisse? Exequamur tamen quocunq; modo conficti ordinem criminis. Pluribus modis se petitum criminatus est, & omnes insidiarum vias in vnum diem cōtulit. Volui interdiu eum, post lustrationem quum concurrimus, & quidem (si Dijs placet) lustrationum die occidere: volui, quum ad cœnam inuitaui, veneno scilicet tollere: volui quum comessatum gladijs accincti me secuti sunt, ferro interficere. Tempora quidem qualia sint ad parricidium electa, vides: lusus, conuiuij, comessationis, quis, dies, qualis, quo lustratus exercitus, quo interdiuisam victimam, prælatis omnium qui vnquàm fuère Macodoniæ Regum armis, Reges duo solito more tua tegentes latera, pater, præuecti sumus, & secutum est Macedonum agmen. Hoc ego, etiam si quid antè admisissem piaculo dignum, lustratus & expiatus sacro, tum, quum maximè in hostiam, itineri nostro circundatam, intuens, parricidiū, venena, gladios in comessatione præparatos volutabam in animo, vt quibus alijs deinde sacris contaminatam omni scelere gentem expiarem? Sed cæcus criminandi cupiditate animus, dum omnia suspecta efficere vult, aliud alio confundit. Nam si veneno te inter cœnam tollere volui, quid minus aptum fuit, quam pertinaci certamine, & concursu iratum te efficere, vt meritò, sicut fecisti, inuitatus ad cœnam, abnueres? Quum autem iratus negasses: vtrū vt placarem te, danda opera fuit, vt aliam quærerem

occasionem, quoniam semel venenum parauĕram? an ab illo consilio velut transiliendum ad aliud fuit, vt ferro te, & quidem eo die, per speciem comessationis occiderem? Quo deinde modo, si te metu mortis credebam cœnam euitasse meam, non ab eodem metu commessationẽ quoq; euitaturum existimabam? Non est res qua erubescam, pater, si die festo inter æquales largiore vinosum vsus. Tu quoq; velim inquiras, qua lætitia, quo lusu apud me celebratum hesternum conuiuium sit. Illic etiam prauo, forsitan odio prouehente, quod in iuuenili armorum certamine, pars nostra non inferior fuerat: miseria hæc, & metus crapulam facilè excusserunt, quod si nõn interuenissent insidiatores, somno sopiti iaceremus. Si domum tuam expugnaturus capta domo, dominum interfecturus eram, non temperassem vino in vnum diem? non milites meos abstinuissem? Et, ne ego me solum nimia simplicitate tuear, ipse quoq; minimè malus ac suspicax frater, Nihil aliud scio, inquit, neq; arguo, nisi quòd cum ferro comessatum venerunt. Si quæram, vnde idipsum scias, necesse erit, aut speculatorum tuorum plenam domum fuisse meã, aut illos ita apertè sumpsisse ferrum, vt omnes viderent. Et ne quid ipse aut prius inquisisse, aut nunc criminosè argumentari videretur, te quærere ex ijs quos nominasset, iubebat, an ferrum habuissent: vt tanquàm in re dubia, quum id quæsisses, quod ipsi fatentur, pro conuictis haberentur. Quin tu illud quæri iubes, num tui occidendi caussa ferrum sumpserint? num me autore,

tore, & ſciente? Hoc enim videri vis, non illud quod fatentur, & palàm eſt, & ſui ſe tuẽdi cauſa ſumpſiſſe dicunt. Rectè an perperam fecerint, ipſi ſui facti rationem reddent: meam cauſam, quæ nihil eo facto contingitur, ne miſcueris, aut explica vtrum apertè, an clàm, te aggreſſuri fuerimus. Si apertè, cur non omnes ferrũ habuimus? cur nemo, præter eos, qui tuum ſpeculatorem pulſarunt? Si clàm, quis ordo conſilij fuit? Conuiuio ſoluto, quum comeſſator ego diſceſſiſſem, quatuor ſubſtitiſſent, vt ſopitum te aggrederentur? Quomodo fefelliſſent, & alieni, & mei, & maxime ſuſpecti, quia paulò antè in rixa fuerant? Quomodo autem trucidato te, ipſi euaſuri fuerint? quattuor gladijs domus tua capi, & expugnari potuit? Quin tu, omiſſa iſta nocturna fabula, ad id quod doles, quod inuidiã vrit, reuerteris? Cur vſquàm regni tui mentio fuit, Demetri? Cur dignior patris fortunæ ſucceſſor quibuſdã videris, quàm ego? cur ſpẽ meam, quæ, ſi tu non eſſes, certa erat, dubiam & ſolicitam facis? Hæc ſentit Perſeus, & ſi non dicit: hæc iſtum inimicum, hæc accuſatorem faciunt: hæc domum, hæc regnum tuum criminibus, & ſuſpicionibus replent. Ego autem, pater, quemadmodum nec nũc ſperare regnũ, nec ambigere vnquam de eo forſitan debeam, quia minor ſum, quia tu me maiori cedere vis: ſic illud nec debui facere, nec debeo, vt indignus te patre, indignus omnibus videar. Id enim vitijs meis, non cedendo cui ius faſq; eſt, non modeſtia conſequar. Romanos obijcis mihi: & ea quæ gloriæ eſſe debent,

bent,in crimen vertis. Ego nec obses Romanis vt traderer,nec vt legatus Romam mitterer, à te petij: missus,ire non recusaui: vtroque tempore ita me gessi,ne tibi pudori,ne regno tuo, ne genti Macedonum essem. Itaque mihi cum Romanis amicitiæ causa fuisti,pater: quoad tecum illis pax manebit, mecum quoque gratia erit. Si bellum esse cœperit: qui obses, qui legatus pro patre nõ inutilis fui,idem hostis illis accerrimus ero. Nec hodie vt prosit mihi Romanorũ gratia, postulo: ne obsit,tantum deprecor: nec in bello cœpit,nec ad bellum reseruetur. Pacis pignus fui, ad pacẽ retinendã legatus missus sum: neutra res mihi nec gloriæ, nec crimini sit. Ego si quid impiè in te,pater,si quid scelerate in fratrẽ admisi,nullam deprecor pœnam. Si innocẽs sum, ne inuidia conflagrem,quum crimine nõ possum,deprecor. Non hodie me primum frater accusat,sed hodie primum aperte, nullo meo in se merito. Si mihi pater succenseret, te maiorem fratrem pro minore deprecari oportebat: te adolescentiæ, te errori veniam impetrare. In eo vbi præsidium esse oportebat,ibi exitium est. E conuiuio, & comessatione propè semi somnus, raptus sum ad causam parricidij dicendam: sine aduocatis, sine patronis, ipse pro me dicere cogor. Si pro alio dicendum esset, tempus ad meditandum, & componendam orationem sumpsissem, quum quid aliud,quàm ingenij fama periclitarer? Ignarus quid accersitus essem, te iratum, te iubentem dicere causam,fratrem accusantẽ audiui. Ille diu antè præparata,meditata in me ora-

tione est vsus, ego id tantum temporis, quo accusatus sum, ad cognoscendum quid ageretur, habui. Vtrum illo momento horæ accusatorem audirem? an defensionem meditarer? Attonitus repentino, atque inopinato malo, vix quid obijceretur, intelligere potui: nedum satis sciam quomodo me tuear. Quid mihi spei esset, nisi patrem iudicem haberem? apud quem, etiamsi à fratre charitate vincor, misericordia certè: reus vinci non debeo. Ego enim, vt me mihi tibique serues, precor: ille vt me in securitatem suam occidas, postulat. Quid eum, quum regnum ei tradideris, facturum credis, in me esse, qui iam nunc sanguine meo, sibi indulgeri æquum censet?

ARGVMENTVM
INTERROGATIONVM T. SEMpronij Prætoris ad L. Minutium legatum.

L. Minutius legatus, & duo Tribuni militum regressi Romam ex Hispania, nunciarant senatui, quæ prosperè ac feliciter illic gesta erant, inter alia duo sequunda prælia, Celtiberorum deditionem confectam prouinciam esse. Id tamen postularant, vt Q. Fuluio inde exercitum deducere liceret, milites enim iam vltrà in ea prouincia retineri non posse, alioqui iniussu abituros esse, aut certè seditionem moturos. T. erat Sempronius Prætor, cui ea prouincia decreta erat. Is ne quid faceret, quod è Rep. non videretur, iam ex Minutio ipso quærit, quidnam sentiat ea in re faciundum.

Quæro

QVæro de te, L. Minuti, quum confectam prouinciam nuncies, existimesne Celtiberos perpetuò in fide mansuros, ita vt sine exercitu ea prouincia obtineri possit? Si neq; de fide barbarorũ quicquàm recipere, aut affirmare nobis potes, & habendum illic vtile exercitum censes, vtrum tandem autor senatui sis, supplementum in Hispaniam mittendi? vt ij modò quibus emerita stipendia sint, milites dimittantur, veteribus militibus tyrones immisceantur? an deductis de prouincia veteribus legionibus, nouas conscribendi & mittendi? quum contemptum tyrocinium etiam mitiores barbaros excitare ad rebellandum possit? dictu, quàm re facilius sit, prouinciam ingenio ferocem, rebellatricem confecisse? Paucæ ciuitates, vt quidem ego audio, quas vicina maximè hyberna premebant, in ius ditionemq; venerunt: vlteriores in armis sunt. Quæ quum ita sint, ego tamen hæc prædico, P.C. me exercitu eo qui nũc est, Remp. administraturum: si deducat secum Flaccus legiones, loca pacata me ad hybernacula electurum, neq; nouum militem ferocissimo hosti obiecturum.

ARGVMENTVM

VERBORVM Q. CÆCILII METELLI, ad M. Lepidum, & M. Fuluium censores declaratos, de reconciliatione.

M. Aemilius Lepidus pontifex maximus, & M. Ful-

M. Fuluius, graues iam sæpe, ac diu ante inuicem exercuerant inimicitias, quum omnium tribunum consensu creati censores fuêre. Declarati, quum nihilo magis redirent in gratiam, quàm ante communem magistratum id ægrè passi primores Senatorum, ad eos, ad aram Martis, demissis comitijs, pro more considentes, veniunt: inter quos Q. Metellus pro omnibus vnus, in hęc verba ad reconciliationem eos deducere, ac reuocare conabatur.

NOn obliti sumus, Censores, vos paulò antè ab vniuerso populo Rom. moribus nostris præpositos esse, & nos à vobis admonefieri, non vos à vobis debere. Indicandũ tamen est, quid oẽs bonos in vobis aut offendat, aut certè mutatũ malint. Singulos quum intuemur, M. Æmili, M. Fului, neminem hodie in ciuitate habemus, quem, si reuocemus in suffragium, velimus vobis prælatum esse. Ambos quũ simul aspicimus, non possumus vereri ne malè comparati sitis: nec tantùm Reip. prosit, quòd omnibus nobis egregiè placetis, quàm quòd alter alteri displicetis, noceat. Inimicitias per annos multos vobis ipsis graues: & atroces geritis: quæ, periculum est ne ex hac die nobis & Reipub. quàm vobis grauiores fiant. De quibus causis hoc timeamus, multa succurrũt, quæ diceretur, nisi forte implacabiles fueritis, implicauerint animos vestros. Has vt hodie, vt in isto tẽplo finiatis simultates, quæsumus vos vniuersi: & quos coniunxit suffragijs suis populus Romanus, hos etiam reconciliatione gratiæ cõiungi à nobis sinatis. Vno animo, vno consilio eligatis sena-

senatum, equites recenseatis, agatis censum, lustrum condatis: quod in omnibus precationibus nuncupatis his verbis, vt ea res mihi collegæque meo benè & feliciter eueniat, id ita vt verè, vt ex animo velitis euenire, efficiatisq; vt quod Deos precati eritis, id vos velle etiam homines credamus. T. Tatius & Romulus, in cuius vrbis medio foro, acie hostes concurrerant, ibi concordes regnarunt. Non modo simultates, sed bella quoq; finiuntur: ex infestis hostibus plerumq; socij fideles, interdum etiam ciues fiunt. Albani, diruta Alba, Romam traducti sunt: Latini, Sabini in ciuitatem accepti. Vulgatum illud, quia verum erat, in prouerbium venit: Amicitias immortales, inimicitias mortales debere esse.

ARGVMENTVM *ORATIONIS PHILIPPI REGIS Macedonum ad Antigonum, de regni hæreditate.*

Perseus, maior Philippi liberorum, non æquo animo ferens, audita inuicem accusatione ac defensione parricidij, à patre de ea re iudicium in aliud tempus dilatum esse, vbi disquisitionibus atque inquisitionibus in vitam & mores vtriusque compertum esset vter culpandus foret: nec die nec nocte quicquam prætermittebat quod ad augendam suspicionem, finiendamque quamprimùm disceptationem pertineret. Ac eius (puto) importunitate ac querelis pater rex victus, Romam legatos duos, quos in neutram partem inclinare putabat, re vera Persei fautores, mittit, qui de ijs ipsis quæ in Demetriũ congesta crimina erant, cognoscerent.

Ii erant Philocles & Apelles: qui Roma in Macedoniam regressi, literas falsas adulterino T. Quintij signo notatas regi reddiderunt, quibus facilè apparebat crimina Persei in fratrem iacta, vera esse. Tum verò Perseus iam victoriam propè in manibus cernens, rursus fratrem apud patrem accusat: quo quidem iudicio nihil palàm contra reū pronuntiatum, vt dolo potius interficeretur. Itaque à Thessalonica Demetriadem profecturus Philippus, Dida quodam prætore, qui Persei partium erat, comite, Demetrium ad Astrum Pæoniç oppidum mittit. Nec abest suspicio quin ei Didæ digredienti de filio occidendo mādata pater dederit. Profecti ab Astreo Heracleam, cum alijs cœnam illic hilariter celebrant: quo in conuiuio epoto veneno, non ita multo post & patris crudelitatem, & fratris parricidium, & Didæ scelus conquerens innoxius iuuenis absumptus est. Exinde pater rex comperta morte, conscientia scelerum premente, vitam tristem ac miserabilem egit. Iam Antigonus erat Antigoni alterius (Philippi tutor fuerat) nepos, qui amicus Philippi permanserat. Is per inuidiam legatorum suprà nominatorum, qui literis falsis confirmarāt crimina Persei in fratrem, Demetrio occiso, animo suo proponens, mortuo quoque patre magnum sibi à Perseo periculum fore, Philippū quotidie solicitabat ad veritatem criminis explorandam. Ac forte Xychus consilij particeps, quum ipsi obuius egredienti à Philippo foret, eius indicio ad Philippum vt conscius defertur. Adductus, paruo metu iniecto ordinem omnem facinoris exponit. De legatis sumptum supplicium. Detectas esse fraudes audiens Perseus, non temere se patri committere ausus, procul inde abfuit. Philippus deinde per occasionem Antigono voluntatē suā de regni hæreditate, quā ad eū se mortuo venturam destinabat, in hęc verba declarauit.

Quam-

QVando in eam fortunam veni, Antigone, vt orbitas mihi, quam alij detestantur parentes, optabilis esse debeat: Regnum quod à patruo tuo forti, non solùm fideli tutela eius custoditum, & auctum etiam accepi, id tibi tradere in animo est. Te vnum habeo, quem dignum regno iudicem: si neminem haberem, perire & extingui id mallem, quàm Persei sceleste fraudis præmium esse. Demetrium excitatum ab inferis, restitutumq́; credam mihi, si te, qui morti innocentis, qui meo infelici errori vnus illacrymasti, in locum eius substitutum relinquam.

EX PRIMO QVINTÆ *decados.*

ARGVMENTVM *ORATIONIS CALLICRATIS Achæi aduersus Perseum.*

Altius repetenda est priorum temporum ratio. Perseus, qui patris Philippi fugiens conspectum in Thracia erat, per medicum qui curationi Philippi præerat, eo ipso tempore quo desperationis notæ apparuerant, de patris morte factus est certior. Eo nuntio lætus factus, quanta maxima celeritate potuit in Macedoniã rediit. Ita præter omnium propè opinionem & expectationem regno potitur: ac primo quoque tempore legatos Romam mittit, non solùm ad amicitiam paternam renouandam, sed ad petendum quoque vt rex appellaretur. Solicitabat inde ad bellum suorum animos, mixtisq; inter Dardanos

Bastarnasque certaminibus, facilè apparebat ex ijs quæ legati Romanorum retulerant, breui oriturum bellum: quum Romam ipse legatos mittit, qui purgarent nec accitos ab eo Bastarnas, nec eo autore quicquam facere. Romani excusationem non acceperunt, tantumque moneri per legatos iussus est vt fœdus renouatum non violaret. Fortè per eos dies quidam Dolopum iam parere imperio eius abnuebant: ita vt si quibus fortè de rebus disceptandum esset, ab eo ad Romanos reuocarent. Ipse cum exercitu profectus eam totam gentem sub ius iudiciumque suum coegit. Inde per Cætæos montes transgressus, religionibus quibusdam animo iniectis, oraculum aditurus, Delphos ascendit. Terror omnium ad quos fama eius transitus peruenerat, mentes occupauerat ne bellum inferre vellet. Is tamen illic tres dies commoratus, per Achaiam Thessaliamque, sine damno & iniuria agrorum per quos iter fecit, in Macedoniam regressus est. Exinde cogitare cœpit, omnium earum gentium quibuscum patri regi simultates fuerant, societatem & amicitiam conciliandam esse. Fortè paucis antè diebus Achæi Macedonibus finibus suis interdixerant: quo propè tempore seruitia eius gentis in Macedoniam fugerant. Itaque iam tempus venisse ratus Perseus reconciliandæ gratiæ cum Achæis, comprehensos seruos remisit cum literis: quibus, vt facilè apparet ex concione proxima (nam hoc loco sensus nonnulli apud Liuium desideratur) societatem repetebat. Iam tū factiones Achæorum erant duæ: Xenarchus prætor pro Perseo stabat: Callicrates, aduersarius. Itaque quum à Xenarcho prætore eæ ipsæ literæ recitatæ forent, tum Callicrates in hæc verba inuiolatum fœdus Romanis seruandum esse, non societatem cum Perseo iungendam suasit: quæ deinde Xenarchus refutat.

PArua, aut mediocris res, Achæi, quibusdam videtur agi: ego maximè grauissimã omnium non agi tantùm arbitror, sed quodãmodo actã esse. Nam qui Regibus Macedonũ Macedonibusq́; ipsis, finibus interdixissemus, manereq́; id decretũ, scilicet ne legatos ne nũcios admitteremus Regũ, per quos aliquorũ ex nobis animi solicitarentur: ij concionantem quodammodo absentem audimus. Regem, &, si Dijs placet, orationem eius probamus, & quum feræ bestiæ cibum ad fraudem suam positum plerunque aspernentur & refugiant, nos cæci specie parui beneficij inescamur, & seruulorũ minimi precij recipiendorum spe, nostram ipsorum libertatem subrui, & tentari patimur. Quis enim nõ videt viam regiæ societatis quæri, qua Romanum fœdus, quo nostra omnia continentur, violetur? Nisi hoc dubium alicui est, bellandum Romanis cum Perseo esse; & quod viuo Philippo expectatum, morte eius interpellatum est, id post mortem Philippi futurum. Duos, vt scitis habuit filios Philippus, Demetrium & Persea. Genere materno, virtute, ingenio, fauore Macedonum longè præstitit Demetrius: sed quia in Romanos odij regnũ posuerat præmium. Demetrium nullo alio crimine, quàm Romanæ amicitiæ initæ occidit: Persea, quem populi Rom. prius penè quàm regni hæredem futurum sciebat, Regem fecit. Itaq; quid hic post mortẽ patris egit aliud, quũ bellum parauit? Bastarnas primũ, ad terrorẽ omniũ, in Dardaniã immisit: qui si sedẽ eam tenuissent, grauiores, eos accolas Græcia

habuis-

habuisset, quàm Asia Gallos habeat. Ea spe depulsus, non tamen belli consilia omisit: imò si vera volumus dicere: iam inchoauit bellum. Dolopiam armis subegit: nec prouincijs de controuersis ad disceptationem populi Rom. audiuit. Inde transgressus Oetam, vt repentè in medio vmbilico Græciæ conspiceretur. Delphos ascendit. Hæc vsurpatio itineris insoliti quò vobis spectare videtur? Thessaliam deinde peragrauit: quòd sine vllius eorum quos oderat, noxia, hoc magis tentationem metuo. Inde litteras ad nos cum muneris specie misit: & cogitare iubet, quomodo in reliquum, hoc munere non egeamus, hoc est, vt decretum quo arcentur Peloponneso Macedones, tollamus: rursus legatos regios, & hospitia cum principibus, & mox Macedonũ exercitus, ipsum quoq; à Delphis (quantum enim interluit fretum?) traijcientem in Peloponnesum videamus: immisceamur Macedonibus armantibus se aduersus Romanos. Ego nihil noui censeo decernendum, seruandaq; omnia integra, donec ad certum dirigantur, vanusne hic timor noster, an verus fuerit. Si pax inuiolata inter Macedones Romanosq; manebit, nobis quoque amicitia & commercium sit: nunc de eo cogitare periculosum, & immaturum videtur.

ARCONIS FRATRIS XENARchi, prætoris Achæorum pro Perseo refutatio.

Difficilem orationem Callicrates & mihi, & omnibus qui ab eo dissentimus, fecit. Agendo enim Romanæ societatis cau-

causam ipse, tentariq; & oppugnari dicendo, quæ nemo neq; tentat, neq; oppugnat, effecit, vt qui à se dissentiret, aduersus Romanos dicere videretur. Ac primùm omnium tanquàm non hîc nobiscum fuisset, sed, aut ex curia populi Romani veniret, aut Regum arcanis interesset, omnia scit & nunciat quæ occultè facta sunt: diuinat etiam quæ futura fuerant, si Philippus vixisset: quòd ita Perseus regni hæres sit, quid parent Macedones, quid cogitent Romani. Nos autem, qui nec ob quam causam, nec quemadmodum perierit Demetrius, scimus, nec quid Philippus si vixisset facturus fuerat: adhæc quæ palàm geruntur, consilia nostra accommodare oportet. Ac scimus Persea, Regno accepto ad legatos Romanos venisse, ac Regem Persea à populo Rom. appellatum: audimus legatos Romanos venisse ad Regem, & eos benignè exceptos. Hæc omnia pacis equidem signa esse iudico, non belli: nec Romanos offendi posse, si vt bellũ gerentes eos secuti sumus, nunc quoq; pacis autores sequamur. Cur quidem nos inexpiabile omnium soli bellum, aduersus Regnum Macodonum geramus, non video. Opportuni propinquitate ipsa Macedoniæ sumus: an infirmissimi omnium, tãquam quos nuper subiecit Dolopes? Imò contra ea vel viribus nostris, Deûm benignitate, vel regionis interuallo tuti. Sed sumus æquè subiecti, ac Thessali, Aetoliq; Nihilo plus fidei autoritatisq́ue habemus aduersus Romanos, qui semper socij atq; amici fuimus, quam Ætoli, qui paulò antè hostes fuerunt. Quod Ætolis quod Thes-

Theſſalis, quod Epirotis, omni deniq; Græciæ cũ Macedonibus iuris eſt, idem & nobis ſit. Cur execrabilis iſta nobis ſolis velut deſertio iuris humani eſt? Fecerit aliquid Philippus, cur aduerſus eum armatum, & bellum gerentem, hoc decerneremus: quid Perſeus, nouus Rex omnis iniuria inſons, ſuo beneficio paternas ſimultates oblitterans, meruit? cur ſoli omnium hoſtes ei ſumus? Quanquàm & illud dicere poteram, tãta priorum Macedoniæ Regum merita erga nos fuiſſe, vt Philippi vnius iniurias, ſi quæ fortè fuerunt, vtiq; poſt mortem quum claſſis Romana Cenchres ſtaret, Cõſul cum exercitu Elatiæ eſſet: triduum in concilio fuimus conſultantes, vtrum Romanos, an Philippum ſequeremur. nõ nihil metus præſens à Romanis ſententias noſtras inclinarit: fuit certè tamen aliquid, quod tam longam deliberationem fecerat: id quod erat vetuſta coniunctio cum Macedonibus, vetera, & magna in nos Regum merita. Valeãt & nunc eadẽ illa: nõ vt præcipuè amici, ſed ne præcipuè inimici ſimus: ne id quod non agitur, Callicrates, ſimulauerimus. Nemo nouæ ſocietatis, aut noui fœderis, quo nos temere illigemus, conſcribendi eſt autor, ſed commercium tantum iuris præbendi, repen diq; ſit, ne interdictione finium noſtrorum, & nos quoq; regno arceamus, ne ſeruis noſtris aliquo fugere liceat. Quid hoc aduerſus Romana fœdera eſt? Quid rem paruã & apertam, magnãm & ſuſpectam facimus? Quid vanos tumultus ciemus: Quid vt ipſi locũ aſſentãdi Romanis habeamus, ſuſpectos alios, ac inui-

missos efficimus? Si bellum erit, ne Perseus quidem dubitat, quin Romanos secuturi simus: in pace etiam si non odia finiuntur, intermittãtur.

EX SECVNDO QVINTAE decados.

ARGVMENTVM ORATIONIS EVMENI REGIS in Senatu.

Persea Regem Macedonum, & à multis, & ipsi Romani, missus in Macedoniam legatis in eam rem, sed alia specie, bellum summa vi apparare audiuerant. Eumenes erat rex, cui à Senatu maximus honos, adiectis ipsius regno finitimis regionibus, habitus erat. Ob hæc Romanorum in se merita, ad fidem suam pertinere ratus, videre ne quid Romani caperent detrimenti, ea præsertim in re cui suo iudicio obsisti ab ijs posset: Romam veniens, nunciauit quidnam Perseus moliretur, & qua ille fiducia tentare vellet. Postremò in hęc verba rem totam confirmauit.

Non ego hæc incertis iactata rumoribus, & cupidius credita, quia vera esse de inimico crimina volebã, affero ad vos P.C. sed comperta & explorata, haud secus, quàm si speculator missus à vobis, subiecta oculis referrem. Neque relicto regno meo, quod amplum & egregium vos fecistis, mare tantum traiecissem, vt vana ad vos afferendo, fidem abrogarem mihi. Cernebam nobilissimas Asiæ & Græciæ ciuitates, in dies magis denudantes iudicia sua, mox, si permitteretur, eò processuras, vnde receptũ ad pœnitendum non haberet. Cernebam Persea, non

con-

*continentem se Macedoniæ regno, alia armis oc-
cupantem, alia quæ vi subigi non possunt, fauo-
re ac beneuolentia complectentem. Videbam
quam impar esset sors, quum ille vobis bellum
vos ei securam pacem præstaretis: quanquam
mihi quidem non parare, sed gerere penè bellum
videbatur. Abrupolim socium atq; amicum ve-
strũ regno expulit. Aretarũ Illyriũ, quia scripti
ab eo quadã vobis cõperit, sociũ itẽ atq; amicum
vestrũ, interfecit. Euersam & Callicritũ The-
banos, principes ciuitatis, quia liberius aduersu
eum in concilio Bœotorum locuti fuerant, dela-
turosq; ad vos quæ agerentur, professi erant, tol
lendos curauit. Auxilium Byzantijs aduersu
fœdus tulit. Dolopiæ bella intulit. Thessaliam
& Doridem cum exercitu peruasit, vt in bel
intestino deterioris partis auxilio meliorem af
fligeret. Confudit & miscuit omnia in Thessa
lia Perrhæbiaq;, spe nouarum tabularum, v
manu debitorum obnoxia sibi, optimates oppri
meret. Hæc quum vobis quiescentibus & patie
tibus fecerit, & concessam sibi Græciam esse
vobis videat, pro certo habet neminem sibi an
tequàm in Italiam traiecerit, armatum occur
surum. Hoc quàm vobis tutum aut honestum
sit, vos videritis: ego certè mihi turpe esse dux
prius Persea ad bellum inferendum quã me so
cium ad prædicendum vt caueretis, venire in I
taliam. Functus necessario mihi officio, & qu
dãmodo liberata atq; exonerata fide mea, qu
vltrà facere possum, quàm vti Deos, Deasq;
precer, vt vos, & vestra Reip. & nobis socijs a*

q

ue amicis, qui ex vobis pendemus, consulatis?

ARGVMENTVM

ORATIONIS SP. LIGVSTINI centurionis ad populum, ne ipsi ordo inferior assignaretur.

P. erat Licinius consul cui Macedonia prouin-
ia obuenerat: is ex autoritate Patrum legiones
n Macedoniam contra Persea educturus, tribu-
is militum curam mandauerat citandi veteres
uosque milites & centuriones. Iam illi centu-
iones, sed qui primos pilos aliâs duxissent, cita-
ant, quum ex ijs qui citati erant, tres & viginti
ribunos pleb. appellarunt. Agebatur res ad sub-
ellia tribunorum, quo M. Popilius, qui biennio
ntè consul fuerat, veniens, pro centurionibus
erba fecit. Licinius consul pro se ipse senatus-
onsultum recitari iussit, quo inter alia hoc quo-
que continebatur, vt veteres centuriones ad bellũ
Macedonicum scriberentur, nec vlli qui maior
nnis quinquaginta non esset, vacatio militiæ
oncederetur. Itaque deprecabatur ne à quoquam
rohiberetur assignare quem cuique ordinem ex
epub. videretur. Sp. Ligustinus erat ex ijs qui tri-
bunos pleb. appellarat. is, posteaquam cõsul quæ
voluerat dixit, à consule & tribunis petijt vt sibi
liquid ad populum agere liceret. Omnibus per-
mittentibus, in hanc sententiam causam suam
egit.

SPurius Ligustinus tribus Crustumina ex Sabinis sum oriundus, Quirites. Pater mihi iugerum agri reliquit, & paruum tugurium, in quo natus educatusq; sum. hodieque ibi habito. Quumprimùm in ætatem veni, pater mihi vxorem fratris sui filiam dedit, quæ secum

nihil

nihil attulit præter libertatem, pudicitiamq́; & cum his fœcunditatē, quanta vel in diti domo satis esset. Sex filij nobis, duo filiæ sunt, vtræquē iam nuptæ. Filij togas viriles habent, duo prætextati sunt. Miles sum factus P. Sulpitio C. Aurelio Consulibus. In eo exercitu, qui in Macedoniam est transportatus, bienniū miles gregarius fui aduersus Philippū Regem: tertio anno, virtutis causa mihi T. Quintus Flaminius decumum ordinem hastatum assignauit. Deuicto Philippo, Macedonibusq́;, quum in Italiam portati ac demissi essemus continuò miles voluntarius, cum M. Porcio Consule in Hispaniam sum profectus. Neminem omnium Imperatorum, qui viuant, acriorem virtutis spectatorem, ac iudicem fuisse sciunt, qui & illum & alios duces lōga militia experti sunt. Hic me imperatori dignum iudicauit, cui primum hastatum prioris centuriæ assignaret. Tertio iterum voluntarius miles factus sum in eum exercitum, qui aduersus Aetolos & Antiochū Regem est missus: à M. Acilio mihi primus princeps prioris centuriæ est assignatus. Expulso Rege Antiocho, subactis Ætolis, reportati sumus in Italiam, & deinceps bis, quæ annua merebant legiones, stipendia feci. Bis deinde in Hispania militaui, semel Q. Fuluio Flacco iterum T. Sempronio Graccho Prætoribus: à Flacco inter cæteros, quo virtutis caussa secum ex prouincia ad triūphū ducebat, deductus sum: à T. Graccho rogatus in prouinciam ij. Quater intra paucos annos primū pilum duxi: quater & tricies virtutis caussa dona

onatus ab Imperatoribus sum: sex ciuicas coro-
as accepi: xxij. stipendia annua in exercitu e-
erita habeo. & maior sum annis quinquagin-
a. Quòd si mihi nec stipendia omnia emerita es-
ent, ne dum ætas vacationem daret: tamē, quū
uatuor milites pro me vno vobis dare, P. Lici-
i, possem, æquum erat me dimitti. Sed hæc pro
ausa mea dicta accipiatis velim: ipse me, quo-
d quisquā qui exercitus scribit, idoneum mili-
em iudicabit, nunquam sum excusaturus. Or-
inem quo me dignum iudicent Tribuni mili-
um, ipsorum est potestatis: ne quis me virtute
n exercitu præstet, dabo operam, vt semper ita
ecisse me, & Imperatores mei, & qui vna sti-
endia fecerunt testes sunt. Vos quoq; æquum
st, commilitones, si appellationis vobis vsurpa-
is ius, quum adolescentes nihil aduersus magi-
ratuum Senatusq; autoritatem vsquàm fece-
itis, nunc quoq; in potestate Senatus ac Consu-
em esse: & omnia honesta loca ducere, quibus
Remp. defensuri sitis.

ARGVMENTVM

ORATIONIS Q. MARCII LEgati Romani ad Persea regem Macedonum.

Quo propè tempore in Macedoniā P. Licinius
cōsul, cui ea prouincia obuenerat, legiones trāſ-
portare parabat, quinq; legati, in quibus Q. Mar-
tius & A. Attilius erant, missi in Græciam. Hi re-
giones ad quas profecturi erāt. ita inter se diui-
serant cū militibus, vt Martio & Atilio Epirus,

Acto-

Aetolia & Thessalia circumeundæ assignarentur, vnde in Bœotiam & Eubœam transirent: inde verò in Peloponnesum traijcerent. Iam priusquã à Corcyra digrederentur legati, à Perseo allatæ erant literæ, quibus inter alia ille quærebat quænã esset causa Romanis in Græciam traijciendi copias, aut vrbes occupandi. Iis nullum responsum aliud dare placuit, quàm quòd legatis datum negotium erat vt regi nuntiarent, præsidij tantùm causa profectos. Quum verò Martius & Atilius obeuntes regiones attributas, iam in Thessaliam peruenissent, legati rursus à Perseo venerunt, qui facta dicendi potestate petierunt vti regi fieret potestas in colloquium veniendi. Martius non immemor hospitij Philippi regis, non grauatè concessit. Datis itaque obsidibus nihil fraudis facturos Macedonas, consederunt Martius & Perseus ac prior Martius ita quæ de Perseo iactata erant ab Eumene, retulit. Ea deinde Perseus refutat.

Expectari nos arbitror, vt respondeamus literis tuis quas Corcyram misisti: in quibus quæris quid ita legati cum militibus venerimus, & præsidia in singulas vrbes dimittamus. Ad hanc interrogationem tuam & non respondere, ne nimis acerbum audienti tibi videatur. Sed quum aut verbis castigandus aut armis sit qui fœdus rumpit: sicut bellum aduersus te alij quàm mihi mandatum malim, ita orationis acerbitatem aduersus hospitem vtcunq; est, subibo: sicut medici, quum salutis causa tristiora remedia adhibent. Ex quo regnum adeptus es, vnam rem te, quæ facienda fuerit, senatus fecisse censet, quòd legatos Romam ad renouandum fœdus miseris: quod tamen ipsum fuiss

fuisse, non renouandum iudicat potius, quàm quum renouatum esset, violandum. Abrupolim socium atq; amicum populi Rom. regno expulisti. Artetari interfectores, vt cæde (ne quid vltrà dicam) lætatum appareret, recipisti, qui omnium Illyriorum fidissimũ Romano nomini Regulum occiderant. Per Thessaliam & Maliensem agrum cum exercitu contra fœdus, Delphos isti: Byzantijs item contra fœdus misisti auxilia. Cum Bœotijs socijs nostris secretam tibiipsi societatem, quam non licebat, iureiurando pepigisti. Thebanos legatos Euersam & Callicritum venientes à nobis quærere malo quis interfecerit, quàm arguere. In Ætolia bellum intestinum & cædes principium per quos nisi per tuos facta videri possunt? Dolopes à teipso euastati sunt. Eumenes rex à Roma quum in regnum rediret, propè vt victima Delphis in sacrato loco ante aras mactatus, quẽ insimulet, piget referre: quæ hospes Brundusinus occulta facinora indicet, certũ habeo & scripta tibi omnia à Romæ esse, & legatos tuos renunciasse. Hæc ne dicerentur à me, vno modo vitare potuisti, non quærendo, quam ob causam exercitus in Macedoniam traijcerentur, aut præsidia in sociorum vrbes mitteremus. Quærenti tibi superbius tacuissemus, quam vera respondimus. Equidem pro vt paterno nostro hospitio faueo rationi tuæ, & opto vt aliquam mihi materiam præbeas agendæ tuæ apud senatum causæ.

PERSEI AD EA RESPONSVM.

BOnam cauſam, ſi apud iudices æquos age-
retur, apud eoſdem & accuſatores & iu-
dices agam. Eorum autẽ quæ obiecta ſunt
mihi, partim ea ſunt quibus neſcio an gloriari
debeã, partim quæ fateri non erubeſcam, partim
quæ verbo obiecta, verbo negare ſatis ſit. Quid
enim ſi legibus veſtris hodie reus ſim, aut iudex
Brunduſinus, aut Eumenes mihi obijciat, vt ac-
cuſare potius verè quàm cõuitiari videantur!
Scilicet nec Eumenes, quũ tam multis graui
publicè ac priuatim ſit, alium quàm me inimi-
cum habuit: neq; ego potiorẽ quenquã ad mini-
ſteria facinorũ, quàm Rammiũ, quem neq; vn-
quàm antè videram, nec eram poſtea viſurus,
inuenire potui: & Thebanorum, quos naufra-
gio periſſe conſtat, & Artetari cædis mihi red-
denda ratio eſt, in qua tamen nihil vltrà obij-
citur, quàm interfectores eius in regno exulaſſ
meo. Cuius conditionis iniquitatem ita non ſum
recuſaturus, ſi vos quoq; accipitis, vt quicunq
exules in Italiam, aut Romam ſe contulerunt
his facinorum propter quæ damnati ſunt, auto
res vos fuiſſe fateamini. Si hoc & vos recuſabi
tis, & omnes aliæ gentes: ego quoq; inter cæte
ros ero. Et herculè, quid attinet cuiquam exi
lium petere, ſi nuſquam exuli futurus locus eſt
Ego tamen iſtos, vt primum in Macedonia eſſ
admonitus à vobis comperi, requiſitos, ex regn
abire iuſſi, & in perpetuum interdixi finibu
meis. Et hæc quidẽ mihi tanquã cauſam dicen

re

eo obiecta sunt: illa tanquam Regi, & quæ de
œdere, quod mihi est vobiscum, disceptationem
abeant. Nam si est in fœdere ita scriptum, vt
e si bellum quidem quis inferat, tueri me reg-
umq; meũ liceat: mihi fatendum est, quod me
rmis aduersus Abrupolim socium populi Rom.
efenderim, fœdus violatum esse. Sin autem hoc
& ex fœdere licuit, & iure gentium ita cõpara-
um est, vt arma armis propulsentur: quid tan-
em me facere decuit, quum Abrupolis fines mei
egni vsq; ad Amphipolim peruastasset? multa
bera capita, magnam vim mancipiorum, mul
a millia pecorum abegisset? Quiescerem & pa-
erer, donec Pellam & in regiam meam arma-
us peruenisset? At enim bello quidem iusto sum
ersecutus, sed vinci nõ oportuit eũ, neq; ea quæ
ictis accidunt, pati: quorum casum quum
go subierim, qui sum armis lacessitus, quid
otest quæri sibi accidisse, qui belli causa fuit?
Non sum eodem modo defensurus, Romani, quod
Dolopas armis coercuerim: quia, etsi non merito
orum, iure feci meo, quum mei regni, meæ
itionis essent, vestro decreto patri attributi
neo. Nec, si causa reddenda sit, non vobis
ec fœderatis, sed ijs qui ne in seruos quidem sæ-
a atq; iniusta imperia probãt, plus æquo & bo-
o sæuisse in eos videri possũ. Quippe Euphrano-
ẽ Præfectum à me impositum ita occiderũt, vt
nors pœnarũ eius leuissima fuerit. At quum
rocessissem inde ad videndas Larissam & An-
rona & Pylleon, quò in propinquo multò antè
ebita vota persoluerem, Delphos sacrificandi

cauſſa aſcendi. Et hic criminis augendi cauſ
cũ exercitu me fuiſſe adijcitur: ſcilicet vt quo
nunc vos facere queror, vrbes occuparem, arci
bus imponerem præſidia. Vocate in concilium
Græciæ ciuitates, per quas iter feci: queratur v
nuſquilibet militis mei iniuriam, non recuſab
quin ſimulato ſacrificio aliud petiſſe videar
Ætolis & Byzantijs præſidia miſimus, & cum
Bœotijs amicitiam fecimus. Hæc qualiacunqu
ſunt, per legatos meos non ſolùm indicata, ſe
etiam excuſata ſunt ſæpè in Senatu veſtro, vb
aliquos ego diſceptatores non tam æquos, quàm
te Q. Marci paternum amicum & hoſpitem ha
bebam. Sed nondum Romam accuſator Eume
nes venerat, qui calumniando omnia detorquē
doq; ſuſpecta & inuiſa efficere, & perſuader
vobis conaretur, non poſſe Græciam in liberta
eſſe & veſtro munere frui, quoad regnum Ma
cedoniæ incolume eſſet. Circumagetur hic orbis
erit mox, qui arguat nequicquàm Antiochum
vltra iuga Tauri remotum: grauiorem mul
Aſiæ quã Antiochus fuerit, Eumenem eſſe: n
conquieſcere ſocios veſtros poſſe, quoad Regi
Pergami ſit: eam arcem ſupra capita finitimo
rũ ciuitatum impoſitam. Ego hæc, Q. Marci &
A. Attili, quæ aut à vobis obiecta: aut purga
à me ſunt, talia eſſe ſcio, vt aures, vt animi au
dientium ſint: nec tam referre quid ego, aut qu
mente fecerim, quàm quomodo id vos factu
accipiatis. Conſcius mihi ſum, nihil me ſciente
deliquiſſe: & ſi quid fecerim imprudentia lap
ſus, corrigi me & emendari caſtigatione ha

poſſ

posse. Nihil certè insanabile, nec quod bello & armis persequendum esse censeatis, commisi: aut frustra clemẽtiæ grauitatisq; vestræ fama vulgata per gentes est, si talibus de caussis, quæ vix querela & expostulatione dignæ sunt, arma capitis, & regibus socijs bello infertis.

ARGVMENTVM
ORATIONIS PERSEI AD SVOS
de victoria contra Romanos.

Perseus, quum regressi legati quos purgandi causa Romam autore Q. Martio legato miserat, spem pacis omninò præciderent: ad cogitatum iam multò antè bellum animum intẽdebat. Post paucos inde dies concilio habito, quum fama cõstaret P. Licinium consulem cum exercitu aduentare, ille inter alia quibus suorum animos præparauerat: facilem victoriam vel ex hoc sibi suisque pollicebatur, & quòd numero & quòd militum genere Romanis præstarent. Ac eò adhortando suos adduxerat, vt sublato clamore cum frequenti assensu magna pars eum bonum modò animum habere iuberet: se paratos alii dicerent quicquid imperasset, impigrè præstare. Ita confirmatis militum animis, ipse ad obsidendas oppugnandasque circa ciuitates cum copijs proficiscitur. Fortè Pheræos agros, qui erant ditionis & regni Eumenis, peruastati ab eo, in castra Romanorum nuntius attulerat. Quo periculo motus ipse Eumenes rem ad P. Licinium consulem defert. Consilium de ea re captum antequam finiretur, affertur hostes magno numero haud procul abesse. Itaque signum extemplò datum. Bis inde congressi, primùm ignari vtri victi aut victores, excessere. Postero die ad eundem locum

Perseus castra mouit: tandem manu consertum est. Eo prælio victi Romani, in quo spolia cæsorũ & multi viui in Persei venêre in potestatem, quæ inter milites diuisit. Romanos victos non mœstitia modò, sed etiam pauor tenebat, ne extẽplò castra hostis aggrederetur. In qua trepidatione consilium attulit Eumenes, si castra trans Peneũ amnem transferrẽtur, in tuta omnia fore. Quòd iam factum esse quum Perseus postridie cerneret, peccatum esse grauiter fassus est, quòd pridie victis non institisset, multò tamẽ magis, quòd nocte foret cessatum. Ille nihilominus elato animo suos ad concionem vocat, ad quos in hunc modum de victoria verba fecit.

PRaiudicatum euentum belli habetis: meliorem partem hostium, equitatum Romanum, quo inuictos se esse gloriabãtur, fudistis. Equites enim illis principes iuuentutis, equites seminarium Senatus: inde lectos in patrum numerum Consules: inde Imperatores creant. Horum spolia paulò ante diuisimus inter vos. Nec minorem de legionibus peditum victoriam habetis, quæ nocturna fuga vobis subtractæ, naufragorum trepidatione passim natantiũ flumen compleuerunt. Sed facilius nobis sequentibus victos, Peneum superare erit, quam illis trepidantibus fuit: transgressiq; extemplò castra oppugnabimus, quæ hodie cepissemus, nisi fugissent. Aut si acie decernere volent, eundem pedestris pugnæ euentum expectate, qui equitum in certamine fuerit.

EX QVARTO (NAM IN TERtio nulla est.)

ARGVMENTVM

ORATIONIS L. ÆMILII PAVLI *Consulis ad populum.*

Creati erāt cōsules, L. Aemilius Paulus, & C. Licinius Crassus, quorū Paulo Macedonia obuenerat. Extēplò in prouinciā cū profecturū credebāt, decretis omnibus quæ ei bello Macedonico vsui essent: apparebatq́, omnib. nō segniter cū id bellū gesturū, quòd crederetur iā multò ante agitare solere quæ ad ipsū bellū pertinerēt, quum petit vt legati eò præmitterētur, qui rerū omniū illic statū cognoscerēt. Ac per paucis inde diebus quum in senatu expectatione patres essent quidnā ille de prouincia referret, quū nihil se habere dixisset, ꝙ legati nondū rediissent, sed extēplò nihil in mora quin proficisceretur vbi rediissent, interim ciuitatum legationes audiri posse: ille confestim in curia in concionem progressus, ita ad populum de suo imperio verba fecit.

Animaduertisse videor, Quirites, maiorem mihi sortito Macedoniam prouinciam, gratulationem factam, quam quum aut Consul essem cōsalutatus, aut quo die magistratum inissem: neq; id ob aliam causam, quā quia bello in Macedonia, quod diu trahitur, existimastis dignū maiestate populi Ro. exitū per me imponi posse. Deos quoq; huic fauisse sorti spero, eosdemq; in rebus agendis affuturos esse. Hæc partim opinari, partim sperare possum. Illud affirmare pro certo habeo audeoq;, me omni ope adnisurum esse, ne frustra vos hanc spem

de me conceperitis. Quæ ad bellum opus sunt, & Senatus decreuit, & (quoniam extemplò proficisci placet, neq; ego in mora sum) C. Licinius collega vir egregius, æquè enixè parabit ac si ipse id bellum gesturus esset. Vos, quæ scripsere Senatui aut vobis, credite: rumores credulitate vestra ne allatis, quorum autor nemo extabit. Nam nunc quidem (quod vulgo fieri hoc præcipuè benè animaduerti) nemo tam famæ contēptor est, cuius non debilitari animus possit. In omnibus circulis, atq; etiam (si Dijs placet) in conuiuijs sunt, qui exercitus in Macedoniam ducant: vbi castra locanda sint, sciant: quæ loca præsidijs occupanda, quando, aut quo saltu intra Macedonia, vbi horrea ponenda: quà terra mariq; subuehantur commeatus: quando cum hoste manus conserendæ: quando quiescendum sit. Nec quid melius faciendum sit, modò statuunt, sed quicquid aliter, quàm ipsi censuêre factum est, Consulem veluti dicta die accusant. Hæc magna impedimenta res gerentibus sunt. Neq; enim omnes tam firmi & constantis animi contra aduersum rumorem esse possent, quàm Fabius fuit, qui suum imperium minui per vanitatem populi maluit, quàm secunda fama malè rem gerere. Non sum is, qui non existimem admonendos duces esse: imò eum, qui de sua vnius sententia omnia gerat, superbum iudico magis: quàm sapientem. Quid ergo est? Primum à prudētibus, & proprie rei militaris peritis, & vsu doctis, monendi Imperatores sunt: deinde ab ijs qui intersunt gerendis qui loca: qui hostem

qui

qui temporum opportunitatem vident, qui in eodem velut nauigio participes sunt periculi. Itaq; si quis est, qui quod è Repub. sit, suadere se mihi in eo bello quod gesturus sum, confidat, ne deneget operam Reipub. & in Macedoniam mecum veniat: naue, equo, tabernaculo, viatico etiam à me iuuabitur. Si quem facere id piget, & otium vrbanum militiæ laboribus præoptat, è terra ne gubernauerit. Sermonum satis ipsa præbet vrbs: loquacitatem suam contineat: nos castrensibus consilijs contentos futuros esse sciat.

ARGVMENTVM

ORATIONIS L. ÆMILII PAVLi Consulis ad milites.

Gestis aliquod prælijs continuos dies, quum magno labore Macedonas Romani persequerentur, Perseus insequenti die suos in aciem educit consilio congrediendi cum Romanis. Iam tum ad meridiem hora diei vergebat, tempus anni post circumactum solstitium erat, iter multo puluere oppletum, sol incalescebat, lassitudo & sitis iam sentiebantur. In tanta rerum omnium iniquitate, tamen Romani alacres nihil malebant quàm cum hoste integro & recenti congredi. Itaque per simulationem Aemilius consul circumeundo singulos ordines adhortari non desistebat ad certamen militum animos. At quum increscēte solis æstu, simul sensim vultus vigor, vocumq; contentio imminui, quidam incumbentes scutis, uixique pilis stare viderentur: tum imperat Paulus vt frontem castrorum metarentur. Quare læti milites facti sunt. Tum legati multi atque duces erant qui pugnaturum consulem credebant

Silentibus itaque alijs, vnus P. Nasica extitit qui ausus est monere consulem ne vincendi oblatam occasionem omitteret. Cui respondit se didicisse multis belli casibus quādo pugnandū, quādo abstinendū pugna esset: aliaq; multa: quibus auditis cōticuit adolescens. Postero die aduocata concione ita rationem pugnæ dilatæ suis reddidit.

P. *Nasica egregius adolescens, ex omnibus vnus, quibus hesterna die pugnari placuit, denudauit mihi suum consilium: idem postea, ita vt transisse, in meam sententiā videri posset, tacuit. Quibusdam alijs absentem carpere Imperatorem, quàm præsentem moner melius visum est: & tibi, P. Nasica, & quicunq; idem, quod tu occultius senserunt, non grauabor reddere dilatæ pugnæ rationem. Nam tantum abest, vt me hesternæ quietis pœniteat, vt seruatum à me exercitum eo consilio credam. In qua me opinione esse, ne quis sine caussa vestrum credat, recognoscat agedum mecum (si videtur) quàm multa pro hoste, & aduersus nos fuerint. Iam omnium primum quantum numero no præstent, neminem vestrum nec antè ignorasse, & hesterna die implicatam intuentes aciem, animaduertisse certum habeo. Ex hac nostra paucitate quarta pars militū præsidio impedimētis relicta erat: nec ignauissimū quēq; relin qui ad custodiā sarcinarum scitis. Sed fuerimu omnes: paruū hoc tandē esse credimus, quòd e his castris, in quibus hac nocte mansimus, exitu ri in aciē hodierno, aut ad summū crastino die, ita videbitur, Dijs benè iuuantibus sumus? Nihilne interest, vtrum militem quem neq; vi*

labo

abor hodie, neq; operis fatigauerit, requietum, ntegrū, in tentorio suo arma capere iubeas, atq; ı aciem plenum virium, vigētem & corpore & nimo educas: an longo itinere fatigatum, & o-ere fessam, madentē sudore, ardētibus siti fau-ibus, ore atq; oculis repletis puluere, torrentem neridiano sole, hosti obijcias recenti, quieto, qui ulla re antè consumptas vires ad prælium affe-at? Quis, pro Deûm fidem, ita comparatus vel ners atq; imbellis, fortissimum virum non vi-erit? Quid? quòd hostes per summum ocium in-ruxerant aciem, reparauerant animos, sta-ant compositi suis quisq; ordinibus: nobis tunc epentè trepidandum in acie instruenda erat, & incompositis concurrendum? At hercule a-iem quidem incōditam inordinatamq; habuis-emus: castra munita, prouisa aquationem, tu-um ad eam iter præsidijs impositis, explorata ircà omnia: an nihil nostri habentes præter nu-um campum, in quo pugnaremus? Maiores ve-ri castra munita portum ad omnes casus exer-itus ducebant esse, vnde ad pugnam exirent, uò iactati tempestate pugnæ, receptum habe-ent. Ideò quum munimentis ea sepsissent, præ-idio quoq; valido firmabant, quòd qui castris xutus erat, etiamsi pugnando acie vicisset, pro icto haberetur. Castra sunt victori receptacu-ū, victo perfugiū. Quā multi exercitus, quibus ninus prospera pugnæ fortuna fuit, intra vallū ōpulsi, tēpore suo interdū momēto post, eruptio-e facta, victorem hostem pepulerunt? Patria ltera est militaris hæc sedes, vallūq; pro mœni-

 bus,

bus, & tentorium ſuum cuiq; militi domus at
penates ſunt. Sine vlla ſede vagi dimicaſſemus,
vt quò victores nos reciperemus? His difficulta-
tibus & impedimentis pugnæ, illud opponitur:
quid ſi hoſtis hac interpoſita nocte abijſſet, quã-
tum rurſum ſequendo eum penitus in vltimam
Macedoniam exhauriendum laboris erat? Ego
autem neq; manſurum eum, neq; in aciem co-
pias educturum fuiſſe certum habeo, ſi cedere
hinc ſtatuiſſet. Quantò enim facilius abire fui
quum procul eſſemus, quàm nunc, quum in cer-
uicibus ſumus, nec falleret nos nec interdiu no-
cte abeundo? Quid autem eſt nobis aptius, quã
vt quorum caſtra prealta fluminis ripa tuta
vallo inſuper ſepta, ac crebris turribus, oppug-
nare adorti ſumus: eos relictis munimentis ag-
mine effuſo abeuntes, in patentibus campis
tergo adoriamur? Hæ, dilatæ pugnæ ex heſterno
die in hodiernum, cauſæ fuerunt. Pugnare enim
& mihi placet: & ideò quia per Enipeum amnem
ſepta ad hoſtem via erat, alio ſaltu deiectis
hoſtium præſidijs nouum iter aperui:
neq;, priuſquàm debellauero,
abſiſtam.

EX QVINTO QVINTAE decados.

ARGVMENTVM ORATIONIS L. ÆMILII AD Perseum, qui se permiserat Romanis.

Samothracam oppidum classis Cn. Octauij, cui obuenerat, appulsa erat: vbi quum L. Atilius illustris adolescens populum ipsum in concione esse audiret, petijt vt sibi alloquendi populi fieret potestas. Permisso, quærere cœpit vtrum ea insula falso sacra atque inuiolati soli esset. Cui quum responsum esset verè sanctam esse. Quid igitur, inquit, pollutam sanguine Eumenis regis homicida violauit? Tum alijs iactatis, summum magistratum ad Persea mittunt, qui nuntiaret Euandrum Cretensem (is est quo vsus erat administerium cædis Eumenis faciendæ Delphis) argui cædis. Perseus euocato Euandro rem totam exponit: qui quamuis se mortem subiturum esse, quàm quæ iudicio statueretur, dixerat. At quum fuga salutem sibi quærere velle videretur, interfici iussit Perseus. Eo verò facinore in amicum per tot casus expertum perpetrato, ita omnium à se animos abalienauit, vt omnes ad Romanos transirent, ille propè solus relictus, fugæ consilium capere cogeretur. Oroandem itaque quendam Cretensem ad se vocat, cui mandat vt se ad Cotym deueheret. Rex nocte media ad littus profectus, quum in portu nauem non inueniret (nam primis tenebris soluerat) vagatus aliquandiu frustra in littore, quum lux appeteret, non ausus in hospitium redire, in templo prope angulum quendam obscurum delituit. Interim per præconem

ex Cn. Octauio pronuntiatur, regios liberos Macedonasque alios, si transirent ad Romanos, libertatem suaque omnia seruaturos. Ad eam vocē omnes transeunt, regijque liberi Octauio traditi, præter Philippum maximum natu, qui cum rege relictus est. Quod quum ad Persea allatum esset, tum se filiumque Octauio permisit. Paucis post diebus, Cn. Octauius Perseum in castra ad Paulū consulem mittit, præmissis literis quibus monebat, regem in ipsius fore potestate qui adduceretur. His recitatis. Q. Aelium Tuberonem ei mittit obuiam, cæteros in prætorio manere iubet. Iā in prætorium introducebatur, quum Paulus consul aliquantum progressus, regi dextram porrigit, submittentemque se ad pedes, comiter tollit: nec attingere genua passus, introductum in tabernaculum considere aduersus aduocatos in consilium iussit. Tum verò quum ab eo rogatus qua tandem motus iniuria bellum aduersus Romanos suscepisset, quo se regnumque in vltimū discrimen adduxerat, terram intuens, diu tacitus fleret, rursus consul ita eum alloqui cœpit.

SI iuuenis regnum accepisses, minus equidem mirarer ignorasse te, quam grauis, aut amicus, aut inimicus esset populus Roma. Nunc verò, quum & bello patris tui, quod nobiscum gessit, interfuisses, & pacis postea, quam cum summa fide aduersus eum coluimus, meminisses: quod consilium, quorum & vim bello, & fidem in pace expertus esses, cum ijs tibi bellum esse quam pacem malle? (Nec interrogatus, nec accusatus quum responderet) vtcunq; tamen hæc, siue errore humano, seu casu, seu necessitate inciderunt, bonū animum habe: multorum Regum

gum populorum casibus cognita populi Ro. clementia, non modò spem tibi, sed propè certam fiduciam salutis præbet (Hæc Græco sermone Perseo: Latinè deinde suis) Exemplum insigne cernitis mutationis rerum humanarum. Vobis hoc præcipuè dico, iuuenes, ideò in secundis rebus nihil in quenquàm superbè ac violenter consulere decet, nec præsenti credere fortunæ, quum quid vesper ferat, incertum sit demum vir erit, cuius animum nec prospera flatu suo efferret, nec aduersa infringet.

ARGVMENTVM
ORATIONIS RHODIORVM IN Senatu.

Rhodios in multis legationibus in Græciam factis apparuerat Romanis iā inde ab initio belli Macedonici Perseo regi fauisse. Quod suum consilium qua fraude ac simulatione poterant, semper texerunt. Ac vt magis pro Romanis quam pro Perseo stare viderentur, in magnis belli Macedonici tumultibus Romam legatos misêre, qui eo bello vastari suos fines dicerent, agerentque de pace cum Perseo componenda. Inter alia legati verba quædam effutiuerant ex quibus facilè intelligi poterat, & inita à Rhodijs contra populū Romanum sæpe consilia, & ea quæ tum dicerentur, per fraudem modò iactari. Itaque Romani nihil legatis aliud responderunt, quàm quòd finito eo bello (quod breui futurum erat) ciuitates sua quæque præmia ex impensis in id bellū factis, & laboribus exhaustis accepturæ essent. Perseo verò capto & victo, legatos rursus Romam mittunt, qui in veste candida Romanis gratula-

tularentur de Perſeo victoriam. Ii & hoſpitium ſibi dari & ſenatum primo quoque tempore petebant. Qua de re conſulti à M. Iunio conſule patres, cenſuerunt nullum hoſpitale ius in ijs ſeruandum. Senatuſconſulto ijs cognito, extemplò conſulem qui retulerat decretum, omneſque qui aderant orabant vt plus momenti ad gratiam vetera ſua merita apud eos haberent, quàm noua & falſa crimina ad damnationem. Nec his contenti, ſordida veſte ſumpta, domos principum cum precibus & lacrymis adibāt, orantes vt priùs cauſam cognoſcerent quàm condemnarentur. Rhodij in hac cauſa M. Iuuentium Taluam prætorē, cuius inter ciues & peregrinos iuriſdictio erat, aduerſarium habebant, qui primo quoque tempore rogationem promulgat, non antè conſulto ſenatu (quod nefas erat) vt Rhodijs bellum indiceretur. Huic actioni duo tribunipl. aduerſabantur. Certamine inde orto ea tota res in aduentum conſulis interceſſione tribunorum pleb. differtur. Interim Rhodij, in ſenatum puto (nam hac in parte multa deſiderantur) introducti, cauſam ſuā in hanc ſententiam egerunt.

PEccauerimusne, adhuc dubium eſt: pœnas, ignominias omnes iam patimur. Antea Carthaginienſibus victis, Philippo Antiocho ſuperatis, quum Romam veniſſemus ex publico hoſpitio in curiam gratulatum vobis, P.C. ex curia in Capitolium ad Deos veſtros dona ferentes, nunc ex ſordido diuerſorio vix mercede recepti, ac propè hoſtium more extra vrbem manere iuſſi, in hoc ſqualore venimus in curiam Romanam Rhodij, quos prouincijs nuper Lycia atq; Caria, quos præmijs atq; honoribus ampliſſimis donaſtis. Et Macedonas Illyrioſque

que liberos esse, ut audiuimus, iubetis, quum seruierint antequàm vobiscum bellarent: (nec cuiusquàm fortunæ inuidemus, imò agnoscimus clementiam populi Romani) Rhodios, qui nihil aliud quàm quieuerunt hoc bello, hostes ex socijs facturi estis? Certè quidem vos estis Romani, qui ideo felicia bella vestra esse, quia iusta sint, præ vobis fertis: nec tam exitu eorum, quòd vincatis, quàm principijs, quòd non sine caussa suscipiatis, gloriamini. Messana in Sicilia oppugnata, Carthaginienses, Athenæ oppugnatæ, & Græcia in seruitutem petita, & adiutus Annibal pecunia, auxilijs Philippum hostem fecerũt. Antiochus ipse vltrò ab Ætolis hostibus vestris ex Asia accersitus, classe in Græciam traiecit, Demetriade, & Chalcide, & saltu Thermopylarum occupato, de possessione imperij vos deijcere conatus. Cum Perseo socij vestri oppugnati, alij interfecti Reguli, principesq; gentium aut populorum causa belli vobis fuêre. Quem tãdem titulum nostra calamitas habitura est, si perituri sumus? Nondum segrego ciuitatis causam à Polyarato, & Dione ciuibus nostris, & ijs, quos vt traderemus vobis, adduximus. Si omnes Rhodij æque noxij essemus, quod nostrum in hoc bello crimen esset? Persei partibus fauimus: & quemadmodum Antiochi Philippiq; bello pro nobis aduersus Reges, si nunc pro Rege aduersus vos stetimus. Quemadmodum soleamus socios iuuare, & quàm impigrè capessere bella, C. Liuium, L. Æmilium Regillum interrogate, qui classibus vestris in Asia præfuerunt. Nunquam

vestræ

vestræ naues pugnauêre sine nobis: nostra class
pugnauimus semel ad Samum, iterum in Pam-
phylia aduersus Annibalem Imperatorem: qu
victoria nobis eò gloriosior est, quod quum a
Samum magnam partem nauium aduersa pu-
gna, & egregiam iuuentutem amissemus, n
tanta quidem clade territi, iterum ausi sumu
regiæ classi ex Syria venienti obuiam ire. Hæ
non gloriandi caussa retuli (neq; enim ea nun
nostra est fortuna) sed vt admonerem, quem-
admodum adiuuare socios solerent Rhodij. Præ-
mia, Philippo & Antiocho deuictis, am-
plissima accepimus à vobis. Si quæ vestr
nunc est fortuna Deûm benignitate, & virtut
vestra, ea Persei fuisset, & præmia petitum a
victorem Regem venissemus in Macedoniam,
quid tandem diceremus? pecuniam ne à nob
adiutum, an frumento? auxilijs terrestribus, a
naualibus? Quod præsidium tenuisse nos? vb
pugnasse aut sub illius ducibus, aut per nos ip-
sos? Si quæreret, vbi miles noster vbi nauis in-
tra præsidia sua fuisset, quid responderemus?
Causam fortasse diceremus apud victorē quem-
admodum apud vos dicimus. Hoc enim legat
vtroq; de pace mittendo consecuti sumus, vt n
ab vtraq; parte gratiā iniremus, ab altera eti
crimen & periculū esset. Quanquā Perseus ve-
rè obijceret, id quod vos nō potestis P.C. nos prin-
cipio belli misisse ad vos legatos, qui polliceren-
tur vobis quæ ad bellum opus essent: naualib
armis, iuuentute nostra, sicut prioribus bellis, a
omnia paratos fore. Ne præstaremus, per vo
steti

ſtetit, qui de quacunq; cauſſa tùm aſpernati noſtra auxilia eſtis. Neq; fecimus igitur quicquã tanquàm hoſtes, neq; bonorum ſociorum defuimus officio, ſed à vobis prohibiti præſtare fuimus. Quid igitur? nihil ne factum neq; dictum eſt in ciuitate veſtra, Rhodij, quod nolletis, quò meritò offenderetur populus Romanus? Hinc iam non quod factum eſt defenſurus ſum, non adeò inſanio, ſed publicam cauſam à priuatorũ culpa ſegregaturus. Nulla enim eſt ciuitas, quæ non & improbos ciues aliquando, & imperitam multitudinem ſemper habeat. Etiam apud vos fuiſſe audiui, qui aſſentando multitudini graſſarentur: & ſeceſſiſſe aliquando à vobis plebem, nec in poteſtate veſtra Remp. fuiſſe. Si hoc in hac tam benè morata ciuitate accidere potuit, mirari quiſquam poteſt, aliquos fuiſſe apud nos, qui Regis amicitiam petentes, plebem noſtram conſilijs deprauarent? qui tamen nihil vltrà valuerunt, quam vt in officio ceſſaremus. Non præteribo (id quod grauiſſimum eſt in hoc bello) crimen ciuitatis noſtræ. Legatos eodem tempore, & ad vos & ad Perſea de pace miſimus: quod infelix conſilium, furioſus, vt poſtea audiuimus, orator ſtultiſſimum fecit: quem ſi locutum conſtat, tanquàm C. Popilius legatus Romanus, quem ad ſubmouendos à bello Antiochum & Ptolomæum Reges miſiſtis, loqueretur. Sed tamen ea ſiue ſuperbia, ſiue ſtultitia appellanda eſt, eadem quæ apud vos, & apud Perſea fuit. Iam ciuitatum, quam ſingulorũ hominũ mores ſunt: gentes quoq; aliæ iracundæ, aliæ audaces,
quæ-

quædam timidæ, in vinum, in venerem proniores aliæ ſunt. Athenienſium populum fama eſt celerem, & ſupra vires audacem eſſe ad conandum: Lacedæmoniorum cunctatorem, & vix in ea quibus fidit, ingredientem. Non negauerim & totam Aſiæ regionem inaniora parere ingenia, & noſtrorum tumidiorem ſermonem eſſe, quod excellere inter finitimas ciuitates videamur, & id ipſum non tam viribus noſtris, quam veſtris honoribus ac iudicijs. Satis quidẽ & tũc in præſentia caſtigata illa legatio erat, cum tam triſti reſponſo veſtro dimiſſa. Si tum parum ignominiæ penſum eſt, hæc certè tam miſerabilis ac ſupplex legatio, etiam inſolentioris, quàm illa fuit, legationis ſatis magnum piaculum eſſet. Superbiam, verborum præſertim, iracundi oderunt, prudentes irrident, vtiq; ſi inferioris aduerſus ſuperiorem eſt: capitali pœna nemo vnquam dignam iudicauit. Id enimuero periculum erat, ne Romanos Rhodij contemnerent: etiam Deos aliqui verbis ferocioribus increpant, nec ob id quenquam fulmine ictum audimus. Quid igitur ſuperat quod purgemus, ſi nec factum hoſtile vllum noſtrum eſt, & verba trimidiora legati, offenſionem aurium, non perniciem ciuitatis meruerunt? Voluntatis noſtræ tacitè velut litem æſtimari veſtris inter vos ſermonibus audio P.C. fauiſſe nos Regi, & illum vincere maluiſſe: ideò bello perſequendos eſſe credunt. Alij veſtrum, voluiſſe, quidem nos hoc, non tamen ob id bello perſequendos eſſe: neq; moribus, neque legibus vllius ciuitatis ita comparatum eſſe, vt

ſi qui

si qui vellet inimicum perire, vt si nihil fecerit quo id fiat, capitis damnetur. His qui nos pœna, non crimine liberant, gratiam quidem habemus: ipsi nobis hãc dicimus legem, si omnes voluimus quod arguimur, (non distinguimus voluntatem à facto) omnes plectamur. Si alij prinicipum nostrorum vobis, alij Regi fauerunt, non postulo, vt propter nos, qui partium vestrarum fuimus: Regis fautores salui sint. Illud deprecor, ne nos propter eos pereamus. Non estis vos illis infestiores, quàm ciuitas ipsa: & hoc qui sciebant, plerique eorum aut profugerunt, aut mortem sibi consciuerunt: alij dãnati à nobis in potestate vestra erunt, P.C. Ceteri Rhodij sicut gratiam nullam meriti hoc bello, ita ne pœnam quidem sumus. Priorum nostrorum benefactorum cumulus, hoc quod nunc cessatum in officio est, expleat. Cum tribus Regibus gessistis bella per hos annos: ne plus obsit nobis quòd vno bello cessauimus, quàm quòd duobus bellis pro vobis pugnauimus. Philippum, Antiochum, Persea tanquam tres sententias ponite: duo nos absoluunt, vna dubia est, vt grauior sit. Illi de nobis si iudicarent, damnati essemus: vos iudicate, P.C. sit Rhodus in terris, an funditus deleatur. Non enim de bello deliberatis, P.C. quod inferre potestis, gerere non potestis, quum nemo Rhodiorum arma aduersus vos laturus sit. Si perseuerabitis in ira, tempus à vobis petemus, quo hanc funestam legationem domum referamus: omnia libera capita, quicquid Rhodiorum virorum, fœminarum est, cum omni

pecu-

pecunia nostra naues conscendemus, ac relictis penatibus publicis priuatisque Romam veniemus: & omni auro & argento, quicquid publici, quicquid priuati est, in comitio, in vestibulo curiæ vestræ cumulato, corpora nostra coniugumque ac liberorum vestræ potestati permittemus, hic passuri quodcunque patiendum erit: procul ab oculis nostris vrbs nostra diripiatur, incendatur. Hostes Rhodios esse Romani iudicare possunt: est tamen & nostrum aliquod de nobis iudicium, quòd nunquam iudicauimus nos vestros hostes: nec quicquam hostile, etiamsi omnia patiemur, faciemus.

ARGVMENTVM

ORATIONIS M. SERVILII PRO L. Æmilio Paullo, vt ei triumphus contra militum maledicentiam decerneretur.

Capto deuictoque Perseo, legibusque Macedonibus impositis, quum Romam L. Aemilius Paulus consul traijcere cum suis pararet, prædam ipsam in milites ita diuisit, vt quum in equitem cccc. denarij, in peditem cc. diuisi essent, facilè ipsi constaret eorum animos expletos non esse. In ea tamen militum de se opinione Romam aduerso Tiberi subuehitur, quo paucos post dies Anicius & Octauius classe sua aducti sunt. Tribus his à senatu triumphus decretus erat, mandatumque Q. Cassio prætori, ageret ex patrum autoritate cum tribunis plebis, vt rogationem ad plebem promulgarent, vt quo die in vrbē triumphantes veherentur, ijs imperium esset. Triumphe

ho Anicio & Octauio decreto nemo aduersaba-
tur: cæterùm Aemilius Paulus milites aduersa-
ios habuit, quos Seruius Sulpitius Galba, qui
ribunis militum secundæ legionis in Macedo-
ia fuerat, per suæ legionis milites solicitando
imulauerat vt frequentius ad suffragium con-
enirent, prohibituri ne imperiosus dux roga-
ione antè dicta promulgata triumpharet. Iam
erò in Capitolio T. Sempronius tribunus ple-
is eam rogationem ad populum ferebat, dato
tiam priuatis (vt in re minimè dubia) loco di-
cendi: quum ille idem Seruius Galba repētè pro-
essit, & à tribunis postulauit vt in posterū diem
ifferrent quæ cōtra eum triumphum dicere vel-
et, quoniam eiusmodi essent vt diei vnius tem-
us desiderarent. Tribunus eo ipso die dicere si-
uid vellet iubet. Ille itaque inuitus rem aggre-
itur: diei eius reliquum (erat tum octauæ tem-
us) dicendo extrahit, quo tempore imperium
imisquam seuerum Aemilij reprehendit: plus
aboris prædicādo plusque periculi quàm res de-
derasset, ab eo iniunctum esse: præmia contrà &
honores ita arctata, vt militia, si talibus ducibus
succederet, & horridior asperioque bellantibus,
idem victoribus inhonorata futura videretur.
His alijsque vocibus, quæ eodem pertinebant,
ea militum animos concitauit, vt postero die
frequentes Capitolium complerent. Iam verò
primæ tribus intrò vocatæ rogationem antiqua-
bant, quum rei indignitate principes moti, ma-
gna frequentia in Capitolium concurrunt, in-
dignum vociferantes L. Aemilium tanti belli
victorem debito fraudari triumpho, iam licen-
tiæ militari duces tradi, dominos imperato-
ribus milites imponi. His alijque vocibus cri-
minibusque in Galbam congerendis Capitoli-
um tumultibus compleuerant, quum sedato
paulisper tumultu, M. Seruilius qui consul &

magi-

magister equitum fuerat, à tribunis postulat vt deintegro eandem rem agerent, facerentque sibi dicendi potestatem. Tum tribuni victi principum autoritatibus, eam rem deintegro agentes, pronuntiant se tribus reuocaturos, si M. Seruilius aliique priuati dixissent. Itaque Seruilius pro Paulo ita loqui cœpit.

QVantus Imperator L. Æmilius fuerit Quirites, si ex alia re nulla æstimari possit, vel hoc satis erat, quòd quum tam seditiosos & leues milites, tam nobilem, tam temerarium, tam eloquentem ad instigandam multitudinem inimicum in castris haberet, nullam in exercitu seditionem habuit. Eadem seueritas imperij quam nunc oderunt, tunc eos continuit. Itaq; antiqua disciplina habiti nequ fecerunt. Seruius quidem Galba, si in L. Paulo accusando tirocinium ponere, & documentum eloquentiæ dare voluit, non triumphum impedire debuit, quem si nihil aliud, Senatus iustum esse iudicauerat: sed postero die quàm triũphatum esset, priuatum eum visurus, nomen deferre & legibus interrogare, aut serius paulò quum primum magistratum ipse cepisset, diem dicere & inimicum ad populum accusaret. Ita & pretium rectè facti triumphum haberet L. Paullus pro egregiè bello gesto, & pœnam, si quid, & vetere gloria sua, & noua indignum fecisset. Sed videlicet cui crimen cui nullum probrũ dicere poterat, eius obtrectare laudes voluit. Diem integrum, hesterno die ad accusandum L. Paulum petijt: quatuor horas, quantum supererat diei dicen-

dicendo absumpsit. Quis vnquàm tam nocens reus fuit, cuius vitæ vita, tot horis expromi nō possent? Quid interim obiecit, quod L. Paullus si causam dicat, negatum velit? Duas mihi aliquis conciones parumper faciat: vnam militum Macedonicorum puram, alteram integrioris iudicij, & à fauore & odio : vniuerso iudicante populo Rom. apud concionem togatam & vrbanam priùs res agatur. Quid agatur. Quid apud Quirites Romanos, Serui Galba, diceres? Illa enim tibi tota abscissa oratio esset: In statione seuerius & intentius institisti : vigiliæ acerbius & diligentius circuitæ sunt : operis plus quam antea fecisti quum ipse imperator & exactor circumires. Eodem die & iter fecisti, & in aciē ex itinere duxisti. Ne victorem quidem acquiescere passus est : statim ad persequendos hostes duxit. Quum te præda partienda locupletem facere posset, pecuniam regiam translaturus in triumpho est, & in ærarium laturus. Hæc sicut ad militum animos stimulandos aliquem aculeum habent, qui parum licentiæ, parum auaritiæ suæ inseruitum censent : ita apud populum Rom. nihil valuissent, qui vt vetera atq; audita à parentibus suis non repetat quæ ambitione imperatorum clades acceptæ sunt, quæ seueritate imperij victoriæ parte : proximo certè Punico bello, quid inter Marcum Minutium magistrum equitum, & Quintum Fabium Maximum dictatorem interfuerit, meminit. Itaq; accusatorem id scire potuisse, & superuacaneam defensionem Pauli fuisse. Transeatur ad alteram con-

cionem. Nec Quirites vos, sed milites vide
appellaturus, si nomen hoc saltem ruborem in
cutere, & verecundiam aliquam Imperator
violandi afferre possit. Equidem ipse aliter aff
ctus animo sum, qui apud exercitum mihi loq
videar, quã multò antè erã, quũ ad plebẽ vrb
nã spectabat oratio. Quid etiam dicitis milite
Aliquis est Romæ præter Persea qui triumpha
de Macedonibus nolit, & eum non iisdem ma
bus discerpitis, quibus Macedonas vicistis? Vi
cere vos prohibuisset, si potuisset, qui triumph
tes vrbem inire prohibet. Erratis, milites,
triumphum, Imperatoris tantum, & non mili
quoq; & vniuersi populi Rom. esse decus cẽset
Non vnius hoc Pauli: multi, etiã qui à Sena
non impetrarunt triumphum, in monte Alba
triumpharunt. Nemo L. Paullo magis eripe
decus perfecti belli Macedonici potest, quàm
Luctatio primi Punici belli, quàm P. Corne
secundi, quam illis qui triumphauerunt. Nec
Paullum minorem aut maiorẽ Imperatorẽ t
umphus faciet: militũ magis in hoc vniuer
populi Ro. fama agitur, primũ ne inuidiæ & i
grati animi aduersus clarissimũ quemq; ciuẽ
pinionẽ habeat, & imitari in hoc populũ At
niẽsem lacerãtẽ inuidia principes suos videat
Satis peccatum in Camillo à maioribus vest
est, quẽ tamẽ, ante receptã per eum à Gallis v
bem, violarunt: satis insuper vobis in P. Afric
no, Literni domiciliũ & sedem fuisse domito
Africæ, Literni sepulchrum ostendi. Erubesc
mus, gloria si par illis viris L. Paullus, iniu

e

exequetur. Hæc igitur primùm infamia deleatur, fœda apud alias gentes, damnosa apud nostros. Quis .n. aut Africani aut Paulli similis esse, in ingrata & inimica bonis ciuitate, velit? Si infamia nulla esset, & de gloria tantū ageretur: qui tandē triumphus nō cōmunem nominis Romani gloria habet? Tot de Gallis triumphi, tot de Hispanis, tot de pœnis, ipsorū tantum Imperatorum, an Populi Romani dicuntur? Quēadmodum non de Pyrrho modò, nec de Annibale, sed de Epirotis Carthaginiensibusq; triumphi acti sunt: sic non M'. Curius tantùm, nec P. Cornelius, sed Romani triumpharunt. Militum quidem propria est causa: qui & ipsi laureati, & quisq; donis quibus donati sunt, insignes, triumphū nomine cient, suasq; & Imperatoris laudes canentes per vrbē incedunt. Si quando nō deportati ex prouincia milites ad triumphum sint, fremunt: & tamen tum quoq; se absentes, quòd suis manibus parta victoria sit, triumphare credunt. Si quis vos interroget, milites, ad quam rem in Italiam deportati, & non statim confecta prouincia dimissi sitis, quid Romam frequentes sub signis veneritis, quid moremini hic, & nō diuersi domos quisq; abeatis vestras: quid aliud respondeatis, quam vos triumphantes videri velle? Vos certè victores conspici velle debebatis. Triumphatū nuper de Philippo patre huius, & de Antiocho est, ambo regnabant, quum de ijs triumphatū est: de Perseo capto, in vrbem cū liberis adducto non triumphabitur? Quòd si in curru scandentes Capitoliū au-

ratos purpuratosq; ex inferiore loco L. Paullus in turba togatorum vnus priuatus interroget: Luci Anici, Cn. Octaui, vtrum vos digniores triumpho esse, an me censetis? Currum ei cessuri, & præ pudore viderentur insignia ipsi sua tradituri: & vos Gentium, quam Persea duci in triumphum mauultis, Quirites, & de accessione potius belli, quam de bello triumphari? Et legiones ex Illyrico laureatæ vrbem inibunt, & nauales socij? Macedonicæ legiones suo abrogato, triumphos alienos spectabunt? Quid deinde tam opimæ prædæ, tam opulentæ victoriæ spolijs fiet? Quònam abdentur illa tot millia armorum detracta corporibus hostium? an in Macedoniam remittentur? Quò signa aurea, marmorea, eburnea, tabulæ pictæ, textilia, tantum argenti celati, tantum auri, tanta pecunia regia? an noctu tanquam furtiua in ærarium deportabuntur? Quid illud spectaculum maximum? nobilissimus opulentissimusq; Rex captus, vbi victori populo ostendetur? Quos Syphax rex captus, accessio Punici belli, concursus fecerit, pleriq; meminimus: Perseus rex captus, Philippus & Alexander filij regis, tanta nomina subtrahentur ciuitatis oculis? Ipsum L. Paullum bis Consulē domitorem Græciæ, omnium oculi conspicere vrbem curru ingredientem auent. Ad hoc fecimus Consulem, vt bellum per quadriennium, ingenti etiam pudore nostrum tractum perficeret: cui sortito prouinciam, cui proficiscenti præsagientibus animis victoriam triumphumq; destinauimus, ei victori triumphum negaturi? & quid non

non homines tantum, sed Deos etiam suo honore fraudaturi? Dijs quoq; enim, non solùm hominibus debetur. Vtrum maiores vestri omniũ magnarum rerum & principia exorsi à Dijs sunt, & finem eum statuerunt? Consul proficiscens, Prætorúe paludatus cum lictoribus in prouinciam & ad bellum, vota in Capitolio nuncupat: victor perpetrato eodem in Capitolio triumphans, ad eosdem Deos quibus vota nuncupauit, merita dona populi Rom. traducit. Pars non minima triumphi est victimæ præcedentes: vt appareat Dijs grates agentem Imperatorem ob Remp. bene gestam redire. Omes illas victimas quas traducendas in triumpho vindicauit, alias alio cadente mactate: illas quidem epulas senatus, quæ nec priuato loco, nec publico profano, sed in Capitolio eduntur, vtrum hominum voluptatis caussa, an Deorum hominumq;, autore Seruio Galba turbaturi estis? L. Paulli triumpho portæ claudentur? rex Macedonum Perseus cum liberis & turba alia captiuorum, spolia Macedonũ circa flumen relinquentur? L. Paullus priuatus tanquam rure rediens à porta domum ibit? Et tu cẽturio, miles, quid de Imperatore Paullo Senatus potius decreuit, quam quid Seruius Galba fabuletur, audi: & hoc dicere me potius, quam illum audi. Ille nihil præterquam loqui, & ipsum maledicem ac malignè, didicit: ego ter & vicies cum hoste per prouocationem pugnaui: ex omnibus cum quibus manum conserui, spolia retuli: insigne corpus honestis cicatricibus omnibus aduerso corpore exceptis habeo. Nu-

dasse deinde se dicitur, & quo quæq; bello vulnera accepta essent, retulisse. Ego hoc ferro sæpè vexatum corpus vetus miles adolescētibus militibus ostendi: Galba nitens & integrum denudet. Reuocate, si videtur, Tribuni, ad suffragium tribus: ego ad vos milites.

ARGVMENTVM ORATIONIS L. ÆMILII PAVLLI de rebus per ipsum in Macedonia gestis, & fortuna.

L. Aemilio Paulo tandem triumphus decretus est, qui funere alterius eius liberorum miserabilis extitit. Nam quum quatuor ei liberi essent, duobus datis in adoptionem, alteros hæredes sibi retinuerat, quorum minor fermè duodecim annos natus, quinto ante triumphum patris die decessit. Atque ego funere fortuna non contenta, reliquum triduo post triumphum, absumpsit. Non ita multò post actum triumphum, data concione, vt de suis rebus gestis more cæterorum imperatorum dissereret, ita retulit.

QVanquam & quàm feliciter Remp. administrauerim, & quòd duo fulmina domum meam per hos dies perculerint, non ignorare vos Quirites arbitror, quum spectaculo vobis nunc triumphus meus, nunc funera liberorum meorū fuerint: tamen paucis quæso sinatis me cum publica felicitate comparare eo quo debeo animo priuatā meam fortunā. Profectus ex Italia, classem à Brundusio sole orto solui: nona diei hora cū omnibus meis nauibus Cor-

Corcyram tenui: Inde quinto die Delphis Apollini pro me, exercitibusq́; & classibus vestris sacrificaui: à Delphis quinto die in castra perueni: vbi exercitu accepto, mutatis quibusdã quæ magna impedimenta victoriæ erant, progressus, quia inexpugnabilia castra hostium erant, neque cogi pugnare poterat Rex, inter præsidia eius saltum ad petram euasi. & ad pugnã Rege coacto, acie vici: Macedoniã in potestatẽ populi Ro. redegi: & quod bellũ per quadrienium, quatuor ante me Consules ita gesserunt, vt semper successori traderent grauius, id ego quindecim diebus perfeci. Aliarum deinde secundarum rerũ velut prouentus secutus: ciuitates omnes Macedoniæ se dediderunt: gaza Regia in potestatem venit: Rex ipse tradentibus propè ipsis Dijs, in templo Samothracum cum liberis est captus. Mihi quoque ipsi nimia iã fortuna mea videri, eoq́; suspecta esse: maris pericula timere cœpi, in tanta pecunia regia in Italiã traijcienda, & victore exercitu transportando. Postquam omnia secundo nauium cursu in Italiã peruenerunt, neq; erat quod vltrà precarer: illud optaui, vt quum ex summo retrò volui fortuna cõsuesset, mutationẽ eius domus mea potius quã Resp. sentiret. Itaq; defunctã esse fortunam publicam mea tam insigni calamitate spero, quòd triumphus meus velut ad ludibriũ casuum humanorum duobus funeribus liberorum meorum est interpositus. Et quum ego & Perseus nunc nobilia maximè sortis mortalium exempla spectemur: ille qui ante se captiuos, captiuus ipse duci liberos vidit, inco-

incolumes tamen habet: ego qui de illo triũphaui, ab alterius funere filij ad currum, ex Capitolio ad alterum propè iam expirantem veni: neque ex tanta ſtirpe liberum ſupereſt, qui L. Æmilij Paulli nomen ferat. Duos enim tanquàm ex magna progenie liberorum in adoptionem datos Cornelia, & Fabia gens habent: Paulli in domo præter ſe nemo ſupereſt. Sed hanc cladem domus meæ veſtra felicitas, & ſecunda fortuna publica conſolatur.

FINIS ORATIONVM T. Liuij.

ORATIONES EX C. SALVSTII CONIVRATIONE CATILINARIA.

ARGVMENTVM

ORATIONIS L. CATILINÆ ad coniuratos.

L. Catilina Remp. Romanam euerſurus, vbi eos, quos flagitijs omnibus atque facinoribus coopertos, in Reip. perniciem collegerat, conueniſſe vidit, tametſi multa cum ſingulis ſæpe egerat, tamen in rem fore credens vniuerſos appellare, & co-

& cohortari, in abditam partem ædium ſeceſſit, atque ibi, omnibus arbitris procul amotis, huiuſcemodi habuit orationem.

NIſi virtus, atq; fides veſtra ſatis ſpectata mihi foret, nequicquàm opportuna res cecidiſſet. Spes magna, dominatio in manibus fruſtra fuiſſent, neq; ego per ignauiam, aut vana ingenia, incerta pro certis captarem. Sed quia multis, & magnis tempeſtatibus vos cognoui fortes, fidosq; mihi, eò animus auſus eſt, maximum, atq; pulcherrimum facinus incipere, ſimul, quia vobis eadem quæ mihi bona, malaq; eſſe intellexi. Nam idē velle, atq; idem nolle, ea demum firma amicitia eſt. Sed ego quæ mente agitaui, omnes iam antea diuerſi audiſtis. Cæterùm mihi indies magis animus accenditur, cum conſidero quæ conditio vitæ futura ſit, niſi noſmetipſos vindicemus in libertatem. Nam poſtquàm Reſp. in paucorum potentiū ius, atq; ditionem conceſſit, ſemper illis Reges, Tetrarchæ vectigales eſſe, populi, nationes, ſtipēdia pendere; cæteri omnes, ſtrenui, boni, nobiles, atq; ignobiles, vulgus fuimus, ſine gratia, ſine autoritate, his obnoxij, quibus ſi Reſp. valeret, formidini eſſemus. Itaq; omnis gratia, potentia, honos, diuitiæ apud illos ſunt, aut vbi illi volunt. Nobis reliquêre pericula, repulſas, iudicia, egeſtatem. Quæ quouſq; tandem patiemini ô fortiſſimi viri? nonne emori per virtutem præſtat, quàm vitam miſeram, atq; inhoneſtam, vbi alienæ ſuperbiæ ludibrio fueritis, per dedecus amittere? Verumenimuerò per Deûm, atq; homi-

tuum fidem, victoria in manu nobis est, viget ætas, animus valet, contrà illis annis atq; diuitijs, omnia consenuêre. Tantummodò incœpto opus est. Cætera res ipsa expediet. Etenim quis mortalium, cui virile ingenium est, tolerare potest, illis diuitias superare, quas profundat in extruendo mari, & montibus coæquandis. Nobis rem familiarem etiam ad necessaria deesse? Illos binas, aut amplius domos continuare, nobis larem familiarem nusquàm vllum esse? quum tabulas, signa, toreumata emunt, vetera neglig ũt noua diruunt, alia ædificant. Postremò omnibus modis pecuniam trahunt, vexant, tamen summa libidine, diuitias suas vincere nequeunt. At nobis est domi inopia, foris æs alienum. Mala res, spes multò asperior, deniq; quid reliqui habemus, præter miseram animam? Quin igitur expergiscimini? En illa, quàm sæpè optastis, libertas. Præterea diuitiæ, decus, gloria in oculis sita sunt. Fortuna omnia ea victoribus præmia posuit. Rex, tempus, pericula, egestas, belli spolia magnifica, magis quàm oratio mea vos hortentur, vel imperatore, vel milite me vtimini. Neq; animus, neq; corpus aberit à vobis. Hæc ipsa, vt spero, vobiscum vnà Consul agam, nisi forte animus me fallit, & vos seruire magis, quàm imperare parati estis.

ARGVMENTVM

ORATIONIS, QVAM C. CÆSAR

Prætor habuit de socijs Catilinæ.

Cum Cicero Consul industria sua proditos, & cap-

aptos Catilinæ socios in custodijs haberet, & eorum libertos fautoresque, vt impetu facto captos eriperent, solicitatos audiret, præsidia disposuit, Senatuque conuocato retulit, quid de captis fieri placeret. D. Syllanus è medio tollendos censuit. Quod hac oratione G. Cæsar disuasit.

OMnes homines, P. C. qui de rebus dubijs consultant, ab odio, amicitia, ira, atque misericordia vacuos esse decet. Haud facilè animus verum prouidet, vbi illa officiũt, neq; quisquã omnium libidini simul, & vsui paruit. Vbi intenderis ingenium, valet: si libido possidet, ea dominatur, animus nihil valet. Magna mihi copia est memorãdi. P.C. qui Reges, atque populi, ira aut misericordia impulsi malè consuluerũt. Sed ea malo dicere, quæ maiores nostri contra libidinẽ animi sui rectè, atq; ordine fecère. Bello Macedonico quod cum Rege Perse gessimus, Rhodiorũ ciuitas magna, atq; magnifica, quæ populi Rom. opibus creuerat, infida, atq; aduersa nobis fuit. Sed postquàm bello confecto de Rhodijs consultum est, maiores nostri ne quis diuitiarum magis, quàm iniuriæ caussa bellum inceptum diceret, impunitos eos dimisere. Item bellis Punicis omnibus, cũ sæpè Carthaginienses in pace, & per inducias multa nefaria facinora fecissent, nunquàm ipsi per occasionẽ talia fecère, magis, quid se dignũ foret, quã quòd in illos iure fieri posset, quærebant. Hoc itẽ vobis prouidendum est P. C. ne plus apud vos valeat P. Lentuli, & cæterorum scelus, quã vestra dignitas, neue magis iræ vestræ consulatis, quã famæ. Nam si digna pœna pro factis eorum

reperitur, nouum consilium approbo. Sin magnitudo sceleris ingenia omnium exuperat, his vtendum censeo, quæ legibus comparata sunt. Pleriq; eorum, qui ante me sententias dixerunt, cõposité, atq; magnificè casum Reip. miserati sunt, quæ belli sæuitia esset, quæ victis acciderent, enumerauêre, rapi virgines, pueros, diuelli liberos à complexu parentum, matres familiarum pati, quæ victoribus collibuissent. Fana, atq; domos spoliari, cædem, incendia fieri. Postremò armis, cadaueribus, cruore, atq; luctu omnia compleri. Sed per Deos immortales, quò illa oratio pertinuit, an vt vos infestos coniurationi faceret? scilicet quem res tanta, atq; tam atrox non permouit, eum oratio accenderet? Non ita est, neq; cuiquam mortalium iniuriæ suæ paruæ videntur, multi eas grauius æquo habuêre. Sed alijs alia licentia est. P. C. Qui dimissi in obscuro vitam agunt, si quid iracundia deliquere, pauci sciunt, fama atq; fortuna eorũ pares sunt. Qui magno imperio præditi, in excelso ætatem agunt, eorum facta cuncti mortales nouêre. Ita in maxima fortuna, minima licentia est, neq; studere, neq; odisse, sed minimè irasci decet. Quæ apud alios iracundia dicitur, ea in imperio superbia atq; crudelitas appellatur. Ego equidem sic existimo P. C. omnes cruciatus minores, quàm facinora illorum esse. Sed pleriq; mortales postrema meminêre, & in hominibus impijs sceleris eorum obliti, de pœna disserunt, si ea paulò sæuior fuerit. D. Syllanum virum fortem atq; strenuum certè scio, quæ dixerit, studio Reipublicæ

dixisse.

dixisse, neq; illum in tanta re gratiam aut inimicitias exercere, eos mores, eamq; modestiam viri cognoui. Verum sententia eius mihi nõ crudelis (quid enim in tales homines crudele fieri potest?) sed aliena à Rep. nostra videtur. Nam profectò aut metus, aut iniuria te subegit Syllane, Cõsulem designatum, genus pœnæ nouum decernere. De timore, superuacaneum est disserere, cum præsertim diligentia clarissimi viri Cõsulis, tanta præsidia sint in armis. De pœna possum equidem dicere, id quod res habet: in luctu atq; miserijs, mortem ærumnarum requiem, nõ cruciatum esse. Eam cuncta mortalium mala dissoluere: vltrà neq; curæ, neq; gaudio locum esse. Sed per Deos immortales, quam ob rẽ in sententiã non addidisti, vti prius verberibus in eos animaduerteretur? An quia lex Porcia vetat, ac aliæ item leges condemnatis ciuibus non animam eripi, sed exilium permitti iubent. An quia grauius est verberari quàm necari? Quid autẽ acerbum, aut nimis graue est in homines tanti facinoris conuictos? Sin quia leuius est, qui conuenit in minori negocio legem timere neglexeris? At enim quis reprehendet, quod in parricidas Reipub. decretum erit? tempus, dies, fortuna, cuius libido gentibus moderatur. Illis meritò accidet quicquid euenerit. Cæterùm vos P. C. quid in alios statuatis, considerate. Omnia mala exempla, ex bonis initijs orta sunt, sed vbi imperiũ, ad ignaros ciues, aut minus bonos peruenit, nouum illud exemplum à dignis, & idoneis ad indignos & non idoneos transfertur. Laceda-

monij, deuictis Atheniensibus, triginta viros imposuêre, qui Rempub. eorum tractarent. Hi primò cœpêre pessimum quenque, & omnibus inuisum, indemnatum necare. Ea populus lætari, meritò dicere fieri. Post, vbi paulatim licentia creuit, iuxta bonos, & malos libidinosè interficere, cæteros metu terrere. Ita ciuitas seruitute oppressa, stultæ lætitiæ graues pœnas dedit. Nostra memoria victor Sylla, cum Damasippum, & alios eiusmodi, qui malo Reipub. creuerant, iugulari iussit. Quis non factum eius laudabat? homines scelestos & factiosos, qui seditionibus Rem. exagitauerant, meritò necatos aiebant. Sed ea res, magnæ initium cladis fuit. Nam vti quisq; aut domum, aut villã, postremò vas, aut vestimentum alicuius concupiuerat; dabat operam, vt is in proscriptorum numero esset. Ita illi, quibus Damasippi mors lætitiæ fuerat, paulò post ipsi trahebantur, neque priùs fuit finis iugulandi, quã Sylla omnes suos diuitijs expleuit. Atq; ego hoc non in M. Tullio, neq; his temporibus vereor, sed in magna ciuitate, multa & varia ingenia sunt. Potest alio tempore, alio Consule, cui item exercitus in manu sit, falsum aliquid pro vero credi. Vbi hoc exemplo per Senatus decretum, gladium Consul eduxerit, quis illi finem statuet? aut quis moderabitur? Maiores nostri P. C. neq; consilij, neq; audaciæ vnquam eguêre, neq; illis superbia obstabat, quominus aliena instituta, si modò proba erant, imitarentur. Arma atque tela militaria à Samnitibus, insignia magistratuum, à Thu-

Thuſcis pleraq́; ſumpſerunt. Poſtremò quod vbiq́; apud ſocios, aut hoſtes idoneum videbatur, cum ſummo ſtudio domi exequebantur. Imitari, quàm inuidere bonis malebant. Sed eodem illo tempore Græciæ morem imitati, verberibus animaduertebant in ciues, de condemnatis ſummum ſupplicium ſumebant. Poſtquàm Reſpub. adoleuit, & multitudine ciuium factiones valuêre, circumueniri innocentes, alia huiuſcemodi fieri cœpêre, tunc lex Porcia, aliæq́; leges paratæ ſunt, quibus legibus damnatis exilium permiſſum eſt, hanc ergo cauſam. P. C. quò minus nouum conſilium capiamus, in primis magnam puto. Profectò virtus, atq́; ſapientia maior in illis fuit, qui ex paruis opibus tantum Imperium fecêre, quàm in nobis, qui ea benè parta vix retinemus. Placet igitur, eos dimitti, & augeri exercitum Catilinæ? Minimè. Sed ita cenſeo, publicandas eorum pecunias, & ipſos in vinculis per municipia habendos, quæ maximè opibus valent. Neu quis de his poſtea ad Senatum referat, neue cum populo agat. Qui aliter fecerit, Senatum exiſtimare, eum contra Remp. & ſalutem omnium facturum.

ARGVMENTVM ORATIONIS, QVA C. CÆSARI *Cato reſpondit.*

Cum Cæſar pecunias captorum publicandas, & ipſos incolumes in vinculis per municipia ſenſuiſſet habendos, hac oratione Cato reſpondit, ac illius argumenta diluit, coniuratos è medio tollendos eſſe perſuadendo.

LOngè mihi alia mens est, P. C. quum res, atq; pericula nostra considero, & cũ sententias nonnullorum ipse mecum reputo. Illi mihi disseruisse videntur, de pœna eorum, qui patriæ, parentibus, aris, atq; focis suis bellũ parauêre. Res autem monet cauere ab illis magis, quam quid in illos statuamus, consultare. Nam cætera maleficia, tum persequâre vbi facta sunt, hoc nisi prouideris, ne accidat vbi euenit, frustra iudicia implores. Capta vrbe, nihil reliqui fit victis. Sed Deos immortales vos ego appello, qui semper domos, villas, signa, tabulas vestras pluris, quàm Rempub. fecistis, si ista cuiuscunq; modi sint, quæ amplexamini, retinere, si voluptatibus vestris ociũ præbere vultis, expergiscimini aliquando, & capessite Rempub. Non nunc agitur de vectigalibus, neq; de sociorum iniurijs, libertas & anima nostra in dubio est. Sæpenumero P. C. multa verba in hoc ordine feci, sæpe de luxuria, atq; auaritia nostrorum ciuium questus sum, multosq; mortales ob eam causam aduersos habeo. Qui mihi, atq; animo meo nullius vnquàm delicti gratiam fecissem, haud facilè alterius libidini malefacta condonabam. Sed ea tametsi vos parui pendebatis, tamen Respub. firma erat, opulenta negligentiam tolerabat. Nunc vero non id agitur, bonis ne, an malis moribus viuamus neq; quantum, aut quàm magnificum imperium populi Romani sit. Sed hæc, cuiuscunq; modi videntur, nostra an nobiscum vnà hostium futura sint. Hic mihi quisquàm mansuetudinem, & misericordiam nomi-

nominat? Iam pridem equidem nos vera rerum vocabula amisimus, quia bona aliena largiri, liberalitas, malarum rerum audacia, fortitudo vocetur. Eo respub. in extremo sita est. Sint sanè, quoniam ita se mores habent, liberales ex sociorum fortunis: sint misericordes in furibus ærarij. Ne illi sanguinem nostrum largiantur, & dum paucis scelestis parcunt, bonos omnes perditum eant. Benè & compositè C. Cæsar paulo ante in hoc ordine de vita, & morte disseruit, credo falsa existimans ea, quæ de inferis memorantur, diuerso itinere malos à bonis, loca tetra, inculta, fœda, atq; formidolosa habere. Itaque censuit pecunias eorum publicandas, ipsos per municipia in custodijs habendos, videlicet timens, ne si Romæ sint, aut à popularibus coniurationis, aut à multitudine conducta, per vim eripiantur. Quasi verò mali atq; scelesti tantùmmodo in vrbe, & non per totam Italiam sint, aut non vbi plus possit audacia vbi ad defendẽdum opes minores sunt. Quare vanum equidem hoc consilium est, si periculum ex illis metuit: si in tanto omnium metu solus non timet, eò magis refert, me mihi, atque vobis timere. Quare cum de P. Lentulo, cœterisq; statuetis, pro certo habetote, vos simul de exercitu Catilinæ, & de omnibus coniuratis decernere. Quantò vos attẽtius ea agetis tantò illis animus infirmior erit. Si paululum modò vos languere viderint, iam omnes feroces aderunt. Nolite existimare maiores nostros armis Rempub. ex parua magnam fecisse: si ita res esset, multò pulcherrimam eam

nos haberemus, quippe sociorum atq; ciuium, præterea armorum atque equorum maior nobis copia, quàm illis est. Sed alia fuêre, quæ illos magnos fecêre, quæ nobis nulla sunt, domi industria, foris iustum imperium, animus in consulendo liber, neq; delicto neque libidine obnoxius: pro his nos habemus luxuriam, atque auaritiam, publicè egestatem, priuatim opulentiam, laudamus diuitias, sequimur inertiam. Inter bonos & malos nullum discrimen est, omnia virtutis præmia ambitio possidet, neque mirum vbi vos separatim sibi quisq; consilium capitis, vbi domi voluptatibus, hic pecuniæ, aut gratiæ seruitis, eo fit, vt impetus fiat in vacuam Remp. Sed ego hæc omitto. Coniurauêre nobilissimi ciues patriam incendere, Gallorum gentem infestissimam Romano nomini ad bellum accersunt. Dux hostium cum exercitu supra caput est. Vos cunctamini, etiam nunc & dubitatis, quid intra mœnia deprehēsis hostibus faciatis? Miseramini censeo, deliquêre homines adolescentuli per ambitionem, atq; etiam armatos dimittatis. Næ ista vobis mansuetudo & misericordia, si illa arma cœperint, in miseriā conuertetur. Scilicet res ipsa aspera est, sed vos non timetis eam, imò vero maximè, sed inertia & mollitie animi, alius alium expectantes cūctamini, videlicet Dijs immortalibus confisi, qui hāc Rēp. in maximis sæpè periculis seruauêre. Non votis neq; supplicijs muliebribus, auxilia Deorum parantur, vigilando, agendo benè consulēdo, prosperè omnia cedunt. Vbi socordiæ te, at-

e, atq; ignauiæ tradideris, nequicquàm Deos
mplores, irati, infestiq; sunt. Apud maiores no-
tros Aulus Manlius Torquatus, bello Gallico
ilium suum, quòd is contra Imperium in ho-
tem pugnauerat, necari iussit. Atq; ille egregius
dolescens, immoderatæ fortitudinis morte pœ-
as dedit. Vos de crudelissimis parricidis, quid
tatuatis cunctamini? videlicet cætera vita eo-
um, huic sceleri obstat. Verùm parcite dignita-
i Lentuli, si ipse pudicitiæ, si famæ suæ, si Dijs,
ut hominibus vnquàm vllis pepercit. Ignoscite
Cethegi adolescentiæ, nisi iterum iam patriæ
ellum fecit, nam quid ego de Gabinio Statilio,
Cepario loquar? quibus si quicquàm pensi vn-
quàm fuisset, non ea consilia de Rep. habuissent.
Postremò P. C. si me hercule peccato locus esset,
facilè paterer vos ipsa re corrigi, quoniam ver-
a mea contemnitis: sed vndiq; circumuenti su-
mus. Catilina cum exercitu in faucibus vrget.
Alij intra mœnia, atq; in sinu vrbis sunt hostes,
eq; parari, neq; consuli quicquàm potest occul-
è, quò magis properandum est. Quare ita cen-
eo, quum nefario consilio sceleratorum ciuium
Resp. in maxima pericula venerit. Hiq; indicio
T. Vulturcij, & legatorum Allobrogum conui-
ti confessiq; sint, cædem, incendia, aliaq; se fœ-
la, atq; crudelia facinora in ciues, patriamqúe
parauisse: de confessis sicuti de manifestis
rerum capitalium, more maiorum
supplicium sumen-
dum.

ARGV-

ARGVMENTVM

ORATIONIS L. CATILINÆ AD Milites suos.

Cum ab hoste circumuentus Catilina, nullam vel fugæ vel præsidij spem haberet, cum C. Antonio manus conserere statuit. Sed hac priùs, ne desponderent animos, oratione milites ad fortitudinem exhortatus est.

Compertum habeo milites, verba virtutem non addere, neq; ex ignauo strenuũ, neq; fortem ex timido exercitum oratione Imperatoris fieri, quanta cuiusq; animo audacia natura, aut moribus inest, tanta in bello patere solet. Quem neq; gloria, neq; pericula excitant, nequicquàm hortêre, timor animi auribus officit. Sed ego vos quò pauca monerem aduocaui: simul vti causam consilij mei aperirem. Scitis equidem milites socordia, atq; ignauia Lentuli quantam ipsi, nobisq; cladem attulerit, quoq; modo dum præsidia ex vrbe operior, in Galliam proficisci nequiuerim. Nunc verò quo loco res nostræ sint, iuxtà mecum omnes intelligitis, exercitus hostium duo, vnus, ab vrbe, alter à Gallia obstant. Diutius in his locis esse, si maximè animus ferat, frumenti atq; aliarum rerum egestas prohibet, quocunq; ire placet, ferro iter aperiendum est: quapropter vos moneo. vt forti, atq; parato animo sitis, & quum prælium inibitis, memineritis vos diuitias, decus, gloriam, præterea libertatem, atq; patriam in

dextris

dextris vestris portare. Si vincimus, omnia nobis tutæ erunt, commeatus abunde, municipia, atq; coloniæ patebunt, si metu cesserimus, eadem illa aduersa fient, neq; locus, neq; amicus quisquam teget, quem arma non texerint. Præterea milites non eadem nobis, & illis necessitudo impendet, nos pro patria pro libertate, pro vita, certamus, illis superuacaneum est pugnare pro paucorum potentia, quò audacius aggredimini, memores pristinæ virtutis: licuit vobis cum summa turpitudine in exilio ætatem agere. Potuistis nonnulli Romæ amissis bonis alienas opes spectare, quia illa fœda, atq; intoleranda viris videbantur, hæc sequi decreuistis, si hæc relinquere vultis, audacia opus est. Nemo nisi victor, pace bellum mutauit. Nam in fuga salutem sperare, quum arma, quibus corpus tegitur, ab hostibus auerteris, ea verò dementia est. Semper in prælio ijs maximum est periculum qui maximè timent, audacia pro muro habetur: quum vos cõsidero milites, & quum facta vestra æstimo, magna me spes victoriæ tenet, animus, ætas, virtus vestra me hortantur. Præterea necessitudo quæ etiam timidos fortes facit. Nam multitudo hostium ne nos circumuenire queat, prohibent angustiæ loci. Quod si virtuti vestræ fortuna inuiderit, cauete ne inulti animam amittatis, neu capti potius, sicuti pecora trucidemini, quã virorum more pugnantes, cruentam atq; luctuosam victoriam hostibus relinquatis.

ORA-

ORATIONES EX C. SALLVStio de bello Iugurthino.

ARGVMENTVM ORATIONIS MICIPSÆ AD IVgurtham, Adherbalem ac Hiempsalem.

Micipsa virtutes Iugurthæ suspectas habens, in bellum Numantinum misit, vt pericula subeundo interficeretur, sed ea res longè aliter ac Micipsa ratus euenit, nam fortiter sese gerendo in summam peruenit claritudinem Iugurtha. Adoptatus igitur in regnum fuit à patruo, qui coram amicis & cognatis, itemque Adherbale, & Hiempsale filijs huiuscemodi verba cum Iugurtha habuisse fertur.

PAruum ego Iugurtha te amisso patre, sine spe, sine opibus, in meum Regnum accepi, existimans nõ minus me tibi, quã liberis si genuissem ob beneficia charum fore. Neq; ea res falsum me habuit. Nam vt alia magna, & egregia tua facta omittam, nouissimè rediens Numantia, me regnumqúe meum gloria decorasti, tuaqúe virtute nobis Romanos, ex amicis amicissimos fecisti, in Hispania nomen familiæ nostræ renouatum est. Postremò, quòd difficillimum inter mortales est, gloria inuidiã vicisti. Nunc quoniam mihi natura finem vitæ facit, per hanc dextram, per Regni fidem moneo, obtestorq; te, vt hos, qui tibi genere propinqui, beneficio meo fratres sunt, charos habeas, neu malis alienos adiungere, quàm sanguine coniunctos retinere. Non exercitus, neq; thesauri præsidia

regni

regni sunt, verum amici, quos neq; armis cogere, neq; auro parare queas: officio & fide parantur. Quis autem amicior, quàm frater fratri? Aut quem alienum fidum inuenies, si tuis hostis fueris? equidem ego Regnum vobis trado firmũ, boni eritis, si mali, imbecillum. Nam concordia paruæ res crescunt, discordia maximæ dilabuntur. Cæterùm ante hos te Iugurtha, qui ætate, & sapientia prior es, ne aliter quid eueniat, prouidere decet: nam in omni certamine, qui opulẽtior est, etiam si accipit iniuriam, tamen quia plus potest, facere videtur. Vos autem Adherbal, & Hiempsal colite, & obseruate talem hunc virum. Imitamini virtutem: & enitimini, ne ego meliores liberos sumpsisse, quàm videar genuisse.

ARGVMENTVM

ORATIONIS ADHERBALIS ad P. C.

Iugurtha cum filijs Micipsæ Hiempsale & Adherbale, institutus hæres, bellum fratribus intulit. Alterum in tugurio latitantem oppressit, alterum prælio vicit. Victus ad Senatum Romanum confugit, atque eius opera hac implorauit oratione.

PATres C. Micipsa pater meus moriẽs mihi præcepit, vti Regni Numidiæ tantummodo procurationem existimarem meã, cæterùm ius & imperium eius penes vos esse, simul eniterer domi militiæqúe, quàm maximo vsui esse populo Rom. vos mihi cognatorum, vos affinium loco ducerem. Si ea fecissem in vestra ami-

amicitia, exercitum, diuitias, munimenta regni me habiturum. Quæ præcepta patris mei cum agitarem. Iugurtha homo omnium, quos terra sustinet sceleratissimus, contempto imperio vestro, Masinissæ me nepotem, etiam à stirpe socium, atque amicum populi Romani Regno, fortunisq́ue omnibus expulit. Atq; ego P.C. quoniam eò miseriarum venturus eram, vellem potius ob mea, quàm ob maiorum meorum beneficia posse me à vobis petere auxilium, ac maxima deberi mihi beneficia à populo Rom. quibus vtinam non egerem. Secundùm ea si desideranda erant, vti debitis vterer. Sed quoniam parum tuta per seipsa probitas est, neq; mihi in manu fuit Iugurtha qualis foret, ad vos confugi. P.C. quibus, quod mihi miserrimum est, cogor priùs oneri, quàm vsui esse. Cæteri Reges, aut bello victi, in amicitiā à vobis recepti sunt, aut in suis dubijs rebus societatem vestram appetiuerūt, familia nostra cum populo Roman. bello Carthaginiensi instituit amicitiam, quo tempore magis fides eius quam fortuna petenda erat. Quorum progeniem vos P.C. nolite pati me nepotem Masinissæ, frustra à vobis auxilium petere, sed si ad impetrandum nihil caussa haberem, præter miserandam fortunam, quòd paulò antè Rex, genere, fama, atq; copijs potens, nunc deformatus ærumnis, inops alienas opes expecto, tamen erat maiestatis Populi Rom. prohibere iniuriam, neq́ue pati cuiusquàm regnum per scelus crescere: verum ego his finibus eiectus sum, quos maioribus meis populus Rom. dedit. Vnde pater, &

auu

uus meus vnà vobiſcum expulere Syphacem-
q; Carthaginiẽſes. Veſtra beneficia mihi erepta
unt. P.C. Vos in mea iniuria deſpecti eſtis, heu
ne miſerum: huccine Micipſa pater beneficia
ua euasêre? vt quem tu parem cum liberis tuis,
egniq; participem feciſti, is potiſſimum ſtirpis
uæ extinctor ſit? nunquamne ergo familia no-
ſtra quieta erit? ſemperne in ſanguine, ferro, fu-
ga verſabitur? Dum Carthaginienſes incolu-
mes fuêre, iure omnia ſæua patiebamur: hoſtes à
latere, vos amici procul. Spes omnis in armis e-
rat. Poſtquam illa peſtis ex Africa eiecta eſt, læ-
ti pacem agitabamus quippe quis hoſtis erat
nullus, niſi fortè quem vos iuſſiſſetis. Ecce au-
tem ex improuiſo Iugurtha intoleranda auda-
cia, ſcelere, atq; ſuperbia ſeſe efferens, fratre meo,
atq; eodem propinquo ſuo interfecto, primum re-
gnum eius, ſceleris ſui prædam fecit: poſt, vbi me
ijſdem dolis nequit capere, nihil minus, quàm
vim, aut bellum expectantem, in imperio veſtro
(ſicut videtis) extorrem patria, domo inopem
& coopertum miſerijs effecit, vt vbiuis tutius
quam in meo regno eſſem. Ego ſic exiſtimabam
P.C. vti prædicantem audieram patrem meum,
qui veſtram amicitiam diligenter colerent, eos
multum laborem ſuſcipere, cæterùm ex omnibus
maximè tutos eſſe. Quòd in familia noſtra fuit,
præſtitit, vt in omnibus bellis adeſſet vobis, nos
vti per ocium tuti ſimus in manu veſtrā eſt P.
C. Pater nos duos fratres reliquit, tertium Iu-
gurtham beneficijs ſuis ratus eſt nobis coniunctũ
fore, alter eorũ necatus eſt alter ipſe ego manus

impias vix effugi. Quid agam? aut quò potissi-
mum infelix accedam? Generis præsidia omnia
extincta sunt, pater, vti necesse erat, natura
concessit: fratri, quem minimè decuit, propin-
quus per scelus vitam eripuit. Affines, amicos,
propinquos cæteros meos, aliam alia clade op-
pressit: capti ab Iugurtha pars in crucem acti,
pars bestijs obiecti sunt. Pauci, quibus relicta est
anima, clausi in tenebris, cum mœrore & luctu
morte grauiorem vitam exigunt, si omnia qu
aut amisi, aut ex necessarijs aduersa facta sun
incolumia manerent, tū si quid ex improuiso mal
accidisset, vos implorarem P.C. quibus pro ma
gnitudine imperij, ius & iniurias, omnes cur
esse decet. Nunc verò exul patria, domo, so
lus, atq; omnium honestarum rerum egens, qu
accedā, aut quos appellem? Nationes, ne an, R
ges? Qui omnes familiæ nostræ ob vestram ami
citiam infesti sunt, an quoquàm mihi adire l
cet, vbi non maiorum meorum hostilia mon
menta plurima sint? an quisquàm nostri mis
reri potest, qui aliquando vobis hostis fuit? P
stremò Masinissa nos ita instituit. P.C. ne que
coleremus, nisi populum Ro. ne societates, ne fo
dera noua acciperemus, abundè magna præs
dia nobis in vestra amicitia fore: si huic imper
fortuna mutaretur, vnà occidendum nobis es
Virtute, ac Dijs volentibus, magni & opulen
estis, omnia secūda & obedientia sunt, quò fac
lius sociorū iniurias curare licet. Tantùm ill
vereor, ne quos priuata amicitia Iugurthæ pa
cognita transuersos agat, quos ego audio summ

c

ope niti, ambire, fatigare vos singulos, ne quid de absente, incognita caussa statuatis: fingere me verba, & fugam simulare, cui licuerit in regno manere. Quod vtinam illum, cuius impio facinore in has miserias proiectus sum, eadem hæc simulantem videam, & aliquando, apud vos, aut apud Deos immortales rerum humanarum cura oriatur, vt ille, qui nunc sceleribus suis ferox, atq; præclarus est, omnibus malis excruciatus impietatis in parentem nostrum, fratris mei necis, mearumq; miseriarum graues pœnas reddat. Iamiam frater animo meo charissime, quanquam tibi immaturo, & minimè decuit vita erepta est, tamen lætandum magis, quàm dolendum puto casum tuum. Non enim regnum, sed fugam, exilium, egestatem, & omnes has quæ me premunt ærumnas, cum anima simul amisisti at ego infœlix in tanta mala præcipitatus, ex patrio regno, rerum humanarum spectaculum præbeo, incertus quid agam. Tuasne iniurias persequar? ipse auxilij egens? an regno cõsulam? cuius vitæ necisq; potestas, ex alienis opibus pendet? Vtinam emori, fortunis meis honestus exitus esset, ne viuere contemptus viderer, si defessus malis iniuriæ concessissem. Nunc neq; viuere libet, neq; mori licet sine dedecore, P. C. oro vos per liberos, atq; parentes vestros, per maiestatem populi R. subuenite mihi misero, ite obuiam iniuriæ, nolite pati regnum Numidiæ, quod vestrũ est, per scelus & sanguinem familiæ nostræ tabescere.

ARGVMENTVM

ORATIONIS C. MEMMII TRIbuni plebis ad populum Romanum, contra Iugurtham.

Cum Iugurtha regnum Numidicum occisis fratribus occupasset, & amicos sibi non paruo argenti pondere comparasset, flagitiorum suorum patronos, senatores, legatos atque Consules Romanos: odio potentiæ nobilitatis inflammatus C. Memmius Tribunus plebis, facundia clarus taxabat crudelia nobilitatis facinora, in concionibus populum adhortabatur ad vindicandum, & hac potissimum oratione admonebat, ne libertatem Reipub. desererent.

MVlta me dehortantur à vobis Quirites, ni studium Reip. omnia superet, opes factionis vestra patientia, ius nullum, ac maximè quòd innocentiæ plus periculi, quàm honoris est. Nam illa quidem piget dicere, his annis quindecim, quàm ludibrio fueriti superbiæ paucorum, quàm fœdè, quamq; mult perierint vestri defensores, vt vobis animu ab ignauia, atque socordia corruptus sit, qu ne nunc quidem obnoxij inimici exurgitis atque etiam nunc timetis eos, quibus vos de cet terrori esse. Sed quanquam hæc talia sunt tamen obuiam ire factionis potentiæ animu subigit. Certè ego libertatem, quæ mihi à pa rente meo tradita est, experiar. Verùm i frustra, an ob rem faciam, in vestra manu si tum est Quirites. Neque ego vos hortor, quò

sæp

sæpè maiores vestri fecêre, vti contra iniurias armati eatis, nihil vi, nihil secessione opus est, necesse est suomet ipsi more præcipites eant. Occiso Tib. Graccho quem regnum sibi parare aiebant, in plebem Romanam quæstiones graues habitæ sunt. Post C. Gracchi & M. Fuluij cædem, item vestri ordinis multi mortales in carcere necati sunt. Vtriusq; cladis non lex, verum libido eorum finem fecit. Sed sanè fuerit regni reparatio, plebi sua iura restituere, quicquid sine sanguine ciuium vlcisci nequit, iure factum sit. Superioribus annis taciti indignabamini ærarium expilari, Reges & populos liberos paucis nobilibus vectigal pendere, penes eosdem & summam gloriam, & maximas diuitias esse: tãmen hæc talia facinora impune suscepisse, parũ habuêre. Itaq; postremo leges, maiestas vestra, diuina, & humana omnia, hostibus tradita sunt. Neq; eos, qui ea facere, pudet, aut pœnitet, sed incedunt per ora vestra magnificè, sacerdotia, & Consulatus, pars triumphos suos ostentãtes, perinde quasi ea honori, non prædæ habeant. Serui ære parati, iniusta imperia dominorum nõ perferunt. Vos Quirites in imperio nati æquo animo seruitutem toleratis. At qui sunt hi, qui Remp. occupauêre? homines sceleratissimi cruẽtis manibus, immani auaritia, nocentissimi, & ijdem superbissimi, quibus fides, decus, pietas, postremò honesta, atq; inhonesta omnia quæstui sunt, pars eorum occidisse Tribunos ple. alij quæstiones iniustas, pleriq; cædem in vos fecisse, pro munimento habent. Itaq; quam quisq; pessimè

 fecit,

fecit, tam maximè tutus est. Metũ à scelere suo ad ignauiam vestram transtulère, quos omnes eadem cupere, eãdem odisse, eadem metuere in vnum cogit. Sed hæc inter bonos amicitia, inter malos factio est. Quòd si tantam vos libertatis curam haberetis, quam illi ad dominationem accensi sunt, profectò neq; Resp. sicuti nunc, vastaretur, & beneficia vestra penes optimos, non audacissimos forent. Maiores vestri parandi iuris, & maiestatis constituendæ gratia, bis per secessionem armati, Auentinum montẽ occupauêre, vos pro libertate, quam ab illis accepistis, nõne summa ope nitimini? atq; eò vehemẽtius, quò maius dedecus est, parta amittere, quàm omninò non parauisse. Dicet aliquis, quid igitur cẽses? vindicandum in eos, qui hosti perdidère Remp. non manu, neq; vi? quòd magis vos fecisse, quàm illis accidisse indignum est: verum quæstionibus, & indicio ipsius Iugurthæ, qui, si dedititius est, profectò iussis vestris obediens erit, sin ea contẽnit scilicet æstimabitis qualis illa pax, aut deditio sit, ex qua ad Iugurthã scelerum impunitas, ad paucos potentes maximæ diuitiæ, ad Rempu. damna, atq; dedecora peruenerint: nisi fortè dominationis eorum satietas nondum etiam vos tenet, & illa, quàm hæc tempora magis placent, quum regna, prouinciæ, leges, iura, iudicia, bella atq; paces, postremò diuina, & humana omnia penes paucos erant: vos autem, hoc est populus Rom. inuicti ab hostibus, imperatores omnium gentium, satis habebatis animam retinere. Nã seruitutem quidem quis vestrum recusare au-

debat? At ego, tametsi virum flagitiosissimum existimo, impunè iniuriam accepisse, tamen vos sceleratissimis hominibus ignoscere, quoniam ciues sunt æquo animo paterer, ni misericordia in perniciem casura esset. Nam & illis, quantum importunitatis habent, parum est impunè malè fecisse, nisi deinde faciundi licentia eripiatur, & vobis æterna solicitudo remanebit, quum intelligetis, aut seruiendum esse, aut per manus libertatem retinendam. Nam fidei quidem, & concordiæ, quæ spes est? dominari illi volunt, vos liberi esse, facere illi iniurias, vos prohibere, postremò socijs vestris veluti hostibus, hostibus pro socijs vtũtur. Potestne in tam diuersis mentibus pax, aut amicitia esse? Quare moneo, hortorq́ue vos, ne tantum scelus impunitum omittatis? nõ peculatus ærarij factus est, neq; per vim socijs ereptæ pecuniæ, quæ quanquàm, grauia sunt, tamen consuetudine iam pro nihilo habentur, hosti acerrimo prodita Senatus autoritas, proditum imperium vestrum est. Demi, militiæq; Resp. venalis fuit, quæ nisi quæsita erunt, nisi vindicatũ innoxios, quid erit reliquum, nisi vt illis, qui ea fecêre, obedientes viuamus? nam impunè quælibet facere, id est, regem esse. Neq; ego vos Quirites hortor, vt iam malitis ciues vestros perperam, quàm rectè fecisse sed ne ignoscendo malis, bonos perditum eatis. Ad hoc, in Repub. multò præstat beneficij quàm maleficij immemorẽ esse, bonus tantummodò segnior fit, vbi negligas, at malus improbior, ad hoc si iniuriæ nõ sint, haud sæpè auxilij egeas.

ARGVMENTVM

ORATIONIS C. MARII AD Quirites.

Q. Cæcilius Metellus Conſul integer & fortis cõtra Iugurtham miſſus, habuit Legatum C. Marium. Is plebeius ac nouus homo Arpini alitus, nobilitati fuit infenſus ambitione præceps. Vnde Metellum Imperatorem apud milites inertiæ ſolebat accuſare, & nobilitatem exagitare, atque perſuadere, vt ſe poſcerent Imperatorem. Se enim, dimidia pars exercitus ſi ſibi permitteretur, paucis diebus Iugurtham in catenis habiturum. Cupientiſſima igitur plebe, & criminando Conſul factus hanc ad populum orationem habuit, nobilitatem exagitandi, & milites ſcriptis exhortandi cauſſa.

SCio ego Quirites, pleroſq; non iiſdem artibus imperium à vobis petere, & poſtquam adepti ſunt gerere, primò induſtrios, ſupplices, modicos eſſe, deinde per ignauiam, & ſuperbiam ætatem agere. Sed mihi cõtra videtur, nam quo vniuerſa Reſp. pluris eſt quàm Conſulatus, aut Prætura, eò maiore cura illam adminiſtrari, quàm hæc peti debere. Neq; me fallit quantum cum veſtro maximo beneficio negocij ſuſtineam. Bellum parare, ſimul & ærario parcere, cogere ad militiam eos, quos nolis offendere, domi, foriſquẽ omnia curare, & ea agere inter inuidos, occurſantes, factioſos, opinione Quirites aſperius eſt. Ad hoc alij ſi deliquêre, vetus nobilitas, maiorum fortia facta,

facta, cognatorum & affinium opes, multæ cliẽtelæ, omnia hæc præsidio adsunt. Mihi spes omnes in memet sitæ, quas necesse est virtute & innocentia tutari. Nam alia infirma sunt, & illud intelligo Quirites, omnium ora in me conuersa esse, æquos, bonosq; fauere. Quippe beneficia mea Rempub. procedunt, nobilitatem locum inuadendi quærere. Quò mihi acrius adnitendũ est, uti neq; vos capiamini, & illi frustrati sint. Ita ad hoc ætatis à pueritia fui, vt omnes labores, pericula consueta habeam, quæ ante vestra beneficia gratuitò faciebam, ea vti accepta mercede deseram, non est consilium Quirites. Illis difficilè est in potestatibus temperare, qui per ambitionem sese probos simulauêre. Et mihi qui omnem ætatem in optimis artibus egi, benefacere iam ex consuetudine in naturã vertitur. Bellum me gerere cum Iugurtha iussistis, quam rem nobilitas ægerrimè tulit, Quæso reputate cum animis vestris, num id mutari melius sit. Ecquem ex illo globo nobilitatis, ad hoc, aut aliud tale negocium mittatis, hominem veteris prosapiæ, ac multarum imaginum, & nullius stipendij, scilicet, vt in tanta re ignarus omnium trepidet, festinet, sumat aliquem ex populo monitorem sui officij. Ita plerumq; euenit, vt quem vos imperare iussistis, is sibi imperatorem alium quærat. Atqui ego scio, qui postquam Consules facti sunt, acta maiorum, & Græcorum militaria præcepta legere cœperint, præposteri homines Nam gerere, quàm fieri Consulem tempore posterius, re atq; vsu prius est. Comparate nunc

Quirites, me hominem nouũ cum illorum superbia. Quæ illi audire, & legere solent, eorum partem vidi, alia gessi: quæ illi litteris, ea ego didici militando. Nunc vos existimate facta an dicta pluris sint? Contemnunt nouitatem meam, ego illorum ignauiam: mihi fortuna, illis probra obiectantur, quanquam ego naturam vnam & communem omnium existimo, sed fortissimum quemq; generosissimum. At si iam ex patribus Albini, aut Bestiæ quæri posset, méne an illos ex sese gigni maluerint, quid responsuros creditis? nisi sese liberos quam optimos voluisse? quòd si iure me despiciunt, faciunt idem maioribus suis, quibus vti mihi, ex virtute nobilitas cœpit. Inuident honori meo, ergò inuideant labori & innocẽtiæ, periculis etiam meis, quoniam per hæc illum cœpi. Verùm homines corrupti superbia, ita ætatem agunt, quasi vestros honores contemnant, ita hos petunt, quasi honestè vixerint. Ne illi falsi sunt, qui diuersissimas res pariter expetant, voluptatem, & præmia virtutis. Atq; etiam, quum apud vos, aut in Senatu verba faciunt, pleraq; oratione maiores suos extollunt, eorum fortia facta memorando clariores sese putant, quod contrà est. Nam quantò vita illorum præclarior, tantò horum socordia flagitiosior. Et profectò ita se res habet. Maiorum gloria posteris quasi lumen est, neq; bona eorum, neq; mala in occulto patitur. Huiusce rei ego inopiam patior. Quirites. Verùm id quòd multo præclarius est, mea facta mihi dicere licet. Nunc videte quàm ini-

qui sint: quod ex aliena virtute sibi arrogant, id mihi ex mea non concedunt: scilicet quia imagines non habeo, & quia mihi noua nobilitas est, quàm certè peperisse, quàm acceptam corrupisse melius est. Equidem ego non ignoro, si iam mihi respondere velint, abundè illis facundam & compositam orationem fore sed in maximo vestro beneficio, cum omnibus locis me, vosq; maledictis lacerent, non placuit reticere, ne quis modestiam in conscientiam duceret. Nam me quidem ex animi sententia lædere nulla oratio potest, quippe vera necesse est prædicet, falsam vita, moresq; mei superant. Sed quoniam vestra & consilia accusantur, qui mihi summum honorem, & maximum negocium imposuistis, etiam atq; etiam reputate, num eorum pœnitendum sit. Non possum fidei caussa imagines, neque triumphos, aut Consulatus maiorum meorum ostentare. At si res postulet, hastas, vexillum, phaleras, alia militaria dona, præterea cicatrices aduerso corpore. Hæ sunt meæ imagines, hæc mea nobilitas, non hæreditate relicta, vt illa illis, sed quæ ego plurimis meis laboribus, & periculis quæsiui. Non sunt composita verba mea, parũ id facio, ipsa se virtus satis ostendit, illis artificio opus est, vt turpia facta oratione tegant. Neque literas Græcas didici, parum placebat eas discere. Quippe quæ ad virtutem doctoribus nihil profuerunt. At illa multo optima Reip. doctus sum, hostem ferire, præsidia agitare, nihil metuere, nisi turpẽ famam, hyemem, & æstatẽ iuxtà pati, humi, re-

 quies-

quiescere, eodem tempore inopiam & laborem tolerare. His ego præceptis milites hortabor. Neque illos arctè colam, me opulenter, neq; gloriam meam laborem illorum faciam. Hoc est vtile, hoc ciuile imperium. Nam quum tu per mollitiẽ agas, exercitum supplicio cogere, id est dominũ, non Imperatorem esse. Hæc atq; alia maiores vestri faciendo, seq́;, & Remp. celebrauêre. Queis nobilitas freta, ipsa dissimilis moribus, nos illorũ æmulos contemnit, & omnes honores non ex merito, sed quasi debitos à vobis repetit. Cæterũ homines superbissimi procul errãt. Maiores eorũ omnia, quæ licebat, illis reliquêre, diuitias, imagines, memoriã sui præclarã, virtutẽ nõ reliquere, neq; poterãt, ea sola neq; datur dono, neq; accipitur. Sordidum me & incultis moribus aiũt: quia parum scitè cõuiuiũ exorno, neq; histrionẽ vllum, neq; pluris pretij coquum, quàm villicũ habeo, quæ mihi libet confiteri Quirites. Nam ex parẽte meo, & ex alijs sanctis viris, ita accepi: munditias mulieribus, viris laborẽ conuenire, omnibusq; bonis oportere plus gloriæ, quàm diuitiarum esse: arma, non supellectilem decori esse. Quin ergo, quod iuuat, quod clarum æstimant, id semper faciant, ament, potent, vbi adolescentiam habuêre, ibi senectutem agant in cõuiuijs, dediti ventri, & turpissimæ parti corporis, sudorem, puluerem & alia talia relinquant nobis, quibus illa epulis iucundiora sunt. Verum non est ita, nam vbi se flagitijs dedecorauêre turpissimi viri, bonorum præmia ereptũ eunt. Ita iniustissimè luxuria & ignauia, pessimæ artes,

illis,

illis, qui colouêre eas, nihil officiunt. Reip. innoxiæ cladi sunt. Nunc quoniam illis quantũ mores mei, non illorum flagitia poscebant, respondi: pauca de Repub. loquar. Primum omnium bonũ habetote de Numidia animum Quirites. Nam quæ vsq; ad hoc tẽpus Iugurtham tutata sunt, omnia remouistis, auaritiam, imperitiam, atq; superbiam. Deinde exercitus ibi est locorum sciens, sed mehercule magis strenuus, quam felix. Nam magna pars eius auaritia, aut temeritate ducum attrita est. Quam ob rem vos, quibus militaris est ætas, adnitimini mecum, & capessite Remp. neq; quenquàm ex calamitate aliorum, aut Imperatorum superbia metus cœperit. Egomet in agmine, aut in prælio consultor idem, & socius periculi vobiscum adero, me, vosq; in omnibus rebus iuxtà geram. Et profectò Dijs iuuantibus omnia matura sunt, victoria, præda, laus. Quæ si dubia, aut procul essent: tamen omnes bonos Reipu. subuenire decebat. Etenim nemo ignauia immortalis factus est, neq; quisquã parens liberis vti æterni forent, optauit, magis vti boni honestiq́ue vitam exigerent. Plura dicerem Quirites, si timidis virtutem verba adderent. Nam strenuis abundè dictum puto.

ARGVMENTVM

ORATIONIS SYLLÆ AD BOCchum regem.

Cum Bocchus Maurorum Rex Iugurthæ res

adflictas videret, legatos ad victorem C. Marium misit, ac petijt, vt ad se duos fidissimos mitteret, cum quibus disserere posset de rebus communibus. Marius L. Syllam, & A. Manlium misit, quorum eloquentior Sylla, fertur hæc ad Bocchum verba locutus.

REx Bocche, magna nobis est lætitia, cum te talem virum Dij monuere, vti aliquando pacem, quàm bellum malles, neu te optimum cum pessimo omnium Iugurtha miscendo commaculares: simul nobis demeres acerbam necessitudinem, pariter te errantem, & illum sceleratissimum persequi. Ad hoc Populo Ro. iam à principio inopi, melius visum est, amicos, quàm seruos quærere, tutiusq; rati volentibus, quam coactis imperitare. Tibi verò nulla opportunior amicitia nostra. Primùm quòd procul absumus, in quo offensæ minimum est: & gratia par, ac si propè adessemus: dein quòd parentis abundè habemus, amicorum nobis, neque cuiquàm hominum satis fuit, atq; hoc vtinam à principio tibi placuisset, profectò ex populo Ro. adhoc tempus multò plura bona accepisses, quã mala perpessus es. Sed quoniam humanarum rerum fortuna pleraq; regit, cui scilicet complacuit, vim & gratiam nostram te experiri, nunc quoniam per illam licet, festina, atq; (vti cepisti) perge. Multa opportuna habes, quò facilius errata officijs superes. Postremò hoc in pectus tuũ dimitte, nunquàm populum Rom. beneficijs victum esse, nam bello quid valeat tute scis.

ORA-

ORATIONIS BOCCHI AD L. Syllam.

NVnquàm ego ratus fore, vti Rex maximus in hac terra, & omnium, quos noui opulentissimus, priuato homini gratiam deberem, & mehercule Sylla ante te cognitum, multis orantibus, alijs vltrò egomet opem tuli, nullius indigni. Id immutatum quod cæteri dolere solent, ego lætor, fuerit mihi pretium aliquandò eguisse tuæ amicitiæ, qua apud animum meum nihil carius habeo. Id adeo experiri licet, arma, viros, pecuniã, postremò quicquid animo libet, sume, vtere, & quoad viues nunquàm tibi redditam gratiã putaueris, semper apud me integra erit. Deniq; nihil frustra voles me sciente. Nam vt ego existimo, Regem armis, quam munificentia vinci minus flagitiosum. Cæterùm de Rep. vestra, cuius huc curator missus es, paucis accipe. Bellum Populo Ro. nunquam paraui, neq; factum volui. Fines meos aduersum armatos, armis tutatus sum, id omitto, quando vobis ita placet. Gerite vti vultis cum Iugurtha bellum, ego flumen Mulucham, quod inter me, & Micipsam fuit, non egrediar, neq; intrare Iugurthā sinam. Præterea si quid me, vobisq; dignum petieris, haud repulsus abibis.

ORA-

ORATIO LEPIDI CONS. AD Pop. Rom. Ex libris Hist. Salust.

CLementia & probitas vestra, Quirites, quibus per cæteras gẽtes maximi & clari estis, plurimum timoris mihi faciunt, aduersus tyrannidem L. Syllæ: ne aut ipsi, quæ non æstimatis, ea parum credendo de alijs, circumueniamini: præsertim quũ illi spes omnis in scelere atq; perfidia sit, neq; se aliter tutum putet quàm si peior atq; intestabilior metu vestro fuerit: quò captiuis libertatis curam miseriæ eximat, aut, si prouideritis, in tutandis periculis magis quàm vlciscendo teneamini. Satellites quidem eius, homines maximi nominis, non minus optimis maiorum exemplis, nequeo satis mirari, qui dominationis in vos seruitium suum mercede dant, & vtranq; per iniuriam malũt, quàm optimo iure liberi agere. Præclara Brutorum atq; Æmiliorum & Luctatiorum proles, geniti ad ea quæ maiores virtute peperêre, subuertenda. Nam quid à Pyrrho, Annibale, Philippoq; & Antiocho defensum est aliud quàm libertas & sua cuiq; sedes neu cui, nisi legibus, pareremus? quæ cuncta sæuus iste Romulus, quasi ab externis rapta tenet: non tot exercituum clade neq; COSS. & aliorum principum, quos fortuna belli consumpserat, satiatus: sed tum crudelior quum plerosq; secundæ res in miserationem ex ira vertunt. Quin solus omnium,

post

post memoriam hominum, supplicia in postfuturos composuit, quis prius iniuria quàm vita certa esset: prauissimeq; per sceleris immanitatem adhuc tutus fuit, dum vos metu grauioris seruitij à repetenda libertate terremini. Agendum atq; obuiam eundum est, Quir. ne spolia vestra penes illos sint. Nō prolatandum, neq; votis paranda auxilia: nisi fortè speratis per tædium iā aut pudorem tyrannidis, esse eum per scelus occupata periculosius dimissurum. At ille eò processit ut nihil gloriosum, nisi tutum, & omnia retinēdæ dominationis honesta æstimet. Itaq; illa quies & ocium cum libertate, quàm multi probi potius quàm laborem cum honoribus capessebant, nulla sunt. Hac tempestate seruiendum aut imperitandum: habendus metus est aut faciēdus, Quirites. Nam quid vltra? quæve humana superant? aut diuina impolluta sunt? Populus Romanus paulo antè gentium moderator, exutus imperio, gloria, iure, cogitandi inops, despectusq; ne seruilia quidem alimenta reliqua habet. Sociorū & Latij magna vis ciuitate pro multis & egregijs factis à vobis data, per vnum prohibētur: & plebis innoxiæ patrias sedes occupauêre pauci satellites mercedem scelerum: leges, iudicia, ærarium prouinciæ, reges, penes vnum. Deniq́ue necis ciuium & vitæ licentiam, simul humanas hostias vidistis, & sepulchra infecta sanguine ciuili. Estne iuris reliqui aliud quàm soluere iniuriam, aut mori per virtutem? Quoniā quidem vnum omnibus finem natura vel ferro septis statuit: neq; quisquam extremam necessi-

tatem.

tatē, nihil ausus, nisi muliebri ingenio, expectat. Verùm ego seditiosus, uti Sylla ait, qui præmia turbarum quæro: & bellū cupiens, quia iura pacis repeto scilicet. Quia nō aliter salui satisq; tuti in imperio eritis, nisi Vectius Picens & scriba Cornelius aliena benè parta prodegerint: nisi approbaueritis oēs proscriptiones innoxiorū ob diuitias, cruciatus virorū illustriū, vastatā vrbē fuga & cædib. bona ciuiū miserorū, quasi Cimbricā prædā, venū aut dono datam. At obiectat mihi possessiones ex bonis proscriptorū: ꝙ quidē scelerū illius vel maximū est, non me neq; quenquā omniū satis tutū fuisse, si rectè faceremus. Atqui illa quāta formidine mercatus sum, pretio soluto, iure dominis tamē restituto: neq; pati consiliū est, vllā ex ciuibus prædā esse. Satis illa fuerint, quæ rabie contracta tolerauimus, manus conserentes inter se Romanos exercitus, & arma ab externis in nosmet versa. Scelerum & contumeliarum omnium finis sit: quorum adeò Syllam non pœnitet, vt & facta in gloria numeret: &, si liceat, auidius faceret. Neq; iam quid existimetis de illo, sed quantum vos audeatis, vereor: ne alius alium principem expectantes antè capiamini, non opibus eius, quæ futiles & corruptæ sunt, sed vestra socordia, quam raptū iri licet, & quàm audeat tam videri felicem. Nam præter satellites commaculatos quis eadē vult? aut quis eadem vult? aut quis non omnia mutata, præter victoriam? scilicet milites, quorum sanguine Tarulæ Scyroq; pessimis seruorum diuitiæ partæ sunt: an quibus prælatus in magi-

strati-

ſtratibus cupiendis Fuſidius, ancilla turpis, & honorum omnium dehoneſtamentum? Itaq; maximam mihi fiduciam parit victor exercitus, cui per tot vulnera & labores nihil, præter tyrannum, quæſitum eſt, niſi fortè Tribunitiā poteſtatem euerſum profecti ſunt, per arma conditam à maioribus ſuis: vtiq; iura & iudicia ſibimet extorquerent: egregia ſcilicet mercede, quū relegati in paludes & ſyluas, in contumeliā atque inuidiam ſuam præmia penes paucos intelligerent. Quare igitur tanto agmine atq; animis incedit? Quia ſecundæ res mirè ſunt vitijs obtētui: quibus labefactatis, quàm formidatus antea eſt, tam contemnetur: niſi fortè ſpecie concordiæ & pacis, quæ ſceleri & parricidio ſuo nomina indidit. Neq; aliter R. P. eſſe belli finē ait, niſi maneat expulſa agris plebs, præda ciuilis acerbiſſima, ius iudiciumq; omnium rerum penes ſe, quod pop. R. fuit. Quæ ſi vobis pax & concordia intelliguntur, maxima turbamenta Reipub. atq; exitia probate: annuite legibus impoſitis, accipite otiū cum ſeruitio; & tradite exemplum poſteris ad populum Rom. ſuimet ſanguinis mercede circumueniendum. Mihi quāquam per hoc ſummum imperium ſatis quæſitum erat, nomini maiorum, dignitati atq; etiam præſidio: tamen non fuit conſilium priuatas opes facere: potiorq; viſa eſt periculoſa libertas quieto ſeruitio. Quæ ſi probatis, adeſte Quirites: &, bene iuuantibus dijs, M. Æmilium Conſulem, ducem & authorem ſequimini, ad recipiendam libertatem.

ORA-

ORATIO PHILIPPI IN SENATV.

Ex ijsdem libris Salust.

Maximè vellem, P.C. Rempu. quietam esse, aut in periculis à prōptissimo quoque defendi: deniq; praua incepta consultoribus noxæ esse: sed contrà, seditionibus omnia turbata sunt, & ab ijs quos prohibere magis decebat. Postremò, quæ pessimi & stultissimi decreuêre, ea à bonis & sapientibus facienda sunt. Nam bellum atq; arma quanquam vobis inuisa, tamen quia Lepido placet, sumēda sunt: nisi fortè cui pacem præstare & bellū pati consilium est. Prô dij boni, qui hanc vrbem omissa cura adhuc regitis, M. Æmilius omnium flagitiosorum postremus, qui peior, an ignauior sit, deliberari non potest, exercitum opprimendæ libertatis habet, & se è contempto metuendum effecit. Vos mussantes & retractantes, verbis & vatum carminibus pacem optatis magis quàm defenditis? neq; intelligitis, mollitia decretorum vobis dignitatem, illi metum detrahi? atque id iure, quoniam ex rapinis Consulatum, ob seditionem prouinciam cum exercitu adeptus est. Quid ille ob benefacta cepisset, cuius sceleribus tanta præmia tribuistis? At scilicet eis qui ad postremum vsq; legatos, pacem, concordiam, & alia huiuscemodi decreuerunt, gratiam habeo peperisse. Imò despecti, & indigni Repub. habiti, prædæ loco æstimantur: quippe metu pacem repetentes, quo habitam amiserant. Equidem à principio quum Hetruriam coniurare, proscrip-

tos accerſiri, largitionibus Rempub. lacerari videbam, maturandum putabam, & Catuli conſilia cum paucis ſequutus ſum. Cæterùm illi qui gentis Æmiliæ benefacta extollebant, & ignoſcendo pop. Rom. magnitudinem auxiſſe, nuſquã etiam tum Lepidum progreſſum aiebant, & quũ priuata arma opprimendæ libertatis cepiſſet: ſibi quiſq; opes, aut patrocinia quærendo, conſiliũ publicum corruperunt. Attamen erat Lepidus latro cum calonibus & paucis ſicarijs, quorum nemo diurna mercede vitam mutauerit: nunc eſt Proconſul, cùm imperio non empto ſed dato à vobis, cùm legatis adhuc iure parentibus. Et ad eum concurrère homines omnium ordinum corruptiſſimi, flagrantes inopia & cupiditatibus, ſcelerum conſcientia exagitati: quibus quies in ſeditionibus, in pace turbæ ſunt: hi tumultum ex tumultu, bellum ex bello ſerunt: Saturnini olim, poſt Sulpitij, dein Marij, Damaſippiq;, nunc Lepidi ſatellites. Præterea Hetruria atque omnes reliquiæ belli arrectæ. Hiſpaniæ armis ſolicitatæ, Mithridates in latere vectigalium noſtrorum, quibus adhuc ſuſtentamur, diem bello circunſpicit: quin præter idoneum ducem, nihil abeſt ad ſubuertendum imperium. Quod vos oro atq; obſecro P. C. vt animaduertatis ne patiamini licentiam ſcelerum, quaſi rabiem, ad integros procedere. Nam vbi malos præmia ſequuntur, haud facilè quiſquam gratuitò bonus eſt. An expectatis dum exercitu rurſus admoto, ferro atq; flamma vrbem inuadat? quod multò propius eſt ab eo quo agitat ſtatu, quàm ex pace

& con-

& cōcordia ad arma ciuilia, quæ ille aduersum diuina & humana omnia cepit, non pro sua aut quorum simulat iniuria, sed legum ac libertatis subuertendæ. Angitur enim ac laceratur animi cupidine, & noxarū metu expers cōsilij, inquies. hac atq; illa tentās, metuit otium, odit bellum: luxu atq; licentia carendum videt: atq; interim abutitur vestra socordia. Neq; mihi satis consilij est, metum, an ignauiam, an dementiam eam appellem: qui videmini intenta mala, quasi fulmen, optare se quisq; ne attingat, sed prohibere, ne conari quidem. Et quæso cōsiderate quā conuersa rerum natura sit. Antea malum publicū occultè, auxilia palàm, instruebantur, & eo boni malos facilè anteibant: nunc pax & concordia disturbantur palàm, defenduntur occultè. quibus illa placent, armis sunt, vos in metu. Quid expectatis? nisi fortè pudet aut piget rectè facere. An Lepidi mandata animos mouent? qui placere ait, sua cuiq; reddi, & aliena tenet? belli iura rescindi, quum ipse armis cogat? ciuitatem confirmari, qui ademptam negat? concordiæ gratia tribunitiam potestatem restitui, ex qua omnes discordiæ accensæ? Pessimè omnium atq; impudentissimè, tibine egestas ciuium & luctus curæ sunt, cui nihil est domi nisi armis partum aut per iniuriam? Alterum Consulatum petis, quasi primùm reddideris: bello concordiam quæris, quo parta disturbatur: nostri proditor, istis inuidus, hostis omnium bonorum: vt te neque hominum neque deorum pudeat, quos perfidia aut periurio violasti. Qui quando talis

lis es, maneas in sententia, & retineas arma, te hortor: neu prolatādis seditionibus inquies ipse, nos in solicitudine retineas. Neq; te prouinciæ, neq; leges, neq; dij penates ciuem patiuntur. Perge qua cœpisti, vt quàm maturissimè merita inuenias. Vos autem P.C. quousq; cūctādo Remp. intutam patiemini, & verbis arma tentabitis? Delectus aduersum vos habiti: pecuniæ publicè & priuatim extortæ: præsidia deducta, atq; imposita: ex libidine leges imperantur: quum interim vos legatos & decreta paratis. & quanto mehercule auidius pacem petieritis, tanto bellum acrius erit: quum intelliget se metu magis quàm æquo & bono sustentatum. nā qui turbas & cædem ciuium odisse ait, & ob id armato Lepido vos inermes retinet, quæ victis toleranda sunt, ea quū facere possitis, patiamini potius censet: ita illi à vobis pacem, vobis ab illo bellum suadent. Hæc, si placent, si tanta torpedo animos oppressit, vt obliti scelerū Cinnæ, (cuius in vrbem reditu decus atq; ordines omnes interierunt) nihilominus vos, atq; coniuges, & liberos Lepido permissuri sitis: quid opus decretis? quid auxilio Catuli? Quin is & alij boni Remp. frustra curant. Agite vt libet, parare vobis Cethegos, atq; alia proditorū patrocinia, qui rapinas & incendia instaurare cupiunt, & rursum aduersum deos penates manus armare. Sin libertas & bella magis placent, decernite digna nomine, & augete ingeniū viris fortibus. Adest nouus exercitus, & ad hoc coloniæ veterū militum, nobilitas omnis, duces optimi. Fortunæ melio-

meliores sequitur. Iam illa quæ secordia nostra collecta sunt, dilabentur. Quare ita censeo, quoniam L. Lepidus exercitum priuato consilio paratum cum pessimis & hostibus Reip. contra huius ordinis authoritatem, ad vrbem ducit: vti Ap. Claudius interrex cum Q. Catulo Proconsule & cæteris, quibus imperium est, vrbi præsidio sint, operamq; dent nequid Resp. detrimenti capiat.

ORATIO C. COTTÆ CONSVLIS ad populum.

Ex iisdem libris Hist. Salust.

QVirites, multa mihi pericula domi, militiæ multa aduersa fuêre: quorum alia toleraui, partim repuli deorum auxilijs, & virtute mea: inq; his omnibus, neq; animus negotio defuit, neq; decretis labos. Malæ secundæq; res opes non ingenium mihi mutabant: at contrà, in his miserijs cuncta me cum fortuna deseruêre. Præterea senectus per se grauis curam duplicat, cui misero acta iam ætate, ne mortem quidem honestam sperare licet: nam si parricida vestri sum, & bis genitus hic, deos penates meos, patriamq;, & summum imperium vili habeo. quis mihi viuo cruciatus satis est, aut quæ pœna mortuo: quum omnia memorata apud inferos supplicia scelere meo vici? A prima adolescentia in ore vestro priuatus, & in magistratibus egi: qui lingua, qui consilio meo, qui pecunia voluere, vsi sunt: neque ego callidam facundiam, neq; ingenium ad malè faciendum exercui: auidissimus priuatæ gratiæ, maximas

inim-

inimicitias pro Repub. suscepi: qui victus cum
illa simul, quum egens alienæ opis plura mala ex-
pectarem, vos Quirites rursus mihi patriam,
deos penates cum ingenti dignitate dedistis. Pro
quibus beneficijs vix satis gratus videar, si sin-
gulis animã, quũ nequeo, concesserim. Nam vi-
ta & mors iure naturæ sunt, vt sine dedecore cũ
ciuibus fama & fortunis integer agas, id dono
datur atq; accipitur. Consules nos fecistis, Qui-
rites, domi belliq; impeditissima Repub. Nanque
imperatores Hispaniæ stipendium, milites arma
frumentum poscũt: & id res cogit: quoniam de-
fectione sociorum, & Sertorij per montes fuga,
neq; manu certare possunt, neq; vtilia parare: ex
ercitus in Asia Ciliciaq; ob nimias opes Mithri-
datis aluntur: Macedonia plena hostium est: nec
minus Italiæ maritima & prouinciarum: quũ
interim vectigalia parua, & bellis incerta, vix
partem sumptuum sustinẽt: ita classe, qua com-
meatus vehebatur, minore quàm antea naui-
gamus. Hæc si dolo aut socordia nostra contra-
cta sunt, agite vti libet, & ita supplicium sumi-
te: sin fortuna communis asperior est, quare in-
digna vobis nobisq; & Reip. incipitis? Atq; ego,
cuius ætati mors propior est, non deprecor siquid
ea vobis incommodi demitur: neq; mox ingenuo
corpori honestius, quàm pro vestra salute, finem
vitæ fecerim. Adsum, en C. Cotta Consul, facio
quod sæpè maiores asperis bellis fecêre: voueo,
dedoq; me pro Repub. quam deinde cui mãdetis,
circumspicite. Nam talem honorem bonus nemo

volet, quum fortunæ, & pacis, & belli ab a-
lijs acti ratio reddenda, aut turpiter morien-
dum sit. Tantummodo in animis habetote, no[n]
me ob scelus aut auaritiã cæsum, sed volentẽ pr[o]
maximis beneficijs animam dono dedisse. Pe[r]
vos igitur Quir. & gloriam maiorum precor
tolerate aduersa & consulite Reipub. Mult[a]
cura summo imperio inest, multi ingentes labo[-]
res, quos nequicquam abnuitis & pacis opulen[-]
tiam quæritis: quum omnes prouinciæ, regna,
maria, terræq; aspera aut fessa bellis sint.

ORATIO MARCI TRIB. PL. ad plebem.

Ex ijsdem libris Salust.

SI Quirites parum existimaretis quid int[er]
ius à maioribus relictum vobis & hoc [a]
Sylla paratum seruitium interesset, mu[l-]
tis mihi differendum fuisset, docendumq; qu[as]
ob iniurias & quoties à patribus armata ple[bs]
secessisset, vtiq; vindices parauisset omnis iu[ris]
sui tribunus plebis. Nunc hortari modò reliq[uum]
est, & ire primùm via qua capessendã arbitr[or]
libertatem. Neq; me præterit quantas opes no[bi-]
litatis solus impotens inani specie magistrat[us]
pellere dominatione incipiam: quantoq; tuti[or]
factio noxiorum agat quàm soli innocentes. S[ed]
præter spem bonam ex vobis, quæ metum vic[it,]
statui certaminis aduersa pro libertate potio[ra]
esse forti viro, quàm omninò non certauis[se.]
Quãquam omnes alij creati pro iure vestro v[os]
cu[-]

cunctam & imperia sua, gratia, aut spe aut præmijs in vos conuertere, meliusq; habent mercede delinquere quàm gratis rectè facere. Itaq; omnes concessêre iam in paucorum dominationem, qui per militare nomen ærarium, exercitus, regna, prouincias occupauêre, & arcem habent ex spolijs vestris: quum interim more pecorum vos multitudo singulis habendos fruendosq; præbetis, exuti omnibus quæ maiores reliquêre: nisi quia vosmetipsi per suffragia, vt præsides olim, nunc dominos destinatis. Itaq; concessêre illuc omnes: & mox, si vestra receperitis, ad vos redibunt pleriq;. Raris enim animus est ad ea quæ placent, defendenda: cætera validiorum sunt. An dubium habetis, ne officere quid vobis vno animo pergentibus possit, quos languidos se cordesqúe pertimuêre? nisi fortè C. Cotta ex factione media COS. aliter quàm metu iura quædam Trib. pleb. restituit. Et quanquam L. Cincius primus de potestate Tri. loqui ausus, mussantibus vobis circumuentus erat: tamen prius illi inuidiam metuêre quã vos iniuriæ pertæsum est, quod ego nequeo satis mirari Quirites. Nam spem frustra fuisse intellexistis. Sylla mortuo qui scelestum imposuerat seruitium, finẽ mali credebatis: ortus est longè sæuior Catulus, tumultus intercessit Bruto & Æmylio Mamerco COSS. Dein C. Curio ad exitiũ vsq; insontis tribuni dominatus est. Lucullus superiore anno quãtis animis ierit in L. Quintiũ, vidistis: quãtæ deniq; nũc mihi turbæ concitentur. Quæ profectò incassum agerentur, si prius quàm vos

*ſeruiendi finem, illi dominationis facturi erant:
præſertim quum his ciuilibus armis dicta alia,
ſed certatum vtrinq; de dominatione in vobis
ſit. Itaq; cætera ex licentia, aut odio aut auari-
tia in tempus arsêre: permanſit vna res modò,
quæ vtrinq; quæſita eſt, & erepta in poſterum,
vis tribunitia, telum à maioribus libertati pa-
ratum. Quod ego vos moneo quæſoq́; vt anim-
aduertatis: neu nomina rerum ad ignauiã mu-
tantes. otium pro ſeruitio appelletis: quo iam ipſo
frui, ſi vera & honeſta flagitium ſuperauerint,
non eſt conditio: fuiſſet, ſi omninò quieſſetis. Nũc
animum aduertite, & niſi viceritis, quoniam o-
mnis iniuria grauitate tutior eſt, arctius habe-
bunt. Quid cenſes igitur? aliquis veſtrûm ſubie-
cerit . Primum omnium omittendum morem
hũc, quem agitis, impigræ linguæ, animi ignaui,
non vltra concionis locum memores libertatis:
deinde ne vos ad virilia illa vocem, quo tribu-
nos plebei modo patritium magiſtratum. Libera
ab authoribus patritijs ſuffragia maiores veſtri
parauêre, quamuis Quir. in vobis ſit , vt quæ
iuſſa nunc pro alijs toleratis, pro vobis agere aut
non agere certè poſſitis. Iouem aut alium quem
deum, conſultorem expectatis: magna illa con-
ſulum imperia & patrum decreta vos exequen-
do rata efficitis, Quir. vltroq; licentiam in vos
auctum atq; adiutum properatis. Neq; ego vos
vltum iniurias hortor, magis vti requiem cupi-
atis, neq; diſcordias, vt illi criminantur: ſed ea-
rum finem volens, iure gentium res repeto: &, ſi
pertinaciter retinebunt, non arma neq; ſeceſſio-*

nem

nem tantummodo, ſed nec amplius ſanguinem veſtrum prębeatis cenſeo, gerant habeantq́; ſuo modo imperia, quęrant triumphos: Mithridatē, Sertorium & reliquias exulum perſequantur cum imaginibus ſuis: abſit periculum & labor quibus nulla pars fructus eſt, niſi fortè repentina iſta frumentaria lege munia veſtra penſantur: quum tamen qui his modis libertatem omnium ęſtimauêre, hi profectò non amplius poſſunt alimentis carere. namq; vilis exiguitate mors prohibetur. Seneſcunt vires, ſic vt neq; abſolui cura familiari tam parua res poſſit. At & ignauiſſimi quiq́; tenuiſsima ſpe fruſtrātur. quę tamen quanuis ampla, quoniam ſeruitij pretiū oſtentarunt, cuius torpedinis erat decipi, & veſtrarum rerum vltrò iniuria gratiam debere? Nanq́; alio modo neq; valent in vniuerſos, neq; conabuntur. Cauendus tamen dolus eſt. Itaque ſimul cōparant delinimenta, & differunt vos in aduētum Cn. Pomp. quem ipſum, vbi pertimuêre ſublatū in ceruices ſuas, mox dempto metu lacerant: neq; eos pudet vindices vti ſe ferunt, libertatis, tot viros ſine vno, aut remittere iniuriam non audere, aut ius non poſſe defendere. Mihi quidem ſatis ſpectatum eſt, Pompeiū tantę glorię adoleſcentem malle principem volentibus vobis eſſe quàm illis dominationis & sociū: authoremq; in primis fore tribunitię poteſtatis. Verùm, Quirit. antea ſinguli ciues in pluribus non in vno cuncti pręſidia habebatis, neq; mortalium quiſquam dare, aut eripere talia vnus poterat. Itaq; verborum ſatis dictum eſt, neque enim

enim ignorantia res claudit: Verùm occupauit nescio quæ vos torpedo: quia neq; gloria mouemini neque flagitio: cunctaque præsenti ignauia mutastis: abundè libertatem rati, quia tergis abstinetur: & huc ire licet atq; illuc munere ditium dominorum. Atq; hæc eadem non sunt agrestibus, sed cæduntur inter potentium inimicitias, donoq; dantur in prouincias magistratibus. Ita pugnatur & vincitur à paucis plebs, quodcunq; accidit, pro victa est, & indies magis erit: si quidem maiore cura dominationem illi retinuerint, quàm vos repetiueritis libertatem.

ORATIO AD C. CÆSAREM DE *Republica ordinanda.*

Ex iisdem libris Salust.

P*Opulus Rom. antea obtinebat regna atq; imperia, fortunæ dono data, item alia illa quæ per mortales auidè cupiũtur: quia & apud indignos sæpè erãt, quasi per libidinẽ data, neq; cuiquam incorrupta permanserant. Sed res docuit id verum esse quod in carminibus Appius ait, fabrum esse quenq; fortunæ: atq; in te maximè, qui tantum alios prægressus es, vt priùs defessi sint homines laudando facta tua, quàm tu laude digna faciendo. Cæterùm vt fabricata, sic virtute parta, quàm magna industria haberi decet, ne incuria deformentur, aut corruãt infirmata. Nemo enim alteri imperiũ volens concedit: & quamuis nouus atq; clemens sit qui plus potest, tamen quia malo esse licet formida-*

uidatur. Id euenit quia pleriq; rerum potentes peruersè consulunt :- & eo se munitiores putant, quo illi, quibus imperitant, nequiores fuêre. At contrà id eniti decet, quum ipse bonus atque strenuus sis, vti quam optimis imperites. Nam pessimus quisque asperrimè rectorem patitur. Sed tibi hoc grauius est quàm antè, omnibus te armis parta componere. Bellum aliorum pace mollius gessisti: ad hoc victores prædam petunt, victi ciues sunt. Inter has difficultates euadendum est tibi, atq; in posterum firmanda Respub. non armis modò, neq; aduersum hostes: sed, quod multò maius multóque asperius est, bonis pacis artibus. Ergo omnes magnæ mediocriq; sapientiæ res huc vocat, quæ quisque optima potest vti dicat. Ac mihi sic videtur, qualicunq; modo tu victoriam composueris, ita alia omnia futura. Sed iam quò melius faciliusq; constituas, paucis, quæ me animus monet, accipe. Bellum tibi fuit imperator cum homine claro, magnis opibus, auido potentiæ, maiore fortuna quàm sapientia: quem sequuti sunt pauci, per suam iniuriam tibi inimici, item quos affinitas aut alia necessitudo traxit. Nam particeps dominationis neq; fuit quisquã, neq;, si pati potuisset, orbis terrarũ bello cõcussus foret. Cætera multitudo vulgi more magis quàm iudicio post alius alium quasi prudentiorem sequuti. Per idẽ tẽpus maledictis iniquorum occupandæ Reipub. in spem adducti homines, quibus omnia probro ac luxuria polluta erant, cõcurrêre in castra tua: & apertè quietis mortem, rapinas, postremò omnia

quæ corruptus animus iubebat, minitari. Ex queis magna pars, vbi neq; creditum condonare, neq; te ciuibus, sicuti hostibus, vti vident, defluxêre. Pauci restitêre, quibus maius otium in castris quàm Romæ futurum erat: tanta vis creditorum impendebat. Sed ob easdem causas immane dictu est, quanti & quàm multi mortales postea ad Pompeium discesserint: eoq; per omne tempus belli, quasi sacro atq; inspoliato fano, debitores vsi. Igitur quoniam tibi victori de bello atq; pace agitandum est, hoc vti ciuiliter deponas, illa vt quam iustissima & diuturna sit: de teipso primùm, quia compositurus es, quod optimum factu est existima. Equidem ego cuncta imperia crudelia, magis acerba quàm diuturna arbitror: neq; quenquàm à multis metuendum esse, quin ad eum ex multis formido recidat, eam vitam bellum æternum & anceps gerere: quoniam neq; aduersus neq; à tergo, aut lateribus tutus sis, semper in periculo aut metu agites. Contrà, qui benignitate & clementia imperium temperauêre, his læta & candida omnia visa, etiam hostes æquiores quàm alij ciues. An qui me his dictis corruptorem victoriæ tuæ, nimisq; in victos bona voluntate prædicet? scilicet quòd ea quæ externis nationibus natura hostibus, nosq; maioresq; nostri sæpè tribuere, ea ciuibus danda arbitror: neq; barbaro ritu cæde cædem, & sanguine sanguinem expiandum. An illa quæ paulo ante hoc bellum in Cn. Pompeium victoriamq; Syllanam increpabantur, obliuio abstulit: Interfecit Domitium, Carbonem, Brutum,

tum, alios item non armatos neq; in prælio belli iure, sed postea supplices per summum scelus interfectos: plebem Romanam in villa publica pecoris modo conscissam. Heu quàm illa occulta ciuium funera & repentinæ cædes in parentum aut liberorum sinum, fugæ mulierum & puerorum, vastatio domorum. Ante partam à te victoriam omnia sæua atq; crudelia erant, ad quæ te illi iidem hortantur: & scilicet id certatum esse, vtriusq; vestrûm arbitrio iniuriæ vt fieret: neq; receptam, sed captam à te Rempub. & ea causa exercitus stipendiis confectis optimos & veterrimos omnium, aduersum fratres parentesq;, alij liberos, armis contendere: vt ex alienis malis deterrimi mortales ventri atq; profundæ libidini sumptus quærerent: atq; essent opprobria victoriæ, quorum flagitiis commacularetur bonorum laus. Neq; enim te præterire puto, quali quisq; eorũ more aut modestia, etiam tũ dubia victoria sese gesserit: quoq; modo in belli administratione scorta aut conuiuia exercuerint, nõnulli, quorum ætas ne per otium quidem tales voluptates sine dedecore attigerit. De bello satis dictum. De pace firmanda, quoniam tuq; & omnes tui agitatis, primùm id quæso considera, quale id sit de quo consultas: ita bonis malisque dimotis, patenti via ad verum perges. Ego sic existimo, quoniam orta omnia intereunt, quæ tempestate vrbi Romanæ fatum excidij aduẽtarit, ciues cum ciuibus manus conserturos, ita defessos & exangues regi aut nationi prædæ futuros. Aliter non orbis terrarum neq; cunctæ

gentes conglobatæ mouere aut contundere queunt hoc imperium. Firmanda igitur sunt & cōcordia bona, & discordia mala expellenda. Id ita eueniet, si sumptuum & rapinarum licentiā dempseris: non ad vetera instituta reuocās, quæ iampridem corruptis moribus ludibrio sunt: sed si suam cuiq; rem familiarem & finem sumptuū statueris. Quoniam is incessit mos, vt homines adolescentuli sua atq; aliena consumere, nihil libidini atq; alijs rogantibus denegare pulcherrimum putent: eam virtutem & magnitudinem animi, pudorem atq; modestiam pro socordia æstiment: ergò animus ferox praua via ingressus, vbi consueta non suppetunt, fertur accensus in socios modò, modò in ciues: mouet composita, & res nouas veteribus acquirit. Quare tollendus fœnerator in posterum, vti suas quisq; res curemus. Ea vera atq; simplex via est, magistratum populo, non creditori gerere: & magnitudinem animi in addēdo, nō demēdo Reip. ostēdere. Atq; ego scio quàm aspera hæc res in principio futura sit, præsertim ijs qui se in victoria licentius liberiusq; quā arctius futuros credebāt: quorum si saluti potius quàm libidini consules, illosq; nosq; & socios in pace firma constitues. Si eadem studia artesque iuuentuti erunt, næ ista egregia tua fama simul cum vrbe Roma breui concidet. Postremò sapientes pacis causa bellum gerunt, laborem spe otij sustentant: Nisi illam firmam efficis, vinci, an vicisse quid retulit? Quare capesse per deos Remp. & omnia aspera, vti soles peruade. Nāq; aut tu mederi potes, aut

omit-

omittẽda est cura omnibus. Neq; quisquã te ad crudeles pœnas aut acerba iudicia inuocat, quibus ciuitas vastatur magis quã corrigitur: sed vt prauas artes malasq; libidines à iuuentute prohibeas. Ea vera clemẽtia erit, consuluisse ne immeritò ciues patria expellerentur, retinuisse à stultitia & falsis voluptatibus: pacẽ cõcordiãq; stabiliuisse: nõ, si flagitijs obsequutus, delicta perpessus, præsens gaudiũ cũ mox futuro malo concesseris. Ac mihi animus, quibus rebus alij timent, maximè erectus est, negotij magnitudine: & quia tibi terræ & maria simul omnia cõponenda sunt (quippe res paruas tantũ ingeniũ attingere nequit) magnæ curæ, magna merces est. Igitur prouideas oportet vt plebs largitionib. & publico frumento corrupta, habeat negotia sua, quibus à malo publico detineatur: iuuẽtus probitati & industriæ non sumptibus, neq; diuitijs studeat. Id ita eueniet si pecuniæ, quæ maxima omniũ pernicies est, vsũ atq; decus dẽpseris. Nã sæpè ego cũ animo meo reputãs quib. quisq; rebus clarissimi viri magnitudinẽ inuenissent, quæ res populos nationesue magnis authorib. auxisset, ac deinde quib. causis amplissima regna & imperia corruissent: eadẽ semper bona atq; mala reperiebã, omnesq; victores diuitias contẽpsisse & victos cupiuisse. Neq; aliter quisquam extollere sese & diuina mortalis attingere potest, nisi omissis pecuniæ & corporis gaudijs, animo indulgẽs, non assentando, neq; concupita præbendo, peruersam gratiam gratificans: sed in labore, patiẽtia,

bonisq; præceptis, & factis fortibus exercitando. Nam domum aut villã extruere, eamq; signis, aulæis alijsq; operibus exornare, & omnia potius quàm semet visendum efficere, id est non diuitias decori habere, sed ipsum illis flagitio esse. Porrò ij quibus bis die ventrem onerare nullam noctem sine scorto quiescere mos est, vbi animum quem dominari decebat, seruitio oppressere ,, nequaquàm eo postea hebeti atq; claudo pro exercitio vti volunt. Nam imprudentia pleraq; & se præcipitant . Verum hæc & omnia mala pariter cum honore pecuniæ desinet, si neque magistratus neque alia vulgò cupienda venalia erunt . Ad hoc prouidendum est quonám modo Italia atq; prouinciæ tutiores sint: id quòd factu haud obscurum est . Nam ijdem omnia vastant suas deserendo domos, & per iniuriam alienas occupando. Item ne, vti adhuc, militia iniusta aut inæqualis sit : quum alij triginta, pars nullum stipendium faciet : & frumentum id quod antea præmium ignauiæ fuit, per municipia & colonias illis dare conueniet, quum stipendijs emeritis domos reuerterint. Quæ Reipu. necessaria, tibiq; gloriosa ratus sum, quampaucissimis absolui. Non peius videtur pauca nunc de facto meo disserere. Pleriq; mortales ad iudicandum satis ingenij habent, aut simulant: veruntamen ad reprehendenda aliena facta aut dicta ardet omnibus animus. Vix satis apertum os aut lingua prompta videtur, quæ dicta pectore euoluat: quibus me subiectum haud pœnitet,, magis reticuisse pigeret. Nã siue hac seu meliore

alia

alia via perges, à me quidem pro virili parte dictum & adiutum fuerit. Reliquum est optare, uti quæ tibi placuerint, ea dij immortales approbent beneq́ue euenire sinant.

ORATIO ALIA AD C. CÆSArem de Republica ordinanda.

Ex iisdem libris Hist. Salust.

SCio ego quam difficile atque asperum factu sit, consilium dare regi aut imperatori, postremò cuiquam mortali, cuius opes in excelso sunt: quippe quum & illis consultorum copiæ adsint, neque de futuro quisquam satis callidus satisq́ue prudens sit. Quinetiam sæpè praua magis quàm bona consilia prosperè eueniunt: quia plerasq́ue res fortuna ex libidine sua agitat. Sed mihi studium fuit adolescentulo Rempu. capessere: atque in ea cognoscenda multã magnamq́ue curam habui, non ita ut magistratũ modò caperem, quem multi malis artibus adepti erant: sed etiam ut Remp. domi militiæq́ue, quantumq́ue armis, viris, opulentia posset, cognitum habuerim. Itaque mihi multa cum animo agitãti consilium fuit, famam modestiamq́ue meam post tuam dignitatem habere: & cuius rei lubet periculum facere, dum quid tibi ex eo gloriæ accederet. Idque non temere aut ex fortuna tua decreui: sed quia in te præter cæteras, artem vnã egregiè mirabilem comperi, semper tibi maiorem in aduersis quàm in secundis rebus animũ esse. Sed per cæteros mortales illa res clarior est, quòd & prius defessi sunt homines laudando atque admirando munificentiam tuam, quàm tu facien-

faciendo quæ gloria digna essent. Equidem mihi decretũ est, nihil tam ex alto reperiri posse, quod non cogitanti tibi in promptu sit. Neq; ego, quæ visa sunt, de Repu. tibi scripsi, quia mihi consiliũ atque ingenium meũ amplius æquo probaretur: sed inter labores militiæ interq; prælia victorias, imperium, statui admonẽdum te de negotijs vrbanis namq; tibi, si id modò in pectore consilij est vt te ab inimicorum impetu vindices, quoqúe modo contra aduersum Consulem beneficia populi retineas, indigna virtute tua cogites: sin in te ille animus est qui iam à principio nobilitatis factionem disturbauit, plebem Romanam ex graui seruitute in libertatem restituit, in prætura inimicorum arma inermis disiecit, domi militiæq; etiã tanta præclara facinora fecit vt ne inimici quidem queri quicquam audeant nisi de magnitudine tua: quin accipe tu ea quæ dicam de summa Republica: quæ profectò aut tu vera inuenies, aut certè haud procul à vero. Sed quoniam Cn. Pom. aut animi prauitate, aut quia nihil maluit quàm quod tibi obesset, ita lapsus est vt hostibus tela in manus daret: quibus ille rebus Rempublicam conturbauit, eisdem tibi restituenda est. Primùm omnium summã potestatem moderandi, de vectigalibus, sumptibus, iudicijs, Senatoribus paucis tradidit plebs Romana, cuius antea summa potestas erat: neq; his quidem legibus in seruitute reliquit iudicia, tametsi sicut antea tribus ordinibus tradita sunt: tamen ijdem illi factiosi regunt, dant, adimunt quæ lubet: innocentes

centes

entes circumueniunt, ſuos ad honorem extolunt. Non facinus, non probrum aut flagitium bſtat, quominus magiſtratus capiant: quod ommodum eſt trahunt, rapiunt: poſtremò tanquam vrbe capta, libidine ac licentia ſua pro leibus vtuntur. Ac me quidem mediocris dolor ingeret, ſi virtute partam victoriam more ſuo per ſeruitium exercerent: ſed homines inertiſſimi, quorum omnis vis virtusq́ in lingua ſita eſt, fortè atq́ alterius ſocordia dominationem oblatam inſolentes agitant. Nam quæ ſeditio aut diſſenſio ciuilis tot tamq́ illuſtres familias à ſtirpe euertit? aut quorum vnquam victoriæ animus tam præceps tamq́ immoderatus fuit? L. Sylla, cui omnia in victoria lege belli licuerũt, tametſi à Sulpitio hoſtium patres muniri intelligebat, tamen paucis interfectis, cæteros beneficio quàm metu retinere maluit. At Hercule nunc cum Catone, L. Domitio cæterisq́ eiuſdem factionis, quadraginta Senatores, multi præterea cum ſpe bona adoleſcentes, ſicuti hoſtiæ mactati ſunt: quum interea importuniſſima genera hominum tot miſerorum ciuium ſanguine ſatiari nequiuerint: non orbi liberi, non parentes exacta ætate, non gemitus virorum, luctus mulierum immanem eorum animum inflexit: quin acerbius in dies malè faciendo ac dicendo dignitate alios, alios ciuitate euerſum irent. Nam quid ego de te dicam, cuius contumeliam homines ignauiſſimi vita ſua commutare volunt? Scilicet neq́ illis tantæ voluptati eſt (tametſi inſperantibus accidit) dominatio,

quan-

quanto mœrori tua dignitas: qui optatius habent ex tua calamitate periculum libertatis facere quàm per te pop. Rom. imperium maximum ex magno fieri. Quo magis tibi etiam atq; etiã animo prospiciendum est quónam modo rẽ stabilias communiasq;: mihi quidem quæ mẽs suppetit, eloqui non dubitabo. Cæterùm tui erit ingenij probare quæ vera atq; vtilia factu putes. In duas partes ego ciuitatem diuisam arbitror, sicut à maioribus accepi, in patres & plebem. Antea in patribus summa authoritas erat, vis multo maxima in plebe. Itaque sæpius in ciuitate secessio fuit: semperq; nobilitatis opes diminutæ sunt, & ius populi amplificatum. Sed plebs eò liberè agitabat quia nullius potentia super leges erat: neq; diuitijs aut superbia, sed bona fama factisq; fortibus nobilis ignobilem anteibat: humillimus quisq; in armis aut militia nullius honestæ rei egens, satis sibi satisq; patriæ erat. Sed vbi eos paulatim expulsos agris, inertia atq; inopia incertas domos habere subegit, cœpere alienas opes petere, libertatem suam cum Repub. venalem habere. Ita paulatim populus, qui dominus erat, & cunctis gentibus imperitabat, dilapsus est & pro communi imperio, priuatim sibi quisq; seruitutem peperit. Hæc igitur multitudo primùm malis moribus imbuta, deinde in artes vitasq; varias dispalata, nullo modo inter se congruens, parum mihi quidem idonea videtur ad capessendam Rempub. Cæterùm additis nouis ciuibus, magna me spes tenet fore vt omnes expergiscantur ad libertatem: quippe cum

illis

llis libertatis retinendæ, tum his seruitutis a-
mittendæ cura orietur. Hos ego censeo permistos
cum veteribus nouos in coloniis constituas. Ita &
res militaris opulentior erit, & plebs bonis nego-
tijs impedita, malum publicum facere desinet.
Sed non inscius neq; imprudens sum, quum ea
res agetur, quæ sæuitia: quæve tempestates ho-
minum nobilium futuræ sint, quum indigna-
buntur omnia funditus misceri, antiquis ciui-
bus hanc seruitutem imponi: regnum deniq; ex
libera ciuitate futurum, vbi vnius munere mul
titudo ingens in ciuitatem peruenerit. Equidem
ego sic apud animum meũ statuo, malum faci-
nus in se admittere, qui incommodo Reipublicæ
gratiam sibi conciliet. Vbi bonum publicum, et-
iam priuatim vsui est: id verò dubitare aggre-
di, socordiæ atq; ignauiæ duco. M. Liuio Druso
semper consilium fuit, in Tribunatu summa ope
niti pro nobilitate: neque vllam rem in principio
agere intendit nisi illi authores fierent homines
factiosi, quibus dolus atque malitia fide chario-
ra erant. Vbi intellexerunt, per vnum hominem
maximum beneficium multis mortalibus dari,
videlicet & sibi quisq; conscius malo atque in-
fido animo esse, de M. Liuio Druso iuxtà ac de se
existimarunt, itaque metu ita ne per tantã gra-
tiam solus rerum potiretur, contra eam nixi, sua
ipsius consilia disturbauerunt. Quò tibi impera-
tor maiore cura fideq; amici & multa præsidia
paranda sunt. Hostem aduersum deprimere stre-
nuo homini haud difficilè est: occulta pericula
neque facere, neq; vitare, bonis in promptu est.
Igi-

Igitur vbi eos in ciuitatem adduxeris, quoniam quidem renouata plebs erit, in ea re maximè animum exercitato, vt colantur boni mores, concordia inter veteres & nouos coalescat. Sed multo maximum bonum patriæ, ciuibus, tibi, liberis, postremò humanæ genti pepereris, si studium pecuniæ aut sustuleris, aut quoad res feret minueris. Aliter neq; priuata res, neq; publica, neq; domi, neque militiæ regi potest. Nam vbi cupido diuitiarum inuasit, neque disciplina, neque artes bonæ, neq; ingenium vllum satis pollet: quin animus magis aut minus naturæ postremò tamen succumbit. Sæpè iam audiui, qui reges, quæ ciuitates & nationes per opulentiam magna imperia amiserint, quæ per virtutem inopes ceperant. Id adeo haud mirandum est. Nam vbi bonus deteriorem diuitijs magis clarum magisq; acceptum videt, primò æstuat multaq; in pectore voluit: sed vbi gloria honorem magis indies, virtutem opulentia vincit, animus ad voluptatem à vero deficit. Quippe gloria industria alitur: vbi eam dempseris, ipsa per se virtus amara atque aspera est. Postremò vbi diuitiæ claræ habentur, ibi omnia bona vilia sunt, fides, probitas, pudor, pudicitia. Nam ad virtutem vna & ardua via est, ad pecuniā qua cuiq; lubet nititur: & malis & bonis rebus ea creatur. Ergò inprimis authoritatem pecuniæ demito: neq; de capite neque de honore ex copijs quisquam magis aut minus iudicauerit, si neque Prætor neque Consul ex opulentia, verùm ex dignitate creetur. Sed de magistratu facil

cile populi iudicium fit: iudices à paucis probari, regnum est: ex pecunia legi, inhonestũ. Quare omnes primæ classis iudicare placet, sed numero plures quàm iudicant. Neq; Rhodios neque alias ciuitates vnquam suorum iudiciorum pœnituit, vbi promiscuè diues & pauper, vt cuique sors tulit, de maximis rebus iuxtà ac de minimis disceptat. Sed de magistratibus creandis haud mihi quidem absurdè placet lex, quam C. Gracchus in tribunatu promulgauerat, vt ex confusis quinq; classibus sorte centuriæ vocarentur: ita coæquata dignitate pecunia, virtute anteire alius alium properabit. Nec ego magna remedia contra diuitias statuo. Nam perinde omnes res laudantur atq; appetuntur vt earum rerum vsus est: malitia præmijs exercetur. vbi ea dempseris, nemo omnium gratuitò malus est. Cæterùm auaritia bellua fera, immanis, intoleranda est: quò intendit, oppida, agros, fana atq; domos vastat: diuina cum humanis permiscet, neq; exercitus neq; mœnia obstant quominus vi sua penetret: fama, pudicitia, liberis, patria atque parentibus cunctos mortales spoliat. Verùm si pecuniæ decus ademeris, magna illa vis auaritiæ facilè bonis moribus vincetur. Atq; hæc ita sese habere tametsi oẽs æqui atq; iniqui memorẽt: tamẽ tibi cum factione nobilitatis haud mediocriter certandum est: cuius si dolũ caneris, alia omnia in procliui erũt. Nã hi, si virtute satis valerent, magis æmuli bonorũ quã inuidi essent. Quia desidia & inertia & stupor eos atq; torpedo inuasit, strepunt, obtrectant, alienam

famam

famam suum dedecus existimant. Sed quid ego plura, quasi de ignotis memorem? M. Bibuli fortitudo atq; animi vis in Consulatum erupit: hebes lingua, magis malus quàm callidus ingenio. Quid ille audeat cui Consulatus maximum imperium maximo dedecori fuit? An L. Domitij magna vis est, cuius nullum membrum à flagitio aut facinore vacat? lingua vana, manus cruentæ, pedes fugaces, quæ honestè nominari nequeunt, inhonestissima. Vnius tamen M. Catonis ingenium versutum, loquax, callidũ haud contemno, parantur hæc disciplina Græcorũ. Sed virtus, vigilãtia, labor apud Græcos nulla sunt. Quippe quum domi libertatem suam per inertiam amiserint, censésne eorum præceptis imperium haberi posse? Reliqui de factione sunt inertissimi nobiles: in quibus, sicut instituo, præter nomen nihil est additamenti. L. Posthumius & M. Fauonius mihi videntur quasi magnæ nauis superuacua onera esse: vbi salui peruenire visi sunt, siquid aduersi coortum est, de illis potissimùm iactura fit: quia pretij minimi sunt. Quoniam nunc, vt mihi videor, de plebe renouanda corrigendaq; disserui, de Senatu, quæ tibi agenda videntur dicam. Postquam mihi ætas ingeniumq; adoleuit, haud fermè armis atq; equis corpus exercui, sed animum in literis, quòd natura firmus erat in laboribus, habui. Atq; ego in ea vita multa legẽdo atq; audiẽdo ita cõperi, omnia regna, ciuitates, nationes vsq; eo prosperũ imperium habuisse, dum apud eos vera consilia valuerunt: vbicunq; gratia, timor, voluptas, ea corru-

corrupêre, post paulò imminutæ opes, deinde ademptum imperium, postremò seruitus imposita est. Equidem ego sic apud animum meum statuo, cuicunq; in sua ciuitate amplior illustriorq; locus quàm alijs est, ei magnam curam esse Reipub. Nam cæteris salua vrbe tantummodo libertas tuta est. qui per virtutem sibi diuitias, decus, honorem pepererunt, vbi paulùm inclinata Resp. agitari cœpit, multipliciter animus curis atq; laboribus fatigatur: aut gloriam aut libertatem aut rem familiarem defensat: omnibus locis adest, festinat: quanto in secundis rebus florentior fuit, tanto in aduersis asperius magisq; anxiè agitat. Igitur vbi plebs Senatui, sicut corpus animo, obedit, eiusq; consilia exequitur, patres consilio valere decet, populo superuacanea est calliditas. Itaq; maiores nostri, quum bellis asperrimis premerentur, equis, viris, pecunia amissa, nunquam defessi sunt armati de imperio certare: non inopia ærarij, non vis hostium, non aduersa res ingentem eorum animum subegit, quin quæ virtute ceperant, simul cum anima retinerent. Atq; ea magis fortibus consilijs quàm bonis prælijs patrata sunt. Quippe apud illos vna Respub. erat, ei consulebant, factio contra hostes parabatur: corpus atque ingenium patriæ, non suæ quisq; potentiæ exercitabat. At hoc tempore contrà, homines nobiles, quorum animos socordia atq; ignauia inuasit, ignari laboris, hostium, militiæ, domi factione instructi, per superbiam cunctis gentibus moderantur. Itaq; patres, quorum consilio ante dubia Respublica

blica stabiliebatur, oppressi, ex aliena libidine huc atque illuc fluctantes agitantur: interdum alia, deinde alia decernunt: vti eorum qui dominantur, simultas ac arrogantia fert, ita bonum malumq; publicum existimant. Quòd si aut libertas æqua omnium, aut sententia obscurior esset, maioribus opibus respublica & minus potens nobilitas esset. sed quoniam coæquari gratiam omnium difficilè est: quippe quum illis maiorum virtus partam reliquerit gloriam, dignitatem, clientelas: cætera multitudo pleraq; inscia sit, sententia eorum à metu libera: ita occulto sibi quisq; alterius potētia charior erit. Libertas iuxtà bonis & malis, strenuis & ignauis optabilis est: verùm eam pleriq; metu deserunt. Stultissimi mortales, quod in certamine dubium est quorsum accidat, id per inertiam in se, quasi victi, recipiunt. Igitur duabus rebus confirmari posse Senatum puto: si numero auctus, per tabellam sententiam feret. Tabella obtentui erit quò magis animo libero facere audeat: in multitudine & præsidij plus & vsus amplior est. Nam ferè his tempestatibus, alij iudicijs publicis, alij priuatis suis atq; amicorū negotijs implicati, haud sanè Reipublicæ consilijs adfuerunt: neq; eos magis occupatio quàm superba imperia distinuêre. Homines nobiles cum paucis Senatorijs, quos additamenta factionis habent, quæcunque libuit probare, reprehendere, decernere, eaque vti libido tulit, facere. Verùm vbi numero senatorum aucto per tabellam sententiæ dicentur, illi super-

ſuperbiam ſuam dimittent, vbi ijs obediendũ erit quibus antea crudeliſſimè imperitabãt. Forſitan imperator perlectis literis, decernens quem numerũ Senatorũ fieri placeat: quoq; modo in multa & varia officia diſtribuatur. Et quoniã iudicia primæ claſſis mittẽda putẽ: quæ deſcriptio qui numerus in quoq; genere futurus ſit, eæ mihi omnia generatim deſcribere haud difficilè factu fuit: ſed prius laborandum viſum eſt de ſumma cõſilij: idq; tibi probandum verum eſſe. Si hoc itinere vti decreueris, cætera in promptu erunt. Volo ego conſilium meum prudens maximeq; vſui eſſe. Nam vbicunq; tibi res proſperè cedet, ibi mihi bona fama eueniet. Sed me illa magis cupido exercet, vt quocunque modo & quamprimùm Reſpub. adiuuetur. Libertatem gloria clariorem habeo. Atque ego te oro hortorque ne clariſſimus imperator Gallica gente ſubacta, populi Romani ſummum atq; inuictum imperium tabeſcere vetuſtate, ac per ſummam ſocordiam dilabi patiaris. Profectò ſi id accidat, neq; tibi nox, neq; dies curam animi ſedauerit: quin inſomniis excitus, furibundus atq; amẽs alienata mẽte feraris. Namq; mihi pro vero conſtat, omnium mortalium vitam diuino numine inuiſi, neq; bonũ neq; malũ facinus cuiuſquã pro nihilo haberi: ſed ex natura diuerſa præmia bonos maloſq; ſequi. Interea fortè ea tardius procedũt: ſuus cuiq; animus ex conſcientia ſpem præbet. Quòd ſi tecum patria atque parentes poſſent loqui, ſcilicet hæc tibi dicerent, O Cæſar, nos te genuimus fortiſſimi viri in opti-

optima vrbe, decus præsidiumq; nobis, hostibus terrorem: quæ multis laboribus & periculis ceperamus, ea tibi nascenti cum anima simul tradidimus, patriam maximam in terris, domum familiamq; in patria clarissimam, præterea bonas artes, honestas diuitias, postremò omnia honestamenta pacis & præmia belli. Pro his amplissimis beneficijs non flagitium à te neque malum facinus petimus, sed vti libertatem euersam restituit. Quare patrata, profectò per gentes omnes fama virtutis tuæ volitabit; nanque hac tempestate tametsi domi militiaq; præclara facinora egisti, tamen gloria tua cum multis viris fortibus æqualis est: si verò vrbem amplissimo nomine, & maximo imperio propè iam ab occasu restitueris, quis te clarior, quis maior in terris fuerit? Quippe si morbo iam aut fato huic imperio secus accidat, cui dubium est quin per orbem terrarum vastitas, bella, cædes oriantur? quòd si tibi bonæ libido fuerit patriæ, parentibus gratificandi, postero tempore Repu. restituta, super omnes mortales gloria agnita, tuaq; vnius mors vita clarior erit. Nam viuos interdũ fortuna, sæpè inuidia fatigat: vbi anima naturæ cessit, demptis obtrectatoribus, ipsa se virtus magis magisq; extollit. Quæ mihi vtilissima factu visa sunt, quæq; tibi vsui fore credidi, quàm paucissimis potui, perscripsi. Cæterùm deos immortales obtestor vt quocunq; modo ages, ea res tibi Reiq; publicæ prosperè eueniat.

ORA-

ORATIONES EX TERTIO Q. CVRTII.

DE REBVS ALEXANDRI, LIbro desumptæ.

ARGVMENTVM

ORATIONIS RESPONSORIÆ Caudemi Atheniensis ad Darium.

Darius Persarum Rex, aduersus Alexandrum Macedoniæ Regem, contraxerat exercitum ingẽtem, cuius vniuersæ multitudinis aspectu admodum lætus, purpuratis solita vanitate spem eius inflantibus, conuersus ad Caudemum Atheniensem, Alexandro infestum, percontãti cœpit, satis ne ei videretur instructus ad obterendum hostẽ. At illæ, & suæ sortis, & regiæ superbiæ oblitus, in hanc respondit sententiam.

VErũ & tu forsan audire nolis, & ego, nisi nunc dixero, aliàs nequaquàm confitebor, hic tanti apparatus exercitus, hæc tot gentium, & totius orientis excita sedibus suis moles, finitimis potest esse terribilis. Nitet purpura, aurumq; fulget armis & opulentia, quantam qui oculis non subiecerint, animis

concipere non possent. Sed Macedonum acies torua sanè & inculta, clypeis hastisq; immobiles cuneos, & conserta robora virorum teget. Ipsi phalangem vocant peditum stabile agmen. Vir viro, armis arma conserta sunt, ad nutum monentis intenti, sequi signa, ordines seruare didicere. Quod imperatur omnes exaudiunt, obsistere, circuire, discurrere, in cornu mutare pugnam non duces magis quam milites callent. Et ne auri argentiq; studio teneri putes. Adhuc illa disciplina paupertate magistra stetit. Fatigatis humus cubile est. Cibus quem occupati parant satiat, tempora somni arctiora quàm noctis sunt. Iam Thessali equites & Acharnanes, Ætoliq; inuicta bello manus, fundis credo & hastis igni duratis repellentur, pari robore opus est. In illa terra quæ hos genuit auxilia querēda sunt. Argentum istud atq; aurum ad concedendum militem mitte.

ARGVMENTVM ORATIONIS ALEXANDRI ad suos.

Quum in Cydno corpus calidum abluisset Alexander, delatus in tabernaculum decubuit, vbi de aduentu Darij hostis, certior factus in hæc verba prorupit.

IN quo me rerum mearum articulo fortuna deprehenderit cernitis. Strepetum hostilium armorum exaudire mihi videor, & qui vltrò intuli bellum iam prouocor. Darius ergo qui tam superbas literas scriberet, fortunam meã in consilio habuit, sed nequicquàm, si mihi

bitrio meo curari licet. Lenta remedia, & segnes medicos non expetunt tempora mea. Vel mori strenuè, quam tardè conualescere mihi melius est. Proinde si quid opis, si quid artis in medicis est, sciant me non tam mortis: quàm belli remedium quærere.

ARGVMENTVM
ORATIONIS PHILIPPI MEDICI, ad Alexandrum.

Darius Alexandro denunciauerat, ne Philippo medico salutem suam committeret. Quam suspicionem à se remoturus medicus, hæc ad Alexandrum verba fecit.

REX, semper quidem spiritus meus ex te pependit, sed nunc verò arbitror, sacro & venerabili ore trahitur. Crimē parricidij, quod mihi obiectum est, tua salus diluet. Seruatus à me, vitam mihi dederis, oro quæsoq́ꝫ, amissoq́ꝫ metu patere medicamentum concipi venis? Laxa paulisper animum, quem mihi solicitudine intempestiua, amici sanè fideles, sed molestè seduli turbant.

AD HÆC LÆTVS ALEXANder ita respondit.

Itaqꝫ, si Dij Philippe tibi permisissent, quò maximè modo animum velles experiri meū, alio profectò voluisses. Sed certiorem, quàm expertus es, ne optasses quidem, hac epistola accepta, tamen quod dilueras bibi. Et nunc credo te non minus pro tua fide, quàm pro mea salute esse solicitum.

ARGVMENTVM

ORATIONIS SYSIGAMBIDIS ad Alexandrum.

Victo Dario, Alexander captiuas habuit virgines nobiles multas, quas quum inuiolatas conseruasset Rex, ad eum hanc oratiunculam habuit Sysigambis Darij mater.

ITaq; Rex mereris, vt ea precemur tibi, quæ Dario nostro quondam precatæ sumus, & vt video, dignus es, qui tantum Regem, non felicitate solùm, sed etiam æquitate superaueris. Tu quidem matrem me & reginam vocas, sed ego me tuam famulam esse confiteor. Et præteritæ fortunæ fastigium capio, & præsentis iugum pati possum. Tua interest quantum in nos licuerit, si id potius clementia quam sæuitia vis esse testatum.

EX LIBRO IV.

ARGVMENTVM

EPISTOLÆ CVIVSDAM ALExandri ad Darium.

Darius post primum conflictum, in quo victus ab Alexandro erat, literas ad Alexandrum dedit, satis superbè scriptas. Quibus vehementer offensus est. Postulabat autem magis quam petebat, vt accepta pecunia, quantamcunque tota Macedonia caperet, matrem sibi ac coniugem, liberosq;, qui capti erant, restitueret: de regno (si vellet) æquo Marte contenderet. Si saniora tandem con-

filia pati potuisset, contentus patrio, cederet alieni imperij finibus, socius amicusque esset, in eo se fidem & dare paratũ & accipere. Contrà, Alexander in hunc maximè modum respondit.

CEles, cuius nomẽ sumpsisti, Darius Græcos, qui oram Hellespondi tenent, coloniasq́ Græcorum Ionias, omni clade vastauit: cum magno deinde exercitu mare traiecit, illato Macedoniæ, & Græciæ bello. Rursus Rex Xerxes gentis eiusdem, ad oppugnandos nos cum immanium barbarorum copijs venit, qui nauali prælio victus, Mardonium tamen reliquit in Græcia, vt absens quoq; popularetur vrbes, agros vreret. Philippum vero, parentem meum, quis ignorat, ab his interfectum esse, quos ingentis pecuniæ spe solicitauerant vestri? Impia enim bella suscepistis, & cum habeatis arma, licitamini hostium capita, sicut tu proximè, talentis mille, tanti exercitus Rex, percussorem in me emere voluisti. Repello igitur bellum, non infero. Et Dijs quoq; pro meliore stantibus caussa, magnam partem Asiæ in ditionem redegi meam, teipsum acie vici, quem, & si nihil à me impetrare oportebat, quod petieras, vtpote qui ne belli quidem in me iura seruaueris, tamen si veneris supplex, & matrem, & coniugem, & liberos, sine pretio recepturum te esse promitto. Et vincere, & consulere victis scio. Qui si te nobis committere times, dabimus fidem impunè venturum. De cætero, cum mihi scribes, memento non solùm Regi te, sed etiam tuo scribere.

ARGVMENTVM ORATIONIS LEGATORVM *Darij.*

Quum Darij Regis vxor, Statyra nomine, apud Alexandrum captiua, itineris continui labore, ingentique animi ægritudine fatigata viuis excessisset, continuò id Dario nunciatum est, qui cùm certò cognouisset, eodem honore apud hostem habitas esse, vxorem, socrum, & filias, quo apud se, dedecoris primò suspicione liberatus est, deinde & moderatius luxit. Itaque de insigni Alexandri mansuetudine, clementia & continentia certior factus, licet pace frustra bis petita, omnia consilia in bellum conuerterat. victus tamen his virtutibus Regis, decem legatos ad nouas pacis conditiones petendas misit, ex quibus maximis natu, coram Alexandro his verbis vsus est.

Darium, vt pacem à te iam hoc tertio peteret, nulla vis subegit, sed iustitia & continentia tua expressit. Matrem coniugem, liberosq; eius, nisi quòd sine illo sunt, captos esse non sensit: pudicitiæ earum, quæ supersunt, curam haud secus quàm parens agis: Reginas appellas: speciem pristinæ fortunæ retinere pateris. Vultum tuum video, qualis Darij fuit, quum dimitteremur ab eo, & ille tamen vxorem, tu hostem luges. Iam in acie stares nisi cura te sepulturæ eius moraretur. Et quid mirum est, si tam ab amico animo pacem petit? Quid opus est armis inter quos odia sublata sunt? Antea imperio tuo finem destinabat Alym amnem, qui Lidiam terminat, nunc quicquid inter Hellespontum & Euphratem est, in dotem filiæ offert, quam tibi tradit. Occhum filium quem habes,

pacis

pacis & fidei obsidem retine. Matrem & duas virgines filias redde, pro tribus corporibus triginta millia talentûm auri precatur accipias. Nisi moderationem animi tui notam haberem, non dicerem hoc esse tempus, quo pacem non dare solùm, sed etiam hoc occupare deberes. Respice quantum post te reliqueris, intuere quanta impetas. Periculosum est prægraue imperium, difficilè est continere, quod capere non possis. Videsne vt nauigia quæ modum excedunt, regi nequeant? nescio an Darius ideo tam multa amiserit, quia nimiæ opes, magnæ iacturæ locum faciunt. Facilius est quædam vincere quàm tueri. Quã hercule expeditius manus nostræ rapiunt, quàm continent. Ipsa mors vxoris Darij te admonere potest, minus iam misericordiæ tuæ licere, quàm licuit.

ARGVMENTVM
ORATIONIS ALEXANDRI, præcedenti respondens.

Decem legati (vt antea dictum est) quum ingentes pacis conditiones Alexandro obtulissent, ille cum amicis, qui à consilijs erant, hac de re deliberat. Inter quos Parmenio purpuratus, Regi tantam pecuniæ vim accipiendam esse suasit, & captiuas precio reddendas. Cui Alexander magno, & regio animo respondit. Ego si Parmenio essem idem facerem, sed meæ fortunæ memor, gloriam quàm opes malo, non mercatorem, sed Regem me esse scio: sicque hac refutata sentẽtia, legatis reuocatis in hunc modum respondit.

NVnciate Dario, gratiarum actionem apud hostem superuacaneam esse, & me, quæ fecerim clementer & liberaliter, non amicitiæ eius tribuisse, sed naturæ meæ: nec aduersus calamitates, sed aduersus hostium vires contendere. Bellum captiuis & fœminis gerere non soleo: armatus sit oportet quem oderim. Quod si saltem pacem bona fide peteret, deliberarem forsitan an darem. Verumenimuero quum modò milites meos literis ad proditionem, modò amicos ad perniciem meam pecunia solicitet, ad internetionem mihi persequendus est, non vt iustus hostis, sed vt percussor veneficus. Conditiones verò pacis quas fertis, si accepero victorem eum faciunt: quæ post Euphratē sunt liberaliter donat. Vbi igitur me affamini? nempe obliti estis, nam vltra Euphratem sum. Summum ergo dotis quam promittit, terminum, castra mea transeunt. Hinc me depellite, vt sciam vestrum esse quod ceditis. Eadem liberalitate dat mihi filiam suam, nempe quam scio alicui seruorū suorū nupturam. Multū verò mihi præstat, si me, Mazeo generū præponit. Ite, nunciate Regi vestro, & quæ amisit, & quæ adhuc habet præmia esse belli. Hoc regente vtriusq; terminos regni, id quemq; habiturum, quod proximæ lucis assignatura fortuna est. Et me in Asiam non venisse, vt ab alijs acciperem, sed vt alijs darē. Si secundus, & non par mihi vellet haberi, facerem forsitan quæ petit. Cæterùm nec mundus duobus solibus potest regi, nec duo summa regna, saluo statu terrarum, potest habere. Proinde,

aut

aut deditionem hodie, aut in crastinum bellum paret, nec aliam sibi quàm expertus est polliceatur fortunam.

ARGVMENTVM

ORATIONIS DARII AD MIlites suos.

Dimissi ab Alexandro legati, certamen Dario nunciant adesse, ille igitur confestim, collectis in vniuersum copijs bellum instaurat. Quum itaque hinc Alexander, illinc Darius instructo exercitu procederent, neuter quod in bono duce requiritur, omisit: vtriq; milites admonere, cornua circumire. Tum Darius eleganti quidem, sed desperationis plena oratione sic suos adhortatus est.

TErrarum quas Oceanus hinc alluit, illic claudit Hellespontus, paulò ante domini, iam non de gloria sed de salute, & quod saluti præponitis, de libertate pugnandum est. Hic dies imperium quo nullum amplius vidit ætas, aut constituet aut finiet, apud Granicum minima virium parte cum hoste certauimus. In Cicilia victos Syria poterat excipere. Magna munimenta regni Tigris atq; Euphrates erant. Ventum est eò, vnde pulsis ne fugæ quidem locus est. Omnia tum diutino bello exhausta post tergum sunt. Non incolas suos vrbes, non cultores habent terræ. Coniuges quoq; & liberi sequuntur hanc aciem, parata hostibus præda, nisi pro carissimis pignoribus corpora opponimus.

mus. Quod mearum fuit partium, exercitum, quem penè immensa planities vix caperet, comparaui: equos, arma distribui: commeatusne tātæ multudini deessent prouidi: locū, in quo acies explicari posset, elegi, cætera in vestra potestate sunt, audete modò vincere, famamq; infirmissimum aduersus fortes viros telum, contemnite. Temeritas est, quam adhuc pro virtute timuistis, quæ vbi primum impetum effudit, velut quædā animalia amisso aculeo torpet. Hi verò campi deprehendere paucitatem quàm Cilicio montes absconderant. Videtis ordines raros, cornua extenta, mediam aciem vanam & exhaustā. Nam vltimi, quos locauit auersos, terga iam præbent: obteri me hercūle equorū vngulis possunt, etiāsi nil præter falcatos currus emisero, & bello vicerimus, si vicimus prælio. Nam ne illis quidem ad fugam locus est. Hinc Euphrates, illinc Tigris prohibet inclusos, & quæ antea pro illis erant, in contrarium conuersa sunt. Nostrum mobile & expeditum agmen est, illud prædā graue. Implicatos ergò spolijs nostris trucidabimus, eademqúe & causa victoriæ erit & fructus. Quod si quem è nobis nomen gentis mouet, cogitet. Macedonum illic arma esse non corpora. Multum enim sanguinis inuicem hausimus, & semper grauior in paucitate iactura est. Nam Alexander quantuscunqúe ignauis & timidis videri potest, vnum animal est, & si quid mihi creditis, temerarium & vecors, adhuc nostro pauore, quàm sua virtute felicius. Nihil autem potest esse diuturnum, cui non subest ra-

est ratio. Licet felicitas aspirare videatur, tamẽ ad vltimũ temeritati non sufficit. Praeterea breues & mutabiles vices rerum sunt, & fortuna nunquã simpliciter indulget. Forsitã ita Dijs fata ordinauerũt vt Persarũ imperiũ, quod secũdo cursu per ducẽtes triginta annos ad summum fastigiũ euexerãt, magno motu cõcuterent magis quã affligerẽt, admonerentq; nos fragilitatis humanae, cuius nimia in prosperis rebus obliuio est. Modò Graecis vltrò bellũ inferebamus, nunc in sedibus nostris propulsamus illatum: iactamur inuicem varietate fortunae. Videlicet imperium, quod mutuo affectamus, vna gens non capit. Caeterum etiamsi spes non subesset, necessitas tamen stimulare deberet. Ad extrema peruentum est. Matrem meam duas filias Occhum in spem huius imperij genitum, illos principes, illam sobolem regiae stirpis, duces vestros regum instar vinctos habet. Nisi quod in vobis est, ipse ego maiore parte captiuus sum. Eripite viscera mea ex vinculis, restituite mihi pignora, pro quibus ipse mori non recuso. Parentem, liberos (nam coniugem in illo carcere amisi) credite nunc omnes extendere ad vos manus, implorare patrios Deos, opem vestram, misericordiam, fidem exposcere, vt seruitute, vt compedibus, vt precario victu ipsos liberetis. An creditis aequo animo his seruire, quorũ Reges esse fastidiunt? Video admoueri hostiũ aciẽ, sed quò propius discrimẽ accedo, hoc minus his, quae dixi, possum esse contentus. Precor vos per Deos patrios, aeternũq; ignem, qui praefertur altaribus, fulgoremq;

solis intra fines regni mei orientis per æternam memoriam Cyri, qui ademptum Medis Lydisq; imperium, primus in Persidem intulit: vendicate ab vltimo dedecore nomen gentemq; Persarum. Ite alacres & spe pleni, vt quam gloriam accepistis à maioribus vestris, posteris relinquatis. In dextris vestris iam libertatem, opem, spē futuri temporis geritis. Effugit mortem quisquis contempserit, timidissimum quemq; consequitur. Ipse non patrio more solùm, sed etiam vt conspici possim, curru vehor, nec recuso, quò minus imitemini me, siue fortitudinis exemplum, siue ignauiæ fuero.

ARGVMENTVM
ORATIONIS EVTEMONIS,
captiui cuiusdam Græci.

Captiui apud Persas erant Græci, ad quatuor mille ferè, quos Persæ (vtputa Græcis infestissimi quique capitali ipsos odio prosequebantur) vario suppliciorum modo affecerant, alios pedibus, quosdam manibus, auribus nasisque amputatis, inustis barbararum literarum notis, in lōgum ludibrium reseruauerant. Hi Alexandro occurrentes, misericordia illius freti, quodcunque petissent impetraturos credebant: quæ spes illos nequaquàm fefellit, plures enim lacrymas spectantis exercitus commouere, quàm ipsi profuderant. Quum ergo dubitarent, quid potissimum à rege peterent, quumque aliis sedes in Asia rogare, aliis domum reuerti placeret, Eutemon Cymeus hac oratione suasit, vt magis ibi in perpetuo exilio degerent, quàm patriam reuisere cuperent.

Hi,

HI, qui modò ad opem petendam ex tenebris, & carcere procedere erubuimus, vt nunc simplicitas nostra est, supplicia, quorum nos pudeat magis, an pœniteat incertũ est, ostentare Græciæ velut lætũ spectaculũ cupimus. At iĳ optimè miserias ferunt, qui abscondunt, nec vlla est tam familiaris infelicibus patria, quàm solitudo, & status prioris obliuio. Nam qui multum in suorum misericordia ponunt, ignorant quàm celeriter lacrymæ inarescant. Nemo fideliter diligit quæ fastidit: nam & calamitas querula est, & superba felicitas. Ita suam quisq; fortunam in consilio habet, quũ de aliena deliberat, & nisi mutuò essemus miseri, olim alius aliĳ potuissemus esse fastidio. Quid mirum est fortunatos semper parẽ quærere? Obsecro vos, olim vitæ defunctis quæramus locum, in quo hæc semesa membra obruamus, vbi horribiles cicatrices celet exilium. Ingrati prorsus coniugibus quas iuuenes duximus, reuertemur. Liberi in flore & ætatis & rerum agnoscent? & fratres ergastuli detrimenta? & quota pars nostri tot obire terras potest? procul Europa in vltima oriẽtis relegati senes debiles, maiore membrorum parte mutilati tolerabimus scilicet quæ armatos victores fatigauerũt? Coniuges demũ, quas captis sors & necessitas vnicũ solatiũ applicuit, paruosq; liberos trahimus nobiscum, an relinquimus? Cum his venientes nemo agnoscere volet. Relinquemus ergò extemplò præsentiũ pignora, quũ incertũ sit, an visuri simus ea quæ petimus? Inter hos latendum est, qui nos miseros nosse cœperunt.

ARGVMENTVM ORATIONIS DARII AD SVOS.

Quum Darius bis ab Alexandro victus esset, Ecbatana Mediæ caput tenebat: hunc quum persequereretur Alexander, & iam mille quingenti stadia abesset, nec iam vllum interuallum contra eius celeritatem miram, satis longum esset, Darius prælium parabat cum exercitu maximo committere, concilio itaque aduocato, hunc in modum locutus est.

SI me cum ignauis, & pluris qualemcumq; vitam morte honesta æstimantibus, fortuna iunxisset, tacerem potius, quam frustra verba consumerem, sed maiore quam vellem, documento, & virtutem vestram & fidem expertus, magis etiam conniti debeo, vt dignus talibus amicis sim, quam dubitare, an vestri similes adhuc sitis. Ex tot millibus, quæ sub imperio fuerunt meo, bis me victum: bis fugientē persecuti estis. Fides vestra & constantia, vt Regem me esse credam, facit. Proditores & trāsfugæ in vrbibus meis regnant, non hercule, qui tanto honore digni habeantur, sed vt præmijs eorū vestri solicitentur animi. Meā tamen fortunā, quam victoris maluistis sequi, dignissimi, quibus si ego non possim, Dij pro me gratiam referant, & me hercule referent. Nulla erit tam surda posteritas, nulla tam ingrata fama, quæ non in cœlum vos debitis laudibus ferat. Itaq; etiam si consiliū fugæ, à qua multum abhorret animus, agitassem, vestra tamen virtute fretus, obuiam issem hosti. Quousq; enim in regno exu-

labo, & per fines imperij mei fugiam externum & aduenam Regem? quum liceat experto belli fortunam, aut reparare quæ amisi, aut honestæ morte defungi: nisi forte satius est expectare victoris arbitrium, & Mazei & Mithienis exemplo precarium accipere regnum nationis vnius, vt iam malit ille gloriæ suæ, quã ire obsequi? Nec Dij siuerint, vt decus mei capitis, aut demere mihi quisquam, aut cõdonare possit, nec hoc imperiũ vnius amittam. Idemq́ erit regni mei, qui & spiritus finis. Si hic animus, si hæc lex nulli non parta libertas est, nemo è vobis fastidium Macedonum, nemo vultũ superbũ ferre cogetur. Sua cuiq́ dextera, aut vltionẽ tot malorũ pariet, aut finem. Equidem quam versabilis fortuna sit, documentũ ipse sum. Nec immeritò mitiores vices eius expecto. Sed si iusta ac pia bella Dij auersantur, fortibus tamen viris licebit honestè mori. Per ego vos decora maiorũ, qui totius orientis regna cum memorabili laude tenuerunt, per illos viros quibus stipendium Macedonia quondam tulit, per tot nauium classes in Græciam missas, per tot trophæa Regum oro & obtestor, vt nobilitate vestra gentisq́ dignos spiritus capiatis, vt eadem constantia animorum, qua præterita tolerastis, experiamini, quicquid deinde sors tulerit. Me certè in perpetuum aut victoria egregia nobilitabit, aut pugna.

ARGVMENTVM ORATIONIS NABARZANIS.

Bessus quidã Bactrianæ regioni præsidebat, in-

signi-

signitæ impietatis homo, parricidij sceleratissimum exemplum, in consilium sibi Nabarzanem adiunxit: hi inauditi antea facinoris societate inita, Regem suum Darium per milites, quibus ambo præerant, comprehendere & vincere decreuerant, ea mente, vt si Alexander insecutus ipsos foret, tradito viuo Rege, inirent gratiam victoris, sin autem effugere potuissent, interfecto Dario, Regnũ sibi occuparent, & bellum renouarẽt. Hoc parricidium quum diu volutassent, Nebarzanes aditum nefariæ spei præparans, his verbis præcedentem Regis Darij orationem excepit:

SCio me sententiam esse dicturum prima specie haudquaquàm auribus tuis gratã. Sed medici quoq; grauiores morbos asperis remedijs curant, & gubernator vbi naufragiũ timet, iactura, quicquid seruari potest, redimit. Ego tamen non vt damnum quidem facias suadeo, sed vt te ac regnum tuum salubri ratione conserues. Dijs aduersis bellum inimus, & pertinax fortuna Persas vrgere non desinit. Nouis initijs & hominibus opus est. Auspicium & imperium alij trade interim, qui tamdiu Rex appelletur, donec Asia decedat hostis, Victor deinde regnum tibi reddat, hoc autem breui futurũ ratio promittit. Bactra intacta sunt, Indi & Sagæ in tua potestate, tot populi, tot exercitus, tot equitum peditumq; millia, ad renouandũ bellum, vires paratas habent, vt maior belli moles supersit quam exhausta sit. Quid ruimus belluarum ritu in perniciem non necessariam? Fortium virorum est, magis mortem contemnere, quàm odisse vitam. Sæpè tædio laboris ad vtilitatem

sui

ſui compelluntur ignaui. At nihil virtus inexpertum omittit. Itaq; vltimum omnium mors eſt, ad quam non pigrè ire ſatis eſt. Proinde ſi Bactra quod tutiſſimum receptaculum eſt petimus, Præfectum regionis eius Beſſum Regem tēporis gratia ſtatuamus. Compoſitis rebus, iuſto Regi tibi fiducia reſtituet imperium.

EX LIBRO VI.

ARGVMENTVM ORATIONIS ALEXANDRI *ad milites.*

Atomphilos erat vrbs clara & nobilis, ibi Alexander poſt victum Darium ſtatiua habuit, vndique aduectis commeatibus. Itaque quum ocioſus ibi Rex tum omnibus copijs diutius hæreret, creditum eſt, Regem in Macedoniam rediturum, contentum ijs quæ geſſerat contra Darium. iſque rumor percrebuit, omnes itaque patriæ deſiderium inceſſit, & iam itineri ſe accingebant: territus Alexander, qui diuerſam omninò ſibi metam & militiæ finem propoſuerat, mox præparatis per præfectos militum auribus, talem orationem habuit ad exercitum conuocatum.

MAgnitudinem rerum quas geſſimus milites, intuentibus vobis minimè mirum eſt & deſiderium quietis, & ſatietatem gloriæ occurrere, vt omittam Illyricos, Triballos, Bœotiam, Thraciam, Spartam, Achæos. Peloponneſum, quorum alia ductu meo, alia imperio auſpicioq; perdomui. Ecce orſi bellum

bellum ad Hellespontem, Ionas, Æolidem seruitio barbariæ impotentis eximimus. Cariam, Lydiam, Cappadociam, Phrygiam, Paphlagoniam, Pamphiliam, Pisides Ciliciam, Syriam, Phœnicem, Armeniam, Persidem, Medos, Parthienem habemus in potestate. Plures prouincias complexus sum, quàm alij vrbes ceperunt, & nescio an enumeranti mihi quædã ipsarum rerum multitudo subduxerit. Itaque si crederem satis certam esse possessionem terrarũ, quas tanta velocitate domuimus, ego verò milites ad penates meos, ad parentem sororesq́ue & cæteros ciues, vel retinentibus vobis erumperem vt ibi potissimum parta vobiscum laude & gloria fruerer, vbi nos vberrima victoriæ præmia expectant, liberorum, coniugum, parentumq; lætitia, pax, quies rerum, per virtutem partarũ secura possessio. Sed in nouo, & si verum fateri volumus precario imperio, adhuc iugum eius rigida ceruice subeuntibus Barbaris, tẽpore milites opus est, dum mitioribus ingenijs imbuãtur, & efferatos mollior consuetudo permulcet. Fruges quoq; maturitatem statuto tempore expectant, adeò etiam illa sensus omnis expertia tamen sua lege mitescunt. Quid creditis, tot gentes alterius imperio ac nomine assuetas, non sacris, non moribus, nõ commercio linguæ nobiscũ cohærentes, eodem prælio domitas esse, quo victæ sunt? Vestris armis continentur, non suis moribus. Sed qui præsentes metuũt, in absentia hostes erunt. Cũ feris bestijs res est, quas captas & inclusas, quia ipsarũ natura non, potest, longior

dies

ies mitigat. Et adhuc sic ago, tanquam omnia ubacta sint armis, quæq; fuerũt in ditione Daij. Hircaniam Nabarzanes occupauit. Bactra on possidet solum parricida Bessus, sed etiã miatur. Sogdiani, Dacæ, Massagetæ, Sagæ, Indi sui uris sunt. Omnes hi simul si terga nostra videint, sequentur. Illi enim eiusdem nationis sunt, os alienigenæ, & externi. Suis autem quiqúe arent placidius, etiam quũ is præest, qui magis timeri potest. Proinde aut quæ cœpimus omittẽda sunt, aut quæ non habemus occupanda. Sicut in corporibus ægris, ni milites hi quod nociturũ est medici relinquũt, sic nos quicquid obstat imperio recidamus. Parua sæpè scintilla contẽpta, magnum excitauit incendium. Nil tuto in hoste despicitur, quem spreueris valentiorem negligentia facies. Ne Darius quidem hæreditarium Persarum accepit imperium. Sed in sedem Cyri, beneficio Bagoæ castrati hominis admissus, ne vos magno labore credatis Bessum vacuũ regnũ occupaturum. Nos vero peccauimus milites, si Darium ob hoc vicimus, vt seruo eius traderemus imperium, qui vltimum ausus scelus, regem suum etiam externæ opis egentem, certè cui nos victores pepercissemus, quasi captiuum in vinculis habuit, ad vltimum, ne à nobis conseruari posset, occidit. Hunc vos regnare patiemini? quem equidem crucifixum videre festino, omnibus regibus, gentibusq́ue fidei, quam violauit, meritas pœnas soluentem. At Hercule si mox eundem Græcorum vrbes, aut Hellespõtũ vastare nũciatum erit vobis, quo dolore afficiemini.

mini, Bessum præmia nostræ occupasse victoriæ? Tunc ad repetendas res festinabitis, tunc arma capietis. Quantò autem præstat, territum adhuc, & vix mentis suæ compotem opprimere? Quatriduí nobis iter superest, qui tot proculcauimus niues, tot amnes superauimus, tot montium iuga transcurrimus, non mare illud, quod exæstuans iter fluctibus occupat euntes nos moratur: non Ciliciæ fauces, & angustiæ includũt: plana omnia & prona sunt, in ipso limine victoriæ stamus. Pauci nobis fugitiui & domini sui interfectores supersunt. Egregium mehercule opus, & inter præmia gloriæ vestræ numerandũ posteritati famæq; tradetis. Darium quoq;, hostem finito post mortem eius odio, parricidas esse vos vltos, neminem impium effugisse manus vestras. Hoc perpetrato, quantò creditis, Persas obsequentiores fore, quum intellexerint, vos pia bella suscipere, & Bessi sceleri, non nomini suo irasci.

ARGVMENTVM

ORATIVNCVLÆ ALEXANDRI *ad Philotam.*

Rex quum in statiuis esset, & ab externo hoste omninò tutus, subinde intestino scelere petebatur Dymnus quidam, paruæ apud Regem authoritatis erat, is cum alijs quibusdam coniurauerat, in Regis perniciem, hoc amico suo Nicomacho indicat. Ille magis in Regem pius, quam amici in perficiendo parricidio adiutor, fratri suo Ceballino indicat, qui Philotæ Regis amico peculiari, rem omnem euestigio detegit, & obtesta-

tur,

tur, vt quam primùm Regem certiorem faciat, ille verò cum rem differret, suspectus esse Ceballino incepit, alium iuuenem Regis custodem, vt id quod audiuerat, Regi indicaret, quod quum factum esset, comperit simul Philotam, hoc tertio iam die resciuisse, deque silentio tali pessimè suspicatus hac oratione ipsum aggressus est.

CEballinus vltimum supplicium meritus esset, si in caput meum præparatas insidias biduo texisset. Huius criminis reum Philotam substituit, ad quem protinus indicium detulisse se affirmat, quò priore gradu amicitiæ me contingis hoc maius est dissimulationis tuæ facinus, & ego Ceballino magis quàm Philotæ id conuenire fateor. Fauentem habes iudicem, si quod admitti non potuit, saltem negari potest.

ARGVMENTVM

ORATIONIS CRATERI.

Posthoc, quum Philotas Regi reconciliatus videretur, tamen concilium amicorum conuocauit, cui non est adhibitus Philotas. Erat Craterus Regi in paucis charus, & Philotæ ob æmulationẽ dignitatis aduersus, hanc commodissimam inimici supprimendi occasionem ratus, odio suo pietatem prætexens, his verbis regem in Philotæ exitium instigauit.

VTinam in principio quoq; huius rei nobiscum deliberasses. Suasissemus, si Philotæ velles ignoscere, patereris potius ignorare eum, quantum deberet tibi, quàm vsq;

ad

ad mortis metum adductum cogeres potius de periculo suo, quàm de tuo cogitare beneficio. Ille enim semper insidiari tibi poterit, tu non semper Philotæ poteris ignoscere, nec est quod existimes, eum qui tantum facinus ausus est, venia posse mutari. Scit eos, qui misericordiam consumpserunt amplius sperare non posse. At ego etiamsi ipse vel pœnitentia, vel beneficio tuo victus quiescere volet, patrem eius Parmenionem tanti ducem exercitus, & inueterata apud milite tuos autoritate, haud multum infra magnitudinis tuæ fastigium positum, scio non æquo animo salutem filij sui debiturum tibi. Quædam beneficia odimus, meruisse mortem confiteri pudet superest, vt malit videri iniuriam accepisse quàm vitam. Proinde scio tibi cum illis de salute esse pugnandum. Satis hostium superest, a quos persequendos ituri sumus. Latus à domesticis hostibus muniendum Hos si submoueas, nihil metuo ab externo.

ARGVMENTVM
ORATIONIS ALEXANDRI.

Post orationem prædictam Crateri, Regis l bentem animum eo impulerunt, vt Philotam t quàm participem huius sceleris, comprehen nocturno tempore iuberet, vicit enim singula Regis clementiam inimicorum Philotæ acerb tas. Quum igitur more vetusto Macedonum, c Philota indicare vellet, in concionem progre sus, ita locutus est.

PEnè milites paucorũ hominũ scelere vobis ereptus sum Deûm prouidẽtia & misericordia viuo. Conspectusq; vester v

ner

nerabilis cogit, vt vehementius parricidis iraſ-
cerer, quam ſpiritus, imò vnus vitæ meæ fructus
eſt tot fortiſſimis viris de me optime meritis re-
ferre adhuc gratiam poſſe. Quanto maiorem in
animis veſtris motum excitabo, quũ tanti ſce-
leris autores oſtendero, quorum mentionem ad-
huc reformido, & tanquã ſalui eſſe poſſint no-
minibus abſtineo. Sed vincẽda eſt memoria pri-
ſtinæ caritatis, & cõiuratio impiorũ ciuium de-
tegenda. Quomodo autem tantũ nefas ſileam?
Parmenio illa ætate, tot meis, tot parentis mei
meritis deuinctus, omniũ nobis amicorũ vetu-
ſtiſſimus, ducẽ tanto ſceleri ſe præbuit. Miniſter
eius Philotas Leucolaum & Demetriũ & hunc
Dymnum, cuius corpus aſpicitis, cæterosq; eius
amẽtiæ comites in caput meũ ſubornauit. Qua-
lis ergo animi vobis videtur, qui huius rei dela-
tum indicium id ipſum ſuppreſſit. Quod nõ fuiſ-
ſe vanum Dymni exitus declarat, incertã rem
deferens, tormẽta nõ timuit. Ceballinus ne mo-
mentum quidẽ tẽporis diſtulit exonerare ſe, vt
eò vbi lauabar irrumperet. Philotas ſolus nihil
timuit, nihil credidit. O magni animi virũ, iſte
Regis periculo quum moneretur, vultum nõ mu-
taret? indicem tantæ rei ſolicitus non audiret?
Subeſt nimirum ſilentio facinus, & auida ſpes
regni, præcipitẽ animum ad vltimum nefas im-
pulit. Pater Mediæ præeſt, ipſe apud multos co-
piarũ duces meis præpotens viribus, maiora quã
capit ſperat. Orbitas quoq; mea, ꝙ ſine liberis
ſum, ſpernitur. Sed erat Philotas: In vobis libe-
ros, parẽtes, conſanguineos habeo. Vobis ſaluis,

orbus

orbus esse non possum. At enim Dymnus, cum cæteros participes sceleris indicaret, Philotam non nominauit, hoc quidem illius non innocentiæ, sed potentiæ indicium est, quòd sic ab his timetur, etiam à quibus prodi potest, vt dũ de se fateantur, illum tamen celent. Cæterùm Philotam ipsius indicat vita Amyntæ, qui mihi consobrinus fuit, & in Macedonia capiti meo impias cõparauit insidias, socium & consocium adiunxit. Hic Attalo, quo grauiorem inimicum non habui, sororem suam in matrimonium dedit. Hic quum scripsissem ei pro iure tam familiaris vsus atq; amicitiæ, qualis sors edita esset Iouis Hammonis oraculo, sustinuit scribere mihi se quidem gratulari, quod in numerum Deorum receptus essem, cæterùm misereri eorum, quibus viuendum esset sub eo, qui modum hominis excederet. Hæc sunt etiam animi pridem alienati à me, & inuidentis gloriæ meæ indicia: quæ equidem milites, quamdiu licuit, in animo me pressi. Videbar enim mihi partem viscerũ meorum abrumpere, si in quos tam magna contuleram, viliores mihi facerem. Sed iam non verba punienda sunt, linguæ temeritas peruenit ad gladios. Hos (si mihi creditis) Philotas in me acuit si ipsum dimisi, quò me conferam milites? cui caput meum credam? Equitatui optimæ exercitus parti, principibus nobilissimæ iuuentutis vnum præfeci salutem, spem, victoriam meam fidei eius tutelæq; commisi, patrem in idem fastigium in quo me ipsi posuistis, admoui. Mediam qua nulla opulentior regio est, tot ciuium socio-

rumq; millia imperio eius ditioniq; subieci. Vnde præsidium petieram, periculum existit. Quam feliciter in acie occidissem, potius hostis præda, quam ciuis victima. Nunc seruatus ex periculis, quæ sola timui, in hæc incidi, quæ timere non debui. Soletis identidem à me milites petere, vt saluti meæ parcam. Ipsi mihi præstare potestis quod suadetis vt faciam, vestras manus, ad vestra arma confugio, inuitis vobis saluus esse nolo, volentibus non possum nisi vindicor.

ARGVMENTVM

ORATIONIS PHILOTÆ.

Post Regis orationes habitas, quibus falsò accusabatur Philotas, iam supremo supplicio afficiendus, his se purgare conatur, sed frustra, nam præiudicium Alexandri immutari non poterat, & postea etiam per quæstiones & tormenta coactus, plura veris dicebat. Verum hac oratione ad milites adstantes vtitur, quum excessisset Alexander è concione.

VErba innocenti reperire facilè est, modũ verborũ misero tenere difficilè. Itaq; inter optimam conscientiam, & iniquissimam fortunam destitutus ignoro quomodo, & animo meo & tempori paream. Abest quidem optimus causæ meæ iudex, qui cur me ipse audire noluerit, non me hercule excogito, cum illi vtiq; cognita caussa tam damnare me liceat, quã absoluere. Non cognita verò, liberari absente nõ possum, quo præsente damnatus sum. Sed quam-

quam vincti hominis, non superuacua solùm, sed etiam inuisa defensio est, quæ iudicem non docere videtur, sed arguere, tamen vtcunq; licet me dicere, memetipse non deseram, nec committam, vt damnatus etiam mea sententia videar. Equidem cuius criminis reus sum non video, inter coniuratos nemo me nominat. De me Nicomachus nihil dixit, Ceballinus plus quàm audiuerat, scire nō potuit. Atqui coniurationis caput me fuisse credit Rex. Potuit ergò Dymnus eum præterire, quem insequebatur, præsertim quum quærenti socios, falsò fuerim nominādus, quò facilius qui tentabatur posset impelli, non enim detecto facinore nomen meum præterijt, vt posset videri socio pepercisse. Nicomachus, quem taciturnū arcana de semetipso credebat, confessus, alijs nominatis, me vnum subtrahebat? Quæso commilitones, si Ceballinus me non adisset, nihil me de coniuratis scire voluisset, num hodie dicerem causam, nullo me nominante? Dymnus sanè & viuat adhuc, & velit mihi parcere. Quid cæteri, qui de se confitebūtur? me videlicet subtrahent? Maligna est calamitas, & ferè noxius, cum suo supplicio crucietur, acquiescit alieno? Tot conscij ne in eculeum quidem impōsiti, verum fatebuntur? Atqui nemo parcit morituro, nec cuiquàm moriturus, vt opinor. Ad verum crimen & ad vnum reuertēdum mihi est. Cur rem delatam ad te tacuisti? cur tam securitas audisti? hoc qualescunq; est, confesso mihi vbicunq; es Alexander remisisti, dexteram tuam amplexus reconciliati pignus ani-

nimi, conuiuio quoq; interfui. Si credidisti mihi absolutus sum, si pepercisti, dimissus, vel iudicium tuum serua. Quid hac proxima nocte, quà digressus sum à mensa tua feci? quod nouum facinus delatum ad te, mutauit, animum tuum? graui sopore acquiescebam, quum me malis indormientem meis, inimici vincendo excitarunt. Vnde & parricidiæ & proditori tam alti quies somni? Scelerati conscientia obstepente quum dormire non possunt, agitant eos furiæ, non cogitato modo, sed & consummato parricidio. At mihi securitatem primum innocẽtia mea, deinde dextera tua obtulerãt, non timui, ne plus alienæ crudelitati apud te liceret, quã clemẽtiæ tuæ. Sed ne te mihi credidisse pœniteat, res ad me deferebatur à puero, qui non testem, non pignus indicij exhibere poterat, impleturus omnes metu, si cœpisset audiri. Amatoris & scorti iurgio interponi aures meas credidi infelix, & fidem eius suspectam habui, quod non ipse deferret, sed fratrem potius subornaret. Timui ne negaret mandasse se Ceballino, & ego viderer multis amicorũ Regis fuisse periculi causa. Sic quoq; quũ læserim, neminem inueni, qui mallet perire me, quã incolumẽ esse. Quid inimicitiarum creditis accepturũ fuisse si insontes lacessissem? At enim Dymnus se occidit. Nũ igitur facturũ eũ diuinare potui? minimè. Ita ꝙ solũ indicio fidem fecit, id mecũ à Ceballino interpellatus sum, mouere non poterat. At hercule, si conscius Dymno tãti sceleris fuissem, biduo illo proditos esse nos, dissimulare non debui. Ceballinus ipse tolli ae medio

medio nullo negocio potuit. Deinde post delatum indicium, quid operiturus erã? Cubiculum Regis solus intraui, ferro quidem cinctus. Cur distuli facinus? an sine Dymno non sum ausus? Ille igitur princeps coniurationis fuit? sub illius vmbra Philotas latebam? qui regnum Macedonum affecto. Et quis è vobis corruptus est donis, quem ducem, quem præfectum impensius colui? Mihi quidem obijcitur, quòd societatem patrij sermonis asperner, quòd Macedonum mores fastidiam. Sic ergò imperio, quod dedignor, immineo. Iam pridem natiuus ille sermo, commercio aliarum gẽtium exoleuit, tam victoribus quàm victis peregrina lingua discenda est. Non me herculè ista me magis lædunt, quam quod Amyntas Perditæ filius insidiatus est Regi, cum quo, quòd amicitia fuerit mihi, non recuso defendere, si fratrem Regis non oportuit diligi à nobis. Sin autem in illo fortunæ gradu positum etiam venerari necesse erat, vtrum quæso, quòd nõ diuinaui, reus sum? An impiorum amicis insontibus quoq; moriendum est? Quod si æquum est, cur tam diu viuo? si iniustum, cur nunc demum occidor? At enim scripsi, misereri me eorum, quibus viuendum esset sub eo, qui se Iouis filium crederet. Fides amicitiæ, veri consilij periculosa libertas me decepistis, vos, quæ sentiebam ne reticerem, impulistis. Scripsisse me hoc fateor Regi, non de Rege, non enim faciebam inuidiam, sed pro eo timebam. Dignior mihi Alexander videbatur, qui Iouis stirpem tacitus agnosceret, quã qui prædicatione iactaret. Sed quoniam oraculi

fides

fides certa est, sit Deus causæ meæ testis. Retinete me in vinculis, dum consulitur Hammonius arcanum & occultum scelus. Interim qui Regem nostrum dignatus est filium, neminem eorum, qui stirpi suæ insidiati sunt, latere patietur. Si certiora oraculis creditis esse tormenta, ne hanc quidem exhibendæ veritatis fidem deprecor. Solent rei capitis adhibere vobis parentes. Duos fratres ego nuper amisi, patrem nec ostēdere possum, nec inuocare audeo, quum & ipse tanti criminis reus sit. Parum est enim tot modo liberorū parentem, in vnico filio acquiescentem, eo quoq; orbari, ni ipse in rogum meum imponitur. Ergò carissime pater, & propter me morieris, & mecum. Ego tibi vitam adimo, ego senectutē tuam extinguo. Quid enim me procreabas infelicē aduersantibus Dijs? an vt hos ex me fructus perciperes, qui te manent? Nescio adolescentia mea miserior sit, an senectus tua. Ego in ipso robore ætatis eripior tibi, carnifex spiritum adimet, quem si fortuna expectare voluisset, natura poscebat. Admonuit me patris mei mentio, quā timidè, & cunctanter, quæ Ceballinus detulerat ad me, indicare debuerim. Parmenio enim, cum audisset venenum à Philippo medico, Regi parari, deterrere eum voluit epistola scripta, quo minus medicamentum biberet, quod medicus dare constituerat. Num creditum est patri meo? Num vllam autoritatem eius literæ habuerunt? Ego ipse quoties quæ audieram detuli, cum ludibrio credulitatis repulsus sum. Si, & cum indicamus inuisi, & cum tacemus, suspecti sumus, quid facere nos oportet?

EX LIBRO VII.

ARGVMENTVM ORATIONIS AMYNTÆ.

Sublato è medio, occisoque Philota, Amyntam & Symmannam summos & præcipuos Philotæ amicos introduci iussit, nouerat enim plurimis eos à Philota beneficijs auctos, illosq; mutuis officijs Philotæ inseruisse, accedebat huc, quòd pridie quàm Philotæ scelus detegeretur familiarius colloquuti essent. His & alijs suspicionibus adductus, Amyntam capi iubet, vt cognita caussa, si purgare non posset, simili quo Philotas, supplicio afficeretur. Hac igitur oratione vtitur Amyntas in militum conuentu.

QValiscunq; exitus nos manet Rex, confitemur prosperum tibi debituros, tristiorem, fortunæ imputaturos. Sine præiudicio dicimus causam, liberis corporibus animisque habitum etiam, in quo te comitare solemus, reddidisti. Causam nos possumus, fortunã timere desinemus. Te quæso permittas mihi id primũ defendere, quod à te vltimum obiectum est. Nos Rex sermonis aduersus maiestatem tuam habiti nullius conscij sumus nobis. Dicerem iam pridem vicisse te inuidiam, nisi periculum esset, ne alia malignè dicta crederes blãda oratione purgari. Cæterũ etiam si militis tui, vel in agmine deficientis, & fatigati, vel in acie pericitantis, vel in tabernaculo ægri, & vulnera curantis aliqua vox asperior esset accepta, merueramus fortibus factis, vt malles eã tẽpori nostro imputare, quã ani-

nimo. Quum quid accidit tristius, omnes rei unt. Corporibus nostris, quæ vtiq; non odimus, nfestas admouemus manus. Parentes liberis si ccurrant, & ingrati, & inuisi sunt. Cōtrà quū donis honoramur, quum præmijs onusti reuertimur, quis ferre nos potest? quis illam animorum alacritatem continere militantium? nec indignatio, nec lætitia moderata est. Ad omnes affectus impetu rapimur, vituperamus, laudamus, miseremur, irascimur. Vtcunq; præsens mouit affectio, modò Indiam adire & Oceanum libet, modò coniugum & liberorum, patriæq; memoria occurrit. Sed has cogitationes, has inter se colloquentium voces, signum tuba datum finit. In suos ordines quisq; currimus, & quicquid irarum in tabernaculo conceptum est, in hostium effunditur capita. Vtinam Philotas quoq; intra verba peccasset. Proinde ad id reuertar, propter quod rei sumus. Amicitiam quæ nobis cum Philota fuit, adeò non eo inficias, vt expetisse quoq; nos, magnosq; ex ea fructus percepisse confitear. An verò Parmenionis quem tibi proximum esse voluisti, filiū, omnes penè amicos tuos dignatione vincētem, cultum à nobis esse miraris? Tu hercule (si verum audire vis) Rex huius nobis periculi causa es. Quis enim alius effecit, vt ad Philotam decurrerent, qui placere vellent tibi? Ab illo traditi, ad hunc gradū amicitiæ tuæ ascēdimus, is apud te fuit, cuius gratiā expetere, & irā timere possemus. Si non propemodum tuo verberatu ei omnes, te præeunte iurauimus, eosdem nos inimicos amicosq; habituros esse, quos

tu haberes, hoc sacramento pietatis obstricti aduersaremur scilicet quem tum omnibus præferebas? Igitur si hoc crimen est, tu paucos innocẽtes habes, imò hercule neminem. Omnes enim Philotæ amici esse voluerunt, sed totidem quod volebant, esse non poterant. Ita si à consiliis amicos non diuidis, nec ab amicis quidem separabis illos, qui idem esse voluerunt. Quod igitur conscientiæ affertur indicium? vt opinor pridiè quia familiariter, & sine arbitris locutus est nobiscum. At ego purgare non possem, si pridiè quicquam ex vetere vita ac more mutassem.

Nunc verò, si vt omnibus diebus, illo quoq; qui suspectus est, fecimus, consuetudo diluet crimen. Sed equos Antiphani non dedimus, & pridiè quàm Philotas detectus est, hæc mihi cum Antiphane res erat, qui si nos suspectos facere vult, quòd illo die equos non dedimus, semetipsum, quòd eos desiderauerit, purgare non poterit. Anceps enim crimen est inter retinentem & exigentem, nisi quòd melior est causa suũ non tradentis, quàm poscentis alienum. Cæterùm Rex, equos decem habeo, è queis Antiphanes octo iam distribuerat his, qui amiserant suos. Omninò duos ipse habebam, quos quum vellet abducere homo superbissimus, certè iniquissimus, nisi pedes militare vellem, retinere cogebar. Nec inficias eo, liberi hominis animo locutum esse me cum ignauissimo, & hoc vnum militiæ suæ vsurpante, vt alienos equos pugnaturis distribuat. Huc enim malorum ventum est, vt verba mea eodem tempore & Alexandro excusem & Antipha-

tiphani. At hercule mater de nobis inimicis tuis scripsit. Vtinam prudentius esset solicita pro filio, & non inanes quoq; species anxio animo figuraret. Quare enim non ascribit metus sui causam? Deniq; non ostendit autorem, quo facto dictoúe nostro mota, tã trepidas tibi literas scripsit. O miseram conditionem meam, cui forsitan non periculosius est tacere quam dicere. Sed vtcunq; cessura res est, malo tibi defensionem meã displicere quam causam. Agnosces autem quæ dicturus sum, quippe meministi, cum me ad perducendos Macedonia milites mitteres, dixisse te multos integros iuuenes in domo tuæ matris abscondi, præcipisti igitur mihi, ne quem præter te intuerer, sed detrectantes militiam perducerem ad te. Quod equidem feci & liberius quàm expediebat mihi executus sum imperium tuum. Gorgian & Hegateum & Gorgatam, quorum bona opera vteris inde perduxi. Quid igitur iniquius est, quam me, qui si tibi non paruissem, iure daturus fui pœnas, nunc perire quia parui? Neq; enim vlla alia matri tuæ persequendi nos causa est, quam quod vtilitatem tuam muliebri præposuimus gratiæ. Vim Macedonum peditum, & sexcentos equites adduxi, quorum pars sequitura me non erat, si militiam detrectantibus indulgere voluissem. Sequitur ergò, vt quia illa propter hanc causam irascitur nobis, tu mitiges matrem, qui ira eius nos obtulisti.

ARGVMENTVM *ORATIVNCVLÆ ALEXANDRI.*

Post præcedentem Amyntæ orationem omnes mise-

misericordia moti sunt, imprimis autem ipse Rex. inter dicendum autem, quidam Polemonē, Philotæ & Amyntæ fratrem, qui terrore quodam cum frater in tormenta coniectus esset profugerat, reduxerunt captum, in quem omnis concio prius irata, mox in summam miserationem versa est, vt etiam lacrymæ manarent. Tum Rex breui hac oratione absoluit Amyntam, & sibi reconciliatum esse iubet.

ET ipse Amyntam, mea sententia, fratresque eius absoluo. Vos autem iuuenes, malo beneficij mei obliuisci, quàm periculi vestri meminisse. Eadem fide redite in gratiam mecum, qua ipse vobiscum reuertor. Nisi quæ delata essent, excussissem, valdè dissimulatio mea suspecta esse potuisset. Sed satius est purgatos esse quàm suspectos. Cogitate neminem absolui posse, nisi qui dixerit causam. Tu Amynta ignosce fratri tuo, erit hoc simpliciter etiam reconciliati animi tui pignus.

ARGVMENTVM

ORATIONIS COBARIS.

Bessus, qui per scelus Darij Regnum inuaserat, bellum contrà Alexandrum gesturus, cū mira celeritate eis terris appropinquasse Alexandrum comperisset, Dijs patrijs sacrificio facto, cum amicis ducibusque copiarum de bello consultabat. Cumque omnes vino grauati essent, suas vires extollunt, hostis nunc temeritatem, nūc paucitatem spernunt, in primis Bessus verbis ferox multa magnificè iactabat, Alexandrum in ipsam mensam debellaturus. Cobares quidam Magus natione Medus, consilium ferens Besso vtilius quam gratius, ita dicere orditur.

Natu-

NAtura mortaliū hoc quoq; nomine praua & sinistra dici potest, quòd in suo quisq; negocio hebetior est, quàm in alieno. Turbida facta sunt consilia eorum qui sibi suadent. Obstat metus, alijs cupiditas, nonnunquam naturalis eorum quæ cogitaueris amor. Nam in te superbia non cadat. Expertus es vtrumq; quod ipse repereris, aut solùm aut optimum ducere. Magnum onus sustines, capite regium insigne. Hoc aut moderatè perferendū est, aut quod abominor in te ruet. Consilio nō impetu opus est. In vestibulo regiæ tuæ velocissimus constat Rex. Ante ille agmen, quã tu mensam istam mouebis. Nunc à Tanai exercitum accerses, & armis flumina oppones. Scilicet quam tu fugiturus es hostis sequi non potest. Iter vtrique commune est, victori tutius. Licet strenuum metum putes esse, velocior tamen spes est. Quin validiora occupas gratiam, dedisq; te. Vtcunq; cesserit, meliorem fortunam deditus, quàm hostis habiturus. Alienum habes regnum, quo facilius eo careas, incipies forsitan iustus esse Rex, quum ipse fecerit, qui tibi & dare potest regnum & eripere. Consilium habes fidele, quod diutius exequi superuacuum est. Nobilis equus vmbra quoq; virga regitur. Ignauus ne calcaribus quidem concitari potest.

ARGVMENTVM
ORATIONIS ALEXANDRI.

In expugnatione Memacenorum siue Cyropolorū, multos milites prōptissime dimicātes ami-

sit sæpe etiam grauiter vulneratus est, nam ceruix eius saxo icta est, vt oculis caligine effusa collaberetur, ne mentis quidem compos. Mox cum Rex nondum vires recepisset, Scythę bello ex vna parte lacessunt, ex altera Bactriani, qui defecerant. Itaque ancipiti periculo Rex implicitus, territusque, non hostis, sed iniquitate temporis, ad amicos suos in tabernaculum admissos, ita locutus est.

DIscrimen me occupauit, meliore hostium quàm meo tempore. Sed necessitas ante rationem est, maximè in bello, quod raro permittitur tempore legerē, defecêre Bactriani, in quorum ceruicibus stamus, & quantum in nobis animi sit alieno Marte experiuntur. Haud dubia fortuna si omiserimus Scythas vltrà arma inferentes, contempti ad illos qui defecerunt reuertemur. Si vero Tanaim transierimus, & vbiq; inuictos esse nos Scytharum pernicie ac sanguine ostenderimus, quis dubitabit patere Europam victoribus? fallitur qui terminos gloriæ nostræ metitur spacio quod transituri sumus. Vnus amnis interfluit quem si traijcimus in Europam arma proferimus. Et quanti æstimandum est, dum Asiam subigimus in alio quodammodo orbe trophea statuere, & quæ tā longo interuallo natura videtur diremisse, vna victoria subitò committere? At hæc hercule si paululùm cessauerimus in tergis nostris Scythæ hærebunt. An soli sumus qui flumina tranare possumus? Multa in nosmetipsos recidēt quibus adhuc vicimus. Fortuna belli artem victos quoq; docet.. Vtribus amnem traijciendi exemplum feci-

fecimus nuper, hoc vt Scythæ imitari nesciant Bactriani docebunt. Præterea vnus gentis huius adhuc exercitus venit, cæteri expectantur. Ita bellum vitando alemus, & quod inferre possemus accipere cogemur. Manifesta est consilij mei ratio, sed an permissuri sint mihi Macedones animo vti meo dubito, quia ex quo hoc vulnus accepi, non equo vectus sum, non pedibus ingressus. Sed si me sequi vultis valeo amici. Satis virium est ad toleranda ista. Aut si iam adest vitæ meæ finis, in quo tandem opere melius extinguar?

ARGVMENTVM
ORATIONIS LEGATI SCYTHARUM.

Alexander cum ad Tanaim fluuium castra posuisset, verebatur Rex Scytharum, ne suam gentem bello lacesseret ad propulsandam vim parabat. Vrbem in ripa fluminis ab Alexandro positã, dirui fecit, Itaq, Alexander comodè actis ratibus fluuium transire decreuit; cumque iam ad transeundum omnia aptassent, viginti legati Scytharum ad Alexandrum veniunt, inter quos natu maximus sic locutus est.

SI Dij habitum corporis tui auiditati animi parem esse voluissent, orbis te non caperet. Altera manu oriẽtem altera occidentem cõtingeres. Et hoc assecutus scire velles, vbi tãti numinis fulgor conderetur. Sic quoq; concupiscis quæ non capis. Ab Europa petis Asiam, ex Asia transis in Europam. Deinde si humanum

genus omne ſuperaueris, cum ſyluis & niuibus & fluminibus, ferisq; beſtijs geſturus es bellum. Quid? tu ignoras arbores magnas diu creſcere, vna hora extirpari? Stultus eſt qui fructus earũ ſpectat, altitudinem non metitur. Vide, ne dum ad cacumen peruenire contendis, cum ipſis ramis, quos comprehenderis, decidas. Leo quoque aliquando minimarum auium pabulum fuit. Et ferrum rubigo conſumit. Nihil tam firmum eſt, cui periculum non ſit, etiam ab inualido. Quid nobis tecum eſt? nunquàm terram tuam attigimus. Qui ſis, vnde venias, licetne ignorare in vaſtis ſyluis viuentibus? Nec ſeruire vlli poſſumus nec imperare deſideramus. Dona nobis data ſunt, ne Scytharum gentem ignores iugum boum aratrũ, & ſagitta & patera. His vtimur & cum amicis & aduerſus inimicos. Fruges amicis damus bono labore quæſitas. Patera cum his vinum Dijs libamus, inimicos ſagitta eminus, haſta cominus petimus, ſic Scythiæ Regem & poſtea Perſarum Medorumq; ſuperauimus, patuitq; nobis iter vſq; in Ægyptũ. At tu qui te gloriaris ad latrones perſequendos venire, omnium gentium quas adiſti latro es. Lydiam cepiſti, Syriam occupaſti. Perſidem tenes, Bactrianos habes in poteſtate, Indos petiſti, iam etiã ad pecora noſtra auaras & inſtabiles manus porrigis, quid tibi diuitijs opus eſt, quæ te eſurire cogunt, primus omnium ſatietate paraſti famem, vt quo plura haberes, acrius quæ non habes cuperes. Non ſuccurrit tibi quàmdiu circum Bactra hæreas? Dum illos ſubigis Sog-

diani

diani bellare cœperunt, bellum tibi ex victoria nascitur. Nam vt maior fortiorq́; sis quàm quisquàm, tamen alienigenam dominum pati nemo vult. Transi modo Tanaim, scies quàm latè pateat, nunquàm tamenn consequeris Scythas. Paupertas nostra velocior erit, quam exercitus tuus, qui prædam tot nationum vehit. Rursus cum procul abesse nos credes, videbis in tuis castris. Eadem velocitate & sequimur & fugimus. Scytharũ solitudines Græcijs etiã prouerbijs audio eludi. Nos deserta & humano cultu vacua magis quã vrbes & opulẽtos agros sequimur. Proinde fortunã tuam pressis manibus tene. Lubrica est nec inuita teneri potest. Salubre consiliũ sequens, quod præsens tempus ostendit melius, impone fœlicitati tuæ frenos, faciliùs illam reges. Nostri sine pedibus dicunt esse fortunam quæ manus & pennas tantum habet. cum manus porrigit, pennas quoq; comprehendere non sinit. Deniq; si Deus es tribuere mortalibus beneficia debes non sua eripere, sin autẽ homo es, id quod es semper esse te cogita, stultum est eorũ meminisse, propter quæ tui obliuisceris. Quibus bellum non intuleris, bonis amicis poteris vti. Nã & firmissima est inter pares amicitia & videntur pares, qui non fecerunt inter se periculum virium. Quos viceris amicos tibi esse caue credas, inter dominum & seruum nulla amicitia est etiam in pace, belli tamen iura seruantur, iurando gratiam Scythas sancire ne crediderìs. Colendo fidem iurant. Græcorũ ista cautio est, qui facta consignant, & Deos inuocant. Nos

reli-

religionem in ipsa fide nouimus. Qui nos reuerentur homines, fallunt Deos. Nec tibi amico opus est, de cuius beneuolentia dubites, Cæterùm non & Asiæ & Europæ custodes habes, Bactra nisi diuidat Tanais contigimus. Vltra Tanaim & vsque ad Thraciam collibus Thraciæ Macedoniam coniunctam esse fama est. Vtriqúe imperio tuo finitimos hostes an amicos velis esse considera.

ARGVMENTVM

ORATIONIS ALEXANDRI.

Deuictis Scythis, quos omnes populi inuictos esse credebant, fama tantæ victoriæ magna ex parte Asiam domuit, & cætera multa pacauit, vna erat petra, quam Arimazes Sogdianus cum triginta millibus armatorum obtinebat, congestis ante alimentis. Hi cum loci difficultate freti, cũ se Alexandro dedere nollent, accensus Alexander miro stratagemate rupem expugnare statuit ad trecenos iuuenes omnium pernicìosissimos, ita locutus est.

VObiscum ô iuuenes & mei æquales vrbium inuictarum ante munimenta superaui, montium iuga perenni niue obruta emensus sum, angustias Ciliciæ intraui. Inde sine lassitudine vim frigoris sum perpessus. Et mei documenta vobis dedi & vestra habeo. Petra quam videtis vnum aditum habet, quem barbari obsident, cætera negligunt. Nullæ vigiliæ sunt nisi quæ castra nostra spectant. Inuenie-

s viam si solerter rimati fueritis aditus feren-tis ad cacumen. Nihil tam altè natura consti-tuit, quo virtus non posset eniti. Experiendo quæ cæteri desperauerint, Asiam habemus in pote-state. Euadite in cacumen, quod cum cœperitis cādidis velis signum mihi dabitis, ego copijs ad-motis hostem in nos à vobis conuertam, præmiū erit ei, qui primus occupauerit verticem talen-ta decem. Vno minus accipiet, qui proximus ei venit, eademq; ad decem homines seruabitur portio. Cæterùm iubeo vos non tam liberalita-tem intueri meam, quàm voluntatem.

EX LIBRO VIII.

ARGVMENTVM

ORATIONIS CHALISTHENIS.

Alexander tot nationibus subactis, rebusque omnibus compositis, cum ad Indiam profecturus esset, quod olim praua mente conceperat, tunc esse maturum, vt sibi cælestes honores arrogaret, & se Iouis filium esse persuasum omnibus cuperet. Nec defuit talia concupiscenti pernitiosa regibus adulatio Græculorum quorundam Hages enim Argiuus & Cleo quidam Siculus, in conuiuio quod festo die Rex apparauerat, suadent vt pro Deo haberetur, & Deus salutaretur, quorum orationem auditam Chalisthenes philosophus, qui ab Aristotele cum Alexandro in expeditionem missus erat, hac oratione grauiter refutauit.

SI Rex sermoni tuo affuisset, nullius profectò vox responsuri tibi desideraretur. Ipse enim pete-

peteret ne in peregrinos ritus degenerare se cogeret neu rebus felicissimè gestis inuidiã tali adulatione contraheres. Sed quoniam abest, ego tibi pro illo respondeo, nullum esse eundem & diuturnum & præcoquem fructum, cœlestesq; honores non dare te Regi sed auferre. Interuallo enim opus est, vt credatur Deus, semperq; hanc gratiam magnis viris posteri reddunt. Ego autem seram immortalitatem precor Regi, vt vita diuturna sit & æterna maiestas. Hominem consequitur aliquando nunquàm comitatur diuinitias. Herculem modo & patrem Liberum consecratæ immortalitatis exempla referebas. Credisne illos vnius conuiuij decreto Deos factos? Prius ab oculis mortalium amolita natura est, quam in cœlum fama perueheret. Scilicet ego & tu Cleo Deos facimus. A nobis diuinitatis suæ autoritatem accepturus est Rex? Potentiam tuam experiri libet. Fac aliquem Regem. Si Deum potes facere, facilius est imperium dare quã cœlum. Dij propitij sine inuidia, quæ Cleo dixit audierint, eodemq; cursu quo fluxêre res ire patiantur. Nostris moribus velint nos esse contentos. Non pudet patriæ, nec desidero ad quem modum Rex mihi colendus sit discere. Quos equidem victores esse confiteor si ab illis leges quibus viuamus accipimus.

ARGVMENTVM.

ORATIONIS HERMOLAI, PVEri Regij.

Mos erat principibus Macedonum, adultos liberos

ſtros Regibus tradere, qui veluti ſeminarium eſſent ducum & clariſſimorum præfectorum. Ex hac cohorte eam Hermolaus puer nobilis iuſſu Regis verberibus affectus eſt, quàm ignominiam ægrè ferens, apud æquales deflere cæpit, vnde cum alijs quibuſdam Regis occidendi conſilium ineunt, ſed proditi, & ad Regem vincti perducti Hermolaus ita locutus eſt in concilio frequenti.

NOs verò quoniam, quaſi neſcias quæris, occidēdi te conſilium iniuimus, quia nō vt ingenuis imperare cœpiſti, ſed quaſi in mancipia dominaris. Vtor inquit beneficio tuo, & dico quæ noſtris malis didici. Quota pars Macedonum ſæuitiæ tuæ ſupereſt? Quotus quiſq; non è viliſſimo ſanguine Attalus & Philotas, & Parmenio, & Lynceſtes? Alexander, & Clytus, quantum ad hoſtes pertinet, viuūt. Stant in acie, te clypeis ſuis protegunt, & pro gloria tua, pro victoria vulnera accipiunt, quibus egregiā gratiam retuliſti. Alius menſam tuam ſanguine ſuo aſperſit. Alius ne ſimplici quidem morte defunctus eſt. Duces exercituum tuorum in eculeum impoſiti, Perſis quos vicerant fuêre ſpectaculo: Parmenio indicta cauſſa trucidatus eſt, per quem Attalum occideras. Inuicem enim miſerorum vteris manibus ad expetenda ſupplicia. Et quos paulo ante miniſtros cædis habuiſti, ſubitò ab alijs iubes trucidari. Quā liberaliter pueris rudibus ad dicēdū agere permittis? & Caliſthenis vox carceri incluſa eſt, quia ſolus poteſt dicere. Cur enim non producitur? cum etiam confeſſi audiuntur. Nempe, quia liberā vocem innocentis audire metuis. Ac ne vultū quidem

dem

dem pateris? Atqui nihil eum fecisse contendo. Sunt hic qui mecum rem pulcherrimam cogitauerunt. Nemo est qui conscium fuisse nobis Challisthenem dicat, quum morti olim destinatus sit à iustissimo & patientissimo Rege. Hæc ergò sunt Macedonum præmia, quorum vt superuacuo & sordido abuteris sanguine, at tibi triginta millia mulorum captiuum aurum vehunt, quum milites nihil domum præter gratuitas cicatrices relaturi sunt. Quæ tamen omnia tolerare potuimus, antequam nos barbaris dederes, & nouo more victores sub iugum mitteres. Persarum te vestis & disciplina delectat. Patrios mores exosus es. Persarum, ergò non Macedonum Regem occidere voluimus, & te transfugam belli iure persequimur. Tu Macedonas voluisti, genua tibi ponere, venerariq; te vt Deum. Tu Philippũ patrem auersaris, & si quis Deorum ante Iouẽ, Miraris, si liberi homines superbiam tuam ferre non possumus? Quid speramus ex te, quibus aut insontibus moriendum est, aut quod tristius morte est, in seruitute viuendum? Tu quidem, si emendari potes, multum mihi debes. Ex me enim scire cœpisti quod ingenui homines ferre non possunt. De cætero parce, quorum orbam senectutem supplicijs ne oneraueris. Nos iube duci, vt quod ex tua morte petieramus, consequamur ex nostra.

EX

ARGVMENTVM ORATIONIS ALEXANDRI.

Hermolao tam proteruè Regem accusanti, & multis conuitijs lacessenti respondet Rex, & obiecta diluit firmissimis argumentis.

QVàm falsa sint, quæ iste tradita à magistro suo dixit, patientia mea ostendet. Confessum enim vltimum facinus, tamen vt vos non solùm ipse audiretis, expressi nõ imprudens, quum permisissem huic latroni dicere, vsurum eum rabie qua compulsus est, vt me, quem parentis loco colere deberet, vellet occidere. Nuper, quum procatius se in venatione gessisset, more patrio, & ab antiquissimis Macedoniæ regibus vsurpato, eum castigare iussi. Hoc & oportere fieri, & vt à tutoribus pupilli, à maritis vxores, seruis quoq; huius pueros ætatis verberare concedimus. Hæc est sæuitia in ipsum mea, quàm impia cæde voluit vlcisci. Nam in cæteros, qui mihi permittunt vti ingenio meo, quam mitis sim non ignoratis. Commemorare superuacuum est. Hermolao parricidarum supplicia non probari, quum eadem ipse meruerit minimè hercule admiror. Nam quum Parmeniorum & Philotam laudat, suæ seruit causæ. Lyncesten verò Alexandrum bis insidiatum capiti meo, à duobus indicibus liberaui. Rursus conuictum per biennium tamen distuli, donec vos postularetis, vt tandem debito supplicio scelus lueret. Attalum antequàm Rex essem hostẽ meo

meo capiti fuisse meministis. Clytus vtinam non coegisset me sibi irasci. Cuius temerariam linguam probra dicentem mihi & vobis diutius tuli, quàm ille eadem me dicentem tulisset, Regũ ducumq; clementia non in ipsorum modo, sed etiam in illorum qui parent ingenijs sita est. Obsequio mitigantur imperia, vbi verò reuerentia excessit animis, & summa imis confundimus, vi opus est vt vim repellamus. Sed quid ego miror istum crudelitatem mihi obiecisse? qui auaritiã exprobrare ausus sit? Nolo singulos vestrum excitare, ne inuisam liberalitatem meam faciam, si pudori vestro grauem fecero. Totum exercitum aspicite qui paulò antè nihil præter arma habebat, nũc argenteis cubat lectus. Mensas auro onerant, greges seruorum ducunt? spolia de hostibus sustinere non possunt. At enim Persæ quos vicimus in magno honore sunt apud me quidem. Moderationis meæ certissimum indicium est, quod ne victis quidem superbè impero. Veni enim in Asiam, non vt funditus euerterem gentes, nec vt in dimidiam partem terrarum solitudinem facerem, sed vt illos quoq; quos bello subegissem, victoriæ meæ non pœniteret. Itaq; militant vobiscum, pro imperio vestro sanguinẽ fundunt, qui superbè habiti rebellassent. Non est diuturna possessio, in quã gladio inducimur. Beneficiorum gratia sempiterna est. Si hanere Asiam non transire volumus, cum his communicanda est nostra clementia, horum fides stabile & æternum faciet imperium & sanè plus habemus quàm cupimus. Insatiabilis autem auaritia

is est adhuc implerere velle, quod iam circum
dit. Verum tamen eorum in Macedonas tran-
undo, in multis enim gentibus esse video, quæ
n erubescamus imitari, nec aliter tantum im-
rium aptè regi potest, quam vt quædam &
adamus illis, & ab ijsdem discamus. Illud pe-
è dignum risu fuit, quod Hermolaus postula-
t à me, vt auersarer Iouem, cuius oraculo ag-
scor. An etiam quid Dij respondeant in mea
testate est? Obtulit nomen filij mihi, recipere
sis rebus quas agimus, haud alienum fuit. V-
nam Indi quoque Deum esse me credant. Fa-
a enim bella constant, & sæpè etiam quod fal-
creditum est, veri vicem obtinuit. An me lux-
riæ indulgentem putatis arma vestra auro ar-
entoq; adornasse? assuetis nihil vilius hac vide-
materia, volui ostendere Macedonas inuictos
teris, nec auro quidem vinci. Oculos ergò pri-
um eorum sordida omnia & humiliai nō spe-
antium capiam, & docebo nos nō auri aut ar-
nti cupidos, sed orbem terrarum subacturos
enisse. Quàm gloriam tu parricida intercipe-
voluisti, & Macedonas Rege adempto deui-
is gentibus dedere, at nunc mones me vt ve-
ris parentibus parcam? Non oportebat quidē
os scire, quid de his statuissem, quo tristiores pe-
retis, si qua vobis parentum memoria & cura
t. Sed olim istum morem occidendi cum scelestis
sontes propinquos parentesq; solui. Et profi-
eor in eodem honore futuros omnes eos, in quo
uerant. Nam tuum Calisthenem cui vni
ir videris, quia latro es, scio cur produ-
ci

ci velis, velis, vt coram his probra, quæ modo in me iecisti, modo audisti, illius quoque ore referantur. Quem, si Macedo esset, tecum introduxissem, dignissimum te discipulo magistrum. Nunc Olinthio non idem iuris est.

ARGVMENTVM

ORATIONIS ALEXANDRI,

Alexander tot gentibus deuictis, propter insatiabilem gloriæ cupiditatem, partis contentus viuere non potuit. Cum ergo ad fluuium Hydaspen processisset, cognoscit à finitimis gentibus restare adhuc Gangaridas Parrhasiosque populos eorumque Regem Agramen. Quorum exploratis viribus & copijs, quamuis ipsi incredibilia viderentur, militibus autem suis non paruum timorem incuterent, vt non immerito dubitare inciperet, an etiam sequituri essent, hac concione ijs persuadere conatus est.

NOn ignoro milites multa quæ terrere vos possent ab incolis Indiæ per hos dies de industria esse iactata. Sed nõ est improuisa vobis mentientium vanitas. Sic Ciliciæ fauces, sic Mesopotamiæ campos. Tigrim, Euphratem, quorum alterum vado transiuimus, alterum ponte terribilem fecerant Persæ. Nunquàm ad liquidum fama perducitur. Omnia illa tradente maiora sunt vero. Nostra quoque gloria cum sit ex solido plus tamen habet nominis quam operis: modo quis belluas offerentes mœnium speciem, quis Hydaspen amnem, quis cæ-

ten

ira auditu maiora quàm verò sustinere posse credebat? Olim herculè fugissemus ex Asia, si nos fabulæ debellare potuissent. Creditis ne elephantorum greges maiores esse, quàm vsquam armentorum sunt, cùm & rarum sit animal, nec facilè capiatur, multoq; difficilius mitigetur. Atqui eadem vanitas copias peditum equitúmq; numerauit. Nam flumen quò latius fusum est, hoc placidius stagnat, quippè angustis ripis coercitum, & in angustiorem alueum elisum torrentes aquas inuehit. Contrà statio aluei, segnior cursus est. Præterea in ripa omne periculum est, vbi applicantes nauigia hostis expectat. Ita quantumcunq; flumen interuenit, idem futurum discrimen est euadentium in terram. Sed omnia ista vera esse fingamus. Vtrum ne vos magnitudo belluarum an multitudo hostium terret? Quod pertinet ad Elephantos præsens habemus exemplum in suos vehementius, quàm in nos incurrerunt. Tam vasta corpora securibus falcibusq; mutilata sunt. Quid autem interest totidem sint, quot Porus habuit, an tria millia? cum vno aut altero vulneratis, cæteros in fugam declinari videmus. Deinde paucos quoque & incommodè regunt. Congregata verò tot millia ipsa se elidunt, vbi nec stare nec fugere potuerint, inhabiles vastorum corporum moles. Equidem sic animalia ista contempsi, vt cùm haberem ipse non opposuerim, satis gnarus plus suis quam hostibus periculi inferre. At enim equitum peditumq; multitudo vos commouet? cum paucis enim pugnare soliti estis, &

nunc primum inconditam sustinebitis turbam? Testis aduersus multitudinem inuicti Macedonum roboris Granicus amnis, & Cilicia inundata cruore Persarum & Arbella, cuius campi deuictorũ à nobis ossibus strati sunt. Serò hostium legiones numerare cœpistis, posteaquàm solitudinem in Asia vincendo fecistis. Cum per Hellespontum nauigaremus de paucitate nostra cogitandum fuit. Nunc nos Scythæ sequuntur. Bactriana auxilia præstò sunt. Dacæ, Sogdianique inter nos militant. Nec tamen illi turbæ confido. Vestras manus intueor, vestram virtutem rerum quas gesturus sum, vadem prædamq́; habeo. Quandiu vobiscum in acie stabo nec mei nec hostium exercitus meminero. Vos modò animos mihi plenos alacritatis ac fiduciæ adhibete. Non in limine operum laborumq́; nostrorum, sed in exitu stamus. Peruenimus ad solis ortum & Oceanum, nisi obstat ignauia, inde victores perdomito fine terrarum reuertemur in patriam. Nolite (quod pigri agricolæ faciunt) maturos fructus per inertiam emittere è manibus. Maiora sunt periculis præmia, diues eadem & imbellis est regio. Itaque non tam ad gloriam vos duco, quàm ad prædam. Digni estis qui opes quas illud mare littoribus inuehit referatis in patriam. Digni qui nihil inexpertum, nihil metu omissum relinquatis. Per vos gloriamq́; vestram qua humanum fastigium exceditis, perq́; & mea in vos, & in me vestra merita, quibus inuicti contendimus, oro quæsoq́;, ne humanarum rerum terminos adeuntem alumnum, com-

mili-

militonemq; vestrum, ne dicam Regem deseratis. Cætera vobis imperaui, hoc vnum debiturus sum. Et is vos rogo, qui nihil vnquàm vobis præcepi, qui primus me periculis obtuli, qui sæpè aciem clypeo meo texi, ne infregeritis in manibus meis palmam, qua Herculem, Liberumq́ue patrem, si inuidia abfuerit æquabo. Date hoc precibus meis & tandem obstinatum silentium rumpite. Vbi est ille clamor alacritatis vestræ index? Vbi est ille meorum Macedonum vultus? Non agnosco vos milites, nec agnosci videor à vobis. Surdas iamdudum aures pulso. Auersos animos & infractos excitare conor. Nescio quid imprudens in vos deliqui, quòd me ne intueri quidem vultis in solitudine mihi videor esse. Nemo respondet, nemo saltem negat, quos alloquor. Quid autem postulo? vestram gloriam & magnitudinem indicamus. Vbi sunt illi, quorum certamen paulò antè vidi contendentium, qui potissimum vulnerati Regis corpus exciperent, desertus, destitutus sum, hostibus deditus. Sed solus quoque ire perseuerabo. Obijcite me fluminibus & beluis & illis gentibus, quarum nomina horretis. Inueniam qui desertum à vobis sequantur, Scythæ Bactrianiq; erunt mecū, hostes paulò antè, nunc milites nostri. Mori præstat quam precariò imperatorem esse. Ite reduces domos, ite deserto Rege ouantes. Ego à vobis desperatæ victoriæ, aut honestæ morti locum inueniam.

ARGVMENTVM ORATIONIS COENI.

Post hanc Alexandri orationem, cum milites omnes obstinati silentio, prorsus obmutescerent, vt nulli vox exprimi à Rege posset. Expectabant autem, vt duces principesque suam sententiam ad Regem proferrent. Igitur omnibus cunctantibus, Cœnus ita loqui cœpit.

DIi prohibeant à nobis impias mentes, & profectò prohibent. Idem animus est tuis qui fuit semper, ire iusseris, pugnare, periclitari, sanguine nostro commendare posteritati tuum nomen. Proindè si perseueras, inermes quoque & nudi & exangues, vtcunque tibi cordi est sequimur vel antecedimus. Sed si audire vis, non fictas tuorum militum voces, verùm necessitate vltima expressas, præbe quæso propitias aures, imperium atq; auspicium tuum constantissimè secutis, & quocumque pergis secuturis. Vicisti Rex magnitudine rerum, non hostes modò, sed etiam milites. Quicquid mortalitas capere poterat impleuimus. Emensis maria terrasq; melius nobis quàm incolis omnia nata sunt. Penè in vltimo mundi fine consistimus, in alium orbem paras ire, & Indiam quæris Indis quoque ignotam. Inter feras serpẽtesq; degentes eruere ex latebris & cubiculis suis expetis, vt plura quàm sol videt victoria lustres. Digna prorsus cogitatio animo tuo, sed altior nostro. Virtus enim tua semper in incremento erit, nostra vis in fine iam est. Intuere corpo-

corpora exanguia tot perfossa vulneribus, tot cicatricibus putrida. Iam tela hebetia sunt, iam arma deficiũt. Vestem Persicam induimus, quia domestica subuehi non potest. In externum degenerauimus cultum. Quoto cuique lorica est? quis equum habet? Iube quæri quàm multos serui ipsorum persecuti sunt? quod cuique supersit ex præda? Omnium victores, omnium inopes sumus. Nec luxuria laboramus, sed bello. Instrumenta belli consumpsimus, hunc tu pulcherrimum exercitum nudum obijcies belluis? Quarũ vt multitudinem augeant de industria barbari, magnum tamen esse numerum, etiam ex mẽdacio intelligo. Quòd si adhuc penetrare in Indiam certum est, regio à meridie minus vasta est. Qua subacta, licebit decurrere in illud mare quod rebus humanis terminum voluit esse natura. Cur circuitu petis gloriam, quæ ad manũ posita est? hic quoq; occurrit oceanus. Nisi mauis errare, peruenimus quo tua fortuna ducit. Hæc tecum quam sine te, cum his loqui malui, non vti inirem circumstantis exercitus gratiã, sed vt vocem loquentium potiùs quam vt gemitum murmurantium audires.

ARGVMENTVM

ORATIONIS CRATERI.

Cum ad Oxydracarum oppidum peruenisset, quò plurimi ex barbaris confugerant, & armorũ & mœnium fiducia. In cuius expugnatione cum Alexander solus in vrbem insilijsset, penè à Barbaris obrutus. Certè grauissimo vulnere afflictus,

vt ſemimortuus concideret. Ex quo periculo cũ ſuorum auxilio vix liberatus eſſet, poſteà amicis placuit, vt admoneretur Rex, quo ſibi ſuisq; melius proſpiceret. Sic ergò Craterus, cui hoc iniunctum erat, dixit.

CRedisne aduentu magis hoſtium, vt iam in vallo conſiſterent, quam cura ſalutis tuæ, vt nunc eſt tibi vilis, non eſſe ſollicitos? Quantalibet vis omnium gentium conſpiret in nos, impleat armis viriſq; totum orbem, claſſibus maria conſternat, inuſitatas belluas inducat, tu nos præſtabis inuictos. Sed quis Deorum hoc Macedoniæ columen ac ſydus diuturnum fore polliceri poteſt? cùm tam auidè manifeſtis periculis offeras corpus, oblitus tot ciuium animas trahere te in caſum. Quis enim tibi ſuperſtes aut optat eſſe aut poteſt? Eò peruenimus auſpicium atq; imperium ſecuti tuum, vnde niſi te reduce nulli ad penates ſuos iter eſt. Qui ſi adhuc de Perſidis regno cum Dario dimicares, & ſi nemo vellet, tamen ne admirari quidem poſſet, tam promptæ eſſe te ad omne diſcrimen audaciæ. Nam vbi paria ſunt periculum ac præmium, & ſecundis rebus amplior fructus eſt, & aduerſis ſolatium maius. Tuo verò capite ignobilem vicum emi quis ferat, non tuorum modò militum, ſed vllius etiam gentis barbaræ ciuis, qui tuam magnitudinem nouit? Horret animus cogitatione rei, quam paulò antè vidimus. Eloqui timeo, inuicti corporis ſpolia inertiſſimas manus fuiſſe auecturas, niſi te interceptum miſericors in nos fortuna ſeruaſſet.

Toti-

Totidem proditores, totidem desertores sumus, quot te non potuimus persequi. Vniuersos licet milites ignominia notes, nemo recusabit luere, id quod ne admitteret præstare non potuit. Patere nos, quæso alio modo esse viles tibi. Quocunque iusseris ibimus, obscura bella & ignobiles pugnas nobis deposcimus. Temetipsum ad ea serua pericula quæ magnitudinem tuam capiunt. Citò gloria obsolescit in sordidis hostibus. Nec quicquam indignius est quam consumi eam vbi non possit ostendi.

ARGVMENTVM
ORATIONIS ALEXANDRI.

Arrisit maximè Alexandro suorum erga se pietas, quod tantam suæ salutis curam gererent. Itaque cum ijs qui accesserant, familiarius collocutus in hunc modum, partim egit gratias, partim quid porrò præstandum esset, docuit.

Vobis quidem ô fidissimi pijssimiq; ciuiũ atq; amicorum grates ago habeoq;, non solùm meo nomine, quod hodie salutem meam vestræ præponitis, sed quod à primordijs belli nullum erga mè beneuolentiæ pignus atque indicium omisistis. Adeò vt confitendum sit, nunquam mihi vitam meam fuisse tam carã, quam esse cœpit, vt vobis diu frui possim. Cæterùm non eadẽ est cogitatio eorũ, qui pro me mori optant. Meam quidem hanc beneuolentiam vestra virtute meruisse me iudico. Vos enim diuturnum fructum ex me forsitan etiam perpetuũ percipere cupitis. Ego me metior non ætatis spa-

cio,ſed glorię. Licuit paternis opibus contento, intra Macedonię terminos per ocium corporis, expectare obſcuram & ignobilem ſenectutem, quanquam ne pigri quidem ſibi fata diſponunt. Sed vnicum bonum diuturnam vitam exiſtimantes,ſępè acerba mors occupat. Verùm ego qui non annos meos, ſed victorias computo, ſi munera fortunę computo diu vixi,orſus à Macedonia imperium, Gręciam teneo, Thraciam & Illyricos ſubegi,Triballis Medisq; impero, Aſiam, quà Helleſponto,quà rubro mari alluitur, poſſideo. Iamq; haud procul abſum à fine mundi. Quem egreſſus aliam naturam,alium orbem aperire mihi ſtatui. Ex Aſia in Europę terminos momento vnius horę tranſiui. Victor vtriuſque regionis poſt nonum regni mei, poſt viceſimum atque octauum ętatis annum videórne vobis in excolenda gloria, cui me vni deuoui poſſe ceſſare? Ego verò non deero, & vbicunq; pugnabo, in theatro terrarum orbis eſſe me credam. Dabo nobilitatem ignobilibus locis, aperiam cunctis gentibus terras,quas natura longè ſubmouerat. In his operibus extingui mihi ſi fors ita feret, pulchrum eſt. Ex ſtirpe ſum genitus, vt multa prius,quàm longam vitam debeam optare. Obſecro vos cogitate, nos perueniſſe in terras, quibus ob fœminę virtutem celeberrimum nomen eſt. Quas vrbes Semiramis condidit? quas genteis redegit in poteſtatem? quanta opera molita eſt? Nondum fœminam ęquauimus gloria, & iam nos laudis ſatietas cœpit? Dij faueant, maiora adhuc reſtant,ſed ita noſtra erunt quę nõdum

dum attigimus, sed nihil parum duxerimus, in quo magnæ gloriæ locus est. Vos modò me ab intestina fraude & domesticorum insidijs præstate securũ. Belli martisq́; discrimen impauidus subibo. Philippus in acie tutior, quã in theatro fuit, hostium manus sæpè vitauit, suorum effugere non valuit. Aliorum quoque regum exitus, si reputaueritis plures à suis, quam ab hoste interemptos numerabitis. Cæterùm quoniam olim rei agitatæ in animo meo nunc promendæ occasio oblata est, mihi maximus laborum atq; operum meorum erit fructus, si Olympias mater immortalitati consecretur, quandocunque excesserit vita. Si licuerit ipse præstabo hoc. Si me præceperit fatum vos mandasse mementote.

EX LIBRO X.

ARGVMENTVM

ORATIONIS ALEXANDRI ad milites.

Alexander cum exercitum suum longo bello non solùm defatigatum, sed & confectum penè videret, seniores milites in patriam remittere decreuit, xiij. millia peditum, & duo millia equitum retinenda in Asiam elegit. Quod vbi cognitum est, discerni commilitones suos, alios mitti domum, alios retineri perpetuò, ipsum in Asia mansurum rati, seditiosissimis vocibus castra cõplent, nec Regem, nec præfectorum admonitiones audientes, tumultuoso clamore Regem circumsistunt, quorum vecordiam & violentiam hac oratione compescere conatur ipse Rex.

QVid hæc repens consternatio, & tã procax atq; effusa licentia denũciat? Eloqui timeo palàm certè rupistis imperiũ, & precariò Rex sum, cui non alloquendi, nõ noscendi, monendiq; aut intuendi vos ius reliquistis. Equidem cum alios dimittere in patriam, alios mecum paulò pòst deportare statuerem, tã illos acclamantes video, qui abituri sunt quàm hos, cum quibus præmissos subsequi statui. Quid hoc est rei? Dispari in caussa idem omnium clamor est. Peruelim scire, vtrum qui discedunt, an qui retinentur de me querantur. Non herculè potest fieri, vt adducar querendi simul omnibus hanc causam esse, quam ostenditis, in qua maior pars exercitus non est, vtpote cum plures dimiserim quàm retenturus sum. Subest nimirum altius malum, quod omnes auertit à me, quando enim Regem vniuersus exercitus deseruit? Ne serui quidem vno grege profugiunt dominos, sed est quidem in illis pudor à cæteris destitutos relinquendi. Verum ego tam furiosæ consternationis oblitus remedia insanabilibus conor adhibere. Omnem hercule spem quam ex vobis conceperam damno: nec vt cum militibus meis (iã enim esse desistis) sed vt cũ ingratissimis (vt oportet) agere decreui. Secundis rebus quæ circumfluunt vos insanire cœpistis, obliti status eius quem beneficio exuistis meo. Digni herculè qui in eodem consenescatis, quoniam facilius est vobis aduersam quàm secundam regere fortunam. En tandem Illyricorũ paulò antè & Persarum tributarijs, Asia & tot gentium

spolia

spolia fastidio sunt. Modo sub Philippo seminudis amiculæ ex purpura sordent. Aurum & argentum oculi ferre non possunt, lignea enim vasa desiderant, & ex cratibus scuta rubiginemq́ue gladiorum. Hoc cultu nitētes vos accepi, & quingenta talenta æris alieni, cum omnis regia suppellex haud amplius quàm 60. talentorũ sit, meorum operũ fundamēta, quibus tamen absit inuidia, imperium maximæ terrarum partis imposui. Asiæ ne pertæsum est? quæ vos gloria rerũ gestarum Dijs pares fecit? in Europam ire properatis Rege deserto, cum pluribus vestrum defuturum viaticum fuerit, ni æs alienum luissem? Nempe in Asiatica præda, nec pudet profundo ventre deuictarum gentium spolia circumferētes, reuerti velle ad liberos coniugesq́ue, quibus pauci præmia victoriæ potestis ostendere. Nam cæterorum dum etiam spei vestræ obuiã istis arma quoq; pignori sunt. Bonis vero militibus cariturus sum? pellicum suarum cõcubinis, quibus hoc solum ex tantis operibus superest quod impenditur. Proinde fugientibus me pateant limites, facessite hinc ocius. Ego cum Persis abeuntiũ terga tutabor. Neminem teneo, libertate oculos meos ingratissimi ciues. Læti vos excipient parētes liberiq́; sine vestro Rege redeuntes? Obuiam ibunt desertoribus transfugisq́;? Triumphabo mehercule de fuga vestra, & vbicunq; ero expetam pœnas, hos cum quibus me relinquitis colendo præferendoq́; vobis. Iam autem scietis, & quantum sine Rege valeat exercitus, & quid opis in me vno sit.

ARGVMENTVM
ORATIONIS ALEXANDRI.

Cùm vidisset tam peruicaciter sibi à Macedonibus negatum officium, non solùm verbis castigauit alienatos à se, verùm etiam obstinato animo irasci perseuerauit, multos vltimo supplicio affecit, alios verò ad se adire prohibebat, admissis peregrinis militibus, quod illis & ignominiæ & maximo dolori fuit. Itaque exclusis suis, Asiaticorum concione aduocata, sic cum ijs egit.

CVm ex Europa traijcerem in Asiam, multas nobiles gentes, magnam vim hominum imperio meo me aditurum esse sperabam. Nec deceptus sum, quòd de his credidi famæ, sed ad illa hoc quoque accessit, quod video fortes viros erga Reges suos pietatis inuictæ. Luxu omnia fluere credideram, & nimia fœlicitate mergi in voluptates. At herculè munia militiæ hoc animorum corporumq; robore æquè impigrè toleratis, & cùm fortes viri sitis, non fortitudinem magis quam fidem tollitis. Hæc ergò non nunc primùm profiteor, sed olim scio. Itaque & delectum è vobis iuniorum habui, & vos meorum militum corpori immiscui. Idem habitus, eadem arma sunt vobis. Obsequium verò & patientia imperij longè præstantior est quàm cæteris. Ergò ipse Oxatris Persæ filiam mecum in matrimonio iunxi, non dedi gnatus ex captiua liberos tollere. Mox deinde cum stirpem generis mei latiùs propagare cuperem, vxorem Darij filiam duxi. Proximisq; amicorum auctor fui ex captiuis generandi liberos, vt hoc

sacro

sacro fœdere omne discrimen victi & victoris excluderem. Proindè genitos vos mihi non ascitos milites credite. Asiæ & Europæ vnum atque idem regnum est. Macedonum vobis arma do. Inueteraui peregrinam nouitatem & ciues mei estis & milites. Omnia eundem ducũt colorem. Nec Persis Macedonum morem adumbrare, nec Macedonibus Persas imitari indecorũ est. Eiusdem iuris esse debent, qui sub eodem Rege victuri sunt.

ARGVMENTVM ORATIONIS PERDICAE.

Cum Babylone defunctus esset Alexander, & totus exercitus erepto sibi duce suo mœrore consternatus esset. Perdica præcipuus amicorum Alexandri, cui moriens ipse annulum suum tradiderat conuocata concione, admonet vt Regi vltimos honores exoluant, deinde de alio eligendo quamprimùm cogitent.

EGO quidem annulum, quo ille regni atque imperij vires obsignare erat solitus, traditum ab ipso mihi reddo vobis. Cæterũ quanquam nulla clades huic, qua affecti sumus, par ab iratis Dijs excogitari potest, tamen magnitudinem rerum quas egit intuẽtibus credere licet, tantum virum Deos accommodasse rebus humanis, quarum sorte completa citò repeterent eum suæ stirpi. Proindè quoniam nihil aliud ex eo superest, quàm quòd semper ab immortalitate subducitur, corpori nominique quàm primùm iusta soluamus, haud obliti in qua vr-

be, inter quos simus, quali Rege ac præside spoliati. Tractandum est commilitones cogitandumque, vt victoriam partam inter hos, de quibus parta est obtinere possimus. Capite opus est. Hoc ne vno, an pluribus in vestra potestate est. Illud scire debetis militarem sine duce turbam, corpus esse sine spiritu. Sextus mensis est, ex quo Roxane prægnans est. Optamus vt marem enitatur, eius Regnum Dijs approbantibus futurũ, quandocunq; adoleuerit. Interim à quibus regi velitis destinate.

ARGVMENTVM

ORATIONIS PTOLOMÆI Amici Alexandri.

Cum post orationem Perdicæ multum variarent principum sententiæ, nonnulli ex Roxane, quam Alexander captiuam in vxorem sibi iunxerat, nondum nato puero imperium referuandum volebant. Quidam ex Arsine natum Alexãdro filium Regem decernebant, tum Ptolomæus vnus ex amicis Alexandri consilia hæc ironicè diluit, & vt magis Aristocratiam quandam constituant, hortatur.

DIgna prorsus est soboles, quæ Macedonũ imperet gẽti Roxanis vel Arsinæ filius, cuius nomen quoq; in Europa dicere pigebit. Maiore ex parte captiui. Cur Persas vicerimus, vt stirpi eorum seruiamus? Quod iusti illi Reges Darius & Xerxes, tot millium agminibus tantisq; classibus nequicquam petiuerũt. Mea sententia hæc est, vt sede Alexandri in regia posita, qui consilijs eius adhibebantur, coeant,

ant,

nt, quoties in commune consulto opus fuerit, eo- úe quod maior pars eorum decreuerit, stetur: Duces, præfectiq; copiarum his pareant.

ARGVMENTVM ORATIONIS MELEAGRI.

Maxima erat inter duces de Regno disceptatio inter alias sententias visum est quibusdam, vt Perdica regiũ diadema acciperet & imperiũ, quoniam huic vni Alexander annulum proprium commisisset. Quod cũ Aristonus protulisset, placuit omnibus, cunctante aliquantulum Perdica & inter cupiditatem pudoremque hærente, prosilit Meleager infensus Perdicæ, & seditiosa hac oratione reprobat consilium hoc.

NEc Dij siuerint, vt Alexandri fortuna, tantiq; regni fastigium in istos humeros ruat, homines certè non ferent. Nihil dico de nobilioribus quàm hic est, sed de viris tantum, quibus inuitis nihil perpeti necesse est. Nec verò interest Roxanis filium quandocunq; genitus erit, an Perdicam Regem habeatis cum iste sub tutelæ specie Regnum occupaturus sit. Itaq; nemo ei Rex placet, nisi qui nondum natus est. Et in tanta omnium festinatione, non iusta modò sed etiam necessaria exactos menses solus expectat & iam diuinat marem esse cõceptum, quem vos dubitatis paratum esse vel subdere. Si medius fidius Alexander hunc nobis regem pro se reliquisset id solum ex his quæ imperasset non faciendum esse censerem. Quin igitur ad diripiendos thesauros discurritis? harum enim opum regiarum vtiq; populus est hæres.

EX

EX SEPTIMO COMMENTARIORVM

CAESARIS DE BELLO GALLICO Oratio Critognati.

NIHIL de eorum sententia dicturus sum, qui turpissimam seruitutem deditionis nomine appellant, neque hos habendos ciuium loco, neque ad concilium adhibendos censeo. Cum ijs mihi res sit, qui eruptionem probant, quorum in consilio, omnium vestrum consensu, pristinæ residere virtutis memoria videtur. Animi est ista mollities, non virtus, inopiam paulisper ferre non posse, qui se vltrò morti offerant faciliùs reperiuntur, quàm qui dolorem patienter ferant. Atque ego hanc sententiam probarem (nam apud me multum dignitas potest) si nullam præterquam vitæ nostræ iacturam fieri viderem. Sed in consilio capiendo omnem Galliam respiciamus, quam ad nostrum auxilium concitauimus, quid hominum millibus octoginta vno loco interfectis, propinquis, consanguineisq; nostris animi fore existimatis, si penè in ipsis cadaueribus prælio decertare cogētur? Nolite hos vestro auxilio spoliare, qui vestræ salutis caussa, suum periculum neglexerint, nec stultitia, ac temeritate vestra, aut imbecillitate animi, omnem Galliam prosternere, ac perpetuæ seruituti addicere. An, quod ad diem non venerint, de eorum fide, constantiaq; dubitatis?

tatis?

tatis? Quid ergo Romanos in illis vlterioribus munitionibus animine causa quotidiè exerceri putatis? si illorum nuntijs confirmari non potestis, omni aditu præsepto, ijs vtimini testibus appropinquare eorum aduentum, cuius rei timore exterriti, diem noctemq; in opere versantur. Quid ergo? Mei consilij est facere, quod nostri maiores, nequaquam pari bello Cymbrorum, Teutonumq; fecerunt, qui in oppida compulsi, ac simili inopia subacti, eorum corporibus qui ætate inutiles ad bellum videbantur, vitam tolerauerunt, neque se hostibus tradiderunt: cuius rei exemplum si non haberemus, tamen libertatis causa institui, & posteris prodi, pulcherrimum iudicarem. Nam quid illi simile bello fuit? depopulata Gallia, magnaq; illata calamitate, Cymbri finibus nostris aliquando excesserunt, atque alias terras petierunt: iura, leges, agros, libertatem nobis reliquerunt. Romani verò quid petunt aliud, aut quid volunt, nisi inuidia adducti, quos fama nobiles, potentesq; bello cognouerunt, horum in agris, ciuitatibusq; considere, atque his æternam iniungere seruitutem? Neq; enim vnquam alia conditione bella gesserunt. Quia si ea, quæ in longinquis nationibus geruntur ignoratis, respicite finitimam Galliam, quæ in prouinciam redacta, iure & legibus commutatis, securibus subiecta, perpetua premitur seruitute.

EX

EX II. LIBRO BELLI CIVILIS
Oratio Curionis ad milites, qua dissuadet oppugnationem castrorum Varri.

QVa fiducia, & opere & natura loci munitissima castra expugnari posse confidimus, aut verò quid proficimus, si accepto magno detrimento, ab oppugnatione castrorũ discedimus, quasi non & fœlicitas rerum gestarum exercitus beneuolẽtiam Imperatoribus, & res aduersæ odia concilient. Castrorum autem mutatio, quid habet, nisi turpem fugam, & desperationẽ omnium, & alienationem exercitus? Nam neq; prudentes suspicari oportet, sibi parum credi, neq; improbos scire, sese timeri, quòd illis licentiam timor augeat, nostris studia diminuat. Quòd si iam hæc explorata habemus, quæ de exercitus alienatione dicuntur, quæ quidem ego aut animo falsa, aut certè minora opinione esse confido, quantò hæc dissimulare, & occultare, quàm per nos confirmare præstat. An non vti corporis vulnera, ita exercitus incommoda sunt tegenda, ne spem aduersariis augeamus? At etiã vt media nocte proficiscamur addũt, quo maiorem credo licentiam habeant? qui peccare conentur. Namque huiusmodi res, aut pudore, aut metu tenentur, quibus rebus nox maximè aduersaria est. Quare neque tanti sum animi, vt sine spe castra oppugnanda cẽseam, neq; tanti timoris, vt ipse deficiam. Atq; omnia prius experienda arbitror, magnaq; ex parte

arte iam me vnà vobiscum de re iudicium fa-
turum confido.

ORATIO EIVSDEM AD MILITES, ex libro eodem.

VOs, vestrumq́ factum, omnia deinceps municipia sunt secuta, neq; sine caussa & Cæsar amicissimè de vobis, & illi grauissimè iudicauerunt. Pompeius enim nullo prælio pulsus, vestri facti præiudicio demotus, Italia excessit, Cæsar me, quem sibi carissimum habuit, prouinciamq́ Siciliam, atq; Africam, sine quibus vrbẽ atq; Italiam tueri non potest, vestræ fidei cõmisit. Adsunt, qui vos hortentur, vt à nobis desciscatis. Quid enim est illis optatius, quàm vno tempore & nos circũuenire, & vos nefario scelere obstringere? Aut quid irati grauius de vobis sentire possunt, quã vt eos prodatis, qui se vobis omnia debere iudicant? Et in eorum potestatem veniatis, qui se per vos perijsse existimant? An verò in Hispania res gestas Cæsaris non audistis? duos pulsos exercitus? duos superatos duces, duas receptas prouincias? Hæc acta diebus LX. quibus in conspectum aduersariorum venerit Cæsar? An qui incolumes resistere non potuerunt, perditi resistant? Vos autem incerta victoria Cæsarem secuti, dijudicata iam belli fortuna, victum sequamini? Quum vestri officij præmia præcipere debeatis, desertos enim se, ac proditos à vobis dicunt, & prioris sacramenti mentionem faciunt. Vosne verò L. Domitium, an vos L. Domitius deser-

deſeruit? Nónne extremam pati fortunam paratos proiecit ille? Non ſibi, clam vobis, ſalutem fuga petiuit? Non proditi per illum, Cæſaris beneficio eſtis conſeruati? Sacramento quidem vo. tenere qui potuit, quum proiectis faſcibus, & depoſito imperio, priuatus & captus ipſe, in alienam veniſſet poteſtatem? Relinquitur noua religio, vt eo neglecto ſacramento, quo nunc tenemini, reſpiciatis illud, quod deditione ducis & capitis diminutione ſublatum eſt. At credo, ſi Cæſarem probatis, iam me offenditis, qui de meis in vos meritis prædicaturus non ſum, quæ ſunt adhuc, & mea voluntate, & veſtra expectatione leuiora. Sed tamen ſui laboris milites ſemper euentu belli, præmia petiuerunt, qui, qualis ſit futurus neq; vos, quidem dubitatis. Diligentiam quidem noſtram, aut quem ad finem adhuc res proceſſit, fortunamq; cur prætercam? An pœnitet vos, quòd ſaluum atq; incolumem exercitum, nulla omninò naue deſiderata traduxerim? Quòd claſſem hoſtium primo impetu adueniens profligauerim? Quòd bis per biduum equeſtri prælio ſuperauerim? quòd ex portu, ſinuq; aduerſariorum cc. naues onerarias adduxerim? Eoq; illos compulerim, vt neque pedeſtri itinere neque nauibus commeatu iuuari poſſint? Hac vos fortuna, atque his ducibus repudiatis, Corfinienſem ignominiam, an Italiæ fugam, an Hiſpaniarum deditionem, an Africi belli præiudicia ſequimini. Equidem me Cæſaris militē dici volui, vos me Imperatoris nomine appellauiſtis, cuius ſi vos pœnitet, veſtrum vobis beneficium

remitto,

mitto, mihi meum restituite nomen, ne ad cō-tumeliam honorem dedisse videamini.

ORATIO M. CATONIS AD CN. Pompeium filium, ex A. Hircij libro V. Belli ciuilis.

TVus pater istius ætatis quum esset, et animaduertisset Remp. ab audacibus, sceleratisq; ciuibus oppressam, bonosq; aut interfectos, aut exilio multatos, patria, ciuitateq; carere: gloria & animi magnitudine elatus, priuatus atq; adolescentulus, paterni exercitus reliquijs collectis, penè oppressam funditus & deletam Italiam, vrbemq; Romanam in libertatem vindicat. Idemq; Siciliam, Africam, Numidiam, Mauritaniam, mirabili celeritate armis recepit. Quibus ex rebus sibi eam dignitatem, quæ est per gentes clarissima, notissimaq; conciliauit, adolescentulusq; atq; eques Romanus triumphauit. Atq; ille non ita amplis rebus patris gestis, neq; tam excellenti maiorum dignitate parta, neq; tantis clientelis, nominisq; claritate præditus, in Remp. est ingressus. Tu cōtrà, & patris nobilitate, & dignitate, & per te ipse satis animi magnitudine, diligentiaq; præditus, nonne eniteris & proficisceris ad paternas clientelas, auxilium tibi, reiq; publicæ, atque optimo cuiq; efflagitatum.

ORA-

ORATIO LEGATORVM GETVLORUM pro perfugis, speculandi gratia à Scipione missorum, ad Cæsarem.

SÆpenumero, imperator, complures Getuli, qui sumus clientes C. Martij, & propemodum omnes ciues Romani, qui sunt in legione quarta & sexta, ad te voluimus, in tuaque præsidia confugere, sed custodijs equitũ Numidarum, quo id sine periculo minus faceremus, impediebamur. Nunc data facultate, pro speculatoribus missi à Scipione, ad te cupidissimè venimus vt prospiceremus, num quæ fossæ, aut insidiæ elephantis ante castra, portasq; valli factæ essent, simulq; consilia vestra cõtra easdem bestias, comparationemq; pugnæ cognosceremus, atq; ei renunciaremus.

ORATIO SCIPIONIS AD VETERANOS milites, à Varro & M. Octauio captos.

NOn vestra sponte vos, certò scio, sed illius scelerati vestri imperatoris impulsu, & imperio coactos ciues, & optimum quenque nefariè consectari, quos, quoniam fortuna in nostram detulit potestatem, si id quod facere debetis, Remp. cum optimo quoque defenditis, certum est vobis vitã & pecuniam donare. Quapropter quid sentiatis proloquimini.

AD EA CENTVRIO RESPONdit in hanc sententiam.

PRo tuo summo beneficio Scipio tibi gratias ago. Non enim Imperatorem te appello, quòd mihi vitam incolumitatemq; belli iure capto, polliceris, & forsan isto vterer beneficio si non ei summum scelus adiungeretur. Egóne contrà Cæsarem imperatorem meum, apud quem ordinem duxi, eiusq; exercitum, pro cuius dignitate, victoriaq; amplius triginta sex annis depugnaui, aduersus, armatusq; consistã? Neq; ego istud facturus sum, & te magnopere, vt de negocio desistas adhortor. Contrà cuius enim copias contendas, si minus antè expertus es, licet nunc cognoscas? Elige ex tuis cohortem vnam, quam putas esse firmissimam, & constitue contrà me, ego autem ex meis commilitonibus, quos nunc in tua tenes potestate, non amplius decimam sumam, nunc ex virtute nostra intelliges, quid ex tuis copijs sperare debeas.

ORATIO CÆSARIS AD TRIbunos & Centuriones.

MAximè vellem, homines suæ petulantiæ, nimiæq; libertatis, aliquando finẽ fecissent, meæq; lenitatis, modestiæ, patientiæq; rationem habuissent. Sed quoniam ipsi sibi neq; modum, neq; terminum constituunt, quò cæteri dissimiliter se gerant, egomet ipse documentum more militari constituã, C. Auenie, quod in Italia milites Romani contrà Remp. instigasti, rapinasq; per municipia fecisti. quodque mihi,

mihi, Reip. inutilis fuisti, & pro militibus tuam familiam, iumentaq́; in naues imposuisti, tuaq́; opera, militibusq́; tempore necessario Resp. caret, ob eas res ignominiæ causa ab exercitu meo te remoueo, hodieq́; ex Africa abesse, & quantum potes proficisci iubeo. Itemq́; te A. Fontei, quòd Tribunus militum seditiosus, malusq́; ciuis fuisti, te ab exercitu dimitto, T. Alliene. M. Tyro, C. Clusiane, quum ordines in meo exercitu beneficio, non virtute consecuti, ita vos gesseritis, vt neq; bello fortes, neq; pace boni aut vtiles fueritis, & magis in seditione, concitandisq́; militibus aduersariorum nostrorum, Imperatoris, quam pudoris, modestiæq́; fueritis studiosiores, indignos vos esse arbitror, qui in meo exercitu ordines ducatis, missosq́; facio, & quantum potestis, abesse iubeo ex Africa.

EX LIBRO VI.

ORATIO LEGATI TVLLII ad Cæsarem.

VTinam quidem Dij immortales fecissent, vt tuus potiùs miles, quam Cn. Pompei factus essem, & hanc virtutis constantiam, in tua victoria non in illius calamitate præstarem, cuius funestæ laudes, quippe ad hanc fortunam reciderunt, vt ciues Romani indigentes præsidij, & propter patriæ luctuosam perniciem dedimur hostium numero: qui neque in illius prospera acie primam fortunam, neque in aduersa secundam obtinuimus victoriam, qui

ui legionum tot impetus sustentantes, nocturis, diurnisq; operibus gladiorum ictus, telorūúe missus expectantes, victi & deserti à Pomeio, tua virtute superati, salutem à tua clemēia deposcimus, petimusq;, vt qualem te gentius præstitisti, similem in ciuium deditione præes.

CN. POMPEII EPISTOLA, quam Saonem misit.

ETsi, prout nostra felicitas ex sententia aduersarios adhuc propulsos habemus, tamen, si æquo loco sui potestatē facerent, elerius quàm vestra opinio est, bellum confecisēm. Sed exercitum tyronum non audent in cāum deducere, nostrisq; adhuc freti præsidijs bellum ducunt. Nam singulas ciuitates circumsilent, inde sibi cōmeatus capiūt. Quare & ciuiates nostrarum partium conseruabo, & bellum rimo quoq; tempore conficiam, cohortes animo habeo ad vos mittere. Profectò, nostro commeatu priuati, necessariò ad dimicandum descendent.

(·.·)

FINIS CÆSARIS.

ORATIONES EX P. CORNELII TACITI.

LIBRO ANNALIVM PRIMO desumptæ.

ORATIO VIBVLENI.

ARGVMENTVM

Ineunte Tiberij imperio, Pannonicus Romanorum exercitus grauissimos motus & seditiones concitauit. Tumultuosè flagitabat miles missionem ad id tempus quod multitudo definiret: stipendia verò liberaliora, & remissius in se ius centurionum. Pro se quisque tumultum augebat: sed præter cæteros Vibulenus ex infima fece miles gregarius, seditiosas & falsas voces iactauit, quas in oratiunculam hanc conclusit Tacitus. Hic vt ardentem iam imperatoris Blæsi inuidiam etiam inflammaret, falsum crimen commentus, in eum debacchatus est astante militum furiosa multitudine. Cædem fratris sui & fratrem ipsum ementitus, in eum coniecit.

VOS quidem his innocentibus & miserrimis lucem & spiritum reddidistis: sed quis fratri meo vitã, quis fratrem mihi reddit? quem missum ad vos à Germanico exercitu de communibus commodis, nocte proxima iugulauit per gladiatores suos, quos in exitium militum habet atque armat. Responde Blæse, vbi cadauer abieceris. Ne hostes quidem sepu-

tura

iram inuident. Quum osculis, quum lacrymis dolorem meum impleuero, me quoque trucidari iube, dum interfectos nullum ob scelus, sed quia vtilitati legionum consulebamus, ij sepeliant.

ORATIO GERMANICI AD *milites.*

ARGVMENTVM

Præerat Germanicus Cæsar duobus exercitibus, qui in Germania propter Rhenum erant. Eorum inferior qui dicebatur, Panonicum illum imitatus, grauiores etiam motus ciêre cœpit: dein ad omnem audaciam & furorem prorupit. Causas seditioni prætexuit easdem quas & Pannonicus ille quem diximus. Sed eadem illa postulabat multò imperiosius multoque ferocius. Manus à centurionibus, tribunis, legatis qui à senatu missi erant, non abstinuit: sed vix ab ipso Germanico. Qui vxori tum grauidæ & filiolo suo metuens, quos in ijs castris secum habebat, decreuit eos in Treuiros mittere. Legiones magnā sibi ignominiæ notam inuri, si id fieret, iudicarunt. Quamobrem deprecatum ad Germanicum, ne id faceret, venerunt. Hac ille arrepta occasione vsus est ad increpandam exercitus amentiam: itaque hac oratione grauiter eos obiurgat. Facti indignitatem, exemplis aliorum, & maleficiorū per seditionem hanc perpetratorum commemoratione, demonstrat. Indignos tantis imperatoribus dicit quorum auspicijs militarunt.

NON *mihi vxor, aut filius patre & Rep. cariores sūt: sed illum quidem sua maiestas, imperium Romanū cæteri exercitus defendēt, coniugem, & liberos meos, quos pro gloria vestra libens ad exitium offerrem,*

nũc procul à furentibus submoueo, vt quicqu
istud sceleris imminet, meo tãtum sanguine p
tur: neue occisus Augusti pronepos, interfe
Tiberij nurus, nocentiores vos faciat: quia
nim per hos dies inausum, intemeratumve v
bis? Quod nomen huic cœtui dabo? milites
appellem? qui filium Imperatoris vestri vallo
armis circumsedistis? an ciues quibus tam p
iecta Senatus auctoritas? hostium quoq; ius,
sacra legationis, & fas gentium rupistis. Diu
Iulius seditionẽ exercitus verbo vno cõpescu
Quirites vocando, qui sacramentum eius a
trectabant. Diuus Augustus vultu & aspec
Actiacas legiones exterruit: nos vt nondum
osdem, ita ex illis ortos si Hispaniæ, Syriæue m
lites aspernaretur, tamen mirum & indignu
erat. Primane & vicesima legiones, illa sig
à Tiberio acceptis, tu tot prœliorum socia,
præmijs aucta, egregiam duci vestro grati
refertis? hunc ego nuntium patri læta omnia
lijs è prouincijs audienti, feram: ipsius tyro
ipsius veteranos nõ missione, non pecunia sati
tos? hic tantum interfici centuriones, eijci T
bunos, includi legatos, infecta sanguine cast
flumina, meq; precariam animam inter inf
sos trahere. Cur enim primo concionis die fe
illud quod pectori meo infigere parabam, detr
xistis? O improuidi amici, melius & amant
ille, qui gladium offerebat. Cecidissem certè n
dum tot flagitiorum exercitui meo conscius.
gissetis ducem qui meam quidem mortem imp
nitam sineret, Vari tamen & trium legion
vlc

lcisceretur. Neq; enim Dij sinant, vt Belgarũ quanquam offerentium) decus istud & clari-do sit, subuenisse Romano nomini, compressisse ermaniæ populos. Tua diue Auguste cœlo re-pta mens, tua pater Druse imago, tui memo-a iisdem istis cum militibus, quos iam pudor gloria intrat, eluant hanc maculam, irasque iuiles in exitium hostibus vertant. Vos quoque uorum alia nunc ora, alia pectora contueor, si egatos Senatui, obsequium Imperatori, si mihi oniugem, ac filium redditis, discedite à conta-tu, ac diuidite turbidos, id stabile ad pœniten-iam, id fidei vinculum erit.

ORATIO SEGESTIS AD Germanicum.

ARGVMENTVM

Chatti erant populi trans Rhenum, vicinos abebant Vbios. In his populis erant potentissi-ni duo Arminius & Segestes: ille gener hic socer. ed Segestes in Romanorũ fidẽ se contulerat: Ar-ninius cruentũ bellũ aduersus Rom. gesserat, & res legiones quibus præerat Varus, ceciderat. A-iquot post annis redintegrato bello à Germani-o Cæsare perstitit in Romanorum fide Segestes: Arminius inueteratas inimicitias eo bello in Romanos exprompsit, & se ducem Germanis præ-uit. Obsessus Segestes à suis popularibus, Roma-norum auxilium implorauit, liberatus ad eos confugit. Sed filiam habebat secum, quæ grauida rat ex Arminio: & filium qui ancipiti fide erga Romanos fuerat. Itaque ad Germanicum cum ve-nisset, deprecator fuit non suæ tantùm, sed filij & filiæ suæ salutis: sibique auxilium calamitatis, fi-lio erroris veniam, filiæ scelerati mariti impuni-tatem postulauit.

NON hic mihi primus erga populum R manum fidei & constantiæ dies. Ex qu à Diuo Augusto ciuitate donatus sum amicos inimicosq́ue ex vestris vtilitatibus d legi: neque odio patriæ, (quippè proditores e iam ijs quos anteponũt inuisi sunt) verùm qu Romanis Germanisq́; idem conducere, & pa cem quàm bellum probabam. Ergo raptore filiæ meæ, violatorem fœderis vestri Arminiu apud Varum qui tum exercitui præsideba reum feci, dilatus segnitia ducis, quia paru præsidij in legibus erat, vt me & Arminium conscios vinceret, flagitaui. testis illa nox: mi vtinam potius nouissima. Quæ sequuta sun defleri magis quam defendi possunt. Cæterù & inieci catenas Armenio, & à factione ei iniectas perpessus sum: atq; vbi primùm tui c pia, vetera nouis & quieta turbidis antehabe neque ob præmium, sed vt me perfidia exoluar simul genti Germanorum idoneus conciliato si pœnitentiam quàm perniciem maluerit. P iuuenta & errore filij veniam precor, filiam n cessitate huc adductam fateor: tuum erit co sultare vtrum præualeat quòd ex Arminio c cepit, an quòd ex me genita est.

EX LIBRO II.

ORATIO M. HORTALI AD Senatum ac Tiberium Cæsarem.

ARGVMENTVM.

M. Hortalus erat senator, & nepos Q. Horte

ij clarissimi oratoris, ex nobilissima Hortensiorum familia. Sed hic rei familiaris angustia grauissimè premebatur, vt vix per inopiam ordinem suum obtinere posset. Emerserat anteà penè ex summa paupertate Augusti Cæsaris liberalitate. Acceperat enim ab eo satis grandem pecuniam, & iussus erat prolem suscipere, ne ea stirps interiret. Verùm quum copiosam sobolem procreasset, non satis se sustentare poterat. Itaque quum senatus haberetur, iussis filijs pro foribus curiæ assistere, ipse Tiberium Cæsarem rogauit, vt se suosque noua liberalitate iuuare vellet.

P.C. hos quorum numerum & pueritiam videtis, non spontè sustuli, sed quia princeps monebat: simul maiores mei meruerant vt posteros haberent. Nam ego qui non pecuniam, non studia populi, neque eloquentiam, gentile domus nostræ bonum, varietate temporum accipere vel parare potuissem, satis habebam si tenues res meæ nec mihi pudori nec cuiquam oneri forent Iussus ab Imperatore uxorē duxi. En stirps & progenies tot consulum, tot dictatorum. Nec ad inuidiam ista, sed conciliandæ misericordiæ refero. Adsequentur florente te, Cæsar, quos dederis honores. Interim Q. Hortensij pronepotes, diui Augusti alumnos ab inopia defende.

TIBERII CÆSARIS RE-sponsio.

ARGVMENTVM.

Respondet ad Hortali illius postulationem Tiberius. Nihil se in eius inopiam quam prædicet

erogare posse. Causas quamobrem repudiet rogantem, affert has. Intempestiuam esse postulationem beneficij in senatu: largitionibus nimijs exhauriri ærarium: benignitate illa foueri hominum inertiam: multos à principum liberalitate petere suæ paupertatis subsidium, qui si allaborent, non egeant.

SI quantum pauperum est, venire huc, & liberis suis petere pecunias cœperint, singuli nunquam exsatiabuntur, respublica deficiet. Nec sanè ideò à maioribus concessum est egredi aliquando relationem, & quod in commune conducat, loco sententiæ proferre, vt priuata negotia & res familiares nostras hic augeamus cum inuidia senatus & principum, siue indulserint largitionem siue abnuerint. Non enim preces sunt istuc, sed flagitatio intēpestiua quidem & improuisa, quum alijs de rebus conuenerint patres, consurgere, & numero atque ætate liberûm suorum vrgere modestiam senatus, eandem vim in me transmittere, ac velut perfringere ærarium: quod si ambitione exhauserimus, per scelera supplendum erit. Dedit tibi Hortale Diuus Augustus pecuniam, sed non cōpellatus, nec ea lege, vt semper daretur, languescet alioqui industria, intendetur socordia, si nullus ex se metus, aut spes, & securi omnes aliena subsidia, expectabunt, sibi ignaui, nobis graues.

ORATIO GERMANICI.

ARGVMENTVM.

Germanicus Cæsar peragrata Ægypto in morbum

bum incidit: quo leuatus, alio repentè fuit correptus, quo grauiter conflictatus est: & suberat suspicio oblati à Pisone præside Syriæ veneni. Desperata valetudine, sic apud amicos qui tum frequentes aderant, moribundus loquutus est. Rogat ne impunè tantum scelus patiantur esse Pisoni & Plancinæ eius vxori, quæ particeps sceleris credebatur. Rationem pœnarum persequendarum aperit.

SI fato concederem, iustus mihi dolor etiam aduersus deos esset, quòd me parentibus, liberis, patriæ intra iuuentam præmaturo exitu raperent: nunc scelere Pisonis & Plancinæ interceptus vltimas preces pectoribus vestris relinquo. Referatis patri ac fratri quibus acerbitatibus dilaceratus, quibus insidijs circumuentus, miserrimam vitam pessima morte finierim. Si quos spes meæ, si quos propinquus sanguis, etiam quos inuidia erga viuentem mouebat, inlacrymabunt quondam florentem & tot bellorum superstitem, muliebri fraude cecidisse. Erit vobis locus querendi apud senatum, inuocandi leges. Non hoc præcipuum amicorum munus est, prosequi defunctum ignauo questu, sed quæ voluerit meminisse, quæ mandauerit exequi. Flebunt Germanicum etiam ignoti. Vindicabitis vos, si me potius quàm fortunam meam fouebatis. Ostendite pop. Rom. Diui Augusti neptem, eandemq; coniugem meam: numerate sex liberos. Misericordia cum accusantibus erit: fingentibusq; scelesta mandata, aut non credent homines, aut non ignoscent.

ORATIONES EX III. CORNElij Taciti libro.

ORATIO CÆSARIS IN *senatu.*

ARGVMENTVM

Piso ille quem diximus in suspicionem venisse porrecti Germanico veneni, reus illius criminis ab amicis Germanici factus est. Tiberius eius causæ disceptationem à se ad senatum reiecit. Die constituta causæ dictionis præstò sunt accusatores. Ibi Tiberius, in quem multi aliquam eius cædis culpam conferebant, eos hortatur vt ad accusandum sincerum & vacuum ab omni cupiditate animum afferant. Daturum operam vt ne Piso, si certis criminibus teneatur, impunitatē tanti sceleris consequatur: tantùm illi æquitatis vindicandæ studio ad causam agendam descendant.

SI legatus officij terminos, obsequium erga Imperatorem exuit, eiusdemq; morte & luctu meo lætatus est, odero seponamq; à domo mea, & priuatas inimicitias noui principis vlciscar, sin facinus in cuiuscunque mortalium nece vindicandum detegitur, vos verò & liberos Germanici & nos parentes iustis solatijs adficite: simulq; illud reputate, turbidè & seditiosè tractauerit exercitus Piso, quæsita sint per ambitionem studia militum, armis repetita prouincia, an falsa hæc in maius vulgauerint accusatores, quorum ego nimijs studijs iure succenseo, nam quo pertinuit, nudare corpus, & contrectandum vulgi oculis permittere, differrique etiam per externos, tanquam veneno inter-

terce-

terceptus esset, si incerta adhuc ista & scrutanda sunt? Defleo equidem filium meum, semperq́ deflebo, sed neque reum prohibeo, quo minus cuncta proferat, quibus innocentia eius subleuari, aut si qua fuit iniquitas Germanici, coargui possit, vosq́ue oro, ne quia dolori meo causæ connexa est, obiecta crimina pro approbatis accipiatis, si quos propinquus sanguis, aut fides sua patronos dedit, quantum quisque eloquentia & cura valet, iuuate periclitantem. Ad eundem laborem eandem constantiam accusatores hortor. Id solùm Germanico super leges præstiterimus, quod in curia potius, quàm in foro, apud Senatum quàm apud iudices de morte eius acquiritur: cætera pari modestia tractentur, nemo Drusi lacrymas, nemo mœstitiam meam spectet, nec si qua in os aduersa finguntur.

ORATIO M. LEPIDI PRO *Clutorio Prisco.*

ARGVMENTVM

Clutorius Priscus, eques Romanus, lugubre carmen Germanico cecinerat, sed speciosò tamẽ quæsito Germanici demortui nomine. Nam compertum est in Drusum tum decumbentem] conscriptum fuisse carmen, quod maiore mercede vellet edere si is excessisset. Dictæ sunt in eum sententiæ frequentes in senatu, vt id ei fraudi capitali esset. Vnus & alter mitioris sententiæ autor fuit: quorum hic est vnius oratio. Is erat M. Lepidus, qui clementius de eo statuendum censuit, vt bona eius publicarentur, ipse exilio mulctaretur.

SI P.C. vnum id ſpectamus, quàm nefaria voce Clutorius Priſcus mentem ſuam, & aures hominum polluerit, neque carcer, neque laqueus, ne ſeruiles quidem cruciatus in eũ ſuffecerint. Sin flagitia & facinora ſine modo ſunt, ſupplicijs ac remedijs principis moderatio, maiorumq; & veſtra exempla temperant, & vana à ſceleſtis, dicta à maleficijs differunt, eſt locus ſententiæ, per quam neque huic delictum impunè ſit, & nos clementiæ ſimul ac ſeueritatis non pœniteat. Sæpè audiui principem noſtrũ conquerentem, ſi quis ſumpta morte miſericordiam eius præueniſſet. Vita Clutorij in integro eſt, qui neque ſeruatus in periculum Reip. neque interfectus in exemplum ibit: ſtudia illi vt plena vecordiæ, ita inania & fluxa ſunt, nec quicquam graue ac ſerium ex eo metuas, qui ſuorum ipſe flagitiorum proditor, non virorum animis, ſed mulierculárum adrepit. Cedat tamen vrbe, & bonis amiſſis, aqua & igni arceatur. Quod perindè cenſeo ac ſi lege maieſtatis teneretur.

EX LIBRO IIII.

ORATIO TIBERII AD ſenatum.

ARGVMENTVM

Druſum Seianus, homo ambitioſus, veneno necauit. Illius mortui liberos patrui fidei primùm commiſit Tiberius: deinde hac oratione ſenatui commendauit, rogauitque per Auguſti & Druſi memoriam, vt eos complecteretur.

P.C.

P.C. Hos orbatos parente, tradidi patruo ipsorum, precatusq; sum (quanquam esset illi propria soboles) ne secus quàm suum sanguinem foueret ac tolleret, sibiq; & posteris conformaret. Erepto Druso, preces ad vos conuerto, dijsq; & patria coram obtestor, Augusti pronepotes, clarissimis maioribus genitos, suscipite, regite, vestram meamq; vicem explete. Hi vobis Nero & Druse parentum loco. Ita nati estis vt bona malaq; vestra ad Remp. pertineant.

CREMVTII DEFENSIO IN *senatu.*

ARGVMENTVM

Cremutius Cordus annales Romanos conscripserat. In ijs magnis laudibus ornauerat Brutum & Cassium percussores Iulij Cæsaris, quorũ inuisa erat memoria Cæsaribus, quibus ille imperium, id est oppressam à se ciuitatem, quasi hæreditarium prodiderat. Itaque hoc solo nomine postulatus est ille maiestatis. Causa in senatu disceptata est sedente & cognoscente Tiberio. Is ad causam dicendam quum venisset, tametsi salute desperatá, hanc tamẽ pro se defensionem habuit. Probat tum recentibus, tum ex vetustate repetitis exẽplis, nemini fraudi esse capitali in republ. Romana scribendi licentiam. Aliter coerceri facta, aliter dicta. Quicquid est culpæ, id eo leuari, quòd laus illa sit collata in homines iam è vita egressos.

VErba mea P. C. arguuntur: (adeò factorum innocens sum) sed neque hæc in principem aut principis parentem, quos

lex maiestatis amplectitur. Brutum & Cassiũ laudauisse dicor: quorum res gestas quum plurimi composuerint, nemo sine honore memorarit. Titus Liuius eloquentiæ ac fidei præclarus inprimis, Cn. Pompeium tantis laudibus tulit, vt Pompeianum eum Augustus appellaret. neq; id amicitiæ eorũ offecit. Scipionem, Afranium, hunc ipsum Cassium, hunc Brutum, nusquam latrones & parricidas, quæ nunc vocabula imponuntur, sæpè vt insignis viros nominat. Asinij Pollionis scripta egregiam eorundem memoriam tradunt. Messala Coruinus imperatorem suum Cassium prædicabat. Et vterq; opibusq; atque honoribus peruiguere. Marci Ciceronis libro quo Catonem cælo æquauit, quid aliud dictator Cæsar quàm rescripta oratione velut apud iudices respondit? Antonij epistolæ, Bruti conciones, falsa quidem in Augustum probra, sed multa cum acerbitate, habent. Carmina Bibaculi & Catulli referta contumelijs Cæsarum leguntur. Sed ipse diuus Iulius, ipse diuus Augustus, & tulêre ista & reliquêre, haud facilè dixerim moderatione magis an sapientia. Nanque spreta exolescunt: si irascare, adgnita videntur. Nõ attingo Græcos, quorum non modò libertas, etiam libido impunita: aut si quis aduertit, dictis dicta vltus est. Sed maximè solutum & sine obtrectatore fuit, prodere de ijs quos mors odio aut gratia exemisset. Num cum armatis Cassio & Bruto, ac Philippenses campos obtinentibus, belli ciuilis causa populum per conciones incendo? An illi quidem septuagesimum ante annum

perem-

perempti, quomodo imaginibus suis noscuntur, quas nec victor quidem aboleuit, sic partem memoriæ apud scriptores retinent? Suum cuique decus posteritas rependit. Nec deerunt, si damnatio ingruit, qui non modò Cassi & Bruti, sed etiam mei meminerint.

ORATIO TIBERII IN SEnatu habita.

ARGVMENTVM.

Oppressa libertate, omnes prouinciæ in assentationem Cæsarum consenserant: & certatim eos honoribus quam amplissimis afficiebant. Itaque Hispania vlterior delubrum Tiberio & matri eius consecrare decreuit, & de eo honore legationem Romam misit. Tiberius, etsi alienum non putabat à potentia sua constituenda, si honoribus quam maximis circumflueret, tamen ne sibi maiorem conflaret inuidiam, hunc honorem repudiauit: causamque cur id faceret exposuit in senatu. Neque enim abs re id eum facere mirabantur homines, quippè quum non ita multò antè eundem honorem offerente Asia, acceperat. Eius orationis hæc est ferè summa: Se, quem in omni vita imitando exprimeret, proposuisse sibi Augustum: scire id illum factitasse: mortalem sortem se agnoscere: immortalitati non posse melius consecrari quàm si honestè acta à se vita in senatus memoria hæreret.

SCio P.C. constantiam meam à plerisq; desideratã, quòd Asiæ ciuitatibus nuper idẽ istud petentibus nõ sim aduersatus. ergo et prioris silentij defensionem, & quid in futurum statue-

statuerim, simul aperiam. Quum Diuus Augustus sibi atque urbi Romæ templum apud Pergamum sisti non prohibuisset, qui omnia facta dictaque eius vice legis obseruem, placitum iam exemplum promptius sequutus sum, quia cultui meo veneratio senatus adiungebatur. Cæterùm, ut semel recepisse, veniam habuerit, ita per omnes prouincias effigie numinum sacra, ambitiosum, superbum: et vanescet Augusti honor, si promiscuis adulationibus vulgatur. Ego me P. C. mortalem esse, & hominum officia fungi, satisque habere si locum principem impleam, & vos testor, & meminisse posteros volo: qui satis superque memoriæ meæ tribuent, ut maioribus meis dignũ, rerum vestrarum prouidum, constantem in periculis, offensionum pro utilitate publica non pauidum, credant. Hæc mihi in animis vestris templa, hæ pulcherrimæ effigies & mansuræ. Nã quæ saxo struuntur, si iudicium posterorum in odium vertit, pro sepulchris spernuntur. Proindè socios, ciues, & deos & deas ipsas precor, hos, ut mihi ad finem vsque vitæ, quietem & intelligentem humani diuinique iuris mentem duint: illos, ut, quandocunque concessero, cum laude et bonis recordationibus facta, atque famam nominis mei prosequantur.

ORATIO TIBERII IN SENATV habita.

ARGVMENTVM.

Ambibat nuptias Liuiæ quæ C. Cæsari, & post eum Druso collocata fuerat, Seianus, homo equestri loco ortus. Qui. qua magna erat apud Tiberium

perium gratia, per eum confici posse negotium putauit: eumque hac de re rogauit. Tiberius, qui Cæsarum splendore indignum hoc matrimoniũ iudicabat, ei dissuadet: atque in eam sententiam hæc cum eo loquitur. Monet vt inuidiam fugiat, quæ haud dubiè erat inde exoritura, si hic in tantum honorum gradũ homo obscurus prouectus esset. Illud quoque verendum esse, ne Liuiæ parum hæc conditio cordi sit: exemplum Augusti refellit quo erat vsus Seianus.

Falleris enim Seiane, si te mansurum in eodem ordine putas, & Liuiam quæ C. Cæsari, mox Druso nupta fuerit, ea mente acturam vt cum equite Romano senescat. Ego vt sinam, credisne passuros qui fratrem eius, qui patrem maioresq; nostros in summis imperijs videre? Vis tu quidem istum intra locum sistere: sed illi magistratus & primores qui te inuito perrumpunt, omnibusq; de rebus consulunt, excessisse iam pridem equestre fastigium, longeq; antisse patris mei amicitias non occulti ferunt, perq; inuidiam tui me quoq; incusant. At enim Augustus filiam suam equiti Romano tradere meditatus est. Mirum herculè si quum in omnes curas distraheretur, immensumq; attolli prouideret, quem coniunctione tali super alios extulisset, C. Proculeium & quosdam in sermonibus habuit, insigni tranquillitate vitæ, nullis Reip. negotijs permistos. Sed si dubitatione Augusti mouemur, quantò validius est quod Mar. Agrippæ mox mihi conlocauit? Atque ego hæc pro amicitia non occultaui. Cæterùm neque tuis neque Liuiæ destinatis aduersabor. Ipse quid in-

tra

tra animum volutauerim, quibus adhuc necessitudinibus immiscere te mihi parem, omittam ad præsens referre, id tantùm aperiam, nihil esse tam excelsum quod non virtutes istæ tuusq́ in me animus mereantur, datoq́ tempore vel in senatu, vel in concione non reticebo.

EX LIBRO P. CORNELII Taciti V.

ARGVMENTVM.

Ælius Seianus eques Rom. ex tenui conditione ad magnas opes peruenerat, maximè per Liuię nuptias: sed abusus erat potentia ad multorum perniciem, & aduersus imperatorem insidias. Itaque grauissima accusatione ad vitæ exitum vocatus est. Quo mortuo, multis fraudi fuit illius amicitia. vnde factum est vt pro se quisque illam abiuraret, inuidiamq́ue à se depelleret. M. Terentius eques Rom. eam, laborantibus & tacentibus multis qui in eadem causa erant, ingenuè confessus est, factumq́ue suum, non Seianum ipsum, defendit. Eius igitur hæc in senatu oratio fuit, qua docet caruisse crimine suam primam cum Seiano coniunctionem: quia nulla dum scelerata consilia eius aut comperta iam, aut in hominum suspicione erant.

FOrtunæ quidem meæ fortaßè minus expediat agnoscere crimen, quam abnuere, sed vtcunque casura res est, fatebor, & fuisse me Seiano amicum, & vt essem expetisse, & postquam adeptus eram, lætatum videram collegam patris regendis prætorijs cohortibus,

mox

mox vrbis & militiæ munia simul obeuntem. illius propinqui & affines, honoribus augebantur, vt quisque Seiano intimus, ita ad Cæsaris amicitiam validus, contrà quibus infensus esset, metu ac sordibus conflictabantur, nec quenquam exemplo assumo, cunctos qui nouissimi consilij expertes fuimus, meo vnius discrimine defendam. Non enim Seianum Vulsiniensem, sed Claudiæ & Iuliæ domus partem, quas affinitate occupauerat, tuum Cæsar generum, tui Consulatus socium, tua officia in Rep. capessentem colebamus. Non est nostrum æstimare quem supra cæteros, & quibus de caussis extollas. Tibi summum rerum iudicium Dij dedêre, nobis obsequij gloria relicta est. Spectamus porrò quæ coràm habentur, cui ex te opes, honores, quis plurima iuuandi nocendive potentia, quæ Seiano fuisse nemo negauerit. abditos principis sensus, & si quid occultius parat, exquirere illicitum, anceps, nec ideò assequare. Ne P.C. vltimũ Seiani diem, sed sexdecim annos cogitaueritis, etiam Satrium atque Pomponium venerabamur, libertis quoque ac ianitoribus eius notescere pro magnifico accipiebatur. Quid ergo? indistincta hæc defensio & promiscua dabitur? imò iustis terminis diuidatur. Insidiæ in Rempubl. consilia cædis aduersum Imperatorem puniantur. De amicitia & officijs, idem finis & te Cæsar & nos absoluerit.

EX

EX LIBRO P. CORNELII Taciti XI.

ORATIO TIBERII CÆSARIS *in ſenatu.*

ARGVMENTVM.

Relatum eſt ad Senatum de explendo ſenatorum numero. Ambibant eum honorem, ſimul & alios, primarij Galliæ Comatæ viri: de quibus legendis quum ageretur in Senatu, bona pars patrũ ſummo ſtudio reclamauit, & in contrariam ſententiam variè diſſeruit. Cæſar Nero reſpondit hac oratione, qua conatus eſt probare non eſſe alienum aut ab incolumitate aut à dignitate Reipub. honores ciuitatis ad peregrinos deferri. Nititur potiſſimùm exemplis ab antiquitate ciuitatis repetitis, qui peregrini ad honores aſpiraſſent, quos enumerat non paucos, tum ſingulos homines, tum populos vniuerſos qui in ciuitatem aſſcripti eſſent: quos tamen habuiſſe ciues, & honores in eos contuliſſe populum Rom. non pœniteret. Antiquiſſimum quenque patrum fuiſſe à vicinis populis oriundum, quin fuiſſe vſque ex Hiſpania cooptatos. Exempla quoque Græcarum ciuitatum memorat. Ad extremum refellit, quod ad eius rei, ſi fieret, inſolentia obijciebatur. Oratio eſt ſuaſoria, à iure, conſuetudine, vtilitate.

MAiores mei, quorum antiquiſſimus Clauſus origine Sabina, ſimul in ciuitatem Romanam, & in familias patritiorum adſcitus eſt, hortantur vti paribus conſilijs Remp. capeſſam transferendo huc, quod vſquam egregium fuerit. Neque enim ignoro,

Iulios

Iulios Alba, Coruncanos Camerio, Portios Tusculo, & ne vetera scrutemur, Ethruria Lucaniaq; & omni Italia in senatum accitos. Postremò ipsam ad Alpes promotam, vt non modò singuli viritim, sed terræ gentesq́ue in nomen nostrum coalescerent. Tunc solida domi quies, & aduersus externa floruimus, cum Transpadani in ciuitatem recepti, quum specie deductarum per orbem terræ legionum, additis prouincialiū validissimis, fesso imperio subuentum est. Num pœnitet Balbos ex Hispania, nec minus insignes viros è Gallia Narbonensi transiuisse? Manent posteri eorum, nec amore in hanc patriam nobis concedunt. Quid aliud exitio Lacedæmoniis & Atheniensibus fuit (quanquam armis pollerēt) nisi quòd victos pro alienigenis arcebant? At conditor nostri Romulus tantùm sapientia valuit, vt plerosque populos eodem die hostes, dein ciues habuerit. Aduenæ in nos regnauerunt, Libertinorum filijs magistratus mandati, non (vt plerique falluntur) recens, sed priori populo factitatum est. At cum Senonibus pugnauimus, scilicet Volsci & Equi nunquam aduersam nobis aciem instruxêre? Capti à Gallis sumus, sed & Tuscis obsides dedimus, & Samnitum iugū subiuimus. Attamen si cunctll bella recenseas, nullum breuiore spatio quàm aduersus Gallos confectum. Continua inde ac fida pax. Iam moribus, artibus, affinitatibus nostris misti, aurum & opes suas inferant potiùs quàm separati habeant. Omnia P.C. quæ nunc vetustissima creduntur, noua fuêre. Plebei magistratus post patricios,

tricios, Latini post plebeios, cæterarum Italiæ gentium post Latinos. Inueterascet hoc quoque: & quod hodie exemplis tuemur, inter exempla erit.

EX XII. LIBRO.

ORATIO CARTARACI REGIS ad Claudium Cæsarem.

SI quanta nobilitas & fortuna mihi fuit, tanta rerum prosperarum moderatio fuisset, amicus potius in hanc vrbem, quàm captus venissem: neque dedignatus essem claris maioribus ortus, pluribus gentibus imperitans, fœdere pacem accipere. Præsens sors mea, vt mihi informis, sic tibi magnifica est, habui equos, viros, arma, opes, quid mirum si hæc inuitus amisi? Nam si vos omnibus imperitare vultis, sequitur vt omnes seruitutem accipiant. Si statim deditus traderer, neque mea fortuna, neque tua gloria incaluisset, & supplicium mei obliuio sequeretur. At si incolumem seruaueris, æternum exemplar clementiæ ero.

EX XIII. LIBRO.

AGRIPPINÆ ORATIO.

NON miror Syllanam nunquam edito partu, matrum affectus ignotos habere. Neque enim perindè à parentibus liberi, quàm ab impudica adulteri mutantur. Nec si Iturius & Clausius adesis omnibus fortunis, nouissimam suscipiendæ accusationis operam anui rependunt, ideo aut mihi infamia parri-

arricidij aut Cæsari conscientia subeunda est: nam Domitiæ inimicitijs gratias agerem, si beneuolentia mecum in Neronem meum certaret. Nunc per concubinum Atimetum, & histrionem Paridem, quasi scenæ fabulas componit. Baiarum suarum piscinas excolebat, cum meis consilijs adoptio & Proconsulare ius, & designatio Consulatus, & cætera adipiscendo imperio præpararentur. Aut existat qui cohortes in vrbe tentatas, qui prouinciarum fidem labefactatam, denique seruos vel libertos ad scelus corruptos arguat. Viuere ego Britannico potiente rerum poteram? ac si Plautus aut quis alius Rempublicam iudicaturus obtinuerit, desunt, scilicet mihi accusatores, qui non verba impatientia caritatis aliquandò incauta, sed ea crimina obyciunt, quibus nisi à filio mater absolui non possim.

EX XIIII. LIBRO.

ORATIO C. CASSII.

ARGVMENTVM.

Pedanius Secundus, præfectus vrbis, serui sui insidijs domi oppressus est. Re comperta non de percussore modò, sed etiam de vniuersa familia, quæ erat ad quadringentos seruos, supplicium sumi oportebat. Sic enim more maiorum erat comparatum, vt si quod eiusmodi vnius intestinum facinus extitisset, conserui omnes plecterentur. Miserta seruorum plebs Romana voluit eos eripere supplicio: sed bona pars senatus acriter restitit. Quo in numero fuit C. Cassius, qui sententiam rogatus, grauissimè morem maiorum defendit, Eius hæc est oratio,

tio, qua & maiorum autoritate & ratione ipsa nixus, supplicium in totam familiam decernit. Præfatur à constantia sua in defendendo instituto maiorum. Docet seueritate suppliciorum in seruos consulendum esse omnium dominorum saluti. Esse illud hominum genus, & ab suscipiendi audacia, & a perpetrati sceleris occultatione deterrendum, vix dominum ita paucorum tecto scelere posse interimi, quin id alijs innotescat. Postremò satius esse ostendit vt pauci innocentes pœnas luant, quàm vt eorum impunitate sceleratorum alatur audacia. Suasio est à iure & necessitate.

SÆpenumerò P. C. in hoc ordine interfui, cum contra instituta & leges maiorum noua senatus decreta postularentur, neq; sum aduersatus, non quia dubitarem super omnibus negotijs melius atque rectius olim prouisum, & quæ conuerterentur, in deterius mutari, sed ne nimio amore antiqui moris studium meum extollere viderer. Simul quicquid hoc in nobis authoritatis, crebris contradictionibus destruendum, non existimabam, vt maneret integrum. Si quando Resp. consilijs eguisset, quod hodie euenit, Consulari viro domi suæ interfecto, per insidias seruiles, quas nemo prohibuit, aut prodidit, quamuis nondum concusso Senatusconsulto, quod supplicium toti familiæ minitabatur. Decernite hercule immunitatem. At quem dignitas sua defendet, cùm Præfectura vrbis non profuerit? Quem numerus seruorum tuebitur, cum Pedanium Secundum quadringenti non protexerint? cui familia opem ferret?

quæ ne in metu quidem pericula nostra auertit? An (vt quidam fingere non erubescũt) iniurias suas, vltus est interfector, quia de paterna pecunia transegerat, aut auitum mancipium detrahebatur? Pronunciemus vltrò, dominum iure cæsum videri. Libet argumenta conquirere in eo, quod sapientioribus deliberatum est. Sed & si nunc primum statuendum haberemus, creditisne seruum interficiendi domini animum sumpsisse, vt non vox minax excideret? nihil per temeritatem proloqueretur? Sanè consilium occuluit, telum inter ignaros parauit, num excubias transiret, cubiculi fores recluderet, lumẽ inferret, cædem patraret, omnibus nescijs? multa sceleris indicia præueniunt serui, si prodant. Possumus singuli inter plures, tuti inter anxios. Postremò si pereundum sit, non inulti inter nocentes agere. Suspecta maioribus nostris fuerunt ingenia seruorum etiam cum in agris aut domibus ijsdem nascerentur, caritatemq́ue dominorum statim acciperent. Postquam verò nationes in familijs habemus, quibus diuersi ritus, externa sacra aut nulla sunt colluuiem istam non nisi metu coercueris. At quidam insontes peribunt. Nam & ex fuso exercitu quum decimus quisque fuste feritur, etiam strenui sortiuntur. Habet aliquid ex iniquo omne magnum exemplum, quod contra singulos vtilitate publica rependitur.

ORATIO SENECÆ AD Neronem.

ARGVMENTVM.

Cæsar Nero fuerat educatus & institutus à Seneca, homine bonis artibus erudito: eumque ipsi eo nomine obseruabat. Sed vt sunt ineuntis ætatis ætatis auidæ cupiditates, nec vnquam deficiunt principes pestiferi assentatores, habebat suarum libidinum ministros Nero: in his Tigillinum quendam, qui rei suæ augendæ gratia voluptuarium hominem vehementius etiam incendebat. Assentatores, quia videbant obstare sui conatibus tum à Nerone perceptæ disciplinæ reliquias, tum ipsius Senecæ seueritatem, hunc sib ab imperatore summouendum putant. Itaqu eum criminantur apud Neronem. Opes eius immodicas ostendunt, autoritatem carpunt, dot animi (vt eloquentiam) in deteriorem parte trahunt: præsidia esse potentiæ interpretantu grauem esse dicunt Neroni magistri seueritaten Senecam nihil horum fugiebat: Neronem co uenit, & hac oratione omnes coniectas calumnias diluit. Beneficia imperatoris & præmia a cepta commemorat: ijs se vsum ad vitæ medioc tatem, non ad fastum, ostendit. Dedisse operam vt Neronem suæ disciplinæ alumnum quam o timis præceptis imbueret. opes nullas quæsis Quia nulla sua culpa, sed inuidorum maleuole tia malè audiat, rogat vt bona sua alicui trada tur administranda: sibi verò nihil nisi quod honestè degendam vitam requiratur, fruendu concedatur.

QVartusdecimus annus est, Cæsar, quo spei tuæ admotus sum, octauus imperium obtines. Medio temporis ta tum honorum atque opum in me cumulas vt nihil felicitati meæ desit nisi moderatio ei

Vt

Vtar magnis exemplis, nec meæ fortunæ, sed tuæ. Atauus tuus Augustus, M. Agrippæ Mitylenense secretum: C. Mecœnati, vrbe in ipsa, velut peregrinum otium permisit. quorum alter, bellorum socius, alter, Romæ pluribus laboribus iactatus, ampla quidem, sed pro ingentibus meritis præmia acceperant. Ego quid aliud munificentiæ adhibere potui quàm studia (vt sic dixerim) in vmbra educata? è quibus claritudo venit, quòd iuuentæ tuæ rudimentis affuisse videor, grande huius rei pretium. At tu gratiam immensam, innumeram pecuniam dedisti, adeò vt plerumqúe intra me ipse voluam. Egóne equestri & prouinciali loco ortus, proceribus ciuitatis annumeror? Inter nobiles & longa decora præferentes, nouitas mea enituit? Vbi est animus ille modicis contentus? Tales hortos instruit, & per hæc suburbana incedit, & tantis agrorum spatijs, tam lato fœnore exuberat? Von defensio occurrit, quòd muneribus tuis obniti non debui. Sed vterqúe mensuram impleuimus, & tu quantum princeps tribuere amico posset, & ego quantum amicus à principe accipere. Cætera inuidiam augent. quæ quidem, vt omnia mortalia. infra tuam magnitudinem iacent, sed mihi incumbunt: mihi subueniendum est. Quo modo in militia aut via fessus adminiculum orarem, ita in hoc itinere vitæ, senex & leuissimis quoque curis impar, quum opes meas vltrà sustinere non possim, præsidium peto. Iube eas per procuratores tuos ad-

ministrari, in tuam fortunam recipi. Nec me i paupertatem ipse detrudam, sed traditis quo rum fulgore perstringor, quod temporis horto rum aut villarum curæ seponitur, in animum reuocabo. Superest tibi robur, & tot per anno nixum fastigij regimen, possumus seniores amic quietè respondere. Hoc quoque in tuam gloriam cedet, eos ad summa vexisse qui & modica tole rarent.

NERONIS AD SENECAM *responsio.*

ARGVMENTVM.

Respondet præceptoris defensioni Nero, sin gula ab illo proposita capita persequens. Institu tionis gratam memoriam testatur. Illius causa affert, & consequuta commoda prædicat: benefi centiam suam erga illum extenuat. Inuidiæ cau sas quæ captabantur, remouet. Parcius etiam do natum illum à se quam pro meritis. Vt verò ip bonorum administratione interdicatur, neutr honestum esse ostendit: sibi multò etiam ignomi niosius; pro eo enim habitum iri ac si benefici collata reposceret.

AVus meus Augustus Agrippæ & Mæ cenati vsurpare otium post labor concessit, sed in ea ipsa ætate, cuiu autoritas tueretur quicquid illud & quale cunque tribuisset. attamen neutrum datis se præmijs exuit. Bello & periculis meruerant in his enim iuuenta Augusti versata est. Ne mihi tela & manus tuæ defuissent, in arm agenti. Sed quod præsens conditio poscebat ratio

*atione, consilio, praeceptis pueritiam, dein iu-
entam meam fouisti. Et tua quidem erga me
unera, dum vita suppetet, aeterna erunt. Quae
me habes horti, & foenus, & villae, casibus
bnoxia sunt, ac licèt, multa videantur, pleriq;
haudquaquam artibus tuis pares, plura tenue-
unt. Pudet referre libertinos, qui ditiores spe-
tantur. Vnde etiam rubori mihi est, quod prae-
ipuus caritate, nondum omnes fortuna ante-
ellis. Verùm & tibi valida aetas, rebusq; & fru
tui rerum sufficiens, & nos prima imperij spa-
ia ingredimur, nisi fortè aut te Vitellio ter Cõ-
uli, aut me Claudio praeponis. Sed quantum
Volusio longa parsimonia quaesiuit, tantum in
e mea liberalitas explere non potest. Quin si
qua in parte lubricum adolescentiae nostrae de-
clinat, reuocas, inornatumq; robur subsidio im-
pensius regis. Non tua moderatio, si reddideris
pecuniam, nec quies si reliqueris Principem, sed
mea auaritia, meae crudelitatis metus in ore o-
mnium versabitur. Quod si maximè continen-
tia tua laudetur, non tamen sapienti viro deco-
rum fuerit, vnde amico infamiam parat, inde
gloriam sibi recipere.*

EX LIBRO XV.

ORATIO PÆTI THRASEÆ.

ARGVMENTVM

Funestus fuit immensis supplicijs Neronis principatus: quippè tyrannidem nisi per crudelitatem retineri posse diffidebat. Per ea tempora reus factus est iniuriarum Claudius Timarchus

Cretensis. Cui inuidiam conflauit apud popula
res præstantia quędam dignitatis & paulò maio
potentia, apud senatum verò Romanum dictu
quiddam ab eo confidentius (sic enim ipsi inte
pretabantur) in autoritatem Romanorum. Con
stabat dixisse eum, in sua esse potestate vt null
agerentur de more gratiæ Cretensi proconsuli
Eum Thrasea hic damnauit sua sententia exilij
dixitque de eadem re deindè copiosiùs & ace
biùs: censuitque vt autoritas non senatus modo
sed etiam singulorum qui ad obtinendas prouin
cias mittuntur, seueritate constitueretur & ret
neretur. peregrinorum licentiam esse coercend
vt ius imperij sacrosanctum conseruetur.

VSV probatum est P.C. leges egregias, ex
empla honesta, apud bonos ex delictis a
liorum gigni. Sic oratorum licentia, C
ciam rogationem: candidatorum ambitus, Iu
lias leges: magistratuum auaritia, Calpurni
scita, pepererunt. Nam culpa quàm pœna tem
pore prior, emendari quàm peccare posterius e
Ergo aduersus nouam prouinciarum superbia
dignum fide constantiaque Romana capiam
consilium, quo tutelæ sociorum nihil derogetu
nobis opinio decedat, qualis quisque habeat
alibi quàm in ciuium iudicio esse. Olim quide
non modò prætor aut consul, sed priuati etia
mittebantur qui prouincias viserent, & qu
de cuiusque obsequio videretur, referrent: tr
pidabantque gentes de æstimatione singuloru
At nunc colimus externos, & adulamur, &
quomodo ad nutum alicuius grates, ita pron
ptius accusatio decernitur. Decernaturque, &

mane

maneat prouincialibus, potentiam ſuam tali modo oſtentandi: ſed laus falſa & precibus expreſſa perindè cohibeantur quàm malitia, quã crudelitas. Plura ſæpè peccantur dum demeremur, quàm dum offendimus. Quædam imò virtutes odio ſunt, ſeueritas obſtinata, inuictus aduerſus gratiam animus. Indè initia magiſtratuum noſtrorum meliora fermè, & finis inclinat, dum in modum candidatorum ſuffragia conquirimus: quæ ſi arceantur, æqualius atque conſtantius prouinciæ regentur. Nam vt metu repetundarum infracta auaritia eſt, ita vetita gratiarum actione ambitio cohibetur.

EX P. CORNELII TACITI libro XVI.

ORATIO CAPITONIS COSSVtiani ad Neronem Cæſarem.

ARGVMENTVM

Nero, qua erat crudelitate imbutus, cædem o-
ptimi cuiuſque anhelabat, & illuſtriſſimis de me-
dio ſublatis ſæuire in duos ſingulari virtute ſpe-
ctatos decreuerat, Thraſeam, Baream Soranum.
Habebat adminiſtros ſuarum cupiditatum peſſi-
feros homines, paratos ad illius ſcelera exequen-
da: in his Capitonem quendam Coſſutianum,
qui ſuo etiam nomine infenſus erat Thraſeæ.
Is commodum ſibi ad vlciſcendum inimicum,
& ad augendam ſuam apud Neronem gratiam
offerri ratus, ſua ſponte incenſum animum
Neronis, in hominem innocentem incitauit,
multis inuidioſè commemoratis, quæ à Thra-

fea fortiter & feuerè fiebant in improbanda Neronis libidine & importunitate. Criminatur eũ callidus tyranni affentator, quòd per fpeciem libertatis defendendæ, Cæfari effet inimicus, eiufque autoritatem atque adeò maieftatem minueret.

VT quondam C. Cæfarem & M. Catonem, ita nunc te Nero & Thrafeam auida difcordiarum ciuitas loquitur. Et habet fectatores, vel potius fatellites, qui nondum contumaciam fententiarum, fed habitum vultumq; eius fectantur, rigidi & triftes, qui tibi lafciuiam exprobrent. Huic vni incolumitas tua fine arte, fine honore. Profperas principis res fpernit, etiámne luctibus & doloribus non fatiatur? Eiufdem animi eft, Poppæam diuam non credere, cuius in acta diui Augufti & diui Iulij non iurare. Spernit religiones, abrogat leges. Diurna populi Romani, per prouincias, per exercitus, accuratius leguntur, vt nofcatur quid Thrafea non fecerit. Aut tranfeamus ad illa inftituta, fi potiora funt, aut noua cupientibus auferatur dux & autor. Ifta fecta Tuberones & Fauonios, veteri quoque reipub. ingrata nomina, genuit. Vt imperium euertant, libertatem præferunt: fi peruerterint, ipfam aggredientur. Fruftra Caffium amouifti, fi glifcere & vigere Brutorum æmulos paffurus es. Denique nihil ipfe de Thrafea fcripferis, difceptatorem fenatum nobis relinque.

GAL-

EX XVII. LIBRO.

ORATIO GALBÆ IMP. AD *Pisonem.*

ARGVMENTVM

Sergius Galba cæso Nerone imperium occupauit: sed affecta iam erat ætate, & liberos habebat nullos. Ea re despicatui erat non inuidis tantùm sed etiam vulgo. Itaque statuit vendicare se ab hoc hominum contemptu, adoptato nobili aliquo & honesto adolescente in spem imperij. Placuit autem illi Piso Licinianus cognomento Frugi, adolescens ab omni laude perfectus. Hunc sibi adoptione asciuit: exposuitque adolescenti beneficium suum, & de eo iudicium. Cuius sermonis summam complectitur hac oratione Tacitus: qua Pisoni ius omne & causas adoptionis, rationem & consilium suum exponit Galba. Beneficij magnitudinem ostendit: & quid vicissim ab eo ipse postulet & expectet. Hortatur vt hanc de se expectationem virtute & honestate omni sustineat atque expleat. Illecebras desciscendi ab officio, quæ sæpè offeruntur, ei aperit. Monet vt se aduersus eas muniat, integrumque ab omni labe præstet.

SI te priuatus lege Curiata apud Pontifices, vt moris est adoptarē, & mihi egregiū erat tūc Pompeij & M. Crassi sobolem in penates meos asciscere, & tibi insigne Sulpitiæ ac Luctatiæ decora, nobilitati tuæ adiecisse. Nunc me Deorum hominumq; consensu ad imperium vocatum præclara indoles tua, & amor patriæ impulit, vt principatum de quo maiores nostri armis certabant, bello adeptus, quiescenti offeram, ex-

emplo Diui Augusti, qui sororis filium Marcellũ deín generum Agrippam, mox nepotes suos, postremò Tiberium Neronem priuignum, in proximo sibi fastigio collocauit. Sed Augustus in domo successorem quæsiuit, ego in Rep. Non quia propinquos aut socios belli non habeam, sed neq; ipse imperium ambitione accepi, vt iudicij mei documentũ sit, non meæ tantùm necessitudines, quas tibi postposui, sed tuæ. Est tibi frater pari nobilitate, natu maior, dignus hac fortuna, nisi tu potior esses. Ea ætas tua, quæ cupiditates adolescentiæ iam effugerit, ea vita, in qua nihil præteritum excusandum habeas. Fortunam adhuc tantum aduersam tulisti. Secundæ res acrioribus stimulis animum explorant, quia miseriæ tolerantur, fœlicitate corrumpimur. Fidem, libertatem, amicitiam, præcipua humani animi bona, tu quidem eadem animi constantia retinebis. Sed alij licet per obsequium imminuẽt. Irrumpet adulatio, blanditiæ pessimum veri affectus venenum, sua cuiq; vtilitas. Etiam ego ac tu simplicissimè inter nos hodie loquimur, cæteri libentius cum fortuna nostra quàm nobiscum. Nam suadere Principi quod oporteat, multi laboris. Assentatio erga principem quencunque, sine affectu peragitur. Si immensum imperij corpus stare ac librari sine rectore posset, dignus eram à quo Respub. inciperet. Nunc eò necessitatis iam pridem ventum est, vt nec mea senectus conferre plus populo Romano possit, quàm bonum successorem, nec tua plus iuuenta quàm bonum principem. Sub Tiberio & Caio & Clau-

Claudio unius familiæ quasi hæreditas fuimus. loco libertatis erit quod eligi cœpimus. Et finita Iuliorum Claudiorumq; domo, optimū quenque adoptio inueniet. Nam generari & nasci à principibus, fortuitum, nec ultrà æstimatur: adoptandi iudicium, integrum, & si velis eligere, consensu monstratur. Sit antè oculos Nero, quem longa Cæsarum serie tumentem non Vindex cum inermi prouincia, aut ego cum una legione, sed sua immanitas, sua luxuria ceruicibus publicis depulere. Neque erat adhuc damnati principis exemplum. Nos bello & ab æstimantibus asciti, cum inuidia, quamuis egregij, erimus. Ne tamen territus fueris si duæ legiones in hoc concussi orbis motu nondum quiescunt. Ne ipse quidem ad securas res accessi: & audita adoptione, desinam videri senex, quod nunc mihi unum obijcitur. Nero à pessimo quoque semper desiderabitur: mihi ac tibi prouidendum est ne etiam à bonis desideretur. Monere diutius neque temporis huius, & impletum est omne consilium, si te bene elegi. Vtilissimus quidem ac breuissimus bonarum malarumq; rerum delectus, cogitare quid aut nolueris sub alio principe, aut volueris. Neque enim hic ut in cæteris gentibus quæ regnantur, certa dominorum domus, & cæteri serui: sed imperaturus ex hominibus qui nec totam seruitutem pati possunt, nec totum libertatem.

ORATIO PISONIS.

ARGVMENTVM

Quum in dies inualesceret Othonis factio, qui Galbæ aduersabatur, & occupare imperium cogitabat: Galbæ verò se gratia & potentia infringeret, vt iam apertè ab eo populus Romanus deficeret, & eius aduersario imperium traderet, & vt imperatorem crearet, in castra eum raperet, omniaque in ciuitate tumultuosa gererentur, Piso, quem in spem imperij Galba adoptauerat, stationariam cohortem quæ in palatio erat præsidij causa collocata, sibi conciliandam & confirmandam putauit, & de consilij sententia hac oratione eam est affatus. Hic militem demulcere & retinere conatur: idcircò imperatoris & suam dignitatem affert in medium. Cui opponit sordes & intemperantiam Othonis. Agi ipsorum quoque militum salutem, & plurimum eorum interesse quo principe vtantur: nec florere eos posse in tanta importunitate aduersariorum.

SExtus dies agitur commilitones, ex quo ignarus futuri, & siue optandum hoc nomen siue timendum erat, Cæsar ascitus sum, quo domus nostræ aut Reip. fatum vestra manu positum est: non quia meo nomine tristiorem casum paueam, vt qui aduersas expertus, tum maximè dicam ne secundas quidem minus discriminis habere. Patris & senatus & ipsius imperij vicem doleo, si nobis aut perire hodie necesse est, aut, quod æquè apud bonos miserum est, occidere. Solatium proximi motus habebamus, incruentam vrbem & res sine discordia translatas. Prouisum adoptione videbatur, vt ne post *Gal-*

Galbam quidem bello locus esset. Nihil arroga-to mihi nobilitatis aut modestiæ. Neque enim relatu virtutum in comparatione Othonis opus est. Vitia quibus solis gloriatur, euertêre imperium, etiam quum amicum imperatoris ageret. Habitúne & incessu, an ille muliebri ornatu mereretur imperium? Falluntur quibus luxuriæ speciem liberalitatis imponit. Perdere iste sciet, donare nesciet. Stupra nunc & comessationes & fœminarũ cœtus voluit animo. Hæc principatus præmia putat, quorum libido ac voluptas penes ipsum sit, rubor ac dedecus penes omnes. Nemo enim vnquam imperium flagitio quæsitum bonis artibus exercuit. Galbam consensus generis humani, me Galba consentientibus vobis Cæsarem dixit. Si Resp. & senatus, & populus vana nomina sunt, vestra commilitones interest, ne Imperatorem pessimi faciant. Legionum seditio aduersum duces suos audita est aliquando, vestra fides famaq; illæsa ad hunc diem mansit, & Nero quoque vos destituit, non vos Neronem. Minus xxx. transfugæ & desertores, quos Centurionem aut tribunum sibi eligentes nemo ferret, imperium assignabunt? Admittitis exemplum? & quiescendo commune crimen facitis? Transcendet hæc licentia in prouincias, & ad nos scelerum exitus, bellorũ ad vos pertinebunt. Nec est plus quod pro cæde Principis quàm quod innocentibus datur, sed proinde à nobis donatiuo ob fidem quam ab alijs pro facinore accipietis.

OTHONIS ORATIO AD milites.

ARGVMENTVM

Mortuo Nerone Cæsare duæ erant Romæ factiones de imperatore subrogando: Galbam alij, alij Othonem nominabant. Galba potitus est imperio, stante adhuc in integro aduersario Othone, quem exercitus erat complexus, & ad eum imperium detulerat. Itaque res in summam contentionem est adducta. Sed quum aliquando falsus nuntius interfectum Othonem Romam attulisset, exceptusque esset summo plausu & gratulatione multitudinis & totius populi, qui Galbam tuebatur, cepit vehementius sibi timere Otho. Itaque vt sibi exercitum conciliaret, & fidem illius confirmaret, hanc habuit orationem. qua primùm commemorat voluntatem & autoritatem exercitus, qua fuerat ab eo creatus, & nominatus imperator. Deinde conqueritur iniurias, audaciam, crudelitatem, superbiam aduersarij. Inuehitur in illius fautores. Commune est periculum, & in eadem eos esse naui ostendit. Postremò ad authoritatem suam retinendam, & salutem vindicandam hortatur, & in hostes acuit.

QVis ad vos processerim commilitones dicere non possum, quia nec priuatum me vocari sustineo, Princeps à vobis nominatus, nec Principem alio imperante. Vestrum quoque nomen in incerto erit, donec dubitabitur Imperatorem populi Rom. in castris, an hostem habeatis. Auditisne vt pœna mea & suppliciũ vestrum simul postulentur? adeò manifestum

est,

est, neque perire nos, neque saluos esse, nisi unà posse. Et cuius leuitatis est Galba, iam fortassè promisit, ut qui nullo exposcente, tot millia innocentissimorum ciuium trucidauerit. Horror animum subit, quoties recordor feralem introitum, & hanc solam Galbæ victoriam, cum in oculis urbis decumari deditos iuberet, quos deprecantes in fidem acceperat. His auspicijs urbem ingressus, quam gloriam ad principatum attulit, nisi occisi Obultronij Albini & Marcelli in Hispania, Beruichilonis in Gallia, Fontei Capitonis in Germania, Clodij Macri in Aphrica. Ciconij in via. Turpiliani in urbe. Nimphidij in castris. Quæ usquam prouincia, quæ castra sunt nisi cruenta & maculata? aut (ut ipse prædicat) emendata & correcta. Nam quæ alij scelera, hic remedia vocat, dum falsis nominibus seueritatem pro sæuitia, parsimoniam pro auaritia, supplicium & contumelias vestras disciplinam appellat. Septem à Neronis fine menses sunt, & iam plus rapuit Hycelus quàm quod Polycleti & Vatinij & Egij & alij parauerunt. Minore auaritia aut licentia grassatus esset T. Iunius, ut ipse imperasset, nunc & subiectos nos habuit, tanquam suos, & uiles ut alienos. Vna illa domus sufficit donatiuo, quod vobis nunquàm datur, & quotidiè exprobratur. Ac ne qua saltem in successore Galbæ spes esset, accersit ab exilio, quem tristitia & auaritia sui simillimum iudicabat. Vidistis commilitones notabili tempestate etiam Deos infaustam adoptionem aduersan-

uersantes. Idem Senatus, idem populi Romani animus est: vestræ virtus expectatur, apud quos omne honestis consilijs robur, & sine quibus, quamuis egregia, inualida sunt. Non ad bellum vos, nec ad periculum voco: omnium militum arma nobiscum sunt. nec vna cohors togata defendit nunc Galbam, sed detinet. Quum vos aspexerit, quum signum meum acceperit, hoc solùm erit certamen, quis mihi plurimum imputet. Nullus cunctationi locus est in eo consilio quod non potest laudari nisi peractum.

ORATIO OTHONIS AD *milites.*

ARGVMENTVM.

Paucis diebus quàm rerum potitus erat in Romano imperio Otho Syluius, paucorum militum errore, quos inanis suspicio insidiarum terruerat, atrocissima erat in vrbe conflata de nocte seditio. Quæ vis, vt reipsa pro salute imperatoris suscepta erat, cuius vitæ illi metuebant, ita in senatũ à quo vim timebant, intendi putabatur: vel maximè quòd armati impetũ fecerant in palatiũ, vbi Otho cum clarissimis senatoribus epulabatur Qui plurimum sua interesse iudicans, vt abesset ab omni iniuria omnique metu senatus, seditionem & in præsentia sedare, & postridiè seuerius coercere conatus est, quum nondum ille ardor penitus deferbuisset. Conuocatam igitur multitudinem increpat, sed lenius, quòd intelligebat non ad suam perniciem, sed ad incolumitatem capta esse ab illis arma. Docet igitur quãta sit culpa in illo militari motu leuissima de causa concitato. Esse enim id hominum qui omnium

ium eorum quæ fiunt velint causas nosse, & ad e reuocare. Iura militum ostendit, & quanta ab llis requiratur modestia. Sanctitatem senatus ncalcat, quæ hoc furore militari attentata est. Docet illius incolumitate imperij stabilitatem contineri. Paucos ad pœnam deposcit, quorum præcipuè fuerat in eo motu audacia.

NEq; vt affectus vestros in amorem mei accenderem cõmilitones, neq; vt animum ad virtutem cohortarer, (vtraque enim egregiè supersunt) sed veni postulaturus à vobis temperamentum vestræ fortitudinis, & erga me modum charitatis. Tumultus proximi initium, nõ cupidine & odio, quæ multos exercitus in discordiam egere, ac ne detrectatione quidem aut formidine periculi, nimia pietas vestra acrius quàm consideratius excitauit. Nam sæpè honestas rerum causas (ni iudicium adhibeas) perniciosi exitus consequũtur. Imus ad bellum. Num omnes nuntios palàm audiri, omnia consilia cunctis præsentibus tractari, ratio rerum ad occasionum velocitas patitur? Tam nescire quædam milites quàm scire oportet. Ita se ducum autoritas, sic rigor disciplinæ habet, vt multa per centuriones tribunosqúe tantùm iuberi expediat. Si vbi iubeantur, quærere singulis liceat, pereunte obsequio etiam imperium intercidit. An & illic nocte intempesta rapientur arma? Vnus alterve perditus ac temulentus (neque enim plures consternatione proxima insanisse crediderim) centurionis ac tribuni sanguine manus imbuet? Imperatoris

sui

ſui tentorium irrumpet? Vos quidem iſtud pro me. Sed in diſcurſu ac tenebris, & rerum omnium confuſione patefieri occaſio etiam aduerſus me poteſt. Si Vitellio & ſatellitibus eius eligendi facultas detur, quem nobis animum, quas mentes imprecentur? Quid aliud quàm ſeditionem & diſcordiam optabunt? Ne miles centurioni, ne centurio tribuno obſequatur: hinc confuſi pedites equiteſq; in exitiũ ruamus. Parendo potius commilitones, quàm imperia ducum ſciſcitando res militares continentur. Et fortiſſimus in ipſo diſcrimine exercitus eſt, qui ante diſcrimen quietiſſimus. Vobis arma & animus ſit, mihi conſilium & virtutis veſtræ regimen relinquite. Paucorum culpa fuit, duorum pœna erit: cæteri abolete memoriam fœdiſſimæ noctis, ne illas aduerſus ſenatum voces vllus vnquam exercitus audiat. Caput imperij & decora omnium prouinciarum ad pœnam vocare, non hercle illi quos nunc maximè Vitellius in nos ciet, Germani audeant. Vllne Italiæ alumni, & Romana verè iuuentus, ad ſanguinem & cædem depoſcerent ordinem cuius ſplendore & gloria ſordes & obſcuritatem Vitellianarum partium perſtringimus? Nationes aliquas occupauit Vitellius: imaginem quandam exercitus habet: ſenatus nobiſcum eſt. Sic fit vt hinc reſpub. inde hoſtes reip. conſtiterint. Quid? vos pulcherrimam hanc vrbem domibus & tectis & congeſtu lapidum ſtare creditis? Muta iſta & inania intercidere ac reparari promiſcuè poſſunt. Æternitas rerum, & pax gentium,

&

& mea cum vestra salus, incolumitate senatus firmatur. Hunc auspicato à parente & conditore vrbis nostræ institutum, & à regibus vsq; ad principes continuum & immortalem, sicut à maioribus accepimus, sic posteris tradamus. Nam vt ex vobis senatores, ita ex senatoribus principes nascuntur.

ORATIO OTHONIS.

ARGVMENTVM.

Certabant de imperio Otho & Vitellius, ille
de retinendo, hic de oceupando. Ad manus ven-
tum est. Victoria penes Vitellium fuit, sed ea mi-
nimè incruenta. Magnam enim cladem eo præ-
lio acceperat. Itaque rogant Othonem sui ne
frangatur animo, nec in rebus aduersis contra-
hatur, sed bellum reparet. Non deesse vires, re-
centes venire legiones: animos verò nusquam
alacriores, modò ne ipsi despondeat. Otho qui
iam de morte consciscenda cogitasset, recusat: &
causas cur nolit vti ad hoc eorum obsequio, af-
fert duas. vnam, quòd imperium desperet sibi
fore diuturnum: alteram, quòd ne si retineri qui-
dem posse speret, tamen velit ciuili sanguine &
tam fœdis cædibus partium habere, itaque cede-
re aduersario velle perseuerat.

*HVnc animum, hanc virtutem vestram
vltrò periculis obijcere, nimis gran-
de vita mea pretium puto. Quanto
plus spei ostéditis, si viuere placeret, tanto pul-
chrior mors erit. Experti inuicẽ sum⁹ ego ac for-
tuna. Ne tẽpus cõputaueritis. Difficilius est tẽ-*

pera-

perare felicitati quæ te non putes diu vsurum. Ciuile bellum à Vitellio cœpit, & vt de principatu certaremus armis, initium ille fuit: ne plusquam semel certemus, penes me exemplum erit. Hinc Othonem posteritas æstimet. Fruetur Vitellius fratre, coniuge, liberis: mihi non vltione neq; solatijs opus est. Alij diutius imperium tenuerunt, nemo tam fortiter reliquerit. An ego tantum Romanæ pubis, tot egregios exercitus sterni rursus, & reipub. eripi patiar? Eat hic mecum animus, tanquam perituri pro me fueritis. Sed este superstites, nec diu moremur, ego incolumitatem vestram, vos constantiam meã. Plura de extremis loqui, pars ignauiæ est. Præcipuum destinationis meæ documentum habete, quòd de nemine queror. Nam incusare deos vel homines, eius est qui viuere velit.

ARGVMENTVM
ORATIO MVTIANI.

Imperabat oppresso Othone Vitellius. Eius imperium indignè ferebant nobilissimi homines, & ad alium transferri cupiebant: maximè verò Mutianus, magni vir nominis, impulit Vespasianum ad deturbandum Vitellium, & inuadẽdum dominatum. Eius consilij summa hac oratione est conclusa. Autor est ei ne tantam labem patiatur imperio Rom. inuri, vt illud ab homine indignissimo & impurissimo teneatur. Tota oratio consistit in causis suscipiendis, & in adiumentis rei perficiendæ. Causas suscipiendi affert: turpitudinem qua contaminatum esset imperium ab homine fœdissimo: nobilitatem generis, splendorem, virtutem in Vespasiano, illustres eius liberos,

eros, imperium Vitellij non tantùm ignomi-
iosum esse, sed etiam illis periculosum. Facul-
ates verò perficiendi affert, studium multorum
n eum, robur legionum firmissimarum.

*OMnes qui magnarum rerum cõsilia su-
scipiunt, æstimare debent an quod in-
choatur, reip. vtile, ipsis gloriosum aut
romptum effectu, aut certè non arduum sit. Si-
nul ipse qui suadet considerandus est, adijciat-
ne consilio periculum suum, & si fortuna cœptis
affuerit, cui summum decus acquiratur. Ego te
Vespasiane ad imperium voco, tam salutare
reip. quàm tibi magnificum. Iuxta deos in tua
manu positum est. Nec speciem adulantis expa-
ueris, à contumelia quàm à laude propius fue-
rit, post Vitellium eligi. Non aduersus diui Au-
gusti acerrimam mentem, nec aduersus cautis-
simam Tiberij senectutem, nec contra Caij qui-
dem aut Claudij vel Neronis fundatam longo
imperio domum exurgimus. Cessisti etiam Gal-
bæ imaginibus. Torpere vltrà & polluendam
perdendamq; remp. relinquere, sopor & ignauia
videretur, etiamsi tibi quàm inhonesta, tam
tuta seruitus esset. Abijt iam & transuectum est
tempus quo posses videri concupisse. Confugien-
dum est ad imperium. An excidit trucidatus
Corbulo? Splendidior origine quàm nos sumus,
fateor. Sed & Nero nobilitate nataliũ Vitelliũ
anteibat. Satis clarus est apud timentem quis-
quis timetur. Et posse ab exercitu principem fie-
ri, sibi ipse Vitellius documento est, nullis stipen-
dijs, nulla militari fama, Galbæ odio prouectus.*

Ne

Ne Othonem quidem ducis arte aut exercitus vi, sed prępopera ipsius desperatione victum, iã desiderabilem & magnum principem fecit. Quum interim spargit legiones, exarmat cohortes, noua quotidie bello semina ministrat. Si quid ardoris ac ferocię miles habuit, popinis & comessationibus & principis imitatione deteritur. Tibi è Iudęa & Syria & Ægypto nouem legiones integrę, nulla acie exhaustę, non discordia corruptę: sed firmatus vsu miles & belli domitor externi. Classium, alarum, cohortium robora, & fidissimi reges, & tua ante omnes experientia. Nobis nihil vltrà arrogabo quàm ne post Valentem & Cecinnam numeremur. Ne tamen Mucianum socium spreueris, quia ęmulum non experiris. Me Vitellio antepono, te mihi. Tuę domui triumphale nomen, duo iuuenes, capax iam imperij alter, & primis militię annis apud Germanicos quoque exercitus clarus. Absurdum fuerit, non cedere imperio ei cuius filium adoptaturus essem si ipse imperarem. Cęterùm inter nos non idem prosperarum aduersarumquę rerum ordo erit. Nam si vincimus, honorem quem dederis habebo, discrimen ac periculum ex ęquo patiemur. Imò, vt melius est, tu hos exercitus rege, mihi bellum & pręliorum incerta trade. Acriore hodie disciplina victi quàm victores agunt. Hos ira, odium, vltionis cupiditas ad virtutem accendit, illi per fastidium & contumaciam hebescunt. Aperiet & recludet contecta victricium partium & tumescentia vulnera bel-

bellum ipsum. Nec mihi maior in tua vigilantia, parsimonia, sapientia, fiducia est, quàm in Vitellij torpore, inscitia, sæuitia. Sed & meliorem in bello causam quàm in pace habemus. nã qui deliberant, desciuerunt.

EX XX. LIBRO.

ORATIO CVRTII MONTANI.

ARGVMENTVM.

Aquilius Regulus Neroni se ministrũ in crudelitate præbuerat, & per eum fuerat euersa Crassorum & Orphiti, clarorum hominum, domus, quum is crimen illorum, cuius tamen particeps fuerat, detulisset. Inde magna erat ei cõflata inuidia. Et quũ in alios qui eiusdem crudelitatis fuerant, animaduersum esset, hic quoque reus est factus ab vxore & liberis Crassi. Sed pro eo dicebat frater Vipsanus & Messala: & inuidiam deprecando iam quodammodo restinxerat. Ibi Curtius Montanus exarsit, & in reum hac oratione vehementissimè est inuectus, præstitam tyranno operam exaggerans, crudelitatem, rapinas, libidinem, vexationem innocentum, truculentam & funestam vocem ad incitandam tyranni sæuitiam obijciens. Pestes esse reipublicæ & semina tyrannnidis id genus homines: ad quæ extirpanda senatum impellit.

HÆC certè Nero non coegit nec dignitatem aut istã lucem sæuitia redemisti. Sanè toleremus istorum defensiones, qui perdere alios quàm periclitari ipsi maluerint. Te securum reliquerat exul pater, & diuisa inter creditores bona: nondum honorum capax ætas: nihil quod ex te concupisceret, Nero nihil

nihil quod timeret. Libidine sanguinis & hiatu præmiorum, ignotum adhuc ingenium & nullis defensionibus expertum, cæde nobili imbuisti, quum ex funere reipublicæ raptis consularibus spolijs, septuagies sesterno signatus, & sacerdotio fulgens, innoxios pueros, illustres senes, conspicuas fœminas eadem ruina prosterneres: quum segnitiam Neronis incusares, quòd per singulas domos seq; & delatores fatigaret: posse vniuersum senatum vna voce subuerti. Retinete Patres conscripti, & reseruate hominẽ tam expediti cõsilij, vt omnis ætas instructa sit, & quomodo senes nostri Marcellum Crispum, iuuones Regulum imitentur. Inuenit etiam æmulos infœlix nequitia. Quid si floreat vigeatque? Et quem adhuc quæstorium offendere non audemus, prætoriũ & cõsultarem visuri sumus? An Neronem extremum dominorum putatis? Idem crediderant qui Tiberio, qui Caio superstites fuerunt, quum interim intestabilior & sæuior exortus est. Non timemus Vespasianum: ea principis ætas, ea moderatio. Sed diutius durant exempla quàm mores. Elanguimus P. C. nec iam ille senatus sumus, qui occiso Nerone delatores & ministros, more maiorum puniendos flagitabat. Optimus est post malum principem dies primus.

ORATIO VOCALE AD VOcatam concionem.

NVnquã apud vos verba feci, aut pro vobis sollicititior, aut pro me securior. Nã mihi exi-

exitium parari libens audio. Mortemque in tot malis hostium, vt finem miseriarum expecto. Vestri me pudet miseretque, aduersus quos non prælium & acies parantur, id enim fas armorum, & ius hostium, bellum cum populo Romano vestris se manibus gesturum, Classicus sperat, imperiumque & sacramentum Galliarum ostentat. Adeò nos, si fortuna in præsens virtusque deseruit, etiam vetera exempla deficiunt, quoties Romanæ legiones perire præoptauerint, ne loco pellerentur? socij sæpè nostri excindi vrbes suas, seque cum coniugibus ac liberis cremari pertulerunt, neque aliud pretium exitus, quam fides famaque. Tolerant cùm maximè inopiam obsidiumque apud Vetera legiones, nec terrore aut promissis demouentur. Nobis super arma & viros & egregia castrorum munimenta, frumentum & commeatus, quamuis longo bello pares. Pecunia nuper etiam donatiuo sufficit, quod siue à Vespasiano, siue à Vitellio datum interpretari mauultis, ab Imperatore certè Romano accepistis. Tot bellorum victores apud Geldubam, apud Vetera fuso toties hoste, si pauetis aciem, indignum id quidem Sed est vallum murique & trahendi artes, donec è proximis prouincijs auxilia exercitusque concurrant. Sanè ego displiceã. Sunt alij Legati, Tribuni, Centurioque aut miles, ne hoc prodigium, toto terrarum orbe vulgetur, vobis satellitibus Ciuilem, & Classicum Italiam inuasuros. An si ad mœnia vrbis Germani Gallique duxerint, arma patriæ inferetis? Horret animus tanti flagitij imagine. Tutori Treui-

Treuiro agentur excubiæ? Signum belli Batauus dabit? & Germanorum cateruas supplebitis? quis deinde sceleris exitus? cum Romanæ legiones contrà direxerint, transfugæ è transfugis, & proditores è proditoribus inter recẽs & vetus sacramentum inuisi Deis errabitis? Te Iupiter opt. max. quem per octingentos viginti annos tot triumphis coluimus, te Quirine Romanæ parens vrbis, precor venerorq́, vt si vobis non fuit cordi, me duce hæc castra incorrupta & intemerata seruari, at certe pollui fœdariq́ à Tutore & Classico ne sinatis. Militibus Romanis aut innocentiam detis, aut maturam & sine noxa pœnitentiam.

ORATIO LEGATI TENCTERORVM.

ARGVMENTVM.

Deleto Romanorum exercitu à Germanis, & depulso eorum iugo, initum est consiliũ à Germanis de Agrippinensi colonia, quæ in Romanorum imperio permanebat. Excindi eam placebat nonnullis: mitius agendum alij censuerunt, satisque habuerunt eam ad societatem Germanorum reuocare. Ea re missa est ab ijs legatio, cuius princeps hãc orationem in illius coloniæ concilio habuit. Gratulatus est illis libertatem: mandata exposuit Germanorum de mœnibus diruendis, Romanorum reliquijs tollendis, & eorum bonis publicandis, vectigalibus abrogandis, quæ pensitabant Romanis, de commercijs secum communicandis, de institutis Germaniæ restituendis.

REdisse vos in corpus nomenq́ Germaniæ, communibus deis, sed præcipuo deorum

Marti

Marti grates agimus. Vobisq́ gratulamur quòd tandem liberi inter liberos eritis. Nam ad hunc diem flumina ac terras & cælum quodammodo ipsum clauserant Romani, vt colloquia congressusq́ nostros arcerent, vel, quòd contumeliosius est viris ad arma natis, inermes ac propè nudi sub custode & pretio coiremus. Sed vt amicitia societasq́ nostra in æternum rata sint postulamus à vobis, muros coloniæ, munimenta seruitij detrahatis. Etiam fera animalia si clausa teneas, virtutis obliuiscuntur. Romanos omnes in finibus vestris trucidetis. Haud facilè libertas & domini miscētur. Bona interfectorum in medium cedant, ne quis occulere quicquam aut segregare causam super possit. Liceat nobis vobisqúe ripam colere, vt olim maioribus nostris. Quomodo lucem diemq́ omnibus hominibus, ita omnes terras fortibus viris natura aperuit. Instituta cultumq́ patrium resumite, abruptis vectigalibus quibus Romani plus aduersus subiectos quàm armis valent. Sincerus & intger, & seruitutis oblitus populus, aut ex æquo agetis, aut alijs imperitabitis.

ORATIO AGRIPPINENSIVM.

ARGVMENTVM

Respōdēt legatis Germanorū Agrippinēses, ancipiti sentētia inter metū Germanorū & Romanorū. Itaque eorum quæ illi edixerant, nonnulla concedunt, alia excusant. In muris opponunt securitatem: in Romanorum cædibus facien-

faciendis, coniunctionem & vetustatem, & iu consanguinitatis. De vectigalibus, commercijs & institutis legatis, quæ proposuerant, assentiuntur.

QVÆ prima libertatis facultas data est; auidiùs quàm cautius sumpsimus, vt vobis cæterisq́ Germanis consanguineis nostris iungeremur. Muros ciuitatis congregantibus se tum maximè Romanorum exercitibus, augere nobis quàm diruere tutius est. Si qui ex Italia aut prouincijs alienigenæ in finibus nostris fuerant, eos bellum absumpsit, vel in suas quisque sedes refugêre. Deductis olim & nobiscum per connubium sociatis, quiq́ mox prouenêre, hæc patria est. Nec vos adeò iniquos existimamus, vt interfici à nobis parentes, fratres, liberos nostros, velitis. Vectigal & onera commerciorum resoluimus. Sint transitus incustoditi, sed diuturni & inermes, donec noua & recentia iura in vetustatem & consuetudinem vertantur. Arbitrum habebimus Ciuilem & Velledam, apud quos pacta sancientur.

EX LIBRO XX.

ORATIO CERIALIS.

ARGVMENTVM

Bellum gerebat aduersus Germanos exercitus Romanus nomine & auspicijs Vespasiani Cæsaris. Huius belli summa penes Petilum Cerialem erat. Desciuerant autem ab imperatore legiones aliquot ex Gallis conscriptæ, seque ad hostes cõtulerant, quorum erant duces Ciuilis Classicus & Tutor. Re bene à Ceriali gesta, quamuis debellatum

tum nondum erat, sed malè tamen agebatur cū
ostibus. in perfidos & desertores vt animaduer-
eretur plerique vrgebant. Lenius tamen Treui-
os qui ab hostibus fuerant, accepit Cerialis Ac-
itæ deinde sunt legiones illæ. Eas magnus sup-
licij terror inuaserat, sed nihil in eas statuendū
ibi grauius putauit Cerialis, deditque facti im-
unitatem. Verùm hac oratione cohortatus est
as ad fidem in Cæsarem constantius in posterū
olendam Belli causas repetijt: ostendit iustas,
ecessarias, summa æquitate nixas. Aequitatem
& clementiam imperij inculcauit. Officij com-
monefecit, vt parerent imperio Romano quod
salutare sibi esse intelligerent: quippe in fide es-
sent & tutela Romanorum.

NEque ego vnquam facundiam exercui, & populi Romani virtutem armis affirmaui. Sed quia apud vos verba plurimùm valent, bonaque ac mala non sua natura, sed vocibus seditiosorum æstimantur, statui pauca disserere quæ, profligato bello, vtilius sit vobis audisse quàm nobis dixisse. Terram vestrã cæterorumque Gallorū ingressi sunt duces imperatoresque Romani, nulla cupidine, sed maioribus vestris inuocantibus quos discordia vsque ad exitiū fatigabãt, & acciti auxilio Germani socijs pariter atque hostibus seruitutem imposuerant. Quod prælijs aduersus Cymbros Teutonosque, quantis exercituum nostrorum laboribus, quove euentu Germanica bella tractauerimus, satis clarum. Nec ideò Rhenum insedimus vt Italiam tueremur, sed ne quis alius Ariouistus regno Galliarum potiretur. An vos cariores Ciuili Batauisque & Transrhenanis gẽtibus creditis

ditis quàm maioribus eorum patres auiq; vestri fuerunt? Eadem semper causa Germanis transcendendi in Gallias, libido atq; auaritia, & mutandæ sedis amor, vt relictis paludibus & solitudinibus suis, fœcundissimum hoc solum vosq; ipsos possiderent. Cæterùm libertas & speciosa nomina prætexuntur. Nec quisquam alienum seruitium & dominationem sibi concupiuit, vt non eadem ista vocabula vsurparet. Regna bellaq; per Gallia semper fuêre, donec in nostrum ius concederetis. Nos quanquam totiens lacessiti, iure victoriæ id solum vobis addidimus quo pacem tueremur. Nam neque quies gentium sine armis, neque arma sine stipendijs, neque stipendia sine tributis haberi queunt. Cætera in communi sita sunt. Ipsi plerunqúe legionibus nostris præsidetis. Ipsi has aliasqúe prouincias regitis: nihil separatum clausumve. Et laudatorum principum vsus ex æquo, quamuis procul agentibus. Sæui proximis ingruunt. Quomodo sterilitatem aut nimios imbres & cætera naturæ mala, ita luxum vel auaritiam dominantium tolerate. Vitia erunt donec homines. Sed neq; hæc continua, & meliorum interuentu pensentur: nisi fortè Tutore & Classico regnantibus, moderatius imperium speratis, aut minoribus quàm nunc tributis parabuntur exercitus quibus Germani Britanniqúe arceantur. Nam pulsis (quod dij prohibeant) Romanis, quid aliud quàm bella omnium inter se gentium existent? Octingentorum annorum fortuna disciplinaq; compages

hæc

hæc coaluit, quæ conuelli ſine exitio conuellen-
tium non poteſt. Sed vobis maximum diſcrimẽ,
penes quos aurum & opes, præcipuæ bellorum
cauſæ. Proinde pacem & vrbem quam victi
victoreſquè eodem iure obtinemus, amate, co-
lite. Moneant vos vtriuſquè fortunæ documen-
ta, ne contumaciam cum pernicie quàm obſe-
quium cum ſecuritate malitis.

EX XXI. LIBRO.

ORATIO CIVILIS SED *mutilata.*

ARGVMENTVM

Ciuilis perfuga à Romanis ducem ſe Batauis
aduerſus Romanos præbuerat. Bellum diutur-
num vario euentu geſſerat, tamen multo plu-
ribus acceptis cladibus quàm illatis. Itaque at-
tritis Batauorum viribus, Cerialis Romanus
dux flectendos ſibi potius ad deditionem ſube-
undam monendo quàm diutius vrgendo, duxit.
Tentauit, & rem confecit. Conuenit inter Bata-
uos vt colloquio dies diceretur. Ad quod quum
eſſet ventum, habuit hanc pro ſe orationem Ci-
uilis, cuius tamen bona pars iniuria temporum
intercidit. Hic purgandi ſui cauſa aliqua ſaltem
ex parte, repetit altius cauſas belli à ſe primum
ſuſcepti, vt omnes turpis proditionis auertat à
ſe ſuſpiciones.

SI apud Vitellij legatum defenderer, neque
facto meo venia neque dictis fides debe-
batur. Cuncta inter nos inimica, hoſtilia
ab illo cœpta, à me aucta erat. Erga Veſpaſianũ
vetus mihi obſeruantia, & quũ priuatus eſſet,

amici vocabamur. Hoc primo Antonio notum, cuius epistolis ad bellum accitus sum ne Germanicæ legiones & Gallica iuuentus Alpes transcenderent. Quæ Antonius absens, Flaccus præsens mouebat, arma in Germania moui, quæ Mutianus in Syria, Aponius in Mœsia, Fabianus in Pannonia.

EX VITA AGRICOLAE A Corn. Tacito prodita.

ORATIO GALGACI.

ARGVMENTVM.

Intulit Bellum Britannis Iulius Agricola, nomine Romani imperatoris. Illi lacessiti ad restinguendum belli incendiũ magnis animis concurrerunt, ducemque habuerunt nomine Galgacum. Is contractis copijs, cum hoste confligendũ censuit: sed prius animos multitudinis oratione esse firmandos. Itaque conuocatam suorum concionem hortatus est vt strenuè bellum compescerent. Eius tota oratio in ea posita est vt eos & posse & debere hostem propulsare ostendat: defensionem & facilem esse & necessariam. Idcirco belli æquitatem & necessitatem docet. Inuehitur in hostium auiditatem. Sua nisi flagitiosè deseri ab ipsis non posse probat. A seruitute voluntaria subeunda deterret, idq; à Dominorum superbia & innata genti illi libertate. Comparatione & exemplis multo infirmorum quorundam, probat libertatem eos posse à seruitute & iugo hostium defendere. Romanorum vires extenuat & contemnit. Auita fortitudine proposita, eos dimittit.

Quo-

QVoties causas belli, & necessitatem no-
stram, intueor magnus mihi animus
est, hodiernum diem, consensumque ve-
rum, initium libertatis totius Britannæ fore.
lam & vniuersi seruitutis expertes, & nullæ
ltrà terræ, ac ne mare quidem securum, immi-
ente nobis classe Romana. Ita prælium atq; ar-
na quæ fortibus honesta, eadem etiam ignauis
utissima sunt. Priores pugnæ quibus aduersus
Romanos varia fortuna certatum est, spem ac
ubsidium in nostris manibus habebant: quia
obilissimi totius Britanniæ, eoq; in ipsis pene-
ralibus siti, nec seruientium littora aspiciẽtes,
culos quoq; à contactu dominationis inuiola-
tos habebamus. Nos terrarum ac libertatis ex-
tremos, recessus ipse ac sinus famæ in hunc
diem defendit. Nũc terminus Britanniæ patet,
atq; omne ignotum pro magnifico est. Sed nulla
iam vltrà gens, nihil nisi fluctus & saxa. Et in-
feriores Romani, quorum superbiam frustra per
obsequium & modestiam effugeris, raptores or-
bis postquam cuncta vastantibus defuêre ter-
ræ, & mare scrutantur. Si locuples hostis est, a-
uari, si pauper, ambitiosi, quos non oriens non
occidens satiauerit. Soli omnium oues atq; ino-
piam pari affectu concupiscunt, auferre, truci-
dare, rapere falsis nominibus imperium, atq; v-
bi solitudinem faciunt, pacem appellant. Liberos
cuiq; ac propinquos suos natura charissimos esse
voluit: hi per delectus alibi seruituri auferun-
tur. Coniuges sororesq; etsi hostilem libidinem
effugiant, nomine amicorum atq; hospitum pol-
luun-

luuntur. Bona fortunasque in tributum egerunt in annonam frumentum: corpora ipsa ac manus ac siluis ac paludibus emuniendis verbera inter ac contumelias conterunt. Nata seruituti mancipia semel veneunt, atq; vltrò à dominis aluntur. Britannia seruitutem suam quotidie emit, quotidie pascit. Ac sicut in familia recentissimus quisque seruorum & conseruis ludibrio est, sic in hoc orbis terrarum vetere famulatu, noui nos & viles in excidium petimur. Neque enim arua nobis aut metalla, aut portus sunt, quibus exercendis reseruemur. Virtus porro ac ferocia subiectorum ingrata imperantibus. Et longinquitas ac secretum ipsum, quò tutius, eò suspectius. Ita sublata spe veniæ, tandem sumite animum, tam quibus salus quàm quibus gloria charissima est. Brigantes, fœmina duce, exurere coloniam, expugnare castra, ac nisi felicitas in socordiam vertisset, exuere iugum potuêre: nos integri & indomiti, & libertatem non in præsentia laturi, primo statim congressu vnde ostẽdamus quos sibi Caledonia viros seposuerit. An eandem Romanis in bello virtutem quam in pace lasciuiam adesse creditis? Nostris illi discessionibus ac discordijs clari, vitia hostiũ in gloriam exercitus sui vertunt: quem contractum ex diuersissimis gentibus vt secundæ res tenent, ita aduersæ dissoluẽt: nisi si Gallos & Germanos, & (pudet dictu) Britannorum plerosq; dominationi alienæ sanguinem commodantes, diutius tamen hostes quã seruos, fide & affectu teneri putatis. Metus & ter-

terror est, infirma vincula charitatis. Quæ ubi remoueris qui timere desierint, odisse incipient. Omnia victoriæ incitamenta pro nobis sunt. Nullæ Romanos coniuges accendunt, nulli parẽtes fugam exprobraturi sunt: aut nulla plerisq; patria, aut alia est. Paucos numero circum trepidos ignorantia, cælum ipsum ac mare & siluas ignota omnia circumspectantes, clausos quodammodo ac victos alij nobis tradiderunt. Ne terreat vanus aspectus, & auri fulgor atq; argenti, quod neque tegit neque vulnerat. In ipsa hostium acie inueniemus nostras manus. Agnoscent Britanni suam causam: recordabuntur Galli priorem libertatem: deserent illos cæteri Germani, tanquam nuper Vsipij reliquerunt. Nec quicquam ultra formidinis, vacua castella, senum coloniæ, inter malè parentes & iniustè imperantes ægra municipia & discordantia. Hic dux, hic exercitus: ibi tributa & metalla & cæteræ seruientium pœnæ, quas in æternum proferre, aut statim ulcisci, in hoc campo est. Proinde ituri in aciem, & maiores vestros & posteros cogitate.

ORATIO AGRICOLÆ.

ARGVMENTVM.

Vt suos cohortatione ad pugnam incenderat Galgacus, sic Iulius Agricola, dux Romanorum copiarum, metum & cunctationem omnem eripere suis cohortando conatur. De belli æquitate hoc tantùm dicit, fuisse aliquot antè annis commotum & gestum ab ijsdem illis militibus; nunc idem redintegratum geri. Iubet igitur

eos parem animorum præsentiam concipere quã superioribus prælijs aduersus eosdem hostes attulerint. Admonet pristinæ gloriæ, quæ sit illustranda virtute, non obruenda ignauia. Reliqua est oratio in despiciendis hostibus, quorum infirmas vires ostendit: vnde exacuendorum animorum facultatem sumit.

OCtauus annus est, commilitones, ex quo virtute, & auspicijs imperij Romani, fide atq; opera vestra Britanniam vicistis, tot expeditionibus, tot prælijs seu fortitudine aduersus hostes, seu patientia ac labore penè aduersus ipsam naturam opus fuit: neq; me militum, neq; vos ducis pœnituit. Ergo egressi, ego veterum legatorum, vos priorum exercituum terminos, finem Britanniæ non fama nec rumore, sed castris & armis tenemus. Inuenta Britãnia & subacta. Equidem in agmine quum vos paludes montesve, & flumina fatigarent, fortissimi cuiusq; vocem audiebam, Quanto dabitur hostis? Quando acies? Veniant è latebris suis extrusi. Et vota virtusque in aperto, omniaque prona victoribus, atq; eadem victis aduersa. Nam vt superasse tantum itineris, siluas euasisse, transisse æstuaria, pulchrum ac decorum in frontem, ita fugientibus periculosissima quæ hodie prosperrima sunt. Neq; enim nobis aut locorum eadem notitia aut commeatuum eadem abundantia: sed manus & arma, & in his omnia. Quod ad me attinet, iampridem mihi decretum est, neq; exercitus, neq; ducis terga tuta esse. Proinde & honesta mors turpi vita potior,

&

& incolumitas ac decus eodẽ loco sita sunt. Nec inglorium fuerit, in ipso terrarum ac naturæ fine cecidisse. Si nouæ gentes atq; ignota acies constitisset, aliorum exercituum exemplis vos hortarer: nunc vestra decora recensete, vestros oculos interrogate. Ii sunt quos proximo anno vnã legionem furto noctis aggressos, clamore debellastis: ij cæterorum Britannorum fugacissimi, ideoq; tamdiu superstites. Quomodo siluas saltusq́ue penetrantibus fortissimum quodq; animal robore, pauida & inertiæ ipso agminis sono pelluntur: sic acerrimi Britannorum iampridem ceciderunt, reliquus est numerus ignauorum & metuentium. Quos quòd tandem inuenistis, non restiterunt, sed deprehensi sunt nouissimi, & extremo metu corpora defixêre in his vestigijs, in quibus pulchram & spectabilem victoriam ederetis. Transigite cum expeditionibus, imponite quinquaginta annis magnum diem. Approbate reipublicæ nunquam exercitui imputari potuisse aut moras belli aut causas rebellandi.

Hanc sequentem orationem inter superiores prætermissam, addendam hîc censuimus.

ORATIO CLEMENTIS CENturionis.

EX LIBRO I.

ARGVMENTVM

Improuiso lunæ defectu, sæuientis antea & seditione æstuantis exercitus animi sunt territi. Qua occasione Drusus sibi vtendum ad restin-

guendam seditionem ratus, summisit aliquot sanioris mentis milites, in his Clementem centurionem ad commonendos, iniectis de industria sermonibus, milites. Hic passim quum in cœtus aliquos incidisset, conciunculam hanc habebat, qua in furorem tumultuantium militum inuehebatur.

Quousq; filium imperatoris obsidebimus? quis certaminum finis? Percennióne & Vibuleno sacramentum dicturi sumus? Percennius & Vibulenus stipendia militibus, agros emeritis largientur? Deniq; pro Neronibus & Drusis imperium populi Rom. capessent? quin potius vt nouissimi in culpam, ita primi ad pœnitentiam sumus. Turda sunt quæ in cōmune expostulantur, priuatam gratiam statim mereare, statim recipias.

EX IVLII CAPITOLINI Albino.

ORATIO CLODII ALBINI.

ARGVMENTVM.

Clodius Albinus præerat Romanis legionibus in Britannia, imperante Romæ Commodo. De huius Commodi morte quum falsus nuntius ad exercitum venisset, essetque ab eo Albinus cæsar appellatus, sed aduersarios haberet potentes, hanc habuit concionem apud exercitum: qua rem integram & Reip. gubernacula senatui reseruari ac permitti ostendit oportere: siue quia ita ipse sentiret, siue (quod est vero similius) quia sibi eam commendationem & suffragationem futuram sperabat ad imperium potiundum.

Si se-

SI senatus P. C. suum illud vetus haberet imperium, nec in vnius potestate res tanta consisteret, non ad Vitellios, neque ad Nerones, neque ad Domitianos publica fata venissent: in imperio consulari nostræ illæ gentes Ceioniorum, Albinorum, Posthumiorum: de quibus patres vestri (qui & ipsi ab auis suis audierant) multa didicerunt. Et certè Africam Romano imperio senatus adiunxit: Galliam senatus subegit, & Hispanias: orientalibus populis senatus dedit leges. Parthos tentauit senatus: & subegisset, nisi tam auarum principem Romano exercitui fortuna Reipublicæ tunc dedisset. Britannias Cæsar subegit, certè senator, nondum tamen dictator. Hic ipse Commodus quanto melior fuisset si timuisset senatum? Et vsque ad Neronem quidem senatus autoritas valuit, qui sordidum & impurum principem damnare non timuit, quum sententiæ in eum dictæ sunt qui vitæ necisq; potestatem atque imperium tunc tenebat. Quare commilitones, ego cæsareum nomen quod mihi Commodus detulit, nolo: dij faxint vt ne alij quidem velint. Senatus imperet, prouincias diuidat: senatus nos consules faciat. Et quid dico senatus? vos ipsi & patres vestri; eritis enim ipsi senatores.

EX AELII LAMPRIDII DIAdumeno.

ORATIO MACRINI.

ARGVMENTVM.

Romani Antoninorum nomen venerabantur & in-

& inuiti in alterius verba ab hoc nomine alieni iurabant. Quum igitur Bassiani Antonini mors esset allata, qui hoc nomine erat populo charissimus, & penes quem antea summa rerum fuerat, summum dolorem ex ea cepit multitudo. Macrinus id temporis imperator, qui ex eo genere & nomine non esset, & tamen filio imperium tradere cuperet, concionem statim habuit: ad eã filium produxit: quem vt ei commendaret, Antoninum eum nuncupauit, cui iam tum imperium illis modò libentibus desponderet, quòd sperare propagatione augusti illius nominis chariorem eum illis futurum. Addit de amplissimo donatiuo, quòd se repræsentare, & idem in posterum prodere velle dicit.

Videtis commilitones, & me ætatis prouectæ, & Diadumenum puerum: quem diu principem, si dij faueant, habebitis. Intelligo præterea desiderium ingens Antonini nominis apud vos manere: quare quoniam mihi per conditionem fragilitatis humanæ non multum superesse videtur ad vitam, hunc puerum Antoninum vobis autoribus nuncupo, diu vobis Antoninum repræsentaturum. Habete igitur commilitones, pro imperio aureos ternos, pro Antonini nomine aureos quinos, & solitas promotiones, sed geminatas: dij faciant vt hæc sæpius fiant. Dabimus autem per cuncta quinquennia id quod hodie deputauimus.

ORATIO DIADVMENI.

ARGVMENTVM

Excipit patris orationem Diadumenus per adoptionem Antoninus dictus. Gratias agit militibus

tibus & patribus & suo nomine: seque nec officio nec promissis patris & largitioni defuturum ostendit.

GRatias ago vobis cõmilitones quòd me imperio donastis & nomine, siquidẽ dignos & me patrem meum duxistis quos imperatores Romanos diceretis, & quibus committeretis rempub. Et pater meus quidem curabit ne desit imperio: ego autem elaborabo ne desim nomini Antoninorum. Scio enim me Pij, me Marci, me Veri suscepisse nomen, quibus satisfacere perdifficile est. Interim tamen causa imperij, causa nominis, id omne quod pater, & tantundem promitto, honoribus (vt venerandus Macrinus pater præsens promisit) duplicatis.

EX AELII LAMPRIDII Alex. Seuer.

ORATIO ALEXANDRI Seueri.

ARGVMENTVM.

Alexander Seuerus in locum spurcissimi hominis Heliogabili (cuius etiã effugerat insidias) à senatu & populo Romano fuit subrogatus. In eum quum verbis amplissimis summos honores Romani congessissent, & Antonini præterea venerando nomine ornassent, & senatus frequens conuenisset, gratias senatui egit hac oratione: quæ quidem licet faustis acclamationibus sæpius interpellata sit, tamen oratio perpetuæ habenda est, quum à proposito non discedat. Hic gratias agit collatorum honorum, quorum, vt grauissimi illius

illius nominis accepti, indignum se confitetur. Nomen enim illud amplissimæ dignitatis in se minimè quadrare, nec à se sustineri posse. Tamen daturum operam ne ea spes eos fallat. Appellationem vero Magni, quam illi senatus obtrudebat, constanter repudiat.

GRatias vobis P. C. non nunc primùm, sed & de Cæsareo nomine, & de vita seruata, & augusti nomine addito, & de pontificatu maximo, & de tribunitia potestate, & proconsulari imperio: quæ omnia nouo exemplo vno die in me contulistis. Ne quæso P. C. ne me ad hanc certaminis necessitatem vocetis, vt ego cogar tanto nomini satisfacere, quũ etiam hoc ipsum nomen, licet peregrinum, tamẽ grauare videatur. Hæc enim nomina insignia onerosa sunt. Quis enim Ciceronem diceret mutum? quis indoctum Varronem? quis impium Metellum? Et (vt hoc dij auertant) quis non æquitatem nomina ferat digerentem in clarissimam spem dignitatum? Antoninorum nomen (vel iam numen potius) quale fuerit meminit vestra clementia. si pietatem, quid Pio sanctius? si doctrinam, quid Marco prudentius? si innocentiam, quid Vero simplicius: si fortitudinem, quid Bassiano fortius? Nam nunc Commodi meminisse nolo, qui hoc ipso deterior fuit quòd cum illis moribus Antonini nomen obtinuit. Diadumenus autem nec tempus habuit, nec ætatem, & arte patris hoc nomen incurrit. Nuper certè P. C. meministis, quum ille omnium non solùm bipedum, sed etiam quadrupedum spur-

spurcissimus, Antonini nomen præferret, & in turpitudine atque luxuria Nerones, Vitellios, & Commodos vinceret, qui gemitus omnium fuerint eũ per, populi & honestorũ coronas vna vox esset, hunc nõ ritè Antoninũ dici, & per hãc pestem tantum violari nomen. Neque ego P. C. idcircò timeo istud venerabile omnibus nomen accipere, quod verear ne in hæc vita, aut quòd nominis pudeat: sed primùm displicet alienæ familiæ nomen assumere, deindè quòd grauari me credo. Si enim Antonini nomen accipio, possum & Traiani, possum & Titi, possum & Vespasiani: Video P. C. quid vos moueat ad hoc nobis addendum. Augustus primus est autor imperij, & in eius omnes velut quadam adoptione aut iure hæreditario succedimus. Antonini ipsi Augusti dicti sunt. Antoninus idem Pius Marcum & item Verum iure adoptionis vocauit: Commodo autem hæreditarium fuit, susceptum Diadumeno, affectatum in Bassiano, ridiculum in Aurelio. Intelligo P. C. me obtinuisse quod volui, & id acceptum refero, plurimas gratias & agens & habens, enisurus vt et hoc nomen quod in imperium detulimus, tale sit vt ab alijs desideretur, & bonis vestræ pietatis iudicijs offeratur. Facilius fuit P.C. vt Antoninorum nomen acciperem: aliquid enim vel affinitati deferrem, vel consortio nominis imperialis. Magni verò nomen cur accipitur? quid enim iam magnum feci? quum id Alexander post magna gesta, Pompeius verò post magnos triumphos

acce-

acceperit. Quiescite igitur venerandi patres, & vos ipsi magnifici vnum me de vobis esse censete potius quàm Magni nomen ingerite.

ORATIO EIVSDEM ALEX.

ARGVMENTVM.

Alexander Seuerus expeditionem Persicam parans, quum Antiochiam venisset, & dissolutam militarem disciplinam inuenisset & nonnullorum militum flagitiosam mollitiem comperisset, vinculis eos coercere statuit. Id quum iniquo animo multitudo ferret, concionem habuit hãc, qua grauiter increpauit eam licentiam, & seueram disciplinam sibi in militia placere ostendit. Inuectus est vehementer in frugalitatis & modestiæ deprauationẽ. Ibi exasperata concio admurmurauit atque alloquuta est. Ille austerius etiam & acrius quàm antea obiurgauit, minasq; obiurgationi addidit. Quibus quum non reprimeretur illorum ferocia, sed ingrauesceret potius, exauctoratum exercitum dimisit.

COmmilitones (si tamen ista vobis quæ à vestris facta sunt displicent) disciplina maiorum remp. tenet: quæ si dilabatur, & nomen Romanum & imperium amittemus. Neq; enim sub nobis ista facienda sunt quæ sub impura illa bestia nuper facta sunt. Milites Romani, vestri socij, mei contubernales & commilitones, amant, potant, lauant, Græcorum more etiam quidam se instituunt: hoc ego diutius feram? & non eos capitali dedam supplicio? Qui in concione estis, vocem in bello contra hostem, non contra imperatorem vestrum necessariam emit-

emittite: certè campi ductores vestri hanc vocem docuerunt contra Sarmatas & Germanos ac Persas emittere, non contra eum qui acceptam à prouincialibus annonam, qui vestem, qui stipēdia vobis attribuit. Continete igitur vocem truculentam, campo ac bellis necessariam, ne vos hodie omnes vno ore atq; vna voce Quirites dimittam: & incertum, an Quirites. Non enim digni estis qui vel Romanæ plebis sitis, si ius Romanum non agnoscitis. Deponite dextras contra hostem erigendas, si fortes estis: me enim ista non terrent. Si enim vnum hominem occideritis, non nobis deerit resp. non P.C. qui de vobis vindicet, Quirites discedite, atq; arma deponite.

ORATIO EIVSDEM ALEX.

ARGVMENTVM.

Alexander Seuerus potitus victoria aduersus Persas in vrbē redijt, & in senatu res bello gestas exposuit: victoriam gratulatus est, belli difficultatem demonstrauit, commoda victoriæ docuit, supplicationem dijs ob eam victoriam sua sententia decreuit.

PErsas P.C. vicimus. Longa eloquentia opus non est, tantùm scire debetis quæ illorum arma fuerint, qui apparatus. Iam primùm elephanti septingenti, idemq; turriti, cum sagittarijs & onere sagittarum. Ex his trecentis cepimus, ducenti interfecti iacent, decem & octo perduximus. Falcati currus mille: sed adducere interfectorum animalium currus ducentos

centos potuimus: sed id quia & fingi poterat, facere supersedimus. Centum & viginti millia equitum fudimus: cataphractarios, quos illi clibanarios vocant, decem millia in bello interemimus: eorum armis nostros armauimus. Multos Persarum cepimus eosdemq́ue vendidimus. Terras interamnanas, Mesopotaniæ scilicet, neglectas ab impura illa bellua recepimus. Artaxerxem potentissimum regem tam re quàm nomine, fusum fugauimus, ita vt eum terra Persarum fugientem viaeret: & quà ducta fuerant quondam signa nostrorum, eà rex ipse signis effugerit relictis. Hæc sunt P. C. gesta. Eloquentia opus non est: milites diuites redeunt, laborem in victoria nemo sentit. Vestrum est supplicationem decernere, ne dijs videamur ingrati.

EX IVLII CAPITOLINI
Maximinis duobus.

ORATIO MAXIMINI.

ARGVMENTVM.

Quum omnium arderent in Maximinum odia ob eius immanitatem & truculentiam, defecissentq́ue ab eo Afri, qui imperatores duos Gordianos crearant, & eorum factum Romanus senatus confirmasset, & senatusconsulto hostem Maximinum iudicasset, essetq́ue id ad Maximinum in castra perlatum, eo nuntio perculsus & penè exanimatus est: & diu excruciatus, tandem conuocato exercitu, concionem hanc habuit agresti homine dignam. Hic conqueritur iniurias senatus, inue-

inuehitur in perfidiam omnium, & ad ius suum repetendum exercitum conatur animare.

Commilitones, rem notam vobis proferimus. Afri fidem fregerunt. quid dicam fregerunt? nam quando tenuerunt? Gordianus, senex debilis & morti vicinus, sumpsit imperium. Sanctissimi autem P. C. illi, qui & Romulum & Cæsarem occiderunt, me hostem iudicauerunt, quum pro his pugnarem & ipsis vincerem: nec solùm me, sed etiam vos & omnes qui mecum sunt, quos & senatui acceptissimos, & sibi aduersissimos esse credebant. Quare factum est (vt diximus) vt Gordianum adolescentulum principem peterent, qui statim factus est. Nec prius permissi sunt ad palatium stipati armatis ire quàm nepotem Gordiani cæsaris nomine nuncuparent, & Gordianos patrem ac filium, augustos vocarent. Ergo si viri estis, si vires habetis, eamus contra senatum & Afros: quorum omnium bona vos habebitis.

EX IVLII CAPITOLINI GORdianis tribus.

ORATIO MAVRICII AFRI.

ARGVMENTVM.

Quum vexarent Africam prouinciam impotentes & crudeles quæstores crudelissimi imperatoris Maaximini, Afri quendam eorum facto impetu oppresserunt, & quemadmodũ Maximini vim propulsarent, seque penitus liberarent, cõsilium inierunt. In eorum concilio hic Mauricius senten-

sententiam dixit, ita libertatem recuperari posse, si ad virum singularem Gordianum imperium detulissent. Causas affert, quia expediat id & facile sit.

GRatias habeo dijs immortalibus, ciues, quòd occasionem dederunt, & quidem necessariam, prouidendi nobis contra hominem furiosissimum Maximinum. Nos enim qui procuratorem eius moribus & vita cõsimilem occidimus, nisi facto imperatore salui esse non possumus. Quocirca si placet quoniam non longè est nobilissimus vir proconsul cum filio consulari legato, quorum vtriq; mortem pestis illa est minata, sublata de vexillis purpura, imperatores eos dicemus, adhibitisq; insignibus, Romano iure firmabimus.

ORATIO MAXIMINI.

ARGVMENTVM

Huius orationis argumentum est idem quod eius quæ est ab hac tertia. Est enim oratio Maximini imperium retinere conantis quod consensus Romanorum & prouinciarum aliquot eripere volebat.

SAcrati commilitones, imò etiam mei consecranei, & quorum mecum pleriq; verè militatis, dum nos in Germania Romanã defendimus maiestatem, dum nos Illyricum à barbaris vindicamus, Afri fidem Punicam præstiterunt. Nam duos nobis Gordianos (quorum alter senio ita affectus est vt non possit assurgere, alter ita luxuria perditus vt debilitatem

habeat

habeat pro senectute) imperatores fecerunt. Et nec hoc parum est, sed factum Afrorum nobilis ille senatus agnouit, & pro quorum liberis ar-ma portamus, hi contra nos xx. viros statue-runt, & omnes velut contra hostes sententias protulerunt. Quinimò agite vt viros decet. Pro-perandum est ad vrbem. Nam & xx viri con-sulares contra nos lecti sunt, quibus resistendum est nobis fortiter agentibus, vobis feliciter dimi-cantibus.

EX IVLII CAPITOLINI Maximo & Balbino.

ORATIO SENATORIS CV-*iusdam.*

ARGVMENTVM

Aduentabat ad vrbem Maximinus fremens & vindicta ardens, vlturus proscriptionem suam & abdicationem imperij. Patres consultabant cum de alijs tum de illius impetu refutando. Hic se-nator, cuius nomen non est proditum, sententiã dixit, qua conatus est mentes eorum ab omni alia cogitatione ad hanc vnam de depulsione tanti periculi traducere.

MInora nos solicitant, & propè aniles res feruentissimo tempore tractamus in curia. Quid enim opus est de resti-tutione templorum, de basilicæ ornatu, de ther-mis Titianis, de exædificatione amphitheatri agere, quum immineat Maximinus, quem ho-stem mecum antè dixistis: Gordiani duo, in qui-bus præsidium fuerat, interempti sint, neque in

præsenti vllum sit auxilium quo respirare possimus? Agite igitur P. C. principes dicite, (Quia moramini) ne dum singulatim pertimescitis, in timore potius quàm in virtute opprimamini.

ORATIO VECTII SABINI.

ARGVMENTVM

Eiusdem argumenti cuius & superior. Nam quum quasi quoddam interregnum Romæ esset, & sententiæ in senatu essent de imperio alicui tradendo, quumque periculi magnitudo tum vt diligenter, tum vt citò prouideretur postularet, Vectius hic rogato vt sibi dicere liceret, ostendit & quid res postularet, & quid ipse sentiret. Maturatò enim opus esse, & primo quoque tempore succurrendum esse reip. se autem ijs autorem esse vt duo creētur principes, vnus qui vrbanam rem, alter qui bellicam administret.

SCio P. C. hanc rebus nouis inesse oportere constantiam, vt rapienda sint consilia non quærenda: verbis quinetiam plurimis abstinendum sit atq; sententijs, vbi res perurgent. Ceruices suas quisq; respiciat, vxorem ac liberos cogitet, auitas patriasq; fortunas: quibus omnibus imminet Maximinus, natura furiosus, truculentus, immanis: causa verò (vt sibi videtur) satis iusta, truculentior. Ille quadrato agmine, castris vbiq; positis, ad vrbem tendit: vos sedendo & consultando diem teritis. Longa oratione opus non est: faciendus est imperator, imò faciendi sunt principes: vnus qui res domesticas, alter qui bellicas curet: vnus qui in vrbe resideat, alter qui obuiam cum exercitu latronibus

ibus pergat. Ego principes dico, vos firmate, si placet: sin minus, meliores ostendite. Maximum igitur atque Balbinum: quorum vnus in re militari tantus est vt nobilitatem generis splendore virtutis allexerit: alter ita clarus nobilitate est, vt & morum lenitate Reipublicæ sit necessarius, & vitæ sanctimonia, quam à prima ætate in studijs semper ac literis tenuit. Habetis sententiam P. C. mihi fortassè periculosiorem quàm vobis: sed nec vobis satis tutam, si non aut alios aut hos principes feceritis.

EX TREBELLII POLL. Valeriano patre & filio.

ORATIO DECII.

ARGVMENTVM.

Summo consensu senatus Valerianum censorem crearat. Eum honorem quum ei renuntiaret ex senatusconsulto consul Decius, hac ad eum oratione est vsus, qua gratulatus est ei tantum honorem, & tantum de eius sinceritate & integritate iudicium senatus, atque ei ius censoriæ potestatis omne exposuit.

FElicem te Valeriane senatus sententia, imò animis atque pectoribus. Totius orbis humani suscipe censuram quam tibi detulit Romana resp. quam solus mereris iudicaturus de moribus nostris. Tu æstimabis qui manere in curia debeant, tu equestrem ordinem in antiquum statum rediges, tu censibus modum pones, tu vectigalia firmabis, diuides statum, respu-

respublicas recensebis: tibi legum scribendarum autoritas dabitur, tibi de ordinibus militum iudicandum est: tu arma respicies, tu de nostro palatio, tu de iudicibus, tu de præfectis eminentissimis iudicabis. Excepto denique præfecto vrbis Romæ, exceptis Coss. ordinarijs, & sacrorum rege ac maxima virgine Vestalium, (si tamen incorrupta permanebit) de omnibus sententias feres. Laborabunt autem etiam illi vt tibi placeant de quibus non potes iudicare.

VALERIANI AD DECIVM responsio.

QVæso sanctissime imperator, ne ad hanc me necessitatem alliges, vt ego iudicem de populo, de militibus, de senatu, de omni penitus orbe, iudicibus & tribunis, ac ducibus. Hæc sunt propter quæ augustum nomen tenetis: apud vos censura desedit, non potest hoc implere priuatus. Veniam igitur eius honoris peto, cui vita impar est confidentia, cui tempora sic repugnant vt censuram hominum natura non quærat.

EX TREBELLII POLL. triginta annis.

ORATIO BALISTÆ.

ARGVMENTVM.

Eligendus erat imperator, qui in locum Valeriani in vincula abducti & Gallieni extrusi succederet. Et quoniam Macrianus prudentia, nobilitate, opibus facilè antestaret, suadet ei hac oratiuncula Balista vt imperium capessat.

Mea ætas & professio & voluntas longè ab imperio absunt, & ego (quod negare non possum) bonum principem quæro. Sed quis tandem est qui Valeriani locum possit implere, nisi talis qualis tu es ô Macriane, fortis, cõstans, integer, probatus in Rep. & (quod maximè ad imperium pertinet) diues? Arripe igitur locum meritis tuis debitum: me profectò quandiu voles, uteris tu cum Rep. Tantùm bene agas, ut te Romanus orbis factum principem gaudeat.

MACRIANI AD BALISTAM responsio.

ARGVMENTVM

Respondet Balistæ Macrianus. Quominus imperium suscipiat, vt is suadebat, excusat ætatem, imbecillitatem, mutatum vitæ genus. Suadet vt firma & vigenti ętate eligantur plures qui munia imperatoria strenuè exequi possint.

Fateor Balista, imperium prudenti non frustra est. Volo enim Reip. subuenire, atq; illam pestem à legum gubernaculis dimouere: sed non hoc in me ætatis est. Senex sum, ad exemplum equitare non possum. Lauandum est mihi frequentius, edendum delicatius: diuitiæ me iamdudum ab usu militiæ retraxerunt. Iuuenes aliqui sunt quærendi, nec unus, sed duo vel tres fortissimi, qui ex diuersis partibus orbis Rom. rempublicam restituant, quam Valerianus fato, Gallienus vitæ suæ genere perdiderũt. Prudentiæ tuæ rempublicam tradimus. Da igitur

tur liberos tuos Macrianum & Quietum fortissimos iuuenes, olim tribunos à Valeriano factos: qui Gallieno imperante, quòd boni sunt, salui esse non possunt. Do manus, de meo stipendium militi duplex daturus: tu tantùm præfecti mihi studium, & annonam in necessarijs locis præbe. Iam ego faxim vt Gallienus sordidissimus fœminarum omnium, duces sui parentis intelligat.

ORATIONES EX AMM. MARCELLINO collectæ.

ORATIO CONSTANTII.

ARGVMENTVM.

Constantius imperator bellum pro Gallorum defensione Germanis, qui hîc Alemanni vocantur, intulerat. Ii non tam cæsaris viribus quàm superstitione territi miserunt qui bellum deprecaretur, veniam iniuriarum posceret, pacē æquis conditionibus peteret. Inclinabatur animus cæsaris in pacem æquam, sed verberatur ne ea parū grata esset exercitui, qui iam magnam spem victoriæ conceperat, si flumen traiecisset. Idcircò exercitum conuocauit, orationemque hanc in eo habuit, & auiditatem illam pugnæ concedendo, & aliqua ex parte assentiendo, multumque militibus tribuendo, sedauit: pacisque vtilitatem, ancipites martis casus bellique crudeles exitus proposuit.

NEmo, quæso, miretur, si post exudatos labores itinerum longos, congestosq; affatim cōmeatus, fiducia vestri ductante,

barbaricos pagos aduentans, velut mutato re-
pentè consilio ad placidiora diuerti. Pro suo enim
loco & animo quisque vestrûm reputans, id in-
uenit verum quòd miles vbique (licet membris
vigentibus firmus) se solum vitamq; propriam
circumspicit & defendit, imperator verò, offi-
ciorum, dum æquus omnibus alienæ custos salu-
tis, nihil non ad sui spectare tutelam rationes
populorum cognoscit, & remedia cūcta quæ sta-
tus negotiorum admittit, arripere debet alacri-
ter secunda numinis voluntate delata. Vt in
breue igitur conferam, & ostendā qua ex causa
omnes vos simul adesse volui, commilitones mei
fidissimi, accipite æquis auribus quæ succin-
ctius explicabo: veritatis enim sermo est sim-
plex. Arduos vestræ gloriæ gradus, quos fa-
ma per plagarum quoque accolas extremarum
diffundit, excellenter accrescens, Alemanno-
rum reges & populi formidantes, per oratores
quos videtis, summissis ceruicibus concessionem
præteritorum poscunt & pacem: quam vt cun-
ctator & cautus vtiliumq; monitor, si ve-
stra voluntas adest, tribui debere censeo, mul-
ta contemplans. Primò vt martis ambigua de-
clinentur, dein vt auxiliatores pro aduersarijs
asciscamus, quod pollicentur: tum autem, vt
incruenti mitigemus ferociæ flatus pernicio-
sos sæpè prouincijs: postremò id reputantes quòd
non ille hostis vincitur solus qui cadit in acie,
pondere armorum oppressus & virium, sed
multò tutius etiam tuba tacente, sub iugo mit-
titur voluntarius, qui sentit expertus, nec for-

titudinem in rebelles, nec lenitatem in supplices animos deesse. In summa, tanquam arbitros vos quid suadetis opperior, vt princeps tranquillus temperanter adhibere modum allapsa felicitate decernens. Non enim inertiæ sed modestiæ humanitatiq; (mihi credite) hoc quod rectè consultum est, assignabitur.

ORATIO EIVSDEM.

ARGVMENTVM.

Infesti erant Gallis perpetuis incursionibus & vexationibus finitimi barbari, & in dies ingrauescebat id malum. Ea res solicitum habebat Constantium cupidiorem pacis quàm belli hominem. Qui quòd maius sibi onus imponi videret quàm quod sustinere se posse confideret, eam iniit in subleuandi rationem, vt Iulianum fratrem patruelem asciscerct in societatem imperij. Ea cooptatio vt rata haberetur, aduocauit præfectos militares, & in eorum conuentu hæc concionatus est. Docet quæ sibi causa sit illius allegendi, & eam illis probare conatur. Neque enim à se solo res commodè geri posse, nec ad eam societatem adiungi quenquam hoc digniorem. Quocirca Iulianum ipsum multis ornat laudibus: ad quem, accepta concionis comprobatione, orationem conuertit, eum cooptat, insignia imperij imponit, laudat, hortatur, imperium & rem Romanam illi commendat, imperatoris officia in militia & in acie exponit.

QVia igitur vestrum quoque fauorem adesse fremitus indicat lætus, adolescens vigoris tranquilli, cuius temperati mores imitandi sunt potiùs quàm prædicandi, ad hono-

honorem properatum exurgat: cuius præclaram indolem bonis artibus institutam hoc ipso plenè videor exposuisse quòd elegi. Ego eum præsente nutu Dei cælestis amictu principali velabo. Recepisti primæuus originis tuæ splendidum florem, amantissime mihi omnium frater: aucta gloria mea confiteor, qui iustus in deferenda superiori potestate nobilitati mihi propinquæ, quàm ipsa potestate videor esse sublimis. Adesto igitur laborum periculorumq; particeps, & tutelam ministerij suscipe Galliarum, omni beneficētia partes leuaturus adflictas, & si hostibus congredi sit necesse, fixo gradu consiste inter signiferos ipsos, audendi in tempore consideratus hortator, pugnantes accendens præeundo cautissimè, turbatosq; subsidijs fulciens, modestè increpans desides, verissimus testis adfuturus industriis & ignauis. Proin vrgente rei magnitudine, perge vir fortis ducturus viros itidem fortes. Aderimus nobis vicissim amoris robusta constantia, militabimus simul, vnà orbem pacatum (Deus modò velit quod oramus) pari moderatione pietateq; recturi. Mecum vbique videberis præsens, & ego tibi quodcunque acturo non deero. Ad summa mihi propera socijs omnium votis, velut assignatam tibi ab ipsa Rep. stationem cura peruigili defensurus.

ORATIO IVLIANI.

ARGVMENTVM.

Iulianus quicum Constantinus communicauerat imperium, quum copias aduersus Germa-

nos duceret, iamque in conspectu esset hostis, & plurimùm referret ad rem bene gerendam, vt miles integer in aciem descenderet, præsertim in ea locorum asperitate & cæli intemperie, neque eius rei facultas superioribus aliquot diebus esset ijs data, conuocato exercitu suadet hoc loco, et castris communitis, ad requiescendum & ad curanda corpora spatium omnes sumant. Principium positum est in auertenda suspicione ignauiæ: reliqua oratio habet expositionem consilij.

VRget ratio salutis tuendæ communis (vt parcissimè dicam) non iacentis animi cæsarem vos hortari & orare cõmilitones mei, vt adulta robustaq; virtute confisi, cautiorem viam potiùs eligamus ad tolerãda vel ad depellenda quæ sperantur, quàm præproperam & ancipitem. Vt enim in periculis virtutem impigram esse conuenit & audacem, ita quum res postulat, regibilem & consultam. Quid igitur censeo, si arbitrium affuerit vestrum, iustaq; sustinet indignatio paucis absoluam. Iam dies in meridiem vergit: lassitudine nos itineris fatigatos scrupulosi tramites excipient & obscuri, nox senescente luna nullis sideribus adiuuanda, terræ protinus æstu flagrãtes, nullis aquarum subsidijs fultæ: quas si dederit quisquam commodè posse transire, ruentibus hostium examinibus post otium cibiq; refectionem & potus, quid nos agimus, quo vigore, inedia, siti, laboreq; membris marcentibus occurramus? Ergo quoniam negotijs difficillimis sæpe dispositio tempestiua prospexit, & statum nutan-

nutan-

mutantium rerum recto consilio in bonam partem accepto aliquoties diuina remedia reparar unt, hic quæso vallo fossaq́ circundati, diuisis vigilijs quiescamus: somnoq́ & victu congruis potiti pro tempore (pace Dei sit dictum) triumphaturas aquilas & vexilla victricia, primo lucis moueamus exordio.

ORATIO CONSTANTII.

ARGVMENTVM.

Partis de ferocissimis hostium aliquot victorijs, Constantius Cæsar statuit domum reuerti: & quoniam missio paulò post esset facienda, placuit, dum coactæ adhuc erant copiæ, illis eas victorias gratulari. Itaque conuocatis omnibus, hanc ibi concionem habuit. In hac militem laudat: hostes, vel subactos vel fractos vel repressos saltem perhibet, & quas de ijs victorias reportent. Postremò quas vtilitates & quantas de iis victorijs percipiant, ostendit: quadruplex enim commodum ad eos redire probat.

HOrtatur recordatio rerum gloriosè gestarum omni iucunditate viris fortibus gratior, admodum verecundè replicare quæ diuinitùs delata sorte vincendi, & ante prælia, & in ipso correximus feruore pugnarum, Romanæ rei fidissimi defensores. Quid enim tam pulchrum tamq́ posteritatis memoriæ iusta ratione mandandum, quàm vt miles strenuè factis, ductor prudenter consultis exultet? Persultabat Illyricum furor hostilis, absentiam nostram inanitate tumenti despiciens, dum

Italos tueremur & Gallos: varijsq; discursibus vastabat extima limitum: nunc cauatis roboribus, aliquoties peragrans pedibus flumina, non congressibus nec armis fretus aut viribus, sed latrocinijs assuetus occultis, astu & ludificandi varietate iam inde ab instituta gente, nostris quoq; maioribus formidatus: quæ longius disparati, quæ ferri poterant tulimus, leuiores iacturas efficacia ducum vetari posse sperantes. vbi verò per licentiam scandens in maius ad funestas prouinciarum clades erepsit & crebras, communitis aditibus Rheticis, tutelaq; peruigili Galliarum securitate fundata, terrore nullo relicto post terga venimus in Panoniam, vt placuit numini sempiterno, labentia firmaturi: cunctisq; paratis (vt nostis) vere adulto egressi arripuimus negotiorum maximas moles: primũ ne struendo textis compagibus ponti telorum officeret multitudo: quo opera leui perfecto, visis terris hostilibus & calcatis, obstinatis ad mortem animis conatos resistere Sarmatas absque nostrorum dispendio strauimus, pariq; petulantia ruentes in agmina nobilium legionum Quados Sarmatis adiumenta ferentes attriuimus. Qui post ærumnosa dispendia inter discursus & repugnandi minaces anhelitus, quid nostra valeat virtus experti, manus ad dimicandum aptatas armorum abiecto munimine pone terga vinxerunt restareq; solã salutem contemplãtes in precibus, affusi sunt vestigijs augusti clemẽtis, cuius prælia sæpè cõpererant exitus habuisse felices. His sequestratis, Limigãtes quoq; fortitudine su-

ne su-

ne superauimus pari: interfectisq; pluribus, alios
periculi declinatio adegit suffugia petere latebra-
rũ palustriũ. Hisq; secundo finitis euẽtu, lenita-
tis tempus aderat tempestiua. Limigantes ad
loca migrare compulimus longè discreta, ne in
perniciem nostrorum se commouere possent vl-
teriùs: & pepercimus plurimis, & Zizaim præ-
fecimus liberis, dicatum nobis futurum & fi-
dum, plus æstimantes creare quàm afferre bar-
baris regem: hoc decore augente solennitatem,
quòd iisdem quoq; rector tributus, antehac ele-
ctus est & acceptus. Quadruplex igitur præ-
mium, quod vnus procinctus absoluit, nos quæ-
siuimus & resp. primò vltione parta de grassa-
toribus noxiis, deinde quot vobis abundè suffi-
cient ex hostibus captiuis. His enim virtutem
oportet esse contentam, qua sudore quæsiuit &
dextris: nobis amplas facultates opum, quæ
sunt magni thesauri, integra omnium patrimo-
nia, nostri labores & fortitudo seruauerint. Hoc
enim boni principis menti, hoc successibus con-
gruit prosperis. Postremò ego quoq; hostilis vo-
cabuli spolium præ me fero, secundi Sarmatici
cognomentum, quod vos vnum idemq; sentien-
tes mihi (ne sit arrogans dicere) meritò tribui-
stis.

ORATIO IVLIANI.

ARGVMENTVM

Reuocabatur à Constantio exercitus Gallica-
nus, cui Iulianus præerat, quòd in oriente immi-
nebant & iam vexabant Romanũ imperium Par-
thi. Id iniquo animo tulit miles, quòd iam tot

 con-

confectis stipendijs in laboriosissimam militiã amandaretur, & plerique è sedibus patrijs abstracti, in longinquas terras traherentur. Augebat eum dolorem, quòd à Iuliano quem ferebant oculis omnes, acerbè diuellerentur. Iulianus hac concione eos placare est conatus, cum ijs de caussis, tum verò etiam quòd honorifica imperij insignia repudiasset. Hic præclara facinora Germanicæ illius expeditionis effert laudibus, & quantum illorum virtuti acceptum ferat Romanum imperium, pauca per eandem assentationem loquutus, ostendit ita se rem militarem velle constituere vt præmia & honores virtuti, non alij dignitati decernantur & tribuantur. Hoc ille iure suo facere poterat, vtpote particeps imperij.

RES ardua poscit & flagitat, propugnatores mei reiq́ publicæ fortes & fidi, qui mecum pro statu prouinciarum vitam sæpius obiecistis, quoniam cæsarem vestrum firmo iudicio ad potestatum omnium culmen sustulistis, perstringere pauca summatim, vt remedia permutatæ rei iusta colligantur & cauta. Vixdum adolescens specie tenus purpuratus (vt nostis) vestræ tutelæ nutu cælesti commissus, nunquã à proposito rectè viuendi deiectus sum: vobiscum in omni labore perspicuus, quum dispersa gentium confidentia, post ciuitatum excidia, peremptaq́ innumeræ hominum millia, pauca quæ semiintegra sunt relicta, cladis immensitas persultaret, & retexere superfluum puto quoties hyeme cruda rigentiq́ cœlo, quo tempore terræ ac mariæ opere martio vacant, indomitos antea cum iactura virium suarum

repulimus Alemannos. Id ſanè nec prætermitti eſt æquum nec taceri, quòd quum prope Argentoratum illuxiſſet ille beatiſſimus dies, vehens quodammodo Gallis perpetuam libertatem, inter confertiſſima tela me diſcurrente, vos vigore vſuſq; diuturnitate fundati, velut incitates torrentes hoſtes abruptiùs inundantes, ſuperaſtis ferro proſtratos, vel fluminis profundo ſubmerſos, paucis relictis noſtrorum, quorum exequias honeſtauimus celebri potius laude quàm luctu. Poſt quæ, opinor, tanta & talia nec poſteritatem tacituram de veſtris in rempublicam meritis in gentibus cunctis, ſi plenè, quem altiore faſtigio maieſtatis ornaſtis, virtute grauitateq; ſiquid aduerſum ingruerit, defendatis. Vt autem rerum integer ordo ſeruetur, præmiaqúe virorum fortium maneant incorrupta, nec honores ambitio præripiat clandeſtina, id ſub reuertenda conſilij veſtri facie ſtatuo, vt neq; ciuilis quiſquam iudex nec militiæ rector, alio quodam præter merita ſuffragante ad potiorem veniat gradum, non ſine detrimento pudoris eo qui pro quolibet petere tentauerit diſceſſuro.

ORATIO IVLIANI.

ARGVMENTVM

Cœperat inuidere Iuliano Conſtantius, & alienum ab eo animum habere, nec cum eo amplius, ſed cum barbaris principibus ſua communicare conſilia. Suboluit Iuliano clandeſtinum ali-

aliquid agitari: inuestigauit, deprehendit barbarum quem sciebat à se esse auerso animo, & mali aliquid parare, & cum Constantio facere, vinciendum curauit. Deinde optimum factu iudicauit occupare & munire prouincias, à quibus propè aberat. Sed nesciebat quàm firmos haberet animos militum. Explorandos simul sibi eos & confirmandos putauit. Ea re hanc apud eos concionem habuit, qua repetita præclarè gestorum memoria, & honorum quibus ab ijs esset cumulatus: monet esse maturandum, vt prouincias firmis præsidijs teneant, neve colligendarum virium spatium hostibus largiantur. Quæ opus sunt, curæ sibi ea fore: in præsentia postulare vt militiæ sacramentum redintegretur.

IAmdudum tacita deliberatione vos æstimo, magni commilitones, rerum gestarum excitos amplitudine, hoc opperiri consilium, vt euentus qui sperantur, perpendi possint & præcaueri. Plus enim audire quàm loqui militē decet, actibus coalitum gloriosis: nec alium spectatæ æquitatis sentire rectorem quàm eum qui & laudari dignè potuerit & probari. Vt igitur quæ præposui abiectis absoluam, aduertite oro beneuolè, quæ sermone breui percurram. Arbitrio Dei cœlestis, vobis inter ipsa iuuentæ rudimenta permixtus, irruptiones Alemannorum assiduas & Francorum, populandiq́ iugem licentiam fregi, & vigore communi Romanis agminibus quoties libet Rhenum peruium feci, cōtra rumorum fremitus gentiumq́ validarum violentas excursus stando immobilis, virtutis vestræ nimirum firmamento confisus. Et hæc laborum quos ex hausimus, Galliæ spectatrices

poſt funera multa iacturasq́; recreatæ diuturnas & graues poſteritati per ætatum examina commendabunt. At nunc quum autoritate veſtri iudicij, rerumq́; neceſſitate compulſus, ad auguſtum elatus ſum culmen. Deo vobisq́; fautoribus, ſi fortuna cœptis adfuerit, altiùs affectabo maiora, id præ me ferens, quòd exercitui cuius æquitas armorumq́; claruit magnitudo, & domi moderatus viſus ſum & tranquillus, & in crebritate bellorum contra cõſpiratas gentiũ copias conſideratus & cautus. Vt igitur aduerſa præueniamus mentium ſocietate iunctiſſima, ſequimini viam conſiliumq́; ſalutare, vt puto, quum integritas rerum intentioni noſtræ volũtatiq́; reſpondeat: & dum maioribus vacant præſidijs regiones Illyricæ, impræpedito curſu tendentes, Daciarum interim fines extimos occupemus, exinde quid agi oporteat bonis succeſſibus inſtruendi: vtq́; eſt mos fidentium ducum, iuramento quæſo concordiam ſpondete manſuram & fidem, operam nauaturo ſedulam & ſolitam nequid agatur inconſultum & ſegne, & producturo, ſiquis exegerit, incorruptam conſcientiam meam, quòd nihil voluntate præter ea quæ in commune conducunt, aggrediar aut tentabo. Illud ſane obteſtor & rogo, obſeruate ne impetu gliſcentis ardoris in priuatorum damna quiſquam veſtrûm exiliat, id cogitans quòd ita nos illuſtrarunt hoſtium innumeræ ſtrages, vt indẽnitas prouinciarum & ſalus, exemplis virtutum peruulgata.

CON-

ORATIO CONSTANTII.

ARGVMENTVM.

Ex illa Iuliani cautione & apparatu quem superiore concione habuimus, grauissima bella inter duos consortes imperij, Constantium & Iulianum, exarserunt. Nam quũ se eo apparatu peti sensisset Constantius: ac post aperto marte se oppugnari vidisset, contraxit exercitum. Verùm id temporis ancipiti malo premebatur. Vigebat enim ab occidente Iulianus, ab oriente rex Persarum. Hic tamen non ita multo pòst quàm copias eduxerat, pedem retulit, & magno metu Constantium liberauit. Is hoc expeditior, parabat se vt occurreret Iuliano. Quem vt validioribus viribus adoriretur, suorum sibi animos confirmandos censuit. Id hac concione effecit. Nam repetita commemoratione nefarij hominis, cui quum res maximas credidisset, is tamen se scelerate gessisset, ad Iulianum venit, quem perfidia etiam illo sceleratiorem ostendit. Queritur illius ingratum animum, fœdam proditionem, nefarios conatus: aduersus eum animos suorum conatur incendere: eisque optati exitus spem ostendit, quòd perfidos homines calamitosi exitus maneant.

SOlicitus semper nequid re leui vel verbo committam inculpatæ parum congruens honestati, vtque cautus nauigandi magister clauos pro fluctuum motu erigens vel inclinans, compellor nunc apud vos amantissimi viri confiteri meos errores, quin potius (si dici liceat verum) humanitatem quam credidi negotijs communibus profuturam. Proinde vt facilius sciri possit quæ sit huius concilij conuocandi materia, accipite quæso æquis auribus & secun-

cundis. Gallum patruelem tempore quo confundendis rebus pertinaciter Magnentius inhærebat, quem obruêre vestræ virtutes, potestate cæsaris sublimatum ad orientis præsidium misi. Qui quum à iustitia per multa visu relatuqúe nefaria defecisset, arbitrio punitus est legum. Atque vtinam hoc contenta esset inuidia, turbarum acerrima concitatrix: & angebat nos vna, sed secura doloris præteriti recordatio. At nunc aliud accidit, ausim dicere præteritis mœstius, quod per fortitudinem nobis ingenitam adiumenta cœlestia coercebunt. Iulianus, quem dum circumfrementes Illyricum nationes exteras oppugnatis, tuendis præfecimus Gallijs, Leuium confidentia præliorum, quæ cum Germanis gessit semermibus, vt vecors elatus, ascitis in societatem superbam auxiliaribus paucis, feritate speq; postrema ad perniciosam audaciam promptis in noxam publicam conspirauit. æquitate calcata, parente nutriceqúe orbis Romani: quam tumentes spiritus tanquam fauillas effecturam deinde, vt scelestè latorum vltricem, & ipse expertus, & docente antiquitate facilè credo. Quid igitur superest nisi vt turbinibus excitis occurramus, subcrescentis rabiẽ belli antequam pubescat validiùs celeritatis remedijs oppressuri? Nec enim dubium fauore numinis summi præsente, cuius perenni suffragio damnantur ingrati, ferrum impiè præparatum ad eorum interitum esse vertendum, qui non lacessiti, sed aucti beneficijs pluribus, ad insontium pericula surrexerunt.

Vt

Vt enim mea mens auguratur, iuſtitiaq́ue rectis conſilijs affutura promittit, ſpondeo quòd ſi ventum fuerit cominus, ita pauore torpeſcent, vt nec oculorum veſtrorum vibratæ lucis ardorem, nec barritus ſonum perferant primum.

ORATIO VALENTINIANI.

ARGVMENTVM

Valentinianus fuerat quidem omnium ſuffragijs in exercitu nominatus imperator. Sed quia erat paulo obſcuriore loco ortus & principio magnificentiam & ſplendorem quēdam captabat, adhæſit hominum faſtidijs vt iam illius pœniteret, & quum ad res gerendas accederet, velletq́ue à concione auſpicari, primùm murmur concionrs, deinde liberior reclamatio oriretur, vt propè ad conuitium res veniret. Erat autem ille concionis reclamantis ſenſus vt alium creari placeret. Valentinianus minimè hoc metu perculſus quum ſe confirmaſſet, & audientiam grauitate ſibi feciſſet, hanc habuit concionem, qua & illos motus ſedaret, & autoritatem ad reliquũ tempus colligeret. Hîc beneuolentiam conciliat commemoratione beneficij & iudicij eorum quo nominatus fuerat imperator. Pòſt, cur collegam nondum ſibi aſciſcat, rationem affert. Sibi id curæ fore, & totius imperij adminiſtrationem, prætereaq́ue res præclarè ceſſuras pollicetur. Poſtremò vt ſuis commodis ſeruiant admonet.

EXulto prouinciarum fortiſſimi defenſores, & præ me fero, ſemperq; laturus ſum, nec ſperanti nec adpetenti moderamina orbis Rom. mihi, vt potiſſimo omnium, veſtras detuliſſe virtutes. Quod erat igitur in manu po-

*situm vestra, nondum electo imperij formatore.
vtiliter & gloriosè complestis, adscito in hono-
rum verticem eo quē ab ineunte adolescētia ad
hanc vsq; ætatis maturitatem splendidè inte-
greq; vixisse experiundo cognostis. Proinde pa-
catis auribus accipite quæso simplicioribus ver-
bis quod conducere arbitror in commune. Ad-
hiberi oportere in omnes casus socia potestate
collegam contemplatione poscente multiplici,
nec ambigo nec repugno, curarum aceruos &
mutationes varias accidentium ipse quoq; vt
homo formidans. Sed studendum est concordiæ
viribus totis, per quam res quoq; minimæ con-
ualescunt. Quod impetrabitur, facilè, si patien-
tia vestra cum æquitate consentiens, id mihi
quod mearum est partium concesserit libens.
Dabit enim (vt spero) fortuna consiliorum ad-
iutrix bonorum, quantnm efficere & consequi
possum, diligenter scrutanti temperamentum.
Vt enim sapientes definiunt, non modò in impe-
rio, vbi pericula maxima sunt & creberrima,
verùm etiam in priuatis quotidianisque ratio-
nibus, alienum ad amicitiam quum iudicaue-
rit quisquam prudens, adiungere sibi debebit,
non quum adiunxerit, iudicare. Hæc cum læ-
tiorum spe polliceor: vos firmitatem rectorum
retinentes & fidem, dum hyberna patitur qui-
es, animorum reparate vigorem atq; membro-
rum, ob nuncupationem angustam debi-
ta protinus accep-
turi.*

PRO-

ORATIO PROCOPII.

ARGVMENTVM

Habuit hanc orationem Procopius in procinctu & in ipso penè conflictu. Nam is quum desciscendi à Valentiniano & Valente cæsaribus, esset autor, & magnam vim hominum in factionem suam pertraxisset, iurassentque illi in eius verba, & conductis copijs congressurus esset cum cæsariano Valentis exercitu, comprehendit quẽdam sibi notum, & eum hac oratione cohortatus est, cumque eo commilitones eius, vt Valentinianum desererent, qui malis artibus in locum Constantij inuasisset.

EN cana Romanorum exercituum fides, & regionibus firmis iuramenta constricta. Placet fortissimi viri pro ignotis tot suorum consurrexisse mucrones: vtq; Pannonius degener, labefactans cuncta & proterens, imperio quod ne votis quidem concipere ausus est vnquam potiatur, ingemiscere nos vestris nostrisq; vulneribus. quin potius sequimini culminis summi prosapiam, non vt rapiat aliena, sed in integrum maiestatis auitæ restituatur, arma iustissima commouentem.

ORATIO VALENTINIANI.

ARGVMENTVM

Ætate iam affecta Valentinianus, & graui morbo afflictatus, laborabat vt Gratianus filius in ipsius locum succederet. Competitores erant non pauci, ita ambibant vt inclinata res ad certos putaretur, vt vereretur imperator ne res à filio abiret. Quocirca paulum ex morbo grauissi-

morecreatus, in conciorem quam indixerat, processit. Ici hanc orationem habuit, in qua filium exercitui commendat: nam in castris hæc gerebantur. Rogat, quod commodo eorum fiat, vt quam beneuolentiam sibi tribuerint, eadem filium prosequantur, eique imperium tradant. Pollicetur ab eo vitam inculpatam, fidem, prudentiam, integritatem in omni administratione. Excusat tamen in præsentia annos iuueniles: sed ita vt natales & indolem illius commendet, & firmioris ætatis magnam expectationẽ afferat.

AVctum erga me vestri fauoris indiciũ, hunc loci principalis circumferrẽs habitum, quo potior alijs iudicatus sum multis & claris, consiliorum socijs votorumqúe auspicibus vobis, pietatis officijs adgrediar tempestiuis, prospera deo spondente: cuius sempiternis auxilijs stabit Romana res inconcussa. Accipite igitur quæso placidis mentibus viri fortissimi desiderium nostrum, id reputantes quòd hæc quæ fieri caritatis sanciunt iura, non tantùm transire voluimus per conscientiam vestram, verùm & probata firmari, vt congrua nobis & profutura. Gratianum hunc meum adultũ, quem diu versatum inter liberos vestros commune diligitis pignus, vndiqúe muniendæ tranquillitatis publicæ causa, in augustum sumere commilitium paro, si propitia cælestis numinis vestræqúe maiestatis voluntas parentis amorem iuuerit præeuntem, non rigido cultu ab incunabulis ipsis vt nos educatum, nec tolerantia rerum coalitum asperarum, nec capacem adhuc martij pulueris vt videtis: sed familiæ suæ laudibus maiorumq; factis præ-

præstantibus concinentem, paucioribus inuidiæ metu, vt dicitur, protinus surrepturum. Vt enim mihi videri solet, mores eius & apptetitus licet nondum maturos sæpè pensanti ineunte adolescentia, quonam humanitate & studijs disciplinarum solertium expolitus librabit suffragijs puris merita rectè secusve factorum, faciet vt sciant se boni intelligi, in pulchra facinora procursabit signis militaribus & aquilis adhæsurus, solem niuesq; & pruinas & sitim perferet & vigilias, castris si necessitas adegerit, aliquotiens propugnabit, salutem pro periculorum socijs obiectabit: &, quod pietatis summum primumq; munus est, remp. vt domum paternam diligere poterit & auitam.

ORATIO EIVSDEM VALENT.

ARGVMENTVM

Compos voti Valentinianus, quoniam filio imperium ab exercitu impetrasset, repræsenti vtendum ratus, in eadem illa celebritate imperatorijs insignibus filium ornauit, & hanc orationem adiecit: qua hortatur eum à commemoratione amplissimi beneficij quod ab exercitu accipiebat, ad virtutes imperatorias summo studio persequendas & colendas. Ab eo deinde orationem ad exercitum conuertit, eique denuò filium commendat.

EN habes mi Gratiane amictus, vt sperauimus omnes, augustos, meo commilitonumq; nostrorum arbitrio delatos ominibus faustis. Accingere igitur pro rerum vrgentium pondere vt patris & patrui collega, & assue-

assuesce impauidus penetrare cum agminibus peditum gelu peruios Histrum & Rhenum, armatis tuis proximus stare, sanguinem spiritumque considerate pro his impendere quos regis, nihil alienum putare quod ad Romani imperij pertinet latus. Hæc pro tempore præcessisse sufficiat. cætera monere non desinam. Nunc reliqui vos estis rerum maximi defensores, quos rogo, & obtestor vt ad crescentem imperatorem fidei vestræ commissum seruetis affectione fundata.

EX HERODIANI PRIMO HISTORIARUM DECERPTÆ LIBRO.

ORATIONES, E GRAECO IN LATINUM translatæ, Angelo Politiano interprete.

ARGVMENTVM

ORATIONIS, QVAM MARCVS Imperator habuit ad amicos, atque propinquos.

M. Imperator graui morbo laborans, cum videret salutem suam deploratam, & anxius vereretur, ne non filius commodus ebrietati sese, atque crapulæ dederet, & à recta honestaque disciplina ad luxum, turpesque voluptates prolaberetur, amicos propinquosq; quotquot aderant, cōuocari iussit. Qui posteaquā conuenerant, constituto in eorū cōspectu adolescēte filio, paulumq; se è grabato subleuās, huiusmodi habuit orationē.

DOLERE vos atq; angi, cum ita me affectum contemplamini, minimè mirandum. Quippe humanum est humanis casibus ingemiscere, multoq; magis misericordiam prouocant, quæ oculis vsurpamus. Cæterum peculiaris vobiscum nostra ratio est. Nam de mei erga vos animi conscientia mutuam spero à vobis quasi meo iure beneuolentiam. Nunc autem illud incidit, quum & mihi sit iudicium faciundum, frustra ne vobis honorem tandiu habuerim, studiumq; omne meum lubens detulerim, & vobis referenda gratia ostendendum, non esse eorum quæ acceperitis immemores. Videtis filium, quem ipsimet educastis, primas nunc adolescentiæ metas ingredientē, quasiq; in salo atq; in fluctu vitæ gubernatoribus indigentem, ne rerum imperitia de rectò quasi cursu ablatus, malis artibus impingat. Este igitur vos illi pro me vno multi parētes, excolendo scilicet, atq; optima suggerendo. Neq; enim aut pecuniæ vis tyrannidis luxuriā explere, aut stipantia satellitum agmina tueri principem possunt, nisi illi ipsi quos regas, animū imperanti, beneuolentiamq; accōmodent. Quippe ij demum diu tutoq; imperant, qui non metū ex crudelitate, sed amorem ex bonitate ciuium suorum animis instillant. Neq; enim quos seruire necessitas coegit, sed quos obtemperare sua quemq; voluntas adegit, ij sunt in agendo patiēdoq; à suspicione omni, assentationeq; vacui, nunquamq; imperia detractant, nisi volenter contumelioseq; sint habiti. Est autem difficilè in ma-

maxima licentia moderari sibi, quasiq; frenos imponere cupiditatibus. Quod si bene viuendi autores illi fueritis, & quæ nunc coràm audit, identidem admonueritis, vna opera & ipsum vobis reliquisque omnibus optimum principem reddetis, & memoriam nostram demerebimini, quam scilicet immortalem hac vna ratione poteritis efficere.

ORATIO COMMODI AD MILITES.

Communem mihi esse vobiscum huius mœrorem calamitatis, neq; vos aliter quàm me ipsum affectos esse planissimè persuasum habeo. Neq; enim ego superstite parẽte ipso meo superiorem me vobis vnquàm gessi. Nam ille ita nos vniuersos, vt vnum aliquẽ diligebat, lubentiusq; me cõmilitonem quã filium vocitabat. Quippe hanc naturæ appellationem, illã vero virtutis cõmunicationẽ existimabat. Quin infantem sæpè me in vlnis gestans, vobis dabat in manus, quasiq; vestræ mãdabat fidei. Quapropter minimè dubito, quin mihi omnem sitis beneuolentiam exhibituri, quum pro alumno me maiores natu habere debeant, ipsos autem æquales condiscipulos armorum iure appellauerim, siquidem ita nos vniuersos, vt vnum aliquem pater diligebat, omniq́ue virtutum studio, ac bonis artibus curabat instituendos. Nunc me post illum vobis fortuna principem, dedit, non quidem asciticium, quales ante me fuerunt, neq; velut acquisito imperio glo-

gloriantem. Quippe vnus ego vobis natus educatusq; in aula, priuatisq; intactum cunabulis, statim me vt ex aluo prodieram imperatoria purpura suscepit, simulq; sol hominem me vidit & principem. Hæc cum animis vestris reputantes, iure principem colite, non datum vobis, sed natum. Nam pater quidem iam in cœlum euectus consors est, concessorq; Deorum. Nobis autem orbis terrarum gubernacula rerumq; humanarum cura incumbit. Quæ quos successus, quantasq; habituræ sint vires, in vestra manu est. Si enim belli reliquias fortiter deleueritis, & imperij Romani terminos ad Oceanum vsq; promoueritis, cum ipsi vobis ingentem gloriam cõparabitis, tum communis parentis memoriæ debitam gratiam referetis. Atq; eum quidem exaudire quæ dicimus, & intueri præsentem quæ gerimus, credite. Nos autem felicissimos qui benefactorum nostrorum testem eiuscemodi simus habituri. Quæ igitur ad hanc diem fortissime prosperrimeq; gessistis, illius scilicet sapientiæ gubernationiq; tribuũtur. Quæ autem mecum, hoc est, cum iuuene imperatore vestro præclare feceritis, ea sunt vobis ipsis, quasi peculiarem, cum fidei, tum virtutis claritudinem paritura. Quocirca & ætati meæ rebus strenuè gerendis, autoritatem conciliabitis, & barbara gens initio noui principatus repressa, neq; in præsens cõtemptu ætatis nostræ se efferet audacius, & suis nunc educta periculis: metu deinceps perpetuo coercebitur.

POMPEIANI ORATIO AD Commodum.

Teneri te ô fili & domine, patriæ deside-
rio minimè mirandum. Quippe eadem
nos quoq; rerum domesticarum cupido
sollicitat. Sed ei tamẽ resistimus: quoniam prio-
res partes agunt, magisq; incumbunt nobis, quæ
hic expedienda supersunt. Nam illis quidem
vel in posterum diutius perfrueris, Roma autem
illic est, vbi Imperator est. Cæterum bellum re-
linquere inchoatum præterquam quod indeco-
rum videtur, etiam periculosum est. Quippe au-
daciam barbaris iniicimus, neq; enim remean-
di cupiditate decessisse nos, sed aufugisse metu
perculsos arbitrabuntur. Tibi autem quã fuerit
pulchrum deuictis hostibus, atq; imperii finibus
ad Oceanum vsque propagatis redire in vrbem
triumphanti, vinctosq; & captiuos præterea
gentu reges satrapasq; barbaros. His enim ar-
tibus prioribus sæculis Romani homines magni
atq; illustres euaserunt. Nihil est autem quod
vereare, ne quà illic res tuæ periclitentur. Nam
& optimus quisq; senator tecum hic est, & ex-
ercitus vniuersus tuum coràm propugnat im-
perium. Quin ærarium quoq; principalis pecu-
nia nobiscum est omne. Ad hæc patris tui me-
moria æternum tibi apud potestates quas-
libet fidem atq; beneuolentiam
roborauit.

EX HERODIANI SECVNdo libro.

ORATIO LÆTI AD MILItes.

COmmodus imperator vester apoplexiæ morbo interijt. Causæ mortis nemo alius, sed est ipsemet sibi. Nam cum frustra nos optima atq; salubria subijceremus, gerens ille se quemadmodum omnes nostis cibo potuq; nimio suffocatus est. Atq; is quidem suo sibi fato extinctus perijt. Quippe non vna eadéq; cunctis hominibus mortis causa, sed aliæ alijs cunctæq; tamen ad eundem tendentes vitæ finē, verum pro illo adducimus vobis ipsi, ac Romanus populus, virum ætate grauem, vita moderatum militaris disciplinæ peritissimum, cuius bellicam virtutem, vos quidem veterani sæpenumerò experti, cæteri tot annos vrbi præfectū non honore solùm, sed etiam administratione dignissimum iudicastis. Igitur fortuna non principē solū vobis dat, sed parentē quoq; optimū, cuius principatus nō vobis modo, qui eū præsentes intuemini, sed ijs etiā iucundissimus futurus est, qui ripas fluuiorum, ac Romani terminos imperij defensant: videlicet res eius præclarè gestas memoria retinentibus. Neq; vero iam barbari nobis pretio conciliabimus, sed eorum memores, quæ hoc duce perpessi sunt, metu potius subigentur.

ORA-

ORATIO PERTINACIS IN senatu.

CONsensus hic vester, studiumq; eximiū vni mihi plurimum in tanta ista nobilitate deferendi, cum omni adulationis suspicione vacet, argumentumq; beneuolentiæ fidemq; præferat, alium fortassis audaciorē atq; alacriorē redderet, ad ea quæ traderētur suscipienda, sperantem facili se gubernatione vsurū, qui tantam in vobis beneuolētiam animaduerteret. Me autem contra magna ista scilicet atq; egregia, sicut honoris sensu obstupefaciunt, ita metu quodam curaq; sollicitans. Siquidem arduum in primis est, magnis acceptis beneficijs paria referre. Nam in beneficiorum vicissitudine, si magnam gratiam referat, qui paruam debuerit, non tam facilitas remunerandi expenditur, quàm in ipso argumentum grati animi commendatur. Sed cum prior quispiam eximia in te quædam contulerit, tum si illum parum ample demerearis, non tam deesse quod reponas: quam ipse inops sensuum: ac planè ingratissimus videare. Cerno igitur iam animo quam mihi arduum sit propositum certamen, ne tanto à vobis accepto honore, parum me fortasse dignum exhibeam. Quippe non in sella ipsa fastigium dignitatis, sed in operibus situm, quæ illam minimè dedecorent. Nam quantum præterita odimus, tantum de futuris bene speramus. Et vt tenax est iniuriarū memoria (quod enim offendit, nunquam obliteratur) sic beneficia in ipso excidunt vsu. Siquidē non tā delectat liber

tas quam seruitus offendit. Neq; habendã quisquam gratiam putat, quod rebus suis pro arbitrio vtatur. Quippe id sibi deberi iure autumat. Qui verò suis exitur bonis, nunquam sanè iniuriarum obliuiscitur. Neq; quisquam lucro apponit, quod vtilitatem in commune pariat. Quæ enim publicè prosunt, parum cuiq; curæ sunt sin quæ propria cuiusq; sunt, minus ex sententia ceciderint, tum nemo satis secum benigne agi putat. Ad hæc quicunq; enormibus tyrannorum, atq; immensis largitionibus insueuerũt, ijs si frugalius paulò, aut continentius ex pecuniæ inopia agere instituas, non tam id moderatæ cuidam dispensationi, prudentiæq; attribuunt, quam auaritiam continuò tibi & sordes exprobrant. Neq; autem cogitant neminem posse magna cuiuis dilargiri, qui se à vi atq; à rapinis abstineat. Qui autem recte, ac pro cuiusq; dignitate dispensat, non modo nihil cuiquàm iniustè eripit, sed & cæteros frugi esse docet, & parcere parto. Hæc igitur cum animis vestris reputantes, adnitimini vos quoq; mecum patres, cõmunemq; hanc imperij administrationem existimate. Quippe in Repub. optimatium, non autem sub tyrannide victuri, cum ipsi optimam habere spem, tum reliquis etiam debetis polliceri.

ORATIO PERTINACIS AD tumultuantes.

ME quidem ô milites, si occiditis, neq; ipsi rem magnam facitis, neq; mihi sane grauem, homini videlicet huius ætatis

ætatis & gloriæ. Siquidem humanæ vitæ finis
certè est aliquis necessarius, vos autem princi-
pis cura custodiæq;, & propulsandis aliunde pe-
riculis adhibitos, cædem ipsos facere primos, ne-
que ciuili tantum, sed imperatorio quoq; san-
guine polluere dextras, id vero videte, ne vel in
præsens flagitiosum sit vobis, vel in posterũ pe-
riculosum. Neq; enim ego vlla vos iniuria affe-
ci. Si enim Commodi doleris interitu, nihil pro-
fecto nouum fuit mori, qui homo natus fuerat.
Sin dolo necatum putatis, non meum sane id cri-
men. Quippe quem ipsi scitis ab omni etiam su-
spicione procul abesse. Quæ enim tunc acta sunt
vos primi cognita habuistis, vt etiam si quid
obortum suspicionis est, id vtiq; alios attigerit.
Cæterum ne illo quidem extincto quicquã vo-
bis desieri patiemur: quod modestè atq; ex dig-
nitate vestra: non autem per vim & rapinas
concupiueritis.

ORATIO NIGRI AD MILITES.

QVàm acre ingenium, quantaq; in rebus
maioribus aggrediendis nostra cautio
sit, forsitan ipsi quoq; iampridem cogno-
uistis. Neq; ego nunc apud vos processissem ver-
ba facturus, si vel priuato consilio, vel incerta
spe, aut spem superante cupiditate adducerer:
sed me vocant Romani, & assiduè clamantes
fatigant: vt eis manum porrigam salutarem.
Neq; patiar tam excellens, tamq; gloriosum re-
lictum à maioribus imperium iacere abiectum
turpiter. Vt autem citra occasionem aliquam

res aggredi tantas, audax sanè, temerariumque sit: ita si implorantibus, ac rogantibus opem deneges, timiditatis & proditionis crimine labores. Quapropter eo consilio ad vos huc prodij, vt scitarer, quid facto opus esse duceretis, vobisque vterer quasi totius negocij huius consultoribus. Quòd si ex sententia successerit, communis mihi inde vobiscum erit vtilitas. Neq; scilicet tenues opes, aut leues sunt, quæ nos sollicitant: sed ipse Romanus populus, cui rerum omnium potestatem superi tribuerunt, ipsum Romanum imperium fluctuans adhuc, neq; apud quenquã certa sede residens. Sed neq; parum tuta inimus cõsilia, his implorantium animis, nullo ad prohibendum resistendumq; parato. Nam qui illinc veniunt, ne ipsos quidem milites, vnde imperium emptitauerit, satis ei fidos fore affirmant, quoniam promissa non soluerit. Quæ sit igitur vestra mens ostendite.

ORATIO SEVERI AD SVOS IN campum vocatos.

QVãtum vel fidei, vel religionis erga Deos: per quos iurati estis, quantumq; honoris Imperatoribus exhibeatis, quos adeò veneramini, facilè ostenditis milites, cũ tãtopere indignamini, cohortes vrbanas, pompæ magis quã virtutis administras, adeò fœdum facinus perpetrasse. Ac mihi quidem in votis est nunc primũ, tantã spẽ auspicati (nã profectò scitis, quam semper audiens dicto principibus fuerim) perducere ad exitum, atq; explicare, quæ

vobis cordi ſunt: neq; Romanum imperium ab-
iectum pati. Quod quidem apud maiores ſum-
ma ſemper autoritate geſtum, veneradum om-
nibus videbatur. Poſtea vero quàm ad Commo-
modum recidit, etſi ob illius adoleſcentiā ſæpe-
numero impegit, attamen omne vitiū, cū ipſius
principis nobilitate, tū ſanctiſſimi parentis me-
moria obūbrabatur. Neq; tā errata illius odiū,
quā miſericordiam emerebantur. Quippe non
tam ipſi, quæ gerebantur, quàm aſſentatoribus
imputabamus, cæteriſq; malarum artiū conſul-
toribus, atq; miniſtris, donec ad ſanctiſſimū il-
lum ſenem, cuius adhuc virtutis & probitatis
noſtris mentibus memoria reſidet, delatum fuit
imperium. Quem tamen, tantum abeſt, ut to-
lerare illi potuerint, ut cæde etiam nefaria ta-
lem virum è medio ſuſtulerint. Poſt hunc autē,
terra mariſq; imperium, neſcio quis, turpiſſimè
auctionatus, & populo quemadmodum audi-
tis inuiſus eſt, & milites ipſos, quibus impoſuit,
parum fidos habet. Qui tamen ſi etiam de-
fenſuri illum forent, attamen neque numero
uniuerſi, neque virtute ſinguli conferendi
ſunt vobis. Ad hæc bellica vos negotia exer-
cuerūt. Nā & cū barbaris pede conferre, & la-
bores oēs perferre & algores æſtusque deſpicere,
& cōcreta gelu calcare flumina, & portare ef-
foſſos latices non hauſtos, & venatu inuigilare
cōſueuiſtis. Omnia deniq; ad virtutē adepti vias
tica, ſic ut nemini facile ſit veſtris obſiſtere
viribus. Etenim labore miles probatur, nō molli
tudine, qua illi exaturati, atq; enutriti, ne vocē

 qui-

quidem vestram, nedum pugnam poterunt sustinere. Quia sicut Syriæ res formidabiles videtur, is vel ex eo cogitet, quã imbecillæ sint, quãquam tenui spe nitantur, quod neq; adhuc progredi quoquam neq; de vrbe petenda deliberare ausi, sedesq; illas boni consulentes, delitias in diẽ quæsitas, lucrũ esse ambiguæ potestatis arbitrãtur. Est autem ad ioca & cauilla in primis factum Syrorum genus. Tum qui Antiochiam colunt, ij studere Nigro potissimum creduntur. Nam gentes reliquæ, & ciuitates, quum adhuc neminem imperio dignum aspiciant, quique sit Remp. fortiter, moderateq; gesturus, ei scilicet obedire se tandem simulant. Quod si ab Illyrico exercitu ducem creatum cognouerint, simulqúe nostrum nomen inaudierint, non obscurum sanè apud ipsos, neq; ignoratum, Quippè illic etiã cũ imperio præfuimus: neq; me profectò desidiæ, aut torporis arguerint, neq; vestrum exceptare impetum, aut bellicam virtutem volent experiri: præsertim quum & corporum proceritatibus, & armorum exercitationibus: & conferenda manu longè vobis impares habeantur. Quare occupemus quam primum Romã, larem ipsum imperij, reliqua dein facile expedituri, quum Deorum oraculis, tum armorum corporumqúe vestrorum viribus confidentes.

ORATIO SEVERI SEVERA AD
milites dolo captos.

SVperari vos à nobis, vel sapiẽtia vel viribus, vel etiam numero re ipsa videtis. Capti estis quã facillimè, ac nullo fermè negotio tenemini.

Quid

Quid futurum de vobis sit, in ea manu est. Iam scilicet victimæ hic statis obnoxiæ nostro imperio, si sceleri vestro debitum quæratis suppliciũ, nunquam sanè inuenietis, sanctissimum illum senem, imperatoremq; optimum seruandum, tuendumq; vobis, ipsi occidistis. Romanum imperium perpetua clarum gloria, quod maiores nostri, aut virtutis aut nobilitatis nomine suscipiebant: hoc vos turpiter, fœdeq; velut aliquid ex priuatorum instrumento, quasi sectatores vendidistis. Ac ne eum quidem ipsum quem sic ad imperium produxeratis, seruare saltem, aut defensare ausi, homines timidissimi, prodidistis. Ob hæc igitur crimina, ac facinora vestra, mille vobis debentur mortes: si quis par noxæ supplicium studeat petere. Proindè quid vos æquum pati sit, sanè videtis. Ego tamen sanguine abstinebo, neque vestras imitabor manus. Sed quoniam ius, fasq; negat stipari à vobis tam principem violato iureiurando, ac manibus ciuili & imperatorio sanguine pollutis, proditaq; fide, custodiaq;, animas quidem & corpora vobis nostra largietur humanitas. Porrò militibus meis ita præcipio. Recingant vos, ac vestimentis exutos militaribus nudosq; dimittant. Vobis autem, sic impero, discedatis quàm longissimè: edico item iuroq;, ac denuncio capite pœnas daturum, si quis vestrum posthac intra centesimum ab vrbe lapidem conspicietur.

EX III. LIBRO.

ORATIO SEVERI AD EXERcitum.

NEque leuitatis me quisquam ob anteacta insimulet, neque infidum, aut ingratum putet aduersus eum, quem pro amico habuerim. Omnia nos quidem præstitimus etiam in partem principatus, & quidem stabilissimi recepto. Quod ne geminis quidem fratribus facilè quisquam indulserit, quod enim vos mihi vni detulistis, id ego cum illo communicaui. Tantis autem beneficijs nostris pessimam videlicet gratiam retulit Albinus, contempta virtute nostra, suæq; immemor fidei, ardensq; inexhausta cupiditate, id vniuersum periculosè præripiendi, cuius particeps esse citra bellum, ac dimicationem vllam potuisset. Neq; Deos reueretur, per quos toties iuratus, neque vestris parcit laboribus, quos tanta cum gloria virtuteq; pro nobis pertulistis. Quippè successuum vestrorum, nec ipse fructu carebat, imò autem si fidem seruasset, maior illi portio contigisset. Vt autem si ipse autor malorum sis, iniustus videare, ita si non vlciscare acceptas iniurias, ignauus. Nam quum bellum aduersus Nigrum gessimus, non ita sanè speciosas inimicitiarum causas habebamus, sed positum eum in medio, atque adhuc in disceptatione versantem pari vterq; ambitu ad se trahebat. Verùm Albinus despecto fœdere, ac iureiurando quum sit nostro munere adeptus, quæ tantum legitimis liberis tribuuntur, hostis

esse mauult nobis quàm familiaris. Vt igitur pridem beneficio affectum, honore gloriaq; cohonestauimus: ita nunc perfidiosum atque imbellem ipsius animum coarguamus armis. Neq; enim sustinere ille exercitus poterit exiguus, atque insularis, vires nostras. Nam quum vos propè modum soli alacritate quadam & virtute vestra, tam multis prælijs perviceritis, totumque vobis oriẽtem subegeritis, quis dubitet quin nunc quoque tãtarum accessione virium (quippè hic totus penè Romanus exercitus) facilè profligaturi paucos sitis, ne sub viro quidem sobrio nedum sub forti duce militantes? Quis enim luxuriam illius ignorat, vitamq; hominis subulcorum potius gregibus quam militum legionibus congruentem? Proindè eamus audacter in illum, qua solemus alacritate animi, atque virtute, Dijs freti autoribus ab eodem impiè peieratis, simul memores excitatorum sæpè à nobis trophæorum, quæ soli et ab ipso despecta sunt.

EX IIII. LIBRO.

ORATIO IVLIÆ AD FILIOS.

Terram quidem & mare ô filij iam inuenistis quo pacto diuidatis, & continentem vtramque, vt dicitis, Pontici discriminant fluctus, matrem verò quonam modo diuidetis? Quonam modo infœlix ego distribuar inter vtrunque vestrum, aut dissecabor? Me primam igitur occidite, dimidiamq; vterque apud se partem sepeliat, vt ego quoque inter vos cum mari terraq; ipsa diuidar.

ORATIO ANTONINI IN Senatum habita.

NOn me quidem fugit, omnem domesticorum cædem statim atque auribus inciderit, odiosam videri, nomenq; ipsum vt primum audiatur, afferre grauem calumniam. Quippè infœlices misericordia, potentes inuidia sequitur, ac victus accepisse, victor attulisse iniuriam videtur. Cæterùm si quis verò magis iudicio, quàm studio erga defunctum aliquo, rem ipsam expendat, causamq; eius, & consilium exquirat, facilè scilicet inueniet, rectum esse & necessarium vindicare magis quã accipere iniuriam. Quippè ad occisi calamitatem etiam infamia timiditatis accedit, victor, præterquam quòd incolumis est, etiam gloriam retulit fortitudinis. Ac cætera quidem, quæ sæpè in me, cum veneficijs, tum omni genere insidiarum intendit, facilè vobis est exquirere tormẽtis. Quippè idcircò adesse omnes illius ministros imperaui, vt verum deprahendatis. Sunt autem nonnulli quoque ex his iam torti, quorum exaudire confessionem possitis. Postremò autem quum ego apud matrem forem venit ille in me, quosdam secum adducens gladijs accinctos. Sed ego re præcognita, vltus hostem sum. Neque enim iam, aut fratris mentem gerebat, aut fraterna moliebatur. Vlcisci autem illum, qui prior insidietur vt iustum est, ita vsu quoque iam receptum. Quippè ne ipse quidem vrbis huius cõditor Romulus germanum pertulit, suis tantum operi-

operibus illudentem, taceo Germanicum Neronis, ac Titum Domitiani fratres. Marcus ipse Philosophiæ simulator, ac mansuetudinis, Lucij generi sui contumeliam non pertulit. Ego verò venenis comparatis in me, gladioq; impendente vltus hostem. Quippè hoc illi sua opera nomen imponebant. Vos autem Dijs gratias agite, quòd alterum vobis principem seruauerint, neq; mentes vestras in diuersa partiti, sed vnum tantum spectantes imperatorem, vitam securi traducite. Imperium autem Iupiter, sicut ipse inter Deos solus possidet, ita etiam vni tantùm mortalium adiudicat.

EX V. LIBRO.

ORATIO MACRINI AD exercitum.

Dolere vos omnes principis huiuscemodi, vel vt verius loquar, commilitonis interitu minimè mirandum. Sed calamitates, casusq; humanos modicè ferre, id verò est prudentium. Cæterum, illius memoria vestris æternum præcordijs insidebit, atq; ad posteritatem propagabitur, rerum fortiter, ac magnificè gestarum, præterea amoris beneuolentiæq; & communicatorum vobiscum laborum laudem secum deferens sempiternam. Nunc autem postulat tempus honore habito illius memoriæ, iustisq; omnibus persolutis, occurrere imminenti periculo. Videtis Barbarum instantem cum totius orientis multitudine, ac iustas (vt videtur) belli causas præferentem: siquidem nos illum prio-

priores lacessiuimus, violato fœdere, atque in altissima pace bellum excitauimus. Nunc omne Romanum imperium in virtutem vestram recumbit, & fidem. Neque enim de finibus imperij aut de fluminibus dimicatio nobis aduersus magnum Regem, sed de omnibus fortunis est, quum scilicet liberos consanguineos suos vltum veniat, quos iniustè à nobis, contraq; fœdera occisos arbitratur. Igitur arma capiamus, atque (vt mos Romano est) ordines in prælio seruemus, quippè in acie Barbarorum incomposita multitudo, ac tumultuaria, ipsa se fortasse impediet. Vester autem ordo, atque consensus pugnandiq; peritia, sicuti vobis salutem, ita hostibus perniciem attulerit. Quapropter sic velim benè sperantes dimicetis, vt Romanos decet, vtq; hactenus consuestis. Ita enim & Barbaros ipsos fuderitis, & gloriam insignem adepti, fidem Romanis, cæterisq; omnibus feceritis: non dolo, aut fraude vlla, sed virtute, & armis superiorem victoriam à vobis partam.

EX VI. LIBRO.

ORATIO ALEXANDRI AD vrbanos milites.

CVperem commilitones eiuscemodi habere orationem apud vos, quæ & dicenti mihi, vt consueuerat, ornamentum, & vos audientibus lætitiam conciliaret. Nam cum multos annos pacem agitauerimus, si quid noui nunc audieritis, fortassè quasi præter spem acciderit, expauescetis. Decet autem viros fortes

atque

atq; te moderatos optima quidem optare, sed ferre quæcunque incidant. Vt enim quæ cum voluptate agimus dulcia, ita quæ cum virtute, gloriosa sunt. Atq; vt is qui prior lacessit, ipse sibi iniurius videtur, ita qui propulsat iniuriam, confidentior ex conscientia fit, atq; ex iustitia spem bonam mutuatur. Artaxares vir Persa posteaquam Artabanum dominum suum interfecit, atque ad Persas imperium transtulit, etiã nostra arma lacessere despecta maiestate Romana, etiam incursare, ac vastare nostras prouincias aggreditur. Huic ego per literas à principio studui persuadere, vt inexplebilem illam vecordiam omitteret, neve aliena concupisceret. At ille barbara insolentia prouectus, neque se continere suis sedibus iam vult, & nos ad pugnam prouocat. Ne cunctemur igitur, neve prælium detrectemus, sed quicunque seniores hic adestis, admonete quãprimùm illum trophæorum, quæ plurima aduersus Barbaros Seuero, atque Antonino parente meo ducibus excitastis. Quibus autem ætas integra est, laudem hãc in primis, ac gloriam concupiscite vt intelligant omnes, scire vos non solùm pacem mansuetè, ac reuerenter colere, verùm etiam quum res postulat fortissimè præliari. Quippè Barbari, vt cedentibus, detrectantibusq; acriter instant, ita repugnantibus minimè resistunt. Neque enim illis collata acies spem victoriæ pollicetur, sed excursibus fugaq; vtentes, lucrari se demùm putant, quæ scilicet rapuerunt. At nos, quũ omnia cõposita, ordinataq; habemus, tum illos vincere ac profligare semper didicimus.

EX

EX VII. LIBRO.

ORATIO IVVENIS AD Gordianum.

E Duobus periculis, quorum alterum præsens manifestumq́; alterum futurum forsitan, dubijq́; euentus, eligendum tibi hodie alterutrum est, vt aut nos, teq; vnà serues, & spem meliorem, qua omnes freti sumus, amplectaris, aut iam iam nostris manibus intereas. Quod si potiora malueris, multa ad spem bonã viatica sunt. Quippè inuisum omnibus Maximinum, pestemq; illam crudelissimæ tyrannidis tolles, vitamq́; antehac præclarè tibi actam illustri gloria cumulabis, maximosq́; à senatu P. Q. R. honores, ac sempiternam laudem nancisceris. Sin verò abnueris, ac nobiscum conspirare pernegaueris, iamiam te hic obtruncabimus, atq; ipsi quoq; (si oportuerit) occiso tibi immoriemur. Maius nanque facinus ausi sumus, quã vt salui esse citra desperationem possimus. Iacet enim tyrannidis minister, luitq; pœnas crudelitatis, nostris nunc nuper manibus interemptus. Quapropter si consenseris nobiscum, atq; in partem periculorum accesseris, quum ipse honorem imperij consequeris, tum quod nos facinus perpetrauimus, laude quam supplicio dignum reputabitur.

ORATIO MAXIMINI AD MILITES in campum conuocatos.

S Cio me vobis incredibilia, nouaq; dicturũ, sed (vt ego existimo) non tam admiratione

ne quàm risu digna. Arma vobis vestraq; virtuti non Germani inferunt sæpè deuicti, nō Sarmatæ, qui de pace nobis quotidiè supplicant. Persæ item, qui olim Mesopotamiam peruagabantur, nunc suas intra sedes quiescere boni consulunt, quum gloria in armis vestra, tum rerum à me gestarum periculo edocti, quæ iam tum illis innotuerunt, quum tuendi ripas exercitui præfuimus. Verùm (ne quid magis ridiculum dixerim) Carthaginenses insaniunt, atq; sene infœlicissimo, & extremo iam ætatis delirante, dubium suasu an coactu, quasi aliqua in pompa ludunt principatum. Quo enim freti exercitu, cum apud eos Proconsulis ministerio lictores satisfaciant. Quibus porrò vsuri armis, vbi præter lanceas exiguas ad feras excipiendas nihil sit telorū, proq; bellicis exercitationibus chori tantum, dictaq; procacia, & numeri quidam vsurpentur. Neq; vero vos peterrefecerint, quæ facta in vrbe nunciantur, nempe Vitelianus per dolum, fraudemq; occisus est. Quam autem leue instabileq; sit Romani populi ingenium, quam prompta clamorum tenus audacia, notissimū scilicet vobis est. Si duos modo, tresve armatos conspexerint, trudentes alter alterum, & proculcantes, ac suum quisq; periculum fugitantes, publicam neglectui habent. Quòd si quis vobis etiam quæ acta in senatu sunt, renunciauit, non est profectò quod miremini nostram illis continentiam duriorem videri, atq; ob id morū congruentiam, vitamq; illius luxuriosam nobis anteferri, quippe apud illos fortissima quæq; ac gra-

grauissima pro asperrimis, dissoluta atque debacchantia pro mitibus voluptuarijsq; habentur. Quocirca nostrum quidem imperium quoniam industrium, atq; moderatum reformidat, Gordiani delectantur nomine, cuius infamia vitæ minimè vos præterit. Igitur aduersus hos atque huiuscemodi homines bellum vobis est milites, si tamen id bellum appellandum. Nam vt mihi quidem atq; adeò cæteris omnibus videtur, non prius Italiam attigerimus, quam illorum maxima pars ramos supplices, liberosque suos præferentes, nostris se pedibus aduoluent, aut formidine degeneri fugam facient, vt mihi liberum sit bona illorum vobis contribuere, quibus in perpetuum perfruamini.

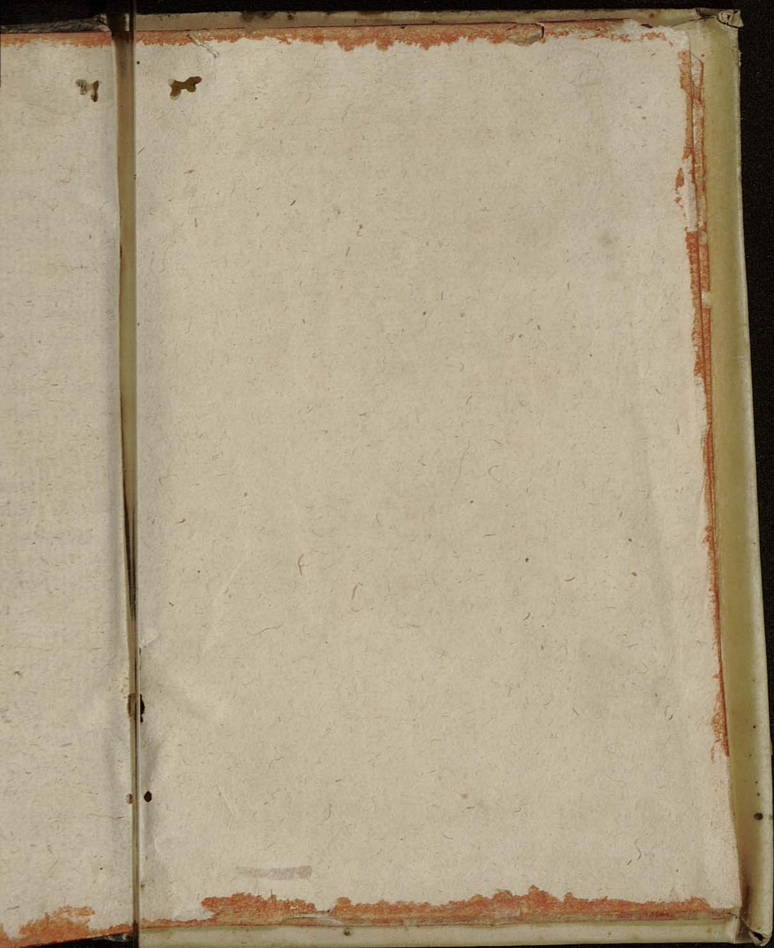
EX VIII. LIBRO.

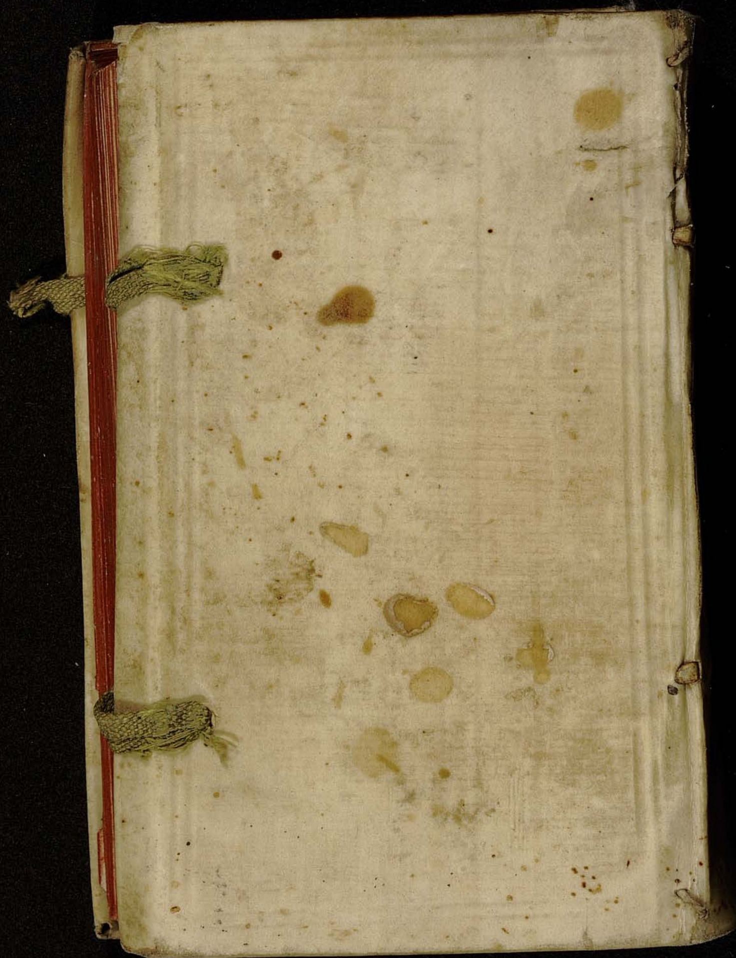
ORATIO MAXIMI AD milites.

QVàm fuerit ex vsu vobis pœnitentia, & reconciliata cum Romanis gratia, re ipsa didicistis, pacem videlicet pro bello agitantes, seruato etiam militari iureiurando, quod est vnum Romani principatus mysterium sanctissimum. Quare debetis etiam deinceps huiuscemodi commodis frui, fidem populo seruãtes, senatuiq; Rom. & nobis imperatoribus, quos à nobilitate, & rebus gestis, longaq; serie generis quasi per gradus quosdam prouectos pari iudicio S.P.Q.R. elegerunt. Neq; enim vnius tantum hominis peculiaris possessio principatus est: sed communis antiquitus totius Rom. P. siquidem in illa

in illa vrbe sita est imperij fortuna: nobis autem dispensatio tantum, atq; administratio principatus vnà vobiscum demandata est. Qui si ordinem quem decet, ac modestiam retinebitis, si debitum principibus honorem ac reuerentiam exhibebitis, quum ipsi beatam vitam, bonisq; omnibus affluentem adipiscemini, tum nationes ac ciuitates vniuersæ pacem colentes in officio permanebunt. Viuetis autem cuncti ex animi vestri sententia domi suæ quisq;, neque in externis regionibus conflictabimini. Vt autem Barbaræ gentes pacem quietemq; tueantur, nobiscum hic erit labor. Nam cum duo sint imperatores, facilius vrbanæ res administrabuntur, atq; externæ, præsto scilicet futuro alterutro, quocunque vsus vocauerit. Neque verò suspicemini rerum superiorum memoriam illam superfore, aut in nobis: quippè nihil non iussi fecistis, aut in Ro populo nationibusq; alijs, quæcunq; ob acceptas iniurias desciuerunt, sit omnium obliuio, sit fœdus constantis amicitiæ, fidesq; beneuolentiæ ac moderationis sempiternæ.

F I N I S.

ORationes Selectæ ex Historijs